NİKOS KAZANCAKİS

GÜNAHA SON ÇAĞRI

ROMAN

Çeviri: ENDER GÜROL

2. BASKI

NİKOS KAZANCAKİS

GÜNAHA SON ÇAĞRI

Çeviri: ENDER GÜROL

Can Yayınları

DÜNYA KLASİKLERİ
GÜNAHA SON ÇAĞRI
Nikos KAZANCAKİS
TÜRKÇESI:
Ender Gürol
Ocak 2002 /Cem Yayınevi
ISBN:
975406 0568
DIZGI:
Cem Yayınevi
BASKI:
Umut Matbaacılık
TEL: (0212) 637 09 34
CEM YAYINEVİ
ADRES: Küçükparmakkapı İpek Sk. No: 10 860 Beyoğlu / İstanbul
TEL: (0212) 293 41 70
FAKS: (0212) 244 15 33

ÖNSÖZ

İsa'nın ikili özü, insanın Tanrı'ya erişmek, daha doğrusu, Tanrı'ya dönüp, kendini onunla bir kılmak için alabildiğine insansı, insanüstü özlemi benim için hep derin, anlaşılmaz bir muamma olmuştur. Bu denli muammalı, muammalı olduğu kadar da gerçek bu Tanrı özlemi, bende derin yaralar açtığı gibi, gürül gürül fışkıran kaynaklar da meydana getirmiştir.

Gençliğimden beri içimi kemiren başlıca kaygı, bütün sevinç ve üzüntülerimin kaynağı, zihinle beden arasındaki bitmek tükenmek bilmez amansız çatışma olmuştur.

İçimde, Kötü Olan'ın, insansı, insan öncesi, tâ ilkten var olan karanlık güçleri var; içimde Tanrı'nın, insansı, insan öncesi onurlu güçleri de var; ruhumsa, bu iki ordunun karşılaşıp çarpıştığı savaş alanı.

İçimi kemirip durmuştur bu kaygı. Bedenimi seviyor, yok olmasını istemiyordum, ruhumu seviyor, bozulmasını istemiyordum. Birbirlerine alabildiğine karşıt, tâ ilkten var olan bu iki gücü uzlaştırmak, onlara, birbirlerinin düşmanı değil, elbirliğiyle çalışan işçi kardeşler olduklarını anlatmak için çırpınıp durdum, bir uyum içinde kıvanç bulsunlar, ben de onlarla birlikte kıvanç duyayım diye.

Her insanda, zihince olsun, bedence olsun, Tanrısal nitelikten bir nebze vardır. İsa muamması, işte bu yüzden, sadece belli bir inanç düzenine özgü bir muamma değildir: Evrenseldir. Tanrı'yla insan arasındaki çatışma, herkeste uzlaşma özlemiyle birlikte patlak verir. Bu çatışma çoğu zaman, bilinçdışı ve kısa ömürlü olur. Zayıf bir ruh, bedene uzun süre dayanacak güçte değildir. Ağırlaşır, bedenleşiverir, çatışma da sona erer. Ama sorumluluk duyan kişilerde, gözlerini gece gündüz Ulu Ödev'den ayırmayan kişilerde, bedenle zihin arasındaki çatışma amansız bir şekilde patlak verir, ölünceye dek de sürüp gidebilir.

Ruhla beden ne kadar güçlüyse, çatışma o kadar verimli, sonunda varılacak uyum da o kadar zengin olur. Tanrı, zayıf ruhları, gevşek bedenleri sevmez. Zihin, güçlü olan ve sımsıkı direnen bedenin sırtını yere getirmek ister. Doymak bilmez et yiyen kuşlardandır o; eti yer, sindirir ve yok eder.

Bedenle zihin arasındaki çatışma, başkaldırış ve direniş, uzlaşma ve boyun eğme, en sonunda da çatışmanın ulu amacı, Tanrı'yla bir olma: İsa'nın çıktığı yokuş buydu işte, onun kanlı izlerinden giderek bizi tırmanmaya çağıran yokuş.

Bu Ulu Ödev'i savaşan kişinin, İsa'nın, kurtuluşun ilk oğlunun eriştiği yüksek doruğa doğru yola çıkmak. Ama nasıl?

Onu izleyebileceksek, iç çatışmasını iyiden iyiye bilmemiz, çektiği acıyı yeniden yaşamamız gerekir; yeryüzünde pıtrak gibi yeşeren tuzaklara düşmeyişini, insanların büyük küçük sevinçlerinden uzak duruşunu, gönül tokluğu ile bir başarıdan bir başarıya giderek, şehitlik aşamasının doruğuna, çarmıha giden yokuşu tırmanışını yeniden yaşamamız gerekir.

«Günaha Son Çağrı»yı yazdığım gündüz ve geceler boyunca, İsa ile birlikte Golgota Tepesi'ne çıkarken duyduğum dehşeti, hayatını ve ölürken çektiği acılan yaşarken duyduğum yoğunluğu, anlayışı ve sevgiyi başka hiçbir zaman duymadım. İçimi kemiren bu duygulan ve insanlığın büyük umudunu yazarken, gözlerim dolu dolu oldu heyecandan. İsa'nın kanının bu denli tatlı ve acı olarak, yüreğime damla damla aktığı olmamıştır hiç.

Özverinin doruğu çarmıh ile insanlığın doruğu Tanrı'ya çıkmak için, İsa, mücadele eden kişinin aştığı bütün mertebeleri aşmıştır. Çektiği acının bize yakın gelmesi bu yüzdendir; bu yüzdendir onu

paylaşmamız; son zaferinin bize, gelecekteki kendi zaferimiz gibi gelmesi bu yüzdendir. İsa'nın alabildiğine insansı niteliği onu anlamamıza, sevmemize ve ölüm acılarım sanki kendi acılarımızmış gibi izlememize yardım ediyor. Onda o sıcak, insansı özellik olmasaydı, bu denli güven ve sevgiyle dokunmazdı içimize; hayatlarımız için bir örnek olmazdı. Mücadele ediyoruz, onun da mücadele ettiğini görüyoruz ve güç buluyoruz. Dünyada yalnız olmadığımızı görüyoruz: O da bizden yana savaşıyor.

İsa'nın hayatının her anı bir çatışma, bir zaferdir. Basit insan zevklerinin yenilmez, büyüleyici niteliğine üstün gelmiştir; ayartılışlara karşı direnmiştir, bedenini sürekli olarak ruhsallaştırmış, sonunda, göğe yükselmiştir. Golgota Tepesi'ne varmış ve çarmıha çıkmıştır.

Ama mücadelesi orayla da sona ermiş değildi. Günaha son çağrı, çarmıhta onu bekliyordu. Çarmıha gerilenin sönük gözlen önünde, Kötü Olan'ın ruhu, durgun ve mutlu bir hayatın aldatıcı gömmüşünü açıverir. İsa, insanların düz ve engelsiz yoluna sapmış gibi duyar kendini. Evlenmiştir, çoluk çocuk sahibidir. Herkes onu sevmekte ve saymaktadır. Artık yaşlı bir adam olmuş, evinin eşiğinde oturmuş, gençliğinin özlemlerini hatırlayarak gülümsemekledir. İnsanların yolunu seçmekle ne iyi etmiş, ne akıllıca davranmıştır! Dünyayı kartalmaya kalkmak ne büyük çılgınlıkmış meğer! Yokluklardan, işkencelerden ve çarmıhtan kaçmak ne büyük mutluluk!

Kurtarıcının son anlatını tedirgin etmek için şimşek gibi çakmıştı bu son çağrı.

Ama İsa şiddetle başını sallamış, gözlerini açıp görmüştü. Tanrı'ya şükür; ihanet etmiyordu! Doğru yoldan sapmıyordu. Tanrı'nın ona verdiği görevi tamamlanışın. Evlenmemişti, mutlu bir hayat sürmemişti. Özverinin doruğuna ulaşmıştı: Çarmıha çivilenmişti.

İç rahatlığıyla gözlerini kapadı. Derken bir zafer çığlığı koptu: Başardım!

Yani: Ödevimi yaptım, çarmıha geriliyorum, çağaya kulak asmadım...

Bu kitabı yazmama sebep, mücadele eden insana ulu bir örnek vermek isteyişimdir; acıdan, günaha çağrılardan veya ölümden korkmamasını göstermek istiyorum ona. Çünkü bunların üçü de yenilebilir, yenilmiştir de. İsa acı çekmiştir, o gün bugün de acı kutsallaştırılmıştır. Günaha çağrı, onu yolundan saptırmak için son anına kadar devam etmiştir, ama çağrıya kulak vermemiştir. İsa çarmıhta ölmüş, ölümse o anda sonsuzca yenilmiştir.

Yolculuğunda karşısına çıkan her engel, daha büyük zaferler elde etmesi için bir basamak, bir fırsat olmuştur. Şimdi karşımızda bir örnek var; yolumuzu pırıl pırıl ışıtan, bize güç veren bir örnek.

Bu kitap bir hayal hikâyesi değildir, mücadele eden herkesin itirafıdır. Yayınlamakla ödevimi yerine getirdim, alabildiğine mücadele eden, hayatta çok acı çekmiş, büyük ümitleri olan bitinin ödevini Seviyle bu kitabı okuyacak her özgür insan, eskisinden daha çok, eskisinden çok daha iyi bir şekilde İsa'yı sevecektir.

NİKOS KAZANCAKİS

GÜNAHA SON ÇAĞRI

Serin, tanrısal bir esinti sardı benliğini.

Yukarda, çiçek çiçek açan gökler, sayısız yıldız kümeleri meydana getirmişti; aşağıda, yeryüzünde, günün sıcağıyla hâlâ yanmakla olan taşlardan buhar çıkıyordu. Gök ve yer durgundu, tatlıydı, sessizlikten daha sessiz, tâ ilkten var olan o gece seslerinin derin sessizliğiyle örtülüydü. Karanlıktı ortalık, gece yarısı olmalıydı. Tanrı'nın gözleri, güneş ile ay, kapalıydı, uyuyordu; hafif esintinin zihnini sürükleyip götürdüğü delikanlıysa mutlu hayaller kuruyordu. Bu ne ıssızlıktı! Bu ne Cennet! Ama birden değişti rüzgâr, yoğunlaştı; o tanrısal esinti kayboldu; yerini ağır, yağ kokan bir soluk aldı; sanki sık bir çalılıkta veya altındaki, sulak bir meyve bahçesinde, soluk soluğa kalmış bir hayvan, ya da uyumak için boşuna çabalayıp duran bir köy vardı. Hava yoğunlaşmıştı, bir huzursuzluk esiyordu ortalıkta. İnsanların, hayvanların ve perilerin ılık solukları yükseliyor, ekşi insan terinden, fırından yeni çıkmış ekmekten ve kadınların saçlarına sürdükleri defne yağından çıkan kokulara karışıyordu.

Kokluyordunuz, bir şeyler duyuyordunuz, tahminlerde bulunuyordunuz, ama hiçbir şey göremiyordunuz. Gözleriniz yavaş yavaş karanlığa alışıyor, geceden daha kara, haşin, dimdik gövdeli bir servi, şadırvanları andıran hurma ağaçları ve karanlıkta gümüş gibi parıldayan, rüzgârın hışırdattığı, seyrek yapraklı zeytin ağaçları görmeye başlıyordunuz. İlerde, yeşil bir toprak parçası üstünde, gece, çamur ve tuğladan yapılmış ve baştanbaşa kirece bulanmış, yer yer toplu halde, yer yer serpiştirilmiş köy evleri vardı. Koku ve pislikten, kimi beyaz çarşaflara sarılmış, kimi örtüsüz, insan biçimlerinin damlarda yattığı anlaşılıyordu.

Sessizlik uçup gitmişti. Mutlu, ıssız gece kaygıyla dolmuştu. İnsan elleri, insan ayakları dönüyor, bükülüyor, rahat ve huzura bir türlü kavuşamıyordu. Yürekler ah ediyordu. Yüzlerce ağızdan çıkan umutsuzluk dolu ısrarlı bağrışlar, bu dilsiz, Tanrı uğrağı Kaos'la birleşmek için savaşıyor, söylemek

istediklerini dile getirmek için çırpınıp duruyordu. Ama beceremiyorlardı; haykırışlar dağılıyor, kopuk kopuk, hezeyanlar halinde kaybolup gidiyordu.

Birden, köyün lam orta yerindeki en yüksek damdan, tiz, yürek parçalayıcı bir çığlık yükseldi. Bir insan bağrı yırtılıyor, ikiye ayrılıyordu. «İsrail'in Tanrı'sı! İsrail'in Tanrı'sı! Adonay! Daha ne kadar bekleyeceğiz?» Bir kişi değildi bunu soran; birlikte düş gören ve çığıran, köyün bütünüydü; ölülerinin kemikleriyle, ağaçlarının kökleriyle bütün İsrail ülkesi; bir türlü doğuramayan, çığlık atıp duran gebe İsrail toprağı.

Uzun bir sessizlikten sonra, çığlık, yerden göğe yeniden yırttı havayı, bu kez daha bir öfke, daha bir yakınma dolu: «Daha ne kadar, ne kadar bekleyeceğiz daha?» Köyün köpekleri uyandı, havlamaya başladılar, düz, çamur damlarda, korkan kadınlar, başlarını kocalarının koltukaltlarına soktular.

Düş görüyordu delikanlı. Bağırışı işitmişti uykusunda, işitmişti de kıpırdamıştı; düş ürkmüş, kaçıyordu. Dağ seyreldi, içi göründü: Kayadan değil, uykudan ve baş dönmesinden meydana gelmişti. Öfkeyle ayak vurarak, dev adımlarla ona doğru ilerleyen, vahşi insan sürüleri, bıyıklar, sakallar, kaşlar, iri uzun eller, ne varsa, hepsi inceldiler, uzadılar, genişlediler, bambaşka biçimlere girdiler, derken güçlü bir rüzgârın dağıttığı bulutlar gibi iplik iplik ayrıldılar. Nerdeyse onlar da uçup gidiverecekti uyuyanın hayalinden.

Ama uçup gitmeden başı ağırlaştı, yeniden derin uykusuna daldı. Dağ eskisi gibi kayalaştı, bulutlar ete kemiğe bürünerek katılaştı. Soluk soluğa kalmış birinin sesi geliyordu, derken hızlı yürüyen birinin ayak sesleri duyuldu ve Kızılsakal, dağın tepesinde yeniden belirdi. Giysisinin önü açıktı, ayakları çıplaktı, yüzü kırmızıydı, kan ter içindeydi. Sürü sürü izleyicileri soluk soluğa kalmış, ardında duruyorlardı, dağın sert kayaları arkasına saklanmışlardı. Yukarda gökkubbe yeniden güzel bir dam oluverdi,

ama bu kez, tek bir yıldız vardı, ağız dolusu ateş gibi kocaman duruyordu doğuda. Gün ağarıyordu.

Talaştan yatağında boylu boyunca yatıyordu delikanlı, derin derin soluyordu; günün çetin işinden yorgun, dinleniyordu. Gözkapakları, sabahyıldızı çarpmış gibi bir an açıldı, ama uyanmadı: Düş yine ustaca sarıvermişti onu. Kızılsakal'ın durduğunu görüyordu. Koltuk altlarından, bacaklarından ve derin çizgilerle kaplı dar alnından şıpır şıpır ter damlıyordu. Yorgunluk ve öfkeden buhar çıkıyordu ağzından, küfretmek üzereydi ki, kendini tuttu, küfrü yuttu, öfkeyle homurdandı. «Daha ne kadar bekleyeceğiz, Adonay! Daha ne kadar?» Yine de yatışmamıştı öfkesi. Döndü. Uzun yürüyüş şimşek hızıyla başlamıştı içinde.

Dağlar battı, insanlar yok oldu, düş yeni bir ortama aktarıldı ve uyuyan delikanlı, evinin kamışla örtülü alçak damı üstünde Kenan Ülkesi'nin açıldığını gördü: işlenmiş bir hava gibi renk renk, gösterişli süslerle bezeli, ürperen Kenan Ülkesi... Güneye doğru kıvrılarak uzanan İdumea Çölü pars sırtını andırıyordu. Ötede Ölü Deniz, koyu ve zehirli, ışığı boğuyor, içiyordu. Daha ötede, Yahova'nın buyruklarının meydana getirdiği hendeklerle çevrili, insanlık dışı Kudüs vardı. Tanrı'nın kurbanlarının, kuzuların ve peygamberlerin kanları kaldırımlı sokaklardan sel gibi akıyordu. Derken Samiriye geliyordu: Pis, puta tapanlarla dolu; ortasında da bir kuyu vardı, allıklı pudralı bir kadın su çekiyordu; en sonra da, ta kuzeyde: Güneşli, kendi halinde, yemyeşil Galile. Düşün bir ucuna, Tanrı'nın can damarı, Erden Irmağı akıyordu: Bu ırmak, kum çöllerine, meyve bahçelerine, Vaftizci Yahya'ya, Samiriyeli zındıklara, fahişelere ve Genasaretli balıkçılara, fark gözetmeksizin su veriyordu.

Delikanlı, kutsal toprağı görmek için heyecana kapıldı uykusunda. Dokunmak üzere elini uzattı, ama çiy, rüzgâr ve ta başlangıçtan var olan insan isteklerinden meydana gelmiş Vaadedilen Ülke, tüy gibi yumuşak bir

karanlık içinde sönüp gitti. Gözden kaybolunca, küfürler, böğürtüler işitti, sert kayalar ile firavun incirleri ardından insan sürülerinin çıktığını gördü, tamamıyla değişmiş, tanınmayacak hale gelmişlerdi. Devler nasıl da ezilip büzülmüş, nasıl da iğri büğrü biçimlere girmişlerdi! Bunlar, soluk soluğa kalmış cüceler, soluğu tükenen cinlerdi, sakalları yerleri süpürüyordu. Her birinin elinde tuhaf birer işkence aleti vardı. Kimi demir kakmalı, kanlı, meşin kemerler; kimi kama ve üğendire, kimi de iri başlı çiviler taşıyordu.

Kızılsakal eğildi, gözlerini üzerlerinde gezdirdikten sonra, hor gören bir davranışla iri kemikli başım salladı. Uyuyan delikanlı onların düşüncelerini okuyordu: İnanmıyorlardı. Alçalmış olmalarının nedeni buydu, delikanlının kaygısı buydu: İnanmıyorlardı.

İri, kıllı elini uzattı.

«Bakın!» dedi, aşağılarda uzanan, sabahın ak kırağısı ile örtülü ovayı göstererek.

«Bir şey görmüyoruz, reis. Kapkaranlık.»

«Bir şey görmüyor musunuz? Peki, inanmıyor musunuz?»

«İnanıyoruz, reis, inanıyoruz. Seni izleyişimiz bundan. Ama bir şey gördüğümüz yok.»

«Bir kez daha bakın hele!»

Elini bir kılıç gibi indirerek, ak kırağıyı deldi ve ovanın örtüsünü kaldırdı. Mavi bir göl uzanıyordu. Kırağı örtüsünü üzerinden atarken gülümsüyor, ışıldıyordu. Çakıllı kıyılarının çevresinde ve ekin tarlalarının ortasında, içi dolu, koca koca yuvalar, köyler ve köycükler pırıl pırıldı.

«İşte orada,» dedi reis, yeşil çimenlerle çevrili büyük bir köyü göstererek. Köye üstten bakan üç yel değirmeni, şafakta kanatlarını açmış, dönüp duruyordu.

Uyuyanın esmer, buğday tenli yüzü, birden dehşete büründü. Düş, gözkapaklarının üstüne oturmuş, kıpırdamadan duruyordu. Kovmak için

elini gözlerine götürdü, uyanmaya çalıştı. «Düş bu,» diye düşünüyordu, «uyanıp kurtulmam gerek ondan.» Ama minik adamlar, çevresinde dönüp duruyorlar, bir türlü ayrılmak istemiyorlardı. Vahşi yüzlü Kızılsakal, şimdi onlara hitap ediyordu; bir yandan da aşağı ovadaki büyük köye meydan okur gibi parmağını sallıyordu.

«İşte orada! Orada saklı, çıplak ayaklı, paçavralar içinde; marangozluk numarası yapıyor, sanki o değil. Paçasını kurtarmaya çalışıyor, ama yağma mı var, bizden kaçabilir mi; gördü bir kez onu Tanrı'nın gözleri! Haydi çocuklar, yürüyün, tutalım onu.»

Ayağını kaldırdı; adımını atacaktı ki, cüceler kollarına, bacaklarına sarılıverdiler. Ayağını yeniden indirmek zorunda kaldı.

«Paçavralar içinde çok kişi var reis, çıplak ayakla dolaşan bir sürü insan, sürülerle marangoz var. Kim olduğunu belirtecek bir ipucu ver bize. Neyin nesidir? Nerede oturur? Böylece, biz de tanıyabilelim. Yoksa yerimizden kıpırdamayız. Bunu iyi bilesin reis, bir adım bile atmayız yoksa, yorulduk bittik artık.»

«Sarılarak bağrıma basıp, öpeceğim onu. İşte size ipucu. Haydi şimdi yürüyün, koşun bakalım! Ama ses çıkarmadan, bağırıp çağırmadan. Şimdi uyuyor. Dikkat edin, uyanıp da kaçıvermesin. Tanrı adına çocuklar, yakalayın onu!»

«Olur reis, olur!» diye bağrıştı cüceler hep bir ağızdan, harekete hazır koca ayaklarını kaldırdılar. Ama aralarından biri, dikenli tacı taşıyan, sıska, şaşı, kambur cüce bir çalıya sarılmış, gitmek istemiyordu bir türlü.

«Bir yere kıpırdamam ben,» diye bağırıyordu. «Bıktım usandım artık! Kaç gecedir peşindeyiz. Az mı ülke aştık, köy aştık. Sayın da görün: İdumea Çölü'nde Essene manastırlarını bir bir taradık; Beytanya'dan geçtik, az kalsın boşuna Lazarus'u öldürecektik; Erden'e vardık, ama Vaftizci, 'Aradığınız adam ben değilim, gidin buradan,' diye kovdu bizi.

Orayı bırakıp Kudüs'e daldık, Annas ile Kayfa saraylarını, Yahudi Fakihleri'nin, Ferisiler'in evlerini aradık! Serserilerden, yalancılardan, hırsızlardan, fahişelerden, canilerden başka kimseyle karşılaşmadık. Oradan da ayrıldık. Lanetli Samiriye'yi bir solukta geçip, Galile'ye vardık. Bir çırpıda Magdala'yı, Kanayı, Kefernahum'u, Beytsayda'yı fethettik. Kulübe kulübe dolaştık, kayıklara bir bir baktık, en erdemli kişiyi, en Tanrı'dan korkan'ı aradık. Onunla her karşı karşıya geldiğimizde, yüzüne bağırdık: 'O'sun sen, ne diye saklanıyorsun, kalk da İsrail'i kurtar!' Ama taşıdığımız aletleri görür görmez kanı donuyordu. Tekme savuruyor, tepiniyor, çığlıklar atıyordu: 'Ben değilim! Ben değilim!' diye. Paçasını kurtarmak için de, şaraba, kumara ve kadına veriyordu kendini. Sarhoş oluyor, sövüp sayıyor, kadınlarla düşüp kalkıyordu; sırf, günahkâr olduğunu, aradığımızın O olmadığını bize göstermek için... Kusura bakma ama reis, orada da aynı şeyle karşılaşacağız. Boşuna kovalayıp duruyoruz onu. Bulamayacağız: Çünkü henüz doğmadı O.»

Kızılsakal onu ensesinden yakaladığı gibi havaya kaldırıp, epey bir süre öylece tuttu. «Seni gidi şüpheci Tomas seni,» dedi gülerek, «doğrusu hoşuma gidiyorsun.»

Ötekilere döndü:

«O üğendire, biz ise yük hayvanıyız. Bırakın dürtsün bizi, dürtsün de, hiçbir zaman rahata huzura kavuşmayalım.»

Dazlak Tomas, duyduğu acıdan çığlık çığlığaydı; Kızılsakal bıraktı onu yere. Yeniden gülerek, gözlerini benzeşmeyen yaratıklarla dolu sürü üstünde gezdirdi.

«Kaç kişiyiz?» diye sordu. «On iki: İsrail'in her kabilesinden bir kişi var. Şeytanlar, melekler, inler cinler, cüceler... Tanrı'nın bütün yaratıkları ve ucubeleri. Seç seç al!»

Keyfi yerindeydi; yuvarlak, şahin bakışlı gözleri ışıl ışıldı. İri elini uzatarak, çevresindekileri öfkeyle omuzlarından tutup bir bir havaya kaldırıyor, tepeden tırnağa kadar, gülerek süzüyordu. Birini bırakır bırakmaz, ötekine yapışıyordu.

«Sen yok musun sen, varyemez seni, arabozucu, aç kurt; Hazreti İbrahim'in ölümsüz çocuğuyla sen, kabadayı, geveze, doymak bilmez herif ve sen, yüreksiz sofu seni; adam öldürmeyişiniz, hırsızlık yapmayışınız, kadınlarla düşüp kalkmayışınız hep korkaklığınızdan. Bütün erdemleriniz korkaklığınızdan... Ve sen, gık demeden sopaya katlanan zavallı eşek: Dayan bakalım, açlığa, susuzluğa, soğuğa, kırbaca, dayan dayanabildiğince. Çalışkanlığına diyecek yok, onur monur hak getire, yağcı seni. Bütün erdemlerin yoksulluğundan doğma... Ve sen kurnaz tilki, Yahova'nın inine, Arslan barınağına giremiyor, dışarda duruyorsun... Ve sen, safdil koyun: meleyerek, seni yiyecek olan bir Tanrı'nın peşinden gidiyorsun... Ve sen Levi: şarlatan, Tanrı tüccarı, kiloyla Tanrı satan; sarhoş olup da sana keselerini ve yüreklerini açsın diye, ona buna içki yerine Tanrı ısmarlayan meyhaneci, serseriler serserisi!.. Ve sen, kötü niyetli, bağnaz, dik kafalı derviş: kendi yüzüne bakıp bakıp ona secde ediyor, kendine benzediği için ona tapıyorsun... Ve sen, ölümsüz ruhun sarraflık yaptırdığı kimse: eşikte oturuyor, elini torbana daldırıp yoksula sadaka, Tanrı'ya ödünç para veriyorsun. Bir defter tutuyor, içine şöyle yazıyorsun: filan gün, falan saatte, filan miktar florin sadaka verdim. Tanrı'nın önünde açıp da, hesabını sunarak, ölümsüz milyonları toplayabilesin diye, hesap defterinin tabutuna konması için talimat veriyorsun... Ve sen, yalancı, palavracı: Rabb'in bütün buyruklarını ayakaltına alıyorsun, adam öldürüyorsun, çalıp çırpıyorsun, kadınlarla düşüp kalkıyorsun, derken ah u vah ederek ağlamaya başlıyor, dövünüyor, gitarını duvardan alıp, günahını türküye çeviriyorsun. Kurnaz şeytan seni; pekâlâ biliyorsun ki, suçun ne olursa olsun, Tanrı türkü

söyleyeni bağışlayıverir; türküye dayanamaz çünkü... Ve sen Tomas, butlarımızdaki sivri üğendire... Ve ben, ben: çılgın, mecnun herif, aklımı oynattım; çoluğumu çocuğumu bırakıp, Mesih'i aramaya çıktım! Hepimiz şeytanlar, melekler, inler cinler, cüceler, hepimiz gerekliyiz büyük amacımız için... Haydi, çocuklar, yürüyün!»

Bir kahkaha savurdu, avuçlarına tükürüp, koca ayaklarını kaldırdı.

«Haydi çocuklar!» diye yeniden bağırıp, Nâsıra'ya inen bayırdan aşağı koşmaya başladı.

Dağlar, insanlar, duman oluverdiler. Uyuyanın gözleri düşsüz bir karanlığa boğuldu. Şimdi, sonsuz uykusunda, dağdan aşağı inen koca ayak seslerinden başka şey duyulmuyordu.

Yüreği küt küt atıyordu. Derinlerden kulak yırtıcı bir haykırış duydu: «Geliyorlar! Geliyorlar!» Sıçrayarak uyandı (uykusunda öyle geldi ona), tezgâhını kapının önüne yerleştirdi; alet edevatını da testerelerini, planyalarını, rendelerini, çekiçlerini, tornavidalarını üstüne yığdı, tepesine de o sırada yapmakta olduğu koca bir çarmıhı yerleştirdi. Derken yeniden talaş ve tahta kırpıntılarına döndü, içine sokulup bekledi.

Tedirgin edici, tuhaf bir durgunluk vardı ortalıkta. Çıt yoktu. Tanrı'nın sesini duymak bir yana, köylülerin soluk alışını bile işitmiyordu. Her şey, uyanık duran şeytan bile, karanlık, dipsiz, kör bir kuyuya düşmüştü. Bu uyku muydu yoksa ölüm mü? Ölümsüzlük mü, yoksa Tanrı mı? Delikanlı dehşet içindeydi, tehlikeyi görüyordu; kendisini kurtarmak için, boğulmak üzere olan zihnine var gücüyle erişmeye çalışıyordu; derken uyandı.

Kan ter içindeydi. Düşten hiçbir şey kalmamıştı aklında. Bütün hatırladığı, birinin arkasına takılmış olduğuydu. Kimdi bu? Tek bir kişi miydi? Bir sürü mü? İnsanlar mı? Şeytanlar mı? Hatırlamıyordu. Elini kulağına götürüp dinlemeye koyuldu. Şimdi köyün soluğu, gecenin sessizliğinde duyuluyordu artık; sürü sürü göğüslerden, sürü sürü ruhlardan

çıkmakta olan soluklar. Bir köpek acı acı havladı: Zaman zaman bir ağaç hışırdıyordu rüzgârda. Köyün ucunda bir anne, dokunaklı bir ninni söylüyordu çocuğuna... Gece, bildiği, sevdiği fısıltılarla, iç çekişleriyle doluydu. Yeryüzü konuşuyordu, Tanrı konuşuyordu, delikanlı durgunlaştı. Bir ara, dünyada tek başına kaldığını sanarak korktu.

Ana babasının yattığı bitişik odadan, ihtiyar babasının hırıltıları geliyordu. Uyuyamıyordu adamcağız. Ağzını ezip büzüyor, konuşmak için dudaklarını açıp kapayarak didinip duruyordu. Yıllardır böyle işkence ediyordu kendine, bir insan sesi çıkarmak için çırpınıyordu, yatağında doğrulup oturuyor, diline hâkim olamıyordu bir türlü. Çabalıyor, ter içinde kalıyor, ağzından saçma sapan sesler çıkıyor, ara sıra da uzun çabalardan sonra, ümitsizlik içinde, her bir hecesini ayrı ayrı söyleyerek bir tek kelime çıkarabiliyordu, hep aynı kelimeydi çıkardığı, tek bir kelime: Adonay, Adonay. Sadece Adonay... Kelimeyi tamamlayınca bir iki saat rahata kavuşuyor, derken yeniden çabalamaya, ağzı yeniden açılıp kapanmaya başlıyordu.

«Suç bende... Suç bende,» diye mırıldanıyordu delikanlı, gözleri yaşla dolu.

Gecenin sessizliğinde, oğul babasının acısını duyuyordu. Babası da aynı acıyı duyuyor, ister istemez terlemeye, dudaklarını açıp kapamaya başlıyordu. Kendisi de aynı şeyi yapabilsin diye, gözlerini kapayıp babasının hareketlerine kulak veriyordu. İhtiyarla birlikte ahlıyor, ümitsizlik içinde belli belirsiz sesler çıkarıyor, derken uykuya dalıveriyordu.

Uyku yeniden üstüne abanınca, ev şiddetle sarsılıyordu; tezgâh devriliyor, alet edevat, çarmıh yere yuvarlanıyor, kapı açılıyor ve Kızılsakal, koca vahşi kahkahasıyla, kollarını iki yana açmış, eşikte bekliyordu.

Delikanlı bağırarak uyandı.

Talaşların üstüne oturup sırtını duvara verdi. Başının üzerinden, iki sıra, sivri çivi kakmalı bir kayış sarkıyordu. Geceleyin tedirgin olmasın, münasebetsizlikler yapmasın diye, her akşam uykuya dalmadan önce vücudunu kırbaçlar, kan içinde bırakırdı.

Titrer gibi oldu. Düşünde yine ne gibi baştan çıkartıcı şeyler gördüğünü hatırlamıyordu, ama büyük bir tehlikeden kaçtığının farkındaydı. «Dayanamıyorum artık, yeter...» diye mırıldandı gözlerini göğe kaldırıp, içini çekerek. Ağaran günün belirsiz, soluk ışığı kapının çatlaklarından süzüldü ve tavanın tatlı sarı kamışlarına fildişimsi, tuhaf cilalı bir hoşluk verdi. «Dayanamıyorum artık, yeter,» diye mırıldandı yeniden, öfkeyle dişlerini sıkarak. Gözlerini havaya dikti ve birden bütün hayatı, önünden şerit gibi geçti: Babasının nişanlandığı gün çiçek açmış olan asasını, derken inme indiren yıldırımı; sonra annesinin, gözleri oğluna takılı, söz söylemeden bakıp durduğunu hatırladı. Ama kadının dile getiremediği yakınmalarını duyuyordu: Haklıydı kadın! Gece gündüz demiyor, günahları yüreğine bıçak gibi saplanıyordu. Korkuyu, geri kalan tek şeytanı yenmek için boşu boşuna uğraşmıştı. Ötekileri yenmişti: Yoksulluğu, kadınlara karşı duyduğu isteği, gençlik zevklerini, yuva mutluluğunu. Hepsine de üstün gelmişti; bir korku kalıyordu. Onu da yenebilseydi, ah! Büyümüştü artık: Zamanı gelmişti.

«Babama inme inmesine sebep benim,» diye mırıldandı, «Magdalena’nın fahişeliğe düşmesine sebep benim; İsrail’in hâlâ boyunduruk altında olmasına sebep ben...

Bir horoz, haham amcasının oturduğu bitişik evde olacaktı, damda kanat çırptı, kızgın kızgın öttü durdu. Fazla uzun süren geceden bıktığı, artık güneşi istediği belliydi.

Delikanlı duvara dayanıp kulak verdi. Evlere ışık vuruyor, kapılar açılıyor, sokaklar canlanıyordu. Topraktan ve ağaçlardan yavaş yavaş sabah

mırıltıları yükseliyor, evdeki çatlaklardan dışarı sızmaya başlıyordu: Nâsıra uyanıyordu. Birden bitişik odadan bir inilti duyuldu, iniltiyi de hahamın haykırışı izledi. Tanrı'yı uyarıyordu, İsrail'e verdiği sözü hatırlatıyordu ona. «İsrail'in Tanrısı, İsrail'in Tanrısı, daha ne kadar bekleyeceğiz?» diye bağırdı haham; delikanlı, dizlerinin zemin tahtalarına zangır zangır vurduğunu duydu.

Başını salladı. «Dua ediyor,» diye mırıldandı, «secde ederek Tanrı'ya sesleniyor: Birazdan güm güm vurur duvara, secde etmeye başlamamı söyler.» Öfkeyle kaşlarını çattı. «Tanrı'yla uğraşmam yetmiyormuş gibi, bir de insanlarla uğraşmak zorundayım.» Öfkeli hahama uyandığını, dua etmekte olduğunu belirtmek için, bölme duvarına yumruk indirdi.

Ayağa sıçradı. Üzerindeki yamalı entari omuzundan aşağı kaydı, vücudu göründü: Sıska, güneşten yanmış, kara kızıl kamçı izleriyle dolu. Utandı, acele toparlandı, çıplak etini örttü.

Soluk sabah ışığı tepe penceresinden sızarak üstüne doğru geldi, tatlı tatlı yüzünü aydınlattı. Baştan başa metinlik, gurur ve acı... Yanaklarındaki ayva tüyü, kıvırcık kömür karası bir sakal oluvermişti. Gaga burunlu, kalın dudaklıydı; aralık duran dudakları arasından, dişleri ışıkta bembeyaz parlıyordu. Güzel bir yüz değildi bu, ama esrarlı, tedirgin edici bir büyüsü vardı. Tedirginlik havası veren şey, kirpikleri miydi acaba? Sıktı, uzun uzundu, yüzüne baştanbaşa, garip, mavi bir gölge düşürüyordu. Yoksa gözleri miydi buna sebep? Kapkara, iri gözlerdi bunlar, ışık ve karanlık doluydu, yılgınlık ve tatlılık dolu. Yılan gözü gibi ışıldıyor, uzun kirpiklerinin arasından bakıyor, insanı allak bullak ediyorlardı.

Koltuk altlarına ve sakalına takılmış olan talaşları silkti. Ağır ağır yürüyen ayak sesleri işitti. Birileri geliyordu, tanıyordu onları. «Yine o», diye inledi tiksinerek, «yine geliyor. Ne istiyor benden?» Kulak vermek için, sürünerek kapıya doğru gitti, ama dehşet içinde çakıldı kaldı oracıkta.

Tezgâhı kim koymuştu kapının ardına, üstüne de çarmıh ile alet edevatları kim yığmıştı? Kim? Ne zaman? Gece, inlerle cinlerle, düşlerle doluydu. Biz uyuyoruz, onlarsa kapıları açık buluyorlar, diledikleri gibi girip çıkıyorlar, evlerimizi, beyinlerimizi altüst ediyorlardı.

«Dün gece biri gelmişti düşümde,» diye mırıldanır gibi oldu, sanki hâlâ oradaydı gelen, onu duyabilirdi. Biri gelmişti. Tanrı'ydı herhalde, Tanrı... Yoksa şeytan mıydı? Kim ayırabilirdi ki onları? Yüz değiştirip dururlardı, Tanrı bazen baştanbaşa karanlığa bürünürdü, şeytansa aydınlığa; insanın zihni de allak bullak olurdu. Ürperdi. İki yol vardı. Hangi yöne dönmeliydi, hangi yoldan gitmeliydi?

Ağır ayak sesleri yaklaşmaya devam ediyordu. Delikanlı kaygı içinde bakındı. Saklanacak, kaçacak bir yer arıyordu. Korkuyordu o adamdan, gelmesini istemiyordu; çünkü derinlerinde, kapanmak bilmeyen bir yara vardı. Çocukken, bir gün oyun oynarken, kendinden üç yaş büyük olan arkadaşı onu yere yuvarlamış, dövmüştü. Yerden kalktıktan sonra ağzını açmamıştı, ama bir daha da öteki çocuklarla oyun oynamamıştı. Utanmış, ürkmüştü. Evinin bahçesinde yapayalnız büzülüp kalmış, bir gün utancını nasıl temizleyeceğini, onlardan üstün olduğunu nasıl göstereceğini, onları nasıl geçeceğini kurmaya başlamıştı. Bunca yıldan sonra, yara hâlâ kapanmamış, kanı durmamıştı.

«Hâlâ peşimde demek,» diye mırıldandı. «Ne ister benden? Sokmayacağım içeri.»

Bir tekmeyle aralandı kapı. Delikanlı ileri atıldı. Var gücüyle tezgâhı oradan kaldırdı ve kapıyı açtı. Kıvırcık, kızıl sakallı, göğsü bağrı açık, çıplak ayaklı, kırmızı yüzlü, ter içinde kalmış, iriyarı bir adam duruyordu eşikte. Elinde tuttuğu közlenmiş mısırdan kopardığı mısır tanesini çiğneyerek atölyeye' göz gezdirdi, duvara dayalı çarmıhı görünce kaşları çatıldı. Derken ayağını ileri uzatıp içeri girdi.

Bir şey demeden köşeye çömeldi, delicesine dişlemeye koyuldu mısırını. Deminden beri ayakta duran delikanlı başını ona döndürmüyor, açık kapıdan, zamansız uyanan dar sokağa bakıyordu. Henüz toz kalkmamıştı havaya: Yer ıslaktı, burcu burcu kokuyordu. Gece çiyi ile şafak ışığı, karşıdaki zeytin ağacının yapraklarından aşağı süzülüyordu; başlan başa gülüyordu ağaç. Delikanlı kendinden geçmiş, sabah havasını soluyordu.

Kızılsakal döndü.

«Kapıyı kapat,» diye gürledi. «Sana söyleyeceklerim var.»

Delikanlı o vahşi sesi duyunca titredi. Kapıyı kapattı, tezgâhın kenarına ilişip bekledi.

«Geldim,» dedi Kızılsakal. «Her şey hazır.»

Mısır koçanını fırlatıp attı. Sert, mavi gözlerini kaldırarak delikanlıya dikti, buruş buruş olmuş tombul elini uzattı.

«Ya sen? Sen de hazır mısın?»

Ortalık aydınlanmıştı. Delikanlı şimdi Kızılsakal'ın kaba, kararsız yüzünü daha iyi görüyordu. Tek bir yüz değildi bu, ikiydi. Yarısı gülerken, yarısı meydan okuyordu, yarısı acı çekerken, yarısı kaskatı, kıpırdamadan duruyordu; ikisi bir an için uzlaşsa dahi, altında, Tanrı'yla şeytanın boğuştuğu seziliyordu.

Delikanlı cevap vermedi. Kızılsakal dehşetli bir bakış fırlattı ona.

«Hazır mısın?» diye sordu yeniden. Cevap versin diye kolundan tutup sarsmak için kalkmak üzereydi. Ama o doğrulmadan bir boru sesi duyuldu, dar sokağa atlılar daldı, arkasından da Romalı askerlerin ağır, uyumlu yürüyüşleri işitildi. Kızılsakal yumruğunu sıkarak tavana doğru kaldırdı.

«İsrail'in Tanrı'sı!» diye böğürdü, «Zamanı geldi artık. Bugün olmalı! Yarını bekleyemeyiz! Bugün!»

Yeniden delikanlıya döndü.

«Hazır mısın?» diye sordu bir kez daha; cevabını bekledi:

«Hayır, hayır, bırak çarmıhı, bırak diyorum! Halk toplandı. Barabbas adamlarıyla birlikte dağlardan indi. Hapishaneye dalıp Partizan'ı[1] kaçıracağız. Mucize işte o zaman yer alacak, başını sallayıp durma öyle, işte o zamanlar yer alacak. Sor bak haham amcana. Dün hepimizi havrada topladı; zâtı âlileri niye teşrif etmediler? Ayağa kalkarak şöyle dedi: 'Elimiz kolumuz bağlı durdukça, Mesih'i beklemeyin. Mesih' in gelmesini istiyorsak, Tanrıyla insanlar el ele vermeli, birlikte uğraşmalı!' Böyle dedi işte, sen de duymuş ol. İkisinin de uğraşması gerekiyor, birlikte hem! Anladın mı?»

Delikanlıyı kolundan tutarak sarstı.

«Duydun mu dediğimi? Aklın nerede kuzum? Orada olaydın da işiteydin amcanın sözlerini, o zaman belki kendine gelirdin zavallıcık! Kâfir Romalıların bugün çarmıha gerecekleri Partizan'ın, nicedir beklediğimiz o varlık olabileceğini söyledi. Ona yardıma koşamazsak, kim olduğunu açıklamadan ölüp gidecek. Ama koşup kurtarırsak, mucize yer alacaktır. Ne mucizesi mi? Paçavraları fırlatıp bir kenara atacak ve Davud'un kral tacı başında parlayacak! O söyledi bütün bunları, sen de duymuş ol. Sözleri hepimize dokundu, ağladık. İhtiyar haham elleri göğe kaldırıp haykırdı: 'İsrail'in Tanrı'sı, bugün olmalı, yarını bekleyemeyiz, bugün!' Hepimiz de ellerimizi havaya kaldırdık, göğe baktık, seslendik, meydan okuduk ve ağladık: 'Bugün olmalı, yarını bekleyemeyiz, bugün!' İşitiyor musun, marangozun çocuğu, yoksa boş duvara mı konuşuyorum?»

Yarı kapalı gözleri karşı duvarda asılı sivri çivi kakmalı kayışa takılı olan delikanlı kulak kesilmiş, bir şey dinliyordu. Kızılsakal'ın sert ve meydan okuyucu sesinin arkasında, dudaklarını açıp kapayarak boşuna konuşmaya çalışan ihtiyar babasının kaba, boğuk sesi işitiliyordu. Bu iki ses, delikanlının gönlünde birleşti, birden insanlığın bütün mücadelesinin alaydan başka bir şey olmadığını duydu.

Kızılsakal delikanlıyı omuzundan yakalayarak itti.

«Aklın nerde yine, falcı seni? Amcan Simun'un söylediklerini duymadın mı?»

«Mesih böyle gelmez,» diye mırıldandı delikanlı. Gözleri şafağın tatlı pembe ışığıyla yıkanan, yeni yapılmış çarmıha takılmıştı şimdi. «Hayır, Mesih böyle gelmez. Paçavralarını bırakmaz hiçbir zaman, kral tacı filan giymez o. Kurtarılması imkânsız olduğundan da, insan olsun Tanrı olsun onu kurtarmaya koşmayacaktır. Ölecektir; paçavraları içinde ölecektir ve herkes ona bağlı olan bile tek başına bırakacaktır onu. Çıplak bir dağın tepesinde, başında dikenli taç, yapayalnız ölecektir.»

Kızılsakal dönerek şaşkınlık içinde ona baktı, yüzünün yarısı parıldıyor, yarısı karanlık içinde yüzüyordu.

«Nereden biliyorsun?» diye sordu. «Kim dedi sana?»

Cevap vermedi delikanlı. Dışarısı apaydınlıktı şimdi. Tezgâhtan atladı, bir avuç çivi aldı, çekici kaptı, çarmıha yanaştı. Ama Kızılsakal daha atik davrandı. Bir adımda çarmıha varıp karşısında insan varmış gibi delicesine yumruklamaya, üstüne tükürmeye başladı. Derken yüzünü çevirdi. Sakalı, bıyığı ve kaşları delikanlının yüzüne battı.

«Utanmıyor musun?» diye bağırdı. «Nâsıra'da, Kana'da, Kefemahum'daki bütün marangozlar, Partizan için çarmıh yapmaktan kaçındılar; sense... Utanmıyor musun, korkmuyor musun? Diyelim ki, Mesih geldi de seni çarmıhı yaparken gördü, diyelim ki bu Partizan, bugün çarmıha gerilecek Yahudi, Mesih'in ta kendisi... Niye ötekiler gibi sen de Romalı yüzbaşıya: «İsrail'in kahramanları için çarmıh yapmam ben,» diye cevap vermedin?»

Dalgın duran marangozu omuzundan tuttu:

«Niye cevap vermiyorsun? Nereye bakıp duruyorsun öyle?»

Duvara doğru iterek alçaltıcı sözler söylemeye başladı:

«Korkağın birisin,» dedi acı bir alayla, «Korkaksın, korkak; başka bir şey değil! Toplaşan, hayatın beş para etmez!»

Tiz bir ses çınladı havada... Kızılsakal delikanlıyı bırakıp, kapıya dönerek dinledi. Gürültüler geliyordu dışarıdan: Kadın erkek sesleri, büyük bir kalabalık, Münadi! Münadi! diye bağrışıyordu; derken o tiz ses yeniden çınladı havada:

«İbrahim'in, İshak'ın, Yakup'un çocukları, imparatorun buyruğuna kulak verin! İşyerlerinizi, meyhanelerinizi kapatın, tarlalarınıza gitmeyin. Anneler yavrularını alsın, ihtiyarlar asalarına yapışsın, gelin hepiniz! Topallar, sağırlar, inmeliler; gelin görün, görün efendimiz İmparatora dileriz uzun ömürlü olsun, el kaldıranlar nelere uğruyor; şu habis, şu başkaldıran Yahudi nasıl ölecek, gelip görün!»

Kızılsakal kapıyı açtı, kalabalık kulak kesilmiş, dalgalanıp duruyordu: Münadi bir kayanın üstüne çıkmıştı: Sıskaydı, başı açıktı, uzun bir boynu, ipince, uzun bacakları vardı. Kızılsakal Münadi'ye doğru tükürdü. «Dilerim cehennemi boylarsın, hain herif!» diye haykırdı. Kapıyı şiddetle çarpıp delikanlıya döndü. Gözleri öfkeden ateş püskürüyordu.

«Hain kardeşin Simun'la övünebilirsin!» diye gürledi.

«Suç onda değil,» dedi delikanlı pişmanlık havası içinde, «bende suç, bende...»

Bir ara durdu, derken:

«Benim yüzümden kovdu onu annem, benim yüzümden, şimdiyse...

Kızılsakal'ın yüzünün yarısı tatlı bir ifadeye büründü, delikanlıyı anlıyormuş gibi bir an için ışıldadı.

«Bütün bu günahları nasıl ödeyeceksin, zavallıcık?» diye sordu.

Delikanlı uzun süre ağzını açmadı. Dudakları oynuyordu, ama ağzından söz çıkmıyordu.

«Hayatımla, Yahuda, kardeşim,» diyebildi sonunda. «Başka bir şeyim yok ki.»

Kızılsakal ürperdi, tepedeki pencereden ve kapı çatlaklarından ışık giriyordu. Delikanlının iri, kara gözleri pırıl pırıldı; sesinde acı ve korku vardı.

«Hayatınla mı?» dedi Kızılsakal, delikanlının çenesini tutarak. «Başını çevirme öte yana, dur hele. Artık büyüdün, koca adam oldun, gözlerimin içine bak... Hayatınla ha? Ne demek istiyorsun?»

«Hiç.»

Başını indirip sustu. Ama birden:

«Ne olur, sorma bana Yahuda, sorma kardeşim!» dedi.

Yahuda, delikanlının yüzünü avuçları içine aldı. Şöyle bir kaldırdı, bir şey söylemeden bir süre baktı. Derken, yavaşça bırakıp kapıya doğru yürüdü. Birden heyecanlanmıştı.

Dışardaki gürültü gittikçe artıyordu. Çıplak ayak sürtüşlerinden, sandallardan çıkan sesler, kadınların tunç bilezikleriyle ayak halkalarının yarattığı şıngırtıyla dolu havaya karışıyordu. Kızılsakal eşikte durmuş, yan sokaklardan akıp duran insan sürülerine bakıyordu. Herkes köyün öteki ucuna, çarmıha gerilmenin yer alacağı lanetli tepeye tırmanıyordu. Erkekler konuşmuyordu; dişleri arasından lanet okuyarak, asalarını kaldırım taşlarına vuruyorlardı. Aralarında bazıları gömleklerinin altında gizlice bıçak taşıyorlardı. Kadınlar çığlık atıp duruyordu. Çoğu başörtüsünü ensesine indirmiş, saçlarını dökmüş, ağıt okumaya başlamıştı.

Bu sürünün öncüsü, Nâsıralı yaşlı haham Simun'du: Kurumuş, bir iğne bir iplik kalmıştı, yıllar üstüne abanmış, verem kemirip bitirmişti: Sarsılmadan duran ruhunun ayakta tutup çökmesini engellediği kemiklerden meydana gelmiş bir yapı iskelesiydi sanki. Büyük kuş pençelerini andıran iki iskelet el, topuzunda birbirine sarılmış bir çift yılan kabartması olan

piskopos asasını sıkıyor, taşlara güm güm indiriyordu. Bu canlı cenaze, çevresine yanan bir şehir kokusu saçıyordu. Gözlerindeki ateşi görseniz, eti, kemiği ve saçı yıkıntı halindeki bütün vücudu alev almış yanıyor sanırdınız; ağzını açıp «İsrail'in Tanrısı!» diye bağırdığı zaman da, başının üstünden dumanlar çıkıyordu... Ardında iki büklüm, iri kemikli ihtiyarlar, asalarıyla, çalıyı andıran kaşlarıyla ve çatal sakallarıyla ilerliyorlardı; en sonra da sağlam erkek ve kadınlar. Çocuklar artçılık ediyorlardı, her birinin elinde bir taş vardı, kiminin de omuzlarına sapanlar asılıydı. Deniz gibi, sessiz, ağır hışırtılarla hep birlikte yürüyorlardı.

Kapının kenarına dayanıp da geçmekte olan erkek ve kadınları görünce Yahuda'nın yüreği kabardı. İşte onlar, diye düşündü. Beynine kan hücum etmişti, işte onlar yaratacaklar mucizeyi, Tanrı ile el ele. Bugün! Yarını bekleyemeyiz, bugün!

İriyarı, dar kalçalı, erkeksi bir kadın kalabalıktan ayrıldı.

Mecnun, yabansı bir görünüşü vardı, entarisi omuzlarından sıyrılmıştı. Yere eğilerek bir taş kapıp var gücüyle marangozun kapısına fırlattı.

«Belanı bulasın, pis çarmıhçı!» diye haykırdı.

Sokak haykırışlarla, küfürlerle doldu baştanbaşa, çocuklar sapanlarını omuzlarından indirdiler. Kızılsakal kapıyı güm diye kapattı.

«Çarmıhçı! Çarmıhçı!» diye sesler geliyordu dört bir yandan, kapıysa, taşlardan gümbür gümbür sarsılıyordu.

Delikanlı, çarmıhın önüne eğildi ve çekicini kaldırıp indirerek, sokaktan gelen yuhalan ve küfürleri duymak istemiyormuş gibi var gücüyle vurarak çarmıhı çiviledi. İçi kaynıyordu; burun kemiği boyunca kıvılcımlar çıkıyordu. Kendinden geçmiş, çekici indirip duruyor, alnından oluk gibi ter boşanıyordu.

Kızılsakal diz çöküp kolunu tuttu, çekici şiddetle çekip aldı elinden. Çarmıha da vurarak yere yuvarladı.

«Hâlâ onu getirmekte inat ediyor musun?»

«Evet.»

«Utanmıyor musun?»

«Hayır.»

«Bırakmam ki seni. Paramparça ederim çarmıhı.»

Bakındı, kolunu uzatarak keser aramaya başladı.

«Yahuda. Yahuda, kardeşim,» dedi delikanlı, ağır, yalvarır bir sesle, «engel olma bana.» Sesi birden derinleşmişti; karanlık, tanınmayacak bir ses oluvermişti. Kızılsakal tedirgin olmuştu.

«Ne engeli?» diye sordu sakince. Kaygı içinde delikanlıya bakarak bekledi. Işık şimdi doğru marangozun yüzünü ve çıplak, ince kemikli gövdesini aydınlatıyordu. Dudakları büzülmüştü, sımsıkı kapalıydı, sanki büyük bir çığlığı önlemek istiyordu. Kızılsakal nasıl bir deri bir kemik olduğunu, ne kadar solgun göründüğünü fark etti ve insansever yüreği ona acıdı. Solup gidiyordu, yanakları günden güne içine çöküyordu. Kaç gün geçmişti ki son gördüğünden bu yana? Bir iki gün var yoktu. Genasaret'in köylerinde dolaşmak üzere ayrılmıştı. Kendisi demirciydi, demiri döver, biçimlendirirdi, atlara nal takardı, iki ucu sivri kazmalar, sabah demirleri, oraklar yapardı, ama Partizan'ın çarmıha gerileceğini duyunca, acele Nasıra'ya dönmüştü. Eski arkadaşını nasıl bıraktığını hatırlıyordu, şimdiyse... Ne olmuştu böyle! Gözleri şiş şişti, avurtları çökmüştü! Ya ağzının çevresindeki o acılı ifade?

«Ne oldu sana?» diye sordu. «Niye eridin böyle? Nedir derdin?»

Delikanlı hafifçe güldü. Tanrı, demek üzereydi ki, kendini tuttu. İçindeki büyük çığlık buydu, dudaklarından kaçmasını istemiyordu.

«Boğuşuyorum,» dedi.

«Kiminle?»

«Bilmiyorum... Boğuşuyorum sadece.»

Kızılsakal gözlerini delikanlının gözlerine dikti. Soru soruyor, yakarıyor, meydan okuyordu; ama zifiri karanlık ve avuntu bulamayan korku dolu gözleri cevap vermiyordu.

Birden Yahuda'nın gözleri bulandı. Karanlık konuşmayan gözlerin içine daldıkça, çiçek açan ağaçlar, mavi sular, insan sürüleri görüyor gibiydi; içinde de, ışıldayan gözbebeğinin derinlerinde, çiçek açan ağaçların, suyun ve insanların ardında, gözbebeğinin renkli halkasını baştanbaşa kaplayan kocaman, kara bir çarmıh vardı.

Dimdik ayağa sıçradı, gözleri nerdeyse dışarı fırlayacaktı. Bir şeyler söylemek, sormak istiyordu: Yoksa sen misin?... Sen?.. Dudakları donmuş gibiydi. Delikanlıyı bağrına basıp öpmek istiyordu, ne var ki, havaya uzanmış kolları tahta gibi katılıp kalmıştı.

Derken, delikanlı onu böyle kolları iki yana açılmış, gözleri patlayacak gibi dışarı uğramış, saçları diken diken olmuş bir durumda görünce çığlık attı. Korkunç kâbus zihninin gizli kapısından dışarı uğradı; çarmıh aletleriyle birlikte bütün ucubeler sürüsü, «haydi çocuklar ileri!» sesleri! Kızıl sakallı reisi de tanıyordu: Yahuda idi, başta giden, çılgınca kahkahalar savuran demirci Yahuda.

Kızılsakal'ın dudakları kımıldadı.

«Sen misin? Sen?..» diye kekeledi.

«Ben miyim?.. Kimim?»

Öteki cevap vermedi. Bıyığını çiğneyerek ona baktı, yüzünün yarısı yine ışıl ışıldı, öteki yarısıyla karanlığa gömülmüştü. Doğuşundan belli, hatta daha önceden bu delikanlının çevresindeki belirtiler ve mucizeler kafasında cirit atıyordu: Evlenecek olan adaylar toplandığında birçok başka asâ arasında Yusuf'un asası nasıl da çiçek açan tek asâ olmuştu. Bundan dolayı haham nasıl da mükâfat olarak Meryem'i ona vermişti, kendini Tanrıya

adayan o temiz Meryem'i. Derken zifaf gecesinde damada nasıl da yıldırım çarpmış, geline elini sürmesini engellemişti.

Derken, daha sonraları gelin nasıl da beyaz bir zambak koklayıp öyle demişlerdi gebe kalmıştı. Doğumunun arifesinde Meryem nasıl da göklerin açıldığını, meleklerin indiğini ve evinin alçakgönüllü damında kuşlar gibi saf saf dizilip, yuvalar kurup şarkı söylemeye başladıklarını görmüştü; kimi eşiğinde bekçilik ediyor, kimi odasına giriyor, ateş yakıyor, doğacak bebeği yıkamak üzere su ısıtıyordu, kimi de lohusanın içmesi için çorba pişiriyordu...

Kızılsakal yavaşça yaklaştı, durakladı, derken delikanlının üzerine eğildi. Sesinde şimdi özlem, yalvarış ve korku vardı:

«Sen misin? Sen?..» diye sordu bir kez daha, ama sorusunu bitirmeyi yine göze alamadı.

Delikanlı korku içinde lir tir tir titriyordu.

«Ben mi?» dedi, alaylı gülümsemesini tutamayarak. «Beni görmüyor musun? Konuşmayı bile beceremiyorum. Havraya gidecek yürek yok bende. İnsan görür görmez kaçıyorum. Utanmadan Tanrı'nın buyruklarını yerine getirmiyorum. Sebt günü çalışıyorum...

Çarmıhı yerden kaldırdı, doğrulttu ve çekici eline aldı.

«Görüyorsun, değil mi! Çarmıh yapıyor ve çarmıha insan geriyorum.» Bir kez daha gülmeye çalıştı.

Kaygılanmıştı Kızılsakal, susuyordu. Kapıyı açtı. Sokağın öte ucundan yeni bir köylü sürüsü saçı başı darmadağın kadınlar, hasta, ihtiyar erkekler; topalı, körü, cüzzamlısı, Nâsıra'nın geri kalan tortusu belirdi. Onlar da tırmanıyorlardı tepeye soluk soluğa; onlar da çarmıha gerilme tepesine doğru sürünerek ilerliyorlardı... Saat yaklaşıyordu. Buradan ayrılıp halka katılmanın zamanı diye düşündü, ileri atılıp hep birlikte Partizan'ı kurtarmanın zamanı. Kurtarıcının o olup olmadığı anlaşılır böylece... Ama

durakladı. Birden serin bir yel esti üzerinden. Olamaz diye düşündü, bugün çarmıha gerilecek adam, İbrani soyunun çağlardır beklediği o kimse olamaz. Yarın! Yarın! Yarın! Nice yıllar yarınınla hapsettin bizi ey İbrahim'in Tanrı'sı. Peki, ama bu yarın dediğin ne zamandır? Ne de olsa insanız biz, dayanma gücümüz bu kadar!

Yabanlaşmıştı. Yüzükoyun çarmıhın üstüne yatmış çivi çakmakta olan delikanlıya öfke dolu bir bakış fırlatarak, ürperti içinde kendisine sordu: Olabilir mi, o olabilir mi, çarmıhçı o olabilir mi? Tanrı'nın hangi yoldan gittiği bilinmez, karanlık ve dolaylıdır onun yolları. O olabilir mi?

Yaşlı kadınlarla sakatların ardından tunç miğferli, ellerinde kalkanlar ve mızraklar, Romalı asker müfrezesi belirdi. Yahudi'ler hor bakışlarla insan sürülerini güdüyordu.

Kızılsakal ateş püskürerek yabansı onlara baktı. Derken delikanlıya döndü. Onu görmek istemiyordu artık: Her şeye sebep oymuş gibi geliyordu.

«Ben gidiyorum!» diye haykırdı, yumruklarını sıkarak. «Sana gelince, nasıl biliyorsan öyle yap çarmıhçı! Korkağın birisin sen, münadi kardeşin gibi beş para etmez hainin birisin! Ama babanı çarptığı gibi Tanrı seni de çarpacaktır ateşle. Benim söyleyeceğim bu kadar; hatırlarsın sözlerimi bir gün.»

Delikanlı bir başına kalmıştı. Çarmıha dayanıp alnının terini sildi. Sesi boğuk boğuk çıkıyordu, soluk soluğa idi. Dünya bir süre çevresinde döndü, derken yeniden durdu. Annesinin ateşi yaktığını duyuyordu, acele yemeği ocağa koyup o da ötekiler gibi çarmıha geriliş sahnesini görmeye koşacaktı. Komşuların hepsi gitmişti. Kocası hâlâ hırıldamakta, dilini döndürmeye çalışmaktaydı; ama sadece gırtlağında can vardı, hırıldayıp duruyordu. Sokağı yeniden ıssızlık basmıştı.

Gözleri kapalı, kendi yüreğinin çarpmasından başka bir şey düşünmeyen ve işitmeyen delikanlı, çarmıha dayalı dururken birden acıyla sarsıldı. Saçlarının altındaki deriye batan, görünmeyen o şahin pençesini yeniden duymuştu. «Yine geldi, yine...» diye mırıldandı ve titremeye başladı. Pençelerin gittikçe battığını, kafasını çatlatarak açtığını ve beynine dokunduğunu duyuyordu. Bağırmamak için dişlerini sıktı: Annesinin yine korkup da çığlıklar atmaya başlamasını istemiyordu. Başını avuçları içine alarak, sanki kaçmasından korkuyormuş gibi sımsıkı tuttu. «Yine geldi, yine...» diye mırıldandı titreyerek.

İlkin, ta başta on iki yaşına bastığı zaman havrada ah çekerek terleyip duran büyüklerin yanında oturmuş, Tanrı'nın kelâmını açıklayışlarına kulak vermiş, dinliyordu, tepesinde okşayış gibi pek hafif bir sızlama duymuştu. Gözlerini kapamıştı. Tüylü kanatların sarıp da, onu göğün yedinci katına çıkarması ne büyük mutluluktu! Cenneti âlâ olacak burası! diye düşünmüştü, aşağı bakan gözkapaklarından ve mutlu, aralık duran ağzından sonsuz bir gülümseme akmıştı, bütün yüzü kayboluncaya kadar etini ateşli bir tutkuyla yalayan bir gülümseme. İhtiyarlar bu esrarlı, insan yiyen gülümsemeyi görmüşlerdi de, Tanrı'nın çocuğu pençesine alıp götürdüğünü düşünmüşlerdi. Parmaklarını dudaklarına götürerek susmuşlardı.

Aradan yıllar geçti. O bekledi, bekledi, ama o okşayışı bir daha duymadı; derken bir gün Fısıh bayramıydı, mevsim ilkbahardı, nefis bir gündü. Annesinin köyü Kana'ya kız bakmaya gitmişti. Annesi zorlamıştı onu buna, evlenmesini istiyordu. Yirmi yaşındaydı, yanakları sık, kıvırcık tüylerle kaplıydı, kanı öylesine kaynıyordu ki, geceleri uyuyamaz olmuştu. Annesi bunu fırsat bilmişti, gençliğinin en ateşli çağından faydalanmak istiyordu, gelin seçmeye Kana'ya gitmesi için kandırmıştı onu.

Elinde bir kırmızı gül, ayakta durmuş, yeni yapraklanmış koca bir kavak ağacı altında raks eden köylü kızları seyrediyordu. Durmuş bakarken,

kızları birbiriyle karşılaştırırken hepsi de hoşuna gitmişti, ama seçemiyordu bir türlü ardında gevrek bir kahkaha duymuştu birden: Toprağın derinlerinden fışkıran serin bir su. Dönüp bakmıştı. Ayağında kırmızı sandallar, örgüsüz saçlı, ayak bileği kordelasıyla, bilezikleri ve küpeleriyle tepeden tırnağa kadar süslenmiş Magdalena duruyordu karşısında, haham amcasının biricik kızı Magdalena, pupa yelken giden bir yelkenli gibi baştanbaşa donanmıştı. Delikanlının beyni şiddetle sarsılmıştı. «İstediğim işte bu, bu kız!» diye haykırmış, gülü vermek için elini uzatmıştı. Ama tam o sırada o pençeler başına batmış ve iki çılgın kanat tepesinde çırparak şakaklarını sımsıkı kavramıştı.

Çığlık atarak yüzükoyun yere düşmüş, ağzından köpükler gelmeye başlamıştı. Utancından yerin dibine girecek gibi olan annesi oğlunun başına yemenisini atmak zorunda kalmış, kucağına alıp oradan uzaklaşmıştı.

O günden sonra olanlar olmuştu. Dolunayda tarlalarda gezinirken olsun, gecenin sessizliğinde uyurken olsun, hep aynı durumu yaşıyordu; özellikle de bütün acunun çiçek açtığı, mis gibi koktuğu ilkbaharda. Mutlu olabileceği durumlarda, yemek, uyumak, dostlarıyla buluşup gülüşmek, yolda bir kız görüp de, hoşuma gitti, diye düşünmek gibine basit insan zevklerini tadacağı anlarda o pençeler hemencecik üstüne abanıyor, batmaya başlıyor, hevesi de kaybolup gidiyordu.

Ama bu sabahki kadar üstüne abandığını hatırlamıyordu. Tezgâhın altında dertop oldu ve başını göğsüne yaslayıp bir süre öylece kaldı. Dünya batmıştı. İçindeki vızıltıdan ve üstündeki korkunç kanat çırpmasından başka bir şey duymuyordu.

Pençeler gittikçe gevşedi yavaş yavaş, birbiri ardından, önce zihnini, sonra kemiğini, en sonunda da başının derisini bıraktılar. Birden büyük bir rahatlık duydu, çok da yorulmuştu. Tezgâhın altından çıkarak elini başına götürdü ve derisini incelemek için parmaklarını üzerinde gezdirdi. Ona

delinmiş gibi geliyordu, ama arayan parmakları tek bir yara dahi bulamayınca durgunlaştı. Ne var ki, elini çekip de ışıkta baktığı zaman ürperdi. Kan damlıyordu parmaklarından.

«Tanrı gazaba geldi,» diye mırıldandı, «gazaba... Kan akmaya başladı.»

Gözlerini kaldırıp baktı: Kimsecikler yoktu. Ama hava keskin keskin yaban hayvanı kokuyordu. Yine geldi... diye düşündü dehşet içinde, her yanımı sarmış, ayaklarımın altında o, başımın üstünde o...

Başını eğerek bekledi. Hava sessiz, hareketsizdi; görünürde bön, zararsız gibi duran ışık, karşısındaki duvarda ve kamış—kirişli tavanda oynuyordu. Ağzımı açmayacağım diye karar verdi kendi kendine, söz söylemeyecekti. Belki bana acır da gider.

Ama bu kararı verir vermez dudakları aralandı ve konuştu. Sesinde yakınma vardı:

«Niye kanımı çekiyorsun? Nedir öfkene sebep? Hiç bırakmayacak mısın peşimi?»

Durdu. İki büklüm, ağzı açık, saçları diken diken, gözleri korku içinde, kulak verdi...

İlkin hiçbir şey olmadı; hava durgundu, sessizdi. Ama sonra yukardan biri ansızın ona seslendi. Elini kulağına götürüp dinledi, işitti ve sanki: Olmaz! Olmaz! Olmaz! dermiş gibi başını şiddetle iki yana salladı.

Sonunda o da açtı ağzını. Sesinde titreklik kalmamıştı:

«Yapamam! Ne okuma bilirim ne bir şey, başıboş gezen biriyim ben, her şeyden korkarım. Yemeğin iyisine, şaraba, kahkaha atmaya bayılırım. Evlenmek, çoluk çocuk sahibi olmak istiyorum... Bırak git beni.»

Kıpırdamadan durdu yine, bekledi.

«Ne dedin? İşitmiyorum.»

Birden üstündeki vahşi sesi yumuşatmak istermiş gibi ellerini kulaklarına kapadı. Cendere içindeki bütün yüzüyle soluğunu tutup işitti... Ve cevap

verdi: «Evet, evet korkuyorum... Ayağa kalkıp sana hitap etmemi istiyorsun, değil mi? Ne diyebilirim, nasıl diyebilirim? Diyemem ki, söyledim ya bilgisizin biriyim diye!.. Efendim?.. Gökler hâkimiyeti mi... bana ne gökler hâkimiyetinden... Ben yeryüzünü seviyorum. Evlenmek istiyorum diyorum sana; Magdalena'yı istiyorum, varsın fahişe olsun, Magdalena'yı istiyorum. Onun fahişe olmasına sebep benim, onu kurtaracağım. Kurtarmak istediğim «ulur! Ne yeryüzü, ne bu dünya... Yeter onu kurtarmam! Daha alçak sesle konuş, söylediklerini anlayamıyorum.»

Elini gözlerine siper etti: Tepedeki pencereden giren parlak ışık gözünü kamaştırıyordu. Üzerindeki tavana gözlerini dikmiş bekliyordu. Soluğunu tutmuş dinliyordu, daha fazla şeyler işittikçe yüzü daha bir hoşlukla, tatlılıkla parıldıyordu.

Dili, taze dudakları uyuşuyordu, ansızın bir kahkaha koyverdi.

«Öyle, öyle,» diye mırıldandı, «pek iyi anlıyorsun. Evet, bile bile yapıyorum bunu, bile bile. Benden tiksinmeni, başka birini bulmanı istiyorum; senden kurtulmak istiyorum!»

«Elbette, bile bile,» diye devam ediyordu, konuşmaktan çekinmeyerek, «ömrüm boyunca da çarmıh yapacağım, seçtiğin Mesihler çarmıha gerilebilsin diye!»

Bu sözlerden sonra çivi kakmalı kayışı duvardaki yerinden aldı, beline doladı. Tepedeki pencereye baktı. Güneş artık yükselmişti. Üzerindeki gök çelik gibi sert ve maviydi. Acele etmesi gerekti. Çarmıha geriliş, güneşin bütün kızgınlığıyla abandığı zaman, öğle vakti yer alacaktı.

Diz çökerek çarmıhı omuzuna yerleştirdi, derken kollarıyla sardı. T izlerinden birini kaldırdı, kendini şöyle bir tarttı, kaldırılması sanki imkânsızmış gibi, inanılmayacak derecede ağır geliyordu ona ve kapıya doğru ağır ağır sallanarak yürüdü. Soluk soluğa iki adım altı, derken üçüncü adımı da atarak sonunda kapıya varmış oldu, ama diz bağlan çözülmüştü,

başı döndü ve yüzükoyun kapaklanıverdi eşiğin üstüne, çarmıh da üstüne devrildi.

Küçük ev titredi. Tiz bir kadın çığlığı duyuldu içerden; bir kapı açıldı, annesi göründü. Uzun boyluydu, gözleri iri iriydi, esmer, buğday renginde bir teni vardı. Gençliğinin ilk çağını aşmış, sonbaharın tedirginlik verici, balla karışık acı havasına bürünmüştü. Gözlerinin çevresinde mor halkalar vardı, ağzı kararlı, oğlununki gibi kıvrıntılıydı, ama çenesi oğlununkinden daha güçlü ve iradeliydi. Mor keten bir yemenisi, iki uzun gümüş küpesi vardı; biricik mücevheri olan bu küpeler çıngırak gibi sesler çıkarıyordu.

Kapıyı açınca ihtiyar baba göründü ardından. Yatağında oturmuştu, göğsü bağrı çıplaktı, pörsük etleri soluk sarı bir renkteydi, gözleri cam gibi kıpırdamadan duruyordu. Annesi az önce ona yemeğini yedirmişti; yediği ekmek, zeytin ve soğan hâlâ çiğneniyordu ağzında. Göğsündeki kıvırcık beyaz kıllar salya ve ekmek kırıntılarıyla doluydu. Yatağının yanında nişan günü çiçek açan o ünlü asâ duruyordu. Şimdi kurumuş gitmişti.

Anne içeri girip de oğlunu kapaklanmış, çarmıhın altında soluk soluğa görünce tırnaklarını yanaklarına batırdı, kaldırmak için koşacağına, olduğu yerde bakakaldı ona. İkide bir onun bunun kollarında kendisinden geçmiş bir durumda eve getirilmesinden, tarlalarda veya ıssız yerlerde dolaşmak üzere çıkıp gittiğini görmekten, gece gündüz ağzına bir şey koymak istemeyişinden, iş yapmaya yanaşmayışından, gözleri havaya takılı, saatlerce boş boş oturup durmasından usanmıştı; hayatı herhangi bir şey başarmadan geçen bir hayalci, bir uyurgezerdi. Ancak çarmıh için kendisine sipariş verildiğinde bütün varlığıyla işe koyuluyor, gece gündüz çılgınlar gibi çalışıyordu. Havraya gitmez olmuştu, Kana'ya ayak basmak istemiyordu bir daha, şenliklere de gittiği yoktu. Dolunay sırasında zihni bulanıyor, zavallı annesi onun sanki şeytanla kavga ediyormuş gibi kendinden geçmiş bir halde çılgınca hezeyanlara kapıldığını görüyordu.

Cin çarpanları iyi eden kayınbiraderi yaşlı hahama kaç kez yalvarmıştı ayaklarına kapanıp. Yeryüzünün tâ öbür ucundan gelenleri iyi ediyordu. Daha geçen gün ayaklarına kapanmış, yakınmıştı: «Yabancıları iyi ediyorsun da, benim oğluma elini sürdüğün yok» diye.

Haham başını sallamıştı:

«Meryem, oğlunu cin çarpmış değil; ince cinle ilgisi yok, onun işi Tanrıyla. Ben ne yapabilirim ki?»

«İyileşme umudu yok mu bunun?» diye sormuştu zavallı anne.

«Tanrı'dan geldiğine göre, yok.»

«Peki Tanrı niye böyle işkence çektiriyor ona?»

İhtiyar üfürükçü içini çekerek susmuştu.

«Niye işkence çektiriyor?» diye sormuştu bir kez daha.

«Seviyor da ondan,» demişti sonunda ihtiyar haham.

Meryem korku içinde ona bakmış, daha başka sorular

sormak için ağzını açmıştı ki, ihtiyar haham elini dudaklarına götürerek susturmuştu onu.

«Daha fazla soru sorma,» demişti ona. «Tanrı'nın yasası böyle.» Kaşlarını çatıp, gitmesini işaret etmişti başıyla.

Yıllar sürmüştü bu illet. Meryem, annesi olmasına rağmen usanmıştı sonunda, şimdi eşikte yüzükoyun yatan, alnından kan sızan oğlunu görünce yerinden kıpırdamadı. Derin derin içini çekti, oğlu için değildi ama bu, kendi alınyazısı içindi. Öylesine mutsuz olmuştu ki hayatta, ne kocasından görmüştü ne oğlundan. Daha evlenmeden dul kalmıştı, çocuğuna sahip çıkmadan ana olmuştu; şimdi yaşlanmıştı artıkgün geçmiyordu ki saçları daha bir ağarmasın üstelik, gençlik nedir bilmemişti, koca sıcaklığı duymamıştı; bir eş, bir ana olmanın tatlılığını, gururunu yaşamamıştı. Ağlaya ağlaya yaş kalmamıştı gözlerinde. Tanrının takdir ettiği yaş miktarını tüketmişti, oğluna olsun kocasına olsun kuru gözlerle bakıyordu.

Ara sıra ağlıyorsa, o da bahardaydı, yalnız başına oturup da yeşil tarlalara bakarak, çiçek açan ağaçlardan gelen güzel kokuları kokladığı zamanlar. Yine de oğlu veya kocası için değildi ağlayışı, boş yere geçip giden ömrü içindi.

Delikanlı kalkmış, giysisinin ucuyla kanı siliyordu. Döndü, haşin haşin bakan annesini gördü ve kızdı. Hiç bağışlamak bilmez o bakışını, acıyla sımsıkı kapadığı dudaklarını iyi tanıyordu. Dayanamıyordu artık. O da bıkmıştı inmelilerden, avutulamayan analardan ve her günkü alçaltıcı azarlanmalardan: Ye, iç! Çalış! Evlen!

Annesi sımsıkı kapalı duran dudaklarını araladı:

«İsa,» dedi suçlarcasına, «bu sabah yine kiminle cebelleşiyordun?»

Oğlan ağzından kötü bir söz kaçırmamak için dudaklarını ısırdı. Kapıyı açtı, güneş girdi, aynı zamanda çölden yükselen, yakıcı, toz yüklü bir rüzgâr da içeri daldı. Bir şey söylemeden alındaki teri ve kanı sildi, çarmıhı kaldırdı.

Annesi saçlarını kürek kemikleri üstüne döktü. Eliyle sıvazladı, sonra yemenisinin altında topladı ve oğluna doğru bir adım attı. Ama ışıkta görür görmez şaşkınlık içinde kaldı. Nasıl da ikide bir dcğişiveriyordu yüzü! O ne akıcılıktı, su gibi! Her gün onu ilk kez görüyormuş gibi oluyordu; alnında, gözlerinde ve ağzında bilinmez bir ışık vardı; bazan mutlu, bazen acı dolu bir gülümseme, obur bir parlaklık alnını, çenesini, boynunu yalıyor, onu yutuyordu.

Bugün büyük kara alevler parlıyordu gözlerinde. Korku içinde bir ara sormak istedi: Kimsin sen? diye, ama kendini tuttu. «Yavrum,» dedi titreyen dudaklarla. Büyümüş oğlunun gerçekten kendi oğlu olup olmadığına bakmak üzere bir şiire sessiz durdu. Ona doğru dönüp bakacak mıydı, onunla konuşacak mıydı? Dönmedi. Ha deyip yüklendi çarmıhı, bu kez sendelemeden, yürüyerek çıktı evden.

Annesi kapı kenarına dayanmış, onun kaldırımdan kaldırıma adım atarak yokuşu çıkışını seyretti. Tanrı bilir bu gücü nereden buluyordu kendinde! Sırtındaki çarmıh değildi, onu götüren iki kanattı.

«Ya Rabbim, Tanrım,» dedi şaşkınlık içinde, «Kim bu? kimin oğlu? Babasına benzemediği gibi, başka kimseye de benzemiyor. Her gün bir başkası. Tek bir insan değil bu, birçok... Off, kafamın içi darmadağın.»

Hatırlıyordu, bir keresinde kuyunun yanındaki küçük avluda bir öğle üzeri onu emziriyordu. Mevsim yazdı, üzerindeki asma da üzüm salkımlarıyla doluydu. O memesinden sütünü emedursun, derin bir uykuya dalmıştı, ama göz açıp kapayana kadar sonsuz bir düş gördükten sonra olmuştu bu. Öyle gelmişti ki ona, sanki elinden sarkan bir yıldız, gökle bir melek vardı, fenere benzer bir yıldızdı bu, melek ilerliyor ve aşağıdaki yeryüzünü aydınlatıyordu. Bir yol vardı karanlıkta, kıvrılarak uzanan bir yol, şimşek gibi parıl parıl yanıyordu. Ona doğru geliyor, ayaklarında son buluyordu. Böyle kendinden geçmiş bir durumda bu yolun nereden geldiğini ve niçin ayaklarının dibinde son bulduğunu kendi kendine sorarken gözlerini yukarı kaldırdı. Bir de ne görsün; yıldız başının üstünde durmuştu; üç atlı vardı ışıttığı yolun ucunda, başlarında da üç altın taç. Işıl ışıl parlıyordu. Bir süre durup göğe baktılar, yıldızın da durduğunu gördüler, derken atlarını mahmuzlayıp dörtnala ona doğru gelmeye başladılar. Anne yüzlerini seçebiliyordu şimdi. Ortadaki beyaz bir gülü andırıyordu, yüzü ayva tüyüyle kaplı, yakışıklı, sarışın bir delikanlıydı. Sağında sivri, kara sakallı, alaylı alaylı bakan sarı bir adam vardı. Solda da bir zenci. Kıvırcık ak saçları, altın küpeli kulakları, göz kamaştırıcı dişleri vardı. Ama anne onları henüz iyice göremeden, ya da şiddetli ışıktan çocuğunun gözlerini koruyamadan üç atlı gelmiş, atlarından inmiş, önünde diz çökmüşlerdi bile.

İlk ilerleyen beyaz prens olmuştu. Bebek memeden ayrılmış, annesinin kucağında dimdik duruyordu. Prens tacını başından almış, büyük bir alçakgönüllülükle bebeğin ayakucuna koymuştu. Sonra zenci diz çökmüş, gömleğinin içinden bir avuç dolusu zümrüt ve yakut çıkarmış, ince bir davranışla minik başı üstüne yaymıştı. En sonunda da sarı adam elini uzatmış, oynasın diye kucak dolusu uzun tavuskuşu tüyleri bırakmıştı... Bebek üçüne de baktıktan sonra gülümsemişti, ama minicik ellerini uzatıp da armağanlara dokunamamıştı.

Derken üç kral ortadan kaybolmuş, koyun postuna bürünmüş küçük bir çoban belirmişti, elinde büyük bir kâse ılık süt vardı. Bebek sütü görür görmez annesinin kucağında oynamaya başlamış, minik yüzünü kâseye doğru eğmiş ve sütten kana kana içmişti.

Kapının kenarına dayanmış, bu sonsuz düşü hatırlıyor, içini çekiyordu. Biricik oğlu onun için ne büyük ümit kaynağı olmuştu, kâhinler büyük mucizeler görmüşlerdi geleceğinde! Yaşlı hahamın kendi de ona bakıp bakıp kutsal yazıları açarak minik başı üstünde Peygamberler Kitabını okumamış mıydı derken bir belirti bulmak için bebeğin göğsünü, gözlerini. hatta ayaklarının tabanlarını aramamış mıydı? Ama yazık ki, vakit geçtikçe ümitleri bir bir suya düşmüştü. Oğlu kötü yola sapmıştı; öyle bir yoldu ki bu, gittikçe insanların yolundan onu ayırıyordu...

Yemenisini düzeltip kapıyı sürmeledi. Sonra o da yokuşu tırmanmaya başladı. Çarmıha geriliş sahnesini seyredecekti, vakit geçsin diye.

Anne yürüdü, yürüdü, bir an önce kalabalığın içine karışıp kaybolmak istiyordu. Önden kadınların çığırışları geliyordu, ardından çıplak ayaklı, darmadağın saçlı, yıkanmamış vücutlu, gömleklerinin derinlerinde kama taşıyan soluk soluğa kalmış, kudurmuş erkekler gidiyordu. Onların arkasından yaşlı erkekler geliyordu, daha sonra da topallar, körler, sakatlar. Toprak, kalabalığın ayakları altında ufalanıyordu, toz bulutlan yükseliyor,

hava leş gibi kokuyordu. Tepede güneş, korkunç ateşini göndermeye başlamıştı bile.

Yaşlı bir kadın bakındı, Meryem'i görünce bir lanet savurdu. İki komşu yüzlerini çevirdiler ve meşum kehaneti bozmak için yere tükürdüler; yeni evli genç bir kadın, yanından geçerken bir yanına dokunur diye dehşet içinde eteğini topladı. Meryem içini çekti ve mor yemenisini iyice sardı, sadece kızgın badem gözleri ve kapalı, acılı ağzı görünüyordu. Kayalar üstünde düşe kalka, yapayalnız yoluna devam etti, bir an önce kalabalığa karışıp kaybolmak istiyordu. Çevresinde fısıltılar duyuyordu, ama yüreğini pek tutuyor ve yoluna devam ediyordu. Oğlum bu kadar alçalacak mıydı, diye düşünüyordu, yavrum benim, yavrum, sevgilim!.. Gözyaşlarını koyvermemek için yemenisinin ucunu ısırdı.

Kalabalığın içine daldı, erkekleri ardında bıraktı, kadınların arasına karışıp gizlendi. Eliyle kapamıştı ağzını, şimdi sadece gözleri görülüyordu. Artık komşularımın hiçbiri tanıyamaz beni, dedi kendi kendine ve rahatladı.

Ansızın bir gürültü koptu ardında. Erkekler adımlarını

sıklaştırmıştı, başa geçmek için önlerindeki kadınları yarmaya çalışıyorlardı. Partizan'ın hapsedildiği barakalara nerdeyse varılacaktı, kapıyı kırıp adamı kaçırmak için sabırsızlanıyorlardı. Meryem bir kenara çekildi, gizli bir kapı aralığına saklanıp seyre koyuldu: Uzun yağlı sakallar, uzun yağlı saçlar, köpürmüş ağızlar; haham, yabani bir ızbandutun omuzlarına çıkmış, göğe doğru kollarını sallayarak haykırıyordu. Neler söylüyordu acaba? Meryem elini kulağına götürüp dinledi:

«Çocuklarım, İsrail ulusuna olan inancınıza bağlı kalın. İleri, hep birlikte ileri! Korkmayın. Roma dediğiniz şey buluttan ibaret. Tanrı üfleyip dağıtıverecektir! Makabileri hatırlayın, Yunanlıları hatırlayın! Aynı şekilde, biz de Romalıları kovacağız, onları yaptıklarından utandıracağız. Orduların Rabbi birdir, o bizim Tanrımızdır!»

İhtiyar haham tanrısal bir coşku içinde sıçradı ve ızbandutun geniş omuzları üstünde oynamaya başladı. Oruç, dua, büyük ümitler onu yiyip bitirmiş, ihtiyarlatmıştı, koşacak gücü kalmamıştı. İriyarı dağlı onu yakalamış, sürünün önünde koşuyordu şimdi, hahamı bir sancak gibi ileri geri sallayıp duruyordu havada.

«Hey, düşüreceksin, Barabbas,» diye bağırıyordu halk.

Ama Barabbas tamamıyla kaygısız, yaşlı adamı omuzlarında atıp tutuyor, sallayıp duruyordu.

Halk Tanrıyı istiyordu. Başları üstündeki hava ateş almıştı, alev alevdi, göğü yere bağlıyordu bu alevler. Zihinler bulanıyordu: Bu taş, ot ve insan eti dünyası inceldikçe inceliyor, seyreliyor, ardında alev ve meleklerden meydana gelen öteki dünya açılıyordu.

Yahuda ateş aldı. Kollarını ileri doğru uzatarak ihtiyar hahamı Barabbas'ın omuzlarından kaptı, kendi ensesine ata biner gibi oturttu ve bağırmaya başladı: «Bugün! Yarını bekleyemeyiz, bugün!» Haham da alevlenmişti şimdi ve yüksek sesiyle zafer mezmurunu okumaya başlamıştı, bu bir ayağı mezarda olan birinin sesiydi. Çok geçmeden bütün sürü hep bir ağızdan okumaya başladılar:

Uluslar aldı çevremi;
Tanrı adına dağıtıyorum onları!
Uluslar çember gibi sardı beni;
Tanrı adına dağıtıyorum onları!
Eşek arıları gibi dolandılar dört bir yanıma;
Tanrı adına dağıtıyorum onları!

Ulusları zihinlerinde dağılarak türkü söyleyedursunlar, Nâsıra'nın göbeğinde düşman barikatları birdenbire örülüvermişti: Dörtköşe, sağlam yapılmış, dört kuleli, dört büyük tunç kartallı. Kışlanın hiçbir köşesi kalmamıştı şeytanın sokulmadığı, Kulelerin üstünde Roma armasını taşıyan

sarı-kara kartallı sancak vardı; altındaysa ordusuyla birlikte Nâsıra'nın kana susamış Rufus'u; daha aşağılarda atlar, develer ve köleler; daha da aşağıda derin, kör bir kuyunun dibine atılan, saçlarına makas değmemiş, dudakları şarap, vücudu kadın görmemiş Partizan vardı. Başını sallamaya görsün, insanlar, köleler, atlar, kuleler üstündeki bütün lanetli katlar yuvarlanıverecekti yere. Tanrı hep böyle davranır. Haksızlığın ta derinlerinde, adaletin horgörülen küçük çığlığını saklar.

Partizan, Makabilerin gür soyunun en sonuncu üyesiydi. İsrail'in Tanrısı koruyucu elini başı üstünden eksik etmemiş, kutsal tohumun yok olmasını istememişti. Bir gece Yahudiye'nin yaşlı kralı Hirodes cehennemlik hain, kırk genci katrana bulatmış, meşale yakar gibi yaktırmıştı; sebep de, o ana kadar kirletilmemiş bulunan tapınağın üst sövesine astığı altın kartalı çekip aşağı almalarıydı. Kırk bir suikastçının kırkı ele geçmiş, başkanları kaçmıştı. İsrail'in Tanrısı onu saçından yakalamış, kurtarmıştı, oydu işte bu Partizan, Makabilerin torunlarındandı, o sıralarda yanakları yeni tüylenen yakışıklı bir gençti.

O olaydan sonra yıllarca dağlarda dolaşmış, Tanrı'nın İsrail'e sunduğu kutsal toprağı özgürlüğüne kavuşturmak için savaşmıştı. «Bir tek efendimiz var, o da Adonay!» diye hay

kırıp dururdu. «Yeryüzünün sivil memurlarına nüfus vergisi vermeyin, kartal biçimli putlarının Tanrı'nın Tapınağını kirletmesine katlanmayın, zorba imparator için öküz ve koyun kurban etmeyin! Bir tek Tanrı vardır, o da bizim Tanrımızdır; bir tek ulus vardır, o da İsrail ulusudur; yeryüzünün bütün ağacı üstünde bir tek meyve vardır; o da Mesih'tir.»

Ama İsrail'in Tanrısı koruyucu elini çekivermişti birden ve Nâsıra'nın Romalı yüzbaşısı Rufus tarafından yakalanmıştı. Civardaki köylerden ne kadar köylü, işçi ve mal sahibi varsa, yığın halinde yola koyulmuşlardı; Genasaret gölünden balıkçılar gelmişti. Ne zamandır, gece gündüz anlamı

belirsiz, iki yana da çekilebilen bir haber, evden eve, bir balıkçı kayığından bir başkasına sıçrıyordu, bu arada yoldan geçenlere de kendini duyuruyordu:

«Partizanı çarmıha geriyorlar, onun da suyu kaynadı; hapı yuttu!» Haberin şöyle olduğu da oluyordu: «Selam, kardeşler, Kurtarıcı geldi! Büyük palmiye dalları koparıp yürüyün, hep birlikte onu karşılamak üzere Nâsıra'ya gidelim!»

Yaşlı haham, Kızılsakal'ın omuzları üstünde diz çökmüştü, barakaları göstererek yeniden bağırmaya başladı:

«Kurtarıcımız geldi! O kör kuyunun dibinde duruyor; ayakta bekliyor. Kimi mi bekliyor? Bizi, İsrail ulusunu! İleri! Kırın kapıyı, Kurtarıcı'yı kurtarın ki, o da bizi kurtarsın!»

Elinde tuttuğu baltayı kaldırarak: «İsrail'in Tanrısı adına!» diye vahşi bir sesle bağırdı Barabbas.

Halk çığrışıyor, kamalar gömlekler altında kımıldıyor, çocuklar sapanlarına taş yerleştiriyordu. Barabbas başta, hepsi birden demir kapıya yüklendiler. Ama gözler Tanrı'nın parlak ışığından kamaşmıştı; kimse barakalardaki küçük, basık kapıyı görmemişti, aralanan o kapıdan, benzi atmış, yaş dolu gözlerini silen Magdalena çıkmıştı. Mahkûma acımış, ona son zevkini, bu dünyada alabileceği en tatlı zevki tattırmak için geceleyin kuyuya inmişti. Ama o, vahşi Yahudi partizanlar taburundandı, İsrail kurtulmadan saçlarını kesme

meye, dudaklarını şaraba sürmemeye ve kadınla yatmamaya yemin etmişti. Magdalena bütün gece karşısında oturmuş, ona bakmıştı; ama onun gözleri Kudüs'e bakıyordu, kadının siyah saçlarının ardındaki, çok uzaklardaki Kudüs'e, o günün boyunduruk altındaki, alçalmış Kudüs'üne değil, geleceğin kutsal Kudüs'üne; yedi muzaffer kale kapısı, yedi koruyucu meleği olan, yeryüzünün yetmiş iki milletinin ayaklarına kapanacağı

Kudüs'e. Mahkûm, gelecekteki Kudüs'ün ılık yüreğine dokunur dokunmaz ölüm yok oluverdi, çevresindeki dünya tatlandı, tortop oldu ve avucunun içini doldurdu. Gözlerini kapadı, Kudüs'ün yüreği avucundaydı, bir tek şey düşünüyordu şimdi; İsrail'in Tanrısını saçlarına makasın değmediği, dudaklarına şarabın, vücuduna kadının sürülmediği Tanrı'yı; Partizan bütün gece Kudüs'ü tuttu derinlerinde, göklerin hâkimiyetini kurdu, Tanrı'nın ülkesini... Ama meleklerden ve bulutlardan kurulmamıştı bu ülke, dilediği gibi, kışın ılık, yazın serin, insan ve topraktan meydana gelmişti.

Yaşlı haham, namusunu yitirmiş olan kızının barakalardan çıktığını gördü. Başını öte yana çevirdi. Hayatının en büyük yüz karasıydı. Nasıl olmuştu da, Tanrı'dan korkan temiz kasıklarından böyle bir orospu çıkmıştı? Onu bu utanç yoluna götüren hangi şeytandı, hangi devasız dertti? Bir gün Kana'daki bir şenlikten döndüğünde ağlamış, kendini öldürmek istediğini söylemişti, sonradan da kahkahalarla gülmüş, yanaklarına allık sürmüş, mücevherlerini takıp takıştırıp sokaklarda dolaşmaya başlamıştı. Derken babasının evinden ayrılarak Magdalena bütün kervanların geçtiği kavşak noktasına ev açmıştı.

Korsasının bağı hâlâ çözük, yılmadan kalabalığa doğru ilerliyordu. Dudaklarındaki, yanaklarındaki boyalar çıkmıştı; Partizan'ı bütün gece seyrederek ağlamaktan gözleri bulanmış, sislerle kaplanmıştı. Utanan babasının başını öte yana çevirdiğini görünce, acı acı gülümsedi. Utanmayı unuttuğu gibi, Tanrı korkusunu, baba sevgisini ve insanların düşüncelerine kulak vermeyi de bir yana bırakmıştı. Dediklerine göre içinde yedi cin taşıyordu, ama yedi şeytan değil, yedi bıçaktı bunlar.

Yaşlı haham yeniden bağırmaya başladı. Kızını görmesinler diye halkın bakışlarını kendine doğru çevirmek istiyordu. Tanrı görmüştü kızını, yeterdi; oydu onu yargılayacak olan.

«Gönlünüzün gözlerini açıp göklere bakın,» diye haykırdı, Kızılsakal'ın omuzları üstünde fırdönerek. «Tanrı başımızın üstünde duruyor. Gökler yarıldı, melekler saf saf geldiler, hava kırmızı mavi kanatlarla doldu!»

Gök alev alevdi. Kalabalık gözlerini havaya kaldırdı, göğe baktı, Tanrı'yı gördü; silahlarla donanmış, aşağıya iniyordu. Barabbas baltasını kaldırdı. «Bugün! Yarını bekleyemeyiz, bugün!» diye çığırdı, halk yığını da barakalara atıldı. Demir kapıya yüklendiler, manivelalara başvurdular, duvarlara merdivenler dayadılar, ateşe vermek için meşaleler getirdiler. Ama birden demir kapı açıldı ve iki tunç atlı belirdi. Tepeden tırnağa kadar silahlıydılar, güneşten yanmışlardı, iyi beslendikleri belliydi, kendilerine güvenir bir havaları vardı. Kararlı ifadelerle atlarını mahmuzladılar, mızraklarını havaya kaldırdılar, sokaklar uğuldayan ayak sesleriyle doldu birden, geridekiler çarmıha geriliş tepesine doğru kaçmaya başladılar.

Lanetli tepe çıplaktı: Çakmak taşları ve dikenlerden başka şey yoktu. Hangi taşı kaldırsanız, kurumuş kan lekeleriyle karşılaşıyordunuz. İbrani'ler, özgürlük peşinde, Romalılara ne zaman karşı gelseler, bu tepe çarmıhlarla doluyor, çarmıha gerilen başkaldıranlar acı içinde kıvranıp inildiyordu. Geceleyin çakallar gelip ayaklarını yiyordu, ertesi sabahsa kargalar iniyor, gözlerini oyuyorlardı.

Kalabalık, soluk soluğa tepenin dibinde durdu. Tunç atlıların sayısı arttı, atlarıyla gidip gelerek İbrani'leri bir yerde topladılar, sonra da kordon altına aldılar. Tepede, ellerinde çekiç ve çiviler, iki çingene bekliyordu. Aç köy köpekleri

gelmişti. Halkın yüzleri ateş içindeydi, yakıcı gök altındaki tepeye bakıyorlardı. Zifiri karanlık gözler, çengel burunlar, içine çökmüş, güneşten kavruk yanaklar, yağlı, yanık böğürler... Koltukları ter içinde, saçları yağa belenmiş şişman kadınlar güneşin altında eriyorlar, leş gibi bir koku çıkarıyorlardı.

Genasaret köyünden, mucizeyi seyretmek üzere çocuksu gözleri şaşkın şaşkın bakan bir balıkçı topluluğu da gelmişti: Kâfirler Partizan'ı çarmıha götürürken o paçavralarından soyunacak, içinden, elinde kılıç, bir melek çıkıp atılıverecekti ileri... Yüzleri göğüsleri, kollan güneş ve rüzgârdan aşınmış bir durumda, dün gece ağzına kadar balık dolu sepetleriyle gelmişlerdi. Balıkları tam değerine sattıktan, bir kısmını da, kafayı çekip sarhoş oldukları meyhaneye verdikten sonra niçin Nâsıra'ya geldiklerini unutmuşlar, akıllarında kadın, türkü söyleyip durmuşlar, derken aralarında kavgaya başlamışlar, sonra yeniden dost olmuşlardı; tan ağarırken İsrail'in Tanrısı hatırlarına gelmiş, yıkanıp arındıktan sonra yarı uykulu, yarı uyanık bir durumda, mucizeyi görmek üzere yola çıkmışlardı.

Bekleye bekleye usanmışlardı. Arkalarında duydukları mızrak, geldiklerine geleceklerine pişman etmişti onları.

«Kayıklarımıza dönsek, iyi olur çocuklar,» dedi kıvırcık sakallı biri. Yaşına rağmen bozulmamıştı, gücü kuvveti yerindeydi, midye kabuğunu andıran bir alnı vardı. «Bu Partizan da ötekiler gibi çarmıha gerilecek, görürsünüz bakın, gökler yarılmayacak. Tanrı'nın öfkesinin ve insanlara yapılan haksızlığın sonu yoktur... Sen ne dersin Zebedi'nin oğlu?»

«Petrus'un budalalığının sonu yoktur derim,» diye güldü arkadaşı, sakalı diken diken, yabansı bakışlı bir balıkçıydı bu. «Kusura bakma ama Petrus, ak saçlarına hiç yakışmıyor şu altındaki kafan. Bizi buraya getiren sen değil miydin ki? Deli gibi kayıktan kayığa atlayarak bağırıp duruyordun: 'Bırakın kardeşler, her şeyi bırakın, insan ömründe bir kez mucize görür. Yürüyün haydi, mucizeyi görmek üzere Nâsıra'ya gidelim!' Şimdi, sırtına birkaç mızrak darbesi yedikten sonra, kafan altüst oluverdi, türkünün havasını değiştiriverdin: 'Her şeyi bırakın kardeşler, evlerimize dönelim!' Tevekkeli değil, sana boşuna Fırıldak dememişler!»

Birkaç balıkçı bu sözleri duyunca güldü; teke kokan bir çoban asâsını kaldırdı:

«Fırıldak olsa bile, azarlaman gerekmez Yakup,» dedi; «içimizde en iyi kişi o, yüreği altındandır».

«Haklısın Filipus, yüreği altındandır,» diye hepsi kabul ettiler ve öfkeden oflayıp poflayan Petrus'u okşayarak yatıştırmak için ellerini uzattılar. Ne derlerse desinler, diye düşünüyordu, dilediklerini söylesinler, ama fırıldak demesinler. Belki de öyleyim, rüzgâr nereye savurursa o yana gidiyorum, ama korkudan değil, iyi yürekliliğimden...

Petrus'un asık suratını görünce, Yakup'un canı sıkıldı. Yaşlı adama, düşünmeden böyle hitap ettiğine pişman oldu ve konuyu değiştirmek için sordu:

«Şey... Petrus, kardeşin Andreas nasıl? Hâlâ Erden çölünde mi?»

«Evet, hâlâ orada,» diye cevap verdi Petrus içini çekerek. «Dediklerine bakılırsa vaftiz olmuş bile, hocası gibi çekirge ve yaban balı yiyormuş. Umarım yanılıyorumdur, ama öyle geliyor ki bana, sanki çok geçmeden köylerde dolanıp duracak ve ötekiler gibi, 'Tövbe edin, Tövbe edin! Göklerin hâkimiyeti geldi, melekler yeryüzüne indi!' diye haykıracaktır. Ne meleği kuzum, bizim çevremizde melek mi olacak yani? Utanmak bilmez miyiz biz, söyleyin, ha?»

Yakup başını sallayarak kaşlarını çattı.

«Aynı şeyin, şu benim ukala kardeşim Yahya'nın da başına geldiğini gördüm,» dedi. «Genasaret Çölü'ndeki manastıra çekildi: keşiş olmak üzere. Balıkçı olacak adam değildi herhalde, iki ak sakallıyla ve beş kayıkla beni yapayalnız bırakıp gitti.»

«Adamcağızın nesi eksikti ki?» diye sordu çoban Filipus. «Tanrı'nın verebileceği her nimete kavuşmuştu! Gençliğinin

baharında, ne oldu da böyle davrandı?» Böyle sormasına soruyordu ama zenginlerin de, içlerini kemiren kendi kurtları olduğunu biliyor, gizliden gizliye kıvanç duyuyordu.

«Birden tedirgin bir hal geldi üstüne,» diye cevap verdi Yakup, «kadın isteyen bir delikanlı gibi bütün gece yatağında dönüp durdu.»

«Peki, niçin evlenmedi? Ona varacak kız mı yoktu?»

«Kadınla evlenmek istemediğini söyledi.»

«Ya neyle evlenmek istiyordu?»

«Aridreas gibi, o da, Tanrı peşindeydi.»

Erkekler katıla katıla güldüler bu söze.

«Mutlu olsunlar o halde!» diye bağırdı yaşlı bir balıkçı, nasırlı ellerini şeytansı bakışlarla birbirine sürterek.

Petrus ağzını açtı, ama söz söyleyemeden, havayı tiz çığlıklar doldurdu:

«Bakın, bakın! Çarmıhçı geliyor, çarmıhçı!»

Şaşkınlık içinde hep birden başlarını çevirdiler. Yolun aşağısında marangozun oğlu, çarmıhın yükü altında yalpa vurarak, soluk soluğa yokuşu çıkıyordu.

«Çarmıhçı! Çarmıhçı!» diye kükredi kalabalık, «Hain herif!»

İki çingene tepeden aşağı baktı. Çarmıhın yaklaştığını görünce, zevk içinde yerlerinden sıçradılar: güneş altında kavrulmuşlardı. Avuçlarına tükürüp kazmalarına sarıldılar, çukur açmaya başladılar. Kalın, düz başlı çivileri yanlarındaki bir taşın üstüne bıraktılar. Üç tane ısmarlanmıştı, onlar beş tane getirmişlerdi.

Kadın erkek, el ele vermiş, çarmıhçının yolunu kesmek için bir zincir meydana getirmişlerdi. Magdalena kalabalıktan ayrılmış, gözlerini yokuşu çıkan Meryem'in oğluna dikmişti. Çocukken, o üç, kendisi dört yaşındayken, birlikte oynadıkları oyunları hatırlayarak yüreği acıyla doldu. Ne derin, dile gelmez sevinçli anlar, ne anlatılmaz tatlı anlar yaşamışlardı!

İlk olarak, ikisi de, birinin erkek, ötekinin kadın olduğunu fark etmiş, o derin, esrarlı olguyu duymuşlardı; eskiden birmiş gibi görünen, iki vücuttular, amma amansız bir Tanrı ayırmıştı onları, şimdi yeniden bulmuşlardı, bir olmaya, yeniden birleşmeye çalışıyorlardı. Yaşları ilerledikçe, birinin erkek, ötekinin kadın olmasını gerektiren mucizeyi daha derinden anlıyorlardı, birbirlerine dilsiz bir dehşet içinde bakıyorlar, yaban hayvanları gibi açlıklarının artıp da birbirlerine doğru uçacağı, Tanrı'nın ayırdığını birleştirme zamanını bekliyorlardı. Ama Kana'daki şenliklerde, sevgilisi gülü vermek ve nişanı kesinleştirmek üzere elini uzattığında, amansız Tanrı üstlerine saldırmış, onları bir kez daha ayırmıştı. O gün bugün de...

Magdalena'nın gözleri yaşlarla doldu. İleri doğru bir adım attı. Çarmıhçı tam önünden geçiyordu.

Üzerine doğru eğildi. Kokulu saçı, çıplak, kanlı omuzlarına değdi.

«Çarmıhçı!» diye kaba boğuk bir sesle homurdandı. Tir tir titriyordu.

Delikanlı dönüp, acı dolu iri gözlerini bir saniyecik üstüne dikti. Dudaklarının çevresinde titreşimler dolaşıyordu. Ağzı acayip bir biçim almıştı, hemen indirdi başını, Magdalena da, bunun acıdan mı, korkudan mı yoksa gülümsemeden mi ileri geldiğini ayırt edecek vakit bulamadı. Hâlâ üstüne eğilmiş bir halde soluk soluğa:

«Onur denen şey yok mu sende? Unuttun mu? Nasıl olur da kendini böyle alçaltırsın?» dedi.

Az sonra sesinin cevap verdiğini sanarak haykırdı:

«Hayır, zavallıcık, hayır, Tanrı değil, Şeytan!»

Bu arada kalabalık ileri doğru atılmış, yolunu kesmiş bulunuyordu. Yaşlı bir adam sopasını kaldırıp ona vurdu; Tabor Tepesi'nden inip de mucizeyi görmek üzere ötekilere katılan, iki inek çobanı, üğendireleriyle onu yerine mıhladılar. Barabbas elindeki baltanın kalkıp indiğini duydu. Ama yaşlı

haham tehlikeyi sezer sezmez, Kızılsakal'ın boynundan atladı ve yeğenini savunmaya koştu.

«Durun, çocuklarım,» diye haykırdı, «Tanrı'nın yolunu tıkamak büyük günahtır yapmayın, etmeyin. Takdir olunanın önüne geçemeyiz. Yolunu kesmeyin. Bırakın geçsin çarmıh, Tanrı gönderiyor onu, bırakın çingeneler hazırlasınlar çivilerini, Adonay'ın çömezi çıksın çarmıha. Korkmayın; inancınızı bozmayın! Bıçağın kemiğe değmesi gerek, Tanrı böyle buyurmuştur. Yoksa mucize filan yer almaz! İhtiyar hahamınıza kulak verin çocuklarım. Gerçeği söylüyorum size. İnsan, uçurumun kenarına varmadan, kanatlanamaz!»

İnek çobanları üğendirelerini çektiler, yumruklar taşları bıraktı, halk, Tanrı'nın yolunu açmak için kenara çekildi, Meryem'in oğlu da, sırtında çarmıh, tökezleyerek ilerledi. İlerdeki zeytinlikte, çekirgeler havayı gıcırdatıp duruyordu; aç bir kasap köpeği tepede zevkli zevkli havladı. Daha ötede, halk yığını arasında, mor yemenili bir kadın, düşüp bayıldı.

Petrus, açık ağzı, dışarı fırlamış gözleriyle aval aval bakıyordu. Meryem'in oğlunu seyrediyordu. Tanıyordu onu. Meryem'in ailesinin Kana'daki evi kendi eviyle karşı karşıyaydı, yaşlı ana babası Anna ile Yoakim, Petrus'un ana babasının can yoldaşıydı. Sofu kişilerdi. Melekler basit kulübelerine sık sık uğrardı, gecenin birinde, komşular, Tanrı'nın kendisinin bir dilenci kılığında eşiklerini aştığını görmüştü. Tanrı olduğundan emindiler, çünkü ev, yer sarsıntısına tutulmuş gibi sallanmıştı, dokuz ay sonra da mucize yer almıştı: altmışlık bir kadın olan Anna, Meryem'i doğurmuştu. Petrus o sıralar beş yaşlarında var yoktu, ama yer alan kutlama törenlerini pek iyi hatırlıyordu, nasıl bütün köyün ayaklandığını, kadın erkek, herkesin, kutlamak için koştuklarını, kiminin un ve süt, kiminin hurma ve bal, kiminin de bebek giysileri götürdüklerini, lohusa ile çocuğuna armağan ettiklerini hatırlıyordu. Petrus'un annesi

doğurtmuştu çocuğu. Suyu ısıtmış, içine tuz atmış ve vıyaklıyan bebeği yıkamıştı... Şimdiyse, Meryem'in oğlu, sırtında çarmıh, önünden geçiyor herkes onu tükürük ve taş yağmuruna tutuyordu... Petrus baktıkça, yüreğinin kabardığını duydu... Bahtsızdı. İsrail'in Tanrısı, peygamberler çarmıha gerilebilsin diye, Meryem'in

oğlunu seçmişti. Her şeye gücü yeter onun, diye düşündü Petrus ürpererek. Bu işi yapmak için beni de seçebilirdi pekâlâ, ama yerime Meryem'in oğlunu seçti, ben de kurtulmuş oldum... Petrus'un kabaran içi yatıştı birden ve Meryem'in oğluna son derece müteşekkir olduğunu duydu, günahı o almıştı omuzlarına.

Bütün bunlar, kafasında mekik dokurken, çarmıh hamalı soluk soluğa durdu.

«Yoruldum, gücüm kalmadı,» diye mırıldandı. Dayanabileceği bir taş ya da bir insan bulmak için bakındı, ama kendisine yönelen yumruklardan ve tiksintiyle bakan binlerce gözden başka bir şey göremedi. Derken gökteki kanat seslerini duyar gibi oldu, yüreği hop etti. Tanrı son anında acımıştı belki ona, acımıştı da, meleklerini göndermişti. Gözlerini yukarı kaldırdı, kanatları gördü, gördü ya, karga kanatlarıydı bunlar! Kızdı. İnadı tuttu, yürümeye devam etmek ve tepeye çıkmak üzere kararlı bir şekilde ayağını kaldırdı. Ama taşlar tabanları altında kayıp gidiyordu. Tökezlendi, kapaklanmak üzereyken, Petrus koşup kaldırdı. Çarmıhı alıp kendi omzuna yükledi.

«Yardım edeyim sana,» dedi, «yoruldun.»

Meryem'in oğlu yüzünü çevirip balıkçıya baktı, tanımamıştı onu. Bütün bu yolculuk bir düş gibi geliyordu ona. Omuzları ansızın yükten kurtulmuştu, şimdi düşteki gibi havada uçuyordu. Omzundaki çarmıh değildi herhalde, diye düşündü, bir çift kanattı mutlaka!.. Yüzündeki teri ve kanı silerek kesin adımlarla Petrus'u izledi.

Hava, taşları yalayan bir ateşti. Dökülen kanı yalaya yabaya içsinler diye, çingenelerin getirdikleri çoban köpekleri, efendilerinin kazmış bulunduğu çukurun kenarındaki bir kaya üzerinde besili vücutlarını geriyorlardı. Soluk soluğaydılar, sarkan dillerinden ter damlıyordu. Bu maden ocağında, insan başı ses çıkararak zonkluyor, beyinler fokur fokur kaynıyordu. Böylesine bir sıcakta bütün sınırlar yer değiştiriyordu; sağduyu, çılgınlık, çarmıh ve kanatlar, Tanrı ve insan: hepsi de yer değiştiriyordu.

Birçok' iyi yürekli kadın, yardıma koşup, Meryem'i ayıltmıştı. Gözlerini açtığında, yalınayak, iskeleti çıkmış oğlunu gördü. Doruğa varmak üzereydi, önünde çarmıhı taşıyan başka biri vardı. İçini çekerek, yardım aramış gibi bakındı. Kendi köyünden dost balıkçıları görünce, dayanmak için onlara doğru yürümeye başladı; ama geç kalmıştı! Kışladan boru sesleri duyuldu, yeni bir atlı sürüsü çıktı dışarı, toz bulutları yükseldi, halk yine bir araya geldi, Meryem görmek için bir kaya üstüne çıkamadan, tunç miğferli, kırmızı pelerinli atlılar, Yahudileri ezen besili atlarla saldırdılar.

Başkaldıran Partizan göründü, kollan arkadan, dirseklerinden bağlanmıştı, üstü başı yırtık ve kan içindeydi, uzun saçları kan ve terden omuzlarına yapışmıştı, kurşuni, diken gibi sakalı uzadıkça uzuyordu, hareketsiz gözleri dimdik, önüne bakıp duruyordu.

Halk dehşet içinde kalmıştı. Bu bir insan mıydı, yoksa, sımsıkı kapalı dudaklarının müthiş açıklanamayacak bir sır sakladığı paçavralar içindeki bir melek, ya da bir şeytan mıydı? İhtiyar hahamla halk, görünür görünmez Partizan'a cesaret vermek için hep bir ağızdan, avazları çıktığı kadar, «Düşmanlarım dağılsın!» diyen savaş mezmurunu okumaya karar vermişlerdi. Ama sözler gırtlaklarına takılmıştı. Herkes, bu adamın cesarete ihtiyacı olmadığını duyuyordu. Cesaret ötesiydi: yenilmesi imkânsız, yok edilemeyecek biri... Özgürlük de, arkasında, bağlı ellerin içindeydi. Herkes dehşet içinde, onu seyrediyor, kimse ses çıkarmıyordu.

Başkaldıranın önünde, teni doğu güneşi ile kavrulmuş Romalı yüzbaşı geliyordu; eyerinin arkasına bağlı bir iple, arkasından Partizan'ı sürükleyerek çekiyordu. Nicedir Yahudilerden tiksiniyordu. On yıldır çarmıh çakıyor, Yahudileri üstüne geriyordu, on yıldır onları susturmak için, ağızlarını taşlarla, pisliklerle dolduruyordu; ama boşunaydı! Biri çarmıha çekilir çekilmez, bin tanesi kuyruğa giriyor, eski krallarından birinin kahramanlık türkülerini okuyarak, kaygıyla sıralarını bekliyorlardı. Ölümden korktukları yoktu. İlk doğan erkek çocuklarının kanını içen, kana susamış bir tanrıları vardı; kendi yasaları; on boynuzlu, insan yiyen bir hayvanları vardı. Nasıl yakalayabilirdi ki onları? Nasıl boyunduruk altına alabilirdi? Ölümden korkmuyorlardı, ölümden korkmayanlarsa yüzbaşı doğuda epey düşünmüştü bu konuda ölümsüz sayılırlardı.

Yuları çekti, atını durdurdu, gözlerini Yahudi kalabalığı üstünde gezdirdi: aşınmış yüzler, şiş gözler, kirli sakallar, yağlı perçemler... Tiksintiyle tükürdü. Gidebilseydi buradan ah! Bir gidebilseydi. Sayısız hamamları, tiyatroları, yıkanmış arınmış kadınları olan Roma'ya bir kez daha dönebilseydi! Tiksiniyordu doğudan, kokusundan, pisliğinden, Yahudilerinden!

Çingeneler terlerini taşlara akıtıyorlardı. Çarmıhı doruktaki çukura çakmışlardı. Meryem'in oğlu bir kaya üstüne oturmuş, onları seyrediyordu, çarmıha, halka, kalabalığın önünde atından inmiş olan Romalı yüzbaşıya bakıyordu; bakıyor, bakıyor, ama ateş almış gök altındaki kafatası denizinden başka bir şey göremiyordu. Petrus yaklaşıp, ona söz söylemek üzere eğildi. Bir şeyler söylüyordu, ama fırtınalı beyaz başlıklı bir deniz, delikanlının kulaklarına çarptığı için hiçbir şey duymuyordu.

Romalı yüzbaşı, başıyla bir işaret yapınca, Partizan'ı serbest bıraktılar. Uykusuzluğunu yenmek için, sakince bir kenara çekildi ve soyunmaya koyuldu. Magdalena atların bacakları arasından kaymış, ona yaklaşıyordu,

kolları iki yana açık, ilerliyordu, ama Partizan eliyle yaklaşmamasını işaret etti. Dimdik duran, soylu bir havası olan yaşlı bir kadın, söz söylemeden kalabalığı yardı ve ona sarıldı. O, başını eğdi, iki elini de öptü, sıkı sıkı göğsüne bastırdı, sonra yüzünü öte yana çevirdi. Söz söylemeden, kuru gözlerle olduğu yerde bir süre ona baktı.

«Hakkım helal olsun,» diye fısıldadı sonunda, derken karşıda gölge gibi görünen bir yere, soluk soluğa, gerilip duran çingenelerin çoban köpeklerinin yanına gidip kayaya dayandı.

Herkes görebilsin, işitebilsin diye, yüzbaşı ayağını yere vurup yeniden eyerine sıçradı, susturmak için kamçısını kalabalığa doğru salladı:

«Bana kulak verin İbraniler,» diye bağırdı. «Roma konuşuyor, susun!»

Paçavralarından soyunmuş bulunan ve güneş altında, ayakta bekleyen Partizan'ı parmağıyla gösterdi.

«Roma İmparatorluğu önünde çıplak durmakta olan bu adam, Roma'ya karşı gelmiş bulunuyor. Gençliğinde İmparatorluk kartallarını çekip aşağı indirmiştir; sonra dağlara çıkmış, Mesih'in, içinizden çıkarak, Roma'yı yok edeceği günün geldiğini söyleyerek başkaldırmak üzere kendisine katılmanızı sağlamaya çalışmıştır!.. Susun, susun diyorum. Kesin sesleri!.. Başkaldırma, adam öldürme ve ihanet, işte suçlan! Şimdi kulak verin bana ey İbraniler, sorduğumu dinleyin, istediğim, yargısını sizlerin vermenizdir. Söyleyin bakalım, nedir hak ettiği ceza?»

Altındaki kalabalık üstünde gözlerini gezdirerek bekledi. Halk kaynaşıyordu. Haykırıyor, itekleşiyor, kendilerine ayrılan yerden çıkıp, yüzbaşıya, atının ayaklarına doğru atılıyorlardı, ama birden, dehşet içinde, geri giden bir dalga gibi çekildiler.

Yüzbaşı öfkelenmişti. Atını mahmuzlayarak kalabalığa doğru ilerledi.

«Size soruyorum,» diye kükredi, «başkaldıranı, katili, haini nasıl cezalandırcağız? Söyleyin haydi, nasıl?»

Kızılsakal kendini tutamayarak fırladı ileri doğru. Yaşasın özgürlük! diye bağırmak üzereydi; dudakları aralanmıştı bile, ama arkadaşı Barabbas onu yakalayıp, eliyle ağzını kapattı.

Bir süre deniz fısıltısını andıran bir sesten başka şey duyulmaz oldu. Kimse konuşmaya cesaret edemiyordu, herkes

soluk soluğa sessizce homurdanıyor, iç çekiyordu. Birden, yatışmamış olan gürültü içinde tiz bir ses duyuldu. Hem sevinç, hem korku içinde döndüler. Yaşlı haham, yine Kızılsakal'ın omuzları üstündeydi. Dua etmek ya da lanetlemek istermiş gibi, iskelet ellerinin ikisini de havaya kaldırarak cesurca bağırdı:

«Ne cezası be! Kral tacıdır onun layık olduğu!»

Halk, haline acıyıp, sesini örtmek için haykırdı. Yüzbaşı işitmemişti.

«Ne dedin haham?» diye seslendi elini kulağına götürüp, atını mahmuzlayarak.

«Kral Tacı!» diye avazı çıktığı kadar bağırdı haham. Yüzü ışıl ışıldı, vücudu baştan başa yanıyordu; titriyor, sıçrıyor, demircinin omuzlarında raksediyordu; havaya atılıp uçmak istiyordu sanki.

«Kral Tacı!» diye bağırdı yeniden, ulusunun ve tanrısının ağzı olmaktan büyük zevk duyarak, havada çarmıha geriliyormuş gibi kollarını iki yana açmıştı.

Yüzbaşı kudurmuştu. Yere atlayıp, eyeri üstündeki yerinden kamçısını aldı ve ağır adımlarla kalabalığa doğru yürüdü. Ayağıyla taşları iki yana fırlatarak, yaban öküzü ya da yaban domuzu gibi ağır bir hayvan edasıyla ses etmeden ilerledi. Kalabalık soluğunu tutmuş, kıpırdamadan bekliyordu. Zeytinlikteki çekirgelerden ve sabırsız kalabalığın çıkardığı seslerden başka hiçbir ses duyulmaz olmuştu yine.

İki adım attı, derken bir adım daha ve durdu. Açık ağızlardan ve terli, yıkanmamış vücutlardan çıkan pis bir koku çarpmıştı burnuna. Ah şu

Yahudiler! Az daha ilerleyip, hahamın önünde durdu, ihtiyar, bütün yüzünde bir mutlu gülümseme, demircinin omuzları üstünden aşağı doğru baktı. Ömrü boyunca bu an için özlem duymuştu. Gelmişti işte o an; onun da öleceği, tıpkı peygamberler gibi.

Yüzbaşı, gözlerini yarı kapar gibi yapıp, ona baktı. Karşı gelen yaşlı başı bir yumrukta dağıtmak üzere kalkmış olan

kolunu tuttu. Öfkesini dizginledi, ihtiyarı öldürmek, Roma'nın çıkarına değildi. Bu melun, ele avuca sığmaz ulus, yeniden ayaklanır, çete savaşına başlayıverirdi, elini bir kez daha Yahudilerin eşek arısı yuvasına sokmak zorunda kalması Roma'nın işine gelmezdi. Böylece gücünü dizginleyip, kırbacı koluna doladı ve hahama döndü. Boğuk çıkıyordu sesi:

«Haham, yüzünün saygıdeğer olması, sırf benim saygı gösterişimden, sırf benim, Roma'nın, ona değer vermek isteyişinden; yoksa, aslında hiçbir değeri yok. Bu yüzden kaldırmıyorum kırbacımı. Söylediklerini duydum, yargını verdin. Şimdi de ben, kendi yargımı vereceğim.»

Çarmıhın iki yanında durmuş bekleyen iki çingeneye dönerek:

«Gerin!» diye uludu.

«Ben yargımı verdim,» dedi haham sakince, «sen de verdin. Ama biri daha kalıyor, en önemlisi onun da yargısı gerek.»

«İmparatorun mu?»

«Hayır... Tanrı'nın.»

Yüzbaşı güldü. «İmparatorun Nâsıra'daki ağzıyım ben; İmparator ve Rufus yargıyı vermiş bulunuyor.»

Böyle konuştuktan sonra, koluna dolanmış ipi çözdü, altındaki taş ve dikenleri delicesine kırbaçlayarak, tepeye çıkmaya başladı.

İhtiyar kollarını göğe kaldırdı:

«Dilerim, Tanrı, başına, çocuklarının, torunlarının başına, günah günah üstüne yığsın, şeytan herif!»

Bu arada tunç atlılar, çarmıhın çevresinde bir çember yapmışlardı. Aşağıda, öfkeyle burnundan soluyan halk, görebilmek için, ayak parmakları üstüne kalkmaya çalışıyordu. Kaygı içinde titreşiyorlardı: mucize olacak mıydı, olmayacak mıydı? Çoğu, ha açıldı, ha açılacak diye göğe bakıyordu. Kadınlar, gökte, renkli kanatlar görmeye başlamışlardı bile. Haham, demircinin geniş omuzları üstünde diz çökmüş, atların

ayaklarıyla, atlıların kırmızı pelerinleri arasından görmeye çalışıyordu. Yukarda, çarmıhın çevresinde ne olduğunu bilmek istiyordu. Umudun doruğuna, ümitsizliğin doruğuna baktı, baktı: bir şey söylemiyordu. Bekliyordu, ihtiyar haham biliyordu onu, pek iyi biliyordu, İsrail'in şu tek tanrısını. Acıyıcı değildi, kendine göre yasaları vardı, on emri, kendisine göreydi. Verdiği sözü tutuyordu tutmasına, ama acelesi yoktu: zamanı kendi ölçüsüyle ölçüyordu. Kuşaklar boyunca, Kelâm havada askıda kalacak, yeryüzüne inmeyecekti. Sonunda geldiğinde de, o Kelâm'ın emniyet edileceği kimsenin vay haline. Kitabı Mukaddes'in bir ucundan öteki ucuna, nice Tanrı elçisi öldürülmemiş miydi, Tanrı'nın onları kurtarmak için parmağını oynatmış olduğu vâki miydi? Niçin böyleydi, niçin? İradesine uymuyorlar mıydı? Yoksa bütün elçilerin öldürülmesi onun iradesi miydi? Haham kendi kendine bu soruları sorup duruyor, ama düşüncelerini daha ileri götürmeyi göze alamıyordu. Tanrı bir uçurum, diye düşünüyordu, uçurum. Yaklaşmasam daha iyi ederim!

Meryem'in oğlu hâlâ taşın bir yanında oturuyordu. Titreyen dizlerini iki eliyle sımsıkı tutmuş, bakıyordu. İki çingene, Yahudi'yi yakalamıştı; Romalı muhafızlar da ilerlemişlerdi, küfür ve kahkahalar içinde, başkaldıranı çarmıha çıkarmak için, hepsi birden itiyorlar, çekip çekiştiriyorlardı. Çoban köpekleri, itişip kakışmayı görünce, durumu anladılar, ayağa sıçradılar.

Yaşlı soylu ana, dayandığı kayadan ayrılıp ilerledi.

«Yürekli ol, yavrum,» diye bağırdı. «İnilti çıkartayım deme, utandırma bizi!»

«Partizan anası,» diye mırıldandı yaşlı haham. «Makabilerden gelen soylu ana!»

İki kalın urgan gerilmişti Partizan'ın koltukaltlarından. Çingeneler, çarmıhın kollarına merdivenleri taktılar, ağır ağır yukarı çekmeye başladılar onu. Ağırdı vücudu, çarmıh birden eğildi, devrilecek gibi oldu. Yüzbaşı, Meryem'in oğluna bir tekme indirdi, Meryem'in oğlu güvenemediği ayaklan üstüne dikildi, kazmayı alarak, düşmesin diye, taş ve takozlarla çarmıhı desteklemek üzere gitti.

Annesi Meryem, dayanamadı buna. Sevgili oğlunun çarmıha gerenlerden olduğunu görüp utanarak, yüreğini pek tutarak, kalabalık içinde dirsekleriyle yol açmaya başladı. Genaseretli balıkçılar onun için üzülüyorlar, görmemezlikten geliyorlardı. Oğlunu yakalayıp da çekip almak üzere atlar arasında koşmaya başladı, ama yaşlı bir komşu, haline acıyıp kolundan yakaladı. «Meryem,» dedi, «yapma. Nereye gidiyorsun! Öldürüverirler seni!»

«Oğlumu oradan almak istiyorum,» diye cevap verdi Meryem, derken hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

«Ağlama Meryem,» dedi ihtiyar kadın. «Baksana ötekinin anasına, kıpırdamadan duruyor, oğlunun çarmıha gerilişini seyrediyor. Ona bak da cesur ol.»

«Sadece kendi oğlum için ağlamıyorum komşu, o ana için de ağlıyorum.»

Hayatında çok acı çektiği belli olan yaşlı kadın, seyrek saçlı başını salladı.

«Çarmıha gerilenin anası olmaktansa,» diye mırıldandı, «gerenin anası olmak yeğ.»

Ama telaş içindeki Meryem duymamıştı bu sözleri. Yaş dolu gözlerle oğlunu araya araya tepeye çıkmaya başladı. Bütün dünya ağlamaya başlamıştı. Ortalık karardı, anne sislerin tâ derinlerinden, birtakım atlar, tunçtan bir zırh, bir de koskoca, yeni yontulmuş, yerden göğe uzanan bir çarmıh görüyordu.

Atlının biri dönerek, gördü onu. Mızrağını kaldırarak başıyla geri gitmesini işaret etti. Meryem durdu. Yere eğilerek atların karınlarının altından oğlunu gördü. Dizüstü çökmüş, kazmayı indirip kaldırarak, çarmıhı taşlar arasında sıkıştırıyordu.

«Yavrum,» diye haykırdı, «İsa'm!»

Annesinin çığlığı öylesine yürek parçalıylaydı ki, insanların, atların ve havlayan aç köpeklerin gürültüsünü bastırmıştı. Oğul, dönerek anasına baktı. Yüzü kızardı, kazma darbelerini daha da şiddetlendirdi.

İp merdivenlere çıkmış çingeneler, Yahudi'yi çarmıha germişler, aşağı kaymasın diye iplerle bağlamışlardı. Şimdi çivileri almışlar, ellerine çakıyorlardı. İri, sıcak kan damlaları İsa'nın yüzüne sıçradı. Kazmasını bırakarak dehşetle geri çekildi, atların ardına geçti kendini birazdan ölecek olan adamın annesinin yanında buldu. Tir tir titreyerek, yarılan etin sesini dinledi. Bütün kanı her bir elinin orta yerinde toplanmıştı; damarları şişiyor, küt küt atıyordu patlayacaktı nerdeyse. Her bir avucu içinde bir çivi gibi yuvarlak, acıyan bir nokta duyuyordu.

Annesinin sesi bir daha çınladı:

«İsa, yavrum!»

Çarmıhtan derin bir haykırış duyuldu, adamın ağzından çıkmıyordu bu, yeryüzünün ta derinlerinden geliyordu!

«Adonay!»

Halk duydu bu sesi; içlerine işlemişti. Halkın kendisi miydi böyle bağıran? Yoksa toprak mı? Yoksa, ilk çivi çakılırken çarmıhtaki adam mı?

Hepsi birdi, hepsi de çarmıha geriliyorlardı. Halk, toprak ve Partizan! Hepsi de haykırıyordu. Kan, fışkırıp atların üstüne sıçradı; İsa'nın dudaklarına da koca bir damla geldi. Sıcaktı, tuzluydu... Çarmıhçı sendeledi, ama annesi tam zamanında yetişerek, düşmesini önledi, sarıldı oğluna.

«Yavrum,» diye mırıldandı yine. «İsa'm benim!»

Gözleri kapalıydı İsa'nın. Ellerinde, ayaklarında ve yüreğinde dayanılmayacak bir acı duydu.

Soylu ihtiyar kadın, kıpırdamadan duruyor, oğlunun haç şeklindeki tahta üstünde kıvranışını seyrediyordu. Dudaklarını ısırmış, ses çıkarmıyordu. Derken arkasında marangozun oğlunun ve anasının sesini işitti. Tepesi attı, onlara doğru

döndü. Oğlunun çarmıhını yapan, bu zındık Yahudi'ydi, onu doğuran ana da yanındaydı. Oğlu çarmıhta kıvranır, haykırırken ne, diye yaşıyordu böyle hain bir oğul! Bu yakınmayla harekete gelerek, ellerini marangozun oğluna doğru uzattı. Ona doğru yaklaşıp, önünde durdu. İsa gözlerini kaldırıp, ona baktı. Benzi atmıştı kadının, vahşi vahşi, acımadan bakıyordu. İsa onu görünce, başını önüne eğdi. Kadının dudakları kımıldadı:

«Lanet sana,» dedi vahşi boğuk bir sesle, «Lanet olsun, marangozun çocuğu. Başkasını çarmıha gerdiğin gibi, sen de gerilesin!!»

Annesine döndü:

«Ve sen, Meryem, benim duyduğum acıyı, sen de duyasın!»

Bu sözleri söyler söylemez, başını çevirdi ve gözlerini bir kez daha çocuğa dikti. Magdalena şimdi çarmıhın dibine sarılmış, Partizan için ağıt okuyor, adamın ayakları, Magdalena'nın ellerine, saçına ve kanla kaplı kollarına değiyordu.

Çingeneler bıçaklarını alıp, parçalara ayırmak üzere, çarmıha gerilen giysisini yırtmaya başladılar, zar atarak paçavraları paylaştılar. İri kan lekeleriyle kaplı beyaz başörtüsünden başka bir şey kalmadı.

«Onu da marangozun oğluna verelim,» dediler. «Zavallıcık, o da epey iş gördü.»

Güneşte oturur buldular onu, iki büklüm olmuş, tir tir titriyordu.

«Sana düşen de bu, marangoz,» diye seslendi biri, kanlı mendili ona doğru fırlatıp atarak. «Nice nice çarmıhlara!»

Öteki çingene:

«Kendi çarmıhını da kendin yapasın!» diye bir kahkaha atarak, okşar gibi hafif hafif sırtına vurdu.

Şaşkın, ümitsizlik içinde kıvranan, kadın ve erkek yığınlarını toplamak istermiş gibi kollarını açarak:

«Yürüyün çocuklarım, gidelim,» diye bağırdı yaşlı haham. «Gidelim! Sizlere açacağım, büyük bir sırrım var. Cesur olun!»

Dar yollardan koşmaya başladılar. Atlılar, sürüyü önlerine katmış, dörtnala gidiyorlardı, kadınlar çığlık çığlığa evlerinin kapılarını kapatıyorlardı, yine kan dökülecekti. Yaşlı haham, koşarken iki kere düştü, öksürmeye, kan tükürmeye başlamıştı yine. Yahuda ile Barabbas onu kollarına aldılar. Halk sürülerle gelip, soluk soluğa havraya doluşuyordu. Havra, avlu, hıncahınç doldu, sokak kapısını da sürmelediler.

Beklediler, hahamın ağzından çıkacak sözü bekliyorlardı. Bu kadar acı olaylar arasında, yaşlı haham, yüreklerini sevindirebilecek ne gibi bir sır açıklayabilirdi ki? Yıllardır belalar birbirlerini izlemiş, sayısız İnsan çarmıha gerilmişti. Tanrının elçileri Kudüs'ten, Erden'den, çölden, durmadan fışkırıyor, ya da paçavralar, zincirler içinde köpüren ağızlarla dağlardan sel gibi akıyor, birer birer çarmıha geriliyorlardı.

Kızgın bir mırıltı yükseldi. Duvarları süsleyen dallar ve palmiyeler, beş köşeli yıldızlar, rahle üstünde kutsal tomarlar; Seçkin Ulus, Vaadedilen Ülke, Tanrı'nın Ülkesi, Mesih gibi büyük sözler; bunların hiçbiri içlerini yatıştırmıyordu artık. Uzun süren ümit, ümitsizliğe dönmeye başlamıştı.

Tanrı'nın acelesi yoktu, ama insanın vardı, artık bekleyemiyorlardı. Havranın her iki duvarını da kaplayan resmedilmiş ümitler

dahi onları oyalayamıyordu. Bir keresinde, peygamber Hezekiel bölümünü okurken, haham, Tanrı'ya kendini kaptırmıştı. Sıçramış, bağırmış; ağlamış, oynamış, yine de huzura kavuşamamıştı. Peygamber'in sözleri, kendi etinin bir parçası olmuştu. Huzur bulmak için fırça ve boya almış, havraya kapanıp, tanrısal bir coşku içinde, duvara, peygamberin hayallerini resmetmeye başlamıştı; sonsuz çöl, kafatasları ve kemikler, insan iskeletinden meydana gelmiş dağlar, üstünde de kıpkırmızı, ateşte kızdırılmış demir rengi bir gök. Koca bir el, göklerin ortasından çıkmış Hezekiel'i ensesinden yakalayıp havaya kaldırmıştı... Ama görüntü öteki duvara da taşıyordu. Burada, Hezekiel, dizlerine kadar kemikler içine batmış bulunuyordu. Ağzı, parlak yeşil renkteydi, açık duruyordu, içinden üstünde kırmızı harfler yazılı, bir kordela çıkıyordu: «İsrail Ulusu, İsrail Ulusu, Mesih geldi!» Kemikler birbirine takılıyor, kafatasları, diş ve çamur dolu yükseliyor, müthiş el de, avucunda Yeni Kudüs'ü yeniden yapılmış, ışıl ışıl donatılmış, baştanbaşa yakut ve zümrütler içindeki Yeni Kudüs'ü tutar halde gökten çıkıyordu.

Halk, bu resimlere bakarak, başlarını sallıyor, mırıldanıp duruyordu. Bu, yaşlı hahamı öfkelendiriyordu.

«Niye mırıldanıyorsunuz?» diye bağırdı onlara. «Atalarımızın tanrısına inanmıyor musunuz? Biri daha çarmıha gerilmiş bulunuyor: kurtarıcı bir adım daha yaklaştı demek. İşle budur, ey inanç yoksunu insanlar, budur işte çarmıha gerilmenin anlamı!»

Rahlenin üstünden bir tomar aldı, şiddetle açtı. Güneş, açık pencereden girmişti; bir leylek indi gökten, sanki o da işitmek istermiş gibi, karşıki evin damına kondu. Yanık bağırdan mutlu bir zafer çığlığı çıkıyordu: «Çalın Zion'da zafer borusunu! Yayın Kudüs'e sevinçli haberi! Haykırın! Yehova,

ulusuna gelmiş bulunuyor. Kalk Kudüs, gururla dolsun yüreğin. Bak! Rabbin, doğudan, batıdan güdüyor oğullarını. Dağlar düzlendi, tepeler uçup gitti, tüm ağaçlar kokularını hava

ya saçtılar. Şan ve şerefinin süslerini takın Kudüs. Mutluluk, İsrail ulusuna sonsuzca gelmiş bulunuyor artık!»

«Ne zaman? Ne zaman?» diye biri haykırdı kalabalıktan. Herkes dönüp baktı. Ufak tefek, ince, üzüm gibi buruşuk bir ihtiyar, ayakları ucuna kalkmıştı; «ne zaman, baba, ne zaman?» diye bağırıyordu.

Haham, öfke içinde, tomarı sardı.

«Acelen mi var, Manasse?» diye sordu.

«Evet!» diye cevap verdi küçük ihtiyar. Yaşlar akıyordu yüzünden. «Vaktim kalmadı, bir ayağım çukurda.»

Haham, kolunu uzatıp, kemikleri içine gömülü Hezekiel'i gösterdi.

«Bak, Manasse! Öldükten sonra dirileceksin!»

Petrus araya girdi. Gün bitmek üzereydi. Geceleri Genaseret Gölü'nde balık avlardı, acelesi vardı. «Baba» dedi, «içimizi huzura kavuşturacak bir sır açıklayacağına söz vermiştin. Neydi o sır?»

Soluklarını tutup, ihtiyar hahamın çevresinde toplandılar. Avludakiler de geldi, sığışabildikleri kadar sığıştılar. Sıcak feciydi, ağır insan teri kokusu yayılıyordu etrafa. Havra hademesi, havranın kokusunu değiştirmek için buhurdanlığın içine, gözyaşını andıran sedir ağacı özsuyundan attı.

Yaşlı haham, boğulmamak için yüksek bir tabureye çıktı.

«Çocuklarım,» dedi, terini silerek, «yüreklerimiz çarmıhlarla doldu. Kara sakalım kırçıllaşalı nice oluyor, şimdi o kırçıl sakal da ağardı artık, dişlerim döküldü. İhtiyar Manasse'nin bağırarak söylediğini, ben yıllardır söylüyorum. Daha ne kadar bekleyeceğiz Tanrım, ne kadar? Mesih'i görmeden mi öleceğim? Bunu defalarca sordum, bir gece mucize oldu! Tanrı cevap verdi. Hayır, hayır, mucize değildi. Tanrı, kendisine her

sorduğumuzda cevap verir, ama bedenimiz çamur haline gelmiş bulunuyor, nerdeyse sağır olacak. Yine de işittim o gece... Mucize işin burasındaydı.»

«Ne işittin? Söyle baba, söyle bütün işittiklerini,» diye

seslendi Petrus. Dirseğiyle kendine yol açtı kalabalık arasında, ilerleyerek yaşlı hahamın önünde durdu. Yaşlı adam eğildi; Petrus'a baktı ve gülümsedi:

«Petrus, Tanrı senin gibi bir balıkçıdır. O da dolunay zamanı, geceleri balığa çıkar; evet o gece de dolunay vardı, süt gibi beyaz, yüzüyordu gökte, öyle alabildiğine esirgeyici ve iyi yürekli görünüyordu ki, gözlerimi kapayamıyordum. Ev sıkıyordu beni, dar yollardan giderek ayrıldım, tepeye tırmandım, bir kaya üstüne çıkıp, güneşe doğru kutsal Kudüs'e doğru bakmaya başladım. Ay eğilmiş, insan gibi bana bakıp gülümsüyordu; baktım ona, ağzına, yanaklarına, gözlerinin köşelerine baktım da içimi çektim. Bana bir şeyler söylüyor gibiydi. Gecenin sessizliğinde bir şeyler söylüyordu sanki; işitemiyordum ama, biçilmemiş çimenler ekmek gibi kokuyordu, çevremdeki dağlardan, Tabor Gilboa ve Karmel'den aşağı süt akıyordu... Bu gece Tanrı'nın gecesi diye düşündüm. Bu dolunay Rabbin geceki yüzü olmalıydı. Gelecekteki Kudüs'ün geceleri böyle olacak...

«Bu düşünce aklıma gelir gelmez, gözlerim yaşla doldu. Yakınma ve yılgı sardı benliğimi. Yaşlandım, diye bağırdım, Mesih gözümü açmadan mı öleceğim?

«Ayağa sıçradım. Kutsal öfkeyle kapılmıştım yine. Kemerimi çözdüm, soyundum ve annem beni nasıl dünyaya getirmişse, öyle durdum Tanrı'nın karşısında. Ne kadar yaşlandığımı göstermek istiyordum ona, ne kadar solduğumu, sonbahardaki bir incir yaprağı gibi büzüldüğümü, kuşların didiklemiş olduğu bir üzüm salkımı sapı gibi çıplak, sarkmakta olduğumu. Beni görmesini, bana acımasını ve elini çabuk tutmasını istiyordum.

«Rabbin önünde çırılçıplak dururken, ay ışığının etime işlediğini duyuyordum. Baştan başa Ruh olmuştum: Tanrı'yla bir. Sesini işittim, dıştan ya da yukardan değildi gelen ses, içimdendi. İçimden! Tanrı'nın gerçek sesi bize hep içimizden gelir. 'Simun, Simun,' diyordu. 'Mesih'i görmeden, onu işitmeden, ellerinle ona dokunmadan, ölüme bırakmayacağım seni!'

«Ya Rabbi! Bir daha söyle!» diye haykırdım.

'Simun, Simun. Mesih'i görmeden, onu işitmeden, ellerinle ona dokunmadan, ölüme bırakmayacağım seni!'

«Öyle mutluydum ki, aklım başımdan gitti. Çırılçıplak, ayın altında, el çırparak, tepinerek, oynamaya başladım. Bu dans, bir saniye mi sürdü, bir yıl mı, bilemeyeceğim, sonunda ama, kanmıştım artık; içim huzura kavuşmuştu. Giysilerimi giyip, kemerimi taktım ve Nâsıra'ya indim. Damların tepesine tünemiş horozlar, beni görünce ötmeye başladılar. Gök gürlüyor, kuşlar uyanıyor, kapılar açılıyor, beni selamlıyorlardı. Kırık dökük evim, baştanbaşa parıl parıldı; kapılar, pencereler, her şey: baştanbaşa yakuttu. Orman, kayalar, insanlar, kuşlar: hepsi de çevremdeki Tanrı'nın varlığını kokluyorlardı. Kana susamış yüzbaşının kendi bile, şaşkınlık içinde durmuştu. 'Ne var haham efendi?' diye sormuştu bana. 'Yanan bir meşale sanacak seni görenler. Aman dikkat, Nâsıra'yı ateşe vermeyesin!' Bir şey söylememiştim ben; soluğunun kirletmesini istemiyordum.

«Bu sırrı yıllardır kendime saklıyordum. Kendi kendime, kıskançlık ve gurur içinde kıvanç duyuyor, bekliyordum. Ama bugün, yüreklerimize yeni bir çarmıhın çakıldığını gören bu kara günde tutamadım artık. İsrail ulusuna acıyorum. Bu yüzden sizlere müjdeyi bildiriyorum: geliyor, artık uzakta değil. Civardaki bir kuyuda su içmek, ya da yeni çıkan ekmek somunlarından bir dilim almak üzere durmuştur ola ki. Ama nerede olursa

olsun, görünecektir; çünkü Tanrı böyle dedi, verdiği sözü tutmazlık etmez. 'Simun, Mesih'i görmeden, işitmeden, ellerinle tutmadan ölmeyeceksin...' Gücüm günden güne eksiliyor. Kurtarıcı yaklaştıkça, bir yanım benden ayrılıyor. Yaşım seksen beş, neredeyse gelir artık!» Sivri, uzun kemik burunlu, şaşı, dazlak adamın biri yerinden sıçradı. Sanki yoğrulurken mayası unutulmuştu.

«Ya bin yıl yaşarsan baba?» diye sözünü kesti. «Ya hiç ölmezsen? Örneği yok mu yani. Enoş ile İlyas hâlâ yaşıyor!» Minik çarpık gözleri bir yandan bir yana kurnazca kayıyordu.

Haham duymazlıktan geldi, ama şaşının fısıltıları bıçak gibi saplanmıştı yüreğine. Buyurur gibi elini kaldırdı:

«Tanrı'yla baş başa kalmak istiyorum. Gidin artık hepiniz!»

Ortalık boşaldı, kalabalık dağıldı, yaşlı haham tek başına kaldı. Sokak kapısını kilitledi, peygamber Hezekiel'in havada yüzdüğü duvara yaslanıp, derin düşüncelere, daldı. Tanrı O, diye düşünü ordu, gücü her şeye yeticidir: dilediği gibi davranır. Şu serseri Tomas'ın söylediği doğru olabilir mi ki? Tanrı bin yıl yaşamamı buyurursa, vay halime benim! Bir de hiç ölmememi buyurursa, o zaman Mesih..? İsrail ulusunun büyük ümitleri boşuna mı hep? Tanrı'nın kelamını bin yıl rahminde tuttu, bir ana gibi besledi tohumunu. Etimiz kemiğimiz yutuldu: eridik gittik, sırf bu Oğul için yaşadık. Ama ulus, doğum sancıları çekmeye başladı, İbrahim'in tohumu haykırıyor şimdi. Koyuver Rabbim, koyuver artık! Sen tanrısın, dayanabilirsin biz dayanamayız, acı bize.

Havrada bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Gün batmıştı. Gölgeler resmi söndürmüş, Hezekiel'i yutmuştu. Yaşlı haham, ortalığa inen alacakaranlığa baktı, derken hayatında bütün gördükleri ve çektikleri zihnine üşüştü. Mesih'in peşinde nice defalar, ne büyük özlemle, Galile'den Kudüs'e, Kudüs'ten çöle, koşup durmuştu! Ama her defasında bir çarmıh

ümitlerini suya düşürmüş ve utanç içinde Nâsıra'ya dönmüştü. Bugün ama...

Eliyle başını sıktı.

«Olamaz, olamaz,» diye mırıldandı korku içinde, «hayır, olamaz, imkânsız!»

Kaç gündür, gece gündüz, zihni patlayacak gibi oluyordu. Yeni bir ümit belirmişti, zihni için fazla büyük bir ümit, bir

delilik, bir cin onu yutuyordu. Ama ilk kez olmuyordu bu. Bu delilik yıllardır pençesini geçirmişti ona. İstediği kadar kovsun, yine geri geliyordu. Ancak gündüz gözüyle gelmeye hiç cesaret etmemişti, hep gece karanlığında, ya da düşlerinde gelmişti! Bununla birlikte, bugün öğleyin, güpegündüz!.. O muydu yoksa?

Duvara dayanıp, gözlerini kapadı. Karşısında duruyordu, soluk soluğa, sırtında çarmıh, önünden geçip gidiyordu yine; çevresindeki hava ürperiyordu baştan aşağı, başmeleklerin çevresindeki hava böyle olmalıydı... O da ne? Gözlerini kaldırdı. Yaşlı haham insan gözlerinde hiç bu denli göğü görmemişti! O muydu? «Ya Rab,» diye mırıldandı haham, «niye bana işkence ediyorsun? Niçin cevap vermiyorsun?»

Kitabı Mukaddes'teki peygamberlik kitabı şimşek gibi çaktı zihninde. Yaşlı başı bir an için aydınlandı, derken ümitsizce karanlığa gömüldü. İçini açtılar, içinden atalar çıktı. Yaralarla kaplı, Musa'nın önder olduğu, boğum boğum kıvrık boynuzlu Kösemen başta, dayanıklı, sebatkâr soy, kölelik ülkesinden, Kenan ülkesine doğru sonsuz yolculuğa yeniden çıkıyordu; oradan, Kenan ülkesinden de gelecekteki Kudüs'e. Bu yeni yürüyüşte ama, yolu ışıtan Musa değildi, başka biriydi. Hahamın beyni zonkluyordu, başka biri, omzunda çarmıh taşıyan...

Sıçrayarak atılıp, sokak kapısını açtı. Rüzgâr vurdu yüzüne; derin derin soludu. Güneş batmıştı, kuşlar uyumak üzere yuvalarına dönüyorlardı. Dar

sokaklar gölgelerle doluyordu; yeryüzü soluyordu. Kapıyı kilitledi ve ağır anahtarı kemerine soktu. Bir ara cesareti kırılır gibi oldu; derken kararını verdi. Eğik başla Meryem'in evine doğru yola çıktı.

Meryem, evinin minik bahçesinde yüksek bir iskemleye oturmuştu. İplik eğiriyordu. Dışarısı henüz aydınlıktı: yaz ışığı yeryüzünden ağır ağır çekiliyor, bir türlü ayrılmak istemiyordu. İnsanlarla öküzler tarlalardaki işlerinden dönüyorlardı. Ev kadınları akşam yemeği için ocak yakıyorlardı; yanık

odun kokusu sardı akşam havasını. Meryem iplik eğiredursun, zihni iğe ayak uydurmuş, bir oraya, bir buraya sıçrayıp duruyordu. Hafıza ile muhayyile birleşiyordu: hayatı yarı gerçek, yarı masal gibi görünüyordu. Günlük işler yıllardır süregelmişti, derken sersemletici, beklenmeyen tavuskuşu mucize gelmiş ve kaygılı varlığını, uzun, altın kanatlarıyla sarmıştı.

«Nereye dilersen oraya götür beni Rabbim; nasıl dilersen öyle yap beni. Kocamı seçtin, oğul doğurtturdun bana, acımı verdin bana. Bağır de, bağırayım, sus de, susayım. Neyim ki ben Rabbim? Elinde bir avuç çamur, dilediğin gibi yoğur. Nasıl istersen, öyle yap. Senden bir tek ricam var yalnız: Rabbim, oğluma acı!»

Işıl ışıl ışıldayan ak bir güvercin uçtu karşı damdan, bir süre başı üstünde kanat çırptı, derken bahçenin çakılları üstüne indi ve bir düzen üzere Meryem'in ayakları çevresinde dolaşmaya başladı. Kuyruk tüylerini gerdi, boynunu büktü, başını çevirip Meryem'e baktı, yuvarlak gözü akşam ışığında yakut gibi yanıyordu. Ona baktı, bir şeyler söyler gibi oldu. Bana sır açıklayacakmış gibi bir hali var, dedi Meryem. Ah, yaşlı haham geleydi bir. Kuşların dillerinden anlar o, anlatırdı bana kuşun dediğini... Güvercine baktı ve acıdı. İğini bırakıp, yumuşak bir sesle kuşu çağırdı, bu hareketi pek hoşuna gitmişti güvercinin, bir sıçrayışta bitişik dizleri üstüne kondu.

Orada, sanki bütün sırrı dizleri üstüne konmakmış gibi oturdu, kanatlarını kapayıp hareketsiz durdu. Meryem, tatlı ağırlığı duyunca gülümsedi. Ah, mümkün olaydı da, Tanrı böyle tatlılıkla geleydi insanlar üstüne! Bunu düşünürken, nişanlısı Yusuf'la birlikte, İlyas Peygamber Tepesi'ne, gökten birleşen Karmel Dağı'na tırmandıkları sabahı hatırladı. Bir oğul versin diye, Tanrı'yla aralarına girip, aracılık etmesini istiyorlardı, sonradan o oğulu Peygamberin lütfuna adayacaklardı. O akşam evleneceklerdi, bütün zevki yıldırım olan, o ateşli peygamberin duasını almak üzere tan ağarmadan yola çıkmışlardı. Tek bulut yoktu gökte; güzel bir sonbahar günüydü, insan karıncaları hasatlarını toplamışlardı, şıralar damacanalarda fokurduyordu, çatı kirişleri üstüne iple asılmış incirler kuruyordu... Meryem on beşindeydi o sıralarda, damatsa, saçları ağarmış yaşlı bir adam; ama üstüne dayandığı, sımsıkı tuttuğu elindeki asânın çiçek açması takdir olunmuştu.

Tam öğle vakti varmışlardı kutsal doruğa. Diz çökmüşler, keskin kan lekeli granit taşına parmak uçlarıyla dokununca titremeye başlamışlardı. Kayadan bir kıvılcım sıçramış, Meryem'in elini yakmıştı. Yusuf doruğun vahşi sahibini çağırmak için ağzını açmıştı ki, daha ses çıkarmadan göğün temellerinden öfke içinde haykıran dolu yüklü bulutlar savrulmuş ve keskin granit taşı üstünde fırıl fırıl dönen bir hortum meydana getirmişti. Yusuf, nişanlısını tutup bir mağaraya çekmek üzere ileri atılınca, Tanrı korkunç bir şimşek çaktırmış, gökle yer birleşmiş, Meryem de bayılarak arka üstü düşmüştü. Kendine gelip gözlerini açarak çevresine baktığında, Yusuf'un kara granit üstünde yüzükoyun yattığını görmüştü, inme inmişti adama...

Meryem, kucağındaki güvercinin üstüne elini koydu. Ürkütmemek için hafif hafif okşamaya başladı. «Tanrı, dağın doruğuna vahşi bir şekilde inip bana vahşice bir şeyler söylemişti,» diye mırıldandı. «Ne demişti bana?»

Meryem'in çevresinde yer alan sayısız mucizeler karşısında şaşkın duran haham, kaç kere sormuştu bunu ona.

«Hatırlamaya çalış, Meryem,» diyordu. «Tanrı bazen böyle konuşur insanlarla: Yıldırımla. İyi düşün ne dediğini, düşün ki, oğlunun geleceğini görebilelim.»

«Gök gürlemişti efendim. Gıcırdayan kağnı arabası gibi gökten düşmüştü.»

«Gök gürültüsü ardında ne vardı Meryem?»

«Haklısınız efendim gök gürültüsü ardında Tanrı konuşuyordu, ama sözlerini hatırlayamayacağım. Bağışlayın beni.»

Güvercini okşayarak, otuz yıl önceki şimşeği hatırlamaya ve gizli anlamını çözmeye çalıştı...

Gözlerini kapadı. Avcu içinde güvercinin minik sıcak vücudunu, çarpan yüreğini duyuyordu. Birden nasıl olduğunu, niçin olduğunu bilemiyordu; güvercinle şimşek bir oldu; alabildiğine emindi bundan; bu yürek çarpması ve gök gürültüsü; hepsi Tanrı'ydı! Bir çığlık atıp, dehşet içinde ayağa sıçradı. Şimdi, ilk kez gök gürültüsünde gizli, güvercinin ötüşünde saklı sözleri duyabiliyordu: «Selam Meryem, selam sana... Tanrı'nın böyle seslendiğine şüphe yoktu: «Selam Meryem, selam sana...»

Döndüğünde kocasının hâlâ duvara dayalı, ağzım açıp kapamakta olduğunu gördü. Ortalık kararmıştı, ama o hâlâ çaba gösteriyor, ter döküyordu... Meryem kapıya gitti, önünden geçerken bir şey söylemedi. Oğlunun gelip gelmediğine bakmak istiyordu. Çarmıha gerilen adamın kanlı başörtüsünü büküp, saçına bağlayarak, bayır aşağı ovaya indiğini görmüştü... Nereye gitmişti acaba? Niye bu kadar gecikmişti? Yine sabaha kadar tarlalarda mı gezip duracaktı?

Eşikteyken, yaşlı hahamın geldiğini gördü: Değneğine abanmış, oflaya poflaya yürüyordu. Şakaklarındaki beyaz saç lüleleri, Karmel Tepesi'nden esmeye başlamış olan akşam melteminde dalgalanıyordu.

Meryem, saygıyla bir kenara çekildi, haham içeri girdi. Kardeşinin elini alıp okşar gibi hafif hafif vurdu üstüne, ama bir şey söylemedi ona. Ne diyebilirdi? Zihni karanlık sulara gömülü bir halde Meryem'e döndü.

«Gözlerin ışıl ışıl Meryem,» dedi. «Nen var? Tanrı mı geldi yine,»

«Hatırladım efendim!» dedi Meryem, kendini tutamayarak.

«Hatırladın mı? Neyi hatırladın, söyle Tanrı adına.

«Şimşeğin ardındaki sözleri.»

Haham irkildi. «Büyüktür İsrail'in Tanrısı,» diye haykırdı, kollarını yukarı kaldırarak. «Ben de onun için gelmiştim Meryem, sana bir kez daha sormak için... Bugün biliyorsun, ümitlerimizden biri daha çarmıha gerildi, yüreğimse...»

«Hatırladım efendim,» dedi Meryem yeniden. «Bu akşam oturmuş iplik eğiriyordum, yıldırım yeniden geldi natırıma, gök gürültüsünün içimde ilk kez dindiğini duydum, ardındaysa temiz duru bir ses, Tanrı'nın sesi: «Selam sana Meryem!» diyordu.

Haham bir iskemleye çöküverdi. Şakaklarını elleri arasına alarak düşüncelere daldı. Epey bir süre sonra başını kaldırdı.

«O kadar mı Meryem? Kendi içine daha bir eğil, duyabilecek şekilde. İsrail'in geleceği, söyleyeceklerine bağlı olabilir.»

«Hayır,» diye mırıldandı Meryem, yorulmuştu, «hayır efendim... Söyledi, çok daha şeyler söyledi, ama işitemedim... Elimden geldiği kadar çabalıyorum, ama ne dediğini duyamıyorum.»

Haham elini Meryem'in başına ve iri gözleri üzerine koydu.

«Oruç tutasın Meryem, dua edesin: Zihnini günlük işlerde harcamayasın. Öyle anlar oluyor ki, çepeçevre yüzünde şimşek gibi parlayan bir hâle görüyorum. Gerçekten ışık mıdır bu, bilmiyorum?.. Oruç tut, işiteceksin. 'Selam sana Meryem...' Tanrı'nın haberi iyi sözlerle başlıyor. Sonradan ne dediğini aman işitmeye çalış.»

Heyecanını gizlemek için Meryem, testileri koyduğu rafa doğru gitti. Pirinç bir kap aldı çengelden, soğuk suyla doldurdu, bir avuç da hurma alıp yaşlı hahama vermek üzere eğildi.

«Aç, susuz değilim Meryem,» dedi, «teşekkür ederim. Otur hele; sana diyeceğim var.»

Meryem iskemlelerin en alçağına, hahamın ayakları dibine oturdu. Başını kaldırıp bekledi.

İhtiyar sözlerini bir bir tartıyordu zihninde. Söylemek istediği şey güçtü: Öyle örümcek ağı gibi ince ve kaygan bir ümitti ki bu, ümide fazla değer verip kesinliğe kavuşturmayı

önleyecek kadar ince ve kaygandı. Anneyi dehşete düşürmek istemiyordu.

«Meryem,» dedi sonunda, «bu evin dışında bir çöl arslanını andırarak dolaşan bir ses var... Sen öteki kadınlar gibi değilsin Meryem. Duymuyor musun bunu?»

«Duymuyorum efendim,» diye mırıldandı. «Öteki kadınlardan ayrı bir yanım yok. Kadınların bütün dert ve sevinçlerini paylaşıyorum. Bulaşık, çamaşır yıkamak, yemek pişirmek, çeşmeye su doldurmaya gitmek, komşularla çene çalmak; akşamları da kapıda oturup gelip geçenlere bakmak hoşuma gidiyor. Yüreğimse efendim, bütün kadın yürekleri gibi acıyla dolu.»

«Sen öbür kadınlar gibi değilsin Meryem,» dedi yine haham hûşu içinde, bütün itirazları rededermiş gibi elini kaldırarak. «Oğlun da...

Haham sustu. İşin en zor yanını ifade etmek için ne gibi sözler kullanacaktı? Göğe bakarak dinledi. Ağaçlardaki kuşların kimi uykuya hazırlanıyor, kimi de uyanıyordu. Çark dönüyordu, gün insanların ayakları altında batıyordu.

Haham içini çekti. Günler ne de çabuk geçiyordu, nasıl da birbirlerini kovalayıp duruyordu! Şafak, gün ağarışı, güneşin geçişi, ayların birbirini izleyişi... Çocuklar büyüyorlar, kara saçlar ağarıyor, deniz toprağı yiyor, dağlar çırılçıplak soyunuyor, yine de bekledikleri O gelmiyordu!

«Oğlum mu?..» dedi Meryem sesi titrek. «Oğlum mu?»

«Öteki çocuklara benzemiyor Meryem,» dedi haham yılmadan cevap vererek. Sözlerini bir kez daha tarttıktan sonra, bir ara durup konuşmasına devam etti:

«Geceleyin bir başına olduğu zaman ve kimsenin kendisini gözlemediğinden emin olduktan sonra, yüzünün bütün çemberi karanlıkta parıldıyor. Tanrı beni bağışlasın Meryem, ama duvarın ta yukarısına bir delik deldim. Çıkıp oradan onu gözetliyorum; ne yaptığına bakıyorum. Niçin mi? Çünkü doğrusu bu ya, kafamın içi altüst, bildiklerim hiçbir işe yaramıyor: Kutsal yazıları okuyup duruyorum ama onun ne olduğunu, kim olduğunu anlayamıyorum... Bu yüzden gizlice onu gözetliyorum, karanlıkta da onu yalayan ve yüzünü yutan bu ışığı görüyorum. Günden güne solması, eriyip gitmesi bundan. Yoksa hastalıktan, oruçtan, ya da dua etmekten değil; hayır, bu ışık yiyip bitiriyor onu.»

Meryem içini çekti. Ötekilere benzemeyen çocuk yapan annenin vay haline, diye düşünüyordu. Ama bir şey söylemedi.

İhtiyar şimdi üzerine eğilmişti, sesini alçalttı. Dudakları ateş gibiydi.

«Selam sana Meryem,» dedi. «Tanrı'nın gücü her şeye yeter; niyetleri belli olmaz... Oğlun belki de...

Ama kadıncağız bir çığlık attı:

«Acıyın bana. Peygamber demeyin sakın! Hayır, hayır! Tanrı böyle yazdıysa bozsun! Oğlumun herkesinki gibi olmasını istiyorum. Ne daha fazlası, ne daha eksiği... Herkesinki kadar... Babası gibi o da tekneler, beşikler, sabanlar, ev eşyaları yapsın, şimdiki gibi üstüne insan gerilsin diye

çarmıhlar değil. Namuslu bir evin kızıyla evlensin, şöyle drahomalı filan, ailesine iyi baksın, çoluk çocuk sahibi olsun... Sonra her cumartesi birlikte büyükannesi, çocuklar, torunlar gezintiye çıkalım, herkes bize hayran olsun.»

Haham değneğine dayanak doğruldu.

«Meryem,» dedi sert bir sesle, «Tanrı annelere kulak verseydi, güvenlik ve rahatlık içinde hepimiz kokuşurduk... Yalnız başına kaldığında konuştuklarımız üstünde düşün bir.»

İyi geceler dilemek üzere kardeşine döndü. Cam gözleri buğulu, dili bir karış sarkmış bir durumda havaya bakarak konuşmak için didinip duruyordu. Meryem başını salladı.

«Sabahtan beri çabalayıp duruyor, hâlâ huzura kavuşamadı.» Meryem ona doğru gidip salyası akan, biçimi bozuk ağzını sildi.

Ama Meryem'e de iyi geceler demek üzere haham elini kaldırmıştı ki, oğul eşikte belirdi, yüzü karanlıkta pırıl pırıldı. Kanlı başörtüsü saçına yapışmıştı, ama gece yanaklarında hâlâ iz bırakan koca yaş damlalarını, ayaklarını kaplayan toz ve kanı karartıyordu.

Eşiği atladı, acele acele bakındı, annesiyle hahamı gördü, daha sonra da duvarın yanındaki karanlıkta babasının cam gibi parıldayan gözlerini.

Meryem lambayı yakacaktı ki haham tuttu.

«Dur,» dedi, «onunla konuşacağım.» Yüreğini cesaretlendirerek yaklaştı.

«İsa,» dedi yumuşak bir sesle, annesinin duymaması için sesini alçalttı, «İsa, yavrum, daha ne kadar dayanacaksın ona?»

Birdenbire bütün kulübe:

«Ölünceye kadar!» diye vahşi bir çığlıkla sarsıldı.

Sanki iliklerindeki bütün güç akıp gitmiş gibi Meryem'in oğlu yere çöktü, duvara dayanarak, kesik kesik solumaya başladı. Haham yeniden konuşmak istiyordu onunla. Üzerine doğru eğildi, ama birden, yıldırım

çarpmışçasına çekildi. Sanki büyük bir ateşe değerek yüzünü yakmıştı. Dört bir yanı Tanrıyla çevrili diye düşündü, evet, dört bir yanı Tanrı'yla çevrili, kimseyi sokmuyor yanına. Gitsem iyi olacak!

Düşünceler içinde ayrıldı oradan. Kapı kapandı, ama Meryem lambayı yakmaya cesaret edemiyordu; karanlıkta vahşi bir hayvan pusu kurmuş bekliyordu. Evin ortasında ayakta durup kocasının ümitsiz gıdaklamasını ve yere yığılmış oğlunun boğuluyormuş gibi dehşet içinde soluk alışını dinledi. Biri boğuyordu onu, kimdi? Zavallı anne, tırnaklarını yanaklarına bastırarak sordu Tanrı'ya, bir daha sordu, yakındı, bağırdı: «Ben bir anayım, acımıyor musun bana?» Ama cevap gelmedi sesine.

Ses etmeden tir tir titreyerek orada dikilmiş durdurken, vahşi bir zafer çığlığı duyuldu. İnmeli adamın dili çözülmüştü ve bütün kelime, hece hece ağzından dökülmüştü sonunda; şimdi bütün ev ADONAY diye yankılanıyordu. Ama bu sözü söyle söylemez, birden, kurşun gibi uykunun derinliklerine battı.

Meryem cesaretini ele alıp lambayı yaktı. Yemek kaynıyordu. Oraya gidip diz çöktü ve toprak kabın kapağını kaldırıp suyun, tuzun eksik olup olmadığına baktı...

Gök mavimsi beyaz, ışıldıyordu. Nâsıra uyuyor, düş görüyordu. Sabah yıldızı yastıkların üstünde duruyordu. Limon ve hurma ağaçları hâlâ pembemsi mavi bir örtüyle kaplıydı. Derin bir sessizlik... Kara horoz bile ötmüyordu. Meryem'in oğlu kapıyı açtı. Mor halkalar vardı gözleri çevresinde, ama eli titremiyordu. Açtığı kapının ardındaki anasına babasına dönüp bakmadan, baba ocağına bir daha dönmemek üzere ayrıldı. İki adım attı, derken üçüncüsünü de attıktan sonra durdu. Kendisiyle birlikte gelen iki ağır ayak sesi işitmişti. Arkasına baktı: Kimse yoktu. Çivi kakmalı kemerini daha bir sıktı, kızıl lekeli örtüyü saçına sardı ve kıvrılarak inen yollara girdi. Bir köpek acı acı havladı; günün yaklaştığını sezen bir baykuş,

ürkerek başının üstünden sessizce geçti. Arkasındaki sürgülü kapıları bıraktı ve bağlara bahçelere daldı. Öten kuşlar cıvıldaşmaya başladılar. Bir mutfak bahçesinden ihtiyarın biri iş başındaydı, kuyu üstünde bocurgatı çeviriyordu. Gün ağarıyordu.

El torbası, asâsı, sandalları yoktu, yolsa uzundu. İlkin Kana, Taberiye, Magdala ve Kefernahum'dan geçecek, derken Genasaret Gölü'nü dolaşıp çöle varacaktı... Orada basit ve erdemli kişileri barındıran bir manastır olduğunu duymuştu, beyazlar giyiyorlar, et yemiyorlar, şarap içmiyorlar, kadına yaklaşmıyorlardı... Tanrı'ya duadan başka işleri yoktu. Şifalı otları iyi tanıyorlar, vücudun hastalıklarını iyileştiriyorlardı; muskalar üstündeki bilgileri de genişti, cinleri bedenlerden çıkarmayı biliyorlardı. Amcası haham, kaç kez içini çeke

çeke, ona bu manastırdan söz etmişti. Orada Tanrı'ya dua ederek ve insanları iyileştirerek, on bir yıl keşiş olarak kalmıştı. Yazık ki, günün birinde Ayartıcı tarafından yenilmişti (tabii onun da sonsuzdu gücü): Bir kadın görmüş, kutsal hayatı bırakmış, beyaz cüppesinden soyunup evlenmişti. Magdalena diye de bir çocuğu olmuştu. Oh olmuştu! Tanrı, din yolundan sapana hak ettiği şeyi vermişti.

«Oraya gideceğim,» diye mırıldandı Meryem'in oğlu, adımlarını sıklaştırarak. «Orada, manastırın içinde, kanatları altında saklanacağım...

Ne büyük zevkti bu! Ne zamandır on iki yaşından beri evini, ailesini bırakmayı, geçmişi unutmayı, annesinin paylamalarından, babasının iniltilerinden ve ruhu yutan günlük adi kaygılardan kaçmayı ne zamandır özlüyordu; ayaklarındaki tozu silker gibi insanları da toz gibi silkip atmak istiyordu, kaçıp çölde barınmaktı dileği! Bugün en sonunda her şeyi silkip atıvermiş, kendini insan çarkından kurtarmış, ruhuyla, bedeniyle Tanrı'nın çarkına kaptırıp kurtulmuştu!

Acılı, soluk yüzü birden ışımıştı. Belki de Tanrı'nın pençeleri bütün bu yıllar boyunca, şimdi kendi istemiyle, pençeleri duymaksızın, gitmekte olduğu yere götürmek için batıp durmuştu ona. Bu, isteklerinin, Tanrı'nın istekleriyle birleşmekte olduğunu mu gösteriyordu? İnsanın en büyük ve en güç ödevi değil miydi bu? Mutluluğun anlamı bu değil miydi?

Yüreği rahatlamıştı. Pençeleri duymuyordu artık boğuşma, çığrışma bitmişti artık... Bu sabah, tan ağarırken, Tanrı, bütün esirgeyiciliğiyle gelmişti, serin, hafif bir meltem gibi ve ona demişti: «Yürü, gidiyoruz!» Kapıyı açmıştı; şimdiyse ne hoş bir uzlaşma duygusuydu bu! Ne mutluluk! «Dayanamayacağım galiba,» diye fısıldadı. «Başımı göğe kaldırıp kurtuluş mezmurunu okuyacağım: «Sen benim barınağımsın, sığınağımsın Rabbim...» Kıvancı yüreğinden taşıyordu. Çevresinde Tanrı'nın büyük serveti zeytinlikler, bağlar, buğday tarlaları şafağın tatlı ışığında ilerliyordu. Kasıklarından fışkıran kıvanç mezmuru ise göğe ulaşmaya çalışıyordu. Başını göğe kaldırdı, birden yüreği durur gibi oldu; ardında koşan iki ayak sesi vardı, iyice duymuştu. Adımlarını kısaltarak, dikkatle dinledi. O iki adım yavaşladı. Dizbağları çözülür gibi oldu ve durdu. O iki ayak da durdu.

«Biliyorum kim olduğunu,» diye fısıldadı, ürpererek. «Biliyorum...

Ama yüreğine cesaret verip kaybolmadan gözüyle yakalamak için ansızın dönüverdi... Kimse yoktu!

Doğudaki gök, vişne çürüğü rengindeydi. Buğdaylar olgunlaşmıştı; başaklar durgun havada başlarını eğmişlerdi, orağı bekliyorlardı. Ovada hiçbir şey görünmüyordu, ne hayvan, ne insan. Sadece ardındaki Nâsıra'da, biraz hayat belirtisi vardı. Bir iki evden duman tütmeye başlamıştı. Kadınlar uyanıyordu.

Güven duyar gibi oldu. Zaman kaybetmesem iyi olacak, diye düşündü. Onu yitirmek için tabanları yağlayıp tepenin öte yanına varmam gerek. Koşmaya başladı.

Her iki yanında buğdaylar, insan boyu yükseliyordu. Üzüm gibi buğday da bu Galile Ovası'nda çıkmıştı ilkin, yabani asmalar yamaçlara hâlâ tırmanıyorlardı. Bir kağnı gıcırtısı duyuldu uzaklarda. Eşekler yattıkları yerden kalkıp havayı kokladılar, kuyruklarını kaldırarak anırdılar. Kahkahalar, konuşmalar geliyordu kulağına. Bilenmiş oraklar parlıyordu; ilk biçiciler göründü. Güneş onları görüp güzel kolları, boyunları ve baldırları üstüne düştü.

Uzakta, koşmakta olan Meryem'in oğlu gözlerine ilişince, kahkahalarla gülmeye başladılar.

«Heeey! Kimi kovalıyorsun öyle,» diye seslendiler, «yoksa seni mi kovalıyorlar?»

Ama yaklaştığında yakından görünce kim olduğunu anladılar. Susup, birbirlerine sokuldular.

«Çarmıhçı!» diye mırıldandılar. «Lanet olsun! Dün onu çarmıha...

«Başındaki şu kanlı örtüye bakın hele. Dilerim suçsuzun kanı öcünü alır!»

Acele acele yollarına devam ettiler, ama kahkaha boğazlarına takılmış, susmuşlardı.

Meryem'in oğlu yanlarından geçip giderek onları arkada bıraktı, buğday tarlalarını aşıp, dağın güzel yamaçlarını kaplayan asma bahçelerine vardı. Bir incir ağacı gördü, yaprak koparıp koklamak üzere yavaşladı. İncir yaprağı kokusunu pek severdi: İnsanların koltuk altları kokusunu hatırlatırdı ona. Küçükken gözlerini kapar, yaprak koklar, kendini annesinin göğsüne sokulmuş meme emermiş gibi hayal ederdi... Ama durup da elini uzattığında, soğuk ter kapladı vücudunu. Arkasından koşmakta olan ayak sesleri de durmuştu birden. Saçları diken diken oldu. Kolu hâlâ havada, çevresine baktı. Issızlık. Tanrı'dan başka kimse yoktu... Toprak ıslaktı,

yapraklardan su damlıyordu; bir ağacın kovuğunda çiyli kanatlarını açıp uçmaya çalışan bir kelebek vardı.

Çığlık atsam dedi. Çığlık atsam da rahatlasam.

Öğle vakti dağ başında ya da ıssız ovada her yalnız kaldığında, bu denli yoğun olarak yaşadığı şey neydi? Sevinç mi, acı mı? Yoksa her şeyden önce korku mu? Tanrı'nın onu çepeçevre kuşattığını duyuyor, sanki ümitsizlik içinde kaçmak istermiş gibi vahşi bir çığlık atıyordu. Bazen horoz gibi ötüyordu, bazen aç bir çakal gibi uluyordu, bazen de kırbaçlanan bir köpek gibi... Ama ağzını açtığında ses çıkmadı, gözü kanatlarını açmaya çalışan kelebeğe takıldı. Üstüne yavaşça eğildi, alıp yerden yüksek olan ve güneşin üstüne abanmaya başladığı bir incir yaprağına koydu.

«Kardeşim, kardeşim benim,» diye mırıldandı, acıyarak bakıp.

Isınsın diye kelebeği ardında bırakarak, bir iki adım gerisinde, ıslak toprak üstünde yeniden o iki ayak sesini duydu. Başlangıçta, Nâsıra'dan ilk ayrıldığı sıralarda bu ses pek belirsizdi, uzaklardan geliyor gibiydi. Ama ayaklar yavaş yavaş

cesaretlenmiş, gittikçe yaklaşmıştı. Çok geçmeden, Meryem' in oğlu yakalanacağını düşündü ürpererek. «Rabbim, Rabbim,» diye fısıldadı, «üstüme çullanmadan, manastıra kendimi atabilseydim bir.»

Güneş bütün ovaya yayılmış, kuşların, hayvanların, insanların üstüne abanmaya başlamıştı. Karmakarışık sesler çıkıyordu topraktan, yamaçlarda keçilerle koyunlar kımıldanmaya, çobanlarsa kavallarını çalmaya başladılar: Dünya evcilleşiyor, uygarlaşıyordu. Az sonra, solda, ilerdeki uzun kavak ağacına vardı mı, Kanayı, pek sevdiği o neşeli köyü görecekti. Daha tüysüz bir çocukken Tanrı pençelerini henüz batırmamışken kaç kez annesiyle gelmişti buradaki gürültülü şenliklere! Bu yüksek, sık yapraklı kavak ağacının altında oynayan civar köylerin kızlarını seyretmek için nice defalar kalabalığa katılmıştı, mutlu toprak tepinen ayaklar altında titrerdi. Ama bir

keresinde, yirmi yaşındayken, bu kavak ağacının altında soluk soluğa durmuş, elinde bir gül...

Ürperdi. Binlerce gizli öpücüğün kızını gördü ansızın; karşısında duruyordu. Göğsünde gizli, güneşle ay vardı, biri sağında, biri solunda; gece ile gündüz, entarisinin saydam korsası ardından doğup batıyordu...

«Bırak beni, bırak!» diye bağırdı. «Tanrı'ya adandım; O'nunla buluşmaya gidiyorum çöle!» Acele acele kavağı geçti. Kana, birden açıldı önünde; Badanalı bodur evler, dört köşe evler, güneşe yayılmış, pırıl pırıl yanan mısırlar ve koca su kabakları. Çıplak ayakları balkonlardan sarkan genç kızlar, evlerini süslemek için pamuk ipliğine kırmızı biber diziyorlardı.

Gözlerini aşağı indirerek, Şeytan'ın tuzağından kaçmaya başladı. Ne kimseyi görmek, ne de kimse tarafından görülmek istiyordu. Ardında iki çıplak ayak, kaldırımlar üstüne şap şap vuruyordu. Onlar da hızlanmıştı.

Güneş yükselmişti; şimdi yeryüzünü kaplıyordu. Biçiciler kıvanç dolu türkülerle oraklarını sallıyor ve biçiyorlardı. Avuç dolduran başaklar, çok geçmeden kucak dolusu oluyor, derken demet durumuna geliyor, sonra da harman yerinde tepeler halinde yükseliyordu. Meryem'in oğlu mal sahiplerine acele bereket diledi: «Dilerim, her bir tohum bir çuval dolduracak kadar büyüsün!»

Kana, zeytin ağaçları ardında kaybolmuştu. Gölgeler ağaçların köklerine sokuluyordu; nerdeyse öğle olacaktı. Meryem'in oğlu çevresindeki her şeye kıvanç içinde bakıyordu, zihni Tanrı'daydı, birden burun deliklerine yeni pişmiş ekmeğin tatlı kokusu çarptı. Karnının acıkmış olduğunu duydu, bunu duyar duymaz, vücudu sevinçten tir tir titredi. Nice yıl açlık çekmişti, ama bugünkü kadar ekmeğe karşı kutsal bir özlem duymamıştı! Ama şimdi...

Burun delikleri havayı kokluyordu. Kokunun geldiği yere doğru gitti, bir hendeğin üzerinden atladı, bir çiti aştı, oyuk bir zeytin ağacı altında basık bir kulübecik gördü. Duman tütüyordu. Üstü saman örtülü damdan

kıvrılarak çıkan duman havada doğrularak yükseliyordu. İki büklüm bir yaşlı kadın vardı, kulübenin giriş yerindeki küçük bir tuğla ocağıyla uğraşıyordu. Çevik hareketler yapıyordu. Kebap şişi gibi burnu, kirpiksiz gözleri vardı. Ön ayaklarını fırına dayamış olan bir köpek içi dişlerle dolu, derin, aç bir ağız açmıştı. Bağda ayak sesi duyar duymaz havladı ve yabancıya saldırdı. İhtiyar kadın şaşkın şaşkın döndü. Delikanlıyı görünce minik gözleri ışıldadı. Bir erkeğin yalnızlığına karışması hoşuna gitmiş, elinde tahta küreği, işini bırakmıştı.

«Hoş geldin,» dedi kadın. «Aç mısın? Nereden böyle, Tanrı'nın inayetiyle?»

Nâsıra'dan.»

«Aç mısın?» diye tekrarladı kadın gülerek. «Burun deliklerin tazınınki gibi açılıp kapanıyor.»

«Açım efendim. Bağışlayın beni.»

İhtiyar kadın sağırdı, söylediğini işitmedi.

«Ne dedin?» dedi. «Yüksek sesle konuş.»

«Açım efendim, bağışlayın beni.»

«Bağışlayım mı, niye? Açlık utanılacak şey mi ki delikanlı, susuzluktan da aştan da utanılmaz. Hepsi Tanrı'dan, gel hele, gel utanma.»

Biricik dişini göstererek yeniden güldü.

«İşte sana ekmekle su. Aşkıysa daha ötede bulacaksın, Magdala'da.»

Öteki ekmeklerle birlikte fırının yanındaki taş sıraya koyduğu bir somunu yakaladı. «Bak, fırını her boşalttığımızda yoldan geçenler için ayırdığımız somundur bu. Buna çekirge ekmeği deriz biz. Benim değil, şenindir. Kes bir dilim de, ye.»

Meryem'in oğlu rahatlar gibi oldu. Kocamış zeytin ağacının dibine oturup yemeye başladı. Ne tatlıydı bu ekmek, su da ne ferahlatıcıydı, yaşlı kadının ekmekle birlikte ona verdiği iki zeytinin ne hoş tadı vardı. Elma

gibi dolgun ve iriydiler! Sakin sakin yiyordu, vücuduyla ruhunun bir olduğunu, ekmeği, zeytini ve suyu tek bir ağızdan aldıklarını, ikisinin de kıvanç duyup beslendiğini duyuyordu.

Yaşlı kadın fırına dayanıp onu seyre koyuldu. «Ye. Gençsin, önünde uzun bir yol var, karşına neler çıkacağı belli olmaz. Ye, güçlen de yolculuğuna dayanabil.»

Başka bir somunun ucunu koparıp iki zeytin daha verdi ona. Kadının başörtüsü kaydı başından, seyrek kafası göründü. Acele bağladı yeniden.

«Nereye böyle, Tanrı'nın inayetiyle?» diye sordu.

«Çöle.»

«Nereye? Daha bağır.»

«Çöle.

Yaşlı kadın dişsiz ağzını büzdü, bakışları vahşileşti.

«Manastıra mı?» diye çığırdı beklenmedik bir öfkeyle. «Niye peki? Ne işin var orada? Gençliğine acımıyor musun?»

Cevap vermedi. Yaşlı kadın dazlak kafasını sallayarak, yılan gibi ıslık çaldı: «Tanrıyı bulmaya gidiyorsun değil mi?» diye sordu alaylı alaylı.

«Evet.» dedi delikanlı incecik bir sesle.

Sazı andıran bacakları arasında dolaşan köpeğe bir tekme savurarak delikanlıya yaklaştı.

«Vah zavallı,» diye bağırdı, «bilmez misin ki Tanrı manastırlarda değil, insanların evlerindedir! Karı kocanın bulunduğu yerdedir, oradadır Tanrı; çoluk çocuğun bulunduğu yerde, günlük uğraşların, yemek pişirmelerin, tartışmaların, uzlaşmaların olduğu yerde. Dinleme o hadımları. Cibredir onlar! Cibre! Sana sözünü ettiğim Tanrı manastırdaki değil, evdeki; işte odur Tanrı, gerçek Tanrı, öteki Tanrı'yı, çöldeki o tembel, o kısır budalalara bırak!»

Yaşlı kadın konuştukça, daha bir alev alıyordu. Konuşup duruyor, tiz sesler çıkarıyor, öcünü alıyor, derken yatışıyordu.

«Kusura bakma yavrum,» dedi, delikanlının omzuna dokunarak, «ama bir zamanlar benim de bir oğlum vardı, senin gibi güzel bir oğlandı. Bir sabah aklı başından gidiverdi, kapıyı açıp çöldeki manastıra, iyileştiricilere gitti. Tanrı belalarını versin, yaşadıkları süre kimseleri iyi edemesinler! İşte böyle yitirdim onu, şimdi de fırını doldurup boşaltıyorum, kimi besliyorum ki? Çocuklarımı mı? Torunlarımı mı? Kendimi mi yani, kuru, meyve vermeyen ağacı mı?»

Bir ara, gözlerini silmek için durdu, derken sözüne devam etti: «Yıllar yılı, Tanrıya ellerimi açtım, niye doğdum ben! diye haykırdım. Bir oğlum vardı, ne diye onu aldın benden? Bağırdım durdum, işiten kim! Göklerin açıldığını bir kez gördüm. Gece yarısıydı, İlyas Peygamber Dağı'nın doruğunda, gök gürültüsünü andırır bir ses duydum! Bağır sesin kısılana dek, umurumda değil! Derken kapanıverdi gök; Tanrı'ya seslenişimin sonu oldu bu.»

Meryem'in oğlu ayağa kalktı. Allahaısmarladık demek için elini uzattı, ama kadın kendininkini çekti. Yeniden yılan gibi ıslık çalmaya başladı:

«Demek çöle ha! Sen de kuma acıkmışsın demek! Gözlerin nerede kuzum senin? Bağlan, bahçeleri, güneşi, kadınları görmüyor musun? Git, Magdala'ya git, benden sana öğüt, oraya aitsin sen! Kutsal kitabı okumadın mı hiç? Tanrı der ki orda: Oruç, dua değil istediğim; et, et! Yani çocuk dünyaya getirmeni istiyor.»

«Allahaısmarladık efendim,» dedi delikanlı. «Bana verdiğiniz ekmek için Tanrı sizden razı olsun.»

«Tanrı senden razı olsun,» dedi yaşlı kadın yumuşayarak; «bana yaptığın iyiliğin hayrını göresin. Yıkık dökük kulübeciğime yıllardır kimse uğramamıştı, geçenlerin hepsi de ihtiyar...»

Bağa döndü, çitten atladı ve anayola çıktı.

«İnsanları görmeye dayanamıyorum,» diye mırıldandı. «İnsan görmek istemiyorum, verdikleri ekmek bile zehir. Tanrı'ya giden bir tek yol var: O da bugün seçmiş olduğum yol. İnsanların arasından geçiyor, ama onlara dokunmadan, çöle açılıyor. Ne zaman varacağım ah!»

Sözlerinin yankısı henüz sönmeden, ardında bir kahkaha duydu. Ürpererek döndü. Ağızsız bir kahkaha havayı sarsıyordu, ıslık çalar gibi, kin dolu, kötü niyetli bir kahkaha.

«Adonay! Adonay!» diye bir ses çıkmıştı sıkışan gırtlağından. Saçları diken diken olmuş bir halde, kahkaha savuran havaya baktı, derken birden çılgın bir coşku içinde koşmaya başladı, ansızın ardından koşan iki çıplak ayağın sesini duydu yeniden.

«Nerede olurlarsa olsunlar çok geçmeden yakalayacaklar beni; nerede olurlarsa olsunlar yakalayacaklar beni çok geçmeden,» diye mırıldanarak koşmasına devam etti.

Kadınlar hâlâ ekin biçiyorlardı, erkekler demetleri harman yerine taşıyorlardı; daha ötede de harman savurmaya başlamışlardı. Ilık bir meltem samanları yakalıyor, toprağa altın pudra serpiyor, ağır çeken tohumun harman yerinde toplanmasını sağlıyordu. Oradan geçenler bir avuç buğday alıyorlar, öperek, gelecek yıl da böyle bir hasat olmasını diliyorlardı.

Uzakta, iki tepenin arasında, görkemli, yeni yapılmış, heykel, tiyatro ve boyalı kadınlarla dolu, putatapan Taberiye şehri vardı. Görüntüsü Meryem'in oğlunu ürküttü. Bir keresinde, daha çocukken, soylu bir Romalı kadını cinlerden kurtarmak üzere çağrılan amcası hahamla birlikte gitmişlerdi oraya. Kadına musallat olan herhalde haham cini olacaktı, çünkü çırılçıplak sokaklarda dolaşır, gelen geçenin yolunu keserdi. Hahamla yeğeni, soylu kadının cinin yönetiminde olduğu bir sırada girmişlerdi saraya. Ardında köleler, deri kaplı sokak kapısına doğru koşmaktaydı.

Haham asasını çıkarıp kadını durdurmuştu; ama kadın oğlanı görür görmez, üstüne atılmıştı. Meryem'in oğlu çığlık atarak bayılmıştı, o gün bu gün, o utanmaz yer aklına geldikçe titrerdi.

«Bu kent Tanrı tarafından lanetlenmiştir,» derdi ona haham. «Oradan geçerken, hızlı yürü, gözünü yerden kaldırma, aklında hep ölüm olsun; ya da göğe bak, aklında hep Tanrı olsun. Hayır duamı almak istiyorsan, Kefernahum'a her gidişinde, başka bir yoldan geç.»

Yosma kent, güneş altında gülüp duruyordu şimdi, yaya veya atlı bir sürü insan girip çıkıyordu kapılarından, üstünde iki başlı kartal olan bayraklar dalgalanıyordu kulelerin üstünde, tunç silahlar parıl parıl parıldıyordu... Bir keresinde Meryem'in oğlu, Nâsıra'nın dışındaki yeşil bir bataklıkta bir kısrak leşi görmüştü. Şişmiş, derisi davul derisi gibi gerilmişti. Barsak ve pislik dolu açık karnında, akrep ve bok böcekleri geçit resmi yapıyor, mekik dokuyorlardı; yukarda, havada, sarımsı yeşil renkte, koca bir sinek bulutu vızıldıyor, iki karga da uzun kirpiklerin hemen altında iri gözlere batırmış oldukları sivri gagalarıyla oyuk oyuyorlardı. Leş pırıl pırıldı. Yoğun bir kalabalığın barındığına bakılırsa, dirilmiş gibi geliyordu insana: Sanki dört ayağı gökte, halinden memnun, bahar çimenlerinde yuvarlanıyordu.

«Taberiye, işte o leşe benziyor,» diye mırıldandı Meryem'in oğlu, gözlerini ışıl ışıl ışıldıyan şehirden alamayarak. «Sodom ile Gomore de öyle; insanın günahkâr ruhu da...»

Henüz gücü kuvveti yerinde, dipdiri bir ihtiyar, eşeğe binmiş, yanından geçiyordu. İsa'yı görünce durdu.

«Aval aval nereye bakıyorsun öyle, delikanlı?» diye sordu. «Tanımadın mı o şehri' yeni prensesimizi: Orospu Taberiye'yi. Yunanlılar, Romalılar, Bedeviler, Kaideliler, Çingeneler, Yahudiler binip duruyorlar üstüne, yine de yetmiyor, yenilerini bekliyor. Gelen gelsin diyor, duyuyor musun dediğimi? İki kere iki dört eder!»

Heybesinden bir avuç ceviz çıkarıp İsa'ya uzattı, «Efendi bir delikanlıya benzersin,» dedi, «yoksulsun ha. Al şunları, yolda gevelersin, Tanrı, Kefernahumlu Kola Zabedi'den razı olsun, demeyi de unutma!»

Çatal sakalı bembeyazdı, kalın dudakları vardı, yutacak gibi duruyordu; dar kalın ensesi ve kara, oynak, obur gözleri vardı. Bu bodur şişman beden, vaktinde yemiş içmiş, bol bol öpücük kondurmuş olmalıydı, yine de tatmin olmuşa benzemiyordu!

İriyarı, kıllı bir ızbandut geçiyordu. Gömleğinin önü baştanbaşa açıktı, dizleri çıplaktı; elinde, başı kıvrık bir çoban değneği vardı. Öfke içinde durdu, ihtiyara selam vermeden, Meryem'in oğluna döndü:

«Küçük bey, marangozun çocuğusunuz, değil mi? Çarmıh yapıp yapıp da bizleri geren siz olmayasınız sakın?»

Karşı tarlada ekin biçmekte olan iki kadın bu sözleri duymuş, yaklaşıyorlardı.

«Ben...» dedi Meryem'in oğlu, «Ben...» ve yürümeye başladı.

«Heey, nereye?» diye bağırdı ızbandut kolundan yakalayarak. «Paçanı o kadar kolay kurtaracağını sanma! Çarmıhçı, hain herif. Geberteceğim seni!»

Ama güçlü ihtiyar, başı kıvrık çoban değneğini kaptığı gibi çobanın elinden çekip aldı.

«Dur hele, Filipus,» dedi. «Bak, ihtiyar ne der. Söyle bakayım: Bu dünyada olan her şey, Tanrı'nın isteğine bağlı değil mi?»

«Öyle Zebedi, bağlı.»

«O halde bu delikanlının çarmıh yapması da Tanrı'nın isteğiyle. Bırak git. Şu bilge sözünü de unutma: Rabbin işine karışmamak yeğdir. İki kere iki dört eder.»

Bu arada Meryem'in oğlu, balkabağının kıskacından kurtulmuş, tabanlarını yağlamış kaçıyordu. Ekin biçen iki yaşlı kadın, deli gibi oraklarını sallayarak arkasından çığlık çığlığa haykırıyorlardı.

«Zebedi,» dedi ızbandut, «ikimiz de gidip ellerimizi yıkayalım, çünkü çarmıhçıya değdik; ağızlarımızı da yıkayalım, çünkü onunla konuştuk.»

«Aldırma,» dedi ihtiyar. «Niye duruyoruz burada? Yürü haydi, benimle gel, acelem var, oğullarım uzakta. Biri Nâsıra'ya, çarmıha gerilişi görmeye gitti ya da bana öyle dedi, ötekiyse aziz olmak üzere çöl yolunu tuttu. Ben de balıkçı kayıklarımla yapayalnız kaldım burada! Gel benimle de ağı çekmeme yardım et, içi balıkla dolmuş olmalı. Bir tava dolusu balık sana.»

Yürümeye başladılar. İhtiyarın keyfi yerindeydi.

«Şu Tanrı da başına ne işler açmış yahu,» dedi gülerek. Dünyayı yarattığında daha, başı belaya girmişti, diye düşünüyordu. «Balık haykırır: Gözümü kör etme Rabbim, ağa düşmeyeyim! Balıkçı yakarır: Gözünü kör et de balıkların, ağıma düşsünler Rabbim! Tanrı hangisinin sesine kulak versin? Kimi zaman balığınkine, kimi zaman balıkçınınkine, dünya böylece yuvarlanır gider!»

Bu arada Meryem'in oğlu, Magdala'dan geçmemek için dik bir keçi yoluna sapmıştı. Kimi Fırat'tan ya da Arabistan Çölü'nden gelip Akdeniz'e doğru giden, kimiyse, Şam veya Finike'den gelip, Nil'in yumuşak yeşil yatağına yönelen kervanların gece gündüz geçtiği zengin kavşaklardaki hurma ağaçları arasında barınan bu güzel, açık yürekli, ama kötü niyetli köycük tarafından kirletilmek istemiyordu. Köyün giriş yerinde suyu serin bir kuyu vardı, kenarında da tüccarlara gülümseyen, göğsü çıplak, oyalı boyalı bir kadın oturmuştu... Kaçmalıydı, yolunu değiştirmeliydi, kestirmeden göle varmalı, çöle ulaşmalıydı! Orada, kör bir kuyuda, Tanrı oturmuş, onu bekliyordu.

Tanrıyı hatırladıkça yüreği büyüyor gibi oluyor, adımlarını hızlandırıyordu. Sonunda güneş, ekin biçmekte olan kızlara acımış, batmaya başlamıştı. Ortalığa serinlik bastı. Biçici kızlar nefes almak ve kafalarını dinlendirmek için birkaç müstehcen fıkra anlatmak üzere saman

yığınlarına sırt üstü yattılar. Açık göğüslerle güneş altında bütün gün çalışıp terlemekten, üstelik erkeklerin, terleyen erkeklerin yanında çalışmaktan alev alev yanmışlardı. Şimdiyse birbirlerine fıkra anlatıp gülüşerek serinliyorlardı.

Meryem'in oğlu kahkahalarını ve muzipliklerini işitti. Kızardı. Artık insan sesleri duymayacağı zamana varmak için sabırsızlanarak düşüncelerini başka yöne çevirmeye çalıştı, ağzı kalabalık çoban Filipus'un sözlerini zihninde evirip çeviriyordu.

«Kimse farkında değil ne kadar acı çektiğimin» diye mırıldandı içini çekerek; «kimse anlamıyor niçin çarmıh yaptığımı, kiminle güreştiğimi...

Bir köy evi önünde iki çiftçi saçlarındaki, sakallarındaki ince saman tabakasını silkiyor, yıkanıyorlardı. Kardeş olmalıydılar. Yaşlı anneleri fırının yanındaki taş rafa rızıklarını koyuyordu. Yanan kömürler üstünde mısır közleniyor, kokusu havayı dolduruyordu.

Çiftçiler Meryem'in oğlunu gördüler. Yorulmuştu, toz toprak içindeydi, acıdılar haline.

«Heeey, nereye kaçıyorsun?» diye seslendiler. «Uzun yoldan gelmişe benzersin, ama torban morban da yok hani. Dur da hemencecik bir lokma bir şey ye bizimle.»

«Mısır da ye,» dedi anneleri.

«Bir yudum da şarap içersin, yanaklarına biraz renk gelir.»

«Aç değilim, bir şey istemiyorum, teşekkür ederim,» diye cevap verdi Meryem'in oğlu, yoluna devam ederek. Kim olduğumu bilecek olsalar, diye düşünüyordu, bana değdiklerinden, benimle konuştuklarından utanırlar.

«Vay canına, bu ne dikkafalılık,» diye seslendi kardeşlerden biri. «Bizleri beğenemedin mi?»

Az kaldı; ben çarmıhçıyım, diye cevap verecekti İsa, ama korktu, başını önüne eğip yoluna devam etti.

Akşam, çok geçmeden indi. Tepeler gül kırmızısı olmadan daha, toprak erguvan rengine büründü, derken birdenbire karardı, ağaçların tepelerine çıkmış olan ışık da göğe sıçrayıp kayboldu. Karanlık, Meryem'in oğlunu bir tepenin doruğunda buldu. Koca sedir ağacı kök salmıştı orada. Rüzgârların kırbaçlamasına, bin bir eza cefaya katlanmasına rağmen dayanmıştı, köyleri kayaları delmişti. Ovadan buğday ve yanık odun kokusu yükseliyordu, dağınık köy evlerindense akşam yemeğinin dumanı tütüyordu.

Meryem'in oğlu aç ve susuzdu. Bir an için, işlerini bitirip ölü gibi bitkin bir halde, mideleri kazınarak işten dönen ve uzaktan yanmış ateşi, tüten dumanı ve yemek hazırlayan karılarını gören bu işçilere gıpta etti.

Tilkilerden ve baykuşlardan daha da yalnız olduğunu duydu birden, onların hiç olmazsa bir yuvası, bir ini ve kendilerini bekleyen sıcak yaratıkları vardı. Onunsa kimseciği yoktu, anası bile. Sedir ağacının dibinde çömeldi, tortop oldu. Tir tir titremeye başladı.

«Rabbim,» diye mırıldandı, «şükürler olsun sana: Her şey için, yalnızlık için, açlık için, soğuk için şükürler. Hiçbir eksiğim yok.»

Yine de, bunu der demez, kendisine yapılan haksızlığı duyar gibi oldu. Tuzağa düşmüş bir hayvan gibi bakınıp duruyordu, şakakları öfke ve korkudan zonk zonk zonkluyordu. Dizleri üstüne kalkarak, gözlerini karanlık yola dikti. Çıplak ayak sesleri hâlâ duyuluyordu. Taşları yerlerinden oynatarak tırmanıyordu. Sonunda doruğa vardılar, derken Meryem'in oğlu bağırıverdi durup dururken. Kendi sesinden kendisi ürkmüştü.

«Yaklaş... Saklanma, gece şimdi, kimse görmez seni... Göster kendini!»

Soluğunu tutup bekledi.

Cevap veren olmadı. Tatlı tatlı, sakin sakin havaya yükselen gecenin ezeli seslerinden başka ses yoktu: Cırcır böcekleri, çekirgeler, kuşlar iç çekiyorlardı; ta uzaklarda, gece karanlığında, insanlarca görünmeyen şeyleri gören köpekler vardı, havlıyorlardı... Başını ileri doğru uzattı. Karşısındaki sedir ağacının altında birinin olduğunu iyi biliyordu.

«Biliyorum, oradasın...» diye fısıldadı, alçak, yalvarır bir sesle, ortaya çıksın diye görünmeyeni kışkırtmaya çalışıyordu. Bekledi. Titremesi durmuştu, koltukaltlarından, alnından ter akıyordu şimdi.

Gözleri oraya takılı, kulak kesilmişti. Bazen, karanlıkta derinden gelen gülüşü yeniden duyar gibi oluyor, bazen de havanın fırıl fırıl döndüğünü, donduğunu ve biçim bulur bulmaz, bozulup kaybolan bir nesne olduğunu görüyordu.

Karanlık havayı katı halde tutabilmek için çabalıyor, eriyip gidiyordu Meryem'in oğlu. Şimdi ne bağırıyordu, ne de yakarıyordu; sedirin altında, başı ilerde diz çökmüş, bekliyor, eriyordu...

Kayalar dizlerini acıtıyordu. Duruşunu değiştirdi, sedirin gövdesine dayanarak, gözlerini kapadı. Derken durgunluğunu bozmadan ve ses çıkarmadan gördü onu, gözlerinin içinde gördü. Ama beklediği gibi olmamıştı. İki eli başının üstünde lanet yağdıran, yalnız koyup gittiği annesini göreceğini sanmıştı. Oysa!.. Titreyerek yavaş yavaş gözlerini açtı. Önünde, tepeden tırnağa kadar, kalın tunçtan, birbirine girift olmuş pul pul zırhla kaplı bir kadının vahşi vücudu parlıyordu. Ama başı insan başı değildi, kartal başıydı, sarı gözleri, bir ağız dolusu et yakalamış olan gaga burnu vardı. Sakin sakin, acımadan Meryem'in oğluna bakıyordu.

«Beklediğim gibi gelmedin,» diye mırıldandı. «Annem değilsin sen... Acı bana, bir şeyler söyle, kimsin?»

Sordu, bekledi, yeniden sordu. Hiçbir cevap gelmedi... Karanlıktaki yuvarlak gözlerin sarı parıltısından başka hiçbir cevap gelmedi.

Ama birden anladı Meryem'in oğlu.

«Ah o lanet!» diye haykırıp yüzü koyun yere düştü.

Üzerinde gökler parıldarken, yeryüzü, taşlarıyla dikenleriyle yaralıyordu onu. Kollarını iki yana açmıştı; ihtilâçlar içinde kıvranıyor, inliyordu, sanki bütün yeryüzü bir çarmıhta da kendisini üstüne geriyorlardı. Karanlık, büyükler ve küçükler kafilesi yıldızlarla ve gece kuşlarıyla üstünden geçiyordu. Dört bir yanda, harman yerlerinde, insan kölesi köpekler havlıyor, efendilerinin servetlerini bekliyorlardı. Soğuktu hava; İsa üşüyordu. Bir ara uyur gibi oldu, uyku onu alıp sıcak, uzak ülkeleri gezdirdi, ama çok geçmeden yeryüzüne, taşların üstüne atıverdi gerisin geri.

Gece yarısına doğru, tepenin dibinden gelen neşeli çıngırak seslerini duydu, çıngırakların ardından da bir devecinin acıklı türküsünü. Bir konuşma duyuldu, biri iç çekiyordu, bir kadının duru, parlak sesi geceden dışarı uğradı, ama yol yeniden ıssızlaşıverdi... Altın eyerli bir deveye binmiş, yüzü gözyaşlarından yol yol olmuş, yanaklarındaki boyalar çamura dönmüş Magdalena geçiyordu gece yarısı. Yeryüzünün dört bir bucağından zengin tüccarlar gelmişti. Onu kuyuda ve evinde bulamayınca, en zengin, altın koşumlu deveyi seçmişler, kızı alıp acele getirmesi için devecilerini göndermişlerdi. Yollarının pek uzun ve tehlikeli olmasına rağmen, deveciler Magdala'da bulacakları kadını düşündükçe yüreklenmişlerdi. Bulamamışlardı ama. Tüccarlar da devecileri salıp Magdalena'nın bahçesinde kuyruk yapmışlardı, şimdi gözleri kapalı, oturmuş bekliyorlardı.

Çıngırak sesleri yavaş yavaş uzaklaşmaya, tatlılaşmaya başladı. Sesler, Meryem'in oğluna tatlı bir gülüş gibi geliyordu; derin bir meyve bahçesine kesik kesik fışkırarak akan ve onu okşarcasına adıyla çağıran su gibi; böylece, yavaş yavaş, deve çıngıraklarının hoş nağmesiyle yeniden uykuya daldı.

Bir düş gördü. Dünya, çiçek açan yeşil bir çimenlik gibi görünüyordu; yeni bilmiş, henüz gevrek, kıvrım kıvrım boynuzlu, zeytuni tenli bir çoban olan Tanrıysa, bir sarnıç kenarına oturmuş kaval çalıyordu. Meryem'in oğlu bu denli tatlı, büyüleyici ses işitmemişti ömründe.

Çoban Tanrı kavalını çaladursun, toprak avuç avuç titredi, kıpırdadı, toparlaklaştı, canlandı ve çelengi andıran boynuzlu ince geyikler çimenliği dolduruverdiler. Tanrı eğilip suya baktı; sarnıç balıkla doldu; gözlerini ağaçlara kaldırdı: Yapraklar renk değiştirdi, cıvıldaşan kuşlar oldu. Hız kazanmıştı, kavalcının müziği şiddetlendi, derken insan kadar büyük iki böcek çıktı yerden, bahar çimenleri üstünde hemen sarılışmaya başladılar. Çimenlerin bir ucundan bir ucuna yuvarlanarak çiftleştiler, ayrıldılar, derken yeniden çiftleştiler, müstehcen kahkahalar attılar, çobanla alay eltiler ve yılanlar gibi ıslık çaldılar. Çocuk, kavalını indirip küstah ve müstehcen çifte baktı. Sabrı tükeniverdi. Kavalı ayağının altına alıp bir vuruşta ezdi, birden geyikler, kuşlar, ağaçlar, su ve birbirine yapışık erkekle kadın kayboldular...

Meryem'in oğlu çığlık alarak uyandı, ama tam uyanış anında gözü, karnının derinliklerine, karanlık, gizli kapısına doğru yuvarlanarak giden bir erkekle kadının yapışık vücuduna takılmıştı. Dehşet içinde ayağa sıçradı.

«Demek böyle, içim bu kadar çamur, pislikle dolu!»

Çivi kakmalı, meşin kayışını çözdü, bir şey söylemeden üstündeki giysileri ayağının altına alıp ezdi ve acımadan, butlarına, sırtına yüzüne indirmeye başladı. Kan fışkırıyordu her yanından, üstü başı kan içinde kalmıştı. Görünce içi rahatladı.

Şafak... Yıldızlar soldular; buz gibi esen rüzgâr kemiklerine işliyordu. Üzerindeki sedir ağacı, kanatlarla, türküyle doldu. Döndü. Hava boştu; gün ışığında, tunç, kartal başlı

lanet görünmez olmuştu yine.

Gitmeliyim buradan, kaçmalıyım, diye düşünüyordu, Magdala'ya ayak basmamalıyım, lanet olsun buraya, çöle varıp da manastıra gömülmeden önce durmayacağım yolda. Orada bedenimi öldürüp ruha dönüştüreceğim.

Avcunu sedirin kocamış gövdesine koyarak hafif hafif vurdu. Ağacın ruhunun köklerden, dallardan yükseldiğini, en ince dallara kadar çıktığını duydu.

«Elveda kardeşim,» diye mırıldandı. «Dün gece senin altında utanılacak yaşantılar yaşadım. Bağışla beni.»

Bu sözlerden sonra, bitkin bir halde ve karanlık kaygılar içinde tepeden inmeye başladı.

Ana yola çıktı. Ova uyanıyordu, güneşin ilk ışınları, yüklü harman yerlerini altınla dolduruyordu. «Magdala'dan geçmemeliyim,» diye mırıldandı yeniden. «Korkuyorum...» Göle varmak için seçeceği yolu kararlaştırmak üzere durdu. Sağındaki ilk dar yola saptı. Magdala'nın solda, gölünse sağda olduğunu biliyordu, böylece güvenle devam etti yoluna.

Yürüdü, yürüdü; zihni gezinip duruyordu orada burada, Orospu Magdalena'dan Tanrı'ya kaçıyordu; çarmıhtan cennete, ana babasından uzak ülke ve denizlere, beyaz, sarı ve siyah, milyarlarca yüzlü insanlara. İsrail'in sınırlarını hiçbir zaman aşmamış olmasına rağmen, tâ çocukluğundan beri, babasının basit kulübesinde gözlerini kapar, eğitilmiş bir şahin gibi ülkeden ülkeye sevinç çığlıkları atarak uçardı.

Onun bu şahin zihni herhangi bir av peşinde değildi; vücudunu unutmuştu, bedeninden kaçıyor, göğe yükseliyordu, daha ne isterdi ki.

Yürüdü, yürüdü. Dönemeçli yol, bağlardan kıvrılarak gidiyor, yeniden yükselerek zeytinliklere açılıyordu. Akan suyu ya da bir devecinin, acıklı tekdüze türküsünü izliyormuş gibi gidiyordu Meryem'in oğlu. Bütün bu yolculuk ona bir düş gibi geliyordu. Toprağa değmiyor gibiydi; ayakları, insan damgası olan, topukla beş parmağını hafifçe bastırıyordu

toprağa. Zeytin ağaçları, yüklü dallarını dalgalandırarak hoş geldin diyordu ona. Üzümler parıldamaya başlamışlardı; yüklü salkımlar, yerlere değiyordu. Beyaz başörtülü ve kasları sımsıkı, yanık baldırlı gelip geçen kızlar onu selamlıyorlardı. Şalom! Selametle!

Yolda, görünürde kimse olmadığı zamanlar, arkasından gelen ağır ayak seslerini zaman zaman yeniden duyuyordu, havada tunçtan bir görkem parlıyor, derken sönüp gidiyordu, o şeytansı kahkaha yeniden çınlıyordu başı üzerinde. Ama Meryem'in oğlu sabrediyordu. Kurtuluşa yaklaşıyordu, birazdan karşısında gölü görecekti, mavi suların ötesinde de, kırmızı kayalar arasında şahin yuvası gibi yükseklere kurulmuş manastırı...

Gidiyordu, zihniyse koşuyordu, birden durdu ürpererek. Karşısında hurma ağaçları altında dört bir yanı çevrili bir çukur olan Magdala vardı. Zihni geri geri gitti, ama ayaklan istemeye istemeye kesin adımlarla, yeğeni Magdalena'nın kokulu hücresine, cehennem ateşine mahkûm o eve götürüyordu.

«Hayır, gitmek istemiyorum, istemiyorum gitmek!» diye mırıldandı dehşet içinde. Ayaklarını gerisin geri döndürmek istedi, bedeni engelliyordu. Tazı gibi yerinden ayrılmadan havayı kokluyordu.

Gideceğim buradan! diye bir kez daha karar verdi içinden, ama yerinden kıpırdamadı. Temiz, badanalı evleri, mermer kenarlı eski kuyuyu görüyordu. Köpekler havlıyor, tavuklar gıdaklıyor, kadınlar gülüşüyordu. Yüklü devler kuyunun başına çökmüş geviş getiriyorlardı... «Onu görmeliyim, görmeliyim onu» diye tatlı bir ses işitti içinden. «Görmem gerek. Tanrı ayaklarıma kılavuzluk etti, kendi zihnim değil, Tanrı, görmeliyim onu, ayaklarına kapanıp ondan af dilemeliyim. Çünkü suç benim, benim suçum! Manastıra girmeden, beyaz cüppeyi giymeden ondan af dilemeliyim... Yoksa kurtuluş imkânsız olur benim için... Şükür sana Rabbim, gelmek istemediğim yere getirdiğin için beni!»

Mutlu duyuyordu kendini. Kemerini sıkıp Magdala'dan aşağı inmeye başladı.

Kuyunun çevresinde karın üstü çökmüş bir deve sürüsü yatıyordu. Yiyeceklerini yemişlerdi, şimdi sırtlarında yükleri, ağır ağır, sabırla, geviş getiriyorlardı. Uzak, kokulu ülkelerden geliyor olmalıydılar, çünkü her yer baharat kokuyordu.

İsa kuyu başında durdu. Su içmekte olan bir kadın, testisini ona doğru eğdi, o da içti sudan. Maria'nın evde olup olmadığını sormak istiyordu, ama utanıyordu. Tanrı getirdi beni buraya diye düşündü. İnancı yerindeydi, evde olmalıydı.

Gölgeli bir yoldan inmeye başladı. Şehirde bir sürü yabancı vardı, kimi Bedevilerin uzun beyaz harmanilerini giymişti, kimi de pahalı Hint keşmirinden yapılmış şallara bürünmüştü. Küçük bir kapı açıldı; siyah bıyıklı, tombul kalçalı bir mama çıktı dışarı, onu görünce kahkahalarla gülmeye başladı.

«Vay, sen ha!» diye seslendi. «Merhaba marangoz. Demek sen de türbeye tapınmaya, ha?» Kahkahalar içinde kapıyı kapadı.

Meryem'in oğlu kıpkırmızı olmuştu, ama gücünü toparladı. Mutlaka, mutlaka ayaklarına kapanıp ondan af dilemeliyim, diye düşünüyordu.

Adımlarını sıklaştırdı. Küçük bir nar bahçesiyle çevrili evi, köyün öteki uçundaydı; iyi hatırlıyordu; sevgililerinden bir bedevinin işi, biri kara, öteki ak, birbirine sarılmış iki yılan resmiyle süslü, yeşil, tek kanatlı bir kapıydı; üst sövede de sanki çarmıha gerilmiş gibi duran bacakları iki yana açık, büyük sarı bir kertenkele vardı.

Yolunu yitirdi, geri döndü, eski yerine geldi, yolu sormaya utanıyordu. Nerdeyse öğle olacaktı. Soluk almak için bir zeytin ağacı gölgesinde durdu. Zengin bir tüccar geçiyordu yanından. Kısa, kıvırcık, kara sakalı, kara

badem gözleri, sayısız bileziği, soylu bir havası vardı. Meryem’in oğlu ardından gitmeye başladı. Adamın genç vücudunun soylu yapısını ve

omuzlarını örten, güzel kuşlar ve çiçeklerle işli ağır, keşmir şalını hayranlıkla seyrediyor, Tanrı’nın meleklerinden biri olsa gerek diye düşünüyordu. Bana yol göstermek için yeryüzüne inen, Tanrı’nın bir meleği olacak.

Yabancı soylu kişi, kıvrılarak giden yollardan şaşmadan gidiyordu. Çok geçmeden çift yılanlı kapı göründü. Dışarda bir kocakarı vardı, iskemle atmış oturuyordu. Önünde içi kor dolu bir mangal vardı, yengeç kaynatıyordu. Yanında da kavrulmuş kabak çekirdeği ile bibere bulayıp sattığı, iki derin tabak dolusu nohut köftesi vardı.

Genç soylu eğilip gümüş bir sikke verdi kocakarıya, sonra da kapıdan girdi. Meryem’in oğlu da arkasından daldı.

Art arda dizilmiş dört tüccar, avluda bağdaş kurmuş, oturuyorlardı: Boyalı kirpikli ve tırnaklı iki yaşlı adamla, kara sakallı ve bıyıklı iki delikanlı. Hepsinin de gözü Maria’nın odasının basık, minik kapısına dikilmişti. Kapı kapalıydı. Ara sıra içerden bir çığlık, bir kahkaha ya da gıdıklama sesleri ve karyola gıcırtısı duyuluyordu, dışardakilerse gevezeliklerini bırakıyor, soluklarını tutuyor, duruşlarını değiştiriyorlardı. Gireli nice olan Bedevi bir türlü çıkmak bilmiyordu, avludakiler de yaşlısı genci, telaşlanıp duruyorlardı. Genç soylu Hintli, kuyruktaki yerini alarak yere oturdu, onun ardına da Meryem’in oğlu çöktü.

Bahçenin ortasında, meyve dolu, koca bir nar ağacı vardı; kapının sağında solunda, biri, gövdesi kılıç gibi dümdüz olan erkek, ötekiyse dalları yayılarak açılan dişi, görkemli bir selvi yükseliyordu. Nar ağacında saz bir kafes asılıydı, içinde de renk renk bir keklik sıçrayıp duruyordu, ara sıra bir yudum su içiyor, saz çubuklarını tekmeliyor ve gıdaklıyordu.

Bekleyenler, solukları güzel koksun diye ya kuşaklarından çıkardıkları hurmaları çiğniyorlar ya da Hindistan cevizi tohumu geveliyorlardı. Vakit geçirmek için sohbete dalmışlardı. Dönüp genç soyluyu selamladılar ve arkasındaki pejmürde Meryem'in oğluna hor bakışlar fırlattılar. En önde olan yaşlı adam iç çekiyordu.

«Benimkinden daha büyük şehitlik olmaz,» dedi. «Burada Cennet kapısının önündeyim de, kapı kapalı.»

Ayak bileklerinde altın halkalar olan bir delikanlı güldü:

«Ben Fırat'tan, Büyük Deniz'e baharat götürürüm. Şu karşıdaki kızıl pençeli kekliği görüyor musunuz? Tarçın ve biber yükümü götüreyim bir, geleceğim, Maria'yı altın bir kafese koyup kaçıracağım. Böylece, şehvet düşkünü dostlarım benim, yapacağınızı çabuk yapın, görüp göreceğiniz son öpücünüz bu olacaktır.»

«Teşekkürler yakışıklı delikanlım benim,» diye sözünü kesti öteki adam. Sütbeyaz, kokulu bir sakalı, avuçları kınalı ince kemikli soylu elleri vardı. «Teşekkürler, söylediğin sözler bugünkü öpücüğe daha bir tat katacaktır.»

Soylu genç gözkapaklarını indirmişti. Bağdaş kurmuş, ileri geri sallanıyor, dudakları sanki dua okuyormuş gibi kımıldanıyordu. Daha Cennete girmeden sonsuz mutluluğa ermiş gibiydi. Kekliğin gıdaklamasını, sürgülü kapı ardındaki gıdaklama seslerini, karyola gıcırtılarını duyuyor, kapının önündeki kadının ızgaraya koyduğu canlı yengeçlerin kömürlere zıpladığını işitiyordu...

Son derece bitkin bir durumda, Cennet bu işte, diye düşündü, hayat dediğimiz, derin bir uyku, içinde Cennet'in düşünü gördüğümüz bir uyku. Başka Cennet yok. Gidebilirim artık, başka zevk gerekmez bana...

Önünde, koca yeşil sarıklı bir adam, gülerek onu diziyle dürttü: «Ey Hint prensi, senin tanrın ne der bu konuda?»

Delikanlının gözleri açıldı: «Hangi konuda?»

«Buradaki, önündeki şeyler: Erkekler, kadınlar, yengeçler, sevişine...

«Her şeyin bir düş olduğunu söyler.»

«O halde arslanlarım, aman dikkat edin,» diye söze karıştı sütbeyaz sakallı adam, uzun bir kehribar teşbihin tanelerini sayarak, «dikkat edin, sakın uyanmayın!»

Küçük kapı açıldı, Bedevi çıktı. Şiş şiş gözleriyle, ağzını

yalaya yalaya, ağır ağır ilerledi. Sırası gelmiş olan ihtiyar, yirmi yaşındaki dinç bir delikanlı gibi sıçrayıverdi yerinden.

«Yürü dede! Acı da halimize, işini çabuk yap!» diye bağırdı arkasındaki üç kişi.

İhtiyar bir yandan kuşağını çözüyor, bir yandan odaya doğru seğirtiyordu. Gevezeliğin sırası değildi. Girip ardından kapıyı çarptı.

Herkes Bedevi'ye gıptayla bakıyor, kimse ağzını açmaya cesaret edemiyordu. Uzaklarda, çok uzaklarda, derin sular üstünde yüzüyordu sanki, işi yoktu da onlara mı bakacaktı. Sallana sallana geçti bahçeden, sokak kapısına vardı, az kaldı ızgaranın üstüne kapaklanacaktı, düşmedi ama, eğri büğrü yollara girip kayboldu. Tam o sırada, yeşil sarıklı iri şişko, düşüncelerine yeni bir yön vermek için damdan düşer gibi arslanlardan, denizlerden ve uzak mercan adalarından konuşmaya başladı...

Zaman geçiyordu. Ara sıra kehribar teşbih tanelerinin hafif şıkırtısı duyuluyordu. Yine bütün gözler basık kapıya dikilmişti. İhtiyarın çıkması uzun sürmüştü.

Genç Hintli soylu kalktı. Ötekiler şaşkınlıkla bakakaldılar. Niçin kalkmıştı? Öpücüklerinden yararlanmayacak mıydı? Gidiyor muydu yani? Mutluydu. Yüzü pırıl pırıldı; yumuşak bir parlaklık vardı yanaklarında. Keşmir şalına sımsıkı sarıldı, elini göğsüne ve dudaklarına götürerek ayrıldı oradan. Gölgesi eşiğin üzerinden usulca geçti.

«Uyandı...» dedi, ayak bileklerinde altın halkalar olan delikanlı. Gülmeye çalıştı, ama birden garip bir korku almıştı hepsini, kaygılı kaygılı kâr ve zarar üstünde, İskenderiye ve Şam'daki köle piyasası fiyatları konusunda konuşmaya başladılar... Ama sonunda, kadınlar ve oğlanlar konusundaki açık saçık hikâyelerine döndüler, dillerini dışarı çıkarıp dudaklarını yalamaya başladılar.

«Rabbim, Rabbim,» dedi Meryem'in oğlu mırıldanarak, «Nereye attın beni? Ne biçim bir avludur burası? Ne türlü

insanlarla kuyruğa girdim! Bundan daha aşağılaşmak olur mu Rabbim. Buna dayanabilmem için kuvvet ver bana!»

Hacılar acıkmışlardı. Aralarından biri haykırdı, kocakarı içeri girdi, dört porsiyon ekmek, yengeç ve köfte ile bir testi hurma şarabı getirdi. Bağdaş kurdular, yemeği kucaklarına koydular ve şapır şupur yemeğe başladılar. Biri, keyifli keyifli, koca bir yengeç kabuğu fırlatıp attı kapıya: «Hey!» diye bağırdı, «Haydi yahu! Bütün gün seni mi bekleyeceğiz!» Hepsi birden katıla katıla güldüler bu söze.

«Rabbim, Rabbim,» diye yeniden mırıldandı Meryem'in oğlu, «sıram gelinceye kadar kuvvet ver bana!»

Kokulu sakallı ihtiyar adam haline acımıştı.

«Hey delikanlı,» dedi dönerek, «acıkmadın mı sen, susamadın mı? Gel de bir lokma bir şey ye, güç verir; kuvvetlenirdin.»

«Yaa, zavallıcık yesen iyi olur,» diye gülerek ekledi iriyarı, yeşil sarıklı. «Sıran gelip de içeri girdiğinde, biz erkekleri utandırmayasın ha!»

Meryem'in oğlu kıpkırmızı oldu, başını önüne eğip bir şey söylemedi.

«Bu da düş görüyor,» dedi yaşlı adam, sakalına dolmuş olan ekmek ve yengeç kabuğu kırıklarını silkerek. «İblis bilir, düş görüyor. Nerdeyse o da kalkar gider, görürsünüz bakın!»

Meryem'in oğlu korku içinde bakınıyordu. Hintli soylu haklı mıydı acaba? Bütün bunlar avlu, nar ağacı, keklik, insanlar bütün bunlar düş olabilir miydi? Belki hâlâ sedir ağacının altındaydı da düş görüyordu.

Yardım ararmış gibi sokak kapısına doğru döndüğünde, tepeden tırnağa kadar tunç zırh giymiş, erkek servi ağacının yanında kıpırdamadan duran kartal başlı yoldaşım gördü. Onu görmek ilk kez içini rahatlatmış, ona güvenlik vermişti.

Yaşlı adam soluk soluğa dışarı çıktı, iriyarı, yeşil sarıklı daldı içeri. Saatler sonra ancak, ayak bileklerinde altın bilezikleri olan delikanlıya sıra geldi, derken kehribar tesbihli yaşlı adam da girdi içeri. Meryem'in oğlu şimdi yapayalnız kalmıştı avluda, bekliyordu.

Güneş batmak üzereydi. Gökte iki bulut gidiyordu. Altın yüklü, durdular. Ağaçların, toprağın ve insan yüzlerinin üstüne, yıldız gibi ince bir kırağı tabakası indi.

Kehribar tesbihli yaşlı adam dışarı çıktı. Eşikte bir süre durduktan sonra, akan gözlerini, burnunu ve dudaklarını sildi, derken ayaklarını sürte sürte, kös kös sokak kapısına doğru gitti.

Meryem'in oğlu kalkıp erkek servi ağacına doğru döndü. Arkadaşı da onu izlemek üzere ayağını kaldırdı. Meryem'in oğlu onunla konuşmak, kapının dışında beklemesi için ona rica etmek, yalnız kalmak istediğini belirtmek, kaçmayacağını söylemek istiyordu; ama sözlerinin boşa gideceğini de biliyordu, onun için ağzını açmadı. Kayışını ortasından sıkarak, gözlerini yukarı kaldırıp göğe baktı. Duraksadı, ama boğuk bir ses, kızgın kızgın sesleniyordu içerden: «Başka varsa gelsin!» Magdalena'nın sesiydi bu. Bütün gücünü toparlayıp ilerledi. Kapı aralıktı, ürpererek girdi.

Magdalena çırılçıplak, kan ter içinde sırtüstü yatıyordu, kuzguni siyah saçları, yastığa saçılmıştı, kollarıysa başının altında destek görevi görüyordu. Yüzü duvara dönüktü, esniyordu. Sabahtan beri erkeklerle

güreşmek yormuştu onu. Saçı, tırnakları ve vücudunun her bir noktası, her türlü, ulusun kokusunu taşıyordu, kolları, boynu ve göğüsleriyse ısırıklar içindeydi.

Meryem'in oğlu gözlerini aşağı indirdi. Odanın ortasında kalakalmıştı. Magdalena kıpırdamadan bekliyordu, yüzü hâlâ duvara dönüktü. Ardında erkek hırıltıları duymuyordu, soyunma sesi işitilmiyordu, soluk bile alan yoktu. Korku içinde başını çevirir çevirmez bir çığlık attı, çarşafa sarılıp örtündü.

«Sen ha! Sen ha!» diye haykırdı, dudaklarını ve gözlerini avuçlarıyla örterek.

«Maria,» dedi, «bağışla beni!»

Magdalena kaba, yürek parçalayıcı bir kahkaha savurdu. Ses tellerinin binlerce parçaya ayrılacağını sanırdınız.

«Maria,» diye tekrarladı, «bağışla, ne olur!»

Çarşafına sımsıkı sarılıp ayağa sıçradı, yumruğunu kaldırdı: «Demek bunun için geldin buraya, kibar delikanlım benim! Tanrı'yı buraya, sıcak yatağıma indirmek için ha! Geç kaldın dostum, geç: senin Tanrı'na gelince, istemiyorum onu, kalbimi çoktan kırmış bulunuyor!»

Bir yandan inildiyor, bir yandan söz yetiştiriyordu, kızgın göğsü çarşafın altında inip kalkıyordu.

«Kalbimi kırdı, çoktan kırdı kalbimi...» diye inildedi yeniden, gözlerinde iki yaş tanesi belirdi ve uzun kirpikleri üstünde durdu...

«Küfretme Maria. Suç Tanrı'da değil, bende. Buraya onun için geldim: Senden af dilemek için.»

Ama Magdalena parladı:

«Şenle Tanrın aynı suratı taşıyorsunuz; ha o, ha sen. Birsiniz. Kimi zaman, geceleri aklıma geliyor, gelince de lanet olsun o an'a, karanlıkta senin yüzünle abanıyor üstüme: Ve kazara seni yolda görecek olsam lanet

olsun o an'a, önümde bana doğru hızla atılan Tanrı'yı görür gibi oluyorum.»

Yumruğunu havaya kaldırdı:

«Tanrınla başımı ağrıtma benim,» diye bağırdı. «Defol buradan, defol bir daha görmeyeyim seni. Benim için bir tek barınak ve avuntu var, o da çamur! Dua etmek ve aptest almak için bir tek havram var benim, o da çamur!»

«Maria, beni dinle, bırak konuşayım, ümitsizliğe kapılma. Gelişimin nedeni bu, kardeşim benim; seni çamurdan Çekip almak için. Birçok günah işledim şimdi günahlarımdan arınmak için çöle gidiyorum, işlediğim günahlar sonsuz, ama senin facian bana en ağır basanı.»

Magdalena, keskin tırnaklarını çılgın gibi beklenmedik konuğa batırdı, sanki yanaklarını yırtmak istiyordu.

«Ne faciası?» diye bağırdı. «Benim durumumda bir şey yok, iyiyim şükür; hoca efendinin acımasına ihtiyacım yok! Kendi savaşımı kendim veriyorum, insanlardan, tanrılardan, hatta şeytandan da yardım istediğim yok. Kendimi kurtarmaya çalışıyorum, kurtaracağım da.»

«Neden kurtaracaksın, kimden?»

«Senin sanacağın gibi çamurdan değil! Tanrı ondan razı olsun! Bütün ümidim onda; çamurda. Benim kurtuluş yolum o.»

«Çamur mu?»

«Evet, çamur: Utanç, pislik, bu yatak, şu vücudum, ısırıklarla kaplı, bütün dünyanın salyasıyla, teriyle ve balçığıyla kirli şu vücudum! Açgözlü koyun, gözünü üstüme dikip de bakma öyle, korkak herif! Uzak dur, dokunma bana! Defol git! Tiksiniyorum senden. Bir tek erkeği unutabilmem, kendimi kurtarabilmem için vücudumu bütün erkeklere teslim ettim!»

Meryem'in oğlu başını önüne eğdi.

«Benim suçum,» diye tekrarladı boğulur bir sesle ve beline dolanmış, hâlâ kanlı duran kayışını yakaladı. «Bağışla beni, kardeşim. Suç benim, ama ödeyeceğim borcumu.»

Kadının boğazını vahşi bir kahkaha yırttı:

«Acınacak halde meleyip duruyorsun: Benim suçum... Benim suçum kardeşim, seni kurtaracağım diye, ama erkek gibi başını kaldırıp de gerçeği söylemiyorsun. Vücudumu delicesine istiyorsun, söylemeye cesaretin olmadığı için ruhumu suçlandırmaya başlıyor, kurtarmaya çalışacağını söylüyorsun. Ne ruhundan bahsediyorsun sen, aklın bir karış havada. Kadının ruhu etidir. Biliyorsun bunu, biliyorsun; ama bu ruhu bir erkek gibi kolların arasına alıp da öpmeye cesaretin yok, öp ki kurtulasın! Sana acıyorum ve senden tiksiniyorum!»

«Yedi cinler çarpmış seni orospu!» diye bağırdı delikanlı, utanç içinde ateş kırmızısı olmuştu. «Yedi cinler. Evet, mutsuz baban haklı.»

Magdalena ürperdi. Öfkeyle saçını topladı ve kırmızı ipek bir kordelayla bağladı. Epey bir süre ağzını açmadı, sonunda dudakları kımıldadı.

«Yedi cinler değil, Meryem'in oğlu, yedi cinler değil, yedi yara. Bir kadının yaralı bir geyik olduğunu bilmelisin. Zavallının yaralarını yalamaktan başka zevki yoktur...»

Gözleri yaşlarla dolmuştu, avcuyla şöyle bir silip, çılgınca parladı:

«Ne diye geldin buraya? Yatağımın yanı başında durmuş, ne istersin benden? Git defol!»

Delikanlı bir adım daha yanaştı.

«Maria,» dedi, «henüz küçük çocukken biz, hatırlar mısın?..»

«Bir şey hatırlamıyorum! Ne biçim herifsin sen yahu! Ağzın hâlâ salyalı mı?.. Kendinden utan! Hiçbir zaman kendi başına, başkasına güvenmeden ayağa dikilip durmamışsındır. Annenin önlüğüne asılmadıysan, benimkine ya da Tanrı'nınkine asılmışsındır. Korkaklığın yüzünden kendi başına

duramazsın. Kendi ruhunun derin köşelerine eğilip de bakmaya cesaret edemezsin hoş, vücuduna da bakmazsın ya niye mi, korkaksın da ondan. Şimdi de çöle gidip o koca burnunu kuma gömeceksin; niye mi? Korkaksın da ondan! Korkaksın! Korkak! Zavallıcık, iğreniyorum senden, ne zaman aklıma gelsen yüreğim ikiye ayrılıyor.»

Sözlerine devam edemedi, ağlamaya başladı. Deli gibi gözlerini silip durmasına rağmen, gözyaşları, boyalarıyla birlikte gittikçe daha gür akıyor, çarşafı kirletiyordu.

Kalbi burkulur gibi oldu delikanlının. Ah Tanrı korkusunu yitirebilseydi bir, onu kollarının arasında sıksaydı, gözyaşlarını temizleseydi, saçını okşayıp da yüreğini sevindirseydi: Sonra da alıp onu, oradan gitseydi!

Gerçekten bir erkekse, onu kurtarmanın biricik yolu buydu. Oruçtan, duadan, manastırlardan ne anlardı ki Maria? Hayır, onu kurtarmanın yolu bu değildi, bunlar bir kadını nasıl kurtarabilirdi ki? Onu bu yataktan almalı, gitmeli, uzak bir köyde bir atelye açmalı, karı koca gibi yaşamalı, çoluğu çocuğu olmalı, insanlar gibi acı çekip zevk almalıydı; kadının kurtuluş yolu buydu, erkek de onun sayesinde kurtulabilirdi, biricik yol buydu!

Gece inmeye başlamıştı. Uzaklardan gök gürültüsü geliyordu; kapıdaki bir çatlaktan şimşek parıltısı girdi içeri. Maria'nın ölü gibi sarı yüzünü aydınlattıktan sonra kayboldu. Gök gürültüleri gittikçe yaklaşıyordu. Tıkanan gök yeryüzüne inmiş, değdi değecekti.

Bir bıkkınlık çöktü delikanlının üstüne. Dizleri sarktı; bağdaş kurarak yere oturdu. Misk, ter ve erkek keçinin pis kokusu çarptı burnuna. Kusmamak için elini boğazına götürdü.

Maria'nın sesini duydu karanlıkta: «Başını öte yana çevir. Kalkıp lambayı yakacağım. Çıplağım.»

«Gidiyorum,» dedi delikanlı yavaşça. Bütün gücünü toplayarak ayağa kalktı...

Maria duymazlıktan geldi. «Bak kimse var mı avluda, varsa gitmesini söyle.»

Delikanlı kapıyı açtı ve başını dışarı çıkardı. Hava kararmıştı. İri seyrek damlalar nar ağacının yapraklarına çarpıyordu; gök yeryüzünün üzerinde asılı duruyordu, düştü düşecekti. Kocakarı mangalını almış, avluya sığınmıştı, erkek serviye yapışmış duruyordu. İri damlalar gittikçe şiddetlenerek inmeye başladı gökten.

«Kimse yok,» dedi delikanlı, acele kapıyı kapayarak. Bora bütün gücüyle hüküm sürmeye başlamıştı.

Magdalena bu arada yatağından sıçramış ve o sabah sevgilisi bir Habeşlinin armağan ettiği, arslan ve geyik işlemeli yün şalına sarılmıştı. Omuzları ve kasıkları, giysinin verdiği tatlı sıcaklıkla ürperdi. Ayak parmakları ucunda yükselip duvardaki çengelden lambayı aldı.

«Kimse yok,» diye tekrarladı delikanlı, sesinde neşe ifadesi vardı.

«Kocakarı..?»

«Servinin dibinde. Sahici bir bora var dışarda.»

Maria avluya koştu, karanlıkta yanan mangalı gördü, yaklaştı.

«Noemi nine,» dedi, sokak kapısının sürgüsünü göstererek, «mangalını ve yengeçlerini al, eve git. Kapımı kilitliyorum. Bu gece kimseyi istemiyorum artık!»

«Sevgilin içerde değil mi?» diye ıslık çalar gibi bir ses çıkardı yaşlı kadın, gece müşterilerini kaybetmekten üzüntü duymuş gibi., «Evet,» diye cevap verdi Magdalena, «içerde. Haydi şimdi git!»

Homurdanarak kalktı yaşlı kadın, takımını taklavatını topladı.

«Sokak çapkınının güzelliğine diyecek yok,» diye mırıldandı yavaşça dişsiz ağzıyla; ama acelesi olan Maria, onu dışarı itip kapıyı sürmeledi. Gökler açılmıştı: Bugün gök avluya boşanıyordu. İlk güz yağmurunu her

gördüğünde çocukken nasıl sevinç çığlığı atarsa, öyle bir çığlık savurdu. İçeri girdiğinde şah sırılsıklam olmuştu.

Delikanlı odanın ortasında durmuş, gidip gitmemeye bir türlü karar veremiyordu. Tanrı nasıl olmasını istiyordu acaba? Burası hoştu, sıcaktı: Mide bulandırıcı kokuya bile alışmıştı. Dışarda rüzgâr, yağmur ve soğuktan başka bir şey yoktu. Magdala'da kimseyi tanımıyordu. Kefernahum ise çok uzaktı. Gitse miydi, kalsa mı? Ruhu çan gibi gidip geliyordu.

«Bardaklardan boşanıyor, İsa. Bugün ağzına yemek komadığına bahse girerim. Yardım et de ateşi yakayım, bir şeyler pişirelim...» Sesi yumuşaktı, bir anne sesi gibi üzerine titriyormuş izlenimi uyandırıyordu.

«Ben gidiyorum,» dedi delikanlı, kapıya doğru dönerek.

«Otur, birlikte bir şeyler yeriz!» diye emretti Magdalena. «İğrenir misin? Bir orospuyla yemek yemek dokunur mu sana?»

Delikanlı, köşeden odunla yonga alıp ocağın iki demir ayaklığı arasındaki taşa eğilerek ateş yaktı.

Magdalena'nın içi yatışmıştı. Gülümseyerek, bir kaba su doldurup ateşin üstüne koydu. Duvarda asılı duran bir çuvaldan iki avuç dolusu fasulye alıp içine attı. Derken, yanan ateşin önünde diz çöküp kulak kesildi. Dışarda göğün sel kapıları açılmıştı.

«İsa,» dedi yavaşça, «çocukken, birlikte oynadığımız günleri hatırlayıp hatırlamadığımı sormuştun...»

Alevlerin ışığını yansıtan Magdalena'nın yüzü, kıpkızıl parlıyordu. Ama çöle gömülmüş olan delikanlı işitmiyordu söylediklerini.

«İsa,» dedi kadın yeniden, «sen üç yaşındaydın, ben de senden bir yaş daha büyük. Evimizin kapısına üç basamakla çıkılırdı, ben üst basamakta oturur, senin, birinci basamağı çıkmak için saatlerce çabalamam seyrederdim. Düşerdin, kalkardın, bense sana yardım etmek için serçe

parmağımı bile oynatmazdım. Bana gelmeni istiyordum, ama uzun acılar çektikten sonra... Hatırlıyor musun?»

Yedi cinlerden biri onu böyle konuşmaya, adamı ayartmaya zorluyordu.

«Neden sonra, aradan saatler geçtikten sonra, birinci basamağa çıkabilirdin, bu kez ikinci basamak için çırpınıp dururdun... Sonra da üçüncü gelirdi; orada ben kıpırdamadan durmuş, seni beklerdim. Derken...

Delikanlı ürperdi ve elini uzatarak.

«Sus,» diye bağırdı, «daha ileri gitme!»

Ama kadının yüzü pırıl pırıl parlıyordu; alevler kaşlarını, dudaklarını, çenesini ve çıplak boynunu yalıyordu... Bir avuç defne yaprağı alıp, ateşe attı ve içini çekti.

«Sonra elimden tutardın yaa İsa, elimden tutardın benim, içeri girerdik ve avludaki çakılların üstüne yatardık. Tabanlarımızı birbirine yapıştırırdık, vücutlarımızın sıcaklığının karıştığını duyardık, o sıcaklık ayaklarımızdan baldırlarımıza, derken kasıklarımıza çıkardı. O zaman, gözlerimizi kapar ve...»

«Sus!» diye bağırdı yeniden. Ağzını kapamak için elini kaldırdı, ama kendi tuttu, dudaklarına dokunmaktan korkuyordu.

Kadın içini çekip sesini mırıltı halinde alçaltarak sözüne devam etti:

«Ömrümde böyle tatlı duygu duymamışımdır.» Biraz durduktan sonra:

«O gün bugün, erkeklerde hep o tatlı duyguyu aradım; ama bulamadım bir türlü...

Delikanlı yüzünü dizleri arasına gömdü. «Adonay!» diye fısıldadı, «Adonay, yardım et!»

Sıcak, sakin odada mis gibi kokan fasulyenin fokurdayışından, odunu yutan ateşin çaldığı ıslıktan başka ses duyulmuyordu. Dışarda, erkek sular gürleyerek boşanıyor, topraksa kalçalarını açmış kıkırdıyordu.

«İsa, neler düşünüyorsun?» diye sordu Magdalena, artık yüzüne bakmaya cesaret edemiyordu.

«Tanrı'yı düşünüyordum,» diye cevap verdi boğuluyormuş gibi, «Tanrı'yı, Adonay'ı...»

Bu sözü söylerken, kutsal adı böyle bir evde ağzından kaçırdığına pişman oldu.

Magdalena ayağa sıçradı ve ateşle kapı arasında gidip gelmeye başladı. Aklı zıvanadan çıkmıştı.

En büyük düşman Tanrı, diye düşünüyordu, evet Tanrı. Her şeye burnunu sokar; kötüdür, kıskançtır, insanın mutlu olmasını engeller... Kapının ardında durup kulak kesildi. Kasırga çıkmıştı, avludaki narlar birbirine çarpıyor, patlayacak gibi oluyordu.

«Yağmur dinmiş biraz,» dedi Magdalena.

«Gideyim ben,» diye cevap verdi delikanlı yerinden kalkarak.

«İlkin ağzına bir lokma bir şey koy da gücün kuvvetin

yerine gelsin. Bu havada nereye gedebilirsin ki? Dışarısı zifiri karanlık, yağmur da henüz tam dinmiş değil.»

Duvardan yuvarlak bir hasır alıp, yere serdi. Çömleği ateşten aldı, duvara gömülü küçük bir dolaptan kızarmış arpa ekmeği ile iki çorba çanağı çıkardı.

«Orospu yemeği,» dedi. «Ye bakalım, sofular sofusu, ye, iğrenmezsen eğer.»

Aç delikanlı duraksamadan elini uzattı. Kadın hafifçe güldü.

«Sen böyle mi yersin?» diye ıslık çalar gibi bir ses çıkardı.

«Duanı etmeden mi? Sana ekmek verdiği, fasulye ve orospu verdiği için Tanrına şükretmeden mi?» İsa'nın ağzındaki lokma boğazına takıldı.

«Benden niye nefret ediyorsun Maria?» dedi. «Niçin bana takılıp duruyorsun. Bak, bugün ilk defa lokmalarımızı paylaşıyoruz; yeniden dost

olduk. Geçmişi bırak, bağışla artık. Buraya bunun için geldim.»

«Mızmızlığı bırak da ye. Bağışlamıyorsam bağışlat! Erkek değil misin?»

Elini kaldırıp gülerek ekmeği kopardı:

«Tanrı'dan razı olsun bize ekmek, fasulye ve dünyanın orospularıyla sofu konuklar gönderdiği için!»

Lambanın ışığı altında karşılıklı diz çöküp bir şey söylemeden oturup durdular. İkisinin de karnı açtı, ikisi de çok acı çekmişti bugün, kuvvetlerini kazanmak için yiyorlardı.

Yağmur dinmek üzereydi... Gök yatışmış, toprak dolmuştu. Köyün arnavutkaldırımlarından aşağı sevinçle akan dereciklerin neşeli şırıltısından başka ses işitilmiyordu.

Yemek faslı bitmişti. Minik dolapta bir yudum şarap vardı, içtiler, ayrıca olgun hurmalar vardı, onları da yediler. Bir süre ikisi de ses etmeden oturup sönmek üzere olan ateşi seyrettiler. Zihinleri yükselip alçalıyor, sönen alevlerle birlikte raks ediyordu.

Hava soğumuştu. Delikanlı kalkıp ateşe odun attı; Magdalena da yeniden bir avuç defne alıp ateşe savurdu: Odayı koku sardı. Gidip kapıyı açtı. Rüzgâr çıkmıştı, bulutlar dağılmıştı. Yeni yıkanmış, tertemiz iki büyük yıldız, bahçenin üstünde pırıl pırıl parlıyordu.

«Yağmur hâlâ yağıyor mu?» diye sordu delikanlı, yine odanın ortasında durmuş, gitsem mi gitmesem mi diye düşünüp duruyordu.

Magdalena cevap vermedi. Yere bir hasır serdi, sandığını açıp çarşafla kalın yünlü battaniyeler çıkardı; sevgililerinin armağanıydı bunlar, gelip ateşin önünde bir yatak yaptı.

«Burada uyursun,» dedi. «Dışarısı soğuk ve rüzgârlı, nerdeyse gece yarısı olacak. Nereye gidebilirsin ki? Soğuktan kıkırdarsın. Uyu burada işte, ateşin yanı başında.»

Delikanlı ürperdi.

«Burada mı?»

«Ne, korkuyor musun? Korkma saf kumrum benim, seni tedirgin etmem. Ayartacak değilim seni, bakirliğine el sürecek değilim sevgilim; sanki matahmış gibi!» Ateşe odun attı ve lambanın fitilini kıstı.

«Güzel düşler görmeye bak,» dedi. «Yarın ikimizin işi de çok. Sen yeniden yola çıkacaksın, kurtuluş peşinde; ben de başka bir yola, kendiminkine, ben de kurtuluş peşinde. İkimiz de kendi yolumuzda gideceğiz, bir daha da buluşmayacağız... İyi geceler.»

Yatağının üstüne attı kendini, yüzünü yastığa gömdü, bütün gece, çığlıklarını ve gözyaşlarını tutmak için çarşafını ısırdı durdu. Ocak başında yatan adamın işitip de ürkerek kalkıp gitmesinden korkuyordu. Bütün gece, süt emen çocuk gibi rahat ve sakin soluyuşunu dinledi; uyanık kalıp uzun uzun iç çekişleriyle, iniltileriyle bir anne gibi ninni söyleyerek uyuttu onu.

Ertesi gün, tan ağarırken, yarı kapalı kirpiklerinin arasında, İsa'nın kalktığını, meşin kayışı sıkıca beline sardığını ve kapıyı açtığını gördü. Durmuştu kapıda. Hem ayrılıp gitmek, hem de kalmak istiyordu. Dönüp yatağa doğru baktı, Magdalena'ya doğru bir adım atar gibi oldu. Üzerine doğru eğildi odanın içi pek aydınlanmamıştı daha, sanki kadını bulup, ona dokunmak istiyordu. Sol elini kemerine sokmuştu; sağ eliyle çenesini ve ağzını örtmüştü.

Kadın sırtüstü, kıpırdamadan yatıyordu, saçı, çıplak göğsünü örtmüştü. Kirpikleri arasından ona bakıyordu, bütün vücudu titriyordu.

İsa'nın dudakları oynadı:

«Maria...»

Ama kendi sesini duyar duymaz ürktü. Bir sıçrayışta eşiği buldu, avluyu hızla geçip kapının sürgüsünü açtı.

Maria Magdalena çarşaflarını üzerinden atıp yatağında doğruldu ve ağlamaya başladı.

Manastır, Gcnasaret Gölü'nün ötesinde, yükseklere kurulmuştu, kül kırmızısı kayalardan yapılmış, koca koca kül kırmızısı kayalar arasına sokulmuştu. Gece yarısıydı... Sular damla damla değil, sel gibi boşanıyordu gökten. Sırtlanlar, kurtlar, çakallar uluyor, daha ötelerden, birbiri ardından duyulan gök gürültüleriyle gazaba gelmiş bir çift arslan kükrüyordu. Karanlıklar içine gömülü manastır, ikide bir şimşekle yanıp sönüyordu; Sina Dağı'nın Tanrısı kırbaçlıyordu onu. Keşişler, hücrelerinde yüzü koyun yere kapanmış, toprağı yeniden bastırmasın diye Adonay'a yakarıyorlardı. Nuh'a söz vermemiş miydi? Bu dostluğun belirtisi olarak da yerden göğe uzanan bir gökkuşağı germemiş miydi?

Yalnız başrahibin hücresinde ışık vardı. Başrahip Yoakim, servi ağacından yapılmış, yüksek duvara yapışık koltukta yedi kollu şamdanın altında oturuyordu; bir deri bir kemikti, zor soluyordu, beyaz sakalı dereyi andırıyordu, kollarını kavuşturmuştu, gözleri kapalıydı, rahlede durmuş, ona Daniel peygamber bölümünü okuyan genç rahip adayını dinliyordu:

«Bir gece şöyle bir görüntü belirdi hayalimde. Göğün dört rüzgârının Büyük Deniz'de birleştiğini gördüm. Denizden, birbirine benzemeyen, dört büyük hayvan çıktı. Birincisi kanatlan olan bir arslana benziyordu. Kanatlan sökülüp de insan gibi iki ayağı üstünde durduruluncaya, içine de bir insan yüreği sokuluncaya kadar ona baktım. Derken ayıya benzeyen başka bir hayvan çıktı; biri ona kalk dedi, bol bol et ye, yut. Bir de baktım bir üçüncüsü. Parsa benziyordu, sırtında kuş gibi dört kanadı vardı. Dört başlıydı bu hayvan, egemenlik de ona verilmişti...»

Rahip adayı tedirgin oldu ve durdu. Başrahibin iç çekişini, ya da heyecan içinde tırnaklarını iskemleye batırışını duymaz olmuştu; soluk alışını bile duymuyordu. Ölmüş müydü yoksa? Kaç gündür ağzına lokma koymak istememişti. Tanrı'ya darılmış, ölmek istiyordu. Ölmek istiyordu; öteki

rahiplere açıkça, söylemişti bunu, ruhu beden yükünden kurtulsun da, Tanrı'yı bulabilmek için göğe çıksın diye ölmek istiyordu.

Halletmesini istediği bir şikâyeti vardı: Onu görmesi, onunla konuşması gerekirdi. Ne var ki, beden kurşun gibi ağırdı, yükselmesini önlüyordu. Bu yüzden, bedenine yol vermek, onu mezarda bırakmak, gerçek Yoakim'in göğe çıkıp Tanrıya derdini anlatmasını istiyordu. Ödeviydi bu onun.

İsrail'in babalarından biri değil miydi ki? İsrail ulusunun sürülerle ağzı vardı, ama hiçbirinden de ses çıkmıyordu. Tanrı'nın karşısına geçip çektiklerini söyleyemiyorlardı. Yoakim söyleyebiliyordu ama: Başka çaresi kalmamıştı!

Rahip adayı dönüp baktı. Yedi alev altındaki Başrahip' in kafası kurt yenikleriyle dolu çürük tahta gibi oyuktu, güneş ve orucun sertleştirdiği bu kafa, kervanlarının ara sıra çölde karşılaştıkları, yağmurla yıkanmış ilkel hayvan kafataslarına ne kadar da benziyordu! Ne görüntüler görmüştü bu kafa, gökler kaç kez açılmıştı karşısında, cehennemin dibi kaç kez açılmıştı önünde! Zihni Yakup'un merdiveni gibiydi, üstüne İsrail'in bütün kaygıları ve ümitleri durmadan inip çıkmıştı.

Gözlerini açan Başrahip, adayın, önünde ölü gibi benzi atmış bir durumda ayakta dikildiğini gördü. Avizenin ışığı altında yanaklarındaki altın tüyler bütün bakirliğiyle parıldıyordu, uzaklara sürüklenmiş gözleriyse acıyla doluydu.

Başrahip'in sert yüz ifadesi tatlılaştı. Babası Zebedi'nin elinden kaptığı bu yakışıklı delikanlıyı seviyordu, buraya Tanrıya adamak üzere getirmişti onu. Söz dinleyişini, hevesliliğini, susan dudaklarını, tatmin olmayan gözlerini, tatlılığını ve çabuk işleyen zekâsını seviyordu. Birgün diyordu, bu çocuk Tanrıyla konuşacaktır, benim yapamadığımı o yapacaktır; omzundaki iki yarayı kanat haline getirecektir. Hayatım süresince ben göğe çıkmadım, o çıkacaktır.

Çocuk bir keresinde ana babasıyla manastıra gelmişti. Fısıh bayramını kutlamak içindi. Zebedi babanın uzaktan akrabası olan Başrahip, onları sevinçle karşılamış, kendi masasına oturtmuştu. Yuhanna o sıralarda on altı yaşındaydı. Yemeği üzerine eğilmiş yerken, Başrahip'in gözünün, kafasının derisine değdiğini, kemikleri aralayıp kafatasının ek yerlerinden geçerek beynine işlediğini duymuştu. Dehşet içinde başını kaldırıp baktığında Fısıh masası üstünde iki bakış, havanın ortasında buluşmuştu... O günden sonra balıkçı kayıkları ve Genasaret Gölü çocuk için büyük gelmemeye başlamıştı. İkide bir iç çekiyor, günden güne soluyordu, yaşlı Zebedi sonunda usanmış, şöyle bağırmıştı: «Aklın balık yakalamada değil senin, Tanrı'da. Ne yapalım, git, durma. İki oğlum vardı. Tanrı kendisiyle paylaşmamı istedi, paylaşacağız, gitsin kendi seçtiği yola!..

Başrahip, karşısında dikilen çocuğa bakıyordu. Paylamaktı niyeti, ama onu görünce ifadesini değiştiriverdi.

«Niye durdun yavrum?» diye sordu. «Görüntümü yarıda kestin. Böyle yapmamalısın. O bir peygamberdir, peygamberlere ise saygı gerekir.»

Çocuk kıpkırımızı oldu, rahle üzerindeki deri tomarını yeniden açıp tekdüze bir sesle okumaya başladı:

«Derken dördüncü hayvanı gördüm gece görüntümde, korkunç, meşum pek kuvvetli bir hayvan; koca demir dişleri vardı. Ötekilerin hepsini yuttu, paramparça etti, geri kalan taraflarını da ayakları altında ezdi. Bu öteki hayvanların hiçbirine benzemiyordu; on tane de boynuzu vardı...»

«Yeter!» diye haykırdı Başrahip. «Yeter, bırak artık!»

Adamın bağırışı çocuğu ürkütmüş, kutsal yazı da mozaik

taşlar üstüne yuvarlanmıştı. Yere eğilerek aldı, dudaklarına götürdü ve öptü; derken gidip köşede durdu, gözlerini üstüne dikti. Tırnakları iskemlesine batmış, bağırıyordu Başrahip:

«Daniel, bütün kehanetlerin yerine geldi. Dört hayvan geçti üzerimizden. Kartal kanatlı arslan gelip yırtarak deşti bizi; İbrani eti yiyerek yaşayan ayı, gelip yedi bizi, dört başlı pars gelip ısırdı bizi: Doğudan, batıdan, kuzeyden ve güneyden. Demir dişli ve on boynuzlu hayvan şimdi üstümüzde oturmakta: Henüz gelmedi, kaçmadı. Başımıza salacağına söz verdiğin bütün felaketleri ve korkuları gönderdin ya Rabbim, şükürler olsun sana! Ama iyi şeyler de vardı verdiğin sözler arasında. Onları niye göndermedin? Onlar söz konusu olduğunda neden elin sıkı? Bol bol felaket saldın üstümüze; şimdi de cömertçe kârlarından ver bize! Bize vaad ettiğin İnsan Oğlu nerde..? Oku Yuhanna!»

Çocuk gömleğinin altında tomar, bulunduğu köşeden ayrıldı. Rahleye doğru giderek yeniden okumaya başladı. Ama sesi, Başrahip'inki gibi vahşileşmemişti:

«Gece görüntümde bir de baktım İnsan'ın Oğlu'na benzer biri göklerdeki bulutlar üstünde geldi ve piri faniye yaklaştı, yanına getirildi. Hâkimiyet, ululuk, melekler, uluslar, halk toplulukları ve türlü diller konuşan insanlar ona kulluk ettiler. Onun hâkimiyeti sonsuz bir hâkimiyet, onun hâkimiyeti yıkılamayacak bir hâkimiyettir.»

Kendisini artık tutamayan Başrahip, iskemlesinden kalktı, bir adım attı, derken bir adım daha, rahleye vardı, düşer gibi oldu, ama koca avcunu kutsal yazı üstüne indirerek dengesini bulabildi.

«Nerde vaad ettiğin o İnsan'ın Oğlu? Bize söz verdin mi, vermedin mi? İnkâr edemezsin sözünü, burada işte bu yazıda yazıyor!» Kızgın kızgın, heyecan içinde elini kehanet üstüne indirdi. «İşte burada yazılı! Oku Yuhanna! Oku yeniden.»

Ama bekleyemedi Başrahip. Aday, başlamaya vakit bu

lamadan Başrahip yazıyı kaptığı gibi yukarı, ışığa doğru kaldırdı ve bakmadan, kendine güvenen bir sesle okumaya başladı:

«Egemenlik, ululuk, melekler, halk toplulukları, uluslar ve türlü diller konuşan insanlar ona kulluk ettiler. Onun egemenliği sonsuz bir egemenliktir, onun egemenliği yıkılmayacak bir egemenliktir.»

Tomarı rahle üstünde açık bırakıp pencereden dışardaki karanlığa baktı.

«Hani, hani o İnsan'ın Oğlu?» diye seslendi, karanlığa gözünü dikerek. «Onu bize vaad ettiğine göre senin değildir artık, bizimdir o! Hani hani nerde? Senin ulusunun, İsrail ulusunun, bütün evreni yönetebilmesi için egemenliği, ululuğu ve melekleri neden vermiyorsun? Boyunlarımız göğü gözlemekten, açılmasını beklemekten kaskatı kesildi. Ne zaman? Ne zaman gelecek? Evet niye durmadan aynı şeyi söyleyip duruyorsun, biliyoruz, pekâlâ, senin bir saniyen biz insanlara göre bin yıl. Eğer adilsen kendi ölçünle değil, bizimkiyle ölçersin, budur adalet!»

Pencereye doğru yürüdü, ama dizlerinin bağı çözülmüştü, durdu ve havada denge bulmak istermiş gibi ellerini ileri doğru uzattı. Çocuk ona destek olmak için koştu, ama Başrahip kızdı, elini sürmemesi için başıyla işaret etti. Bütün gücünü toplayarak, pencereye vardı, duvara yaslandı, başını celinden geldiği kadar dışarı uzattı ve baktı. Karanlıktı her yer... Şimşek daha seyrek çakıyordu, ama sular manastırı çevreleyen kayalar üstünde gürül gürül akıyordu. Kaktüslere yıldırım çarptığı zamanlar, sanki olduğu yerde dönüp biçim değiştiriyorlardı: Cüzzamlı kollarının göğe yükseldiği, bir sakatlar ulusu haline geliyorlardı.

Ruhunu ve bedenini gererek dinledi Başrahip. Uzaklardan çölün yaban hayvanlarının ulumaları, haykırışları geliyordu. Hayvanlar aç değildi, korkmuşlardı. Yakında, hemen hemen üstlerinde ateşe ve kasırgaya sarılı bir hayvan böğürerek ilerliyordu... Başrahip çölün seslerini dinledi, dinlerken

birden ürperdi ve döndü. Görünmeyen bir varlık girmişti hücresine! Baktı. Şamdanın yedi noktası pır pır ediyordu, sönmek üzereydi; kullanılmadan bir köşede duran bir harpın dokuz teli vahşi sesler çıkardı,

sanki görünmeyen bir el öfkeyle koparıyordu onları. Başrahip titremeye başladı.

«Yuhanna.» dedi bakınarak, «gel, yaklaş yanıma.»

Çocuk bulunduğu köşeden fırlıyarak atıldı ve yaklaştı.

«Buyur peder,» dedi, secdeye varmak üzere diz çöktü.

«Yuhanna, git, keşişleri çağır. Göçmeden onlara bir sözüm var.»

«Göçmeden mi dediniz?»

Çocuk titredi. Yaşlı adamın arkasında kanat çırpan iki kara kanat gözüne ilişmişti.

«Gidiyorum artık.» dedi Başrahip, sesi sanki öteki kıyıdan geliyormuş gibiydi. «Gidiyorum! Görmedin mi yedi alevin sendeleyerek fitillerinden kaçtığını? Harpın dokuz telinin vahşi sesler çıkardığını duymadın mı, nerdeyse kopacaktılar? Ben gidiyorum Yuhanna. Koş, çağır keşişleri, onlarla konuşmak istiyorum.»

Çocuk başını eğerek kayboldu. Başrahip yedi kollu şamdanın altında hücrenin orta yerinde ayakta kaldı, işte sonunda yapayalnız kalmıştı Tanrıyla: İstediği gibi içini dökebilirdi ona, kimsenin duyacağından çekinmezdi: Başını hafifçe yukarı kaldırdı, Tanrı'nın karşısında olduğunu biliyordu.

«Geliyorum, geliyorum,» dedi ona. «Niye hücreme giriyorsun, niçin ışığı söndürmeye kalkıyorsun, harpın tellerini koparıp beni yakalıyorsun? Geliyorum, sadece senin iradenle değil, benimkiyle de. Geliyorum. Ulusumun şikâyetlerinin yazılı olduğu yazıtlar da elimde. Seni görmek, seninle konuşmak istiyorum. Biliyorum dinlemediğini ya da dinlemezlikten geldiğini, ama sen açıncaya kadar vuracağım kapına, açmazsan, (burada kimse yok, rahat konuşabilirim) açmazsan kapını kıracağım! Ateşlisin, ateşli insanlardan hoşlanıyorsun, sadece onlara kulum diyorsun. Şimdiye dek ağladık, secdeye vardık ve İraden yerine getirilecektir dedik! Ama artık

uzun süre dayanamayız Rabbim. Daha ne kadar bekleyeceğiz? Vahşisin sen, vahşi insanları seviyorsun, biz de vahşileşeceğiz. Şimdi bizim irademiz yerine getirilecek, bizimki!»

Başrahip böyle konuşurken havadaki bütün sesleri duyabilmesi için kulak kesilmişti. Yağmur dinmiş, gök gürültüsü uzaklara gitmişti; gürültü şimdi doğudan boğuk boğuk geliyordu, çölün ta uzaklarından. Yedi alev yaşlı adamın beyaz başı üstünde yanmaya devam ediyordu.

Başrahip susup bekledi. Alevlerin yeniden pır pır etmesi için harpın yeniden dehşetle sesler çıkarması için uzun süre bekledi... Hiçbir ses duyulmuyordu! Başını salladı. «İnsanın vücudu lanetli,» diye mırıldandı. «Ruhun görünmeyeni görmesini ve duymasını engelleyen hep beden oluyor. Öldür beni Rabbim. Senin karşısında bedenin ayırıcı duvarı olmadan durabilmek, konuştuğunda sesini duymak istiyorum!»

Hücrenin kapısı bu arada sessizce açılmış ve zamansız uyandırılmış keşişler, beyaz giysileri içinde sırayla içeri girmişlerdi. Hayaletler gibi duvara yaslanıp beklediler. Başrahip'in son sözlerini duymuşlardı, soluk boğazlarına takılmıştı. Tanrıyla konuşuyor, demişlerdi kendi kendilerine, Tanrı'yı azarlıyor: Yıldırım, çarptı çarpacak bizi! Duvara yaslanmış, titreşiyorlardı.

Başrahip uzaklara bakıyordu. Gözleri başka bir yerdeydi; görmüyorlardı. Aday yaklaşarak secdeye vardı.

«Geldiler Peder,» dedi. Onu ürkütmemek için yavaşça konuşmuştu.

Başrahip adayın sesini duydu. Dönüp ötekilere baktı. Hücrenin orta yerinden ayrıldı, bir düzen üzerine, ağır ağır yürüyor, ölmek üzere olan vücudunu mümkün olduğu kadar dik tutmaya çalışıyordu. İskemleye vardı, önündeki alçak tabureye çıktı ve durdu. Kolunun çevresindeki üstünde kutsal özdeyişler yazılı muska çözüldü. Aday vaktinde yetişip üzerinde yürünen yere sürünmesine vakit bırakmadan yeniden bağladı. Başrahip elini

uzatarak, koltuğun yanındaki fildişi saplı asayı yakaladı. Yeniden güç bularak yukarı kaldırdı ve duvara yaslanmış sıra halindeki keşişler üstünde gözlerini gezdirdi.

«Keşişler,» dedi. «Size birkaç sözüm var, son sözlerim olacak bunlar. Kulaklarınızı iyi açın. Aranızda uykulu olan varsa bırakıp gitsin! Söylemek üzere olduğum şey kolay değil. Bütün ümitlerimiz ve korkularınız uyanırsa kulaklarınız dikilirse etkileyebilir ancak.»

«Dinliyoruz, Kutsal Başrahip,» dedi peder Habakkuk elini yüreği üzerine koyarak; Başrahip'ten sonra gelen en yaşlı keşişti.

«Bunlar son sözlerim, keşişler. Hepiniz de kalın kafalısınızdır, onun için meselle konuşacağım sizinle.»

«Dinliyoruz, Kutsal Başrahip,» diye tekrarladı Peder Habakkuk.

Başrahip başını eğip, sesini kıstı:

«İlkin kanatlar geldi, sonra melek!»

Durdu, keşişlere baktı bir bir, sonra başını salladı.

«Keşişler niye öyle bakarsınız bana açık ağızlarla? Peder Habakkuk, sen elini kaldırdın ve dudaklarını kımıldattın. Bir itirazın mı var?»

Keşiş elini yüreği üstüne koydu:

«Dediniz ki: İlkin kanatlar geldi, sonra melek... Kutsal Yazı'da hiç böyle şey görmedik, Kutsa] Başrahip.»

«Nasıl görebilirdiniz ki Peder Habakkuk? Zihinleriniz hâlâ bulanık. Peygamberler Kitap'ını açıyorsunuz, ama gözleriniz harflerden başka bir şey görmüyor hâlâ. Harfler ne ifade edebilir ki? Onlar, ruhun kendini içinde çığlık çığlığa boğduğu, hapishanenin kara demir çubuklarıdır. Harflerle, satırlar arasında, boş yerlerde bu ruh serbestçe dolaşır; ben de onunla birlikte dolaştım ve size şu haberi veriyorum: Keşişler, ilkin kanatlar geldi, sonra melek!»

Peder Habakkuk yeniden ağzını açtı:

«Zihinlerimiz Kutsal Başrahip, sönmüş birer lamba. Yak onları, yak da mesel'in içine girip görebilelim.»

«Peder Habakkuk, başlangıçta özgürlük özlemi vardı. Özgürlük yoktu, ama birden, köleliğin ta derinlerinden biri kelepçelerini kanat gibi çabuk ve şiddetle oynattı; derken o adamı başka biri izledi, onu da bir ötekisi; böylelikle bütün topluluk kelepçelerini oynatmaya başladı.»

Soru soran sesler, sevinç içinde çınladı: «İsrail ulusu mu?»

«Evet keşişler, İsrail ulusu! Şimdi geçirmekte olduğumuz büyük, dehşetli bir andır. Özgürlük özlemi şiddetlendi, kanatlar dehşetle çırpmaya başladı; kurtarıcı geliyor! Evet, keşişler, kurtarıcı geliyor, çünkü... Durun, bu özgürlük meleği neden yapılmıştır dersiniz? Tanrı'nın tenezzülünden ve acımasından mı? Sevgisinden mi? Adaletinden mi? Hayır, melek, insanlığın sabır, sebat ve mücadelesinden yapılmıştır!»

«İnsan üstüne büyük bir görev, taşıyamayacağı bir yük yüklüyorsunuz Kutsal Başrahip,» diye karşı koymaya yeltendi Habakkuk. «Ona bu denli güveniyor musunuz?»

Başrahip itirazı duymazlıktan geldi. Aklı Mesih'teydi.

«O oğullarımızdan biri» diye bağırdı. «Kutsal yazıların ona İnsan'ın Oğlu demesi bundan! Binlerce İsrail erkek ve kadınının kuşaklar boyunca çiftleşmesi neden? Kıçlarını kaşımak, kasıklarına hoş duygular duyurmak için mi? Hayır! O binlerce ve binlerce öpüşmeler, Mesih'i doğurmak için gerekliydi!»

Başrahip asasını şiddetle koltuğuna vurdu. «Dikkat, keşişler! Gündüzün ortasında gelebileceği gibi gece yarısı da gelebilir. Dikkat kesilip onu bekleyin; yıkanın, oruç tutun, uyanık durun. Sizi pis, doygun ya da uyur bulursa, vay halinize!»

Keşişler birbirlerine sokuldular ve Başrahip'e bakmak için başlarını kaldırmaya cesaret edemediler. Sanki başından vahşi bir alev fışkırıyordu

da onlara saldırıyordu.

Koltuğundan inip kesin adımlarla, ürken pederler sürüsüne doğru yürüdü. Asasını uzatarak her birine dokundu.

«Dikkatli olun keşişler!» diye bağırdı. «Özlem bir an için bile bozuldu mu, o kanatlar yeniden zincir haline geliverir. Uyanık durun, mücadele edin, ruhunuzun meşalesini gece gündüz yanar tutun. Yakın ateşinizi! Yapın kanatlarınızı! Ben gidiyorum; Tanrıyla acele konuşmam gerek. Gidiyorum ben... Son sözlerim bu: Yakın ateşinizi! Yapın kanatlarınızı!»

Birden soluk alması durdu, asâ elinden düştü. Ses çıkarmadan, yaşlı adam yavaşça dizleri üstüne çöktü ve mozaik taşları üstüne yuvarlanıverdi. Aday, bir çığlık attı ve yardıma koştu. Keşişler duvardan ayrıldılar, çömelerek Başrahip'i taşların üstüne uzattılar, yedi kollu şamdanı indirip, soluk, hareketsiz yüzünün yanına koydular. Sakalı pırıl pırıldı, beyaz entarisi açılmıştı, yaşlı adamın kanlı göğsünü ve böğürlerini saran keskin demir çengelli, kaba cüppesi göründü.

Peder Habakkuk elini, Başrahip'in yüreği üstüne koydu:

«Ölmüş.,»

«Kurtuluşa erdi,» dedi başka biri.

«İki dost ayrılıp evlerine döndüler,» dedi üçüncüsü, «beden toprağa gitti, ruhsa Tanrı'ya.»

Ama onlar konuşurken ve yıkamak için su ısıtmaya başlamışken Başrahip gözlerini açtı. Keşişler korku içinde geri geri çekilip baktılar. Yüzü pırıl pırıldı, ince, uzun; kemikli elleri hareket ediyor, gözleri vecd içinde havaya bakıyordu.

Peder Habakkuk yeniden diz çöküp elini Başrahip'in yüreği üstüne koydu.

«Çarpıyor,» diye fısıldadı; «ölmemiş.»

Adaya döndü, yaşlı adamın ayakları dibinde secdeye varmış, öpüyordu.

«Kalk, Yuhanna. En hızlı koşan deveye bin ve Nâsıra’ya koş, haham ihtiyar Simun’u al gel. O iyi eder onu. Çabuk, hava ağarıyor!»

Ağarıyordu hava. Bulutlar dağılmıştı; yeni yıkanmış doygun toprak parlıyordu, şükürle göklere bakıyordu, iki küçük atmaca göğe fırladı, kurumak için manastırın üstünde daireler çizmeye başladı.

Aday gözyaşlarını silerek, ahıra gitti ve en hızlı deveyi seçti, alnında beyaz bir yıldız olan genç ince bir deveydi bu. Deveyi çöktürdü, üstüne binip gırtlağından acayip bir ses çıkardı. Deve temellerinden kopardı kendini, ayağa kalktı ve uzun adımlarla Nâsıra’ya doğru koşmaya başladı.

Sabah Genasaret Gölü üstünde pırıl pırıldı. Su ilk ışınlar altında parıldıyordu, yağmurun geceleyin sürükleyip getirdiği toprak yüzünden kıyıları çamurlu, daha ötesi mavimsi yeşil, daha da ilerisi sütbeyazdı. Balıkçı kayıklarının yelkenleri kurusun diye gerilmişti. Göle açılan kayıklar da vardı. Pembemsi, beyaz yağmur kuşları ürperen su üstüne konmuşlardı. Karabataklar kayaların üstüne tünemişlerdi, yuvarlak gözleri göle dikilmişti, köpükte eğlenmek üzere yüzeye çıkmaya yeltenen balıkları gözlüyorlardı. Kıyının yanında iliklerine kadar ıslak bir Kefernahum uyanıyordu: Horozlar, tüylerindeki sular atmak için silkiniyorlardı, eşekler anırıyordu, danalar tatlı tatlı böğürüyordu, bu birine uymayan seslere katılan insanların anlamlı konuşmaları havaya güven ve neşe veriyordu.

Yalnız başına duran bir mağarada koca ayakları çakıl taşlarına batmış on kadar balıkçı, bir yandan ustaca ağlarını çekerken, bir yandan yavaş yavaş türkü söylüyorlardı. Konuşkan ve yedi kere kurnaz Zebedi Baba başlarında duruyordu. Her birini kendi oğlu gibi sevdiğini, onlara acıdığını söylerdi, ama bir an için dinlenmelerine izin vermezdi. Gündelikle çalışıyorlardı, açgözlü, doymak bilmez ihtiyar, bir saniye bile dinlensinler istemezdi.

Çıngırak sesleri duyuldu. Bir koyun ve keçi sürüsü kıyıya doğru sıçrayarak inmeye başladı. Köpekler havlıyorlardı, biri

ıslık çalıyordu... Balıkçılar bakmak için yüzlerini çevirdiler, ama Zebedi Baba ileri atıldı:

«Filipus'la avanesi,» dedi öfkeyle. «Haydi şimdi iş başına!»

Onlara yardım ediyormuş gibi kendi de asıldı ipe.

Sırtlarında ağlar, arkalarında günün rızkını taşıyan kadınlarla birlikte balıkçılar geliyordu. Güneşte yanmış oğlanlar, küreklere yapışıp çekmek için vakit kaybetmiyorlardı. Ellerinde tuttukları kuru kabukları ısırmak için her üç kürekte bir duruyorlardı. Filipus görülebilecek şekilde bir kayaya çıktı ve ıslık çaldı. Çene çalmak istiyordu, ama Zebedi Baba kaşlarını çattı. Elini ağzında huni gibi yaparak bağırdı.

«Bizi rahat bırak Filipus. İşimiz var. Çek git başka bir yere!» deyip sırtını çevirdi.

«Gitsin de Yunus'la gevezelik etsin, işte orada ağ alıyor,» diye homurdandı. «Bize gelince, bizim işimiz var çocuklar!» Yeniden ipe yapıştı ve çekmeye başladı.

Balıkçılar, acıklı, değişmeyen iş türküsüne yeniden başladılar, bütün gözler, gittikçe yaklaşan kırmızı balkabağı şamandıralarına yapışmıştı.

Ama balık yüklü ağın göbeğini kıyıya tam çekmek üzereyken uzaktan hüzünlü bir uğultu duyuldu, ağıt çığlıkları gibi çığlıklar da geliyordu arada. Zebedi Baba, iyi duyabilmek için koca, kıllı kulağını dikti; adamları da bunu fırsat bilip işi bıraktılar.

«Ne oldu çocuklar?» diye sordu Zebedi. «Ağıt okuyorlar, kadınlar inliyor.»

«Büyük bir adam ölmüş olmalı,» dedi yaşlı bir balıkçı. «Tanrı sana uzun ömür versin, patron.»

Ama Zebedi Baba kayanın üstüne çıkmıştı bile. Yırtıcı gözleri ovayı tarıyordu, erkekler, kadınlar tarlalara koşuşuyor, düşüp kalkıyorlar, ağıta devam ediyorlardı. Bütün köy alt üst olmaya başlamıştı. Kadınlar saçlarını

başlarını yolarak geçiyorlardı, arkalarında erkekler yere kadar eğilmiş bir halde, ses etmeden yürüyorlardı.

«Ne var, ne oldu?» diye seslendi Zebedi. «Hey, nereye gidiyorsunuz? Kadınlar niçin ağlıyor?»

Kalabalık cevap vermeden harman yerine doğru acele acele uzaklaştı.

«Hey, nereye gidiyorsunuz? Kim öldü?» diye bağırdı Zebedi ellerini sallayarak. «Kim öldü?»

Bodur biri soluk soluğa durdu.

«Buğday!» dedi.

«Saçmalama. Bana Zebedi derler, alaya gelemem. Kim öldü söyle?»

Her yönden gelen çığlıklar cevap veriyordu.

«Buğday, arpa, ekmek!»

Zebedi Baba ağzı bir karış açık, kalakalmıştı yerinde. Ama birden kıçına bir tokat indirdi; anlamıştı. «Sel olacak,» diye mırıldandı, «harman yerlerinden haşatı silip süpürdü... Bana ne, yoksullar düşünsün.»

Ova çığlıklarla dolmuştu. Köyde kul kalmamıştı dışarı uğramayan. Kadınlar harman yerlerine atılıyor, çamurlar içinde debeleniyor, köşe bucakta kalmış tek tük buğday ve arpa tanesini toplamaya çalışıyordu. Zebedi'nin adamlarının kolları bitkin bir halde iki yanlarına düşmüştü, ağları çekecek güçleri kalmamıştı. Hepsinin de elleri boş, ovaya daldıklarını görünce, Zebedi kudurdu:

«İşe!» diye bağırdı kayadan aşağı inip. «Çekin haydi!» Bir kez daha ipe yapıştı, çekiyormuş gibi yaptı. «İyi ki balıkçıyız biz. Tanrıya şükürler olsun, çiftçi değiliz. Varsın gelsin sel. Balıklar usta yüzücüdürler, boğulmazlar. İki kere iki dört eder!»

Filipus sürüsünü başıboş bırakıp kayalar üstünde seke seke geldi. Konuşmak istiyordu.

«Yeni bir tufan çocuklar!» diye bağırarak karşılarında durdu. «Tanrı adına, bırakın elinizdeki işi de konuşalım. Dünyanın sonu geldi. Uğradığımız felaketleri sayın hele! Evelki gün, büyük ümidimiz Partizan'ı çarmıha gerdiler. Dün

Tanrı, göğün sel kapılarını açtı ve harman yerini doldurarak ekmeğimizi alıp götürdü. Geçenlerde de koyunlarımdan biri iki başlı bir kuzu doğurdu... Dünyanın sonu geldi diyorum size! Tanrı aşkına, çalışmayı bırakın da konuşalım.»

Zebedi'nin beyni atmıştı.

«Bas git buradan Filipus, cehennem ol!» diye uludu, kan başına çıkmıştı. «Görmüyor musun, işimiz var. Biz balıkçıyız, sen de çobansın. Bırak çiftçiler yakınsın dursun, ne halleri varsa görsünler, bize ne?.. Haydin çocuklar, iş başına!»

«Açlıktan ölecek çiftçilere acımıyor musun Zebedi?» diye karşı çıktı çoban. «Onlar da İsrailli ne de olsa, kardeşlerimiz bizim; tek bir ağacız biz, toprağı sürenlerse kökümüz, onlar kurursa, biz de kuruduk demektir... Bir şey daha var Zebedi: Mesih geldiğinde bizleri ölü bulursa kimi kurtarır sonra? Ha? Buna cevap ver bakalım!»

Zebedi Baba oflayıp pofluyordu. Biri burun deliklerini sıkacak olsa patlayıverecekti.

«Bas git Tanrını seviyorsan, hayvanlarına git. Mesih sözlerinden usandım bıktım artık. Biri çıkıyor, tutup çarmıha geriyorlar, derken bir başkası, onu da geriyorlar: Andreas, babası Yunus'a ne haber getirdi biliyor musun? Nereye gitse, nerede dursa, çarmıhla karşılaşıyormuş. Zindanlar mesihlerle dolup taşmakta... Yeter be, belasından başka bir şey değil. Haydi git, bana biraz peynir getir de sana bir tava dolusu balık vereyim. Sen bana verirsin, ben sana, işte budur Mesih!»

Güldü ve evlatlıklarına döndü:

«Canlanın yavrularım, ateşi yakalım, balıkları kızartıp yiyelim. Bakın güneş bir arşın yükseldi, daha hiçbir iş yapmadık.»

Ama Filipus sürüsüne gitmek üzere ayağını kaldırmışken durdu. Gölün kıyısını dolaşan dar yolda nerdeyse kulaklarına varan bir yük altında can çekişen bir eşek belirdi; eşeğin arkasında da çıplak ayaklı, göğsü bağrı açık, kırmızı sakallı, bir ızbandut yürüyordu.

Elinde bir çatal değnek vardı, hayvanı dürtüp duruyordu; telaş içindeydi.

«Bakın! Bakın hele! Yahuda İskariyot değil mi şu, şu şeytan tüyü,» dedi çoban, yerinden kıpırdamadan. «Katırlara nal çakmak, kazma yapmak üzere köy gezisine çıkmış. Gelin bakalım, o ne diyecek.»

«Yere batasıca!» diye mırıldandı Zebedi Baba. «Sakalı hiç de hoşuma gitmiyor. Söylendiğine bakılırsa atası Kabil'in de böyleymiş sakalı.»

«Zavallıcık, İdumea Çölü'nde doğmuş,» dedi Filipus. «Hâlâ arslanlar dolaşır orada, kavga etmesen daha iyi.» Ağzına iki parmak sokup ıslık çaldı eşekçiye.

«Hey, Yahuda!» diye seslendi, «Ne haber yahu? Buraya gel de yüzünü görelim hele.»

Kızılsakal yere tükürüp küfretti. Ne çobandan haz ediyordu, ne de şu Zebedi asalağından, hiç mi hiç sevmiyordu. Ama demirciydi, muhtaçtı ona, yaklaştı.

«Geçtiğin köylerden ne haberler getirdin bakalım?» diye sordu Filipus. «Ovadan ne haber?»

Kızılsakal eşeği kuyruğundan çekip durdu.

«Her şey tıkırında,» diye cevap verdi kuru kuru gülerek. «Tanrı'nın esirgeyiciliğine diyecek yok doğrusu, şükürler olsun. Kullarını seviyor. Nâsıra'da peygamberleri çarmıha geriyor, burada, ovada bir tufan salıyor, halkı ekmeğinden ediyor. İniltileri duymuyor musunuz? Kadınlar buğday için ah vah ediyorlar, buğday sanki çocukları onların.»

«Tanrı'nın her yaptığı doğrudur,» diye karşı çıktı Zebedi, bütün bu konuşmalar gündelik işi engellediğinden canı sıkılmıştı. «Ne yaparsa yapsın, ona güvenim var. Herkes boğulurken ve bir ben kaçıp kurtulduğum zaman, Tanrı beni korumuştur. Herkes kurtulduğunda ve bir ben boğulurken Tanrı yine beni korumuştur. Ona güveniyorum dedim ya. İki kere iki dört eder.»

Kızılsakal bu sözleri duyunca, kazandığını yiyen gündelikçi biri olup geçiminin bütün halka, herkese bir bir bağlı olduğunu unuttu. Kötü huyuyla alevlenip sözünü esirgemeden konuştu.

«Elbette güvenirsin, Zebedi, Cenabı Hak karnını tok, sırtını pek yapmış, işlerini de tıkırında yürütüyor; elli balıkçı kölen var, işleri için yeterince kuvvet sağlayacak, açlıktan ölmelerini engelleyecek kadar besliyor onları, bu arada zatı âliniz, sandığınızı, kilerinizi ve karnınızı tıka basa dolduruyorsunuz. Böyleyken, elini göğe kaldırıp Tanrı adildir, ona güveniyorum, diyorsun! Dünya güzel, dilerim hiç değişmesin!.. Geçen gün çarmıha gerilen Partizan'ın, bizi özgürlüğe kavuşturmak için niye mücadele ettiğini neden sormuyorsun; bir yıllık buğday ikmalini Tanrı'nın bir gecede ellerinden aldığı köylülere niçin sormuyorsun, sorsana onlara. Şimdi çamur içinde debelenerek bir yandan tohumları tek tek topluyor, bir yandan da ağlıyorlar. Ya da gel bana sor: Köy köy dolaşıyorum ve İsrail'in çektiklerini görüyorum ve duyuyorum. Daha ne kadar sürecek bu? Ne kadar? Bunu hiç sordun mu kendine Zebedi?» Çoban bu gibi sözleri yaşlı doymak bilmezin çirkin yüzüne kaç kere fırlatıp atmak, kafasına dank ettirmek istemişti, ama bir türlü göze alamamıştı. Bu soysuz, güçlü bir mal sahibiydi, karada denizde korku yoktu onun için. Filipus'un keçilerini ve koyunlarını otlattığı bütün çayırlara sahipti, çoban bu durumda nasıl ona saldırabilirdi ki? İnsan ya deli ya da bir kahraman olmalıydı. Filipus ne deliydi, ne de kahraman.

Sadece büyük konuşurdu, ağzı kalabalıktı; durduğu yerde tehlikeye atılmak istemezdi.

Bu yüzden ikisi cebelleşirken susmuştu, hâlâ da çekingen ve kararsız, ayakta dikiliyordu. Balıkçılar ağlarını çekmişlerdi. Onlarla birlikte eğilip sepetlerin doldurulmasına yardım etti. Zebedi bile yarı beline kadar suya girmiş, sepetleri dolduruyordu.

Ama hepsi de taşan sepetleri sevinçten sarhoş olmuş seyrederken, Kızılsakal'ın boğuk sesi karşıki kayadan birden yankılandı:

«Hey Zebedi!»

Yaşlı Zebedi duymazlığa geldi. Ses bir kez daha gürledi.

«Hey, Zebedi, benden sana söylemesi, git oğlun Yakup'u yakala getir!»

«Yakup'u mu?» diye bağırdı yaşlı adam köpürerek. Küçük oğlu çığırından çıkmıştı, yapılacak bir şey yoktu, olanlar olmuştu ona; elinden kaçırmıştı bir kez.

Bu oğlunu da kaybetmek istemiyordu. Başka oğlu yoktu, işi için gerekliydi... «Yakup'u!» diye seslendi Yahuda telaşlı bir sesle. «Ne olmuş Yakup'a, kahrolası Kızılsakal!»

«Yolda çarmıhçıyla ahbaplık ettiğini gördüm. Sohbet ediyorlardı!»

«Ne çarmıhçısı kâfir! Açık konuş!»

«Marangozun oğluyla, Nâsıra'da çarmıh yapıp peygamberleri üstüne geren var ya... Ama geç kaldın! Zavallı Zebedicik, Yakup da gitti elden. İki oğlun vardı. Birini Tanrı aldı, ötekini de Şeytan.»

Zebedi Baha'nın ağzı açık kalmıştı. Bir uçan balık sıçradı sudan, başında kanat çırptı, derken yeniden göle dalıp kayboldu.

«Kötü bir belirti bu, kötü bir belirti!» diye mırıldandı yaşlı adam, paniğe tutulmuş gibi. «Oğlum beni böyle mi bırakacak, uçan balık gibi bırakıp da derin sular altında böyle mi kaybolacak?»

Filipus'a döndü.

«Uçan balığı gördün mü? Dünyada her yer alan şeyin bir anlamı vardır. De bana bakayım. Bu balık ne demek istiyordu? Siz çobanlar...

«Kuzu olaydı, sadece sırtını bile görmüş olsam, nedenini söyleyebilirdim Zebedi Baba. Ama balık benim işim değil.» Kızmıştı, çünkü erkek gibi konuşacak yürek yoktu kendisinde. «Gidip hayvanlarıma bakayım,» dedi. Değneğini omuzuna dayayarak, kayalar üstünde seke seke Yahuda'ya yetişti.

«Bekle kardeş,» diye seslendi arkasından. «Seninle konuşmak istiyorum.»

«Bas git sen hayvanlarına, korkak,» diye cevap verdi Kızılsakal arkasına dönmeden, «Git koyunlarına; burnunu insan işlerine sokma... Bana da «kardeş» deme. Senin kardeşin filan değilim ben!!»

«Dur diyorum sana. Bir diyeceğim var, kızma hele.»

Yahuda durdu, yukardan bakarak:

«Ağzını niye açmadın?» dedi. «Neden korkuyorsun ondan? Nelerin yer aldığını, kimin gelmekte olduğunu, nereye yöneldiğimizi bilip de nasıl hâlâ korkarsın ondan? Daha farkında değil misin yoksa? Zaman geldi dostum, Yahudilcrin kıralı bütün ihtişamıyla yaklaşıyor, korkakların vay haline!»

«Konuş Yahuda, konuş,» diye yakardı Filipus., «Azarla beni, elindeki çatal değneği kaldır, beni döv, biraz onur aşıla bana. Korkaklıktan bıktım artık.»

Yahuda yavaşça yaklaşıp kolundan tuttu: «içinden mi geliyor bu sözler. Yoksa boş mu konuşuyorsun?»

«Bıktım diyorum sana. Bugün kendimden iğrendim. Düş önüme Yahuda, düş de göster yolu. Hazırım.»

Kızılsakal bakındı, sesini alçaltarak.

«Filipus,» dedi, «Öldürebilir misin?»

«İnsan mı?»

«Elbette. Ne o, koyun mu sandındı?»

«Şimdiye dek insan öldürmüş değilim, ama öldürürüm, bal gibi de öldürürüm. Geçen ay tek başıma koca bir boğayı yıktım, öldürdüm.»

«İnsan öldürmek daha kolaydır. Gel bizimle.»

Filipus ürperdi. Anlamıştı.

«Onlardan mısın yoksa, o Yahudi Partizanlar Topluluğu'ndan?» diye sordu, yüzü dehşet içinde. Bu korkunç kardeşlik derneği konusunda epey şey duymuştu, «Kutsal Caniler» diyorlardı onlara. Hermon Tepesi'nden, Ölü Deniz'e kadar herkese dehşet salıyorlardı, hatta daha güneye, İdumea Çölü'ne dek iniyorlardı. Ellerinde demir kancalar, urganlar ve bıçaklar, dolaşıyorlar: Kâfirlere haraç vermeyin! diye bağırıp duruyorlardı. Tek bir efendimiz var bizim, o da Adonay! Kutsal Yasa'ya karşı gelen herkesi, Tanrımızın düşmanlarıyla konuşup gülüşenleri veya çalışanları, Romalıları öldürün. Vurun kırın, öldürün, açın yolu, açın ki, Mesih geçebilsin! Temizleyin dünyayı, caddeler hazır olsun, Mesih gediyor!

Güpegündüz köylere kentlere dolarlar, kimseye sorgu sual etmeden kendi kafalarından ya bir hain Sadusi'yi ya da kana susamış bir Romalıyı öldürürlerdi. Mal sahipleri, rahipler ve yüksek rütbeli rahipler karşılarında tir tir titrer, lanet okurlardı. Başkaldırmalara sebep olan, Romalı askerlerin ikide bir katliama başlayıp oluk oluk Yahudi kanı akıtmasına meydan veren onlardı.

«Onlardan, yani partizanlardan biri misin?» diye sordu Filipus alçak bir sesle.

«Korkuyor musun, dostum?» diye sordu Kızılsakal, alaylı bir kahkahayla. «Kaygılanma, cani değiliz biz. Biz özgürlük için savaşıyoruz Filipus, Tanrımızı, ruhlarımızı, özgürlüğe kavuşturmak için. Kalk, senin de bir erkek olduğunu dünyaya göstermek zamanı geldi. Katıl bize.» Ama yere bakıyordu Filipus. Yahuda ile bu konuda böyle tutkulu konuştuğuna pişman

olmuştu. Kahramanca konuşmak hoş şey, diye düşünüyordu. Bir dostla oturup yemek yemek, içmek ve önemli tartışmalarda bulunmak, «yapacağım», «edeceğim» demek hoş şey. Ama dikkat et Filipus, ileri gitme, yoksa başın belaya girer.

Yahuda üzerine eğilerek, değişik bir sesle konuşmaya başladı onunla. Ağır pençesini hafifçe Filipus'un omuzuna koyup okşamaya koyulmuştu.

«İnsan hayatı nedir ki? Ne değeri vardır ki? Hele özgür değilse. Sana özgürlük için savaşıyoruz diyorum. Katıl bize.»

Filipus susuyordu. Kaçabilseydi bir! Ama Yahuda sıkı sıkı yapışmıştı omuzuna.

«Katıl bize! Erkek değil misin sen! Ver kararını! Bıçağın var mı?»

«Var.»

«Ayırma yanından, gömleğinin altında sakla. Her an gerekebilir. Çetin günler yaşıyoruz kardeşim. Sevinçli adımların gittikçe yaklaştığını duymuyor musun? Mesih geliyor, yolu kapalı bulmamalı. Bıçak, ekmekten daha önemli şimdi. Bak bana!»

Gömleğini açtı. Çıplak göğsünün parıldayan yanık tenine kısa, çift yüzlü bir Bedevi kaması yapışık duruyordu.

«Zebedi'nin kuş beyinli oğlu Yakup olmasaydı, bugün hainin yüreğine saplayıverecektim. Dün Nâsıra'dan ayrılmadan önce, Kardeşlik onu ölüme mahkûm etti...»

«Kimi?»

«... Onu öldürmek de bana düştü.»

«Kimi?» diye sordu Filipus. Korkmuştu.

«O benim bileceğim iş,» diye cevap verdi Kızılsakal terslemiş gibi. «İşlerimize burnunu sokma.»

«Bana güvenmiyor musun?»

Yahuda şöyle bir bakındı, derken üzerine eğilip, Filipus' un kolundan tuttu.

«Söyleyeceklerimi iyi dinle Filipus, ağzını da kimseye açayım deme yoksa hapı yutarsın! Şimdi ben çöle, manastıra gidiyorum. Keşişler bazı aletler yapmam için çağırdılar. Birkaç gün sonra yine buradan geçerim. Aramızdaki sözleri kafanda evir çevir. Dilini tut, kimseye bir şey çıtlatayım deme. Kararını kendin ver. Erkeksen, doğru karar verirsen, sana kimi öldürmeyi düşündüğümüzü açıklarım.»

«Kimi? Ben tanıyor muyum?»

«Acele etme. Kardeşlik'e katılmadın henüz.» Koca elini uzattı. «Allahaısmarladık Filipus. Şimdiye dek ciğeri beş para etmez biriydin. Ölü ya da canlı olman, kimsenin umurunda değildi. Ben de Kardeşlik'e girinceye kadar hiçbir şey değildim, ama o gün bu gün değiştim, bambaşka bir insan oldum çıktım: Erkek oldum. Sırf, şu ayakları, karnı ve çirkin suratı beslemek için öküz gibi kölelik eden o demirci Kızılsakal Yahuda yok artık. Şimdi büyük bir amaç peşindeyim anlıyor musun? Büyük bir amaç; büyük amaç için çalışan herkes, en aşağılık biri de olsa büyük olur. Anladın mı? Sana bütün söyleyeceklerim bu kadar. Hoşça kal!»

Eşeğini dürtüp çöle doğru dörtnala uzaklaştı.

Filipus yalnız kalmıştı. Çenesini değneğine dayayıp kayaların öte yanına geçerek, kayboluncaya kadar Yahuda'nın arkasından baktı, baktı.

Şu Kızılsakal güzel konuşuyor diye düşünüyordu, hem güzel konuşuyor, hem de bir aziz gibi. Biraz övünür ama kime ne! İnsan sözlerine bağlı kaldı mı, her şey tıkırında gider; ama öte yana geçti mi bir kez... Eyleme atıldı mı... Aman dikkat Filipus, koyunlarını düşün. Üstünde kafa yormak gerek bunun. En iyisi işi oluruna bırakmak, bekleyelim biraz, bakalım neler olacak.

Değneğini omuzuna vurup keçi ve koyunlarının çıngıraklarını duymuştu, ıslık çala çala uzaklaştı.

Bu arada Zebede'nin evlatlıkları ateş yakmış, balık haşlamak üzere üstüne su koymuşlardı. Su kaynayınca, iki sinarit, bir de deniz koksun diye yeşil yosunlu taş attılar içine. Az sonra altınbaşları ve barbunyaları da atacaklardı; sadece kayabalığı ile deniz böcekleri yetmezdi ki onlara. Aç balıkçılar tencerenin çevresinde fırdolayı çömelmiş, alçak sesle konuşarak bekliyorlardı. En yaşlısı yanındakilere doğru eğildi.

«Demircinin yüzüne vurması ne iyi oldu. Sabredin. Gün gelecek yoksul yükselecek, zengin batacak. Budur adalet dediğin!»

«Olur mu dersin, o gün gelir mi?» diye sordu, gençliğinden beri açlıktan kıvranan öteki. «Yeryüzünde olur mu böyle şey?»

«Tanrı var ya,» diye cevap verdi yaşlısı. «Yok mu yani? Üstelik adil değil mi? Tanrı'ysa adil olması gerekmez mi? A

dildir! İşte böyle; o gün gelecektir. Yapacağımız şey sabretmektir oğlum, sabretmek.»

«Hey, ne dırdır edip duruyorsunuz orada,» dedi Zebedi. Kulağına çalınan birkaç söz kuşkulandırmıştı onu. «Siz işinize bakın, bırakın Tanrı'yı kendi haline. Ne yaptığını sizden iyi bilir herhalde. Hey Ya Rabbim! Daha neler duyacağım!»

Hepsi birden sustular. Yaşlı balıkçı kalktı, tahta kaşığı alıp çorbayı karıştırdı.

Evlatlıkları ağları omuzlarına vururken, günışığı gölü aydınlatıyordu, öyle bakir görünüyordu ki, sanki yeni çıkmıştı yaratanın elinden. Meryem'in oğlu, Zebedi'nin büyük oğlu Yakup ile birlikte yürüyordu. Magdala'yı çoktan arkalarında bırakmışlardı. Ara sıra duruyorlar, buğday için ağlaşan kadınları yatıştırıyorlardı, sonra konuşa konuşa yollarına

devam ediyorlardı. Yakup da yakalanmıştı boraya. O da geceyi Magdala'da geçirmişti, yolculuğuna devam etmek üzere gün ağarmadan yola çıkmıştı.

Genasaret Gölü'ne varmak için mavi, alaca karanlıkta çamurlar içinde bata çıka ilerliyordu. Nâsıra'da gördüğü şeylerin acısı, içinde dinmeye başlamıştı. Çarmıha gerilen Partizan uzak bir anı olarak kalmıştı, Yakup'un aklı yeniden babasının balıkçı kayıklarına ve adamlarına takılmıştı. Yağmurun açtığı çukurlar üstünden atlayarak geçiyordu. Yarı gülümser, yarı ağlar gibi duran ağaçlardan damlalar düşüyordu; üzerindeki gökler gülüyordu, kuşlar uyanmıştı, nefis bir gündü. Ama ortalık aydınlandıkça, sellerin harman yerlerini nasıl bozduğunu görmeye başladı. Yığın halindeki buğday ve arpa şimdi suyla birlikte yollarda akıyordu; ilk çiftçiler karılarıyla birlikte tarlalara dökülmüşler, ağıt okumaya başlamışlardı... Birden iki yaşlı kadınla birlikte harap olmuş harman yerinin üzerine eğilen Meryem'in oğlunu gördü.

Asâsını sıkıp küfretti. Nâsıra yeniden uyanıvermişti hayalinde, çarmıh ve üstüne gerilen Yahudi'yi hatırlamıştı, çarmıhçı şimdi de kadınlarla birlikte, kaybolan buğday için ağlıyordu! Yakup'un haşin bir huyu vardı, yardım etmekten hoşlanmazdı. Ağzı kalabalıktı, tutkuluydu, acıma nedir bilmezdi, babasının bütün niteliklerini almıştı, ne melek annesi Salome'ye, ne de tatlı, sevimli kardeşi Yuhanna'ya benzerdi... Değneğine yapışarak harman yerine doğru öfkeyle yürüdü. Aynı anda Meryem'in oğlu, yanaklarından hâlâ akmakta olan gözyaşlarıyla kalkmış, yola dönüyordu. İki kadın ellerinden tutmuş, öpüyor, gitmesine engel oluyorlardı. Onları yatıştırmak için doğru sözleri bulan, kim olduğu bilinmeyen bu yolcuyla boy ölçüşecek var mıydı?

«Ağlamayın, ağlamayın, yine geleceğim,» diyor, ellerini yavaş yavaş, yaşlı avuçlardan kurtarıyordu.

Yakup durmuş, şaşkınlık içinde bakıyordu. Çarmıhçının gözleri yaşla dolu, pırıl pırıl parlıyordu. Bir, pembe renkli göklere, bir yeryüzüne, ağlaya

sızlaya çamur kazıyan iki büklüm insanlara bakıyordu.

«Çarmıhçı olabilir mi bu?» diye mırıldandı Yakup, kaygı içinde bir kenara çekildi. «Yüzü, İlyas Peygamberinki gibi pırıl pırıl!» Meryem'in oğlu şimdi harman yerinin kenarını aşmıştı. Yakup'u gördü, onu tanıyarak elini selam almak üzere yüreği üstüne koydu.

«Nereye Meryem'in oğlu?» dedi Zebedi'nin oğlu, sesini tatlılaştırarak. Ama öteki daha cevap vermeden ekledi: «Haydi birlikte yürüyelim. Yol uzun, insan arkadaş ister.»

«Yol uzun, insan arkadaş ister» diye kendi kendine mırıldandı Meryem'in oğlu, ama ne düşündüğünü açıklamadı.

«Gidelim,» dedi, birlikte kaldırımlı yoldan aşağı, Kefernahum'a yöneldiler.

Bir süre konuşmadılar. Her harman yerinden kadın iniltileri yükseliyordu. Değneklerine dayanmış yaşlı erkekler buğdayın suyla birlikte gidişini seyrediyorlardı. Çiftçiler çatık kaşlarla çayırlarının, altüst olmuş tarlalarının ortasında kıpırdamadan duruyorlardı.

Meryem'in oğlu içini çekti:

«İnsanlar açlıktan ölmesin diye, açlıktan ölebilecek bir tek insan olabileydi ah!»

Yakup göz ucuyla ona bakıyordu.

«Buğday olmak elinde olsaydı,» diye alay etti, «insanların seni yiyerek kurtulması mümkün olsaydı, buğday olmak ister miydin?»

«Kim istemezdi?» dedi Meryem'in oğlu.

Yakup'un şahin bakışlı gözleri, kalın etli dudakları açılıp kapandı.

«Ben,» dedi.

Meryem'in oğlu susmuştu. Öteki bozuldu susmasına. «Ne diye yok olayım durup dururken?» diye homurdandı. «Seli gönderen Tanrı. Benim suçum ne?» Vahşi vahşi göğe bakıyordu. «Tanrı niçin böyle yaptı? İnsanlar

nasıl gücendirdiler onu? Anlamıyorum, sen anlıyor musun Meryem'in oğlu?»

«Öyle deme kardeşim, günah işleme. Birkaç gün önceye kadar ben de aynı soruyu soruyordum kendi kendime, ama şimdi anlıyorum artık. İlk yaratıkları baştan çıkartan ve Tanrı'nın bizi Cennet'ten kovmasına sebep olan yılan bu işte.»

«Bu» derken ne demek istedin?»

«Soru sormak.»

«Anlamıyorum,» dedi Zebedi'nin oğlu adımlarını hızlandırarak.

Çarmıhçının yanında gitmek istemiyordu artık; sözleri içine oturmuştu, susmasıysa, sözlerinden daha dayanılamayacak gibiydi.

Ovada bir tümseğe gelmişlerdi. Uzakta Genasaret'in suları parlıyordu. Kayıklar ortasına varmış, balık avı başlamıştı. Güneş kıpkırmızı yükseldi çölden. Gölün kıyısında zengin ticaret şehri parıldıyordu.

Yakup uzakta kayıklarını gördü, aklı balıklarla doldu. Kendisine ayak uyduramayan yoldaşına döndü.

«Nereye gidiyorsun, Meryem'in oğlu?» diye sordu. «Bak Kefernahum karşıda.»

Meryem'in oğlu bir şey söylemeden başım eğdi, Aziz olmak üzere manastıra gidiyorum, demeye utanmıştı.

Yakup eliyle başına vurarak ona baktı. Ansızın kötü bir düşünce girmişti kafasına.

«Söylemek istemiyorsun demek?» diye homurdandı. «Sır olarak saklayacaksın ha?»

Yoldaşını çenesinden yakalayıp başını yukarı kaldırdı. «Gözlerimin içine bak. Söyle bana şimdi: Kim gönderiyor seni?»

Meryem'in oğlu içini çekti. «Bilmiyorum, bilmiyorum,» diye mırıldandı.. «Tanrı olabileceği gibi...»

Durakladı. Öyle korkmuştu ki, söz boğazına takılmıştı. Ya Şeytan'sa onu gönderen..?

Alaylı kuru bir kahkaha çıktı Yakup'un dudaklarından. Sıkıca kolundan tuttu ve şiddetle salladı.

«Romalı yüzbaşı,» diye yavaşça haykırdı, «dostun Romalı yüzbaşı, o mu gönderiyor seni?»

Mutlaka oydu! Yüzbaşı onu casus olarak gönderiyordu. Dağlarda ve çölde yeni Yahudi Partizanlar türemişti. Köylere iniyorlar, insanları gizlice yakalayıp, öç almaktan, özgürlükten söz ediyorlardı. Nâsıra'nın kana susamış Romalı yüzbaşısı para vererek her köye bir Yahudi casusu salıvermişti. Bu adam da, çarmıhçı da, herhalde onun casuslarından biri olacaktı. Yakup kaşlarını çatarak İsa'yı öteye itti. «Bana bak, marangozun çocuğu,» dedi sesini alçaltarak, «burada yollarımız ayrılıyor seninle. Sen nereye gittiğini bilmeyebilirsin, ama ben biliyorum. Haydi şimdi git, ama daha karşılaşacağız seninle. Nereye gidersen git, peşinde olacağım senin, görürsün bak! Bütün söyleyeceklerim bu kadar; ama sözlerimi unutma, seçmiş olduğun bu yoldan sağ çıkmayacaksın!»

Bunu söyledikten sonra, elini vermeden, yokuştan aşağı dolu dizgin indi.

Zebedi'nin evlatlıkları bakır kazanı ateşten indirmişler, fırdolayı çevresine dizilmişlerdi. Tahta kaşığı ilk daldıran patronun kendi oldu. En büyük sinariti seçip yemeye başladı. Ama topluluğun en yaşlısı onu durdurmak içini elini uzattı.

«Dua etmeyi unuttun patron,» diye hatırlattı.

Zebedi Baba ağız dolusu lokmasını çiğneye çiğneye, tahta kaşığı daldırıp İbrani soyuna balık, hububat, şarap ve zeytinyağı gönderdiği ve düşmanlarının dağılacağı, bütün ulusların, İsrail'in ayağına kapanacağı, bütün Tanrıların Adonay'ın ayaklarına secde edip tapacağı zamana kadar, o gün gelene kadar, dayanmalarını sağladığı için, İsraillin Tanrısına

şükretmeye başladı. «Yememiz bundan Rabbim, evlenip çocuk yapmamız bundan, bunun için yaşıyoruz, hep senin uğruna!»

Sözleri biter bitmez, sinariti bir lokmada yuttu.

Efendisiyle adamları; gözleri, onların besleyen anaya yani göle takılı, çalışmalarının meyvesini yiyerek tadına varırken, ansızın çamur içinde, soluk soluğa Yakup belirdi. Yer açmak için balıkçılar sıkıştılar. Keyfi yerinde olan Zebedi Baba da, «Hoş geldin, ilk gözağrım! Talihin varmış, otur da ye,» diye bağırdı. «Ne haberler getirdin bakalım?»

Cevap yoktu. Oğul babasının yanına diz çöktü, ama güzel kokan kaynar kazana elini uzatmadı.

Zebedi Baba, ürkek ürkek başını çevirip ona baktı. İçini dışını bilirdi bu konuşmaz huysuz oğlunun. Korkuyordu ondan.

«Aç değil misin?» diye sordu. «Bu ne surat böyle? Yine kimle dalaştın?»

«Tanrı'yla, şeytanlarla, insanlarla,» diye cevap verdi Yakup kudurmuş gibi. «Aç değilim!»

Tuh! Ağzımızın tadını bozmaya geldi, dedi Zebedi kendi kendine, ama keyfini bozmamak için kendini tutup konuyu değiştirdi. Oğlunun dizine şakadan bir şaplak indirdi. «Hey yaramaz,» dedi gözünü kırparak. «Yolda kiminle konuşuyordun bakayım?»

Yakup ürker gibi oldu.

«Demek casus var peşimizde? Kim söyledi sana? Kimseyle konuşmuyordum!»

Ayağa kalktı, göle gitti, dizine kadar suya girip yıkandı. Derken topluluğa döndü, ama yiyip içerek gülüştüklerini, ne kadar mutlu olduklarını görünce parladı:

«Siz yiyin için bakalım, Nâsıra'da sizin uğrunuza adamlar çarmıha gerilsin!»

Onlara bakmaya daha fazla dayanamayıp homurdanarak köye doğru yola çıktı.

Zebedi Baba uzaklaşmasını seyretti.

«Çocuklarım karın ağrısı,» dedi koca kafasını sallayarak. «Biri alabildiğine yumuşak ve sofu çıktı, ötekiyse domuz gibi inatçı. Gittiği ya da durduğu yerde ille de kavga çıkarır. Karın ağrısı, hiçbiri bir baltaya sap olamadı; böyle biraz yumuşak, biraz sert, bazen merhametli, bazen hırlayan bir köpek; yarı şeytan, yarı melek kısacası, bir insan!»

içini çekerek bir altınbaş alıp ağzının acısını bastırmak istedi. «İyi ki altınbaşlarımız var,» dedi, «onları yapan göllerimiz, göllerimizi yapan Tanrımız.»

«Öyle konuşursan patron, Yunus Baba ne der sonra?» dedi topluluğun yaşlısı. «Zavallıcık her akşam bir kaya üstüne oturup Kudüs'e doğru bakarak, oğlu Andreas için ağlıyor. Gaibi görenlerden o da. Dediklerine göre bir peygamber bulmuş, onunla dolaşıyormuş, bal ile çekirgeden başka bir şey yemiyormuş, onu bunu yakalıyor, Erden Irmağı'na batırarak günahlarından arıtmak istiyormuş.»

«Bize zenginleşmemiz için oğul yapmamız söylenmişti bir de!» dedi Zebedi. «Sukabağını getirin bana. Şarap var daha, değil mi? Kafamı bulmam gerek!»

Ağır, yavaş hareket eden ayak sesleri duydular çakıl taşları üstünde. İri bir hayvan, kudurmuş yaklaşıyordu sanki. Zebedi Baba döndü.

«Hoş geldin, Yunus!» diye seslendi, şaraplı sakalını silerek, saygıyla ayağa kalkıp yerini teklif etti. «Oğullarımla oturmuş, altınbaş yiyorduk. Gel, uzat elini sen de şu altınbaşlara. Oğlun Andreas'tan ne haber var söyle.»

Yaşlı bir balıkçı belirmişti karşılarında, tıknaz, çıplak ayaklı, güneşten yanmış biriydi bu, buğulu, bayat gözleri, kıvırcık beyaz kılla kaplı koca bir

kafası, pul pul olmuş bir derisi vardı. İleri doğru eğilerek bir bir baktı onlara, birini arıyordu.

«Kimi arıyorsun Yunus Baba?» diye sordu Zebedi. «Konuşmaya gücün yok mu?»

Ayaklarına, yosunlarla kılçıklarla kaplı saçına sakalına, balık ağzı gibi ses çıkarmadan açıp kapanan kalın çatlak dudaklarına bakıyordu. Zebedi gülmek üzereydi ki birden korktu. Delice bir kuşku girdi beynine. Dehşet içinde Yunus'un yaklaşmasını önlemek istermiş gibi iki elini de uzattı.

«Yahu! Yunus Peygamber olmayasın sen?» diye bağırdı yerinden sıçrayıp. «Nicedir bizimlesin de saklanıp duruyordun demek. Adonay adına ant veriyorum, konuş! Bir keresinde manastırdaki Kutsal Başrahip'ten Yunus Peygamberi yutan bir köpekbalığı olduğunu, sonradan balığın kusup onu nasıl karnından yine bir insan olarak çıkardığını duymuştum. Tanrı bilir, Başrahip'in çizdiği insan tıpkı sana benziyordu. Başının ve göğsünün kılları birbirine girmiş yosunlarla, sakalın çağanozlarla dolu. Alınma ama Yunus, sakalının altına bakacak olsam, çağanoz bulacağımdan eminim.»

Balıkçılar kahkahalarla güldüler, ama Zebedi eski dostuna korku dolu bakmaya devam ediyordu.

«Konuş, Tanrı adamı,» dedi ona. «Yunus Peygamber misin değil mi?»

Yunus Baba hayır der, gibi başını salladı. Herhangi bir balık tarafından yutulduğunu hatırlamıyordu. Olabilirdi ama. Balıkla boğuşalıdan beri aradan bunca yıl geçtiğine göre nasıl hatırlayabilirdi ki?

«Odur, odur!» diye mırıldanıyordu Zebedi Baba, gözleri

sanki kaçmak istiyormuş gibi, bir köşeden ötekine kayıp duruyordu. Peygamberlerin, güvenilmemesi gereken kaprisli insanlar olduğunu biliyordu. Havada, denizde ya da ateşte kayboluverirler; derken hiç beklemediğimiz bir anda karşımıza çıkıverirlerdi! İlyas Peygamber göğe, ateşe binerek çıkmamış mıydı? Yine de hâlâ hayattaydı, hüküm sürüyordu,

hangi tepeye tırmanırsanız tırmanın, karşınızda buluyordunuz onu. Enoş da öyleydi, ölümsüzdü. Şimdi de Yunus Peygamber çıkmıştı karşısına. Cahillik numarası yapıyor, dedi Zebedi kendi kendine, güya balıkçıymış da Petrus ile Andreas diye iki oğlu varmış, iyilikle davranmak daha yerinde olur: Bu peygamberler acayip, inatçı kimselerdir, insan dikkat etmezse, başı belaya girer... Sesini tatlılaştırdı:

«Sevgili komşum Yunus Baba,» diye başladı, «birini arıyorsun. Yakup olmasın sakın? Nâsıra'dan döndü, ama yorgun görünüyordu, köye gitti. Oğlun Petrus hakkında haber almak istiyorsan, iyiymiş, kaygılanmamanı söylemiş. Sıhhati yerindeymiş, yakında da gelecekmiş, selam göndermiş sana... Duydun mu söylediklerimi Yunus? Bir hareket yap da anlayayım işitip işitmediğini.»

Tatlı bir sesle konuşuyor, bir yandan meşine dönmüş omuzlarını okşuyordu. Kim bilebilirdi ki, her şey mümkündü, bu kafasız balıkçı pekâlâ Yunus Peygamber olabilirdi! İyisi mi, dikkat etmeliydi.

Yunus Baba eğildi, kazandan küçük bir deniz akrebi aldı, parçalanmadan ağzına altı ve kılçığa mılçığa aldırmadan çiğnemeye başladı.

«Gidiyorum,» diye mırıldandı, sırtını çevirip yürüdü. Çakıllar yeniden çatırdamaya başladı. Bir martı süzüldü üzerinden, kanat çırpıyordu, gözü sanki balıkçının kılları içindeki bir çağanoza takılmış gibi durdu bir an. Ama korkudan olacak, tiz bir çığlık atarak, uçup gitti.

«Dikkat çocuklar,» dedi Zebedi Baba. «O Yunus Peygamber değilse, ben ne olayım. Petrus uzakta olduğuna göre

aramızdan iki kişi gidip yardım etsin ona. Yoksa Tanrı bilir başımıza gelecekleri.»

İki ızbandut ayağa kalktı ve yarı şaka, yarı korku içinde patronlarına şöyle dediler:

«Zebedi, olacak şeylerden sorumlu sensin. Peygamberler vahşi hayvanlardır. Durup dururken ağızlarını açıp yutuverirler bizi. Kemiğimiz bile kalmaz arta! Haydi, yürüyün gidelim şimdi. Hoşça kalın!»

Zebedi Baba keyifli keyifli gerindi, peygamberi iyi idare etmişti. Şimdi de öteki evlatlarına döndü:

«Canlanın bakalım, miskin miskin durmayın, balıkları sepetlere doldurup, köy köy dolaşın. Dikkatli olun ama, köylüler tilki gibidir, biz, balıkçılara benzemezler, biz Tanrı'nın malıyız! Elimizden geldiği kadar az balık verip, (geçen yılki bile olsa) bol bol buğday, zeytinyağı, şarap, piliç ve tavşan alın... Anladınız mı? İki kere iki dört eder.»

Evlatlıkları sıçrayıp sepetleri doldurmaya başladılar.

Uzakta, kayaların ardında, yarış devesi üstünde biri belirmişti. Zebedi Baba elini gözlerine siper edip, baktı.

«Hey çocuklar!» diye bağırdı. «Baksanıza şuna. Oğlum Yuhanna olmasın?»

Deve üstündeki, ince kumda onlara doğru yaklaşıyordu.

«O! O!» diye bağırdı balıkçı. «Gözün aydın patron, oğlun hoş geldi!»

Deve üstündeki, önlerinden geçerken eliyle selam verdi.

«Yuhanna,» diye bağırdı yaşlı baba, «nedir bu acelen? Nereye böyle? Dur bir dakika da yüzünü görelim!»

«Başrahip ölüyor, vaktim yok!»

«Nesi var?»

«Yemek istemiyor, ölmek istiyor.»

«Niye ama? Niye?»

Devecinin cevabı havada kayboldu gitti.

Zebedi Baba öksürdü, şöyle bir düşündükten sonra başını iki yana sallayarak.

«Tanrı bizi azizlikten korusun,» dedi.

Meryem'in oğlu, Yakup'un öfkeli öfkeli, iri adımlarla, Kefernahum'a doğru indiğini gördü; derken yüreği acıyla doldu, bağdaş kurarak yere çöktü. Sevmek ve sevilmek için bu denli can atan biri olmasına rağmen, insanların gönüllerinde nasıl oluyordu da bu kadar nefret uyandırıyordu? Kendi suçuydu; Tanrı'nın değil, insanların değil, kendinin. Ne diye bu kadar korkakça davranmıştı, ne diye bir yol tutmuşken, sonuna kadar o yolda gitmeye cesaret edememişti? Sakattı, zavallı, korkağın biriydi. Magdalena'yı niye alıp da utanç ve ölümden kurtarmamıştı; Tanrı pençesini geçirip de kalkmasını buyurduğunda ne diye yere yapışmış, kalkmak istememişti? Şimdi ne diye korkunun yönetimi altındaydı, ne diye saklanmak üzere çöle gidiyordu? Tanrı her yerde onu bulabileceği gibi orada da bulamaz mıydı sanki?

Güneş nerdeyse tepesine gelmişti. Buğday için ağlayıp sızlamalar durmuştu. Felakete sık sık uğrayan halk, alışmış artık bu gibi facialara; inleyip sızlanmalarının hiçbir işe yaramadığını hatırlayarak susmuşlardı. Binlerce yıl boyunca haksızlıklara uğramışlar, aç kalmışlar, görünen ve görünmeyen güçlerin elinde oyuncak olmuşlardı. Yine de iyi kötü, sağ kalabiliyorlar, yakalarının iki ucunu bir araya getirebiliyorlardı, hayat onlara sabırlı olmayı öğretmişti.

Bodur bir çalılıktan yeşil bir kertenkele çıktı. Güneşlenmeye çıkmıştı. Üzerinde dehşet verici bu insanhayvan'ı görünce korktu, boynunun hemen altındaki yüreği küt küt atmaya başladı. Sürüngen cesaret buldu, vücudunu boylu boyunca sıcak kayaya yapıştırdı, yuvarlak kapkara gözlerini Meryem'in oğluna dikti, sanki ona hoş geldin ya da yalnız olduğunu gördüm de seninle arkadaşlık etmeye geldim diyordu. Meryem'in oğlu kıvanç içinde soluğunu tuttu, ürkütmek istemiyordu onu; kendi yüreği de güm güm atarak ona bakarken, kara, kırmızı benekli, iki tüylü kelebek, ona doğru

gidip gelmeye başladı, ayrılmak istemiyordu oradan. Güneş altında şakalaşarak, sevinç içinde oynaşıyorlardı, en sonunda sanki kan içmek istermiş gibi adamın kanlı başörtüsü üstüne kondular. Başının üstünde okşayışlarını duyunca, Tanrı'nın pençelerini hatırladı; onların ve kelebek kanatlarının aynı haberi verdiğini sandı. Ah! Tanrı insana gök gürültüsü veya pençe atan bir akbaba değil de böyle bir kelebek gibi inseydi hep!

Zihninde kelebeklerle Tanrıyı birleştirdiği sırada ayak tabanlarını bir şeyin gıdıkladığını duydu. Baktı, altından acele acele gidip gelen iri, sarıkara karınca sürüsünün, ikişer üçer, her seferinde bir tohum olmak üzere geniş ağızlarında buğday taşıdıklarını gördü. Oradan çalmışlardı onları, insanların ağızlarından, şimdi tepeciklerine götürüyorlardı, bir yandan tanrıları Büyük Karıncaya şükrediyorlardı, o Tanrı ki, Seçkin Ulusu olan karıncalar için tam zamanında, buğday harman yerinde tam yığılmışken, sel gönderirdi.

Meryem'in oğlu içini çekti. Karıncalar da Tanrı'nın yaratıkları diye düşündü, insanlar da, kertenkeleler de, zeytinlikten sesi gelen çekirgeler de, geceleri uluyan çakallar da, seller de açlık da...

Arkasında birinin parladığını duydu. Korktu. Nicedir unutmuştu onu, ama o onu unutmamıştı. Şimdi arkasında kendisi gibi bağdaş kurmuş oturduğunu, kesik kesik soluduğunu duyuyordu.

«Lanet de Tanrı'dan,» diye mırıldandı.

Baştanbaşa Tanrı'nın soluğuyla sarılmıştı. Bazen ılık ve iyilikseverce, bazen vahşi ve amansızca üstünden eserek geçiyordu. Kertenkele, kelebekler, karıncalar, lanet, hep Tanrı'ydı.

Yoldan gelen sesleri ve çıngırakları duyunca döndü. Pahalı mallar yüklü uzun bir deve kervanı geçiyordu, önünde de kendi halinde bir eşek gidiyordu. Bu kervan, Hazreti İbrahim'in bereketli ırmak vadisinden, Ninova ve Babil'den çıkmış olmalıydı, çölden geçerek Büyük Deniz'in

renk renk gemilerine ipekler, baharat, fildişi, muhtemelen de erkek ve kadın köle götürürdü.

Kafile yanından geçip gidiyordu, ucu bucağı görünmüyordu. Ne zengin şu insanlar diye düşündü Meryem'in oğlu, ne harika şeyler! En sonunda, kervanın kuyruğunda, altın küpeli, yeşil sarıklı, beyaz harmanili, kara sakallı zengin tüccarlar göründü. Şimdi onun önünden geçiyorlardı, sallanarak yürüyen devler üstünde bir aşağı, bir yukarı inip çıkıyorlardı.

Meryem'in oğlu ürperdi. Birden, Magdala'ya uğrayacakları geldi aklına. Magdalena'nın kapısı gece gündüz açık, uğrarlar mutlaka diye düşündü... Seni kurtarmalıyım Magdalenaa! Elimden gelse! Seni kurtarmak istiyorum Magdalena, İsrail soyunu değil, onu kurtaramam. Peygamber değilim. Ağzımı açsam, ne diyeceğimi bilemiyorum. Tanrı dudaklarımı kor kömürle dağlamadı, beni yakıp da çılgına döndürerek sokaklara uğrayıp bağırtacak şekilde yıldırımını karnıma salmadı... Söyleyeceğim sözlerin onun olmasını istiyorum, kendimin değil; söyleyeceklerimle kendimin ilişkisi olmasını istemiyorum. Ben sadece ağzımı açayım, o konuşsun. Hayır, peygamber değilim ben, ondan bundan korkan herhangi bir insandan farkım yok; seni utanç yatağından çekip alamam Magdalena, çöle, manastıra gidip senin için dua etmekten başka çarem yok. Dua güçlüdür. Dediklerine göre, savaşta, Musa ellerini göğe kaldırdığı süre, beni İsrail, fetihlerde bulunmuş, yorulup da aşağı indirdiğinde, yenilgiye uğramışlar... Magdalena, ben gece gündüz göğe uzatacağım ellerimi.

Güneşin ne zaman batacağına bakmak üzere başını yukarı kaldırdı. Kefernahum'dan kimseyi görmeden geçmek ve gölü dolaşarak çöle girmek için yoluna karanlıkta devam etmek istiyordu. Gittikçe sabırsızlanıyor, bir an önce varmalıyım diyordu.

«Ah sular üstünde yürüyüp de şu gölü geçebilseydim!» diye mırıldandı yeniden içini çekerek.

Kertenkele sıcak kayaya yapışmış, hâlâ güneşlenmekteydi. Karıncalar harman taşımaya devam ediyorlardı. Tohumu yuvalarına doldurup geri dönerek yeniden alıyorlardı. Güneş batmaya hazırdı. Gelip geçenler daha seyrekleşmiş, gölgeler uzamıştı; akşam ağaçlara ve toprağa yaldız sürüyordu. Göldeki su karmakarışıktı; göz açıp kapayıncaya dek görünüşü değişiyordu, kızarıyor, açık menekşe rengine bürünüyor, derken kararıyordu... Büyük bir yıldız duruyordu batı göklerinde.

Gece nerdeyse gelir, diye düşündü Meryem'in oğlu, gelir neredeyse Tanrı'nın kara kızı, yıldız kervanlarıyla... Yıldızlar gelip de göğü doldurmaya fırsat bulamadan zihnini doldurdular.

Kalkmak, yolculuğuna devam etmek üzere hazırlanırken arkasından bir boru sesi işitti. Oradan geçenlerden biri adıyla çağırıyordu onu. Akşamın alacakaranlığında dönüp baktı, sırtında koca bir yük, yokuşu çıkmakta olan biri ona el ediyordu. Kim acaba, diye sordu kendi kendine, yükün altında yolcunun çizgilerini seçemeye çalışarak. Bir yerde görmüştü bu soluk yüzü; seyrek sakalı, ince çarpık bacakları bir yerde görmüştü. Birden seslendi.

«Sen misin Tomas? Köyleri dolaşmaya mı çıktın yine?»

Kurnaz, şaşı seyyar satıcı soluk soluğa önünde durmuştu. Yükünü yere indirip çıkık alnındaki teri sildi, fıldır fıldır oynayan minik çarpık gözlerinin sevinçle mi, alayla mı dolu olduğu belli değildi.

Meryem'in oğlunun pek hoşuna gidiyordu. Borusu kemerinde, seferinden dönerken atelyesinin önünden geçerdi. Yükünü sıranın üstüne yıkar ve gördüğü her şeyi bir bir anlatırdı. Alay eder, kahkahayla güler, takılırdı; ne İsrail'in Tanrısına, ne de herhangi başka bir Tanrı'ya inanırdı. Hepsi de bizimle matrak geçiyor derdi, kendileri için keçi boğazlatarak, güzel kokulu günlük yaktırarak ve güzelliklerini seslerimiz kısılıncaya kadar terennüm ettirerek matrak geçiyorlar

bizimle... Meryem'in oğlu onu dinledi, sıkışık yüreği biraz ferahlar gibi oldu; bütün yoksulluğuna, köleliğine ve soyunun sefilliğine rağmen, köleliği ve yoksulluğu kahkaha ve alayla yenen bu yaramazı takdir ediyordu.

Seyyar satıcı Tomas ise Meryem'in oğlunu seviyordu. Gölgesinin ardında gizlenmek için Tanrı'yı arayan, hastalıklı, meleyen, safdil bir koyun gibi görüyordu onu.

«Sen bir koyunsun, Meryem'in oğlu,» der dururdu ikide bir, sonra da kahkahadan kırılırdı, «ama içinde bir kurt var senin, o kurt seni parçalayacak!» Derken gömleğinin altından, bağdan çaldığı bir avuç hurma ya da bir nar veya elma verirdi ona...

«İyi oldu seni gördüğüm,» dedi soluğunu alır almaz. «Tanrı seni seviyor. Nereye gidiyorsun böyle?»

«Manastıra,» diye cevap verdi İsa, gölü göstererek.

«O halde seni gördüğüm daha iyi oldu. Dön geri!»

«Niçin? Tanrı...»

Tomas parladı:

«Ne olur, yine başlama Tanrı'dan. Ucu bucağı yok onun. Ona varmak için, dünyada da, ahirette de yürüyüp duruyorsun, ama adamcağızın sonu yok ki. Bu yüzden, unut artık onu, işlerimize karıştırma. Bak, dinle beni; burada uğraşmamız gereken şey insan, namussuz, yedi kere kurnaz insan. Bir kere her şeyden önce Kızılsakal Yahuda'dan sakın. Nâsıra'dan ayrılmadan, çarmıha gerilen Partizan'ın annesiyle, sonra Barabbas ve Kardeşlik Derneği'ndcn eli bıçaklı üç kişiyle daha fısıldaştığını gördüm. Adının geçtiğini duydum, aman dikkat et Meryem'in oğlu; manastıra gideyim deme.»

Ama İsa başını önüne eğmişti.

«Her canlı yaratık Tanrı’nın elindedir. Dilediğini kurtarır, dilediğini öldürür. Nasıl karşı durabiliriz ki, Tanrı benim yardımcım olsun!»

«Gidecek misin?» diye bağırdı Tomas kudurmuş gibi. «Ama şu anda, şu konuştuğumuz anda, Yahuda, gömleği al

tında gizli bıçağıyla manastırda bekliyor. Senin bıçağın var mı?»

Meryem’in oğlu ürperdi.

«Hayır,» dedi. «Neme gerek?»

Tomas güldü.

«Koyun..., koyun..., koyun...,» diye mırıldandı. Yükünü omuzuna vurdu.

«Yolun açık olsun. Nasıl istersen öyle yap. Sana dön diyorum, sen «gideceğim» diyorsun. Pekâlâ git öyleyse, iş işten geçtikten sonra dövün dur işin yoksa!»

Minik çarpık gözleri parıldadı ve ıslık çalarak bayır aşağı gitmeye başladı.

Gece iyiden iyiye inmişti. Toprak kararmış, güneş batmıştı; Kefernahum’da ışıklar yanmaya başlamıştı. Gün kuşları başlarını çoktan kanatları içine sokmuş, uykuya dalmışlardı; uyunan gece kuşları ava çıkıyorlardı.

Kutsal bir saatti bu, yola çıkmak zamanı diye düşündü Meryem’in oğlu. Kimse göremez beni, haydi bakalım!

Tomas’ın sözleri kulağındaydı.

«Tanrı ne dilerse o olur,» diye mırıldandı. «Tanrı, katilime doğru itiyorsa beni, çabuk öleyim. Hiç olmazsa bu benim elimde, elimden geleni de yapıyorum.» Dönüp arkasına baktı.

«Haydi yürü,» dedi görünmeyen yoldaşına ve göle doğru yola çıktı.

Gece tatlıydı, ılıktı, ıslaktı; hafif bir meltem esiyordu güneyden, Kefernahum balık ve yasemin kokuyordu. Zebedi Baba, karısı Salome ile evinin avlusunda koca badem ağacı altında oturuyordu. Yemeklerini

yemişler, çene çalıyorlardı. İçerde, oğulları Yakup, yatağında dönüp duruyordu. Partizan'ı çamıha gerdirerek, buğdayı halkın elinden alarak, Meryem'in oğlunu casus yaparak, Tanrı'nın sebep olduğu yeni adaletsizlik kafasına takılmış, onu kudurtuyordu. Bu düşünceler uyutmuyordu bir türlü; babasının dışarda çene çalması

daha da kızdırıyordu onu. Öfkeyle ayağa sıçrayıp avluya giderek eşikten atladı.

«Nereye gidiyorsun?» diye kaygıyla seslendi annesi arkasından.

«Hava almaya, göle,» diye homurdanarak karanlıkta kayboldu.

Zebedi Baba içini çekerek başını salladı.

«Dünya eskisi gibi değil hanım,» dedi. «Gençlerin içi içine sığmaz oldu. Ne kuş, ne balık diyebilirsin onlara; uçan balıklar oldular. Deniz dar geliyor, havaya sıçrıyorlar. Ama orada da uzun süre dayanamadan, gerisin geri denize dalıyorlar, sonra sil baştan. Akıllarını yitirmişler. Şu sevgili oğlun Yuhanna'ya bak bir. Ben manastır adamıyım diyor. Dualar, oruçlar, Tanrı... Balıkçı kayığı pek dar geliyor, içine kendini sığdıramıyor bir türlü. Şimdi de Yakup çıktı başıma, bense beyninde biraz aklı olduğunu sanırdım. Bak görüyorsun, o da o yolun yolcusu. Bu geceki hali neydi öyle, öfkeden nerdeyse patlayacak gibiydi, ev nasıl da dar geldi? Bana göre hava hoş, ama kayıklarıma, adamlarıma kim bakacak? Bütün emeğim boşa mı gidecek. Kafam yerinde değil hanım, git, biraz şarap ve birkaç lokma ahtapot getir de keyfim yerine gelsin.»

Yaşlı Salome duymazlıktan geldi. Kocası içmişti içeceğini. Konuyu değiştirmeye çalıştı.

«Genç onlar,» dedi. «Kaygılanma sen, gelir geçer...»

«Haklısın be hanım! Kafan iyi işliyor. Bense burada oturmuş kafa patlatıyorum. Tabii ya, genç daha, gelir geçer. Gençlik bir hastalıktır, geçer. Delikanlıyken, ben de yatağımda dönüp durduğum zamanlar olmuştu.

Tanrıyı aradığımı sanıyorum, ama aslında kendime bir eş arıyordum, seni arıyordum Salome, seni! Evlendim de yatıştım. Oğullarımız da bizim gibi olacak, bırak, düşünme artık! Keyfim yerine geldi çok şükür... Hanım biraz ahtapot getir; bir yudum da şarap, sevgili Salomeciğim, sıhhatine içmek istiyorum!»

Komşuları olan biraz ilerdeki Yunus Baba, kulübesinde yalnız oturmuş, lamba ışığı altında ağ onarıyordu. Ama aklı, geçen yıl bu sıralarda göçüp gitmiş olan sevgili karısında değildi, şu budala oğlu Anderas'da da değildi, bu ihtiyar halinde onu yalnız koyup giden, onu balıklarla bir başına uğraşmak zorunda bırakan, inek kafalı, kuş beyinli, öteki oğlu Petrus'da da değildi. Zebedi'nin sözlerini düşünüyordu, büyük bir tedirginlik içindeydi. Kimbilir, belki gerçekten Yunus Peygamber oydu. Ellerine baktı, ayaklarına, butlarına; pul puldu baştan aşağı. Soluğu, teri bile balık kokuyordu, karısı için geçenlerde ağladığında gözyaşları da balık kokmuştu. Kurnaz Zebedi Baba çağanozlar konusunda söylediği sözde haklıydı; ara sıra bulduğu oluyordu sakalında... Kimbilir belki de gerçekten Yunus Peygamberdi. Tamam! Canının konuşmak istememesinin nedeni buydu, ağzından söz çıkartmanın güç olması, karada yürürken ikide bir tökezleyip düşer gibi olması bundandı. Göle daldığında ne büyük rahatlıktı, ne büyük sevinç! Su onu bağrında kaldırır, okşar, yalar, kulağına mırıldar, onunla konuşurdu; o da balık gibi sözsüz cevap verirdi, ağzından kabarcıklar çıkardı.

Yunus Peygamber olduğuma şüphe yok, dedi kendi kendine. Yeniden dünyaya geldim, köpekbalığı beni kustu. Ama bu kez akıllandım biraz; bayağı bir peygamberim işte, ama balıkçı diye geçiniyor, kimseye belli etmiyorum, yeniden başıma bela açmaya niyetim yok... Kendi kurnazlığına sevinerek güldü. İyi idare ettim işi diye düşündü. Kaç yıldır kimse çakmadı, ben kendim bile, ta ki şu şeytan Zebedi... Ama iyi oldu da açtı gözlerimi...

Aletlerini yere koyup sevinçle ellerini birbirine sürttü, bir dolap açtı, içinden sukabağı dolusu şarabı aldı, kısa, tombul, tüylü gırtlağını eğerek ağzını dayayıp lıkır lıkır içmeye başladı.

Onlar keyifli keyifli Kefernahum'da içedursun, gece kuşumuz düşüncelere dalmış, göl kıyısı boyunca ilerliyordu. Yalnız değildi; ardında çıtırdayan kumları duyuyordu. Magdalena'nın avlusuna yeni tüccarlar inmiş, çakıllar üstünde bağdaş kurmuşlardı. Sıralarını beklerken sessiz sessiz konuşuyorlar, hurma ve yengeç kızartması yiyorlardı. Manastırda keşişler Başrahip'i hücresinin rotasına yatırmışlar, başında nöbet bekliyorlardı. Henüz nefes alıyordu; patlak gözleri açık duran kapıya dikiliydi, iskelet yüzü gergindi, bir şey duymaya çalışır gibiydi.

Keşişler ona bakıp fısıldaştılar:

«Nâsıralı hahamın onu iyi etmek için gelip gelmediğini dinliyor...

«Başmeleğin kara kanatlarının yaklaşıp yaklaşmadığını duymaya çalışıyor.»

«Yaklaşan Mesih'in ayak seslerini işitmek istiyor...

Fısıldaşarak ona bakıyorlardı, hepsi de mucizeyi karşılamaya hazırdı o sırada. Hepsi de kulak kesilmişlerdi, ama örs üstüne inen ağır çekiç vuruşlarından başka ses duyulmuyordu. Yahuda avlunun ta uç köşesinde ateşini yakmış, gece vakti çalışıyordu.

Uzaklarda, Nâsıra'da Yusuf un karısı Meryem kulübeciğinde oturmaktaydı. Lamba yanıyordu, kapı açıktı. Eğirdiği yünü acele sardı: Oğlunu bulmak için köyleri tarayacaktı. Sarıyor, sarıyordu, ama aklı işinde değildi. Yalnız ve ümitsiz bir durumda tarlalarda dolaştı, Magdala'ya, Kefernahum'a gitti, Genasaret Gölü'nün bütün kıyısını dolaştı. Oğlunu arıyordu. Yine kaçmıştı: Tanrı bir kez daha dürtüklemişti onu üğendiresiyle. Acımıyor mu ona, diye soruyordu kendi kendine, bana acımıyor mu? Ne yaptık ki ona? Bize söz verdiği sevinç, şan şeref bu mu? Ne diye Tanrım

Yusuf'un asâsına çiçek açtırdın da beni yaşlı bir adamla evlenmeye zorladın? Ne diye yıldırımını salıp karnıma, şu hayalci, uyurgezer biricik oğlumu ektin? Hamileliğim sırasında bütün komşular gelir, bana hayranlıkla bakardı. «Meryem, bütün kadınlar içinde en kutsalı sensin,» derlerdi. Çiçek açmıştım, kökünden en yüksek dallarına kadar çiçeklenen bir badem ağacıydım. «Kim bu çiçek açan badem?» diye sorarlardı gelip geçen tüccarlar, kervanlarını durdururlar, develerinden inip kucağımı armağanlarla doldururlardı. Derken bir yel esti ansızın, çırılçıplak soydu beni... Nadas gören göğüslerim üstüne kollarımı kavuşturuyordum. Buyruğun yerine getirtilecek Rabbim, bana çiçek açtırdın; yapraklarımı düşürdün. Yeniden çiçek açma ümidim yok mu Rabbim?

Ertesi sabah erkenden, yüreğimin yatışması için ümit yok mu? diye sormuştu oğlu kendi kendine. Gölü dönmüştü, yeşilkırmızı kayalar arasına sıkışmış manastır karşısındaydı.

İlerleyip manastıra yaklaştıkça yüreğim daha çok tedirgin oluyor. Niçin? Doğru yolu seçmedim mi Rabbim? Beni bu kutsal yalnızlık yerine itiyorsun ya? Ne diye elini uzatıp yüreğimi sevindirmiyorsun?

Baştanbaşa beyazlar giyinmiş keşişler manastırın kapısında belirdiler. Bir kaya üstüne çıkıp Kefernahum'a doğru baktılar.

«Henüz hiçbir belirti yok.» dedi arkası nerdeyse yeri süpürecek olan mecnun kamburun biri.

«Gelinceye dek ölür,» dedi başka biri, köpekbalığınınkine benzeyen yarık ağzı kulaklarına dek uzanıyordu.

«Yürü sen Yeroboam, deve görününceye kadar ben burada gözcülük edeceğim.»

«Olur,» dedi kambur, hoşuna gitmişti bu söz, kayadan aşağı indi. «Gidip ölüşünü seyredeyim.»

Meryem'in oğlu, manastırın eşiğinde kararsız durmuştu, yüreği çalan çan gibi gidip geliyordu; girse miydi, girmese mi? Yapı çember biçiminde olup mozaik taşıyla döşenmişti. Avluyu süsleyen tek bir ağaç, tek bir çiçek, tek bir kuş yoktu, çepeçevre yabani firavun incirleriyle doluydu. Bu yuvarlak, insandışı yalnızlık çemberi boyunca mezarlar gibi oyulmuş hücreler vardı.

Cennet burası mı? diye sordu Meryem'in oğlu kendi kendine. İnsan yüreğinin huzura kavuştuğu yer burası mı?

Baktı, baktı, eşiği aşmaya bir türlü karar veremiyordu. Köşenin birinden iki kara çoban köpeği fırlayıp ona havladı.

Bodur kambur, geleni görünce ıslık çalarak köpeği susturdu. Derken dönüp onu tepeden tırnağa kadar süzdü. Delikanlının gözleri acı dolu gibi geldi ona, üstündeki giysileri paramparça, ayakları kan içindeydi. Acıdı ona.

«Hoş geldin, kardeş,» dedi. «Hangi rüzgâr attı seni bu çöle?»

«Tanrı!» dedi Meryem'in oğlu, umutsuzluk dolu derinden gelen bir sesle. Keşiş korktu; Tanrı'nın adının hiçbir in

sanın dudaklarından bu denli dehşetle çıktığını işitmemişti. Kollarını kavuşturup, sustu.

Kısa bir duraklamadan sonra, konuk sözüne devam etti:

«Başrahip'i görmeye geldim.»

«Sen onu görebilirsin belki, ama o seni göremez. Ne yapacaksın görüp de?»

«Bilmiyorum, bir düş görmüştüm... Nâsıra'dan geliyorum.»

«Düş mü?» dedi mecnun keşiş bir kahkaha atarak.

«Müthiş bir düş peder. O gün bugün yüreğim huzura kavuşmadı. Başrahip bir azizdir; Tanrı ona kuşların ve düşlerin dilini nasıl açıklayacağını öğretmiştir. Onun için geldim.»

Çarmıhı yaptığı geceki düşünü, manastıra gelip de Başrahip'e yorumlatmak aklına gelmemişti; düşündeki o vahşi kovalamayı, önde ileri atılan Kızılsakal'ı, arkasından, elinde işkence aletleriyle onu izleyen cüceleri... Ama şimdi, eşikte kararsız durmuşken, o düş ansızın zihninde şimşek gibi çakmıştı. Evet! diye bağırdı kendi kendine. O düş için geldim. Bana yolumu göstermek için Tanrı gönderdi; Başrahip yorumlar bana.

«Başrahip ölmek üzere,» dedi keşiş. «Geç kaldın kardeşim. Dön git.»

«Tanrı buyurdu bana buraya gelmemi,» diye cevap verdi Meryem'in oğlu. «Oğullarını hiç aldatır mı o?»

Keşiş kıkır kıkır güldü. Hayatta neler görmüştü, Tanrı'ya güveni yoktu.

«Rabbimiz değil mi? Aklına eseni yapar. Haksızlığa uğratmak elinde değilse, nasıl gücü her şeye yeter diyebiliriz ona?»

Sırtına bir tokat indirdi. Şakadan olsun diye yapmıştı, ama koca pençesi ağır geldi, delikanlının sırtını acıttı.

«Pekâlâ, kaygılanma,» dedi. «Gir, gel içeri. Ben teşrifatçıyım.»

Manastıra girdiler. Rüzgâr çıkmıştı, mozaik taşlar üstü

de, çevrintiye kapılmış gibi dönüyordu. Donuk bir kasırga çevrelemişti güneşi. Hava karardı.

Avlunun orta yerinde, ağzı açık, kör bir kuyu vardı. Eskiden su vardı içinde, şimdi kumla dolmuştu. İki kertenkele ısınmak için kuyu kenarındaki aşınmış taşlar üstüne çıktı.

Başrahip'in hücresi açıktı. Keşiş konuğun koluna yapıştı.

«Bekle burada da kardeşlerden izin alayım. Yerinden kıpırdayayım deme.»

Kollarını kavuşturup içeri girdi. Köpekler Başrahip'in eşiğinin iki yanında mevzilenmişlerdi. Boyunları ileri uzamış, havayı kokluyor, kesik kesik, acı acı havlıyorlardı.

Başrahip, ayakları kapıya doğru uzanmış halde hücrenin ortasında yatıyordu. Çevresinde bütün gece süren nöbetten yorgun, keşişler uyukluyordu. Ölmek üzere olan adam hasırının üstüne uzanmış, yüzü hep gergin, ardına kadar açık duran kapıya bakıp duruyordu. Yedi kollu şamdan hâlâ yanı başındaydı. Alnının parlak eğrisini, tatmin olmaz gözlerini, şahin burnunu, soluk, morarmış dudaklarını, bele kadar uzanan, çıplak kemikli göğsünü örten uzun ak sakalını aydınlatıyordu.

Toprak bir buhurdanlık içindeki yanan kömürlere, keşişler kuru gül yapraklarıyla yoğrulmuş günlük atıyorlardı, havaya güzel kokular yayılıyordu.

Keşiş girdi, niçin girdiğini unuttu ve köpeklerin arasına, eşik üstüne çömeldi.

Güneş kapıyı ele geçirmiş, içeri girmeye, Başrahip'in ayaklarına erişmeye çalışıyordu. Meryem'in oğlu dışarda durmuş bekliyordu. İki köpeğin inildemesinden ve dışarda örs üstündeki tokmağın ağır ritmik seslerinden başka bir şey duyulmuyordu.

Konuk bekledi, bekledi. Gün ilerliyordu; onu unutmuşlardı. Gece don olmuştu, ama şimdi hücrenin dışında sabah güneşinin tatlı sıcaklığının iliklerini ısıttığını duyuyordu.

Kaya üstündeki gözcülük görevindeki keşişin sesi, birden bozmuştu sessizliği:

«Geliyor! Geliyorlar!»

Başrahip'in hücresindeki keşişler ürkerek uzandılar, Başrahip'i yapayalnız bırakıp, dışarı uğradılar.

Cesareti ele alan Meryem'in oğlu çekinerek iki adım atıp, eşikte durdu. İçinde ölüm ve ölümsüzlük durgunluğu vardı. Başrahip'in soluk, ince ayakları güneş ışığıyla yıkanıyordu. Tavanda bir arı vızıldıyordu; tüylü bir kara böcek yedi kandilin çevresinde gidip geliyordu, bir koldan ötekine allıyor, ölü yakma fırınını arıyordu.

Ansızın kıpırdadı Başrahip. Bütün gücüyle başını kaldırdı ve birden gözleri dışarı fırladı, ağzı ardına kadar açıldı, burun delikleri açılıp kapanarak havayı koklamaya başladı. Meryem'in oğlu elini yüreğine, dudağına ve alnına götürerek onu selamladı. Başrahip'in dudakları kımıldadı: «Geldin..., geldin..., geldin...,» diye fısıldadı, öyle belirsizdi ki çıkardığı ses, Meryem'in oğlu işitmedi. Ama dile gelmez bir mutluluk, Başrahip'in ciddi, acı dolu yüzüne yayıldı, gözleri hemen kapandı, burun delikleri hareketsiz kaldı, ağzı kapandı ve göğsünde kavuşuk duran ellerin biri sağına, öteki soluna düştü, yukarı doğru açık avuçlar yere yığıldı.

Bu arada avluda iki deve çökmüştü. Keşişler yaşlı hahamın inmesine yardım ettiler.

«Yaşıyor mu henüz, yaşıyor mu?» diye kaygıyla sordu rahip adayı.

«Soluk alıyor henüz,» diye cevap verdi Peder Habakkuk. «Her şeyi görüyor ve işitiyor, ama konuşmuyor.»

Haham girdi ilkin, içinde iyileştirişinin merhemlerinin, otlarının ve büyülü muskalarının bulunduğu değerli çantayla da rahip adayı arkasından izledi onu. Kuyruklarını bacakları arasına almış olan iki kara köpek başlarını çevirmediler bile. Boyunlarını yerde uzatmışlar, insan gibi acı acı, kesik kesik inildiyorlardı.

Haham onları duyunca başını salladı. Geç kaldım diye düşünüyordu, ama bir şey söylemedi.

Başrahip'in yanı başına diz çöktü, vücudu üzerine eğildi ve elini yüreğinin üstüne koydu. Dudakları nerdeyse Başrahip'inkine değecekti.

«Geç kaldık,» diye fısıldadı. «Geç geldim; sizlere ömür, pederler.»

Bağıra çağıra, keşişler eğilip na'şı öptüler, her biri hizmet süresine göre öptü; Habakkuk gözlerini, öteki keşişler sakalını ve açık duran ayaklarını, rahip adaylarıysa ayaklarını. Biri de boş koltukta duran Başrahip'in asâsını alıp, cenazenin yanına koydu.

Yaşlı haham eğilmiş, ona bakıyordu, gözlerini bir türlü ayıramıyordu. Neydi o zafer gülüşü? Kapalı gözlerin çevresindeki esrarlı pırıltının anlamı neydi? Bir güneş, bu yaz üstüne düşmüş ve orada kalmıştı. Neydi bu güneş?

Çevresine baktı. Keşişler hâlâ diz çökmüş, ölüye saygı duruşundaydılar; dudakları Başrahip'in ayaklarına yapışık duran Yuhanna ağlıyordu. Yaşlı haham, sorar gibi gözlerini keşişlerde gezdiriyordu; birden, elleri göğsünde duran Meryem'in oğluna ilişti gözü. Ama bütün yüzünde aynı durgun zafer gülüşü vardı.

«Ordular Rabbi,» diye fısıldadı haham korku içinde. «Gönlümü çelmeyi bırakmayacak mısın hiç? Yardım et zihnime de anlayabilsin, karar verebilsin.»

Ertesi gün, çevresinde kara bir fırtına halesi, öfkeli, kan kırmızısı bir güneş havaya fırladı kumlardan. Çölden ateş dolu bir doğu rüzgârı koptu: Dünya karanlığa boğuldu. Manastırın iki kara köpeği havlamaya yellendiler, ama ağızları kumla dolduğundan sustular. Yere yapışık develer, gözlerini kapayıp beklediler.

Zincir halinde birbirine tutunan keşişler yavaş yavaş ilerliyor, düşmemek için çabalıyordu. Bir sıraya sıkışmışlar, Başrahip'in kutsal nâ'şını alıp ellerinden götürmesin diye sımsıkı tutmuşlar, gömmeye götürüyorlardı. Çöl sallanıyor, deniz gibi inip kalkıyordu.

«Çöl rüzgârı, Yehova'nın soluğu,» diye mırıldandı Yuhanna, bütün vücuduyla Meryem'in oğlunun üstüne abanarak; «Bütün yeşil yaprakları soldurur, bütün pınarları kurutur, ağızlara kum doldurur. Kutsal nâ'şı bir çukura bırakacağız, kum dalgaları gelir örter üstünü.»

Manastırın eşiğini aşar aşmaz, kızılsakallı demirci, çekici omuzunda, fırıldak gibi dönen sis içinde kapkara ve koskoca doğrulup bir an onlara baktı, derken kum içinde kayboluverdi. Zebedi'nin oğlu kum fırtınası içinde bu gulyabaniyi görmüştü. Korkmuş, yanındakinin koluna yapışmıştı.

«Kimdi o?» diye sordu hafifçe. «Gördün mü?»

Ama Meryem'in oğlu cevap vermedi. Tanrı her şeyin doğrusunu bilir, dilediği gibi davranır diye düşünüyordu. Bak Yahuda ile beni nasıl bir araya getirdi; la burada, çölde, yeryüzünün en uzak köşesinde. Ne yapalım Tanrım, iraden yerine getirilecektir.

İki büklüm olmuşlar, ayaklarını yakıcı kumlara dikerek hep birlikte ilerliyorlardı. Ağızlarını ve burun deliklerini harmanilerinin eteğiyle örtmeye çalışıyorlardı, ama ince kum, gırtlaklarına ve ciğerlerine dolmuştu

bile. Rüzgâr birden başta giden Peder Habakkuk'u yakaladı. Çevirdi ve yere vurdu. Kum bulutlarından kör olmuş keşişler üzerinden yürüdüler. Çöl ıslık çalıyordu, taşları şıngırtadıyordu, yaşlı Habakkuk boğuk boğuk bağırdı, ama kimse duymadı.

Yehova'nın soluğu, Büyük Deniz'den gelen serin meltem niye değil acaba? diye düşünüyordu Meryem'in oğlu. Yanındakine sormak istiyordu, ama ağzını açamıyordu. Yehova'nın rüzgârı, çölün susuz kuyularını niye suyla doldurmuyor? Rabbim niçin yeşil yaprağı sevmiyor, insanlara acımıyor? Ah bir tek insan olaydı da ona yaklaşabilseydi, ayaklarına kapanıp küle çevrilmeden önce, insanın, yeryüzünün ve yeşil yaprağın çektiklerini ona anlatmayı başarabilseydi.

Yahuda, keşişlerin atelye olarak kullansın diye verdikleri hücrenin alçak kapısı önünde duruyordu hâlâ. Sallana yuvarlana, bata çıka ilerleyen cenaze alayına bakarak kahkahadan kırılıyordu. Aradığı adam gözüne ilişmişti, kara gözleri zevkten pırıl pırıl yanıyordu. «İsrail'in Tanrısı büyüktür,» diye fısıldadı. «Ne de güzel ayarlıyor her şeyi. Haini bıçağımın ucuna gelirdi.»

Zevkten bıyık bura bura içeri girdi. Hücre karanlıktı, ama köşedeki küçük bir ocakta yanan kömürler vahşi vahşi parıldıyordu. Yarı aziz, yarı mecnun, dar kalçalı keşiş, elinde körük, ateşi dürtüklüyordu.

Demircinin keyfi yerindeydi. «Hey, Peder Yeroboam,» dedi, «Tanrı'nın rüzgârı dedikleri bu mu? Pek hoşuma gitti, pek sevindim. Tanrı olaydım, ben de böyle eserdim.»

Keşiş güldü. «Ben hiç esmezdim, tükendim ben.» Alnındaki ve boynundaki teri silmek için elindeki körüğü bıraktı. Yahuda ona yaklaştı.

«Bana bir lütufta bulunur musun. Peder Yeroboam?» diye sordu. «Dün, küçük kara sakallı bir delikanlı geldi manastıra, zatı âliniz gibi yarı mecnun biri. Ayakları çıplaktı, başında da kırmızı lekeli bir başörtü vardı.»

«Onu ilk gören benim,» dedi keşiş kasılarak. «Ama yarı mecnun filan değil o, düpedüz deli! Güya bir düş görmüş de Başrahip, nur gölünde yatsın, ona açıklar diye, Nâsıra'dan kalkmış, buraya kadar gelmiş.»

«Peki o halde dinle, sen teşrifatçı değil misin? Biri geldiğinde hücresini hazırlayan, yatağını seren, yemek götüren sensin değil mi?»

«Benim elbet, ona şüphe yok! Başka işe yaramıyor muşum, o yüzden teşrifatçı yaptılar beni. Yıkayan, süpüren, konuklara yemek veren benim.»

«Güzel! Bu gece yatağını benimkinin yanına ser. Yalnız başıma uyuyamıyorum. Yeroboam, nasıl anlatsam ki sana? Kâbuslu düşler görüyorum, Şeytan gelip beni baştan çıkarmaya uğraşıyor, cehennemlik olmaktan korkuyorum. Ama yanımda soluğunu duyduğum biri olursa, rahatlıyorum. Haydi, yap dediğimi. Sana bir de armağan veririm, koyun makası veririm de sakalını düzeltirsin. Keşişlere de berberlik edersin... Develerin tüyünü kesersin, artık kimse senin bir işe yaramadığını söyleyemez. İşittin mi dediklerimi?»

«Gelir şu makası!»

Demirci torbasını alt üst etti, kocaman, paslı bir makas çıkarttı. Keşiş makası kapıp ışığa tuttu, açıp kapattı... Hayranlığı sonsuzdu.

«Tanrım, büyüksün, işlerine akıl ermez,» diye fısıldadı şapşal şapşal.

«Tamam mı?» dedi Yahuda, uyarmak için şiddetle sarsarak.

«Tamam. Şenindir o bu gece,» diye cevap verdi, makasını alıp gitti.

Ötekiler dönmüştü. Fazla uzağa gidememişlerdi, çünkü Yehova'nın rüzgârı onları fırıl fırıl döndürerek ikide bir, yere vuruyordu. Bir çukur bulmuşlar, cesedi içine yuvarlanmışlar ve dua okuması için Peder Habakkuk'a seslenmişlerdi, ama ortalıkla yoklu, bunun birine Nâsıralı yaşlı haham çukurun üstüne eğilip içi boşalmış ruhsuz bedene seslendi: «Topraksın, toprağa döneceksin, içindeki ruh uçup gitti, sana ihtiyacı yok artık, senin işin bitli. Beden, görevini tamamladın sen! Yeryüzüne sürgüne

gönderilmiş ruhun inişine, birkaç güneş ve ay süresince kum ve taşlar üstünde yürüyüşüne, günah işlemene, acı duymana, vatanı olan Cennct'i ve babası Tanrı'yı özlemene yardım etti. Beden, Başrahip'in sana ihtiyacı yok artık, yok ol!»

Haham sözlerini henüz bitirmeden Başrahip'in cesedinin üstü ince bir kum tabakasıyla kaplanmıştı; yüz, sakal ve eller gömüldü. Yeni kum bulutları yükseldi. Keşişler acele acele gerisin geri çekilmeye başladılar. Mecnun teşrifatçı makası alıp da demirci yanından ayrıldığında, keşişler, gözleri kör, dudakları çatlak, koltuk altları kızmış bir halde dönerken kuma yarı yarıya gömülü buldukları Peder Habakkuk'u taşıyarak manastıra daldılar.

Yaşlı haham gözlerini, ağzını, boynunu ıslak bir bezle sildi ve Başrahip'in boş kolluğunun önünde yere çömeldi. Sürgülü kapının ardında, Yehova'nın soluğunun dünyayı kurutarak silip süpürdüğünü doyuyordu. Beyninde peygamberler, tapınaklar arasında mekik dokuyorlardı. Böyle alevli bir havada seslenmişlerdi Tanrı'ya; Orduların Rabbi'nin yaklaşımında dudakları ve gözleri herhalde aynı şekilde yanmıştı. «Elbette!» diye mırıldandı, «yakıcı bir rüzgârdır Tanrı, şimşektir... Biliyorum, çiçek açmış bir bahçe değil... İnsanın yüreğiyse yeşil bir yaprak; Tanrı, gövdesini büktü mü, solup gidiyor. Ama elimizden ne gelir ki, davranışını birazcık olsun yumuşatmak için ona nasıl davranmalı acaba? Koyun kurban edecek olsak; «istemiyorum,» diye bağırıyor, «et istemiyorum ben, benim açlığım ancak mezmurlarla yatışır...» Ağzımızı açıp da mezmurları okumaya kalkışacak olsak; «söz istemiyorum» diye bağırıyor, «oğlun, biricik oğulun eli ancak açlığımı giderir!»

Yaşlı haham içini çekli. Tanrıyı düşünmek alevlendirmiş, yormuştu onu. Yatabileceği bir köşe aradı. Uykusuzluktan bitkin keşişler, yatmak ve Başrahip'i düşünmek üzere hücrelerine çekilmişlerdi. Ruhu manastırda kırk

gün dolaşacak ve yaptıklarını görmek, öğüt vermek veya paylamak için hücrelerine girecekti. Böylece hem dinlenmek, hem de uykularında onu görmek için yattılar. Yaşlı haham bakındı, kimseyi göremedi. Hücrede iki kara köpekten başka canlı yoklu. İçeri girmişler, mozaik taşların üstüne yatmışlar, yaslı yaslı, boş kalan koltuğu kokluyorlardı. Dışarda kudurmuş rüzgâr kapıyı dövüyor, o da girmek istiyordu içeri.

Ama haham, köpeklerin yanına yatmaya hazırlanırken, Meryem'in oğlunun, kıpırdamadan, köşede durmuş, kendisine baktığını gördü. Kaygıyla doğruldu ve yeğenine yaklaşması için başıyla işaret etti. Delikanlı sanki bu çağrıyı bekliyordu. Dudaklarında titrek, acı bir gülümseme ilerledi.

«Olur, İsa,» dedi haham. «Seninle konuşmak istiyorum.»

«Buyur,» diye cevap verdi delikanlı, karşısına geçip diz çökerek. «Ben de sizinle konuşmak istiyorum Simun amca.»

«Burada ne arıyorsun? Annen köy köy dolaşıyor, ağlaya sızlaya seni arayıp duruyor.»

«O beni arıyor, ben Tanrı'yı. Hiçbir zaman onunla buluşamayacağız demek,» diye cevap verdi delikanlı.

«Pek katı yüreklisin. Anneni babanı, bir insan gibi sevmedin hiç.»

«Daha iyi ya. Yüreğim yanan bir kömür. Kime değerse yakıyor.»

«Nen var kuzum senin? Nasıl oluyor da böyle konuşabiliyorsun? Bir eksiğin var ama nerede bilmiyorum?» dedi haham, Meryem'in oğlunu daha iyi görebilmek için başını ileri doğru uzatarak. Delikanlının •gözleri yaşla doluydu, taştı taşacaktı. «Gizli bir acın var senin, yiyip bitiriyor seni yavrum. Bana açıkla da rahat et. Ta derinlerde gizli bir acı...»

«Bir mi?» diye sözünü kesti delikanlı ve o acıklı gülümseme bütün yüzüne yayıldı. «Bir değil, sürülerle!»

Bu patlayışın yürek parçalayıcı sesi hahamı korkuttu. Yatıştırmak için elini delikanlının dizine koydu.

«Anlıyorum yavrum,» dedi yavaşça. «Acılarını açığa vur, çek çıkar içinden. Karanlıkta yeşerir onlar, gün ışığındaysa ölürler. Utanma, korkma... Konuş!»

Ama Meryem'in oğlu nasıl başlayacağını ya da ne diyeceğini bilmiyordu; neyi yüreğinin derinlerinde gizleyecek, kendini yatıştırmak için neyi dışa vuracaktı. Tanrı, yedi defa günahkâr Magdalena, çarmıh, çarmıha gerilen adam, hepsi içinden geçiyor, böğürlerini yırtıyordu.

Haham, dilsiz bir yakarı ile ona bakıp dizine hafif hafif vurdu.

«Olmuyor mu?» dedi sonunda alçak, yumuşak bir sesle. «Olmuyor mu?»

«Hayır Simun amca, olmuyor.»

«Çok, mu ayartıcı şeyler geliyor aklına?» diye sordu, sesi daha da alçalmış ve yumuşamıştı.

«Sürüyle,» dedi delikanlı dehşet içinde, «sürüyle.»

«Küçükken,» dedi haham içini çekerek, «Ben de çok çektim. Tanrı şimdi seni sınadığı gibi beni de birtakım acılara uğratarak sınamıştı; dayanabilecek miyim diye, ne kadar dayanabileceğim diye görmek istiyordu... Ben de birçok ayartıcı şeylerle karşılaştım. Kiminden korkmuyordum, vahşi görünenlerden; ama ötekilerine, uysal olanlarına, tatlılıkla dolu olanlarına gelince, onları sorma, alabildiğine korkuyordum onlardan, bildiğin gibi, rahat ve huzura kavuşabilmem için, senin gibi ben de bu manastıra geldim. Tanrı peşimi bırakmadı ama, burada, tam burada yakaladı beni. Kadın kılığında bir ayartıcı gönderdi. Dayanamadım. O günden beri; belki de Tanrı böyle istemişti, bu yüzden musallat oluyordu bana, rahatladım, Tanrı da rahatlamış oldu; uzlaşmıştık, şimdi dostuz artık. Aynı şekilde yavrum, sen de Tanrı'yla uzlaşacak ve iyileşeceksin.»

Meryem'in oğlu başını salladı. «O kadar kolay iyileşebileceğimi sanmıyorum,» diye mırıldandı. Yanındaki haham gibi o da sustu. İkisi de soluk soluğaydılar.

«Nereden başlayacağımı bilmiyorum,» dedi delikanlı, kalkmak üzere davranarak, «hiçbir zaman başlamayacağım, utancım büyük!»

Ama haham sıkı sıkı tutmuştu dizinden. «Otur,» diye buyurdu, «gitme. Utanç da bir türlü ayartılıştır. Onu yen, yen de kal! Sana soracaklarım var; soran ben olacağım, senin sabretmen, bana cevap vermen gerek... Manastıra niçin geldin?»

«Kendimi kurtarmak için.»

«Kendini kurtarmak mı? Neden? Kimden?»

«Tanrı'dan.»

«Tanrı'dan mı!» diye bağırdı haham, kaygı içinde.

«Peşimi bırakmıyor, tırnaklarını başıma, yüreğime, kasıklarıma batıyor... Beni itmek istiyor...

«Nereye?»

«Uçurumdan aşağı.»

«Hangi uçurumdan?»

«Kendi uçurumumdan. Kalkıp konuşmamı buyuruyor. Ne diyebilirim ki? «Bırak beni, söyleyecek bir şeyim yok!» diye bağırdım ona, ama oralı olmadı o. «Demek kabul etmiyorsun ha?» dedim. «Pekâlâ o halde, ben sana gösteririm, kendimden nefret ettireceğim, o zaman bırakırsın yakamı... Bu yüzden akla gelmeyecek günahlar işledim.»

«Akla gelmeyecek günahlar mı?» diye bağırdı haham.

Delikanlı işitmemişti ama. Öfke ve acı onu alıp uzaklara götürmüştü.

«Ne diye ille de beni seçiyor, Göğsümü açıp da bakmıyor mu içine? Orada birbirine girmiş yılanlar var, ıslık çalıp raks ediyorlar, bütün günahlar orada. Özellikle de...»

Söz boğazına takıldı. Durdu. Saçlarının dibinden ter fışkırıyordu.

«Özellikle de...?» diye yavaşça sordu haham.

«Magdalcna!» dedi İsa başını yukarı kaldırarak.

«Magdalena mı?»

Hahamın benzi atmıştı.

«Tutmuş olduğu yolu seçmesine sebep benim. Daha çocukken onu beden zevklerini tatmaya sürükledim, evet itiraf ediyorum. Dinle haham, duymak istiyorsan dinle. Üç yaşlarında kadardım. Evde kimse yokken evinize girdim. Magdalena'nın elinden tuttum, soyunduk; yere yattık, çıplak ayak tabanlarımızı birbirine değdirdik. Ne büyük zevkti, ne zevkli günah! O anda işle Magdalena hapı yutmuştu, hapı yutmuştu, artık erkeksiz yaşayamazdı...

Yaşlı haham baktı, öteki, başını dizleri arasına almış, konuşmuyordu.

«Benim suçum, benim, benim!» diye bağırarak göğsüne vuruyordu Meryem'in oğlu. «Bir bu olaydı, neyse!» diye devam etti biraz sonra. «Haham, ta çocukluğumdan beri, gönlümün derinlerinde, sadece zina şeytanını değil, kibir

şeytanım da sakladım. Minikken bile, daha o sıralarda yürüyemiyordum, duvar boyunca seğirttim, düşmemek için tutuna tutuna giderdim, o zaman bile kendime bağırıyordum. Ah! Ne küstahlıktı o! Ne büyük küstahlık. «Tanrım, beni Tanrı yap! Tanrım, beni Tanrı yap! Tanrım, beni Tanrı yap!» diye... Günün birinde koca koca üzüm salkımları vardı kucağımda, yanımdan bir çingene kadın geçti. Bana doğru geldi, çümeldi, elimden tuttu. «O üzümleri bana ver,» dedi, «falına bakayım.» Verdim ben de üzümleri. Eğilip içine baktı avcumun. «Ay! Ay!» diye bağırdı, «çarmıh görüyorum, bir sürü çarmıh ve yıldız...» Derken güldü. «Yahudi'lerin kralı olacaksın!» dedi ve gitti. İnandım ona, inandım da kasılarak yürümeye başladım, o gün bugün, Simun amca bir türlü aklımı başıma toplayamadım. Bunu söylediğim tek kimse sizsiniz Simun amca, şimdiye dek kimseciklere açmamıştım bunu; o gün bugün aklımı toparlayamadım bir türlü.»

Bir süre sakin durdu, derken;

«Hayır olmayacağım,» dedi delikanlı heyecan içinde. «Başladım bir kez, iş işten geçti; sakin olmayacağım! Ben yalancının, ikiyüzlünün biriyim, kendi gölgemden bile korkuyorum, hiçbir zaman doğru söylemedim, söyleyecek yürek de yok. Yanımdan bir kadın geçse, kızarıp başımı önüme eğiyorum, ama gözlerim şehvetle doluyor. Yağma etmek, dövmek veya öldürmek için elimi kaldırdığım yok, ne var ki bu gibi duyguları duymuyor değilim, korktuğumdan oluyor böyle. Korktuğumdan! Korktuğumdan! İçime bakacak olursan, görürsün o korkuyu, karnımın içinde yerleşmiş, tir tir titreyen bir tavşan, korkudan başka bir şey değil. Babam, annem ve Tanrım hep o.»

Yaşlı haham, yatıştırmak için delikanlının ellerini kendi avuçları içine aldı. Ama İsa'nın vücudu ihtilâçlar içinde kıvranıyordu.

«Korkma yavrum,» dedi haham avutur gibi. «İçimizde ne kadar şeytan varsa, onları meleğe çevirmek için elimizde o kadar fırsat var demektir. «Melek» dediğimiz şey, nedamet getirmiş şeytanlardır, inancını yitirme... Ama sana soracağım bir şey daha var; İsa, hiç kadınla yattığın oldu mu?»

«Hayır,» dedi delikanlı yumuşak bir sesle.

«Canın çekmiyor mu?»

Delikanlı kızardı, bir şey söylemedi, ama şakakları zonk zonk atıyordu.

«Çekmiyor mu?» diye bir kez daha sordu haham.

«Çekiyor,» diye cevap verdi delikanlı, bu söz öyle yavaş çıkmıştı ki ağzından, yaşlı adam belli belirsiz duyabildi.

Ama birden, sanki henüz uyanmış gibi, İsa ürktü ve haykırdı:

«Hayır, çekmiyor; çekmiyor!»

«Niçin?» diye sordu haham, delikanlının acısı için başka bir çare bulamıyordu. Kendi başından geçenlerden, dünyanın dar geldiğini bağırıp çağıran, küfürler savurarak, ağzı köpürerek ona gelen sayısız ecinnilerden

biliyordu; evlenir evlenmez, dünya dar gelmemeye başlıyor, çocukları oldu mu da durgunlaşıyorlardı.

«Bana yetmez de ondan,» dedi delikanlı düzgün bir sesle. «Daha büyüğü gerek bana.»

«Yetmez mi?» diye haykırdı haham şaşkınlık içinde. «Peki, nedir istediğin o halde?»

Vakur yürüyüşlü, iri kalçalı, Magdalena gelmişti aklına, göğüsleri çıplaktı, gözleri, dudakları ve yanakları boyalıydı. Güldü mü, dişleri pırıl pırıl görünüyordu; ama önünde kıvrıldıkça vücudu değişiyor, çoğalıyordu. Meryem'in oğlu bir göl görüyordu şimdi, Genasaret Gölü olmalıydı, çevresinde binlerce kadın, erkek vardı, binlerle Magdalena, mutlu, göğe bakan yüzler, üzerlerine vuran ışıkta pırıl pırıl parlıyordu. Ama durun hele, güneş değildi bu ışığı veren, kendiydi. Nâsıralı İsa, bu yüzden üstüne eğilmiş, nur yağdırıyordu. Bunun sevinçten mi, istekten mi ya da kurtuluştan mı olduğunu ayırt edemiyordu; bütün gördüğü nurdu.

«Ne düşünüyorsun?» diye sordu haham. «Ne diye cevap vermiyorsun sözüme?»

Delikanlı patladı birden; «Düşlere inanır mısın, Simun amca?» dedi, «Ben inanıyorum; inandığım başka şey de yok. Gecenin birinde, görünmez düşmanların beni kuru bir sevgi ağacına bağladığını görmüştüm düşümde. Tepemden tırnağıma kadar, uzun, kızıl oklar batıyordu, her yanımdan kan akıyordu. Başıma dikenlerden yapılmış bir taç koymuşlardı. Dikenlerin arasına şu ateşli harfler yazılmıştı. «Küfürbaz aziz...» Ben küfürbaz azizim, haham Simun. Bir şey sormasan daha iyi edersin, yoksa yine küfretmeye başlarım.»

«Başla yavrum, haydi,» dedi haham sakince delikanlının ellerini yeniden kendi elleri içine alarak, «başla küfürlerine de, için yatışsın.»

«İçimdeki şeytan şöyle bağırıyor: Sen marangozun oğlu değilsin, Kral Davud'un oğlusun. Sen bir insan değilsin, Daniel'in kehanetlerindeki, İnsanın Oğlu'sun. Dahası da var; Tanrı'nın oğlusun! Dahası da; Tanrısın!»

Haham dinledi, iki büklüm oldu ve iskelet vücudu sarsıldı. Delikanlının çatlak dudaklarının kenarı köpük köpük olmuştu; dili damağına yapışmış, söz söyleyemez olmuştu. Başka neyi vardı ki söyleyecek? Her şeyi söylemişti, yüreğinin boşaldığını duydu. Ellerini hahamınkinden çekerek ayağa kalktı. Sonra yaşlı adama döndü:

«Başka soracağınız var mı?» dedi alaylı alaylı.

«Hayır,» dedi adam, bütün gücünün toprağa akıp yok olduğunu duyuyordu. Ömrü boyunca nice insan ağzından, nice cin çıkarmıştı.

Dünyanın dört bir bucağından gelen ecinnileri iyi etmişti haham. Ne var ki, onların cinleri küçüktü, çıkarılmaları kolaydı; öfke, hastalık cinleriydi. Ama şimdi... Böyle bir cinle nasıl baş edebilirdi ki?

Dışarda Yehova'nın rüzgârı hâlâ kapıya vuruyor, içeri girmek istiyordu. Başka ses yoktu. Yeryüzünde ne bir çakal kalmıştı, ne de gökte bir karga... Bütün canlılar korku içinde sinmiş, Rabbin öfkesinin geçmesini bekliyordu.

Meryem'in oğlu duvara dayanıp gözlerini kapadı. Ağzı acıydı, zehir gibiydi. Başını yeniden dizleri arasına sıkıştıran haham, cehennem, cinler ve insan gönlü üstünde düşünüp duruyordu... Hayır, cehennem, şeytanlarıyla, yeryüzünün altındaki büyük çukur değildi, insanların yüreğindeydi, en erdemlinin, en adilin gönlünde. Tanrı bir uçurumdu, insan bir uçurum... Yaşlı haham ise içindekini görmekten korkuyor, gönlüne eğilemiyordu.

Bir süre hiç konuşmadılar. Derin bir sessizlik hüküm sürüyordu... İki kara köpek bile uyuyakalmıştı; ölen için inleye inleye yorulmuşlardı. Birden avluda tatlı ve delirircesine gelen ıslık sesi duyuldu. Bunu ilk duyan mecnun Yeroboam ayağa sıçradı. Yehova'nın rüzgârına hep bu tatlı ıslık

sesi eşlik ederdi, bu ses keşişin kulaklarına erişir erişmez, zevkten yerinden sıçrardı. Güneş batıyordu, ama avlu baştanbaşa ışıkla kaplıydı henüz, kör kuyunun yanındaki mozaik taşlar üstünde, keşişin gözü, koca bir yılan gördü, sarıkara lekeleri vardı, şişik boynunu kaldırıyor, dilini titreterek ıslık çalıyordu. Yeroboam, bu yılan gırtlağından daha büyüleyici bir flüt ömründe dinlememişti. Yazları, ara sıra, o da aklına kadın geldiğinde, uyuduğu hasırın üstüne kayıp dilini kulağına götürerek ıslık çalan bir yılan düşünürdü...

Bu gece Yeroboam, hücresinden bir kez daha dışarı uğramıştı, şimdi soluğunu tutmuş, ateşli yılana yaklaşıyordu. Kaval çalıyordu yılan; ona baktı, baktı, o da kaval çalmaya başladı, yılanın sıcaklığının vücudunun içine girdiğini duyuyordu. Derken, yavaş yavaş kör kuyudan veya kumdan ya da kaktüslerin çevresinden, başka yılanlar çıktı; birinin kukuletası maviydi, ötekinin yeşildi, iki de boynuzu vardı, sarı benekli, siyah olanlar da vardı... Çabucak, su gibi, ileri doğru kayarak, tuzak hayvanı olan birinci yılana katıldılar; sarılıştılar, sürtüştüler, birbirlerini yaladılar; avlunun ortasında bir yılan saklımı sarkıyordu şimdi, Yeroboam ağzını açtı, salyaları akmaya başladı. Cinsiyet, işte bu, diye düşünüyordu, erkeklerle kadınlar böyle çiftleşirler, Tanrı'nın bizi Ccnnet'ten kovmasının sebebi bu... Kambur, öpücük görmemiş vücudu, yılanlarla birlikte, aynı tempoda ileri geri sallanıp duruyordu...

Haham büyüleyici sesi duydu, başını kaldırıp dinledi. Tanrı'nın ateşli rüzgârı esiyor dedi kendi kendine, tam ortasında da yılanlar çiftleşiyor. Rab üflüyor, dünyayı yakıp kül etmek isliyor, yılanlarsa sevişmeye çıkıyor! Bir süre yaşlı adamın zihni bu sinirle kendinden geçti. Derken titredi birden. Her şey Tanrı'dan diye düşündü, her şeyin iki anlamı var, biri açık, biri gizli. «Bu, yılandır,» diyorlar, zihinleri daha öteye gitmiyor, ama Tanrı'nın zihni, görünenin ardındakini görüyor, onun gizli anlamını anlıyor. Bu

hücrenin kapısı önünde beliren ve Meryem'in oğlunun itirafından hemen sonra ıslık çalmaya başlayan yılanların da derin, gizli bir anlamı olsa gerek... Ama nedir acaba?

Yerde tortop oldu, şakakları zonkluyordu. Neydi bunun anlamı? Yanık yüzünden aşağı soğuk ter boşanıyordu. Bazen, göz ucuyla yanında duran soluk delikanlıya bakıyor, bazen de gözleri kapalı, ağzı açık, dikkat kesilmiş, dışardaki yılanları dinliyordu. Neydi anlamı bunun?

Kuşların dilini öğrenmişti, keşiş olmak üzere manastıra geldiğinde, eski üstü, büyük üfürükçü Başrahip Yasef den öğrenmişti. Kırlangıçların, kumruların, kartalların sözlerini yorumlayabiliyordu. Yasef ona yılanların dilini de öğreteceğine söz vermişti; ama ölüp gitmiş, sır da onunla birlikte yok

olmuştu... Bu gece yılanlar elbette bir haber getiriyorlardı, ama neydi bu haber?

Yuvarlanarak yerinden doğrulup başını elleri arasına aldı; kafasının içi şıngırdıyordu. Uzun bir süre kıvrandı, iç çekti, beyninde ak, kara şimşekler yarıklar açıyordu, neydi bunun anlamı? Neydi bu haber? Birden bir çığlık attı. Sıçrayarak kalktı, Başrahip'in asâsını kaparak üstüne abandı.

«İsa,» dedi alçak bir sesle, «Gönlün nasıl şimdi?»

Delikanlı duymamıştı. Dile gelmez bir vecde dalmıştı. Bu gece, nice yıllardan sonra bu gece, gönlünün karanlığında, içinde ıslık çalan yılanları bir bir görebilmeye başlamıştı. Onlara ad takıyordu, taktıkça da öyle geliyordu ki ona, sanki karnından çıkıyorlar, dışarı kayarak onu rahatlatıyorlardı.

«Nasılsın?» diye sordu yaşlı adam bir kez daha, «Rahat mı gönlün?» Üzerine doğru eğilerek elini tuttu. «Gel,» dedi yumuşak bir sesle, parmağını da dudaklarına götürdü.

Kapıyı açtı. İsa'nın elinden tuttu, eşiği aştılar. Birbirine yapışmış ve yere sadece kuyrukları değer bir durumda olan küstah yılanlar kumun ateşli çevrintisi ortasında doğrulmuşlar, Tanrı'nın rüzgârına kendilerini kaptırıp raks etmeye başlamışlardı; zaman zaman koklaşıyorlar, bitkin bir halde kıpırdamadan duruyorlardı.

Meryem'in oğlu onları görür görmez, geri geri gitti, ama haham elini sıktı, asâsını uzatarak yılan salkımının kenarına dokundu.

«Bak işte,» dedi yavaşça, delikanlıya bakıp gülümseyerek. «Kaçtılar.»

«Kaçtılar mı?» diye sordu delikanlı, şaşkın bir halde. «Nereden kaçtılar?»

«Gönlünün yükten kurtulduğunu duymuyor musun? Gönlünü bırakıp gittiler.»

Meryem'in oğlu dışarı uğramış gözlerle ilkin kendisine gülümseyen hahama, sonra da bir bütün halinde raks ederek, kör kuyuya doğru ilerleyen yılanlara baktı. Elini yüreğine götürdü, küt küt atıyordu sevinçten.

«İçeri girelim,» dedi haham, elinden tutarak. İçeri girdiler, haham kapıyı kapadı.

«Hamdolsun Tanrı'ya,» diye haykırdı heyecan içinde. Meryem'in oğluna baktı, tuhaf bir tedirginlik geldi üstüne.

Mucize dedi kendi kendine. Karşımda duran bu oğlun iç hayatı mucizelerle dolu... Bir ara elini İsa'nın başına koyup onu kutsamak istedi, derken eğilip ayaklarından öpmek istedi... Ama tuttu kendini. Tanrı nice defalar aldatmamış mıydı onu? Yakın zamanlarda, yamaçlardan veya çölden gelen peygamberleri duydukça, kaç kez: «İşte bu Mesihtir!» dememiş miydi. Ama Tanrı her defasında aldatmıştı onu; çiçek açmaya hazır hahamın yüreği de hep çiçeksiz bir gövde olarak kalmıştı. Böylece, tuttu kendini... İlkin sınamalıyım onu diye düşündü. Onu yutmakta olan yılanlardı bunlar. Kaçıp gittiler, o da arınmış oldu. Şimdi ayağa kalkabilir artık. İnsanlara hitap edecektir, o zaman görürüz.

Kapı açıldı, içeri teşrifatçı Yeroboam girdi, konuğa akşam yemeği getirmişti; arpa ekmeği, zeytin ve süt vardı, İsa' ya döndü.

«Döşeğini, yalnız kalmayasın diye, başka birinin yanına serdim bu gece.»

Konukların zihinleri çok uzaklardaydı şimdi, duymadılar söylediklerini. Yılanların sesleri kör kuyunun dibinden hâlâ duyuluyordu. Soluk soluğa ıslık çalıyorlardı.

«Çiftleşiyorlar,» dedi keşiş kıkırdayarak, «Tanrı'nın rüzgârı esiyor, onlarsa (kahrolasıcalar) korkudan çiftleşiyorlar.»

Yaşlı adama bakıp göz kırptı, ama haham ekmeğini süte banmaya, ağzındaki lokmayı çiğnemeye başlamıştı. Meryem' in oğluna hitap edebilsin diye, ekmeği, zeytini ve sütü zekâya çevirmek için güç bulmak istiyordu. Bodur kambur, ilkin birine, sonra ötekine baktı, derken sıkıldı, koyup gitti.

Karşılıklı bağdaş kurmuş oturanlar ses çıkarmadan yediler. Hücre kararmıştı. İskemleler, Başrahip'in koltuğu ve üstünde Peygamber Daniel, hâlâ açık duran rahle, karanlıkla

donuk donuk parlıyordu. Hücrenin içi hâlâ tatlı günlük kokusuyla kaplıydı. Dışarda rüzgâr dinmişti.

«Rüzgâr dindi,» dedi haham bir ara. «Tanrı gelip gitti.»

Delikanlı cevap vermedi. Gittiler, gittiler diye düşünüyordu, içimdeki yılanlar koyup gittiler... Tanrı'nın istediği buydu belki, belki beni çöle bunun için getirdi, iyileşmem için. Tanrı üfürünce yılanlar duydu, yüreğimden çıkıp kaçtılar... Hamdolsun Tanrıya!

Yemeğini bitirdikten sonra, haham ellerini kaldırıp Tanrı'ya şükretti. Sonra yanındakine döndü:

«İsa, zihnin nerede? Ben Nâsıralı hahamım, işitiyor musun beni?»

«İşitiyorum seni, Simun amca,» dedi delikanlı, kasılmışlığından silkinerek kendine gelip.

«Vakit tamam yavrum; hazır mısın?»

«Hazır mı...? Neye hazır?» diye sordu İsa titreyerek.

«Neye olduğunu pekâlâ biliyorsun, ne diye soruyorsun bana? Kalkıp seslenmen için.»

«Kime?»

«İnsanlığa.»

«Ne diyeceğim?»

«Onun için kaygılanma. Sen sadece ağzını aç. Tanrı'nın senden bütün istediği bu. İnsanlığı seviyor musun?»

«Bilmiyorum. İnsanları görüyorum, onlara acıyorum, o kadar.»

«Yeler yavrum, yeter. Kalk ayağa, konuş onlarla. Senin acıların artabilir, ama onlarınki azalacaktır. Tanrı belki bunun için gönderdi seni. Göreceğiz!»

«Tanrı belki onun için gönderdi mi dedin?» diye tekrarladı delikanlı. «Nereden biliyorsun, Peder?» Ruhu bedeninden ayrılıp endişe içinde cevabı beklemeye başladı.

«Biliyorum. Kimse söylemiş değil bana; ama olabilir yine de. Belirtiler gördüm. Bir keresinde, sen çocukken, yerden kıl alıp da bir kuş yapmıştın. Sen okşayarak onunla konuşurken, o toprak kuşun, kanatlanıp elinden uçtuğunu görür gibi olmuştum... O toprak kuş ola ki insanın ruhudur. İsa, yavrum... İnsanın ruhu senin ellerinde.»

Delikanlı kalkıp dikkatle kapıyı açtı. Başını dışarı çıkarıp, dinledi. Yılanların sesi duyulmaz olmuştu artık çok şükür. Sevinçle yaşlı hahama döndü.

«Kutsa beni Peder ve başka şey söyleme. Yeter söylediklerin; artık bir şey duymak istemiyorum.»

Biraz durduktan sonra; «Yoruldum Simun amca, uyumaya gidiyorum. Bazen Tanrı gece gelir, günün olaylarını açıklar insana... İyi uykular Simun amca.» dedi.

Teşrifatçı kapının dışında bekliyordu.

«Gidelim,» dedi. «Döşeğinin yerini göstereyim. Neydi adın delikanlı?»

«Marangozun oğlu.»

«Benimki de Yeroboam. Bana Kaçık Kardeş, Kambur da derler. N'apalım yani! Ben işime bakarım. Tanrı'nın verdiği kuru ekmek kabuğunu kemiririm.»

«Hangi kuru ekmeği?»

Kambur güldü.

«Anlamıyor musun dangalak? Ruhumu! Yer yemez de iyi geceler, güzel düşler… Şaron gelir ve beni kemirmeye başlar.»

Durup küçük basık kapıyı açtı.

«Gir,» dedi. «Orada döşeğin, gerideki köşede, soldaki!» Katıla katıla gülerek kapıdan içeri itti onu. «İyi geceler delikanlı, güzel düşler. Korkma sakın, kadın göreceksindir düşünde, manastır havasındandır.»

Gülmekten katılarak, kapıyı güm diye vurdu.

Meryem'in oğlu kıpırdamadan durdu. Her yer karanlıktı... İlkin hiçbir şey göremedi; ama yavaş yavaş, yarı saydam, badanalı duvarlar öyle belirsizce belirmeye başladılar ki, duvar dibindeki kuytu bir köşede belli belirsiz bir testinin pırıldadığını gördü; bir yanda da kendi üstüne eğilmiş iki kıvılcım saçan göz.

Ellerini ileri doğru uzatmış olduğu halde ağır ağır ilerlemeye başladı. Ayağı açılmamış hasır döşeğe takılınca durdu. O iki göz onu izliyordu.

«iyi akşamlar dostum,» diye selam verdi Meryem'in oğlu, ama o, cevap vermedi.

Tortop olmuş, çenesi dizlerinde, kesik kesik soluk alışı hücre içinde yankılanan Yahuda duvara dayanmış ona bakıyordu. Gel..., gel..., gel..., diye mırıldanıyordu içinden, yumruğunun içindeki bıçağı göğsüne

dayamıştı. Gel..., gel..., gel..., diye Meryem'in oğlunun yaklaşışını seyrediyordu. Gel..., gel..., gel..., diye mırıldanıyordu, tuzağa çekerek.

Zihni İdumea'daki doğduğu köye, Keros'a gitti. Üfürükçü amcasının, öldürmek istediği çakalları, tavşanları ve kekliği böyle tuzağa düşürdüğünü hatırladı. Yere yatar, yanan gözlerini ava diker, gözlem, yakarma ve buyrukla dolu bir ıslık çalardı. Gel..., gel..., gel...

Hayvanın hemen beyni döner, başı önünde soluk soluğa ıslık çalan ağza doğru sürünerek ilerlemeye başlardı...

Yahuda ıslık çalar gibi ses çıkarmaya başladı ilkin yavaşça ve yumuşak yumuşak, ama ses birden güçlendi, vahşileşti, tehdit eder gibi oldu, yere yatmış uyumak üzere olan Meryem'in oğlu ise dehşet içinde ayağa sıçradı. Kimdi bu yanındaki? Kimdi ıslık çalan? Havada kudurmuş bir hayvan kokusu vardı, anladı.

«Yahuda, sen misin kardeşim?» diye sakince sordu.

«Çarmıhçı!» diye homurdandı öteki, kızgın kızgın ayağını yere vurarak.

«Yahuda, kardeşim,» diye tekrarladı delikanlı, «Çarmıha geren, gerilenden çok daha acı çeker.»

Kızılsakal ileri atıldı ve bütün vücuduyla dönüp Meryem'in oğlunun önünde durdu.

«Kardeşlerim Partizanlara ve çarmıha gerilenin annesine seni öldüreceğime söz verdim. Hoş geldin çarmıhçı. Islık çalınca ben, geliverdin.»

Sıçradı, kapıyı sürmeledi, sonra köşeye dönüp yüzü İsa' ya dönük, yeniden tortop oldu.

«Dediğimi duydun mu? Hüngür hüngür ağlamaya başlıyayım deme. Hazır ol.»

«Hazırım.»

«Bağırayım deme sakin. Çabuk! Karanlıkta sıvışmak istiyorum.»

«Seni görmek sevindirdi beni, kardeşim Yahuda. Hazırım. Islığı çalan sen değilsin. Tanrı'ydı, ben de geldim. Sonsuz esirgeyiciliği her şeyi mükemmel ayarlıyor. Tam zamanında geldin kardeşim Yahuda. Bu gece yüreğim yükünden kurtuldu arındım artık, Tanrı karşısına çıkabilirim. Onunla boğuşmaktan yoruldum, yaşamaktan yoruldum. Boynum kıldan ince Yahuda, hazırım.»

Demirci homurdandı, kaşlarını çattı. Hiç hoşuna gitmemişti bu, koyun boynu gibi savunmasız sunulan bir boyuna dokunmak tiksindiriyordu onu. İstediği, karşı koymaydı; erkekler için göğüs göğüse savaş gerekti, ölüm kan kızıştıktan sonra ancak yer almalıydı; savaşın haklı ödülü ölüm.

Meryem'in oğlu boynunu ileri doğru uzatmış bekliyordu. Ama demirci koca eliyle itti onu.

«Niye karşı koymuyorsun?» diye homurdandı. «Ne biçim erkeksin sen! Kalk da döğüş!»

«Canım dövüşmek istemiyor, kardeşim Yahuda. Ne diye karşı koyayım? Senin istediğini ben de istiyorum; Tanrı da herhalde aynı şeyi istiyordur, bundandır parçaları bu denli mükemmel bir şekilde bir araya getirişi. Görmüyor musun; ben manastıra doğru yola çıktım, sen de aynı anda yola koyuldun; geldim, gelir gelmez arındı yüreğim, öldürülmeye hazırladım kendimi; sen bıçağı aldın, köşeye sindin ve beni öldürmeye hazırlandın; kapı açıldı ve ben girdim... Daha ne gibi belirtiler istersin kardeşim Yahuda?»

Demirci cevap vermedi. Çılgın gibi bıyığını çiğniyordu; kaynayan kanı kesik atılışlarla dolaşıyordu; bazen başına hücum ediyor, kıpkırmızı yapıyor, bazen aşağı hücum ediyor, başı sapsarı bırakıyor, derken yeniden...

«Ne diye çarmıh yapıyorsun?» diye gürledi sonunda.

Delikanlı başını eğdi. Bu onun sırrıydı, nasıl açabilirdi ki? Tanrı'nın gönderdiği düşlere ya da yalnızken duyduğu seslere, veya başına batıp, onu

göğe alıp götürmek isteyen pençelere demirci nasıl inanabilirdi ki? Direnişini, gitmek istemeyişini nasıl anlayabilirdi ki Yahuda? Kendini yeryüzünde tutmak için çaresiz günaha sarılmıştı.

«Sana anlatamam kardeşim Yahuda. Bağışla beni,» dedi üzülerek, «anlatamam.»

Demirci, karanlıkta delikanlının yüzünü daha iyi görebilmek için yer değiştirdi. İstekle ona baktı, derken geri çekilip duvara dayandı. Ne biçim insan bu, diye sordu kendi kendine. Anlayamıyorum bir türlü. Şeytan mı onu güden. Tanrı mı? Kimse kim, canı cehenneme! Ama güvenle güdüyor onu. Karşı koymuyor, buysa en büyük karşı koyuştur. Koyunları boğazlayamam; ama insanları öldürebilirim.

«Korkağın birisin, sefil herif!» diye parladı. «Kahrolasıca! Sağ yanağına vurdular mı, solunu çeviriyorsun. Bıçak görünce hemen boynunu uzatıveriyorsun. İnsan tiksinmeden dokunamaz sana.»

«Tanrı dokunabilir,» diye sakince mırıldandı Meryem'in oğlu.

Demirci, elindeki bıçağı döndürüp duruyor, bir türlü karar veremiyordu. Bir an karanlıkta, delikanlının eğik başı üstünde, titreyen bir nur çemberi gördüğünü sandı. Ürktü, ellerin oynak yerleri gevşedi.

«Kalın kafalının biri olabilirim,» dedi Meryem'in oğluna, «Ama konuş sen, anlarım. Kimsin sen? Ne istiyorsun? Nereden geliyorsun? Orada burada senin hakkında dolaşan dedikodular ne; çiçek açan asâ, yıldırım, yürürken musallat olan baygınlık krizleri, karanlıkta duyduğunu söylediğin o sesler? Söyle bana, nedir sırrın?»

«Acımak, Yahuda, kardeşim.»

«Kimin için? Kime acıyorsun? Kendine mi, kendi sefilliğine, yoksulluğuna mı? Kim bilir, belki de İsrail için acıyorsundur ha? Haydi konuş, İsrail için mi? Bunu söylemeni istiyorum, duyuyor musun? Sadece

bunu söyle, başka bir şey istemem. İsrail'in çektiği acı mı yiyip bitiriyor seni?»

«İnsanın acısı, Yahuda kardeşim.»

«Bırak şu insanı. Bunca yıldır bizleri boğazlayan Yunanlılar da insan, lanet olasıcalar. Romalılar da insan, hâlâ bizi boğazlamakta, Tapınağı ve Tanrımızı kirletmekteler. Ne diye onları umursayacakmışsın? Gözlerini ayırmaman gereken yer İsrail'dir, acıyorsan da İsrail için acımalısın. Geri kalan herkesin canı cehenneme!»

«Çakallara da acıyorum, kardeşim Yahuda, serçelere de, otlara da.»

«Ha, ha!» diye güldü Kızılsakal. «Karıncalara da mı?»

«Evet, karıncalara da. Her şey Tanrı'nın. Karıncanın üstüne eğildiğimde, pırıldayan kara gözünde Tanrı'nın yüzünü görüyorum.»

«Ya benim yüzüme eğildiğinde, marangozun oğlu?»

«Orada da, ta derinlerde Tanrı'nın yüzünü görüyorum.»

«Ölümden korkmuyor musun peki?»

«Niye korkayım Yahuda kardeşim. Ölüm kapanan bir kapı değildir, açılan bir kapıdır. Açılır, girersin.»

«Nereye?»

«Tanrı'nın bağrına.»

Yahuda kaygıyla içini çekti. Yakalanması güç bu adamın, ele avuca sığar cinsten değil, ölümden korkmuyor ki... Çenesini avuçları içine koyup İsa'ya bakarak bir karar vermek için kendini zorladı.

«Öldürmezsem seni,» dedi sonunda, «ne yapmayı düşünüyorsun?»

«Bilmiyorum. Tanrı nasıl karar verirse... Kalkıp insanlara bazı şeyler söylemek isterdim.»

«Ne diyeceksin onlara?»

«Ne bileyim kardeşim Yahuda? Ben ağzımı açacağım, Tanrı konuşacak.»

Delikanlının başı üzerindeki çember daha parlamıştı; üzgün, soluk yüzü şimşek gibi parladı ve kapkara iri gözleri dile gelmez tatlılığıyla Yahuda'yı baştan çıkardı. Kızılsakal tedirgin oldu, gözlerini indirdi. Öldürmezdim, diye düşünüyordu. Gidip de Romalılara karşı saldırtmak için, İsraillilerin yüreklerini coşturacak şeyler söyleyeceğinden emin olsaydım, öldürmezdim.

«Ne bekliyorsun, Yahuda, kardeşim?» diye sordu delikanlı. «Belki de Tanrı, beni öldürmen için gönderdi seni; belki dileği başka, sence bile bilinmeyen bir şey, sen de bana bakıyor, ne olduğunu bulmaya çalışıyorsun. Öldürülmeye de hazırım, yaşamaya da, ver kararını.»

«Acele etme,» dedi öteki sıkılarak. «Gece uzun, daha vaktimiz var.»

Ama bir süre durduktan sonra delice bağırdı; «insan başına bela açmadan seninle konuşamıyor bile. Ben sana ne soruyorum, sen bana ne cevap veriyorsun; ele avuca gelmiyorsun. Seni görmeden, sana kulak vermeden önce, gönlüm ile zihnim kararını vermişti bile... Bırak beni. Başını öte yana çevir de uyu. Bütün bunları sindirebilmem için şöyle bir kafa dinleyeyim, ne yapacağımı düşüneyim.»

Derken homurdanarak duvara döndü.

Meryem'in oğlu, hasırın üstüne yatıp, rahatça ellerini kavuşturdu.

Tanrı ne istiyorsa o olur, diye düşündü ve güven içinde gözlerini kapadı.

Karşı kayadaki delikten bir baykuş çıktı. Tanrı'nın kasırgasının dinmiş olduğunu gördü, sessizce oraya buraya uçtuktan sonra, öterek eşini çağırdı. Tanrı gitti, diye sesleniyordu, bir kez daha kurtardık paçamızı, gel sevgilim!.. Tâ yukarlarda, hücrenin deliğinden yıldız dolu gök görünüyordu. Meryem'in oğlu gözlerini açtı, yıldızları görünce sevindi. Ağır ağır hareket ediyor, kayboluyorlardı; derken yenileri çıkıyordu... Saatler geçiyordu.

Yahuda hâlâ hasır üstünde bağdaş kurmuş, ayak değiştirip duruyordu. Aras ıra ayağa kalkıyor, soluğu kesilir gibi oluyor, bir şeyler mırıldanıyor, kapıya kadar gidip geri dönüyordu. Meryem'in oğlu aralık gözlerle ona bakıyor, Tanrı ne isterse o olur, diye düşünerek bekliyordu. Saatler geçiyordu.

Yanlarındaki ahırda bir deve korku içinde kişnedi; uykusunda kurt mu görmüştü, arslan mı ne. Doğuda, ordu gibi saf saf dizilmiş, koca koca yıldızlar doğuyordu, yabansı.

Hareketsiz, derin karanlıkta bir horoz öttü ansızın. Yahuda ayağa fırladı. Bir adımda kapıyı buldu. Hızla açıp çıktı, güm diye kapattı ardından. Çıplak ayaklarının kaldırımlara vuruşu duyuluyordu.

Derken Meryem'in oğlu dönüp ayrılmaz yoldaşını gördü. Köşede duruyordu, dimdik! Karanlıkta nöbet bekler gibi.

«Bağışla kardeşim,» dedi. «Henüz vakit gelmedi.»

Genasaret Gölü'nde koca koca dalgalar yaratan, sıcak, ıslak bir rüzgâr vardı bugün. Güz gelmişti, toprak, asma yaprakları ile olgun, çürümeye yüz tutmuş üzüm kokuyordu. Kadın erkek, tan ağarırken Kefernahum'dan çıkmış, yola düzülmüşlerdi. Bağ bozumu bütün görkemiyle başlıyordu; özlü üzüm salkımları yerde serili bekliyordu. Üzümler gibi kıvılcım saçan genç kızlar, salkımlarla üzüm yemişler, yüzlerine gözlerine şıra bulaştırmalardı. Kudurmuş, soluk soluğa kalmış delikanlılar üzüm toplarken, bir yandan kıkır kıkır gülen kızlara kaçamak bakışlar fırlatıyorlardı. Kızlar cesaret bulup oğlanlara takılıyor, gittikçe kızışan oğlanlar da onlara daha bir yaklaşıyorlardı. Bağbozumunun kurnaz şeytanı kadınlara çimdik alarak ve gülmekten katılarak oraya buraya koşup duruyordu.

Zebedi Baha'nın geniş köy evi ardına kadar açıklı, içerden uğultular geliyordu. Avlunun sol yanındaki şarap presi, gençlerin bağdan taşıdıkları, ağzına kadar dolu sepetlerin içindekilerle dolduruluyordu. Dört ızbandut,

Filipus, Yakup, Petrus ile bön bir insan olan köyün ayakkabı tamircisi Natanael kıllı bacaklarını yıkıyorlar, üzümleri çiğnemek üzere prese girmeye hazırlanıyorlardı. Kefernahum'daki her yoksulun, yıllık şarabını sağlayan küçük bir bağı vardı; her yıl ürününü prese götürür, üzümleri çiğner, kendi payına düşen şırayı da alır götürürdü. Şişik cepli Zebedi Baba, presin kullanılmasından aldığı komisyon ile kendi damacanalarını, fıçılarını doldururdu. Elinde uzun bir değnek ile çakı, yüksek bir

yere kurulmuş, çetele tutuyordu. Ama sepet sahipleri de sayıyı akıllarında tutuyorlardı; şıranın bölüştürülmesinde aldatılmak istemiyorlardı. Zebedi Baba av ile geçinirdi, kimse güvenmezdi ona, insanın başı arkasında gözleri olması gerekiyordu.

Bahçeye bakan iç evin penceresi açıktı, divanın üstünde de evin hanımı Salome uzanmıştı. Dışarıya bakıyor, bahçede olup bilenleri dinliyordu; bu şekilde dizlerinin oynak yerlerinin sancılarını unutuyordu. Gençliğinde pek güzeldi herhalde, ince kemikli, uzun boylu, zeytuni tenli ve iri gözlüydü. Asil bir soydan geliyordu. Kefernahum, Magdala ve Beytsayda gibi üç köy ona göz koymuştu. Kızı isteyen üç kişi, aynı anda yola çıkmışlar, zengin armatör olan ihtiyar babasına gitmişlerdi. Her biri de bir sürü eş dostla, devlerle, dolu sepetlerle gelmişlerdi. Kurnaz ihtiyar kafasında her birinin boyunu poşunu, ruhunu ve servetini tartmış, sonradan kızıyla evlenecek olan Zebedi'yi seçmişti. Kız hoşuna gitmişti Zebedi'nin. Ama o nefis kız, şimdi yaşlanmış, güzelliği zamanla aşınmıştı, ara sıra, büyük şenliklerde, henüz gücü kuvveti yerinde olan kocası, geceleri dolaşmaya çıkar, dullarla oynaşırdı.

Bununla birlikle, bugün, yaşlı Salome'nin yüzü alev alev yanıyordu. Sevgili oğlu Yahya, evvelsi gün, kutsal manastırdan gelmişti. Bayağı solmuş, bir iğne, bir iplik kalmıştı. Dualar, oruçlar yiyip bitirmişti onu, ama Salome, arlık yanından ayırmayacaktı onu, bir daha gitmesine izin

vermeyecek, yedirip içirecekti; gücü kuvveti yerine gelir, yanakları yeniden al al olurdu. Tanrı iyidir, diyordu kendi kendine, esirgeyicidir, iyidir, iyidir ya, çocuklarımızın kanını da içmemelidir. Oruç da, dua da, ılımlı bir şekilde olmalı; böylesi, insan için de iyi olur, tanrı için de; işleri böyle akla yatkın bir şekilde ayarlamalıdır... Kaygı içinde kapıya doğru bakıyor, üzümleri taşımak üzere bağa gitmiş olan yavrusu Yahya'nın dönüşünü bekliyordu.

Bahçenin ortasındaki meyve yüklü koca badem ağacının

altında Kızılsakal Yahuda, sessizce öne doğru eğilmiş, çekicini sallıyor, şarap fıçılarına demir çember takıyordu. Ona sağdan bakacak olsanız, yüzünün asık, kötülükle dolu olduğunu, soldan baksanız, tedirginlik içinde üzgün bir ifade taşıdığını görürdünüz. Manastırdan hırsız gibi sıvışalı epey gün geçmişti. Bu süre içinde köy köy dolaşmış, taze şıra fıçılarına çember takmıştı. Kardeşlik Topluluğu'na her şeyi haber etmek için evlere girer, çalışır, konuşmalara kulak verir, kimin ne dediğini, kimin ne etliğini aklına yazardı. Peki, o kabadayı, kavgacı Kızılsakal neredeydi? Manastırdan ayrılalı beri tanınmaz bir duruma gelmişti.

«Yahuda İskariyot musun nesin, ağzını açsana be herif!» diye Zebedi seslendi ona. «Ne düşünüyorsun? İki kere iki dört eder hâlâ farkına varamadın mı bunun? Aç ağzını da iki laf et. Tanrı'nın budalası. Bu bağbozumudur, o kadar kolay mı sandın bu işi. Böyle bir günde herkes güler, asık suratlı kara koyun bile.»

«Onu ayartma, Zebedi,» diye araya girdi Filipus. «Manastıra gitti; cüppeyi giyeceğe benzer. Duymadın mı hiç? Şeytan yaşlanınca keşiş oluverirmiş.»

Yahuda dönüp Filipus'a zehir dolu bir bakış fırlattı, ama bir şey söylemedi. Nefret ediyordu ondan. Erkek değildi o; gevezelikten başka şey bilmezdi, eylem denen şey yanma uğramamıştı. Son dakikada kıpırdayamaz olmuş, Kardeşlik Topluluğu'na katılmak istememişti. «Koyunlarım var,»

diyordu bahane olarak. «Koyunlarım var benim; nasıl başıboş bırakabilirim onları?»

Zebedi Baba katıla katıla gülerek Kızılsakal'a döndü. «Dikkatli ol şapşal herif,» diye seslendi ona. Keşişlik bulaşıcı bir hastalıktır. Aman dikkatli ol, tutulmayasın sakın!.. Kendi oğlumun da düşmesine ramak kalmıştı. Yaşlı hanımım hastalandı, zavallıcık; sevgili oğlu duymuş. Başrahip'ten otlar üstüne epey şeyler öğrenmişti, böylece onu iyi etmek için eve geldi. Artık ayrılmayacak buradan, görürsün bak. Nereye gider ki? Aklını kaçırmadı ya? Çölde açlık, susuzluk, secde etmek ve Tanrı var. Burada, yiyecek içecek, kadın olduğu gibi Tanrı da var. Her yerde var Tanrı. Böyle olduğuna göre ne diye gidip de çölde aramalı onu Yahuda? Sen ne dersin buna, Yahuda İskariyot?»

Kızılsakal cevap vermeden çekicini savurdu. Ne diyebilirdi ki ona. Bu pis köpek ne istiyorsa o oluyordu. Yanındakinin dertlerini nasıl anlayabilirdi ki? Bir pire sıçradı diye herkesi yeryüzünden silmiş olan Tanrı bile bu domuzu, bu asalağı, bu para düşkününü pohpohluyor, üstüne titriyor, burnunun bile kanamasını istemiyor, kışın yünden, yazın ketenden bir örtü gibi üstünü kaplıyordu. Nedendi? Ne buluyordu ki onda? Pis moruk, İsrail için mi kaygılanıyordu ki? Tanrı ne diye küçük parmağını oynatıp da İsrail'e yardım etmiyordu? Herif, servetini korudukları için Romalı canileri seviyordu. Tanrı korusun onları diyordu, düzeni sağlayan onlar. Onlar olmayaydı, baldırıçıplak serseriler ve alçaklar üstümüze üşüşür, neyimiz var, neyimiz yok didik didik ederlerdi... Ama korkma sen, zamanı gelecektir, göreceksin o günü piç oğlu piç. Tanrı'nın unutup yarı bıraktığını, Partizanlar, Tanrı onlardan razı olsun, hatırlayacak ve tamamlayacaktır... Sabır Yahuda, ses çıkarayım deme sakin. Sabret Yehova'nın günü yakındır!

Firuze taşı gözlerini kaldırarak, Zebedi'ye baktı; presteydi, kendi kanı üstünde sırtüstü yatıyor, bütün yüzü gülümsüyordu.

Bu arada dört ızbandut, dikkatle bacaklarını kazıyarak temizlemişler ve prese girmişlerdi. Dizlerine kadar batmış, üzümleri çiğniyorlar, üstünde tepiniyorlar, ara sıra eğilip avuç avuç yiyorlar, ağızlarını dolduruyorlardı. Bazen çığlık atıp zıplıyorlardı. Şıra kokusu sarhoş etmişti onları, kafalarını sersemleten şıra değildi sadece, açılmış olan ön kapıdan bağa doğru baktıklarında kızların eğilip yerden üzüm topladıklarını görüyorlardı. Güzellikleri dizlerinin üstüne dek açılıyordu, üzüm salkımlarını andıran memeleriyse asma yaprakları üstünde ileri geri sallanıp duruyordu.

Çiğneyiciler onları görünce başlan dönüyordu. Şarap presi, bağ bahçe değildi burası, cennetti. Yüksek yerde Yehova oturmuş, elinde uzun bir değnek ile çakı, her birinin borcunu hesaplıyordu; her birinin ne kadar sepet, kaç şarap damacanası getirdiğini yazıyordu. Yarın değil öbür gün, öldüklerinde, onları, kaç şarap damacanası, kaç kazan yemek, kaç kadın verecekti!

«İnan olsun,» dedi Petrus, «Tanrı şu anda bana gelip de; Hey Petrusçuk. keyfine diyecek yok bugün, dile benden ne dilersin? diye soraydı, ona üzüm çiğnemek Rabbim, sonsuzca üzüm çiğnemek derdim!»

«Şarap içmeden mi aptal?» diye kaba kaba sordu Zebedi Baba.

«Hayır, gönlümün derinlerinden geliyor bu, sadece üzüm çiğnemek!» Gülmüyordu; yüzü ciddiydi, dalgındı. Bir ara çiğnemeyi bırakıp güneşe yattı. Yarı belinden yukarısı çıplaktı, yüreğinin üstünde büyük bir kara balık vardı. Sabık mahpuslardan bir zanaatkâr, yıllar önce iğneyle kazmıştı onu göğsüne, öyle ustaca yapmıştı ki balığı, kuyruğunu oynatıyor, Petrus'un göğsündeki kıvırcık kıllara takılmış, sevinç içinde yüzüyor sanırdınız. Balığın üzerinde, kancalı, dört çapraz kollu küçük bir çapa vardı.

Ama Filipus'un aklı koyunlarındaydı. Toprağı sürmek, bağa bahçeye bakmak veya üzüm çiğnemek hoşuna gitmiyordu.

«Hey, Tanrım!» dedi alayla, «Demek istediğin bu ha Petrus! Sonsuzca üzüm çiğnemek! Ben, Rabbim'in, göğü yeri, üstü keçi ve koyunla dolu yeşil bir çimenlik yapmasını isterdim. Onların sütünü sağar, sütü de yamaçtan aşağı akıtırdım. Dere gibi akardı, yoksulların içebileceği göller meydana getirirdi ovada. Her gece toplanırdık biz de, bütün çobanlar, Tanrı da başçoban olmak üzere, gelirdi yanımıza; bir ateş yakardık, kuzu kızartır, hikâyeler anlatırdık. Budur cennet dediğin.»

«Tanrı belanı versin, kuş beyinli herif!» diye homurdandı Yahuda, Filipus'a vahşi bir bakış fırlatarak.

Çıplak, kıllı delikanlılar, kasıklarında renkli bir paçavra, avluya girip çıkıyorlardı. Birbiriyle ilgisi olmayan sözlere kulak verip gülüyorlardı. Onların da içinde bir cennet vardı, ama ne olduğunu açıklamıyorlardı. Sepetleri prese döküyor, derken bir sıçrayışta eşiği aşıp üzüm toplayan güzellere katılmak üzere koşuyorlardı.

Zebedi, ustaca bir söz söylemek üzere dudaklarını aralamıştı ki, ağzı açık kalakaldı. Tuhaf bir konuk belirmişti kapıda, onları dinliyordu.

Üstünde boynundan sarkan kara bir keçi postu vardı; ayakları çıplaktı, saçı darmadağınık olup, yüzü kükürt gibi sapsarıydı. Gözleri iri, kara ve ateşliydi.

Ayaklar çiğnemeyi bıraktı, Zebedi söyleyeceği nükteden vazgeçti, herkes kapıya doğru döndü. Eşikte duran bu canlı cenaze de kimdi? Kahkaha durdu. Yaşlı Salome pencerede göründü, bakar bakmaz çığlık atlı: «Andreas!»

«Hey Tanrım! Andreas ha,» diye seslendi Zebedi, «bak şu haline! Yerin dibinden mi çıktın ne? Yoksa yolculuğun oraya mı?»

Petrus şarap presinden sıçradı, ses çıkarmadan kardeşinin eline yapışarak, sevgi ve korku içinde ona baktı. Ya Rabbim! Andreas mıydı bu, o tombul genç kahraman, ünlü atlet, oyunda birinci gelen Andreas bu muydu? Köyün

en güzel kızı, lepiska saçlı Rut'a nişanlı Anderas mıydı bu? Kız, gecenin birinde, Tanrı müthiş bir rüzgâr çıkardığında, babasıyla birlikte gölde boğulmuştu. Andreas da ümitsizlik içinde kendini tamamıyla Tanrıya vermek üzere bırakıp gitmişti. Kim bilir, diye düşünüyordu, Tanrı'ya katılırsam belki, onu orada bulurum. Tabii aradığı Tanrı değil, nişanlısıydı.

Petrus dehşet içinde ona bakıyordu. Onu Tanrı'ya ver

diklerinde nasıl olduğunu hatırlatıyordu; ama bakın hele Tanrı, onu onlara nasıl geri vermişti!

«Hey!» diye seslendi Zebedi, Petrus'a, «bütün gün şaşkın şaşkın elleriyle mi oynayacaksın? Bırak da içeri girsin; dışarda bir rüzgâr esse, seriverecek yere!.. Gel içeri Anderas, oğlum, eğil de biraz üzüm al ye. Tanrı'ya şükür ekmeğimiz de var. Ye de yanaklarına renk gelsin, çünkü zavallı baban bu halde görecek olursa seni, korkar da yeniden köpekbalığının içine giriverir!»

Ama Andreas iskelet kolunu kaldırdı: «Utanmıyor musunuz? Dünya nerdeyse yok olacak, sizse burada, güle oynaya üzüm çiğniyorsunuz!

«Azizler bizi korusun, bir karın ağrısı daha çıktı başımıza» diye homurdandı Zebedi, bu kez öfkeyle Andreas'a döndü. «Sen de mi başımıza bela kesildin, ha? Yeter artık yahu, gırtlağımıza kadar geldi. Vaftizci peygamberiniz böyle mi buyuruyor? Pekâlâ o halde git söyle ona da teranesini değiştirsin artık. Dünya'nın sonunun geldiğini söylüyor, mezarlar açılacakmış, ölüler de uçup gidecekmiş; Tanrı'nın yeryüzüne ineceğini söylüyor. İkinci Geliş! Hesap defterini açtı mı vay başımıza gelenler!.. Yalan, yalan! Yalan bütün bunlar! Onu dinlemeyin çocuklar, işinize devam edin siz! Çiğneyin üzümleri!»

«Tövbe edin! Tövbe edin!» diye haykırdı Yunus'un oğlu. Kardeşinin kollarından kurtuldu, parmağıyla göğü göstererek Zebedi'nin tam karşısında, bahçenin orta yerinde durdu.

«Senin iyiliğin için söylüyorum Andreas,» dedi Zebedi, «Otur da ye, biraz da şarap iç, kendine gel. Zavallıcık, açlık aklını yitirtmiş sana!»

«Rahat hayat şeninkini yitirtmiş, Zebedi,» diye cevap verdi Yunus'un oğlu. «Ama yer ayaklarının altında açılıyor. Tanrı bir depremdir; şarap presini, kayıklarını, seni ve kahrolasıca karnını yutacak!»

Alevlenmişti, gözlerini orada burada gezdiriyor, bazen

biri, bazen öteki üstüne dikiyor, seslemiyordu; «Bu şıra şarap olmadan önce dünyanın sonu gelecektir! Kıl gömlekler giyin, başlarınızın üstüne kül serpin, dövünerek: «Günah işledim! Günah işledim!» diye bağırın. Yeryüzü bir ağaçtır, çürümüştür artık, Mesih, elinde balta, gelmektedir.»

Yahuda çekiç sallamasını bıraktı. Üst dudağı kıvrılarak içine kaçmıştı, keskin dişleri gün ışığında parıl parıldı. Ama Zebedi kendini tutamaz olmuştu artık.

«Petrus!» diye seslendi, «Tanrını seviyorsan al şunu da at dışarı. İşimiz var bizim. «Geliyormuş.» Elinde bazen ateş, bazen hesap defteri oluyor, bu kez de daha neler, baltayla geliyormuş. Ne diye bizi rahat bırakmazsınız, düzenbazlar, dolandırıcılar? Bu dünya pekâlâ yerinde duruyor, keyfine diyecek yok, anladınız mı!.. Çocuklarım, çiğneyin siz üzümlerinizi, rahatınıza bakın!»

Petrus yatıştırmak için Anderas'ın omuzunu okşadı. «Sakin ol,» dedi yavaşça, «sakin ol kardeşim, bağırma. Yolculuk yormuş seni. Eve gidelim de dinlen biraz. Babam görsün de seni, gönlü yatışsın.» Elinden tutup yavaş yavaş, dikkatle, sanki kör götürüyormuş gibi ona kılavuzluk etti. Dar sokaktan çıkıp, kayboldular.

Zebedi Baba kahkahadan kırılıyordu. «Vay zavallı Yunusçuk, balık kaynağım benim, dünyada istemezdim senin yerinde olmak!»

Ama bu kez ağız açmak sırası ihtiyar Salome'ye gelmişti. Anderas'ın iri gözlerinin hâlâ üstünde olduğunu, onu yaktığını duyuyordu. «Zebedi,» dedi,

ak saçlı başını sallayarak, «ağzından çıkanı kulağın duysun, kaşarlanmış günahkâr seni. Üzerimizde hesap tutan bir melek var. Alayının karşılığını göreceksin.»

«Annem haklı,» dedi o ana kadar ağzını açmamış olan Yakup. «Sevgili oğlu Yuhanna'nın başına gelen acıları nerdeyse sen de çekecektin. Öyle geliyor ki bana, o tehlikeden henüz kurtulmuş değilsin. Taşıyıcıların dediğine göre üzüm toplamaya yardım etmiyormuş, kadınlarla oturuyor, onlara Tanrı'dan, oruçtan ve ölümsüz ruhlardan söz açıp gevezelik ediyormuş... Ben de senin yerinde olmak istemezdim baba!»

Kıkır kıkır güldü. Tombul, şımarık kardeşini hazmedemiyordu, vahşice, üzümleri çiğnemeye başladı.

Zebedi'nin koca başına kan hücum etmişti. O da büyük oğlunu hazmedemiyordu, öylesine benzeşiyorlardı. O sırada Nâsıralı Yusuf un karısı Meryem, kapıda, Yuhanna'nın koluna dayalı görünmeseydi, kavga çıkaracaktı. İnce ayakları kan içindeydi, uzun yolculuğu tozla kaplamıştı ayaklarını. Evinden ayrılalı nice oluyordu, oğlunun peşinde, ağlaya ağlaya, köy köy dolaşmıştı. Tanrı, oğlunun aklını başından almıştı; onu insanların yolundan ayırmıştı. Anne, ah vah ederek, henüz hayatta olan oğluna ağıt okuyordu. Önüne çıkana sormuştu onu gören var mı diye, «uzun boylu, ince yapılı, çıplak ayaklıdır; sırtında mavi bir entarisi vardı, bir de siyah meşin kemer takmıştı. Görmüş olan var mı aranızda?»... Gören yoktu, ancak şimdi, Zebedi'nin küçük oğlu sayesinde izini bulabilmişti. Çöldeki manastırdaydı. Beyaz cüppe giymiş, secdeye varmış, dua ediyordu... Kadına acıyan Yuhanna, her şeyi açıklamıştı. Çöle doğru yola çıkmadan, biraz dinlenmek üzere, Yuhanna'nın koluna dayanarak Zebedi'nin bahçesine girmişti.

İhtiyar Salome ihtişamla doğruldu: «Hoş geldin, Meryemciğim,» dedi. «Gelsene içeri.»

Meryem başörtüsünü kaşlarına indirdi, başını eğdi, gözleri yerde, bahçeden geçti. Kendinden yaşlı olan dostunun elinden tuttu ve ağlamaya başladı.

«Ağlamakla büyük günah işliyorsun, yavrum,» dedi ihtiyar Salome. Onu divana oturttu, kendi de yanına oturdu. «Oğlun güven altında artık, Tanrı'nın damı başı üstünde.»

«Annenin yürek sızısı da dayanılabilecek şey değil Salome,» diye cevap verdi Meryem içini çekerek. «Tanrı bana bir oğlan verdi, o da sakat çıktı.»

Zebedi Baba yakınmasını işitmişti, (çıkarına dokunmadın mı, pek kötü adam sayılmazdı), onu yatıştırmak için bulunduğu yerden indi. «Gençliktendir Meryem,» dedi, «gençlikten. Kaygılanma sen, bu da geçer. Gençlik şarap gibidir, çok geçmeden duruluruz, artık tekme atmayı bırakır, savunuşuz boyunduruk altına gireriz. Senin oğlun da durulur Meryem. Bak benimkine, şu karşısında durana, durulmaya başladı bile. Tanrıya şükürler olsun.»

Yuhanna kızardı, ama bir şey söylemedi. Konuğa bir bardak soğuk su ile olgun incirler getirmek üzere içeri girdi. Yan yana oturmuş, baş başa vermiş iki kadın, Tanrı'nın alıp götürdüğü oğlan üstüne konuşuyorlardı. Erkekler duymasın, araya girip de acının kadınlara verdiği derin kadınsı zevki bozmasın diye fısıltıyla konuşuyorlardı.

«Dua edip duruyormuş, öyle diyor oğlunuz, Salome Hanımcığım; öyle çok secde ediyormuş ki, elleri dizleri hep nasır tutmuş. Yuhanna'nın dediğine göre, bir şeycikler yemiyor, eriyip gidiyormuş. Havada kanallar da görmeye başlamış... Melekleri görebilmek için su bile içmek istemiyormuş... Bu musibet onu nereye sürükleyecek dersiniz Salome Hanım? Haham amcası bile iyi edemiyormuş onu, düşünün, kaç ecinniyi iyi etmiş olduğunu düşünün, Tanrı niye beni lanetledi Salome hanım, ben ne yaptım ona?»

Başım, yaşlı dostunun dizleri üstüne koyup ağlamaya başladı.

Yuhanna, su ile bir incir yaprağı üstünde beş altı incir getirdi. «Ağlamayın hanımefendi,» dedi ona, incirleri kucağına koyarak. «Oğlunuzun bütün yüzünde kutsal bir parıltı dolaşıyor. Herkes göremez onu, ama ben bir gece gördüm; yüzünü yalayıp yuttuğunu gördüm de dehşete düştüm. Başrahip öldükten sonra da, Peder Habakkuk her gece onu düşünde görmüş. Oğlunuzu elinden tutmuş, hücre hücre dolaştırıyor, uzatmış olduğu parmağıyla, bir şey söylemeden, sadece gülümseyerek onu gösteriyormuş. Sonunda, Peder Habakkuk dehşet içinde yataktan fırlayıp öteki keşişleri uyandırmış. Bu düşü çözmek için hep birlikte uğraşmaya başlamışlar. Başrahip ne demek istiyor diye? Yeni konuklarını gösterip gülümsemesi nedendi acaba? Birden, dün değil evvelsi gün, oradan ayrıldığım gün, keşişlere bir vahiy geldi Tanrı'dan ve düşü çözdüler. Ölü adam, oğlunuzun Başrahip yapılması için talimat veriyormuş. Vakit kaybetmeksizin bütün manastırdaki keşişler, gidip oğlunuzu buldular, ayaklarına kapanıp Tanrı'nın rızasıyla manastıra Başrahip olması için yalvardılar. Oğlunuz kabul etmedi ama. «Olmaz, olmaz, benim yolum o yol değil,» dedi, «ben lâyık değilim ona, buradan gideceğim!» Manastırdan ayrılmadan önce «olmaz olmaz» diye seslendiğini duydum. Keşişler, kaçmasın diye onu bir hücreye kapatıp kapısının önüne de bekçi dikeceklerini söyleyerek tehdit ediyorlardı.»

«Kutlu olsun, Meryem,» dedi ihtiyar Salome; kağşamış yüzü pırıl pırıldı. «Mutlu anne! Tanrı rahmine üflemiş de farkında değilsin!»

Tanrı tarafından sevilen kadın bu sözleri duyunca başını salladı, yatışmıyordu yüreği: «Oğlumun aziz olmasını istemiyorum!» diye mırıldandı. «Herkes gibi bir erkek olmasını istiyorum. Evlenmesini, bana torun yapmasını istiyorum. Budur Tanrı'nın yolu.»

«O dediğiniz insanın yoludur,» dedi Yuhanna yumuşak bir sesle, karşı çıkmak onu utandırıyormuş gibi. «Tanrı'nın yolu öteki yoldur, oğlunuzun seçtiği.»

Bağ tarafından sesler ve kahkahalar geliyordu. Alı al, moru mor, iki genç taşıyıcı avluya girdi.

«Kötü haber beyler,» diye seslendiler kahkahadan kırılarak. «Magdala ayaklanmışa benzer. Halk ellerine taş almış, öldürmek üzere denizkızının peşine takılmışlar!»

Rakslarını bırakıp, «hangi denizkızının?» diye seslendi üzüm çiğneyenler. «Magdalena olmasın?»

«Magdalena ya! Tanrı korusun. Geçerken iki katırcıdan duyduk. Dediklerine göre, haydut başı Barabbas korku ve vahşet saçan Barabbas Nâsıra'dan çıkıp, dün yani cumartesi günü, Magdala'yı basmış.»

«Al sana bir tane daha!» diye homurdandı Zebedi, kudurmuş gibi. «Kahrolasıca! Güya Partizanmış da, İsrail'i kurtaracakmış, pis suratlı mendebur! Dilerim cehennemde cayır cayır yanar, piç oğlu piç! Ece?»

«Akşam vakti, Magdalena'nın evinin oradan geçerken, bir de bakmış, avlusu ağzına kadar dolu. Aforoz edilen kadın, kutsal Sebt günü nasıl çalışırmış! Dinsizliğin bu kadarı olmazmış. İçeri dalıp gömleğinin içinden bıçağını çıkarmış, tüccarlar da kılıçlarını çekmişler, konu komşu üşüşmüş, herkes birbirine girmiş, insan ne olduğunu daha fark etmeden, bahçe kol ile bacak yığını haline gelmiş. Adamlarımızdan ikisi yaralanmış; tüccarlar develerine atlayıp paçalarını kurtarmışlar. Barabbas kadını öldürmek üzere kapıyı kırıp içeri girmiş, ama Magdalena'yı bulabilirsen bul. Kümesten kaçmış, arka kapıdan gizlice sıvışıp gitmiş. Bütün köy ava çıkmış, ama çok geçmeden karanlık basmış, bulmanın imkânı da olmamış. Sabahleyin her yöne adam salmışlar ve izini bulmuşlar. Galiba kumda ayak izine rast gelmişler, Kefernahum'a doğru gidiyormuş!»

«Buraya gelirse yaşadık demek!» dedi Filipus, etli, keçi dudağım andıran dudaklarını yalayarak. «Cennetimizde bir o eksikti. Tabii ya, Havva'yı unutmuştuk, onu görmek bizim için büyük şeref!»

«Su değirmeni, Sebt günü de açık zavallının!» dedi basit Natanael, sakalı arkasından yılışık yılışık gülerek. Bir keresinde, Sebt arifesi nasıl yıkanıp da yeni giysiler giydiğini, tıraş olduğunu hatırlamıştı. Derken haham ayartıcısı gelmiş, onu elinden tutup götürmüştü. Birlikte Magdala'ya gitmişler, dosdoğru Magdalena'nın evinin yolunu tutmuşlardı, Tanrı ondan razı olsun! Kıştı, işler kötü gidiyordu, Natanael ise bütün Sebt günü yapayalnız onun değirmeninde kalmış ve

öğüt... Sevinçli sevinçli gülümsedi. Büyük günah sayılabilirdi. Evet, büyük günah; ama Tanrı'ya güvenimiz sonsuzdur, Tanrı'ysa bağışlayıcıdır... Kendi halinde, zavallı, parasız pulsuz, bekâr Natanael, köy yolunun kör köşesinde küçük bir kürsü önünde oturup, köylülere tahta kunduralar, çobanlara kalın sandallar yaparak geçirmişti ömrünü. Ne biçim bir hayattı bu! Bu yüzden bir kere, bütün ömründe bir kerecik her şeyi bir yana fırlatıp atarak Sebt günü de olsa erkekliğini duymuştu. Dediğimiz gibi, Tanrı anlar bunu ve bağışlar...

Zebedi kaşlarım çatmıştı.

«Bela bela üstüne!» diye homurdandı. «Kavgalarının ille de benim bahçemde mi olması gerekiyor? Önce peygamberler, sonra orospular ve ağlayan balıkçılar, şimdi de Barabbas çıktı, yeler be artık!» Üzüm çiğneyenlere döndü:

«Siz yavrularım, işinize bakın. Çiğneyin üzümlerinizi!»

Evin içinde yaşlı Salome ile Yusuf un karısı Meryem olanı biteni duyunca bakışıp, bir şey söylemeden başlarını öne eğdiler. Yahuda çekicini bıraktı ve sokak kapısına gidip, kapının pervazına dayandı, her şeyi duymuştu,

kafasına bir bir çakmıştı işittiklerini. Kapıya giderken Zebedi Baba'ya yabani bir bakış fırlattı.

Kapıda durup dinledi. Sesler geliyordu, bir toz bulutunun yükseldiğini gördü. Erkekler koşuyor, kadınlar: «Yakalayın! Tutun!» diye çığrışıyorlardı, üç adam şarap presinden aşağı atlayamadan, para delisi moruk yüksek yerinden aşağı kayacak vakit bulamadan, Magdalena, üstü paramparça, dili bir karış dışarı sarkmış, avluya girip, yaşlı Salome'nin ayaklarına kapandı.

«İmdat!» diye bağırıyordu. «İmdat! Geliyorlar!»

Yaşlı Salome günahkâra acıdı. Ayağa kalktı, pencereyi kapadı, oğluna kapıyı sürmelemesini söyledi.

«Yere çök,» dedi Magdalena'ya. «Gizlen oracığa.»

Yusuf'un karısı Meryem, yoldan sapmış bu kadına eğilerek baktı; hem acı, hem de dehşet vardı bakışlarında. Namusun ne kadar acı ve kaygan bir şey olduğunu ancak namuslu kadınlar bilirdi, ona acıdı. Ama aynı zamanda günah dolu bu beden, ona pösteki gibi, tekin olmayan, tehlikeli bir hayvan gibi geliyordu. Bu hayvan, daha yirmi yaşındayken oğlunu kapmak istemişti, eline geçirmesine de ramak kalmıştı. Evet, kurtuldu kadından, diye düşünüyordu Meryem içini çekerek, ama Tanrı'ya gelince...

Yaşlı Salome, elini, Magdalena'nın yanan başına koydu. «Niye ağlıyorsun, yavrum?» diye sordu acıyarak.

«Ölmek istemiyorum,» diye cevap verdi Magdalena. «Hayat güzel.. Ölmek istemiyorum!»

Yusuf un karısı Meryem de uzattı elini. Artık korkmuyordu ondan, tiksinmiyordu da. «Korkma, Maria,» dedi ona dokunarak. «Tanrı koruyor seni, ölmeyeceksin.»

«Nerden biliyorsunuz, Meryem Hanım?» diye sordu Magdalena gözlerinde sönüp yanan bir ışıkla.

«Tanrı bize zaman verir Magdalena, tövbe etme zamanı,» diye kesin bir cevap verdi İsa'nın annesi.

Üç kadın konuşmaktayken ve acı yoluyla birleşmek üzereyken, «Geliyorlar! Geliyorlar! İşte oradalar!» bağırışları bağlardan uçtu ve Zebedi Baba, oturduğu yüksek yerden aşağı kaymaya vakit bulamadan, sokak kapısında, iri yarı ateş püsküren insanlar belirdi. Barabbas da alı al, moru mor, kan ter içinde haykırarak eşiği aştı.

«Hey Zebedi» diye seslendi. «İzin versen de, vermesen de İsrail'in Tanrısı adına giriyoruz içeri!»

Böyle dedikten sonra yaşlı mal sahibi ağzını açmaya vakit bulamadan Barabbas, bir itişte kapıyı menteşelerinden söküp Magdalena'yı örgülü saçlarından yakaladı.

«Çık dışarı orospu! Çık dışarı diyorum sanat» diye kükredi. Magdalalılar bu sırada içeri girdiler. Kadını yakalayıp yuhalar ve kahkahalar arasında gölün yanındaki çukura getirip içine attılar. Derken kadın erkek dağılıp önlüklerine, ceplerine taşlar doldurmaya başladılar.

Bu ara yaşlı Salome, feci ağrılarına rağmen, yatağından sıçradı, kocasını azarlamak üzere sürünerek avluya gitti.

«Utan!» diye bağırdı ona. «Şu serserilerin evine girip senden yardım isteyen bir kadını alıp gitmelerine göz yumuyorsun ha!»

Avlunun ortasında kararsız duran oğlu Yakup'a döndü:

«Ya sen, sen de babandan örnek alıyorsun. Utan utan! Adam olmayacak mısın sen; sen de mi çıkarına tapacaksın? Koşsana! Bütün bir köyün öldürmek istediği bir kadını kurtarsana. Bütün köy! Utanmıyorlar!"»

«Sakin ol anne, gidiyorum,» diye cevap verdi oğlu, dünyada annesinden başka kimseden korkmazdı. Ona ne zaman kızsa, o vahşi haşin sesin annesinin olmadığını, inatçı İsrail soyunun, çölde kısılan o eski sesi olduğunu hissettiğinden dehşet içinde kalırdı.

Yakup dönerek iki arkadaşı Filipus ile Natanael'e başıyla işaret etti. «Gidelim!» dedi. Yahuda'yı bulmak için fıçılara bir bir baktı, demirci ortalıkta yoktu.

«Ben de geliyorum,» dedi Zebedi, karısıyla yalnız kalmaktan korktuğu için sinirlenmişti. Eğilerek değneğini alıp oğlunun ardından gitti.

Magdalena çığlık atıp duruyordu. Yara bere içinde, çukurun bir köşesine yığılmış, korunmak için başını kollarıyla örtmüştü. Kadın erkek kenarda durmuş, gülüşerek ona bakıyorlardı. Dolaylardaki bağlardan taşıyıcılar ve üzüm toplayıcıları işlerini bırakmış, yaklaşıyorlardı; delikanlılar, yarı çıplak, kanlar içindeki o ünlü bedeni, kızlar da nefret ettikleri ve kendileri bir şey yapamadıkları için kıskandıkları kadını görmeye koşuyorlardı.

Barabbas bağrışları susturmak için elini kaldırarak işaret verdi. Kararı bildirecek ve taşlamaya başlanacaktı. O sırada Yakup göründü. Haydut başı Partizan'a doğru ilerlemeye başladı, ama Filipus sıkı sıkı kolundan tuttu.

«Nereye?» dedi. «Nereye gidebiliriz ki? Bir avuç insanız biz, onlar bütün bir köy. Elimizden bir şey gelmez.»

Ama Yakup, annesinin vahşi sesini hâlâ duyuyordu içinde.

«Hey, Barabbas, hey boğazkesen!» diye bağırdı. «Bizim köyümüze adam öldürmeye mi geldin! Bırak kadını, biz yargılarız onu. Magdala'nın ve Kefernahum'un ihtiyar heyeti gelir, verir yargısını; babası Nâsıralı haham da gelir. Yasa böyle der!»

«Oğlum haklıdır,» diye söze karıştı Zebedi Baba; ağır sopasıyla geldi. «Haklıdır. Yasa böyle der!»

Barabbas, koca vücudunu sallayarak dönüp tam önlerinde durdu. «Köy ihtiyar heyetinin avuçları yağlıdır,» diye seslendi, «Zebedi'ninki de öyledir. Onlara güvenim yok benim. Yasa ben, kendimim, kahraman delikanlılardan birinin cesareti varsa çıksın karşıma!»

Gözbebeklerinde caniliğin pırıldadığı Magdalalı ve Kcfernahumlu kadınlar, erkekler, Barabbas'ın çevresinde toplaştı. Ellerinde sapan, bir köylü çocuğu topluluğu geldi.

Filipus Natanael'i kolundan tutup geri çekildi. Yakup'a döndü:

«Git sen istersen Zebedi'nin oğlu, bize gelince, biz pes diyoruz. Deli değiliz.»

«Utanmıyor musunuz korkaklar!»

«Hayır, utanmıyoruz. Git istersen, yalnız başına git!»

Yakup babasına döndü, ama Zebedi öksürdü.

«Ben yaşlı bir adamım,» dedi.

«Ne haber...?» diye bağırdı Barabbas kahkahalarla gülerek.

Yaşlı Salome, küçük oğlunun koluna dayanarak geldi. Ardında gözleri yaşlı Yusuf'un karısı Meryem vardı. Yakup döndü, annesini gördü, tir tir titredi. Önünde çılgın köylülerle dehşet saçan boğazkesen vardı; ardında vahşi ve susan annesi.

«Bekliyorum...» diye yeniden gürledi Barabbas, kollarını sıvayarak.

«Onları utandırmayacağım» diye mırıldandı Zebedi'nin oğlu. İleri doğru yürür yürümez, Barabbas ona doğru atıldı.

«Öldürecek onu!» dedi küçük kardeşi, Yakup'un yanına varmak için kendini kurtarmaya çalışarak. Ama annesi tutmuş bırakmıyordu.

«Sen sus,» dedi, «karışma.»

Ama iki rakip tam kapışacakları sırada göl kıyısından mutlu bir bağırış duyuldu: «Maran ata! Maran ata!» Güneşten yanmış bir delikanlı, soluk soluğa önlerine atıldı, ellerini sallayıp duruyordu.

«Maran ala! Maran ata!» diye bağırıyordu. «Rab geliyor!»

«Kim geliyor?» diye bağırdılar çevresini alıp. «Kim?»

«Rab,» diye cevap verdi delikanlı, ardındaki çölü göstererek. «Rab işte!»

Herkes döndü. Güneş batıyordu, sıcak hafiflemişti. Kıyıdan yukarı doğru gelen biri vardı. Manastırdaki keşişler gibi başlan aşağı beyaz bir cüppe giymişti. Göl yanındaki zakkumlar açmıştı, beyaz cüppeli adam elini uzatıp kırmızı bir çiçek kopardı ve dudakları arasına soktu. İki martı vardı çakıl taşları üstünde yürüyen; geçsin diye bir kenara çekildiler.

İhtiyar Salome, ak saçlı başını kaldırıp havayı kokladı. «Kim geliyor?» diye sordu oğluna. «Rüzgâr başka türlü esmeye başladı.»

«Yüreğim patlayacak nerdeyse anne,» dedi çocuk. «O olacak!»

«Kim?»

«Susss, konuşma!»

«Arkasındakiler kim? Aman Ya Rabbi, koca bir ordu.»

«Bağbozumunda yere düşen üzüm tanelerini toplayan yoksullar anne. Ordu değil, korkma.»

Gerçekten de ardındaki pejmürde kılıklı güruh bir orduyu andırıyordu. Kadın erkek, çoluk çocuk, ellerinde torbalar sepetler, haşatı yapılmış bağlara daldılar, aramaya başladılar.

Her yıl, hasat vakti, bağbozumunda, zeytin toplamada bu sürüler, Galile'nin dört bir yanından fışkırır, İsrail'in yassının buyurduğuna göre, mal sahiplerinin yoksullar için bıraktığı mısır, üzüm ve zeytini toplarlardı.

Beyazlı adam durdu birden. Kalabalığı görmek ürkütmüştü onu. Buradan gitsem! dedi kendi kendine, eski korkusunun etkisi altında. Bu insanlar dünyası; gitmeliyim çöle, Tanrı'nın bulunduğu yere dönmeliyim... Geleceği yine pamuk ipliğine bağlı duruyordu. Hangi yöne gidecekti, ileri mi geri mi?

Çukurun çevresindeki herkes kıpırdamadan ona bakıyordu. Yakup ile Barabbas, kolları sıvalı, karşı karşıya duruyorlardı. Magdalena bile başını kaldırmış, dinliyordu... Hayat mıydı, ölüm mü? Neydi bu sessizlik? Rüzgâr

değişmişti. Birden ayağa sıçradı ve kollarını kaldırarak «İmdat!» diye bağırdı.

Beyazlı adam sesini duydu, tanıdı, tir tir titredi.

«Magdalena,» diye fısıldadı. «Magdalena! Kurtarmalıyım onu!» Kollarını iki yana açarak hızlı hızlı kalabalığa doğru yürüdü.

Halka yaklaştıkça, öfke dolu gözler, karanlık, işkence altında acı duyuyormuş izlenimi uyandıran vahşi bakışlar gördükçe, yüreği daha bir coşuyor, içi yakınlık ve sevgiyle doluyordu. Bunlar insan diye düşünüyordu. Bunların hepsi kardeş, her biri, ama bilmiyorlar çektikleri acılar bundan... Bilselerdi, ne büyük kutlamalar, sarılıp öpüşmeler olurdu, ne büyük mutluluk!

Sonunda gelip bir kayanın üstüne çıktı, kollarını iki yana

açtı.

Derinlerden sevinç dolu, zafer dolu bir söz çıktı.

«Kardeşlerim!»

Şaşkın halk birbirine baktı. Herkes susuyordu.

«Kardeşlerim!» diye yeniden çınladı o zafer çığlığı. «Kardeşlerim, sizi görmek beni pek sevindirdi.»

«Biz de pek sevindik seni görmekle, çarmıhçı!» diye cevap verdi Barabbas, yerden ağır bir taş alarak.

«Oğlum!» diye seslendi yürek parçalayıcı bir ses, Meryem koşup oğluna sarıldı. Gülüyor, ağlıyor, onu okşuyordu; ama o, bir şey söylemeden, annesinin kollarından kurtulup Barabbas'a doğru yürüdü.

«Barabbas kardeşim,» dedi. «Seni gördüğüme pek sevindim. Dostunum senin; büyük müjde getiriyorum.»

«Yaklaşma,» diye gürledi Barabbas ve başkalarının gözünden saklamak için Magdalena'nın önüne geçti. Ama Magdalena, sevgili sesi duymuş ayağa sıçramıştı.

«İsa!» diye bağırdı. «İmdat!»

Tek bir adımda çukurun kenarına geldi İsa. Magdalena, kayalara el ayak parmaklarını takarak tırmanmaya uğraşıyordu. İsa durup elini uzattı. Magdalena o eli tuttu, İsa da yukarı çekti. Kadın soluk soluğa, kan içinde yere yığıldı.

Barabbas atılıp ayağını kadının sırtına dayadı. «Benim o!» diye gürledi, elindeki taşı kaldırarak. «Öldüreceğim onu, Sebt gününü kirletti. Ölüm!»

«Ölüm! Ölüm!» diye bağırdı halk, kurbanlarının ellerinden kaçacağından korkarak.

Pejmürde kılıklı güruhun, İsa'nın çevresini aldığını görünce Zebedi de, «Ölüm!» diye haykırdı; kim bilir ne gibi fikirler aşılıyordu onlara. Dilenciler istediklerini yapmaya kalkarsa, vay halimize... «Ölüm!» diye bağırdı yeniden değneğini yere vurarak. «Ölüm!»

İsa, Barabbas'ın kalkık kolunu tutarak. «Barabbas» dedi. Sesi sakin ve üzgündü, «Tanrı'nın buyruklarından yerine getirmediğin olmadı mı hiç? Bütün hayatın boyunca hiç çalmadın mı, adam öldürmedin mi, zina yapmadın mı, yalan söylemedin mi?»

Haykıran kalabalığa döndü, herkese bir bir baktı.

«Aranızda günahı olmayan kişi atsın ilk taşı!»

Kalabalık kıpırdadı, hatıralarını ve hayati uzuvlarını delen bu tırmalayıcı bakıştan kaçmaya çalışarak, geri geri çekildiler. Erkekler hayatları boyunca söyledikleri yalanlar, yaptıkları haksızlıkları, birlikte yattıkları başkalarının kadınlarını hatırladılar, kadınlar başörtülerini indirdiler, tuttukları taşlar ellerinden kayıp yere düştü.

Zebedi Baba halk yığınının üstün çıktığını görünce kudurdu. İsa bir kez daha döndü halka, gözlerini bir bir üstlerinde gezdirdi, gözlerinin ta derinlerine baktı.

«Aranızda günahı olmayan kişi atsın ilk taşı.»

«Ben,» dedi Zebedi. «Verin bana taşı. Suçsuzluk hiçbir şeyden korkmaz, ben atacağım!»

Barabbas'ın pek hoşuna gitmişti bu. Taşı verdi ona ve kenara çekildi. Zebedi, taşı elinde tartarak Magdala'nın üstünde durdu, tam başına isabet ettirmek için nişan alıyordu. Magdalena İsa'nın ayakları dibinde tortop olmuştu, sakindi, orada ölümden korkulmayacağını biliyordu.

Öfkeli pejmürde kılıklılar Zebedi Babaya baktılar, aralarından biri, en sıskası ileri atıldı.

«Hey, Zebedi,» diye seslendi, «Tanrıya inanıyorsun değil mi? Elin taş kesilecek şimdi, korkmuyor musun? Bir daha düşün; yoksulların hakkını yemedin mi hiç? Bir öksüzün bağını açık artırmayla sattırmadın mı hiç? Gece hiçbir dulun koynuna girmedin mi?»

Yaşlı günahkâr, dinledikçe elindeki taş daha ağır çekiyor, taşı tutan kolu, geri geri gidiyordu. Birden bir çığlık attı, kolu güçsüz, düşüverdi. Koca taş, yere yuvarlanıp ayak parmaklarını ezdi.

Pejmürde kılıklılar sevinç içinde bağırıyordu.

«Mucize! Mucize! Magdalena suçsuz!»

Barabbas ateş püskürüyordu, çiçek bozuğu yüzü kıpkırmızı olmuştu. Meryem'in oğluna atılarak, elini kaldırıp tokat attı. İsa sakince öteki yanağını çevirdi.

«Ötekine de vur, Barabbas kardeşim,» dedi.

Barabbas'ın eli uyuştu, gözleri dışarı fırladı, kimdi bu?

Hayalet mi, insan mı, yoksa şeytan mı? Şaşkın şaşkın geri gidip, İsa'ya gözlerini dikti.

«Vur öteki yanağıma da Barabbas kardeşim,» dedi Meryem'in oğlu yeniden onu kışkırtarak.

Tam bu sırada, Yahuda incir ağacının gölgesinden çıktı, oraya çekilmiş, olanı biteni seyretmişti. Her şeyi görmüş, ama ağzını açmamıştı.

Magdalena'nın öldürülüp öldürülmemesi umurunda değildi, ama Barabbas ile pejmürde kılıklıların Zebedi'ye karşı çıkıp günahlarını açığa vurması hoşuna gitmişti. İsa'yı göl kıyısında, yeni beyaz cüppesi içinde görünce yüreği hop etmişti. «Şimdi belli olur kim olduğu, ne istediği, insanlara ne müjdesi getirdiği,» diye mırıldanarak, elini koca kulağına götürmüştü. Ama daha başlangıçtaki ilk söz, «kardeşlerim» sözü hoşuna gitmemiş, yüzünü ekşitmişti. «Hâlâ akıllanmamış,» diye homurdandı. «Hayır, kardeş değiliz hepimiz. İsrailliler ile Romalılar kardeş olmadıkları gibi, İsrailliler de kendi aralarında kardeş değiller. Roma'da kendilerini satan Sadusiler, köy ağaları, zorbaya kulluk edenler, kardeşlerimiz değil bizim... Hayır işe yanlış başladın Meryem'in oğlu. Dikkatli ol!» Ama İsa'nın öteki yanağını, kızmadan, eşsiz bir insandışı tatlılıkla çevirdiğini görünce ürkmüştü. Nedir bu insan? diye bağırmıştı kendi kendine. Şu öteki yanağını çevirmesi yok mu, ancak bir melek yapabilirdi bunu, bir melek, ya da bir köpek.

Bir sıçrayışta Barabbas'ın yanına vardı. Meryem'in oğluna atılmak üzereyken kolundan yakaladı.

«Dokunma ona,» dedi boğuk bir sesle. «Bas git evine!»

Barabbas hayretle Yahuda'ya baktı. İkisi de aynı Kardeşlik Topluluğu'ndandı; birlikte kaç kez köyleri kentleri basmışlar, İsrail'in hainlerini öldürmüşlerdi. Şimdiyse...

«Sen ha, sen Yahuda?» diye mırıldandı, «Sen ha?»

«Evet ben, defol!»

Barabbas kımıldamıyordu. Yahuda, Kardeşlik Topluluğu'nda onun üstüydü, ona karşı gelemezdi; ama onuru da yerinden ayrılmayı önlüyordu.

«Yürü!» diye bir kez daha buyurdu Kızılsakal.

Haydut başını eğdi, Meryem'in oğluna vahşi bir bakış fırlattı: «Elimden kaçamayacaksın,» diye mırıldandı yumruğunu sıkarak. «Görüşeceğiz seninle!»

İzleyicilerine dönerek, istemeye islemeye;

«Gidelim,» dedi.

Güneş göğün temeline değmek üzereydi. Günün sıcağı hafiflemiş, rüzgâr dinmiş, göl pembemavi ışıldıyordu. Hâlâ aç bir sürü leylek tek bacak üstünde kayalara tünemiş, suya bakıyorlardı.

Pejmürde kılıklılar gözlerini Meryem'in oğluna dikmişler, bekliyorlar, gitmek istemiyorlardı. Ne bekliyorlardı? Açlıklarını ve çıplaklıklarını unutmuşlardı. Yoksulların ağzına biraz olsun tat versin diye üzümü toplanmış asmalarda tek tük salkım bırakmak lütfunda dahi bulunmamış olan mal sahiplerinin kötülüğünü unutmuşlardı. Sabahtan beri bağ bahçe dolaşmışlardı, yine sepetleri boştu. Aynı şey hasatta da olmuştu; tarla tarla dolaşmalarına rağmen, torbaları bomboş, sarkık kalmıştı kollarında. Her akşam, çocuklar ağızları açık, onları bekliyordu! Ama şimdi niçinini, nasılını bilmiyorlardı, sepetleri birden dolmuş gibiydi. Karşılarındaki beyazlı adama bakıyorlar, ondan bir türlü ayrılamıyorlardı... Bekliyorlardı. Ne bekliyorlardı? Kendileri de bilmiyordu.

Meryem'in oğlu da onlara bakıyordu. O da bekliyordu; bütün bu ruhların sanki boynuna asılı olduğunu duyuyordu. Ondan ne istiyorlardı? Ne arıyorlardı? Kendinde hiçbir şey olmayan biri onlara ne verebilirdi ki? Onlara baktı, baktı, cesareti kırılır gibi oldu, kaçmak istedi, ama utancı engelledi onu. Ayaklarına sarılmış duran Magdalena'yı ne yapacaktı? Kendisine özlemle bakan bu kadar gözü nasıl bırakır giderdi yatıştırmadan? Gitmek...? Nereye peki? Tanrı her yerdeydi. Tanrı, daha doğrusu O'nun gücü, O'nun kuvveti istediği yere

yolluyordu onu. Meryem'in oğlu şimdi yeryüzünün, yurdu olduğunu duyuyordu, başka yurdu yoktu onun; insanlar onun çölüydü; başka çöl yoktu.

«Rabbim, buyruğun yerine getirilecektir,» diye mırıldandı, başını eğip kendini Tanrı'nın esirgeyiciliğine bıraktı.

Pejmürde kılıklılar arasından yaşlı bir adam kalkıp konuştu: «Meryem'in oğlu, aç olmasına açız, ama senden istediğimiz ekmek değil. Sen de bizim gibi yoksulsun. Ağzını aç, bize güzel birkaç söz söyle, doyarız.»

Bir delikanlı atıldı: «Meryem'in oğlu, haksızlıktan bunaldık, yüreklerimiz dayanamaz oldu artık. Sen güzel söz getirdiğini söylüyorsun. Söyle o güzel sözü; adalet getir bize!»

Meryem'in oğlu gözlerini topluluk üstünde gezdirdi. Özgürlük ve açlığın sesini işitmiş, kıvanç duymuştu. Bu sesi sanki yıllardır bekliyormuş gibi geldi ona, şimdi gelip de onu adıyla çağıran bu sesi. Kollarını iki yana açıp halka döndü.

«Kardeşlerim» dedi, «gidelim,»

Birden, sanki onlar da yıllardır bu çağrıyı bekliyorlarmış da gerçek adlarını duymuşlar gibi sevinç içinde çığrıştılar.

«Yürüyün! Tanrı adına!»

Meryem'in oğlu başa geçti; halk tek bir vücut halinde arkasına takıldı. Göl yanında, çukur bir tepe vardı, bütün gün üstünde hüküm süren yaz güneşinin kızgınlığına rağmen, hâlâ soluk yeşildi rengi. Şimdiyse, akşamın tatlılığında yabani kekik otu ve safran kokuyordu. Doruğunda eski bir tapınak vardı, bir sürü oyulmuş sütun başları yerde yatıyordu. Geceleri gölde balık avlayan falcı balıkçılar, mermerin üstünde oturan beyaz bir hayalet görürlerdi hep, bir gece Yunus Baba onun ağladığını bile duymuştu... Kendilerinden geçmiş gibi o doruğa doğru yürüdüler, önde Meryem'in oğlu, arkasında da büyük, yoksullar kafilesi.

Yaşlı Salome küçük oğluna döndü: «Kucağına al beni. Biz de gidiyoruz,» dedi Meryem'in elinden tuttu.

«Ağlama Meryem,» dedi. «Oğlunun yüzündeki pırıltıyı görmedin mi?»

«Oğlum yok benim, oğlum yok benim,» diye cevap verdi anne hıçkırarak. «Bütün bu yoksulların oğulları var, benim yok...» İnleye sızlaya doruğa doğru yürümeye başladı. Şimdi emindi artık; oğlu tamamıyla kopmuştu ondan. Koşup sarılarak eve geri götürmek istediğinde, onu tanımıyormuş gibi şaşkınlıkla bakmıştı; ona, «ben senin annenim,» dediği zaman elini kaldırıp onu itmişti.

Zebedi Baba karısının kalabalıkla birlikte tepeye çıktığını gördü. Kaşlarını çatarak değneğini kaptı, oğlu Yakup'a ve onun iki arkadaşı Filipus ile Natanael'e acele acele dönüp, gürültü içinde dalgalanan kalabalığı gösterdi.

«Kahrolası kurtlar! Koyun sanıp yemesinler diye, biz de uluyalım onlarla birlikle. Arkalarından gidelim ama unutmayın, Meryem'in şu yeldeğirmeni oğlu ne derse desin, yuhalayacağız. İşittiniz mi! Üstümüze çıkmasın. Hep birlikte ileri, gözünüzü dört açın!»

Böyle dedikten sonra o da, topal bir eşek gibi, ağır ağır, tepeyi tırmanmaya başladı.

Tam o sırada Yunus'un iki oğlu göründü. Petrus kardeşini kolundan tutmuş, onu kızdırmamak için sakin sakin, nazikçe konuşuyordu. Ama öteki tedirginlik içinde, tırmanan, kaynaşan halk kalabalığına ve onlara kılavuzluk eden beyaz cüppeli adama bakıyordu.

«Kim bunlar? Nereye gidiyorlar?» diye sordu Petrus sokakta durmuş bir türlü karar veremeyen Yahuda'ya.

«Meryem'in oğlu,» dedi Kızılsakal alaylı alaylı.

«Ya arkasındaki topluluk?»

«Bağbozumunun ertesi, kalan üzümleri toplayan yoksullar. Bir bakış yetti onları ona bağlamaya. Onlarla konuşmak için galiba tepeye çıkıyor.»

«Ne diyebilir ki? Elifi mertekten ayıracak durumda değil daha.»

Yahuda omuz silkti. «Görürüz,» diye homurdanarak o da çıkmaya başladı.

Yorgun argın, alı al, moru mor iki esmer amazon, her birinin başında içi üzüm dolu bir sepet, bağlardan dönüyorlardı. Ötekilerin arkadaşlığına gıpta etmişler, onlar da vakit öldürmek için gruba katılmaya karar vermişlerdi. Kafilenin arkasına takıldılar.

Yunus Baba, sırtında ağı, kulübesine doğru zar zor ilerliyordu. Karnı açtı, bir an önce varmak istiyordu. Oğullarının kalabalıkta birlikte tepeye tırmanmakta olduğunu görünce ağzı açık kaldı, balık gözüne benzeyen yuvarlak gözlerle onlara bakmaya başladı. Hiçbir şey düşünmüyordu; kimin öldüğünü, kimin evleneceğini, bütün bu halkın hep birlikte nereye gittiğini kendi kendine soruyordu; hiçbir şey düşünmüyordu, sadece aval aval bakıp duruyordu.

«Haydi gel, balık peygamber Yunus, gel gidelim,» diye seslendi Zebedi ona. «Parti var! Maria Magdalena evlenecek galiba. Haydi yürü, gidip eğlenelim!»

Yunus kalın dudaklarını oynattı. Bir şey söyleyecekti, ama vazgeçti. Sırtındaki ağı yerleştirmek için bir omuz atıp ağır adımlarla kendi kulübesine doğru yürüdü. Epey sonra, kulübesine nerdeyse varmak üzereyken, bunca saat süren ağrı ve sancıdan sonra patladı: «Şeytan alsın götürsün seni Zebedi serserisi,» diye homurdandı ve kapıyı tekmeyle açıp içeri girdi.

Zebedi ile arkadaşları tepenin doruğuna vardıklarında İsa bir sütun başlığı üstüne bağdaş kurmuş oturuyordu. Ağzını açmamıştı henüz, onları bekler gibiydi. Yoksullar kalabalığı önünde duruyordu, erkekler yere bağdaş kurup oturmuş, kadınlar arkada ayakta durmuş, ona bakıyordu. Güneş batmıştı, ama Hebron Tepesi kuzeye doğru ışığı hâlâ doruğunda tutuyor, kaçmasına engel oluyordu.

İsa, ellerini göğsünde kavuşturmuş, ışığın karanlıkla boğuşmasına bakıyordu. Zaman zaman, dimdik bakışlarla kendine doğru bakan halka dönüyordu. Kırış kırıştı bu yüzler, acıyla doluydu, açlıktan bitmişlerdi; üstüne diktikleri gözleriyse, sanki suçlu oymuş gibi, paylarcasına bakıyordu.

Zebedi ile adamlarını görür görmez ayağa kalktı;

«Hoş geldiniz,» dedi. «Hepiniz toplanın şöyle. Sesim o kadar gür değil. Sizlere söyleyeceklerim var.»

Zebedi, köyün ileri gelen ihtiyarı olarak, öne geçip bir taşa kuruldu. Sağında iki oğluyla, Filipus ve Natanael vardı; solundaysa Petrus'a ile Andreas. Yaşlı Salome ile Yusuf'un karısı Meryem, arkada, kadınların arasındaydı. Maria Magdalena ise yüzü avuçları içinde, İsa'nın ayaklarına kapanmıştı. Yahuda, rüzgârın eğri büğrü yapmış olduğu bir çam ağacı altında bir kenara çekilmiş duruyordu; sert bakışlı mavi gözleri, çam ağacının iğneli yaprakları arasından Meryem'in oğluna yiyecekmiş gibi bakıyordu.

İsa titredi, belli etmeden yılgınlığım gidermeye çalıştı. Bunca yıldır korktuğu an gelmişti. Tanrı onu yenmiş, istediği yere insanların karşısına konuşsun diye zorla getirmişti. Şimdi ne diyecekti onlara? Hayalinden, hayatta tatmış olduğu birkaç zevk ile bir sürü acı geçiyordu; Tanrı'yla yarışması, bir başına gezdiği zaman gördükleri, dağlar, çiçekler, kuşlar, kaçan bir koyunu bulup omuzuna vurmuş mutlu mutlu giden çobanlar, balık tutmak için ağlarını atan balıkçılar, tohum eken, biçen, döven, sonra da elde ettikleri ürünü evlerine götüren çiftçiler... Gök, zihninde bir açılıp bir kapanıyordu. Tanrı'nın bütün mucizeleri... İlkin hangisini seçeceğini bilmiyordu! Hepsini bir bir açıklamak, bu avutulmazları avutmak istiyordu. Önünde açılan bu dünya, ağlamasın diye ninesinin anlattığı masallara benzeyen, içinde bir sürü prenses ve devlerin bulunduğu Tanrı'nın peri

masalıydı; Tanrı göğün kenarından sarkmış, insanlara bu masalı anlatıyordu.

Gülümsüyor, kollarını iki yana açıyordu.

«Kardeşlerim,» dedi, hâlâ titreyen sesiyle, «kardeşlerim, sizlere mesel ile hitap edeceğim, umarım bağışlarsınız beni. Ben, sizler gibi yoksul, hor görülen, basit, okuma yazma bilmeyen biriyim. Söylemek istediğim birçok şey var gönlümde, ama zihnim onları dile getirecek gibi değil. Ağzımı açınca, ben istemeden, hikâye halinde çıkıyor sözler. Bağışlayın beni kardeşlerim, sizlerle mesel ile konuşacağım.»

«Dinliyoruz, Meryem'in oğlu,» diye seslendi halk, «dinliyoruz.»

İsa yeniden açtı ağzını;

«Ekici, tarlasını ekmeye gitmişti; o ekedursun, tohumlardan biri yola düştü, kuşlar gelip onu yedi. Başka bir tohum taşlara düştü, beslenebileceği toprağı bulamayınca kuruyup gitti. Tohumun biri de dikenler arasına düşecek oldu, dikenler büyüyerek sonunda boğdular onu. Tohumlardan biri de iyi toprağa düştü, tuttu, başak verdi, tohum verdi ve insanlığı besledi... Aranızda işiten kulaklar varsa, işitsin!»

Kimse ağzını açmıyordu. Hepsi de şaşkınlık içinde birbirine bakıyordu. Ama kavga çıkarmak için bahane arayan Zebedi Baba ayağa sıçradı.

«Kusura bakma ama,» dedi, «anlamadım ben. Kulağım yok değil. Tanrı'ya şükür, var ve dinliyorum ama anlamıyorum. Ne demek istiyorsun? Biraz daha açık anlatamaz mısın?» Alaylı alaylı güldü ve kasılarak ak sakalını sıvazladı. «Ekici sen olmayasın sakın?»

«Benim,» diye cevap verdi İsa alçakgönüllülükle. «Evet, ekici benim.»

«Rabbim bizi koru!» diye bağırdı yaşlı ağa, değneğini güm diye yere vurarak. «Biz de üzerine tohumun düştüğü taş, diken tarla, öyle mi?»

«Öyle,» dedi Meryem'in oğlu sakin sesiyle.

Anderas kulağını dikip dinledi. İsa'ya bakarken yüreği coşuyor, küt küt atıyordu. Vaftizci Yahya ilk defa gözüne iliştiğinde, Erden Irmağı'nın kıyısında yine böyle heyecanlanmıştı. Vaftizci Yahya, hayvan postuna sarılmıştı, güneş vücudunu kemirmişti, dua, uykusuzluk ve açlık öylesine yiyip bitirmişti ki onu, iki canavar gözünden, iki kor kömürden başka bir şey kalmamıştı; bir de «Tövbe edin! Tövbe edin!» diye bağırıp duran bir gırtlağı vardı. O seslendiğinde, Erden dalga dalga kabarırdı, kervanlar durur, develer yollarına devam edemezlerdi. Şimdi de gülümseyen, sesi sakin ve titrek başka biri vardı karşısında. Yeni ötmeye çalışan acemi bir kuş; bunun gözleri, yakacağına, insanı okşuyordu. Anderas'ın yüreği şaşırmış, ikisi arasında gidip geliyordu.

Yavaş yavaş, Yuhanna babasının yanından ayrılıp İsa'ya yaklaştı, hocanın ayaklarına varmıştı ki, Zebedi gördü, eskisinden daha beter kudurdu. Yalancı peygamberlerden bıkmış usanmıştı. Tanrı'nın günü yeni biri çıkıyor, dünyanın yükünü omuzlarına alıyordu; hepsi de sanki önceden anlaşmış gibi, mal sahiplerine, rahiplere ve krallara saldırıyordu. Bu dünyada istikrarlı, iyi ne varsa yıkmak istiyorlardı. Şimdi de daha neler! Meryem'in baldırıçıplak oğlu! Ah, Ah! dedi Zebedi, henüz genç ve tazeyken boynunu koparmak iyi olacak, diye düşündü.

Destek aramak üzere başkalarının ne dediğini anlamak için döndü. Büyük oğlu Yakup'un alnını kırıştırmış olduğunu gördü, ama bunun tedirginlikten mi, öfkeden mi olduğunu kestiremedi! Gözlerini silerek yaklaşan karısını gördü; bakışlarını pejmürde kılıklılara çevirdi, bütün bu aç dilencilerin, anneleri tarafından beslenen kuşlar gibi açık ağızlarla Meryem'in oğluna bakmakta olduğunu görünce dehşete düştü.

«Kahrolsun, dilenci milleti!» diye homurdandı oğlunun yanına sığınarak. Kıpırdamasam daha iyi diye düşündü. Başıma bela açmaya niyetim yok.

Sakin, tutkulu bir ses işitildi. İsa'nın ayağı dibinde oturan biri konuşmaya başlamıştı. Arkada dağınık bir şekilde duranlar, görmek için doğruldular. Konuşan Zebedi'nin küçük oğluydu, ağır ağır sürünerek İsa'nın ayakları dibine varmıştı, şimdi başı önüne bükük söz söylüyordu:

«Sen ekicisin, bizse taş, diken ve tarla. Ama elindeki tohum nedir?»

Kıvırcık tüylü bakir yüzü alev alevdi, kara badem gözleri, can çekişirmiş gibi bakıyor, tombul beyaz bedeni tir tir titreyerek yukarı doğru gerilmiş, bekliyordu. Öyle geliyordu ki ona, sanki bütün hayatı bu ve öteki dünyadaki hayatı alacağı cevaba bağlıydı.

İsa sözleri duyabilmek için eğilmişti. Bir süre gönlüne kulak verip dinledi, günlük, basit, ölümsüz sözü bulabilmek, istediğini tam olarak dile getirebilmek için çabaladı. Sıcak terden yüzü buğulanmıştı.

«Elindeki tohum nedir?» diye kaygı içinde yeniden sordu Zebedi'nin oğlu.

İsa birden fırladı ayağa, kollarını iki yana açtı ve kalabalığa doğru eğildi.

«Birbirinizi sevin!» bu çığlık gönlünün derinlerinden fışkırmıştı, «Birbirinizi sevin!»

Bunu deyince içinin boşaldığını duydu birden, bitkin bir halde sütun başlığı üstüne yığıldı.

Fısıltılar başladı. Halk kıpırdanıyordu. Çoğu başını sallıyor, kimi de gülüyordu.

«Ne dedi?» diye sordu ağır işiten yaşlı bir adam.

«Birbirimizi sevmemizi.»

«Sevmemizi mi? Hadi canım sen de, olmaz öyle şey!» dedi yaşlı adam öfkelenerek. «Açlıktan ölen bir adam, midesi dolu birini sevemez. Haksızlığın kurbanı, baskı yapanı sevemez. İmkânsız! Yürüyün evlerimize gidelim!»

Çam ağacına dayanmış duran Yahuda kızgın kızgın sakalını sıvazladı. «Demek böyle, marangozun oğlu,» diye homurdandı, «bunu mu söylemeye geldin bize? Bizi hayretlere düşürecek haberin bu mu? Romalıları sevmemizi istiyorsun ha? Yani boyunlarımızı uzatıp da senin yanağını uzattığın gibi, sevgili kardeşim ne olur beni katlet mi diyeceğiz?»

İsa fısıldaşmaları duydu, asık suratları, kurşun gözleri gördü ve anladı. Yüzünden acı akıyordu. Bütün gücünü toparlayarak doğruldu.

«Birbirinizi sevin! Birbirinizi sevin!» diye tekrarladı ısrarla, yakarır bir sesle. «Tanrı sevgidir! Ben de onu vahşi sanırdım; ben de, o dokununca dağların tüttüğünü, insanların öldüğünü sanırdım. Kaçmak için manastıra saklandım; yüzü koyun yere kapanıp bekledim. Geldi gelecek diyordum, yıldırım çarpacak diye bekliyordum. Günün birinde geldi, serin bir esinti gibi esti üzerimden ve dedi; kalk oğlum!.. Kalktım ben de geldim, işte karşınızdayım!»

Ellerini kavuşturup belini bükerek halkı selamlıyormuş gibi eğildi.

Zebedi Baba değneğine sımsıkı yapışıp öksürdü ve yere tükürdü.

«Tanrı serin bir esintiymiş!» diye yavaşça homurdandı öfke içinde. «Cehennem ol, şarlatan herif!»

Meryem'in oğlu konuşmasına devam etti. Halkın arasına girdi, onlara bir bir baktı, bir bir yalvardı. Kolları göğe kalkık bir durumda ileri geri yürüdü durdu.

«O Babamız bizim,» dedi. «Yatışmayan acı, iyileşmeyen yara bırakmayacak. Bu dünyada ne kadar acı ve açlık çekersek en azından o kadar gökte karşılığını bulacağız ve kıvanç duyacağız...

Yorgun bir halde yeniden sütun başlığını gidip oturdu.

«Ölünce pasta börek var gökte!» diye seslendi bir ses, arkasından da bir kahkaha koptu.

Ama Tanrı, İsa'yı alıp başka yerlere sürüklemişti; işitmedi bu sözleri.

«Hakkaniyete acıkmış ve susamış olanlara ne mutlu,» diye seslendi.

«Hakkaniyet yetmez,» diye sözünü kesti açlardan biri, «Hakkaniyet yetmez. Biz ekmek istiyoruz!»

«Ekmek de,» dedi İsa içini çekerek, «ekmek de yetmez. Hakkaniyete aç ve susamış olanlara ne mutlu, çünkü onlar doyacaklardır. Yas tutanlara ne mutlu, çünkü Tanrı onları avutacaktır. Yoksullara, alçakgönüllülere, haksızlığa uğramışlara ne mutlu. Tanrı sizler için siz yoksullar, alçakgönüllüler, haksızlığa uğramışlar için hazırlamıştır Cenneti'ni.»

Üzüm sepetleri hâlâ başlarında duran iki amazonun gözleri bir an için karşılaştı ve söz söylemeden sepetlerini indirip biri sağa, biri sola doğru giderek, üzümleri yoksullara dağıtmaya başladılar. Hâlâ İsa'nın ayakları dibinde duran Magdalena başını kaldırmaya, yüzünü göstermeye cesaret edemiyor, ama saçının içine gömülmüş olan hocanın ayaklarını gizlice öpüyordu.

Yakup'un sabrı tükenmişti; sıçrayarak gitti. Andreas öfkelenmişti. Kardeşinin kollarından tutup İsa'nın önüne vardı.

«Yahudiye'deki Erden Irmağından henüz geldim,» diye seslendi. «Orada peygamberin biri şöyle diyor: «İnsanlar samandır, bense ateş. Yeryüzünü yakıp temizlemeye geldim, Mesih'in gelebilmesi için, ruhu yakıp arıtmaya geldim!» diyor. Sen de marangozun oğlu, sen de gelmiş, sevgiden söz açıyorsun! Çevrene baksana bir! Başını nereye çevirirsen çevir; hep yalancı, cani ve haydut dolu! Hepsi de namussuz; zengini yoksulu, kölesi, efendisi, yazıcılar, Ferisiler hepsi! Hepsi namussuz! Ben de yalancıyım, namussuzum, şurada duran kardeşim Petrus da, koca göbekli Zebedi de, «Sevgi» kelimesi bir kulağından giriyor, ötekinden çıkıp gidiyor, aklı fikri kayıklarında, adamlarında, şarap presinde ve ne kadar kazık atacağında.»

Zebedi bunu duyunca kudurdu. Kalın ensesi ateş kırmızısı oldu, boyun damarları şişti ve değneğini havaya kaldırıp vurmak üzere ileri atıldı. Ama

Salome vaktinde yetişip kolundan yakaladı.

«Utan, utan!» dedi ona yavaşça. «Yürü gidelim eve.»

«Hiçbir baldırıçıplak dilenci topraklarımda üste çıkamaz!» diye avazı çıktığı kadar bağırdı, herkes duymuştu. Oflaya puflaya Meryem'in oğluna döndü:

«Sen de marangoz, karşımıza geçip Mesihlik taslayıp durma, yoksa sen de belanı bulursun, sen de ötekiler gibi çarmıhla alırsın soluğunu, dertlerini de unutur gidersin böylece! Ama acıdığım sen değilsin, annen, tek oğlu şensin.»

Külçe halinde yere yığılmış olan Meryem'i gösteriyordu, kadıncağız başını taştan taşa vuruyordu.

Ama yaşlı adamın öfkesi hâlâ yatışmamıştı. Değneğini yere indirerek bağırmasına devam ediyordu.

«Sevgi imiş, hadi bakalım gelin bir bir, hepiniz kardeşsiniz, haydi bakalım yapışın elinize ne geçerse, hepsi bedava! Ama düşmanımı sevebilir miyim? Kapıyı kırıp da beni soyup soğana çevirmek için fırsat arayarak bahçemde dolaşan dilenciyi sevebilir miyim? Sevgi imiş, bak hele şu sivri akıllıya! Yaşasın şu Romalılar! Varsın puta tapsınlar bana ne. Yaşasınlar! Düzeni sağlıyorlar ya!»

Bu, dilencilerde tepki yarattı. Dehşetle haykırarak Zebedi'ye doğru yürüdüler. Yahuda da çam ağacından sıçradı. Yaşlı Salome ürkmüştü. Elini götürerek kocasının ağzını kapattı, sonra da gittikçe yaklaşan fırtınalı, korku salan yığına döndü.

«Kulak vermeyin ona yavrularım. Öfkesinden ne dediğini bilmiyor.»

Yaşlı adama döndü. «Yürü,» dedi buyurur bir sesle.

İsa'nın ayakları dibinde sakin ve mutlu oturan sevgili oğluna da başıyla işaret etti.

«Gel, yavrum,» dedi. «Hava karardı.»

«Ben kalacağım, anne,» diye cevap verdi delikanlı.

Meryem, kendini üzerine atmış olduğu kayalardan kalktı. Gözlerini silerek oğlunu alıp eve götürmek üzere sallana sallana ilerledi. Yoksulların göstermiş olduğu sevgiden olsun, zengin köy ağasının savurduğu tehditlerden olsun, korkmuştu zavallı kadıncağız.

«Tanrı adına yalvarıyorum sizden, onu dinlemeyin,» deyip duruyordu ona buna yanlarından geçerken. «Hasta o..., hasta..., hasta...

Titreye titreye oğluna yaklaştı. Oğlu ellerini kavuşturmuş, sabit bakışlarla göle doğru bakıyordu.

«Gel yavrum,» diye tekrarladı Meryem, belinden yakalayarak. «Niçin bana öyle bakıyorsun? Beni tanımıyor musun? Annenim ben. Gel, kardeşlerin Nasıra'da seni bekliyor, yaşlı baban da...

Oğul başını salladı. «Ne annesi?» dedi sakince. «Ne kardeşi? Annem ve kardeşlerim hepsi burada.»

Elini uzatarak pejmürde kılıklıları, karılarını, çamın önünde ağzını açmadan durmuş kendisine öfkeyle bakan Yahuda'yı gösterdi.

«Babam da...» Parmağını göğe kaldırdı. «Babam da Tanrı.»

Tanrı'nın gönderdiği yıldırımın bu bahtsız kurbanının gözleri yaşla dolmaya başlamıştı. «Benden daha zavallı bir anne var mıdır bu dünyada?» dedi. «Bir tek oğlum vardı, bir tek, o da...»

Yaşlı Salome yürekler parçalayıcı çığlığı duymuştu. Kocasını bırakıp geri geldi ve Meryem'in elinden tuttu. Ama Meryem direniyordu, bir kez daha döndü oğluna.

«Gelmiyor musun?» diye bağırdı. «Son bir kez daha söylüyorum sana. Gel!»

Bekledi. Oğul sessiz duruyordu, yüzünü yine göle çevirmişti.

«Gelmiyor musun?» diye seslendi anne, yürek parçalayıcı bir sesle. Elini kaldırdı.

«Annenin lanetinden korkmuyor musun?»

«Hiçbir şeyden korkmuyorum,» diye cevap verdi oğlu dönmeden. «Tanrı'dan başka kimseden korkmuyorum.»

Meryem'in yüzü vahşileşti. Yumruğunu havaya kaldırdı, hatta lanet okumak için ağzını bile açtı. Ama yaşlı Salome vaktinde yetişip eliyle annesinin dudaklarını örttü.

«Yapma! Yapma!» dedi. Onu belinden kavrayarak çeke çekiştire ayırdı oradan. «Gel Meryem yavrum,» dedi, «gel gidelim. Sana diyeceğim var.»

İki kadın tepeden aşağı Kefernahum'a doğru inmeye başladılar. Zebedi Baba öfke içinde başta gidiyordu, değneğiyle de bir yandan deve dikenlerinin başlarını koparıyordu.

«Niye ağlıyorsun Meryem, yavrum? Görmedin mi onları?» dedi Salome.

Meryem şaşkın şaşkın ona bakıp gözyaşlarını tuttu. «Neleri?» diye sordu.

«Konuşurken O, ardındaki mavi kanatları, binlerce mavi kanadı görmedin mi? Sonra yemin ederim Meryem, melek orduları vardı ardında.»

Ama Meryem ümitsizlik içinde başını sallayıp duruyordu. «Hiçbir şey görmedim,» diye mırıldandı. «Hiçbir şey görmedim... hiç.» Derken, biraz durduktan sonra devam etti. «Bana ne meleklerden, Salome Hanım. O'nu çocukların, torunların izlemesini isterim ben, meleklerin değil!»

Ama Salome'nin gözleri mavi kanatlarla dolmuştu. Elini uzatarak Meryem'in göğsüne dokundu ve ona sanki büyük bir sır söylüyormuş gibi; «kutsalsın sen Meryem, döl yatağının tohumu da kutsal,» dedi.

Ama Meryem yatışacak gibi değildi. Başını sallayıp kadının ardından ağlayarak yürüdü.

Öfkeli pejmürde kılıklılar İsa'nın çevresini almışlardı. Tehditler savuruyorlar, asâlarını vuruyorlar, boş sepetlerini havada sallıyorlardı.

«Zenginlere ölüm!» diye bağırıyorlardı. «İyi konuştun Meryem'in oğlu, zenginlere ölüm!»

«Hayır yakmayalım,» diyordu kimi de. «İçeri girelim, buğdayını, zeytinyağını, şarabını, pahalı kumaşlarla dolu sandıklarını bölüşelim, zenginlere ölüm!»

İsa çaresizlik içinde kollarını sallıyordu. «Ben öyle demedim! Öyle demedim!» diye bağırıyordu. «Ben, kardeşlerim, seviniz!» dedim.

Ama açlık başlarına vurmuştu yoksulların; nasıl dinleyebilirlerdi ki!

«Andreas haklı,» diye bağırıyorlardı. «İlkin ateş ve balta, sonra sevgi!»

İsa'nın yanında ayakta duran Andreas duymuştu bunu, ama başı önünde, düşünceye dalmıştı, cevap vermedi. Hocası çölde konuştuğunda diye düşünüyordu, sözleri insanların başına taş gibi düşüyordu ve onları eziyordu. Ama yanındaki bu adam sözlerini ekmek gibi bölüştürüyordu insanlara... Hangisi haklıydı? Yolların hangisi kurtuluş yoluydu, kuvvet yolu mu, sevgi yolu mu?

Bütün bunlar beyninde dönüp dururken, kafatası derisinin üstünde iki el duydu. İsa yaklaşmış, elini yavaşça Anderas'ın başına koymuştu. Parmakları ne de hafifti, aynı zamanda uzundu da, öyle ki, tuttuğu her şeyi kaplıyordu, Anderas'ın bütün başına yayılmıştı, Andreas kıpırdamadı. Kafatasının ek çizgilerinin açıldığını ve dile getirilemeyecek, bal kıvamındaki bir tatlılığın akıp beynine süzüldüğünü, oradan ağzına, boynuna, yüreğine varıp, kasıklarına inerek ayaklarının tabanlarına kadar dal budak saldığını duydu. Bütün vücuduyla, bütün ruhuyla kıvanç duyuyordu, ta derinden, varlığının kökünden, sulanan susuz kalmış bir ağaç gibi. Bir şey söylemiyordu. Üstündeki o eller hep orada kalsaydı keşke! Artık bunca çabadan sonra güven ve huzur duymaya başlamıştı sonunda.

Az ötede, birbirinden ayrılmayan iki dost olan Filipus ile basit, kendi halindeki Natanael çene çalıyordu.

«Hoşuma gidiyor,» dedi ayakkabı tamircisi. «Sözleri bal gibi tatlı. İnanır mısın, onu dinlerken, bayağı dudaklarımı yaladım!»

Çoban başka kanıdaydı. «Benim hoşuma gitmiyor. Sözleriyle hareketleri birbirini tutmuyor, çarmıh yapıp çarmıha insan geriyor!»

«O bitti artık Filipus. O basamağı aşması gerekti, çarmıhlarla işi kalmadı artık. Aştı o safhayı, şimdi Tanrı'nın yolunu tuttu.»

«Ben iş isterim!» diye ısrar etti Filipus. «Uyuz musallat olmaya başladı koyunlarıma. Gelsin de önce bir dua okusun. İyileşirlerse ona inanırım o zaman. Yoksa benzerlerinin gittiği yeri boylasın varsın. Niye sallıyorsun başını? Dünyayı kurtaracaksa, önce benim koyunlarımdan başlasın.»

Gece indi, gölü, bağları ve insan yüzlerini örttü. Davut' un yıldızı gökte belirdi. Doğuda, kırmızı bir yıldız, çöl üstünde bir şarap damlası gibi duruyordu.

İsa birden yorgun ve aç olduğunu duydu. Yalnız kalmak istiyordu. Halk dönüş yolunu, evlerini ve kendilerini bekleyen küçük çocuklarını hatırlamaya başladı. Günlük kaygıları yeniden ağır basmıştı. Bir şimşekti bu, alıp götürmesine bırakmışlardı kendilerini, ama gelip geçmişti, şimdi günlük ihtiyaç çarkına yeniden kapılmışlardı. Tek tek, çift çift kaçaklar gibi gizlice sıvışıp gittiler.

Üzüntü çökmüştü İsa'nın üstüne, gidip eski mermerin üstüne uzandı. Kimse allahaısmarladık demek için el uzatmadı ona, kimse aç mısın, geceyi geçirecek yerin var mı diye sormadı. Yüzü, kararmakta olan yeryüzüne çevrildi, acele acele uzaklaşan ayak seslerini duyuyordu... Derken onlar da duyulmaz oldu. Birden her yer sessizleşti. Başını kaldırıp baktı; kimsecikler yoktu. Her yer karanlıktı. Hepsi de koyup gitmişti. Çevresinde gökteki yıldızlardan başka bir şey yoktu; içindeyse, yorgunluk ve açlık... Nereye gidebilirdi? Hangi kapıyı çalabilirdi? Yeniden tortop oldu yerde, kendi kendine kızar gibiydi, incinmişti. «Tilkilerin bile, uyuyabilecekleri inleri vardır,» diye mırıldandı, «benimse hiçbir şeyim yok.» Gözlerini kapadı.

Mermerin ardından bir inilti duydu birden, derken boğuk bir ağlama sesi. Gözlerini açtığında kendisine doğru emekleyerek gelen bir kadın gördü. Kadın geldi, örgülerini açtı ve taşlardan feci şekilde yarılmış olan İsa'nın ayaklarını silmeye başladı. İsa onu kokusundan tanımıştı.

«Magdalena, kardeşim,» dedi elini sıcak kokulu başına koyarak, «Magdalena, bacım, evine dön, bir daha da günah işleme.»

«İsa, kardeşim,» dedi ayaklarını öperek, «bırak ölünceye dek gölgende olayım senin. Şimdi anladım sevginin ne olduğunu.»

«Evine dön,» diye tekrarladı İsa, «Vakti gelince çağırırım seni.»

«Senin uğruna canımı vermek istiyorum yavrum.»

«Sabırsızlanma Magdalena. Onun da zamanı gelecek, ama henüz değil. Gelince çağırırım seni. Şimdi git.»

Karşı koymak üzereydi ki, sesini yeniden duydu, bu kez pek haşindi:

«Git!»

Magdalena tepeden inmeye başladı. Hafif adımları kısa bir süre duyulmaya devam etti, derken, yavaş yavaş, duyulmaz oldu, havada vücudunun kokusundan başka bir şey kalmadı. Ama gece meltemi esip o kokuyu da aldı götürdü.

Meryem'in oğlu artık tamamıyla bir başınaydı. Üstünde; Tanrı'nın abanoz göğü yıldızlara belenmişti. İsa, yıldızlı karanlıkta bir ses duymak istiyormuş gibi elini kulağına götürdü. Bekledi... Hiçbir ses gelmiyordu. Ağzını açıp Görünmeyen'e sormak istiyordu; Rabbim, hoşnut musun benden? diye, ama cesareti yoktu. Görünmeyen'e söylemek istediği çok şey vardı, ama cesaret edemiyordu. Üstüne inen ani sessizlik dehşete düşürmüştü onu. Rabbim herhalde hoşnut değil benden, diye düşündü ürpererek. Ama suç bende mi Rabbim? Söyledim sana, kaç kez söyledim, konuşmayı beceremem diye! Beni itip durdun, bazen gülerek, bazen öfkeden kaşlarını çatarak; bu sabah manastırda keşişler beni Başrahip

yapmak için layık olmayan beni kovalayıp, kaçmamı önlemek için bütün kapıları sürmelediklerinde, benim için minik bir kapı açtın, pençelerini başıma batırdın ve tutup bu koca kalabalığın önüne attın. «Konuş,» diye buyurdun, «vakit geldi!» Ben dudaklarımı sımsıkı kapattım, bir şey demedim. Sen seslendin, ben yine sustum. Sonunda sabrın tükendi, ileri atılıp ağzımı açtın. Ağzımı açan ben değilim, sensin, zorla açtın; peygamberlerinin duyduklarını sürdüğün yanan kömürle meshettin dudaklarımı; hayır, hayır, yanan kömürle değil, balla! Ve konuştum. Yüreğim kızgındı. Az kaldı şöyle bağıracaktım: Tanrı ateştir! Evet, peygamberin Vaftizci gibi tıpkı, Tanrı ateştir! Geliyor! Kanunsuzlar, adaletsizler, şerefsizler nereye saklanacaksınız bakalım? Geliyor!.. Yüreğim böyle bağırmak istiyordu, ama sen, balla meshetmiştin dudaklarımı, «Sevin! Sevin!» diye bağırdım.

«Rabbim, Rabbim,» diye mırıldandı. «Seninle savaşamam. Yarın tüm silahlarım sana teslim. Buyruğun yerine getirilecektir!»

Bunu söyleyince rahatladı. Uykusu gelmişti, başım göğsüne doğru eğdi, gözlerini kapayarak uyudu. Birden öyle geldi ki ona, sanki gömleğinin içinden bir elma çıkarmış, yarmış ve çekirdeğini önündeki toprağa gömmüştü. Böyle yapar yapmaz, tohum yeşermiş, topraktan örtüsünü yararak yükselmiş, bir gövde, derken dallar, yapraklar, çiçekler gelişmiş meyva vermişti. Yüzlerce al elma...

Taşlar kıpırdadı, ayak sesleri geliyordu. İsa'nın uykusu kaçtı. Göz kapaklarını kaldırdığında, karşısında birinin dikilmiş durduğunu gördü. Artık yalnız olmadığını fark edince, bir şey söylemedi, sakin sakin, adamın sıcak varlığını hoş karşıladı.

Gece konuğu ilerleyip diz çöktü.

«Acıkmışsındır,» dedi. «Sana ekmek, bal ve balık getirdim.»

«Kimsin sen kardeşim?»

«Andreas, Yusuf'un oğlu.»

«Hepsi koyup gitti beni. Acıkmış olduğum doğru. Nasıl oldu da sen beni hatırladın kardeşim, hatırlayıp da ekmek, bal ve balık gelirdin, Tanrı'nın bütün nimetlerini? Güzel sözden başka her şey var.»

«Güzel söz de getirdim,» dedi Andreas, karanlık ona cesaret vermişti. İsa, delikanlının titreyen ellerini görmedi, solgun yanaklarından yuvarlanan iki damla gözyaşını da görmedi.

«İlkin onu söyle, güzel sözü ilkin,» dedi İsa elini ona doğru gülümseyerek uzatıp.

«Efendimiz...» diye fısıldadı Yunus'un oğlu, yere eğilerek ayaklarından öptü.

Zaman, arşınla endazeyle ölçülebilecek bir tarla olmadığı gibi, mille ölçülebilecek bir deniz de değildir; bir yürek çarpmasıdır. Bu nişanlılık ne kadar sürmüştü? Günler mi? Aylar mı? Yıllar mı? Meryem'in oğlu kıvanç içinde, şefkat dolu, bir damat gibi beyazlar içinde köy köy dolaşmış, dağlar aşmıştı, bazen de gölün bir kıyısından öteki kıyısına sandalla geçmişti. Toprak, nişanlısıydı onun. Ayağını kaldırır kaldırmaz, üstüne basmış olduğu topraktan çiçekler fışkırıyordu. Ağaçlara baksa çiçeklerini veriyorlardı. Bir balıkçı kayığına ayağı değse, rüzgâr çıkıp yelkenlerini şişiriveriyordu. Halk ona kulak veriyordu. Bu nişanlılık süresince, bir taşı kaldıracak olsanız, altından Tanrı'nın çıktığını görüyordunuz, bir kapıya vuracak olsanız, Tanrı gelip açıyordu size, dostunuzun veya düşmanınızın gözüne bakacak olsanız, gözbebeğinde, Tanrı'nın oturmuş, size gülümsediğini görüyordunuz.

Kızgın Ferisiler başlarını sallıyorlardı. «Vaftizci Yahya oruç tutuyor ve ağlıyor,» diye kurşun gözlerini dikip paylıyorlardı onu; «tehdit ediyor, gülmüyor. Ama sen, neşeli bir düğün olmaya görsün, herkesten önce sen damlıyorsun oraya. Herkesle birlikte yiyor, içiyor, gülüşüyorsun, geçen gün

Kana’daki düğünde genç kızlarla dans etmeye utanmadın. Peygamberin güldüğü, oynadığı duyulmuş mudur hiç?»

Ama o gülümsüyordu.

«Ferisiler, kardeşlerim, ben bir peygamber değilim, ben bir damadım.»

«Damat mı?» diye bağırıyorlardı Ferisiler, nerdeyse üstlerini başlarını yırtacak gibi oluyorlardı.

«Evet, Ferisiler, kardeşlerim. Bir damat. Bağışlayın beni, çünkü size başka türlü nasıl anlatacağım bilemiyorum...

Arkadaşları Yuhanna, Andreas ve Yahuda’ya, yüzünün tatlılığının baştan çıkardığı, koşarak gelip onu dinlemek üzere tarlalarını ve kayıklarını bırakan köylüler ile balıkçılara, kucaklarında bebekleriyle gelmiş olan kadınlara dönüyor.

«Damat aranızdayken sevinmenize, kıvanç duymanıza bakın,» diyordu onlara. «Dul, öksüz, yetim kalacağınız günler de gelecektir, ama Baba’ya olan inancınızı yitirmeyin. Havadaki kuşlar, bakın nasıl inanıyor. Ne ekiyorlar, ne biçiyorlar, ama Baba, onların rızkını veriyor. Yeryüzünün çiçeklerini düşünün, ne iplik eğiriyorlar ne kumaş dokuyorlar, ama hangi kral bu denli görkemle giyinebilir? Bedeninizin yiyip içeceği, giyip kuşanacağı için kaygılanmayın. Bedeniniz topraktı bir zamanlar, yine toprak olacaktır. Bütün endişeniz Tanrı’nın ülkesi için, ruhunuzun ölümsüzlüğü için olsun!»

Yahuda onu dinlerken kaşlarını çattı. Tanrı’nın ülkesi ilgilendirmiyordu onu. Bütün kaygısı yeryüzü hâkimiyetiydi, bütün yeryüzü de değildi onu düşündüren, dua ve bulutlardan değil, insan ve taşlardan meydana gelmiş İsrail ülkesiydi. Şu puta tapan, kâfir Romalılar ülkelerini çiğneyip duruyorlardı. İlkin onların kovulması gerekti; ondan sonra Tanrı’nın ülkesini düşünmek sırası gelirdi.

İsa, Kızılsakal'ın alnını kırıştırdığını gördü, o kırışıklıklardan gizli düşüncelerini okudu.

«Gökle yer, ayrı ayrı şeyler değil, Yahuda, kardeşim,» dedi ona gülümseyerek; «taşla bulut ayrı ayrı şeyler değil, Tanrı'nın ülkesi havada değil, içimizde, gönlümüzde. Gönülden bahsediyorum ben. Gönlünü değiştirdin mi, yerle gök kucaklaşır, İsraillilerle Romalılar kucaklaşır, ayrılık gayrılık kalmaz arada.»

Ama Kızılsakal'ın öfkesi yatışmıyordu bir türlü, kara kara düşünüyordu, kendini sabırlı olmaya, beklemeye zorluyordu. Ne dediğini bilmiyor diye homurdanıp duruyordu kendi kendine. Bir düş ülkesinde yaşıyor, çevresinde olup bitenden haberi yok... Gönlüm, ancak çevremdeki dünya değişirse değişir. Ancak Romalılar İsrail ülkesinden yok olursa rahat huzur bulurum.

Bir gün Zebedi'nin küçük oğlu, İsa'ya döndü. «Bağışlayın beni, efendim,» dedi, «Yahuda'yı bir türlü sevemiyorum. Yanına vardığımda vücudundan karanlık bir kuvvet fışkırıyor, binlerce minik minik iğneler batıyor her yanıma; geçen gün de akşamleyin kara bir meleğin kulağına bir şeyler fısıldadığını gördüm. Ne dedi?»

«Ne dediğini biliyorum galiba,» diye cevap verdi İsa içini çekerek.

«Ne dedi? Korkuyorum efendim. Ne dedi?»

«Zamanı gelince öğrenirsin. Henüz ben de bilmiyorum kesin olarak.»

«Niye hep yanında götürüyorsun onu, niye gece gündüz peşini bırakmıyor senin? Ve onunla konuşurken bizimle konuştuğun zamanki sesinden niye daha tatlı çıkıyor sesin?»

«Öyle olması gerekiyor, Yuhanna kardeşim. O sevgiye daha muhtaç...»

Andreas yeni hocasını izliyordu, günden güne dünya değişiyor, daha tatlılaşıyordu. Dünya değil. Gönlü! Yemek yemek, gülmek günah değildi artık; toprak ayağı altında daha bir sağlamlaşıyor, gök üzerine bir baba gibi eğiliyordu. Rabbin günü bir gazap, bir yangın günü değil, dünyanın sonu değildi, hasat zamanıydı, bağbozumuydu, düğündü, gülüşüp oynaşmaydı. Toprağın bakirliğinin sonsuz yenilenmesiydi. Her tan ağarışı yeni bir doğuştu; her sabah, Tanrı, dünyayı kutsal avuçları içinde tutacağına yeniden söz veriyordu.

Günler geçtikçe Andreas durgunlaştı. Gülmek, yemek yemekle dost oldu; solgun yanakları kızardı. Akşamleyin, ya da öğle vakti, bir ağacın altına yemek yemek üzere uzandığında ya da bir dostun evinde ağırlandığında ve İsa, her zamanki gibi ekmeği kutsayıp bölüştürdüğünde, Andreas ekmeği alıyor, hemencecik sevgi ve kahkahaya döndürüyordu... Yine de ara sıra içini çektiği oluyordu, ailesini, dostlarını hatırladığında.

«Yunus ile Zebedi ne olacaklar?» diye sordu bir gün, gözleri uzaklara takılı. O iki yaşlı adam ona yeryüzünün uçlarında gibi geliyordu. «Ya Yakup ile Petrus'tan ne haber acaba? Neredeler, hangi yörelerde işkence çekiyorlar?»

«Hepsini bulacağız onların bir gün,» diye cevap veriyordu İsa gülümseyerek. «Onların her biri de bizi bulacak. Üzülme Andreas. Baha'nın bahçeleri geniştir, herkes için yer vardır orada.»

Bir akşamüstü İsa Beytsayda'ya girdi. Çocuklar zeytin dalları, hurma yaprakları bulup onu karşılamak üzere koştular. Kapılar açıldı, kadınlar dışarı uğradı. Ev işlerini bırakıp söyleyeceği güzel sözü dinlemek üzere

ardından gittiler. Oğullar inmeli ana babalarını omuzlarına aldılar; torunlar kör dedelerini ellerinden tutarak yürüttüler. Kabarık pazılı erkekler, ecinnileri sürükleyerek ardından koştular, elini bu çılgınların başlarına koyup da iyileştirsin diye.

Tesadüf bu ya, seyyar satıcı Tomas köyde gezintisine çıkmıştı. Makaralar, taraklar, kadınların mucize yaratan oyaları boyaları, tunç bilezikler, gümüş küpeler yükü altında sendeleyerek yürüyor, borusunu öttürerek mallarını ilan ediyordu. İsa onu bu durumda gördü. Bir rüzgâr esti birden... Artık o şaşı tüccar Tomas değildi. Elinde bir marangoz tesviye aleti vardı. Uzak bir ülkede çevresini insan sürüleri almıştı. İşçiler taş ve çimento taşıyorlar, duvarcılar koca bir tapınak, mermer sütunlu, oturaklı bir yapı yapıyorlardı... Ustabaşı Tomas da oraya buraya koşup duruyor, elinde aleti, yapılan işleri gözden geçiriyordu... İsa gözünü kırpınca, Tomas da kırptı cevap olarak ve birden kendini yeniden onun önünde, eskisi gibi malların yükü altında ezilir bir şekil

de buldu. Kurnaz şaşı gözleri fırıl fırıl oynuyordu.

İsa elini seyyar satıcının başına koydu.

«Tomas, gel benimle. Taşıman için sana başka mallar vereceğim... Ruhun baharatını ve süslerini. Bu kez yeryüzünün uçlarına dek gideceksin ve mallarını bağıra bağıra insanlığa bildirip aralarında bölüştüreceksin.»

«Hele ben önce şu önümdeki malları satayım da bir,» dedi kurnaz tüccar, kıkır kıkır gülerek, «ondan sonra ancak... Görürüz ne olacağını,» Tiz sesini yeniden yükseltip taraklarının, ipliklerinin ve mucize yaratan oyalarının boyalarının reklamını yapmaya başladı...

Köy eşrafından pek zengin, zalim ve namussuz bir ihtiyar, ellerini kapının kenarına dayamış, karşısında duruyor ve kendisine doğru yaklaşan insan sürüsüne acayip acayip bakıyordu. Önde koşan ve hurma dallarıyla zeytin dallarını havada sallayarak kapılara vuran çocuklar sürüsü

sesleniyordu... «Geliyor, geliyor, Davul'un oğlu geliyor!» Beyazlar giyinmiş, saçları omuzlarına dökük bir adam geliyordu arkalarından. Sakin ve gülümseyerek sanki evleri kutsuyormuş gibi ellerini sola ve sağa doğru uzatıyordu. Ardından koşan kadın erkek ona değebilmek, güç ve kutsallık elde edebilmek için çırpınıyorlardı. Daha da arkada, körler, inmeliler vardı, yeni kapılar açılıyor yeni kalabalıklar beliriyordu.

İhtiyar tedirgin oldu. «Bu da kim?» diye sordu, insan sürüsü içeri dalıp da servetini yağma etmesin diye, kapının iki yanım sımsıkı tuttu.

Biri durup ona cevap verdi. «Yeni Peygamber, Ananias. Şu karşısında gördüğün beyazlı adamın bir elinde ölüm, bir elinde hayat var, dilediği gibi bölüştürüyor onları. Benden sana öğüt Ananias, pohpohla onu, iyi davran.»

İhtiyar Ananias bunu duyunca dehşete kapıldı. Ruhunda ağır basan sürüyle dert vardı, geceleri sık sık ürpererek uyanır, korkudan dili tutulurdu. Kâbuslu düşlerinde cehennemin alevleri içine boğazına dek batmış, kızardığını görürdü...

Kim bilir, bu adam belki de kurtarabilirdi onu. Dünyada her şey büyü işi diye düşünüyordu, bu adamsa büyücünün ta kendisi... Sofrayı kuralım bakalım, besleyelim onu, yatıralım, belki bir mucize yaratır.

Kararını verdikten sonra yolun ortasına çıkıp elini göğsünün üstüne koydu.

«Davut'un oğlu,» dedi «ben yaşlı Ananias'ım, günahkâr biri, sense bir azizsin. Köyümüze ayağını basmaya tenezzül ettiğini duyunca yemek yiyebilesin diye sofra kurdurttum senin için. Lütfen buyur, evime gel. Hepimizin bildiği gibi azizler bizim gibi günahkârlar için dünyaya gelir, evim kutsallığına susamış bir durumda.»

İsa durdu, «Sözlerini beğendim, Ananias. Seni gördüğüme sevindim!»

İsa zengin köy evine girdi. Köleler bahçede sofrayı kurdular, yastıklar gelirdiler. İsa yastığa yaslandı, iki yanına da Yuhanna, Andreas, Yahuda ile,

yemek yiyebilmek için havarilik taslayan kurnaz Tomas yaslandılar. Yaşlı mal sahibi karşılarına kuruldu, konuşmayı düş konusuna yöneltmek ve üfürükçüye kâbuslarını yok etmek için üfürtmek üzere bir yol düşünmeye başladı. Yiyecek ile birlikte iki testi de şarap getirilmişti. Halk dışarda toplanmış, onların yiyip içerek Tanrı, hava ve bağlar konusunda konuşmalarını seyrediyordu. Yemeleri içmeleri bitince köleler ibriklerle taslar getirdiler. Konuklar ellerini yıkayıp kalkmaya hazırlandılar. Tam bu sırada Ananias'ın sabrı tükeniverdi. Ona o kadar yedirdim içirdim dedi kendi kendine. Yedi içti, avenesi de sebeplendi. Şimdi bunu ödemesinin zamanı.

«Hocam,» dedi «gece kâbuslu düşler görüyorum, senin bir üfürükçü olduğunu duydum. Elimden geldiğince ağırladım seni; şimdi zatı âliniz de benim için bir şey yapın. Acıyın da bana düşlerimdeki cinleri kovun. Dediklerine göre mesel ile konuşuyormuş ve cinleri çıkarıyormuşsunuz. Bana da bir mesel söyleseniz. Anlamını anlar, iyileşirim. Dünyada her şey büyücülük işi, öyle değil mi? Öyle ise gösterin büyücülüğünüzü.»

İsa gülümsedi ve ihtiyarın gözleri içine baktı. İlk kez görmüyordu obur kişinin yırtıcı çenesini, kalın ensesini, pırıl pırıl dönen gözlerini. Bakması bile ürperti veriyordu ona. Bu insanlar, yiyor, içiyor, gülüyor ve bütün dünyanın kendilerine ait olduğunu sanıyorlardı; çalıp çırpıyorlar, dans ediyorlar, kadınlarla düşüp kalkıyorlardı, oysa cehennemin ateşleri içinde yandıklarının farkında değillerdi. Ancak ara sıra uykudayken gözlerini açıyor ve görüyorlardı... İsa yaşlı obura, etine, gözlerine, korkusuna baktı ve gerçek, bir kez daha hikâyeye döndü içinde.

«Kulaklarını aç, Ananias,» dedi «gönlünü aç, konuşacağım çünkü.»

«Kulaklarımı açtım, gönlümü açtım. Dinliyorum, Tanrı'ya şükürler olsun.»

«Bir zamanlar Ananias, adaletsiz, namussuz, zengin bir adam varmış. Yer içer, ipek giysiler al kumaşlar kuşanır, aç ve üşüyen komşusu Lazarus'a yeşil bir yaprak değerinde dahi bir şey vermezmiş. Lazarus masaların altında ekmek kırıntıları arar, kemik yalar, ama köleler onu tutup atarmış. O eşikte oturur, köpekler gelip yaralarını yalarmış. Derken ecelleri gelmiş, ikisi de ölmüş. Biri sonsuz ateşe, öteki ise Hazreti İbrahim'in koynuna gitmiş. Günün birinde zengin adam gözlerini kaldırıp baktığında komşusu Lazarus'un İbrahim'in koynunda gülmekte ve kıvanç duymakta olduğunu görmüş. 'İbrahim Peder, Peder İbrahim,' diye seslenmiş: 'Lazarus'u gönder aşağıya ağzımı serinletmek için parmağımın ucunu ıslatsın, yanıp kavruluyorum burada!' Ama İbrahim ona şöyle demiş: 'Hatırlar mısın, bir zamanlar yiyip içiyor, o açken, soğuktan üşürken, toprağın ürünlerini yiyip bitiriyordun. Ona bir nebze olsun bir şey verdin mi? Şimdi kıvanç duymak sırası onda, sen de sonsuzca cehennemde yanacaksın.'»

İsa içini çekti, sakinleşti. İhtiyar Ananias ağzı açık duru

yor, başka şeyler bekliyordu. Dudakları kurumuş, dili damağına yapışmıştı. Gözleriyle yakarır gibi İsa'ya bakıyordu.

«Bütün söyleyecekleriniz bu kadar mı?» diye sordu, titreyen sesiyle. «Başka bir şey söylemeyecek misiniz?»

«Oh oldu!» dedi Yahuda bir kahkaha atıp. «Yeryüzünde haddinden fazla yiyip içenler, hepsini kusacaklardır yer altında.»

Ama Zebedi'nin küçük oğlu İsa'nın göğsüne doğru eğildi.

«Efendimiz,» dedi yavaşça, «sözlerin yüreğimdeki yükü kaldırmadı. Bize kaç kez düşmanlarımızı bağışlamamızı söylemiştin!. Düşmanınızı seveceksiniz, demiştin, yediden yetmiş yedi defaya kadar kötülük eden bir kişiye, yediden yetmiş yedi defaya kadar iyilik ediniz demiştin. Ancak böylece nefret dünyadan atılabilir demiştin... Ama şimdi...? Bağışlamak Tanrı'nın elinde değil mi ki?»

«Tanrı adildir,» diye sözünü kesti Kızılsakal, yaşlı Ananias'a alaylı bir bakış fırlatarak.

«Tanrı mükemmel iyiliktir,» diye karşı çıktı Yuhanna.

«Yani ümit yok mu?» diye kekeledi yaşlı mal sahibi. «Mesel bitti mi?»

Tomas kalktı, sokak kapısına doğru uzun bir adım attı ve durdu.

«Hayır, efendimiz, bilmedi,» dedi alayla. «Dahası da var.»

«Söyle yavrum, hayır dua edeyim sana.»

«O zengin adamın adı Ananias'dır!» dedi Tomas. Mallarının içinde bulunduğu torbayı yakaladığı gibi sokağın ortasında buldu kendini, orada komşularla birlikte kahkahalar atmaya başladı.

İhtiyarın koca başına kan hücum etmişti, gözleri batan güneş gibi solmuştu.

İsa elini uzatıp sevgili yoldaşının kıvırcık saçını okşadı. «Yuhanna,» dedi, «herkesin kulağı var, dinledi; herkesin zihni var, yargısını verdi. Tanrı adildir dediler ve daha öteye gidemediler. Ama bir de gönlü var insanın, sen dedin ki: Evet, Tanrı adildir, ama yetmez bu. Aynı zamanda mükemmel iyiliktir. Mesel böyle kalamaz, başka türlü bir sonu olmalı.»

«Bağışla beni, efendimiz,» dedi delikanlı, «ama içimden geleni söyledim. İnsan bağışlar dedim kendi kendime. İnsan bağışladığına göre nasıl olur da Tanrı bağışlamaz? Hayır, imkânsız. Bu mesel büyük bir küfür, böyle kalamaz. Başka türlü bir sonu olmalı.»

«Başka türlü bir sonu var, sevgili Yuhanna,» dedi İsa gülümseyerek, «Dinle Ananias, dinle de gönlün yatışsın; siz de, bahçedekiler, siz de sokakta gülüşüp duran komşular, siz de dinleyin. Tanrı sadece adil değil, aynı zamanda iyidir de; sadece iyi değil, aynı zamanda Baha'dır da. Lazarus, İbrahim' in sözlerini duyunca içini çekmiş ve Tanrı'ya şöyle hitap etmişti zihninden; «Tanrım, sonsuzca yanıp kavrulan bir insan, bir ruh, olduğunu bilen biri cennette nasıl mutlu olabilir ki? Onun susuzluğunu

gider ki, benimki de giderilsin. Kurtar onu Rabbim, kurtar ki ben de kurtulayım. Yoksa ben de alevleri duymaya başlayacağım.» Tanrı Lazarus'un düşüncesini okuyunca sevinmiş. «Sevgili Lazarus, in aşağı, susuzluk gidericiyi de yanma al. Çeşmelerimin suyu tükenmez hiç. Onu al buraya getir de içsin, senin susuzluğun da giderilmiş olsun... «Sonsuzca mı?» diye sormuş Lazarus. «Evet, sonsuzca,» diye cevap vermiş Tanrı.»

İsa başka söz söylemeden ayağa kalktı. Gece inmişti yeryüzüne. İnsanlar dağıldılar, kadınlar erkekler fısıldaşarak kulübeciklerine döndüler. Yürekleri dolmuştu. Söz besleyebilir mi insanı diye kendi kendilerine sormaya başladılar. Evet besleyebilirdi, söylenen söz güzel idiyse!

İsa yaşlı mal sahibine allahaısmarladık demek için elini uzattı, ama Ananias ayaklarına kapandı.

«Efendimiz,» diye mırıldandı, «bağışla beni», derken hüngür hüngür ağlamaya başladı.

O gece, uyumak üzere yattıkları zeytin ağaçları altında Yahuda gidip Meryem'in oğlunu buldu. Bir türlü rahat edememişti. Dobra dobra konuşmak, her şeyi açıklamak için onu gidip görmesi, onunla konuşması gerekti. Şu cani Ananias'ın evinde, zengin adamın cehennemdeki cezasını duyup sevinerek el çırparak «Oh olsun!» dediğinde İsa'nın göz ucuyla paylıyormuş gibi gizli gizli, epey bir süre bakmış olması hâlâ işkence çektiriyordu ona. Hesaplarını temizlemeleri ille de gerekti. Yahuda çiğ sözlerden, gizli bakışlardan hoşlanmıyordu.

«Hoş geldin,» dedi İsa. «Seni bekliyordum.»

«Meryem'in oğlu, ötekiler gibi değilim ben,» diye söze doğrudan girdi Kızılsakal. «Sevgilin Yuhanna'nın ne bakirliği var bende, ne de iyiliği, her esen rüzgârda fikrini değiştiren, Andreas gibi kuş beyinli hayalcinin biri değilim. Ben vahşi, ipe sapa gelmez bir hayvanım. Piç doğdum, anam beni çöle bıraktı, kurt sütüyle beslendim. Kaba, sert namuslu biri oldum.

Sevdiğim kişinin ayakları altında pislikten başka bir şey değilim; nefret ettiğimi ise öldürüveriyorum.»

Konuştukça, sesi boğuklaşıyor, gözleri kıvılcımlar saçıyordu karanlığa. İsa, yatıştırmak için elini o müthiş başın üstüne koydu. Ama Kızılsakal bu huzur aşılayacak eli silkip attı.

Sözlerini tartarak devam etti. «Sevdiğim birini bile öldürebilirim, eğer onun doğru yoldan şaştığını görecek olursam.»

«Doğru yol dediğin hangisi, Yahuda kardeşim?»

«İsrail'in kurtuluş yolu.»

İsa gözlerini kapadı ve cevap vermedi. Karanlıkta ona doğru atılan iki alev ve Yahuda'nın sözleri onu yaktı. İsrail neydi? Niçin sadece İsrail'di kurtulması gereken? Hepimiz kardeş değil miydik?

Kızılsakal cevap bekliyordu, ama Meryem'in oğlu konuşmuyordu. Yahuda onu kolundan tuttu, uyandırmak istermiş gibi sarstı. «Anlıyor musun?» diye sordu. «Söylediğimi işittin mi?»

«Evet anlıyorum,» diye cevap verdi İsa gözlerini açarak.

«Dobra dobra konuştum seninle, çünkü kim olduğumu, ne istediğimi bilip bana cevap vermeni istiyorum. Seninle gelmemi istiyor musun, istemiyor musun? Bilmek istiyorum.»

«Gelmeni istiyorum, Yahuda kardeşim.»

«Serbest konuşabilecek miyim seninle, sen «evet» dediğinde ben sana «hayır» diye karşı çıkabilecek miyim? Çünkü sana söyleyeyim de zihninde şüpheli bir taraf kalmasın başka kim olursa olsun ağzı açık dinleyebilir seni, ama ben dinleyemem! Köle değilim ben, özgür bir insanım. İşte böyle, ister kabul et, isler etme, benden bu kadar.»

«Ama benim de bütün istediğim şey özgürlük Yahuda.»

Kızılsakal ürperdi. İsa'nın omuzundan yakalayıp ateşle soluğuyla haykırdı. «İsrail'i Romalılardan kurtarmak istiyor musun?»

«... ruhu günahtan kurtarmak istiyorum.»

Yahuda elini çılgın bir davranışla omuzundan çekti aldı ve zeytin ağacının gövdesine bir yumruk indirdi. «İşte burada ayrılıyor yollarımız» diye homurdandı. İsa'nın karşısına geçip ona nefretle bakarak. «İlkin bedenin Romalılardan kurtarılması gerek, ruhu günahtan kurtarmak işi sonra gelir. Yol budur. Tutabilir misin bu yolu? Eve damdan başlanmaz, temelden başlanır kurmak için.»

«Temel ruhtur, Yahuda.»

«Temel bedendir, oradan başlaman gerek işe. Dikkat et Meryem'in oğlu. Önce de söylediğim gibi yine söylüyorum, dikkat et, sana dediğim yolu seç. Niçin seninle geldiğimi sanıyorsun? Söyleyeyim bak; sana gideceğin yolu göstermek için.»

Andreas yandaki zeytin ağacının altındaydı. Uykusunda konuşmalar duymuş, uyanmıştı. Kulak kesildi, İsa'nın sesini duyuyordu, tanımıştı, bir de boğuk, öfke dolu bir ses daha vardı. Ürkmüş bir geyik gibi titredi. Gece vakti İsa'nın rahatını bozmak için gelenler mi olmuştu? Andreas biliyordu, hoca her ayrıldığı yerde kendini seven birçok kadın erkek, sayısız yoksullar bırakıyordu ardında; ama bu arada birçok zengin ve ihtiyar arasında nefret uyandırdığı, düşmesini dileyen ileri gelen kimseler de oluyordu. O caniler acaba serserinin birini göndermişler de ona bir kötülük mü yapmak istiyorlardı? Emekleyerek seslere doğru süründü karanlıkta. Ama Kızılsakal sürtünmeyi duymuş, dizleri üstüne kalkmıştı.

«Kim var orada?» diye seslendi.

Andreas sesi tanıdı. «Benim Yahuda, ben, Andreas,» diye cevap verdi.

«Git yat sen, Yunus'un oğlu, özel bir iş konuşuyoruz biz.»

«Git uyu yavrum,» dedi İsa da.

Yahuda sesini alçalttı. İsa, Kızılsakal'ın ağır soluğunu yüzünde duydu.

«Çölde, Kardeşlik Derneği'nin bana seni öldürmem için görev verdiğini söylemiştim, hatırlarsın. Ama son dakikada fikrimi değiştirdim, bıçağımı kınına soktum, şafak atarken, hırsız gibi sıvıştım manastırdan.»

«Niye fikrini değiştirdin, Yahuda kardeşim? Hazırdım ben.»

«Beklemek istiyordum.»

«Neyi?»

Yahuda bir süre sustuktan sonra, birden:

«İsrail'in beklediği o kimsenin sen olup olmadığını anlamak için.» dedi.

İsa ürperdi. Zeytin ağacının gövdesine yaslandı, bütün vücudu tir tir titriyordu.

«Atılıp, Kurtarıcıyı öldürmek istemiyordum; hayır, istemiyordum!» diye bağırdı Yahuda birden ter basan alnını silerek, «Anlıyor musun?» dedi, sanki biri onu boğazlıyordu. «Anlıyor musun, istemiyorum!»

Derin derin soludu.

«Kendi bile bilmeyebilir, dedim. Sabırlı olmak, yaşamasına yardım etmek daha iyi, yaşasın bakalım, ne diyecek, ne yapacak görelim. Beklediğimiz kimse değilse, onu yok etmek için önümüzde bol bol vakit var nasıl olsa... Böyle dedim kendime, bu yüzden öldürmedim seni.»

Toprağı ayağının başparmağıyla oyarak, bir süre pofladı. Sesi çaresizlik ifade eden bir boğukluktaydı:

«Seni nasıl çağıracağımı bilemiyorum: Meryem'in oğlu mu desem? Marangozun oğlu mu? Davut'un oğlu mu, bilmiyorum? Hâlâ kim olduğunu bilmiyorum, ama sen de bilmiyorsun. İkimizin de bunu bulmamız gerek, bulmalıyız ve yüreğimizi yatıştırmalıyız. Ötekilere bakma sen, onlar meleyen kuzular gibi geliyorlar peşinden; seni hayran hayran seyretmekten ve gözyaşı dökmekten başka bir şey yapmayan kadınlara da kulak asma, onların yürekleri var, kafaları yok, yüreklereyse ihtiyacımız yok bizim.

Senin kim olduğunu, seni yakan alevin İsrail'in Tanrısı mı, yoksa şeytan mı olduğunu ancak ikimiz bulacağız. Mutlaka bulmalıyız! Mutlaka!»

İsa tir tir titriyordu. «Elimizden ne gelir, Yahuda kardeşim? Bunun cevabını nasıl bulabiliriz? Yardımcı ol bana.»

«Var bir yolu.»

«Söyle.»

«Vaftizci Yahya'ya gideriz. O bize söyler. «Geliyor, geliyor!» diye bağırıp duruyor ya? Seni görür görmez anlar, sen misin, değil misin diye. Haydi yürü, sinirlerin yatışır, ben de ne yapmam gerektiğini bilirim.»

İsa derin düşüncelere daldı. Bu kaygı kaç kez sarmıştı benliğini, kaç kez ihtilâçlar içinde, ağzı köpürerek secdeye varmıştı! Halk onu kafadan kontak, ecinni biri sanmış, yanından korku içinde uzaklaşmıştı. Ama o, Cenneti Alâ'daydı; zihni kafesinden uçup gitmişti, yükselmiş, yükselmiş, Tanrının kapısına vurup sormuştu. Kimim ben? Niçin doğdum? Dünyayı kurtarmak için ne yapmalıyım? Kestirme yol hangisidir, acaba kendi ölümüm mü?

Başını kaldırdı. Yahuda'nın koca vücudu üstüne eğildi.

«Yahuda, kardeşim,» dedi, «yanıma uzan şöyle. Tanrı uykuyla gelip götürecek bizi. Yarın Tanrı isterse zinde kalkarız ve Yahudiye'nin peygamberini buluruz, Tanrı nasıl isterse öyle olur. Ben hazırım.»

«Ben de hazırım,» dedi Yahuda, yan yana yattılar.

İkisi de olabildiğine yorgundu herhalde, yatar yatmaz uyuverdiler, ertesi sabah, şafak sökerken de ilk uyanan Andreas onları sarmaş dolaş, mışıl mışıl uyur buldu.

Güneş ışığı göle vurdu ve dünyayı aydınlattı. Kızılsakal öne geçip yol göstermeye başladı. Ardından da İsa ve iki yoldaşı, Yuhanna ile Andreas yola koyuldu. Daha satacak malları olan Tomas köyde kaldı. Durumdan her bakımdan faydalanmaya çalışan kurnaz seyyar satıcı, Meryem'in oğlunun

söyledikleri hoşuma gidiyor, diye düşünüp duruyordu. Nalları diker dikmez, yoksullar sonsuzca yiyip içeceklermiş. Güzel, güzel ya, bu arada bizlere ne olacak! Aman dikkatli ol Tomas, halt etme de taraf tutmaya kalkma. Güven altında olmak için yapılacak en iyi iş sepetine iki türlü mal koymak; üste, herkes görsün diye taraklar, oyalar boyalar; alta, birinci sınıf müşteriler için göklerin hâkimiyeti... Kıkır kıkır güldü, bohçasını yeniden sırtına vurdu, şafak atarken borusunu öttürdü, sesini yükseltti ve yeryüzü mallarını ilan ede ede Beytsayda yollarındaki seferine başladı.

Kefernahum'da, Petrus ile Yakup tan ağarırken kalkmışlar, ağ çekiyorlardı. Ağ güneşte pırıl pırıl, fıkır fıkır oynayan balıklarla doluydu. Başka zaman olsa iki balıkçı ağın bu denli ağır oluşuna sevinirlerdi, ama bugün akılları bambaşka yerlere gitmişti, bir şey söylemiyorlardı. Susuyorlardı, ama ikisinin içlerinde de bir kavga vardı, nesiller boyunca onları bu göle bağlayan alınyazısıyla kavga ettikleri gibi, hesaplayıp duran, gönüllerinin kanatlanmasına bırakmayan kendi zihinleriyle de kavga ediyorlardı. Ne biçim bir hayat bu! diye bağırıyorlardı kendi kendilerine. Ağ atmak, balık tutmak, yemek, uyumak ve her gün ağardığında yeniden günlük rızk kaygısına kendini vermek, bütün gün boyunca, yıl boyunca, ömürlerimiz boyunca! Daha ne kadar sürecek bu! Ne kadar? Böyle mi ölüp gideceğiz... Bu konuda şimdiye kadar hiç düşünmemişlerdi. Yürekleri hiç tedirgin olmamıştı; yakınmadan, çağların yolundan gitmişlerdi. Anaları babaları, ataları binlerce yıldır böyle yaşamışlardı, bu gölün çevresinde balıkla güreşe güreşe. Günün birinde katılaşmış ellerini kavuşturup ölüyorlar, derken çocuklar, torunları şikâyet etmeden aynı yola koyuluyorlardı... Petrus ile Yakup da şimdiye dek yürümüşlerdi bu yoldan, yakınacakları bir taraf olmamıştı. Ama yakınlarda birdenbire dolaylarının daraldığını, boğulmakta olduklarını duymaya başlamışlardı... Şimdi gölün ötelerine doğru dalgın dalgın bakıyorlardı. Nereye? Neye doğru

bakıyorlardı? Kendileri de bilmiyorlardı; bütün bildikleri, boğulur gibi olduklarıydı.

Bu işkence yetmiyormuş gibi de her gün, gelip geçenler yeni yeni haberler getiriyordu: Cesetler canlanıyor, inmeliler kalkıp yürüyorlar, körler ışığı görmeye başlıyordu... Oradan geçip gidenler «Kimdir bu peygamber?» diye soruyorlardı iki balıkçıya. «Kardeşleriniz onunla, siz de bilirsiniz herhalde. İşittiğimize göre, Nasıralı marangozun oğlu, değil, Davut'un oğluymuş. Doğru mu?» Ama Petrus ile Yakup omuz silkip yeniden ağlara eğiliyorlardı. İçlerini yatıştırmak için ağlamak istiyorlardı. Bazen gelip geçenler uzaklaştıktan sonra Petrus arkadaşına dönüp:

«Bu mucizelere inanıyor musun, Yakup?» diye soruyordu.

«Ağı çekmene bak sen, ağzını kapat!» diye cevap veriyordu Zebedi'nin ağzı kalabalık oğlu, derken bir hamle yapıyor, yüklü ağı bir kol boyu daha yaklaştırıyordu.

O gün de şafakta bir arabacı geçti, yeni haberler getirdi.

«Dediklerine göre yeni peygamber yaşlı, eli sıkı Ananias'ın evinde Beytsayda'da yemek yemiş. Yemek yemesi biter

bitmez, köleler su getirip de ellerini yıkadıktan sonra, Ananias'a yaklaşıp kulağına bir şeyler fısıldamış, ansızın ihtiyar adamın zihni altüst olmuş, ağlaya ağlaya mallarını yoksullara dağıtmaya başlamış.»

«Ne fısıldamış acaba?» diye sordu Petrus, gözleri yine ötelere, gölün ötelerine dalmıştı.

«Ah bir bilsem ne fısıldadığım!» diye güldü arabacı; «Bütün zenginlerin kulaklarına çiviyle çakardım da yoksullar biraz soluk alırdı... Hoşça kalın,» diye seslendi, yürümesine devam etli, «balığınız bol olsun!»

Petrus arkadaşına bir şey söylemek üzere döndü, ama vazgeçiverdi. Ne diyebilirdi ki ona? Bol bol laf. Yetmemiş miydi şimdiye dek söyledikleri? Bütün işleri bırakarak tiksinerek kalkıp koyup gidesi geldi. Uzaklara

giderdi! Yunus'un kulübesi pek küçük gelmeye başlamıştı. Şu su dolu leğen, Genasaret Gölü de küçülmüştü. «Böyle yaşamak olmaz!» diye mırıldandı, «yaşamak değil bu! Koyup gitmeli buradan!»

Yakup döndü. «Ne mırıldanıp duruyorsun öyle?» diye sordu. «Sus. Rahat dur.»

«Hiçbir şey mırıldanıp durduğum yok; Kahrolsun!» diye cevap verdi Petrus, derken deli gibi ağı çekmeye başladı.

Tam o sırada İsa'nın ilk kez insanlarla konuştuğu yeşil tepenin doruğunda Yahuda yalnız başına göründü. Yolda meşe ağacından kopardığı eğri büğrü değneğini yere vura vura yürüyordu. Ardından üç yoldaşı geliyordu. Soluk soluğa, bir an için altlarındaki dünyayı gözden geçirmek üzere dorukta durdular. Göl mutlu, pırıldıyordu; güneş onu okşadıkça gülüyordu. Balıkçı kayıkları su yüzünde kırmızı beyaz kelebeklerdi. Üstlerinde kanatlı balıkçılar, martılar vardı. Kefernahum uzakta vızıldayıp duruyordu. Güneş yükselmiş, gün muhteşemdi.

«A bak, Petrus!» dedi Andreas, ağ çeken kardeşinin bulunduğu kıyıyı göstererek.

«Yakup da orada!» dedi Yuhanna içini çekerek. «Hâlâ kendilerini çekip kurtaramadılar şu dünyadan.»

İsa gülümsedi. «İçini çekme sevgili yoldaş,» dedi. «Siz oturun, rahatınıza bakın, ben gidip getiririm onları.»

Çevik, oynak adımlarla inmeye başladı. Yuhanna ona bakarak, melek gibi diye düşündü. Bir, kanatlan eksik... Taşlar üstünden seke seke aşağı indi. Kıyıya vardığında yavaşladı, ağları üstüne eğilmiş iki balıkçıya yaklaştı. Arkalarında durup uzun bir süre kıpırdamadı. Zihni boş bir durumda, onlara baktı, baktı; ama sanki içi boşalıyordu, içinden bir kuvvetin dışarı aktığını duyuyordu. Her şey hafifleşti, havada yüzmeye başladı, gölün üstünde bir bulut gibi; iki balıkçı da hafifleşti, onlar da havada yüzmeye başladılar,

ağları da içindekilerle birlikte yükseldi; artık ağlıktan çıkmıştı, içindekiler balık değil bir sürü insandı binlerle, mutlu, dans eden insan kalabalığı...

Birden iki balıkçı başları üstünde bir uyuşukluk, tuhaf, tatlı bir uyuşukluk duydu. Sıçrayarak korku içinde döndüler. Arkalarında İsa hareketsiz durmuş, onlara bakıyordu.

«Bağışla bizi, efendimiz!» diye bağırdı Petrus utanç içinde.

«Niçin Petrus? Bağışlayacağım ne yaptın ki?»

«Hiç,» diye mırıldandı Petrus. Derken birden: «Bu yaşamak mı? Bıktım artık!»

«Ben de bıktım!» diye Yakup ve ağı yere çaldı.

«Gelin,» dedi İsa, ellerini ikisine birden uzatarak. «Gelin, sizleri insan avcısı yapacağım.»

Aralarına giderek, ikisinin elini de tuttu. «Yürüyün, gidiyoruz,» dedi.

«Babama allahaısmarladık demeyecek miyim?» diye sordu Petrus ihtiyar Yunus'u hatırlayarak.

«Arkana bile bakma Petrus. Vaktimiz dar. Gidelim.»

«Nereye?» dedi Yakup durarak.

«Niçin soruyorsun? Soru sorma artık, Yakup. Gel!»

Bu sırada Yunus Baba mangalın üstüne eğilmiş, yemek pişiriyordu, birlikte oturup yemek için oğlu Petrus'u bekli

yordu. Bir tek oğlu Rabbim korusun kalmıştı şimdi ona. Petrus aklı başında bir delikanlıydı, işleri iyi yönetirdi; ötekini, Andreas'ı çoktan silmişti defterinden. Bir bakıyorsun, şu şarlatanın, bir bakıyorsun bu şarlatanın peşinden gidiyor, yaşlı babasını, ağları onarmak, rüzgârlarla boğuşmak, kahrolası kayıklarla uğraşmak için yalnız bırakıyordu, üstelik yemek pişirmek, eve bakmak da ihtiyarın eline bakıyordu; karısının ölümünden beri cebelleşip duruyordu bu ev cinleriyle. Ama Petrus Tanrı ondan razı olsun, diye düşünüyordu Yunus, Petrus bana destek oluyor, güç

kuvvet veriyor... Yemeği kotardı. Hazırdı. Güneşe bir bakış fırlattı. Nerdeyse öğleydi. «Acıktım,» diye homurdandı, «ama gelinceye kadar bekleyeceğim.» Ellerini kavuşturup bekledi...

Daha ötedeki Zebedi'nin evi açıktı. Avlu sepet ve testilerle doluydu; köşede imbik duruyordu. Şarap presinde kalan üzüm kabuklarından ve saplarından damıtılan rakının çekildiği, evin baştan başta alkol koktuğu zamandı. Zebedi Baba ile karısı, yağma edilen çardağın altında küçük bir masada yemek yiyorlardı. Zebedi Baba dişsiz dişetleriyle lokmalarını elinden geldiği kadar çiğnemeye çalışıyor, işini genişleteceğinden söz ediyordu. Uzun zamandır, kendisine borçlu olan ve ödeyemeyecek bir durumda bulunan kapı komşusu ihtiyar Nahum'un evine gözünü dikmişti. Gelecek hafta, Tanrı isterse evi açık arttırmayla sattırmayı düşünüyordu. Kaç yıldır onu alıp aradaki duvarı yıkarak avlusunu genişletmek istiyordu. Bir şarap presi vardı, bir de zeytin presi istiyordu, böylece bütün köy, yağını çıkarmak için ona gelecek o da alacağı yüzdeyle kendi yıllık ihtiyacını sağlayacaktı. Ama şarap presini nereye koyabilirdi? Ne olursa olsun, Nahum'un evini almalıydı... Yaşlı Salome söylediklerini duydu, ama aklı sevgili Yuhanna'daydı. Neredeydi acaba? Yeni peygamberin dudaklarından damlayan bu bal da neydi. Onu öyle çok yeniden görmek, bir kez daha konuşmasını duymak, Tanrı'yı insanların yüreklerine indirmesini görmek istiyordu ki! Oğlum iyi

etti diye düşünüyordu, doğru yolu seçti, sütüm helal olsun.. Birkaç gün önce görmüş olduğu düşünü hatırladı, düşte kapıyı açmış, ardından güm diye kapatıp evi şarap presleriyle, tıka basa dolu dolaplarıyla bırakıp, yeni peygamberin ardından gitmek üzere çıkmıştı... Ayağım çıplak, midem boş, ardından koşuyordum, diye düşünüyordu ve hayatımda ilk kez mutluluğu duydum...

«Dinliyor musun beni?» diye sordu Zebedi Baba, karısının gözlerinin bir ara daldığını görmüştü. «Aklın nerede?»

«Dinliyorum,» diye cevap verdi Salome, sanki ilk kez görüyormuş gibi bakmaya başladı Zebedi'ye.

Bu sırada ihtiyar adamın kulağına tanıdık sesler geldi sokaktan. Oğullarının ortasında beyazlı adamı görünce kapıya koştu, ağzı hâlâ doluydu.

«Hey çocuklar,» diye seslendi «nereye gidiyorsunuz? Evimden böyle mi geçeceksiniz. Durun!»

Ötekiler yollarına devam ederken, Petrus cevap verdi.

«Elimizde iş var Zebedi.»

«Ne işi?»

«Pek karışık, karmaşık bir iş,» dedi Petrus ve kahkahalarla gülmeye başladı.

İhtiyar adamın gözleri dışarı fırladı. «Sen de mi Yakup, sen de mi?» diye bağırdı, ağzındaki lokmayı çiğnemeden yutarak. İçeri girip karısına baktı.

«Çocuklarına güle güle, de,» dedi başını sallayarak, «Bizden aldı onları.»

«Yakup da demek?» dedi ne düşüneceğini bilemiyordu. «Ama aklı başındaydı çocuğun. Olamaz!»

Salome susuyordu. Ona ne diyebilirdi ki? Nasıl anlayabilirdi? Salome'nin açlığı yatışmıştı, kalktı, kapıya gidip durdu ve mutlu kafilenin Erden'e, Kudüs'e doğru giden anayola girişlerini seyretti. Yaşlı elini kaldırıp kocası duymasın diye alçak sesle:

«Yolunuz açık olsun hepinizin!» dedi...

Köyden çıkarken, koyunlarım gölün kıyısında otlatan Filipus ile karşılaştılar. Kızıl, yüksek bir kayanın üstüne çıkmıştı ve değneğini destek olarak kullanarak kendi gölgesini seyretmek için öne doğru eğiliyordu. Altındaki yolda çakılların ezilişini duyunca doğruldu.

«Hey!» diye seslendi, geçenleri tanımıştı. «Hey, beni görmüyor musunuz? Nereye gidiyorsunuz?»

«Tanrı'nın ülkesine!» diye seslendi Andreas. «Sen de gel istersen!»

«Bana bak Andreas, doğru konuş. Magdala'ya düğüne gidiyorsanız ben de gelirim. NatanaeI beni de çağırdı. Yeğenini everiyor.»

«Magdala'dan öteye gitmek istemez misin?» diye seslendi Yakup.

«Koyunlarım var,» diye cevap verdi Filipus. «Nereye bırakayım onları?»

«Tanrı'nın ellerine,» dedi İsa dönmeden.

«Kurtlar yer!»

«Yesinler!» diye bağırdı Yuhanna.

Hey Ya Rabbim, bunlar iyice delirmiş diye düşündü çoban ve sürüsünü toplamak için ıslık çaldı.

Yürüyorlardı. Eğik değnekli Yahuda yine önde gidiyordu. Bir an önce varmak için acele edip duruyordu. Ötekilerin yürekleri sevinç içindeydi. Kuşlar gibi ıslık çalıyor, güle oynaya gidiyorlardı. Petrus, önce Yahuda'ya yanaştı, bir o gülmüyordu. Ne ıslık çalıyor, ne de gülümsüyordu; bir an önce varmak için, yol gösterip duruyordu.

«Yahuda, ne olur nereye gittiğimizi söyle,» dedi Petrus sessizce.

Kızılsakal'ın yarı yüzü güldü. «Tanrı'nın ülkesine,» dedi.

«Dalga geçme ne olur, söyle nereye gidiyoruz. Hocaya soramıyorum.»

«Kudüs'e.»

«Ha! Uç günlük yol!» dedi Petrus kırçıl saçını yolarak.

«Bilseydim, yanıma sandallarımı alırdım, bir somun ekmek, bir kabak dolusu şarap ve değneğimi alırdım.»

Bu kez Kızılsakal'ın bütün yüzü güldü. «Ah zavallı Petrus,» dedi «top yuvarlanıyor artık, durdurulamaz. Elveda de sandallarına, ekmeğine, şarabına ve değneğine. Çıktık yola artık anlamıyor musun Petrus, dünyadan çıktık; denizi, toprağı bıraktık, havalandık!» Petrus'un kulağına eğildi;

«Daha vakit var... Git!»

«Artık nasıl dönebilirim?» dedi Petrus, kollarını iki yana açarak, sanki çepeçevre sarılmış da boğuluyormuş gibi dört bir yöne döndürdü. «Bütün bunların tadı kalmadı benim için,» dedi, gölü, balıkçı kayıklarını ve Kefernahum'daki evlerini göstererek.

«Tamam!» dedi Kızılsakal koca başını sallayarak. «O halde homurdanmayı bırak, yürü!»

İlkin köy köpekleri koku almış, havlamaya başlamıştı... Çok geçmeden çocuklar, «Geliyor! Geliyor!» diye bağırarak Magdala'ya koştular.

«Kim geliyor çocuklar, kim geliyor?» diye soruyordu köylüler kapılarını açarak.

«Yeni peygamber!»

Eşikler, yaşlı, genç kadınlarla doluyordu; erkekler işlerini bırakıyorlardı, hastalar zevkten yerlerinden sıçrıyor, ona dokunmak için, sürüklenerek gitmeye hazırlanıyorlardı. Genasaret Gölü dolaylarında epey ün salmıştı. Hüneri ve gücü, iyileştirdiği saralılar, körler ve inmeliler tarafından köyden köye yayılıyordu.

«Karanlık gözlerime değer değmez, ışığı gördüm.»

«Koltuk değneklerini yere at, der demez, yürümeye» dans etmeye başladım.»

«İçimi cin sürüleri kemirip bitiriyordu. Elini kaldırarak onlara buyurdu: Defolun, domuzlara gidin! Birden içimden tekmeler atarak sıvıştılar ve kıyıda otlayan domuzlara girdiler. Hayvanlar çılgına döndü. Birbirlerinin üstüne çıktılar ve hep birlikte suya doğru atılıp boğuldular.»

Magdalena, müjdeyi duyunca köy evinden çıktı. Meryem'in oğlu, kendisine evine dön ve bir daha günah işleme dediği günden beri kapıya çıkmamıştı. Ağlaya ağlaya ruhunu arıtmıştı, zihninden geçmişini silmeye, her şeyi, utancı, zevkleri, bütün gece süren nöbetleri unutmaya ve yeniden

bakire bir vücut olarak doğmaya çalışmıştı. İlk birkaç gün başını yerden yere vurmuş, inildemişti, ama zamanla durgunlaşmış, acısı dinmiş, ona musallat, olan kâbuslar bırakıp gitmişti; şimdiyse her gece düşünde, İsa'nın geldiğini, evindeki erkeklerden biri gibi kapısını açtığını ve çiçek açan nar ağacı altında avluda oturduğunu görüyordu. Uzun yollar aşmıştı, yorulmuştu, üstü başı tozla kaplıydı, insanlar ona çok acı vermişti. Her akşam Magdalena su ısıtırdı, kutsal ayaklarını yıkar, sonra da kurulamak için saçlarını çözerdi. İsa dinlenir, gülümser ve onunla sohbet ederdi. Ne dediğini hatırlamıyordu, ama sabahleyin uyandığında zinde ve kıvanç içinde oluyordu; son birkaç gün içindeyse altınbaş gibi tatlı tatlı ses çıkarmaya başlamıştı, ama komşular duymasın diye alçak sesle söylüyordu türküsünü... Çocukların seslerinden O'nun geldiğini anlamıştı, ayağa sıçradı, çok öpülmüş olan yüzünü örtmek, sadece kapkara gözlerini dışarda bırakmak üzere başörtüsünü indirdi, kapının sürmesini açıp onu karşılamak üzere gitti.

Bu akşam köyde yer yerinden oynamıştı. Genç kızlar mücevherlerini takıp takıştırmaya ve düğün için lambalarını hazırlamaya başlamışlardı. Natanael'in yeğeni evleniyordu. O da amcası gibi bir ayakkabı tamircisiydi, tombul iri yarı, çomak burunlu bir çocuktu. Sadece delercesine bakan gözlerinin ve kulaklarındaki koca koca gümüş küpelerin görünmesine izin veren bir duvakla örtülü olan gelin, evinin ortasında yüksek bir yere konmuş bir koltukta oturuyor, konuk beyler, lambalı köy kızlarını bekliyordu; derken haham gelecek, tomarı açacak dua okuyacaktı, sonunda herkes bırakıp gittikten sonra çomak burunluyla bir başına kalacaktı.

Natanael çocukların «Geliyor! Geliyor!» diye bağırışlarını duymuştu, dostlarını düğüne çağırmaya koştu. Köyün giriş yerinde kuyu kenarında oturmuşlar, susuzluklarını gidermek için su içiyorlardı. Magdalena İsa'nın

önünde diz çökmüştü. Ayaklarını yıkamış, şimdi de saçlarıyla onları kuruluyordu.

«Bu gece yeğenim evleniyor,» dedi Natanael. «Lütfen

siz de gelin düğüne. Bu yaz Zebedi'nin avlusunda çiğnediğim üzümlerden yapılmış şaraptan içeceğiz.»

İsa'ya döndü. «Senin kutsallığın hakkında epey şeyler duyduk, Meryem'in oğlu. Ne olur gel de yeni evliler için dua et, oğlan doğursun İsrail için.»

Isa ayağa kalktı. «İnsanların sevinmeleri bizleri memnun eder,» diye cevap verdi. «Arkadaşlar, haydi gidelim.»

Magdalena'nın elini tutup ayağa kaldırdı. «Sen de gel Maria,» dedi.

Keyfi yerindeydi, öne geçti. Şenliklerden hoşlanıyordu. İnsanların parıl parıl parlayan yüzlerini seviyordu; gençlerin evlenmesini ve ocakta ateşin sönmemesini seviyordu. Bitkiler böcekler, kuşlar, hayvanlar hepsi de kutsal diye düşünüyordu düğüne giderken, hepsi de Tanrı'nın yaratıkları. Niçin mi yaşıyorlar? Tanrıyı övmek için. Dilerim sonsuzca yaşasınlar, sonsuzca!

Yeni hamamdan çıkmış kızlar kapalı, süslü kapının dışında beyaz entariler içinde beklemeye başlamışlardı. Ellerinde yanan lambalar, gelini öven eski şarkılar söylüyorlar ve Tanrıya tenezzül buyurup gelmesi, insanlara katılması için sesleniyorlardı. Bir düğün oluyor, bir İsrailli evleniyordu, ve o gece birleşecek olan iki vücut Mesih'i doğurabilirdi... Kızlar vakit geçirmek için türkü söylüyorlardı, damat gecikmişti çünkü. Damat gelecek, kapıyı açacak, tören de başlayacaktı.

Ama onlar türkü söylerken, İsa arkadaşlarıyla birlikte geldi. Bakireler döndüler. Magdalena'yı görür görmez, kızlar birden sustu, öfkeli bakışlarla geri geri gittiler. Bu orospunun ne işi vardı bakireler arasında? Köyün ihtiyarı neredeydi, niye önüne geçmiyordu? Düğün kirletilmişti! Evli kadınlar da dönüp vahşi vahşi ona baktılar; davetliler, namuslu ev sahipleri

(onlar da kapı dışında bekliyorlardı) arasında bir hareket dalgası dolaşıyordu. Bununla birlikte Magdalena yanan bir meşale gibi pırıl pırıldı. Bu şekilde İsa'nın yanında durdukça, ruhu yeni bakireleşmiş, dudakları öpülmemiş gibi

oluyordu. Birden kalabalık açıldı, burnundan zehir damlayan, kuru, minik, ufak tefek bir ihtiyar Magdalena'ya doğru ilerledi, asâsının ucuyla dokunarak, gitmesini söyledi.

İsa ellerinde, yüzünde ve çıplak duran göğsünde halkın zehirli bakışlarını duydu. Vücudu sanki sayısız görünmeyen dikenler batmış gibi kızıştı. İhtiyara, namuslu ev kadınlarına, kaş çatan erkeklere ve şaşırmış bakirelere bakarak içini çekti. İnsanların gözleri daha ne kadar kör kalmakta devam edecekti, hepimizin kardeş olduğumuzu ne zaman göreceklerdi?

Fısıltılar artmaya, ilk tehditler karanlıkta belirmeye başlamıştı. Natanael İsa'yla konuşmak üzere ilerledi, ama hoca onu hafifçe bir kenara iterek, kalabalıkta kendine yol açıp bakirelere doğru ilerledi. Lambalar sallanmaya başlamıştı; onun geçmesi için herkes yol açıyordu. Ortalarında durup ellerini yukarı kaldırdı:

«Bakireler, kızkardeşlerim, Tanrı ağzıma değdi ve bu kutsal düğün gecesinde sizlere söz söylememi istedi. Bakireler, bacılarım, kulaklarınızı açın, yüreklerinizi açın; ve siz kardeşlerim, susun, konuşacağım!»

Hepsi de tedirginlik içinde döndüler. Sesinden, erkekler kızmış, kadınlarsa, üzülmüş olduğunu düşündüler. Kimse konuşmuyordu. Evin avlusundaki iki kör müzisyen utlarını akort ediyorlardı. İsa elini kaldırdı:

«Bakireler, bacılarım, Tanrı'nın ülkesi neye benzer dersiniz? Bir düğün gibidir. Tanrı damattır, insanın ruhuysa gelin. Gökte bir düğün yer almakta; bütün insanlık buna çağrılmıştır. Kusura bakmayın ama kardeşlerim, Tanrı bana böyle mesellerle konuşuyor, ben de sizlere mesel ile hitap edeceğim:

«Köyün birinde düğün varmış. On bakire lambalarını alarak, güveyi getirmek üzere dışarı çıkmışlar. Bunların beşi akıllıymış, yanlarına içi yağ dolu şişeler almışlar. Öteki beşiyse budalaymış, yanlarına yedek yağ almamışlar. Gelinin evi

önünde beklemişler, beklemişler, ama güvey gecikmiş, onlar da yorgunluktan uyuyakalmışlar. Gece yarısı bir haykırış duyulmuş, «Güvey geliyor. Koşun karşılamaya!» On bakire sönmek üzere olan lambalarını doldurmak üzere ayağa sıçramışlar. Ama budala bakirelerin yağı kalmamışmış. «Bize biraz yağ verin kardeşler,» demişler akıllı bakirelere, «lambalarımız nerdeyse sönecek.» Akıllılar cevap vermişler, «Verecek fazla yağımız yok. Gidin alın gelin.» Budala bakireler yağ almaya koşarken güvey gelmiş, akıllı bakireler içeri girmişler, kapı da kapanmış.

«Biraz sonra budala bakireler dönüp gelmişler, ellerinde yanan lambalar, kapıya vurmaya başlamışlar. «Kapıyı açın!» diye bağırıp yalvarmışlar. Ama içeride, akıllı bakireler gülmüşler. «Oh olsun,» demişler. «Kapı kapandı artık. Gidin!» Ama onlar ağlayıp yalvarmışlar, «Kapıyı açın! Kapıyı açın! Derken...

İsa sustu. Bir kez daha ihtiyar başkanı, konukları, namuslu ev kadınlarını, ellerinde yanan lambalar olan bakireleri gözden geçirdi. Gülümsedi.

«Derken...» dedi Natanael, ağzı açık dinliyordu. Basit, tembel zihni kıpırdamaya başlamıştı. «Sonra ne olmuş efendimiz?»

«Sen ne yapardın, Natanael?» diye sordu İsa, iri, büyüleyici gözlerini ona dikerek, «güvey olaydın ne yapardın?»

Natanael bir şey söylemedi. Ne yapacağını kesinlikle bilmiyordu henüz. Bir ara hepsini kovmayı düşündü. Kapı kesinlikle kapanmıştı. Yasa da böyle buyuruyordu. Ama sonra onlara acıyıp, içeri almayı geçirdi aklından...

«Güvey olaydın ne yapardın Natanael?» diye yeniden sordu İsa ve yavaş yavaş, ısrarla, yalvaran gözlerin ayakkabı tamircisinin basit ve bön yüzünü okşadı.

«Kapıyı açardım...,» dedi öteki; ihtiyar duymasın diye alçak sesle söylemişti. Meryem'in oğlunun gözlerine karşı gelemiyordu artık.

«Aferin, dostum Natanael, dedi İsa sevinerek, kutsar gibi elini uzattı. «Şimdi her ne kadar canlıysan da, cennete giriyorsun. Güvey de tam senin dediğin gibi yapmış: Uşaklarına kapıyı açmalarını söylemiş. «Bu bir düğün» diye bağırmış. «Herkes yesin içsin, neşelensin budala bakireler için açın kapıyı, ayaklarını yıkayıp ferahlatın, çok koştular çünkü.»

Magdala'nın uzun kirpikleri arasında yaşlar birikmişti. Bu sözleri söyleyen dudakları öpebileydi ah!. Basit Natanael sanki gerçekten cennetteymiş gibi tepeden tırnağa kadar parıl parıl parlıyordu. Ama yaşlı zehirburun, köyün ihtiyarı, asasını kaldırdı:

«Yasaya karşı geliyorsun, Meryem'in oğlu,» diye çığırdı.

«Yasa, gönlüme karşı geliyor,» diye cevap verdi İsa yavaşça.

Güvey göründüğünde hâlâ konuşmaklaydı, yıkanmış, kokular sürmüştü, gür kıvırcık saçlı başında yeşil bir çelenk vardı. Birkaç kadeh keyfini yerine getirmişti, burnu kamaşıyordu. Bir itişte kapıyı açtı. Konuklar ardından içeri daldılar, İsa da Magdalena'nın elinden tutarak girdi.

«Aptal bakireler hangisi, akıllılar hangisi?» diye Petrus alçak sesle Yuhanna'ya sordu. «Sen ne anladın?»

Tanrımızın Babamız olduğunu.» diye cevap verdi Zebedi'nin oğlu.

Haham gelip töreni yaptı. Sonra gelinle güvey evin ortasında durdular, konuklar da sırayla dizilerek birer birer onları öptüler ve İsrail'i kölelikten kurtaracak bir oğul yapmaları için dileklerde bulundular. Derken utlar çalmaya başladı, konuklar dans ettiler ve idiler; İsa ve arkadaşları da onlarla dans edip içti. Saatler geçti, ay yükselince yolculuklarına devam ettiler.

Sonbahardı, ama günün sıcağı henüz yatışmamıştı, gecenin ıslak serinliğinde yol almak hoştu.

Yüzleri Kudüs'e doğru çevrilmişti, ilerliyorlardı. İçmişlerdi. her şey biçim değiştirmiş gibi görünüyordu. Bedenleri de ruhları gibi taşkın bir haldeydi. Kanatlı ayaklarla yürüyorlardı, sollarında Erden vardı, sağlarında Tanrı'nın yüzyıllardır verdiği görevi bu yıl da bir kez daha yerine gelirmiş olmaktan yordun ve doygun Zabulon Ovası, ay ışığı altında uslu uslu, verimli, uzanıyordu; bu görev, tohumu insan boyuna yükseltmek, asmaları üzümlerle eğmek, zeytin ağaçlarını zeytinlerle doldurmaktı. Yeni doğum yapmış bir lohusa gibi yorgun ve mutlu uzanıyordu şimdi.

«Ne büyük sevinç, kardeşler!» deyip duruyordu Petrus. Gece yürüyüşünden aldığı zevk ve arkadaşlığın verdiği tadın sonu yoktu. «Gerçek mi bu? Düş mü? Büyülendik mi nedir? İçimden türkü söyleyesim geliyor, yoksa patlayacağım!»

«Hep birlikte söyleyelim!» diye bağırdı İsa. Öne geçti, başını yukarı kaldırdı ve türküye başladı. Sesi zayıftı, ama hoştu, tutku doluydu. Sağında solunda, ahenkli ve yumuşak Yuhanna ile Andreas'ın sesi de duyulmaya başladı. Bir süre bu üç tiz ses yalnız başlarına şakıdılar. O kadar tatlı sesler çıkıyordu ki, insanın yüreği duracak gibi oluyordu, böyle devam edemezler diyordu insan. Bu kadar bal, sarhoş eder, baş döndürür diye düşünüyordunuz. Ama sesler çok derin bir kaynaktan fışkırıyordu. Tam bozulmak üzereyken yeniden düzeliyordu. Bu ne kadar büyük bir zevkti! Ne kudret! Petrus, Yakup ve Yahuda'nın ağır, muzaffer ve erkeklik dolu bariton sesleri havayı sarstı, herkes ayrı bir tatlılıkla ve güçle, hep bir ağızdan neşeli kutsal yolculuk mezmurunu göklere yükselttiler:

Yoktur daha iyi, daha tatlı şey kardeşlerle yürümekten.
Akan kutsal yağ gibidir Harun'un sakalından;
Hennon'un çiyidir sanki

Sion Dağları'ndan inen.
Orada Tanrı kutsar
Sonsuz ömür sağlar kişiye.

Saatler geçiyordu, yıldızlar sönüyordu, güneş yükselmeye başlamıştı. Arkalarında Galile'nin kızıl toprağını bırakıp Samarya'nın kara toprağına ayak bastılar.

Yahuda durdu. «Yolumuzu değiştirelim,» dedi. «Burası zındık, lanetli bir ülkedir. Erden Köprüsü'nden geçelim ve öteki kıyı boyunca ilerleyelim. Yasaya karşı gelenlere el değmek günahtır. Tanrıları mikropludur, suları, ekmekleri de mikropludur. Ha bir lokma Samarya ekmeği ha bir lokma domuz, aynı şeydir derdi anam. Başka yoldan gidelim!»

Ama İsa sakince Yahuda'nın elini tuttu. «Yahuda, kardeşim,» dedi ona «temiz insan, kirli insana değerse, kirli olan arınır. Onlar için geldik biz, günahkârlar için. Doğru yoldan gidenler bizi ne yapsınlar? Burada Samarya'da söyleyeceğimiz güzel bir söz bir ruhu kurtarabilir, güzel bir söz Yahuda, güzel bir iş, yanından geçen bir Samaryalı'ya bir gülümseme. Anlıyor musun?»

Yahuda kaçamak bakışlarla bakındı, ötekilerin işitmeyeceğinden emin olmak isliyordu. «Bu yoldan gidemeyiz,» dedi yavaş bir sesle, «hayır gidemeyiz. Ama dervişe varıncaya kadar sabırlı olacağım. O yargılar seni. Ona varıncaya kadar, ne yaparsan yap. Senin peşini bırakmayacağım.»

Eğri asasını omuzuna atıp yalnız başına önde ilerlemeye başladı.

Ötekiler konuşarak yürüyorlardı. İsa onlara sevgiden, Baha'dan, Tanrı ülkesinden söz açıyordu. Hangi ruhların budala bakireler, hangilerinin akıllı olduğunu, lambaların ve yağın ne ifade ettiğini, güveyin kim olduğunu ve akıllılar gibi budala bakirelerin sadece içeri girmekle kalmayıp, niçin uşaklara yorgun ayaklarını yıkatan biricik kimseler olduğunu anlattı. Dört yoldaş bu sözleri dinlerken, zihinleri genişliyor, kendilerine söylenen her

şeyi alıyor ve yürekleri pekleşiyordu. Günah şimdi onlara sönmüş lambanın yanında duran ve Rab'bin kapısı önünde ağlayıp yakaran budala bir bakire gibi geliyordu...

Yürüdüler, yürüdüler. Üzerlerindeki gök bulutlarla kaplandı, toprağın yüzü karardı. Hava yağmur kokuyordu.

Ataların kutsal dağı Gerizim'in eteğinde ilk köye vardılar. Köyün girişinde, çevresi hurma ağaçları ve kamışlarla çevrili eski çağlardan kalma Yakup'un kuyusu vardı. Ataları koyunlarıyla birlikte su içmek için buraya gelmişti. Kuyunun kenarı kuşaklar boyunca ipin sürtünmesiyle aşınmıştı.

İsa yorulmuştu. Taşlar ayaklarını zedelemişti; kanıyordu, «Burada kalacağım ben,» dedi. «Siz köye gidip kapıları çalın. Sadaka olarak bir somun ekmek verecek iyi bir ruh bulursunuz; kadının biri de gelip bizim için kuyudan su çekiverir. Tanrıya olan inancınızı yitirmeyin arkadaşlar.»

Beşi de yola düzüldü, ama yolda Yahuda fikrini değiştirdi. «Ben mikroplu bir köye gitmem,» dedi, «mikroplu ekmekten de yemem. Şu incir ağacı altında oturup sizi bekleyeceğim.»

Bu arada İsa kamışların gölgesine uzanmıştı. Susamıştı, ama kuyu derindi, nasıl içebilirdi? Başını yere yaslayıp düşüncelere daldı. Güç bir yoldu seçtiği yol. Vücudu zayıflı, yoruluyordu, dizlerinin bağı çözülüyordu, ruhunu desteklemeye güç bulamıyordu. Birden Tanrı serin bir meltem estirdi üzerinden, hemen kalktı, yeniden güç bulmuştu, yoluna devam etti... Daha ne kadar sürecekti bu? Ölüme dek mi? Ölümden sonraya kadar mı?

Tanrı, insan ve ölüm üstüne düşünürken, sazlar kıpırdadı ve bilezikli, küpeli bir kadın, başı üstünde bir testi, kuyuya yaklaştı, testiyi indirip, kuyunun kenarına bıraktı. İsa, sazlar arasından ipi kovaya bağlayıp kuyuya indirdiğini ve su çekip testisini doldurduğunu gördü.

Sazlar arasından çıkarak; «hanım,» dedi, «bana biraz su ver.»

Kadın bu ani görüntü karşısında ürkmüştü.

«Korkma,» dedi. «Namuslu bir insanım ben. Susadım, su ver bana.»

«Nasıl oluyor da,» diye cevap verdi kadın, «sen ki bir Galilelisin, giyinişinden belli Galileli olduğun, benden, bir Samaryalı'dan, su isteyebiliyorsun?»

«Sana, hanım biraz su ver» diyenin kim olduğunu hileydin, ayaklarına kapanır da içmek için ölümsüz su dilerdin.»

Kadın şaşırmıştı. «Ne ipin var, ne kovan, kuyu da derin. Bana içirmek için nasıl su çekersin?»

«Bu kuyunun suyundan içen yeniden susayacaktır,» diye cevap verdi İsa, «ama benim vereceğim sudan içenin sonsuzca yatışacaktır susuzluğu.»

«Bey,» dedi kadın bu kez, «ne olur bana o dediğin sudan ver de sonsuzca susamayayım, her gün gelip bu kuyudan su çekmeyeyim.»

«Git kocanı çağır,» dedi İsa ona.

«Kocam yok efendim.»

«Kocam yok demekte haklısın, çünkü bugüne dek beş yüz kocan oldu, şimdiki de kocan değil.»

«Siz bir peygamber misiniz?» diye sordu kadın, hayran hayran. «Her şeyi bilir misiniz siz?»

İsa gülümsedi. «Benden sormak istediğin bir şey varsa, açıkça söyle.»

«Evet efendim, bir tek şey var cevabını vermenizi istediğim. Şimdiye dek babalarımız bu kutsal Gerizim Dağı'nda Tanrı'ya tapındılar. Şimdi siz peygamberler sadece Kudüs'teki Tanrı'ya tapmamızı istiyorsunuz. Hangisi doğrudur? Tanrı nerededir? Aydınlatır mısınız beni?»

İsa başını eğip sustu. Tanrı'yı acı çekerek arayan bu günahkâr kadın, yüreğini bayağı tedirgin etmişti. Kadını yatıştıracak doğru sözleri bulmak için çabalamaya başladı. Birden başını kaldırdı. Yüzü pırıl pırıldı.

«Hanım, sana söyleyeceğimi yüreğinin derinlerinde sakla. Gün gelecek, ki geldi bile, insanlar ne bu dağdaki ne de Kudüs'teki Tanrı'ya tapacaklar.

Tanrı ruhtur, ruha ise ancak ruhun içinde tapınmak gerekir.»

Kadın şaşkına dönmüştü. Eğilerek, kaygı içinde İsa'ya baktı. «Yoksa siz...» diye sordu alçak titrek bir sesle, «beklediğimiz o kimse olmayasınız?»

«Kimi bekliyorsunuz?»

«Biliyorsunuz. Ne diye adını söyleyeyim? Biliyorsunuz ya. Dudaklarım günahkâr benim.»

İsa başını önüne eğdi. Yüreğini dinler gibiydi, sanki bir cevap bekliyordu ondan. Kadın üstüne doğru eğilmiş, ateşler içinde bekliyordu.

İkisi de tedirgin bir durumda susmuş dururken, mutlu sesler işitildi, havariler de ellerindeki ekmek somununu sallayarak göründüler. Efendilerini tanımadıkları bir kadınla görünce durdular. İsa onları gördüğüne sevinmişti, çünkü bu kadının o müthiş sorusuna cevap vermekten kurtulmuştu. Yaklaşsınlar diye arkadaşlarına el etti.

«Gelin,» diye seslendi. «Bu kadıncağızı Tanrı gönderdi bize, içmemiz için bize su çekecek.»

Arkadaşlar yaklaştı, bir Yahuda geride kaldı, Samarya suyuna bulaşmamak için bir kenarda durdu.

Kadın testisini eğdi, susayanlar içtiler. Testiyi yeniden doldurdu, ustaca başının üstüne yerleştirdi, düşünceler içinde köye doğru sessizce ilerlemeye başladı.

«Efendimiz, kimdi o kadın?» diye sordu Petrus. «Sanki yıllardır tanışıyormuşsunuz gibi konuşuyordunuz.»

«Bacılarımdan biri,» diye cevap verdi İsa. «Ondan su istedim, susamıştım da, ama yatışan onun susuzluğu oldu.»

Petrus kalın kafasını kaşıdı. «Anlamıyorum,» dedi.

«Aldırma,» dedi İsa, arkadaşının koca kafasını okşayarak. «Sabırsız olma. Zamanı gelince anlarsın, yavaş yavaş... Şimdilik hepimiz açız,

yiyelim bakalım!»

Hurma ağaçları altına uzandılar. Andreas şehre nasıl girip de sadaka istemeye başladıklarını anlattı.

«Evlerin kapılarını çaldık, yuhalandık, kovulduk. Sonunda, köyün ta öteki ucunda, yaşlı ufak tefek bir kadın kapısını

araladı ve sokağı, bir ucundan bir ucuna kadar dikkatle gözden geçirdi. Görünürde kimsecikler yoktu... Gizlice, bize ekmek somunu verdi, arkasından da kapıyı kapadı. Ekmeği ele geçirdiğimiz gibi, öldürülmeyelim diye tabanları yağladık.»

«Adını bile bilmiyoruz kadının, ayıp oldu,» dedi Petrus. «Tanrı'ya onu unutmaması için yalvarırdık.»

İsa güldü. «O yönden kaygın olmasın, Petrus,» dedi «Tanrı bilir onun adını.»

İsa ekmeği aldı, kutsadı, ekmeği veren kadını yarattığı için Tanrıya şükretti ve altı parçaya ayırdı. Ama Yahuda kendi payını değneğiyle itip yüzünü çevirdi. «Samarya ekmeği yemem ben,» dedi, «domuz yemem.»

İsa tartışmadı onunla. Yahuda'nın yüreğinin sert olduğunu biliyordu, yumuşatmak için zamana ihtiyaç vardı, hem zamana, hem ustalığa, hem de büyük sevgiye.

«Biz yiyelim,» dedi ötekilere. «Samarya ekmeği, Galileliler tarafından yenirse, Galile ekmeği olur, domuz da insanlar tarafından yenirse insan eti olur. Tanrı adına, başlayın!»

Dört arkadaş gülerek, afiyetle yediler. Samarya ekmeğinin tadı pek hoştu, öteki ekmeklere benziyordu, canlanmışlardı. Yedikten sonra ellerini kavuşturdular, dua ettiler. Yorulmuşlardı, uykuya yattılar, sadece Yahuda uyumuyor, dövermiş gibi değneğiyle yere vurup duruyordu. Açlık, utançtan daha iyidir, diye düşünüyor, kendini avutuyordu.

Yağmur taneleri sazlara düşmeye başlamıştı. Uyuyanlar ayağa sıçradılar.

«İlk yağmur,» dedi Yakup. «Toprak, susuzluğunu giderecek.»

Barınacak bir yer ararken, kuzeyden bir rüzgâr çıkıp bulutları dağıttı. Gök açıldı. Onlar da yürümelerine devam ettiler.

İncir ağaçları üstünde kalmış olan incirler ıslak havada parıldıyorlardı. Nar ağaçları meyve yüklüydü. Arkadaşlar uzanıp nar kopardılar, yediler. Çiftçiler başlarını topraktan kaldırıyorlar, acayip acayip Galilelilere bakıyorlardı. Samarya'da işleri neydi bunların? Niçin Samaryalılara katılıyorlar, ekmekleri yiyip ağaçlarından meyve koparıyorlardı? Defolmaları gerekti, hemen defolup gitmeliydiler! İhtiyarın biri dayanamadı. Bağından çıkıp karşılarına dikildi.

«Hay, Galileliler!» diye seslendi «çiğnemekte olduğunuz kutsal toprak üstüne küfür yağdırıyorsunuz. Bizim toprağımızda işiniz nedir sizin? Defolun, görünmeyin gözümüze!»

«Kudüs'e tapınmaya gidiyoruz,» diye cevap verdi Petrus, ihtiyarın önünde durup göğsünü kabartarak.

«Burada, Tanrı'nın bulunduğu Gerizim Dağı'nda tapınsanıza zındıklar,» diye gürledi ihtiyar, «Kutsal Yazıları okumadınız mı hiç? Burada, Gerizim'in eteğinde, meşe ağaçlarının altında görünmüştü Tanrı, Hazreti İbrahim'e. Dağları, ovaları, bir uçtan, bir uca, Hebron Dağı'ndan, İdumea'ya ve Midye ülkesine dek göstermiş ve demişti: «İşte Vaadedilen Ülke, süt ve bal akan ülke. Size söz vermiştim, bu ülkeyi size vereceğim diye, işte sizindir.» Başlarını sallayarak antlaşmayı onaylamışlardı... İşitiyor musunuz, Galileliler? Kitabı Mukaddes böyle der. Bu yüzden, tapınmak isteyen, burada, bu kutsal toprakta tapınır, peygamberleri öldüren Kudüs'te değil!»

«Her toprak kutsaldır ihtiyar,» dedi İsa, sakin bir sesle, «Tanrı her yerdedir ihtiyar ve bizler hepimiz kardeşiz.»

Adam şaşkın, döndü. «Samaryalılarla Galileliler de mi kardeş?»

«Samaryalılar ile Galileliler de ihtiyar, Erdenliler de... Herkes kardeş!»

Sakalını sıvazlayarak, derin düşüncelere daldı ihtiyar, İsa'yı tepeden tırnağa kadar süzdü.

«Tanrıyla Şeytan da mı?» diye sordu sonunda. Görünmeyen güçler duymasın diye sesini alçaltmıştı.

İsa dehşete düşmüştü. Günün birinde İblis'i bağışlayıp, onu ülkesine yeniden kabul edecek kadar Tanrı'nın rahmetinin büyük olup olmadığını hiç sormamıştı kendi kendine.

«Bilmiyorum, ihtiyar,» diye cevap verdi. «Bilmiyorum. Ben bir insanım, benim kaygım sadece insanlar için. Bizim ötemizde olan şey, Tanrı'nın işidir!»

İhtiyar susuyordu. Hâlâ sakalını sıvazlamakta devam ediyor, derin düşüncelerinden ayrılmıyordu, tuhaf yabancıların ilerleyişine ve ağaçlar altında ikişer ikişer gözden kayboluşlarına baktı.

Gece inmiş, soğuk bir rüzgâr çıkmıştı. Bir mağara bulup üşümemek için tortop oldular. Her birine bir lokma ekmek kalmıştı, yediler. Kızılsakal dışarı çıkıp, çalı çırpı topladı ve ateş yaktı. Arkadaşlara canlılık verdi bu, fırdolayı dizilip sessizce alevlere bakmaya başladılar. Rüzgârın ıslık çalışım, çakalların uluyuşunu, Gerizim Dağı'ndan aşağı yuvarlanan boğuk gök gürültülerini duyuyorlardı. Mağaranın ağzından, insana avuntu veren koca bir yıldız görünüyordu gökle, ama çok geçmeden bulutlar gelip onu da örttü. Arkadaşlar gözlerini kapadılar ve başlarını birbirlerinin omuzlarına koydular. Yuhanna gizlice, kendi üstündeki yün hırkayı İsa'nın üstüne örttü, yarasalar gibi birbirlerine sokularak uyudular.

Ertesi gün Erden'e girdiler. Ağaçların yavaş yavaş değişmeye başladığını gördüler. Yol, sarı yapraklı kavaklarla, akasyalarla ve koca sedir ağaçlarıyla çizilmişti. Bölge taşlık ve kuraktı; toprak sertli; alçak, karanlık kapı aralıklarında görünen köylüler bile taştandı sanki. Aras ıra mavi bir yabani

çiçek, ya da alçakgönüllü, nazik bir çiçek kayaların arasından görünüyordu, bazen de dilsiz ıssızlıkta, uçurumların derinliklerinde bir keklik gaklıyordu. İçecek bir yudum su bulmuştur diye düşündü İsa gaklamayı duyunca, kuşun sıcak göğsünü avcu içinde duyarak sevindi.

Kudüs'e yaklaştıkça toprak gittikçe vahşileşiyordu. Tanrı da değişiyordu. Buradaki toprak gülmüyordu. Galile'deki gibi, köyler ve halk gibi Tanrı da taştan yapılmıştı. Samarya'da, bir an için bile olsa, yağmaya başlayan, toprağı ferahlatan gökler, burada kızgın demirdendi. Havariler kan ter içinde, bu derin fırında soluk soluğa ilerliyorlardı. Akşam olunca, kayalara oyulmuş, kayalıkları pırıl pırıl yanan bir sürü mezar gördüler. Binlerce ataları toprağın içinde dağıldıktan sonra yeniden taşlaşmışlardı. Boş mezarlar içine sığındılar, erkenden yatıp uyudular, ertesi gün kutsal ülkeye zinde olarak girmek istiyorlardı.

Tek uyumayan İsa oldu. Mezarlar arasında gezindi, dikkatle geceyi dinledi. Yüreği tedirgindi. İçinde karanlık sesler duyuyordu, sanki binlerce acı çeken insan bağırıyormuş gibi büyük bir inilti vardı... Gece yarısına doğru rüzgâr dindi ve gece sustu. Ve bu sessizlik içinde yürek parçalayıcı bir çığlık havayı yırttı. İlkin aç bir çakal olabileceği geldi aklına, derken dehşet içinde bu çığlığın kendi yüreğinden çıktığının farkına vardı.

«Ya Rabbim!» diye mırıldandı, «kim o çığlık atan içimde? Kim ağlıyor?»

Yorgun argın, o da bir mezarın içine girdi, ellerini kavuşturup, kendini Tanrı'nın rahmetine bıraktı. Tan ağarırken bir düş gördü. Maria Magdalena ile beraberdi sanki, ikisi de büyük bir şehrin üstünde, damlara sürtüne sürtüne sakin ve sessiz uçuyorlardı. Şehrin kenarına varınca, en son kapı açıldı ve koca bir ihtiyar çıktı karşılarına. Sakalı dere gibi akıyordu, yıldız gibi pırıldayan mavi gözleri vardı. Kolları sıvalıydı, elleri, kolları çamur içindeydi. Başını kaldırıp da onları görünce, bağırdı: «Durun, size söyleyecek sözüm var.» Durdular.

«Söyle ihtiyar, dinliyoruz.»

«Mesih bütün dünyayı sevendir. Mesih dünyayı sevdiği için ölendir.»

«Başka?» diye sordu Magdalena.

«Yetmez mi bu?» diye bağırdı ihtiyar öfkelenerek.

«Atelyene girebilir miyiz?» diye sordu Magdalena.

«Hayır. Ellerimin çamur içinde olduğunu görmüyor musunuz? İçerde Mesih'i yapıyorum.»

İsa korku içinde uyandı. Vücudu gerçekten hafiflemişti; uçuyor gibiydi. Gün ağarmıştı. Arkadaşları uyandılar, gözleri, kayalardan, tepelerden sekerek Kudüs'e doğru yöneldi.

Bir an önce varmak için yola çıktılar. Yürüdüler, yürüdüler, ama önlerindeki dağlar hep geri geri çekiliyordu, yol da gittikçe uzuyordu.

«Kudüs'e varabileceğimi hiç sanmıyorum, kardeşlerim,» dedi Petrus ümitsizlik içinde. «Ne oluyor böyle bize? Görmüyor musunuz Kudüs durmadan kaçıyor önümüzden.»

«Gittikçe yaklaşıyor,» diye cevap verdi İsa. «Cesaret, Petrus. Biz Kudüs'e doğru bir adım atarken, o da bize doğru bir adım atmakta. Mesih gibi.»

«Mesih mi?» diye sordu Yahuda birden dönüp.

«Mesih geliyor,» dedi İsa derinden gelen bir sesle. «Onu bulmak için doğru yoldan gidip gitmediğimizi pekâlâ biliyorsun kardeşim Yahuda. İyi, asil bir iş yaparsak, güzel bir söz söylersek, Mesih adımlarını sıklaştırır ve yaklaşır. Namussuzluk, içimizde kötülük varsa, her şeyden korkarsak, Mesih bize sırlını çevirir ve bizden kaçar. Mesih, hareket eden bir Kudüs'tür kardeşlerim. Kudüs'ün acelesi var, bizim de. Daha hızlanalım, bulalım onu! Tanrıya ve insandaki ölümsüz ruha inanın!»

Cesaret bulmuşlar, hep birlikte adımlarını şıklaştırmışlardı. Yahuda yine başta gidiyordu, yüzü baştanbaşa mutluluk doluydu artık. Yürürken, iyi

konuşuyor, diyordu İsa için. Evet, Meryem'in oğlu haklı. Yaşlı haham da aynı şeyleri söyleyip duruyor bağıra bağıra: Kurtuluş kendi elimizdedir. Ellerimizi bağlar durursak, İsrail ülkesi hiçbir zaman kurtulamaz. Hepimiz ayaklanırsak, özgürlüğe kavuşuruz...

Yahuda kendi kendine konuşmasına devam ediyordu. Ama birden sustu, şaşırmıştı. «Mesih kim?» diye fısıldadı. «Kim? sakın bütün insanlar birden olmasın?»

Ter taneleri düşmeye başlamıştı ateş gibi yanan alnından. Bu düşünce ilk kez gelmişti aklına, tedirgin olmaya başlamıştı. Mesih bütün insanlar yığını olabilir mi diye kendisine sorup duruyordu. O zaman şu peygamberlere, sahte peygamberlere ne ihtiyacımız var? Mesih'in kim olduğunu anlamak için, ne diye karanlıkta el yordamıyla ilerleyip duruyoruz o halde? Tamam, halkın kendi Mesih olacak. Ben, sen, her birimiz. Sadece ayaklanmamız gerekiyor, o kadar!

Değneğini havada sallayarak yeniden yürümeye başladı, ilerlerken bu yeni düşüncesiyle değneğiyle oynar gibi oynuyordu, birden bir çığlık attı. Önünde iki doruklu bir dağ üstünde Kutsal Kudüs, güzel, bembeyaz, ihtişamla parıldıyordu. Ardından yetişenlere seslenmedi. Elinden geldiği kadar bu görüntüye kendi başına bakmaya çalışıyordu. Saraylar, kuleler, mavi gözbebeklerinde parıldıyordu; tam orta yerinde de Tanrı'nın koruduğu altın, sedir ve mermerden yapılmış Tapmak vardı.

Geride kalan yoldaşlar da ona yetiştiler, onlar da sevinç çığlıkları attılar.

«Haydi, Kraliçemizin güzelliğini terennüm edelim,» diye ileri sürdü güzel sesli Petrus. «Hazır mısınız çocuklar, haydi hep birlikte.»

Beşi de İsa'nın çevresinde halka olup halay çekmeye başladılar. İsa ortalarında kıpırdamadan durup, kutsal ilahiyi okumaya başladı:

Sevindim bana dediklerinde, «Kalk da, Rabb'in evine gidelim!»

Ayaklarım daha evvel de değdi bahçelerine ey Kudüs.

Sağlam yapılı kale, Kudüs, güçlü kulelerinde barış saraylarında mutluluk sürsün.

Kardeşlerim ve yoldaşlarım uğruna huzur ve barış olsun kaderin!

Sokaklar, damlar, bahçeler, alanlar: Kudüs baştanbaşa yeşille donanmıştı. Büyük güz bayramıydı, Kudüslüler, atalarının çölde çadır altında geçirdiği kırk yılın anısına dayanarak, İsrail'in Tanrısı'nın buyruğuna göre, zeytin ve asma dallarından, hurma ağacı yapraklarından, çam ve sedirden binlerce çadır kurmuşlardı. Hasat ve bağbozumu bitmişti, yıl sona ermişti halk da kara, semiz bir erkek keçinin boynuna bütün günahlarını asmış, taşlayarak çöle doğru kışlamışlı. Şimdi içleri alabildiğine yatışmıştı. Ruhları arınmış, yeni bir yıl başlamıştı. Tanrı yeni bir hesap defteri açmıştı, sekiz gün yeşil çadırlar altında yiyip içecekler, haşatı ve bağbozumunu kutsamış olan ve günahlarını taşıyacak keçiyi gönderen İsrail'in Tanrısı'nı öveceklerdi. O da Tanrı'nın gönderdiği bir Mesih'ti; halkın bütün günahlarını sırtında taşıyordu, çölde açlıktan ölmüş, günahlar da onunla silinmişti.

Tapınağın geniş avlularından kanlar akıyordu, her gün sürülerle hayvan kurban ediliyordu. Kutsal şehir pis pis, et, gübre ve kızartılan etten damlayan yağ kokuyordu. Kutsal hava, boru ve borazan sesleriyle yankılanıyordu. Halk haddinden fazla yiyor, içiyor, ruhları gittikçe ağırlaşıyordu. İlk gün mezmurların okunmasıyla, dualarla ve secde etmekle geçti; Yehova da, görünmeden sevinçle çadırlara girip çıkıyor, o da yiyip içerek, bayramı kutluyordu. Çoğu onu dudaklarını yalarken ve sakalını sıvazlarken görmüştü. Ama ikinci ve üçüncü günden sonra aşırı derecede yenen et ve şarap insanların başına vurmaya başladı. Pis şakalar, kahkahalar ve açık saçık meyhane şarkıları başladı, erkeklerle kadınlar utanmadan güpegündüz çiftleşmeye başladılar, ilkin çadırların içinde, derken açıktan açığa yollarda ve yeşil çimenler üstünde. Her köşede bucakta oyalı boyalı, kokulu yağlar sürmüş ünlü Kudüs orospuları ortaya çıktı. Kutsalların

kutsalına tapmak için Kenan ülkesinden gelmiş olan basit çiftçiler ve balıkçılar bu kusursuz kollara düşüyor, şapşallaşıyorlardı. Bir öpücükte bu kadar sanat ve tat olabileceği akıllarından geçmemişti.

Soluğunu tutarak, İsa acele öfkeyle sokaklardan geçti, sızmış, yerlerde yuvarlanan insanların üstünden atlayarak ilerledi. Kokular, pislikler ve utanmaz kahkahalar içini bulandırıyordu. «Çabuk! Çabuk!» diye yalvarıyordu arkadaşlarına. Sağ kolu Yuhanna'nın, sol kolu Andreas'ın belinde, ilerliyordu.

Ama Petrus ikide birde duruyor, kendisine bir kadeh şarap, yiyecek birkaç lokma şey sunan ve onu konuşmaya tutan hacılara rast geliyordu. Yahuda'ya sesleniyordu, Yakup da gitmek istiyordu, dostlarının herhangi birinin yakalanmasına sebep olmak istemiyorlardı. Ama öndeki üç kişi acele acele ilerliyordu. Durmadan arkada kalanları çağırıyor, onları yeniden yola sokuyorlardı.

«Hey Ya Rabbim, hoca şöyle bir insan gibi soluk almamıza bile bırakmıyor bizi,» diye homurdanıyordu Petrus; keyfi yerine gelmişti. «Nereye girmişiz böyle?»

«Peki şimdiye kadar neredeydin Petrusçuk?» diye sordu Yahuda başını sallayarak. «Buraya eğlenmeye mi geldik sanıyorsun? Düğüne filan mı gidiyoruz?»

Onlar koşarken, çadırların birinden boğuk bir ses geldi, «Hey Petrus, Yunus'un oğlu, serseri Galileli, geçiyorsun da burun buruna gelmişken bile tanımıyorsun. Dur biraz da bir şey iç. O zaman iyi görmeye başlarsın, beni de fark edersin belki!»

Petrus seni tanımıştı, durdu. «Merhaba! Simun, Kirene serserisi seni!» İki arkadaşına dönerek:

«Çocuklar, bu kez kaçamayız; durun da bir kadeh atalım. Simun ünlü bir ayyaştır, Davut'un kapısı yanında ünlü bir meyhanesi vardır. Aslında bu

adamı aşmalı, kafasını da bir kazığa geçirmeli, ama iyi çocuktur, davetini kabul etmeliyiz.»

Simun gerçekten iyi bir kimseydi. Gençken Kirene'den çıkmıştı, bir meyhane açmıştı. Petrus, Kudüs'e her geldiğinde, onun evinde kalırdı. İki arkadaş yer içer, konuşur, şakalaşır, bazen türkü söylerler, bazen dövüşürler, derken yeniden can ciğer olurlar, yine içmeye başlarlar, sonra Petrus, kalın bir battaniyeye sarılıp, bir sıra üstüne yatarak uyurdu. Simun şimdi birbirine girmiş asma dallarından meydana gelen bir çadır altında oturuyordu, kolluğunda bir testi, elinde de tunç bir tas vardı. Yalnız başına içiyordu.

İki dost sarılıştılar. İkisi de yarı sarhoştu, ikisi de öyle seviyorlardı ki birbirlerini, gözleri yaşla dolmuştu. İlk bağırışıp çağırışmadan ve defalarca kadehlerini kaldırdıktan sonra Simun gülmeye başladı.

«Vaftiz olmaya gitmiyorsan, ben de ne olayım,» dedi. «Doğru yapıyorsun, benden sana dua. Geçen gün ben kendimi de vaftiz ettirdim, hiç de pişman değilim. İnsanı bayağı ferahlatıyor.»

«Peki, bir şey fark etti mi?» diye sordu Yahuda, yemek yiyor, ama ağzına içki koymuyordu. Zihni dikenlerle doluydu.

«Sana ne deyim bilmem ki dostum? Suyu görmeyeli yıllar olmuştu. Suyla hiç başım hoş değildir. Ben şarap için doğmuşum, su kaplumbağalar içindir. Ama geçen gün dedim ki kendi kendime: Yahu, gidip vaftiz olsam ne olur yani? Bütün dünya gidip vaftiz oluyor, yeni aydınların arasında şarap içen de vardır herhalde. Hepsi de enayi olamaz ya, birkaç tanıdık görür, meyhaneme müşteri çekerim. Herkes bilir trenim meyhanemi, Davut'un kapısındaki... Neyse, uzatmayalım, gittim. Peygamber vahşi, ele avuca sığmaz bir hayvan, nasıl anlatsam bilmem ki, burnundan alevler fışkırıyor! Tanrı korusun! Ensemden yakaladı, sakalıma kadar suya batırdı beni. Çığlık atlım. Kâfir boğacaktı beni nerdeyse! Ama sağ kalabildim, çıkıp geldim, işte karşınızdayım!»

«Peki, hiçbir şey fark etmedi mi?» diye tekrarladı Yahuda.

«Şarabıma yemin ederim ki yıkanmak bayağı iyi geldi bana, bayağı iyi geldi. Ferahladım. Vaftizcinin dediğine göre günahlarımdan arınmışım. Ama aramızda kalsın, sadece birkaç yağ lekem çıktı, o kadar, çünkü Erden'den çıktığımda suyun yüzünde bir karış yağ yüzüyordu.»

Kahkahadan patlayacaktı nerdeyse, kadehini doldurdu ve içti; derken Petrus ile Yakup da içti. Kadehini yeniden doldurup Yahuda'ya döndü.

«Ya sen, demirci ustası, içmez misin hiç? Şarap bu enayi, su değil.»

«Ağzıma içki koymam,» diye cevap verdi Kızılsakal, tası iterek.

Simun'un gözleri dışarı fırladı: «Yoksa sen de mi onlardansın....?» diye sordu alçak bir sesle.

«Evet, onlardanım,» dedi Yahuda, elini havaya kaldırıp indirerek konuşmayı kesti.

İki oyalı boyalı kadın geçiyordu, bir an durdular ve dört adama göz kırptılar.

«Kadına da el sürmez misin?» diye sordu Simun şaşkın şaşkın.

«Kadınlara da el sürmem,» dedi Yahuda öfkeyle.

«Vah zavallıcık!» diye bağırdı Simun, dayanamayarak. «Tanrı niye yapmış şarabı ve kadını, söyle bakayım niye? Kendi vakit öldürsün diye mi, yoksa biz vakit öldürelim diye mi?»

Tam bu sırada Andreas koşa koşa geldi. «Çabuk gelin,» diye bağırdı. «Hocanın acelesi var.»

«Ne hocası?» diye sordu hancı. «Beyazlar giyinmiş, ayağı çıplak olan mı?»

Ama üç arkadaş gitmişlerdi bile. Kireneli Simun da çadırı dışında, canı sıkkın, durmuş, elinde boş kadehi, kolundan testisi arkalarından bakarak başını salladı. «Bu da başka bir Vaftizci herhalde, yeni bir mecnun. Şu son

zamanlarda pıtırak gibi bitiyorlar her yerde. Sağlığına içelim,» dedi kadehini doldurarak. «Tanrı akıl fikir versin!»

Bu arada İsa ile arkadaşları tapınağın büyük avlusuna varmışlardı. Tapınağa girip dua etmeden önce durup, ellerini, ayaklarını ve ağızlarını yıkadılar. Acele acele bakındılar: Sıralar insan ve hayvanlarla doluydu; gölgeli sıra kemerler, altın asma dalları ve üzümlerle çevrili, beyazımsı mavi mermer sütunlar; nereye baksanız, ambarlar, çadırlar, arabalar, sarraflar, berberler, şarap satıcıları, kasaplar görüyordunuz. Hava bağırış çığırışlarla, kahkahalarla ötüyor, Rab'bin evi ter ve pislikten leş gibi kokuyordu.

İsa avucuyla ağzını ve burnunu kapattı. Çevresine baktı. Tanrı hiçbir yerde görünmüyordu. «Bayramınızdan nefret ediyorum. Benim için kurban ettiğiniz semiz buzağıların pis kokusu midemi bulandırıyor. Mezmurlarınız da, lavtalarınız da sizin olsun.» Artık ne peygamberdi, ne de Tanrı, İsa'nın yüreğiydi altüst olmuş, çığıran. Bir ara bayılacak gibi oldu. Her şey kayboldu gözü önünden. Gökler açıldı, alev saçlı bir melek fırladı ileri, ayakları havayı kamçılıyordu. Başındaki saçtan yükselen duman ve alevlerle, avlunun ortasındaki kara bir kayaya tırmandı ve kılıcını mağrur tapınağa çevirdi...

İsa düşecek gibi oldu. Andreas'ın koluna dayandı. Gözlerini açtığında, tapınağı ve gürültülü kalabalığı gördü. Melek aydınlıkta saklanmıştı. İsa arkadaşlarına doğru kollarını uzattı:

«Bağışlayın beni,» dedi, «ama dayanamıyorum. Bayılacağım. Yürüyün gidelim.»

«Tapınmadan mı?» dedi Yakup ürkerek.

«İçimizde tapınırız, Yakup,» dedi İsa. «Her birimizin vücudu birer tapınak.»

Ayrıldılar oradan. Yahuda değneğini yere vura vura başla gidiyordu. Pisliğe, kana ve gürültüye dayanamıyor, diye düşünüyordu. Mesih olamaz.

Tapınağın son basamağı üstüne yüzü koyun uzanmış vahşi, tutkulu bir Ferisi iştahla mermeri öpüyor ve haykırıyordu. Boynunda ve kollarında, içi Kitabı Mukaddes'ten alınmış dehşet verici metinlerle dolu muskalar asılıyordu. Durmadan secde etmek, dizlerini, deve dizleri gibi nasır yapmıştı; yüzü, boynu ve göğsü açık, kanayan yaralarla kaplıydı. Bu Tanrı fırtınasına ne zaman tutulacak olsa, keskin taşları eline geçiriyor, orasını burasını yaralıyordu.

İsa, Ferisi'yi görmesin diye Andreas ile Yuhanna hemen İsa'nın önüne geçtiler. Petrus Yakup'a yanaşıp kulağına eğildi. «Bilirsin onu Yakup. Marangoz Yusuf'un büyük oğlu. Muska yere yıkar, nerdeyse öldürür.»

«Hocayı bu denli iştahla arayan o mu?» diye sordu Yakup bir ara durup.

«Evet. Ailesinin namusunu kirlettiğini söyler durur.»

Tapınağın altın kapısından çıktılar, Sedron Vadisi'nden geçerek Ölü Deniz'e doğru yürümeye başladılar. Sağlarında Gctsemane'nin bahçesi ve zeytinliği vardı. Başlarının üstündeki gök beyazdı ve yanıyordu. Zeytinlik Tepesi'ne vardılar. Dünya tatlılaşmıştı biraz. Zeytin ağaçlarının her bir yaprağından ışık damlıyordu; karga sürüleri birbiri ardından Kudüs'e doğru gidiyordu.

Andreas kolunu İsa'nın beline dolamış, eski efendisi Vaftizci'yi anlatıyordu. İnine yaklaştıkça, peygamberin aslan soluğu, daha bir ciğerlerine doluyordu.

«Gerçek İlyas o. İnsanın ruhunu yeniden ateşle iyileştirmek için Karmel Dağı'ndan inmiştir. Bir gece, başının üstündeki ateşli arabayı kendi gözlerimle gördüm; başka bir gece de bir karganın ağzında kor bir kömür parçasını ona yesin

diye getirdiğini gördüm... Bir gün cesareti elime alıp sordum kendisine ‘siz misiniz Mesih?’ diye. Bir yılana basmış gibi sarsıldı. Hayır, diye içini çekti. ‘Sabanı çeken öküzüm ben. Mesih ise tohumdur.’»

«Yanından niye ayrıldın Andreas?»

«Tohumu bulmak istiyordum.»

«Buldun mu peki?»

Andreas, İsa’nın elini kalbine bastırarak, kıpkırmızı oldu. «Evet» diye cevap verdi, ama o kadar yavaş söylemişti ki İsa duymadı.

Soluklarını tutarak ağır ağır Ölü Deniz’e doğru inmeye başladılar. Kafalarının içini kavuracak kadar ateş püskürtüyordu güneş. Önlerinde Moab Dağları gittikçe yükseliyordu, kısır bir duvar. Arkalarında kireç beyazı İdumea Dağları vardı. Yol, kıvrıla kıvrıla indikçe iniyordu. Derin bir kuyuya girmek üzereydiler ki soluklarını tuttular.

Cehenneme iniyoruz... diye düşünüyorlardı, katran ve kükürt kokusu geliyordu burunlarına.

Aydınlık, gözlerini kör ediyordu. El yordamıyla ilerliyorlardı, ayakları yarılıyor, gözleri yanıyordu. Çıngırak sesleri duydular, iki deve geçti yanlarından, deve değildi bunlar, müthiş sıcakta eriyerek kaybolan seraplardı.

«Korkarım,» dedi Zebedi’nin küçük oğlu, «cehennem dedikleri burası olacak.»

«Cesaret,» dedi Anderas. «Cennetin, cehennemin göbeğinde olduğunu duymadın mı?»

«Cennet mi?»

Güneş battı sonunda. Boab Dağları koyu kırmızı bir renk aldı, İdumea Dağlarıysa pembeydi, insanların gözlerini dinlendiriyordu. Birden, bir dönemeci döndüklerinde sanki serin suya batmışlar gibi bakışları ferahladı,

bedenleri de. Neydi bu hiç beklenmedik, önlerinde uzanan yeşil çayırlar, kumlar ortasında; gürül gürül akan sular, meyve yüklü nar

ağaçlan, gölgeli evler, neydi bütün bunlar? Hava birden yasemin ve gül kokmaya başlamıştı.

«Eriha,» diye bağırdı Andreas sevinçle. «Bütün dünyanın en tatlı hurmaları buradadır, en harika güller buradadır; solacak olsalar, suya batırdınız mı, yeniden canlanırlar.»

Gece birden inmişti. Işıklar yanmaya başlıyordu.

«Yolculuk etmek, karanlığın inişini seyretmek, bir köye varmak, ilk lambaların yanışını görmek, yiyecek bir şeyi olmamak, yatacak bir yeri olmamak, her şeyi Tanrı'nın esirgeyiciliğine ve insanların iyiliğine bırakmak, bence dünyadaki en büyük, en saf zevktir,» dedi İsa; bu kutsal anı yaşamak için durdu.

Köy köpekleri yabancıların kokusunu almış, havlamaya başlamıştı. Kapılar açılıyor; yanan lambalar görünüyor, lambalar karanlığı araştırdıktan sonra yeniden içeri giriyorlardı. Arkadaşlar, bütün kapılara uğruyorlar, çalıyorlar, biri bir dilim ekmek, biri bir nar, kimi bir avuç üzüm, ya da yeşil zeytin veriyordu. Bütün bu sadakaları Tanrı'dan ve insandan topluyorlardı, bir bahçenin köşesine yaslanıp yediler, derken hemen uykuya daldılar. Bütün gece boyunca düşlerinde çölün yer değiştirdiğini, onlara deniz gibi ninni söylediğini duydular. Ama İsa uykusunda, borazanlar duydu ve Eriha'nın duvarları yıkıldı.

Yoldaşlar, ölü gibi betleri benizleri atmış, dilleri bir karış sarkmış bir halde Ölü Deniz'e vardıklarında nerdeyse öğle vakti olacaktı. Erden akıntısından inen balık, ona dokunur dokunmaz ölüyordu; kıyılarındaki birkaç bodur ağaç ayakta duran kemikler gibiydi. Su kurşun gibi ağır ve hareketsizdi. Dindar kişi eğildiğinde, iki sefil orospunun, Sodom ile Gomore'nin suyun dibinde sarılıştıklarını görürdü.

İsa bir kayanın üstüne çıkıp uzaklara baktı; ıssızlıktan başka bir şey yoktu. Toprak yanıyordu, dağlar erimişti. Andreas'ı kolundan tutup sordu: «Nerede Vaftizci Yahya? Kimseyi göremiyorum ben..., kimseyi...

«İlerde, sazların ardında,» diye cevap verdi Andreas, «ırmak durgunlaşır. Su bir gölcük halini alır, peygamber orada vaftiz ediyor. Gidip bulalım onu, yolu biliyorum.»

«Yorgunsun, Andreas. Sen de kal ötekilerle. Ben yalnız giderim.»

«Vahşidir. Seninle geleyim efendimiz.»

«Yalnız gitmek istiyorum Anderas. Sen kal.»

Yüreği kül küt atarak sazlara doğru yürüdü. Elini yüreği üstüne koydu ve yatıştırmak için okşadı. Çölden yeni bir karga sürüsü kalktı, hızla Kudüs'e doğru uçtu.

Birden, ardında birinin yürüdüğünü duydu. Dönüp baktı. Yahuda'ydı.

«Beni çağırmayı unutun,» dedi Kızılsakal, pis pis gülerek. «En güç anında yanında olmak isterim.»

«Gel!» dedi İsa.

Sessiz sessiz ilerlediler, önde İsa, arkada Yahuda gidiyordu. Kamışları açıp, ayaklarını ılık ırmak balçığına soktular. Kara bir yılan, ürkerek bir kayaya çıktı ve başıyla boynunu kaldırdı. Minik kurnaz gözleriyle onlara baktı, yarı vücudu kayaya yapışık, yarısı dimdik, ıslık çaldı. İsa bir an durup elini dostça yılana doğru salladı, sanki hoş geldin der gibiydi ona. Yahuda meşe sopasını kaldırdı, ama İsa kolunu uzatıp tuttu onu.

«İncitme onu Yahuda kardeşim,» dedi. «Onun da görevi var, ısırmak.»

Sıcak kavuruyor, Ölü Deniz'den gelen güney rüzgârıysa çürüyen leşlerin ağır kokusunu getiriyordu. İsa vahşi, boğuk bir ses işitti. Ara sıra birkaç söz duyabiliyordu; «Ateş..., balta..., kısır ağaç...» sonra daha yüksek «Tövbe edin! Tövbe edin!» sesi geliyordu. Ansızın koca bir kalabalık bağırıp çağırmaya, inildemeye başladı. İsa ağır ağır, dikkatle, vahşi bir hayvanın

mağarasına yaklaşıyormuş gibi ilerliyor, sazları kenara itiyordu. Gürültüyse gittikçe artıyordu. Birden, bağırmamak için dudaklarını ısırdı. Orada, saza benzeyen bacakları üstünde, Erden sularının içinden yükselen bir kayaya çıkmış duruyordu. Bu adam bir insan mıydı, çekirge mi, açlık meleği mi, yoksa öç başmeleği mi? Haykıran insan dalgaları sıra sıra çıkıyorlardı kayaya, boyalı tırnaklı ve kirpikli Habeşiler, burunlarında, kalın, pirinç halkalı Kaideliler, uzun boylu, yağlı, bağrı yanık İsrailliler. Ağzı köpük köpük, güney rüzgârının kamış sallar gibi salladığı Vaftizci bağırıyordu; «Tövbe edin! Tövbe edin! Rabbin günü gelmiştir! Yerlerde yuvarlanın, toprağı ısırın, uluyun! Ordular Rabbi şöyle dedi; 'O gün güneşe ikindiyin batmasını buyuracağım, yeni ayın boynuzlarını ezeceğim ve yere göğe karanlık indireceğim. Kahkahanızı tersine çevireceğim, ağlayacaksınız, türkülerinizi iniltiler haline getireceğim ve bütün süsleriniz elleriniz, ayaklarınız, burunlarınız, kulaklarınız, saçınız yerle bir olacak.'»

Yahuda ileri doğru bir adım atarak, İsa'nın kolundan tuttu. «İşitiyor musun? İşitiyor musun? Bak! Mesih böyle konuşur işle! Odur Mesih!»

«Hayır Yahuda kardeşim,» diye cevap verdi İsa, «baltayı tutan ve Mesih için yol açan konuşur böyle, Mesih böyle konuşmaz.» Eğilerek, keskin yeşil bir yaprak kopardı, dişleri arasına aldı.

«Yolu açan Mesih'tir,» diye homurdandı Kızılsakal. Sazlardan çıkarıp göstermek için İsa'yı itti.

«Yürü de, görsün seni!» diye buyurdu. «Yargısını verir O.»

İsa gün ışığına çıktı, tereddütle iki adım attı, tökezledi, gözleri peygambere dikili durdu. Bütün ruhu peygamberi seyreden bir bakış halini almıştı, kamışa benzeyen bacaklarından, ateşli başına ve daha yükseklere, tam, görünmeyen yapısına baktı. Vaftizci'nin arkası dönüktü. Bütün vücudunu saran yakıcı bakışı duydu kızdı, fır döndü, şahin bakışlı gözlerini iyi görebilmek için yarı kapadı. Beyazlar giyinmiş, kendisine bakan, sessiz,

kıpırdamadan duran bu genç de kimdi? Bir yerde, bir zamanlar görmüştü onu? Nerede acaba? Ne zaman? İşkence çeker gibi hatırlamaya çalıştı. Düşte mi görmüştü acaba? Tıpkı böyle beyazlar giyinmiş adamlar görürdü düşlerinde. Onunla konuşmazlardı hiç, sadece bakarlardı ve sanki onu selamlıyorlarmış, ya da allahaısmarladık derlermiş gibi el sallarlardı. Derken şafağın horuzu öter, onlar da ışığa çevrilip kaybolurlardı.

Birden Vaftizci, gözleri hâlâ ona takılı, bağırdı. Hatırlamıştı: Bir gün tam öğle vakti ırmağın kenarında yatmıştı da bir keçi postu üzerine yazılı, «Peygamber İsa'ya» bölümünü almıştı elinde. Birden taşlar, sular, insanlar, sazlar kaybolmuş. peygamberin sözleri kapılar gibi açılıp içinden Mesih çıkmıştı. Beyazlar giyindiğini hatırlıyordu, ipinceydi, güneş yiyip bitirmişti, ayakları çıplaktı, dişleri arasında da yeşil bir yaprak vardı.

Dervişin gözleri sevinç ve korkuyla doldu. Kayadan aşağı düşer gibi indi ve budaklı boynunu uzatarak ilerledi.

«Kimsin sen? Kimsin?» diye sordu, o müthiş sesi tir tir titriyordu şimdi.

«Beni tanımıyor musun?» dedi İsa, bir adım daha atarak. Kendi sesi de titremeye başlamıştı; kaderinin Vaftizci'nin vereceği cevaba bağlı olduğunu biliyordu.

O olacak. O, diye düşünüyordu Vaftizci. Yüreği güm güm atıyordu, karar veremiyor, cesaret edemiyordu. Bir kez daha uzattı boynunu:

«Kimsin sen?» diye sordu yeniden.

«Kitabı Mukaddes'i okumadın mı?» diye cevap verdi İsa; tatlı, ama yakınan bir sesle, onu paylar gibiydi. «Peygamberler bölümünü okumadın mı? İsa'ya ne diyor Öncü? Hatırlamıyor musun?»

«Sen misin, sen?» diye fısıldadı derviş. Ellerini İsa'nın omuzlarına koydu ve gözleri içine baktı.

«Geldim...» dedi İsa duraksayarak, derken kımıldayamaz oldu, soluk alamıyor, sözüne devam edecek gücü bulamıyordu. Sanki ayağını atıp da

düşmeden, basıp basamayacağını yokluyordu...

Vahşi peygamber, üstüne eğilip sessizce inceledi onu. İsa'nın dudaklarından kaçan o harika, o korkunç sözleri eskiden duyup duymadığını düşünüyordu.

«Geldim...,» diye tekrarladı Meryem'in oğlu, öyle yavaş söylemişti ki bu sözü, arkalarında tetikte duran Yahuda bile, elini kulağına götürmesine rağmen işitememişti. Bu kez peygamber ürperdi. Anlamıştı.

«Ha?» dedi ve başındaki saçlar diken diken oldu.

Bir şeyle alay eden ya da kahkahayla gülen bir adam gibi, boğuk boğuk gaklayarak bir karga geçti üzerlerinden. Vaftizci kızdı. Kuşa atmak için, eğilip yerden bir taş aldı. Karga uçup gitmişti, ama o aramasına devam ediyordu, zamanın geçmesi onu sevindiriyordu, çünkü ancak bu şekilde zihni durabilecekti... Kalkarak, sakince:

«Hoş geldin,» dedi. Ona baktı, ama gözlerinde sevgi yoktu.

İsa'nın yüreği sarsıldı. Kulağı mı uğulduyordu, yoksa peygamberin ona hoş geldin dediği doğru muydu? Doğruysa ne büyük şaşkınlık, sevinç verici bir şeydi bu, ne korkunç bir şey!

Vaftizci bakındı, gözlerini Erden ırmağı, sazlar, çamurda diz çökmüş açıklan açığa günahlarını söyleyen insanlar üzerine gezdirdi. Çabucak ülkesini kucakladı ve elveda dedi. Derken İsa'ya döndü. «Artık gidebilirim.» diye mırıldandı.

«Henüz gidemezsin Öncü,» dedi İsa, «İlkin beni vaftiz etmen gerek.» İsa'nın sesi kesin ve kararlı bir hava almıştı.

«Ben mi? Sizin beni vaftiz etmeniz gerek efendimiz...

«O kadar yüksek sesle konuşma. İşitebilirler bizi. Henüz vaktim gelmedi. Yürü gidelim!»

Yahuda işitmek için kulaklarını dikip duruyordu, ama sadece bir mırıltı duyuyordu, sanki iki akan su, birbiriyle birleştirmiş de raks ediyordu.

Kıyıda toplanmış olan halk yol verdi. Beyaz entarisini atıp güneş ışığına bürünen bu hacı da kimdi? Günahlarını söylemeden, bu denli asillik ve güvenle suya giren bu adam kimdi? Başta Vaftizci, ikisi de mavi dereye girdiler. Vaftizci suyun üstüne çıkan bir kayaya tırmandı. İsa yanında, kumlu ırmak yatağında durdu, su çenesine kadar sarıyordu bedenini.

Vaftizci elini kaldırıp da İsa'nın yüzüne su dökeceği ve dua okuyacağı sırada halk bağırmaya başladı: Erden akmıyordu, durmuştu birden. Renk renk balıklar her yöne doğru yüzmekle, İsa'nın çevresinde oynamaktaydı, kanatlarını açıp kapıyorlar, kuyruklarını sallıyorlardı, yosunlara sarılmış basit bir yaşlı adam kılığında tüylü bir cin, ırmağın dibinden çıktı, kamışlara dayandı, açık ağızla sevinç ve korkudan dışarı uğrayan gözlerle, önünde olup bitenlere bakmaya başladı.

Bu mucizeleri gören halk dilsiz kalmıştı. Çoğu yüzü koyun yere düşüp gözlerini kapadı, bazıları da feci sıcağa rağmen tir tir titremeye başladı. Biri, üstü başı çamur içinde suların derinlerinden yüzeye çıkan yaşlı adamı görünce: «Erden'in hortlağı!» diye bağırıp bayıldı.

Vaftizci derin bir istiridye kabuğunu suyla doldurarak, titreyen eliyle İsa'nın yüzüne su dökmeye başladı. «Tanrı'nın kulu vaftiz edilmiştir...» diye konuştu. Ama durdu; ne ad vereceğini bilmiyordu.

İsa'ya sormak üzere döndü, ama herkes gibi, adı duymak isteyenler gibi, o da ayak parmakları üstüne kalkmıştı. Göklerden inen kanat sesleri duyuldu ve beyaz tüylü bir kuş muydu, yoksa Yehova'nın meleklerinden biri mi, belli değildi, ileri atıldı ve vaftiz edilenin başı üstünde durdu. Uzun bir süre kıpırdamadan, öylece havada kaldı, derken, çevresinde üç kere döndü. Havada üç nur çelengi parladı, önceden işitilmemiş gizli bir ad açıklıyormuş gibi bir çığlık attı kuş. Gökler, Vaftizci'nin dile getiremediği sorusuna cevap veriyordu sanki.

Halkın kulakları uğulduyordu, zihinler dehşet içindeydi. Hem sözler, hem de kanat sesleri duyuluyordu. Tanrı'nın sesi miydi bu? Kuşun sesi mi? Tuhaf bir mucizeydi... İsa bütün vücudunu gerdi, işitmeye çalıştı. Sanki gerçek adı söyleniyormuş gibi geliyordu ona, ama ne olduğunu ayırt edemiyordu. Bütün duyduğu, içinde çarpan dalgalar, bir sürü kanatlar ve büyük acı sözlerdi. Gözlerini yukarı kaldırdı. Kuş göklerin doruğuna sıçramıştı bile ve ışık içinde ışığa dönüşmüştü.

Çölde geçirdiği yılların ve zalim ıssızlığın Tanrı'nın dilini kendisine iyi öğrettiği Vaftizci, bunu anlayan biricik kişi oldu. Bugün, diye kendi kendine söylendi, Tanrı'nın kulu, Tanrı'nın oğlu, insanlığın ümidi vaftiz edilmiştir!

Erden'in sularına yeniden akması için işaret verdi. Kutsama töreni bitmişti.

Güneş, İsrail Çölü'nden çıkıp bütün İsrail kapılarını çaldı. Bütün Yahudi evlerinden vahşi sabah duası, İbranilerin Tanrısına yükseldi: «Ulularız seni ey Tanrı, babalarımızın Tanrısı. Gücün her şeye yeter, dehşetlisin, yardımcımızsın, desteğimizsin. Hamd olsun sana, ey Ölümsüz, hamd olsun, İbrahim koruyucusu. Kim başa çıkabilir senin gücünle ey Kral, sen ki öldürür, diriltir ve kurtarırsın, hamd olsun sana İsrail'in kurtarıcısı! Düşmanlarımızı ez, dağıt, ama çabuk tut elini, biz henüz sağken yap bunları!»

Güneş doğduğunda İsa ile Vaftizci Yahya dik bir kayanın kovuğunda. Erden'in üstünde oturuyorlardı. Bütün gece ikisi dünyayı ellerinde tutmuşlar, ne yapmak gerektiği üstünde düşünmüşlerdi. Bazen biri alıyordu dünyayı eline, bazen öteki. Birinin yüzü haşin kararlıydı: Gerçekten bir balta ile vuruyormuş gibi, kolları yukarı kalkıp iniyordu. Ötekinin yüzü sakin ve kararsızdı, gözleri acıma ile doluydu.

«Sevgi yetmez mi?» diye sordu.

«Hayır,» diye cevap verdi Vaftizci öfkeyle. «Ağaç çürümüştür. Tanrı beni çağırıp baltayı verdi, ben de onu ağacın köküne koydum. Ben görevimi yaptım. Şimdi sıra sende, baltayı al da vur!»

«Ateş olaydım yakardım, oduncu olaydım vururdum. Ama ben bir yüreğim, seviyorum.»

«Ben de yüreğim, haksızlığa dayanamam, bu yüzden utanmazlığa, alçaklığa dayanamam. Adil olmayanı nasıl seversin, utanmazı, alçağı? Vur! İnsanın boyun borçlarından biri de öfkedir!»

«Öfke mi?» dedi İsa, yüreği karşı durmuştu bana. «Hepimiz kardeş değil miyiz?»

«Kardeş mi?» diye alayla cevap verdi Vaftizci. «Sevgi mi sanırsın Tanrı'ya giden yolu, sevgi ha? Bak bir.»

Kemikli, kıllı elini uzatarak, çürüyen bir ceset gibi leş kokan Ölü Deniz'i gösterdi.

«Hiç eğildin mi üstüne, eğilip de dipteki iki orospuyu Sodom ile Gomore'yi gördün mü? Tanrı öfkelendi ateşler savurdu, toprağı çiğnedi, kuru toprak deniz oldu, Sodom ile Gomore'yi yuttu. Tanrı'nın yolu bu, izle onu. Peygamberler bölümü ne der? «Rabbin gününde, ordundan kan akacak, evin taşları canlanacak, ayaklanıp sahiplerini öldürecek!» Rabbin günü gelmekte. İlk ben farkına vardım. Bir çığlık atıp Tanrı'nın baltasını aldım, dünyanın köküne yerleştirdim. Çağırmaya başladım, seni çağırdım. Sen geldin, artık gidebilirim.»

Sanki ağır bir balta veriyormuş gibi İsa'nın ellerini tuttu. İsa korku içinde irkildi. «Biraz daha sabırlı ol ne olur,» dedi. «Acele etme, gidip çölde Tanrı ile konuşacağım. Orada sesi daha iyi duyulur.»

«Ayartıcının sesi de orada daha iyi duyulur. Aman dikkat, Şeytan tüm ordularıyla tuzak kurmuş seni bekliyor. Ölüm-kalım işi olduğunu biliyor

senin için. Bütün vahşiliği ve tatlılığıyla abanacaklar üstüne. Aman dikkatli ol. Çöl tatlı seslerle doludur, ölümle doludur.»

«Tatlı sesler ve ölüm ayarlamaz beni dostum. Güven bana.»

«Güveniyorum. Güvenmeseydim vaydı halime! Git, konuş Şeytan ile, Tanrıyla da konuş ve kararını ver. Beklediğim o kimseysen, Tanrı kararını vermiştir bile, kaçamazsın nasıl olsa. Değilsen, mahvolman umurumda değil. Git bakalım, görürüz. Ama çabuk ol; dünyayı yapayalnız bırakmak istemiyorum.»

«Vaftiz olurken yabani güvercin üzerimde kanat çırpınıştı, ne demişti?»

«Yabani güvercin değildi. Söylediği sözleri duyacağın gün gelecek. Ama o ana kadar üzerinde kılıçlar gibi duracak.»

İsa kalktı ve elini uzattı. «Sevgili Öncü,» dedi titreyen bir sesle «elveda, bir daha görüşemeyiz belki.»

Vaftizci, İsa'nın dudaklarından öptü. Ağzı kordu sanki, İsa'nın dudakları yandı. «Sana ruhumu teslim ediyorum sonunda.» dedi İsa'nın nazik elini sıkarak. «Beklediğim kimseysen son sözlerime kulak ver, çünkü yeryüzünde bir daha seni göreceğimi sanmıyorum.»

«Dinliyorum,» diye fısıldadı İsa ürpererek. «Ne söyleyeceksin?»

«İfadeni değiştir, kollarını güçlendir, yüreğini pek tut. Hayatın çetin. Alnında dikenler ve kan görüyorum. Dayan kardeşim, cesaret! Önünde iki yol açılıyor, biri düz, insanların yolu, İkincisi yokuş. Tanrı'nın yolu. Çetin olanını seç. Elveda! Ayrılmalar canını sıkmasın. Görevin ağlamak değil, vurmaktır. Vur! Elin titremesin sakın. Budur senin yolun Her iki yol da Tanrı'nın kız çocuklarıdır, unutma bunu. Ama ilkin Ateş vardı, sevgi sonradan geldi. Bu yüzden Ateş'le başlayalım işe. İleri, talihin açık olsun!»

Güneş yükselmişti. Arap Çölü'nden gelen kervanlar, traşlı kafalarında renkli sarıkları olan hacıları getiriyordu. Kiminin boynunda domuz dişinden yapılmış yeni ay biçiminde tılsımlar asılıydı, kiminin minik tunç tanrıçaları

vardı, baştanbaşa kalçaydı bunlar; kiminde de düşmanlarının dişlerinden yapmış oldukları gerdanlıklar vardı. Bunlar vaftiz olmaya gelen doğunun vahşi hayvanlarıydı. Vaftizci onları görünce tiz bir çığlık atıp acele kayadan indi. Develer Erden'in çamuruna diz çöktüler, çölün sesiyse amansız bir şekilde: «Tövbe edin, tövbe edin. Rabbin günü geldi!» diye yankılanıyordu.

Bu arada İsa arkadaşlarına dönmüştü. Irmağın kıyısında oturmuşlar, sessiz ve üzgün onu bekliyorlardı. Gözlerine görünmeyeli üç gün üç gece oluyordu, üç gün üç gece Vaftizci, vaftizini bırakmış, onunla konuşmaya gitmişti. Konuşmuş, konuşmuş; İsa da başı önüne eğik, dinlemiş, dinlemişti. Şahin gibi üstüne abanmış ne söylüyordu acaba. Niye o, o kadar vahşiydi de öteki o kadar üzgündü? Yahuda kudurmuş gibi oflaya poflaya gidip geliyordu. Gece inince işitebilmek için gizlice kayaya yaklaştı. Yanak yanağa konuşuyordu ikisi. Yahuda kulağını dikmişti, ama bir mırıltı duyuyordu sadece, akan bir suyun mırıltısını andıran bir mırıltı. Biri veriyor, öteki alıyor, doluyordu sanki. Meryem'in oğlu bir musluk altında eğik tutulan bir testiydi. Kızılsakal taşkın bir halde kayadan indi ve yeniden karanlıkta gidip gelmeye başladı. «Ayıp bana, ayıp,» diye homurdanıyordu, «ayıp, ben yanlarında değilken. İsrail hakkında onları tartışmaya bırakmam ayıp! Vaftizci sırrını bana söylemeliydi, baltayı bana vermeliydi. İsrail'in acılarını bir ben duyuyorum. Baltayı kullanabilirim ben, o gaibi görmesine rağmen baltayı kullanamaz. Utanmadan hepimizin kardeş olduğunu söylüyor, incinenlerle incitenler, İsraillilerle, Romalı ve Yunanlılar, canı cehenneme hepsinin!»

Görmek istemediği öteki yoldaşlardan uzak, bir kayanın dibinde yatmıştı. Bir ara uyur gibi oldu, Vaftizci'nin darmadağın sözlerini duyar gibiydi: «Ateş,» «Sodom ile Gomore». «Vur!» Ayağa sıçradı. Uyanınca ama, gece kuşlarının, çakalların sesiyle, Erden sazlarının mırıltısından başka ses duymadı... Irmağa indi, ateşini söndürmek için alev alev yanan kafasını

suya soktu. «Kayadan iner nasıl olsa» diye mırıldandı. «İndi mi, nasıl olsa öğrenirim sırrını!»

İsa'nın yaklaştığını görünce öteki yoldaşlar gibi o da sıçradı. Sevinç içinde karşılamaya koştular onu, omuzlarına, sırtına dokundular okşadılar. Yuhanna'nın gözleri yaşla doldu, hocanın alnının ortasında derin bir çizgi belirmişti.

Petrus kendini tutamadı. «Efendimiz,» dedi, «Vaftizci, bunca gece ve gündüz niye konuştu seninle? Seni bu denli üzecek ne yaptı? Yüzün değişmiş.,»

«Günleri sayılı,» diye cevap verdi İsa. «Onunla kalın, hepiniz kalın ve vaftiz olun. Ben gidiyorum.»

«Nereye gidiyorsun?» diye cevap verdi İsa. «Onunla kalın, hepiniz kalın ve vaftiz olun. Ben gidiyorum.»

«Nereye gidiyorsun?» diye bağırdı Zebedi'nin küçük oğlu, İsa'nın entarisine yapışarak. «Biz de seninle geliyoruz.»

«Kendi başıma çöle gidiyorum, orada kimseye ihtiyacım yok. Tanrı ile konuşmaya gidiyorum.»

«Tanrı'yla mı?» dedi Petrus eliyle yüzünü kapayarak. «Ama bir daha dönmezsin ki sonra!»

«Döneceğim,» dedi İsa içini çekerek. «Dönmem gerek. Dünya tek bir ipliğe asılı duruyor. Tanrı bana yapmam gerekeni söyleyecek ve döneceğim.»

«Ne zaman? Yine kaç gün sürecek? Bak, bizi ne halde bırakıyorsun!» diye bağırdılar hep bir ağızdan. Ama Yahuda onlardan ayrı, sessiz duruyor ve alaylı bir ifadeyle onlara bakıyordu. «Koyun.., koyun...,» diye homurdanıyordu. «Beni kurt yaptığı için, İsrail'in Tanrısına şükürler olsun!»

«Tanrı dileyince döneceğim, kardeşlerim. Hoşça kalın. Burada beni bekleyin. Şimdilik allahaısmarladık!»

Kardeşler katılıp kalmışlardı, onun çöle doğru yavaş yavaş uzaklaşışına baktılar. Eskisi gibi, yere nerdeyse değmeden yürümesi yoktu arlık, ağır ağır, düşünceli düşünceli yürüyordu. Üstüne dayanmak için bir kamış kopardı, kemerli köprünün üstüne çıktı, ortasında durdu ve aşağılara baktı. Her yanda ırmağın çamurlu akıntısına batmış, yüzleri güneşten kararmış mutlu mutlu parıldıyan hacılar vardı. Karşılarında, kıyıda, dövünerek günahlarını bas bas bağıran, kutsal suya girmek için Vaftizci'nin alevli gözlerinde işaret bekleyenler vardı. Kalçalarına kadar Erden Irmağı'na batmış olan vahşi derviş, sürülerle insanı vaftiz ediyor, sonra öfkeyle, sevgi göstermeden kıyıya doğru itiyor, derken kıyıdan yeni sürüler akın ediyordu. Simsiyah, sivri sakalı gibi makas görmemiş kıvırcık saçları da güneşte parıldıyordu; geniş, koca, sonsuzca açık duran ağzından durmadan sesler çıkıyordu.

İsa gözlerini ırmak, halk, uzaktaki Ölü Deniz, Arap Dağları ve çöl üstünde gezdirdi. Eğildi ve gölgesinin akıntıyla birlikte Ölü Deniz'e doğru dalgalandığını gördü.

Ne güzel olurdu diye düşündü, ırmağın kenarında oturup, ağaçlar, kuşlar, bulutlar, geceleyin de yıldızların yansıdığı suyun denize doğru akışına bakmak; ne güzel olurdu, ben de yuvarlanabilseydim de böyle dünya kaygısının lokması olmasaydım...

Ama silkindi, ayartıcı fikri uzaklaştırdı, köprüden ayırdı kendini ve sık adımlarla inerek soğuk kayaların ardında gözden kayboldu. Kızılsakal kıyıda durmuş, gözlerini ondan ayırmıyordu. Kaybolduğunu gördü, kaçabileceğini düşünerek kollarını sıvadı ve ardından gitti, sonsuz kum denizine girmek üzereyken yetişti.

«Davut'un oğlu, dur!» diye seslendi. «Niye beni yalnız bırakıyorsun?»

İsa döndü. «Yahuda, kardeşim,» dedi yakarır gibi, «daha ileri gelme. Yalnız olmalıyım.»

«Sırrını öğrenmek istiyorum!» dedi Yahuda ilerleyerek.

«Acele etme. Zamanı gelince öğrenirsin. Ama sana şu kadarını söyleyeyim Yahuda kardeşim; mutlu ol, her şey yolunda!»

«Her şey yolunda demek yelmez bana. Kurdun açlığı sözlerle yatışmaz. Belki bundan haberin yok senin ama benim var.»

«Beni seviyorsan sabırlı ol. Ağaçlara bak. Meyvelerini olgunlaştırmak için acele ediyorlar mı?»

«Ben ağaç değilim, insanım,» diye karşı çıktı Kızılsakal yaklaşarak. «Ben insanım, yani acele ederim. Ben kendi yasamla hareket ederim.»

«Ağaçlar için olsun, insanlar için olsun, Tanrı'nın yasası birdir.»

Kızılsakal dişlerini gıcırdattı. «Neymiş peki o yasa?» diye alayla sordu.

«Zaman.»

Yahuda kıpırdamadan durmuş, yumruğunu sıkıyordu. Kabul etmiyordu bu yasayı. Yürüyüşü alabildiğine yavaştı, oysa kaybedecek bir ânı yoktu. Varlığının derinlerinde başka bir yasa gizliydi, kendi yasası, Zaman yasasına karşıt duran bir yasa.

«Tanrı yıllarca yaşar,» diye bağırdı. «O ölümsüzdür, bu bakımdan bekleyebilir, sabırlı olabilir. Ama ben insanım, bir nesneyim diyorum sana, acelesi olan bir nesne. Şimdi sadece kafamda olan şeyi görmeden sadece görmek de değil, ellerimle ona dokunmadan ölmek istemiyorum!»

«Göreceksin,» diye cevap verdi İsa, onu yatıştırmak için elini sallayarak. «Görecek ve ona dokunacaksın Yahuda kardeşim, inan buna. Allahaısmarladık! Tanrı beni çölde bekliyor.»

«Ben de geleceğim.»

«Çöl ikimize dar gelir. Git.»

Kızılsakal homurdandı ve efendisinin sesini duyan çoban köpeği gibi dişlerini gösterdi. Başı eğik bir halde döndü ve kendi kendine konuşarak köprü üstünden yürüdü. Barabbas ile dağlarda dolaştığı zamanı hatırlıyordu, Tanrı selamet versin! Öteki ayaklananlar da vardı. Ne vahşi ve özgür bir havaydı o. İsrail'in Tanrısı ne de muhteşem bir boğaz kesenler Tanrısıydı! Onun ihtiyacı olan bu çeşit bir önderdi. Kandan korkan ve soluk soluğa kalmış genç bir kız gibi «Sevin! Sevin!» diye bağırıp duran bu falcının peşine ne diye düşmüştü. Ama sabır gerek diye düşündü Yahuda, bakalım çölden ne getirecek bize!

İsa çöle girmiş bulunuyordu. İlerledikçe, arslanın inine daha bir giriyor gibi oluyordu. Ürperiyordu, korkudan değildi ama belirsiz anlatılamayacak bir sevinçten. Mutluydu. Niçin? Açıklayamıyordu. Birden hatırladı, daha yürüyemezken, minikken, bir düş görmüştü. Sanki binlerce yıl önceydi; hatırlayabildiği ilk düştü bu... Derin bir mağaraya giriyordu, orada doğum yapmış, yavrularına süt emziren bir dişi arslan görmüştü. Dişi arslanı görünce karnı acıkmış, susamıştı, yatıp o da arslan yavrularıyla süt emmeye başlamıştı. Sonradan galiba hep birlikte çayıra gidip oynaşmaya başlamışlardı ama sıçrayıp oynaşırlarken annesi Meryem düşünde belirmiş, onu arslanlarla görünce çığlık atmıştı. Uyanmış ve yanında uyuyan annesine kızgın kızgın bakmıştı. Niye beni uyandırdın, diye bağırmıştı ona. Kardeşlerimle ve annemleydim!

Şimdi anlıyorum neden mutlu olduğumu diye düşündü. Annemin mağarasına giriyorum, dişi arslanın, ıssızlığın mağarasına... Yılanların tedirgin edici ıslıklarını, kayalar arasından esen yakıcı rüzgârı ve çölün görünmeyen ruhlarını duyuyordu.

İsa eğilerek ruhuna, «Ruhum, burada ölümlü olup olmadığını göstereceksin işte,» dedi.

Ardında adım sesleri duyunca kulağını kabarttı. Kum eziliyordu sanki. Biri ona doğru sakin ve kesin adımlarla ilerliyordu. Unutmuştum onu, diye düşündü ürpererek, ama o beni unutmadı. O da benimle geliyor, annem benimle geliyor...

Düşüncelerini başka yere yönelterek yürümesine devam elli. Yabani güvercini hatırlıyordu. İçinde sanki yabani bir kuş hapsolmuştu, yoksa kaçmaya çalışan ruhu muydu o kuş sandığı? Kaçmıştı belki de, bütün vaftiz olduğu süre kanat çırpan ve üzerinde daireler çizen yabani güvercin, bir kuş, ya da melek değil de ruhuydu, kendi ruhu.

Buydu cevabı. Yeniden yürümeye başladı sakin sakin. Ardında kumları ezen adım seslerini duydu ama yüreği yatışmıştı artık, artık her şeye vakarla dayanabilirdi. İnsan ruhunun gücü her şeye yeter diye düşündü, istediği biçime bürünebilir. O anda bir kuş olup üstümde uçtu... Ama sakin sakin yürümesine devam ederken, bağırarak durdu birden. Kuş, bir göz aldanması, bir kulak uğuldaması, bir esinti olmasın sakın, çünkü bedeninin, bir ruh gibi nasıl nur içinde ve gücü

her şeye yeter bir nitelikte parıldadığını işitmek, görmek istiyordu. Havada şatolar kurmuştu. «Tanrım, Tanrım» diye mırıldandı, «şimdi seninle baş başa kalacağımıza göre gerçeği açıkla bana, aldatma beni. Havada sesler duymaktan bıktım artık.»

O yürüdükçe güneş de onunla birlikte yürüyordu. Göğün doruğuna, tam başı üstüne çıkmıştı sonunda. Ayaklan ateş gibi olmuş kumlarda yanıyordu. Gölge arandı bakınarak, tam o sırada başının üstünde kanat sesleri işitti, birden çürümekte olan, leş kokan, kara bir nesnenin içinde bulunduğu çukura doğru üşüşen karga sürüleri gördü.

Burnunu tutarak yaklaştı. Kargalar leşin üstüne inmişler, pençelerini batırmışlar, yemeye başlamışlardı. Bir insanın yaklaştığını görünce, her birinin pençesinde bir lokma et öfkeyle uzaklaştılar. Havada daireler

çizdiler, işlerini bozanın defolması için seslendiler. İsa eğilip baktı, açılmış karnı, kara, yarı soyulmuş postu, kısa boğumlu boynuzlan, çürüyen boynundaki ipe dizili tılsımları gördü...

«Keçi!» diye mırıldandı ürpererek, insanların günahlarını taşıyan kutsal keçi. Köylerden kovulmuş, dağlardan kovulmuş. sonunda mahvolduğu çöle girmişti...

Eğildi, elleriyle elinden geldiği kadar kumu kazdı ve cesedi örttü.

«Kardeşim,» dedi, «sen suçsuzdun, temizdin, bütün öteki hayvanlar gibi. Ama korkak insanlar, sana günahlarını taşıttılar ve seni öldürdüler. Huzur içinde etlerin çözülsün; onlara karşı kötü duygular besleme. İnsanlar, zavallı zayıf yaratıklar, kendi günahlarını kendileri ödeyecek cesarete sahip değiller, günahlarını günahsız biri üstüne yüklüyorlar. Kardeşim, öde onların günahlarını. Elveda!»

Yeniden yürümeye başladı ama biraz sonra durdu, tedirgin olmuştu. Elini sallayarak; «Yeniden görüşünceye kadar!» diye ekledi.

Kargalar deli gibi onu izlemeye başladılar. Tatlı leşten

yoksun etmişti onları, şimdi onu izlemeye başlamışlardı, onun da sırası gelip aynı duruma düşmesini, karnını deşip yiyebilecekleri zamanı bekliyorlardı. Bu haksızlığı hangi hakka dayanarak işlemişti onlara karşı. Kargaların leş yemesini Tanrı buyurmamış mıydı! Ödemesi gerekti bunu!

Gece geliyordu. Yorgun argın, bir değirmentaşı büyüklüğündeki yuvarlak bir kayanın üstüne çömeldi. «Daha ileri gidemeyeceğim,» diye mırıldandı. «Bu kaya üstünde kalemi kurup, savaşacağım.» Karanlık birden iniverdi gökten aşağı, topraktan yükseldi ve yeryüzünü kapladı. Karanlıkla birlikle çiy de indi. Dişleri takır takır birbirine vuruyordu, beyaz entarisine sarıldı, tortop oldu ve gözlerini kapadı. Ama kapar kapamaz korktu. Kargaları hatırlıyor, dört bir yandan bağıran aç çakalların sesini işitiyor, çölün yabani bir hayvan gibi çevresinde av arar bir halde sinsi sinsi dolaştığını

duyuyordu... Korku içinde yeniden açtı gözlerini. Gök yıldızlarla dolmuş, içi ferahlamış gibiydi. Melekler beni yalnız bırakmamak için gelmişler dedi kendi kendine. Tanrı'nın tahtında mezmur okuyan altı kanatlı nurlar bunlar, ama uzaktalar, öyle uzaktalar ki, biz onları işitemiyoruz... Yıldız ışığının aydınlattığı zihni, açlığı ve soğuğu unutmuştu. O da canlı bir nesneydi, karanlıkta geçici bir işaret; o da ululuyordu Tanrı'yı. Ruhu küçük bir fenerdi, meleklerin alçakgönüllü, pejmürde kılıklı kardeşi... Asil soyundan cesaret bularak, ruhunun meleklerle birlikte Tanrı'nın tahtının çevresinde bulunduğunu gördü, bunun üzerine sakince, korkmadan gözlerini kapayıp uyudu.

Uyandığında yüzünü doğuya doğru kaldırdı, müthiş bir demir ocağı gibi kumun üstünden yükselen güneşi gördü. Bu Tanrı'nın yüzü, diye düşündü, gözleri kamaşmasın diye elini gözlerine siper etti. «Rabbim» diye fısıldadı, «ben bir kum tanesiyim, bu çölde görebiliyor musun beni? Konuşan, soluyan ve seni seven bir kum tanesi, seni seven ve sana Baba diyen. Sevgimden başka silahım yok. Neyle savaşacağım, yardım et bana!»

Ayağa kalktı. Kamışıyla uyumuş olduğu kayanın çevresinde bir çember çizdi.

«Bu harman dövme yerinden ayrılmayacağım,» dedi yüksek sesle, pusuda yatan görünmeyen güçler onu işitebilsin diye. «Tanrı'nın sesini duymadan, bu harman yerinden ayrılmayacağım. Ama açıkça duymam gerek, her zamanki uğultu ile ya da cıvıldama ile veya gök gürültüsüyle yetinmeyeceğim; bana açıkça, insan diliyle hitap etmesini ve benden ne istediğini, ne yapabileceğimi, ne yapmam gerektiğini bana söylemesini istiyorum. Ancak o zaman bu harman yerinden ayrılıp da insanların arasına dönebilirim, eğer Tanrı'nın buyruğu buysa, eğer ölmemi istiyorsa burada öleceğim. Ne isterse onu yapacağım ama ne olduğunu bilmem gerek... Tanrı adına!»

Yüzü güneşe, büyük çöle dönük, kayanın üstüne diz çöktü. Gözlerini kapadı ve Nasıra'da, Magdala'da, Kefernahum'da, Yakup'un kuyusunda ve Erden Irmağı'nda dolaşan düşüncelerini bir araya topladı ve saf saf dizdi. Savaşa hazırlanıyordu.

Boynu gergin, gözkapakları kapalı bir halde, kendi içine baktı. Su gürüldemesi, kamış hışırtıları, insan iniltileri duyuyordu... Erden Irmağı'ndan çığlıklar, dehşetli ve uzak görüntülü umutlar dalga dalga geliyordu... Aklına ilk gelen şey vahşi dervişle birlikte kayanın üstünde geçirdiği üç uzun geceydi. Baştanbaşa silahlı, onunla birlikte savaşa katılmak üzere çöle atılmışlardı.

İlk gece, zalim, buğday sarısı renginde gözleri ve kanatları olan Ölü Denizi'nki gibi soluğu ve karnında tuhaf yeşil harfler bulunan dev bir çekirge gibi inmişti üstüne. Ona sarılmıştı, kanatlan dehşetle havayı yırtmaya başlamıştı. İsa çığlık atarak dönmüştü. Vaftizci yanında durmuş, kemikli koluyla Kudüs'e doğru, koyu karanlığı gösteriyordu.

«Bak. Ne görüyorsun?»

«Hiç.»

«Hiç mi? Önünde orospu, Kutsal Kudüs var. Görmüyor

musun? Romalının şişman dizleri üstünde oturmuş, kıkırdayıp duruyor, Rab bağırıyor; «İstemiyorum onu. Benim karım bu mu? İstemiyorum!» Ben de Rabbin ayakları dibindeki bir köpek gibi havlıyorum. «İstemiyorum onu!» diye. Surları, kaleleri çevresinde dolaşarak havlıyorum ona; «Orospu! Orospu!» diye. Dört büyük kale kapısı var. Birinde Açlık, birinde Korku, birinde Haksızlık, kuzeyindekinde de Alçaklık var. İçeri girip sokaklarında gidip geliyorum bir aşağı bir yukarı; sakinlerine yaklaşıp inceliyorum onları. Yüzlerine bakıyorum; üçü ağır, şişman, fazlasıyla doygun; üç bin kişi açlıktan bir deri bir kemik. Bir dünya ne zaman yok olur? Üç efendi yer de üç bin kişi açlıktan ölürse. Yüzlerine bir kez daha bakıyorum. Hepsinde

korku, burun delikleri titriyor, Rabbin gününün kokusunu alıyorlar. Kadınlara bakıyorum. En namuslusu bile kölesine bakıyor gizliden gizliye, dudaklarını yalayarak işaret ediyor ona; Gel!.. Saraylarının damlarını açtım. Bakın. Kral, kardeşinin karısını dizleri üstüne oturtmuş, çıplaklığını okşuyor. Kitabı Mukaddes ne diyor «Kardeşinin karısının çıplaklığına bakana ölüm!» Hayâsız kral değildir öldürülecek olan, ben, derviş olan ben. Niçin? Çünkü Rabbin günü gelmiştir!»

O ilk gece sabaha kadar İsa, Vaftizci'nin ayakları dibinde oturmuş. Açlığın, Korkunun, Haksızlığın ve Alçaklığın Kudüs'ün açık duran dört kapısından girip çıktıklarını görmüştü. Kutsal orospu üstünde gazap dolu yüklü bulutlar toplanıyordu.

İkinci gece Vaftizci, kamışa benzeyen elini bir kez daha ileri doğru uzattı ve bir itişte zaman ve mekânı deldi:

«Dinle. Ne duyuyorsun?»

«Hiç.»

«Hiç mi? Adaletsizliği duymuyor musun? Utanmadan göğe tırmanmış, Rabbin kapısının önünde havlayan o dişi köpeği? Kudüs'ten geçmedin mi? Kesik kesik, acı acı havlayan yüksek rütbeli rahipleri. Yazıcıları, Ferisileri görmedin

mi tapınağın çevresinde? Tanrı yeryüzünün küstahlığına dayanamaz oldu artık. Kalktı, yamaçlarından aşağı iniyor. Önünde gazap var, ardında göğün üç dişi köpeği, Ateş, Cüzzam ve Delilik. Onu destekleyen ve sonsuz, sonsuz, sonsuz! diye ilan eden, altın kakmalı sütunlarıyla övünen tapınak nerede? Kül olmuş tapmak, kül olmuş rahipleri, yüksek rütbeli rahipler. Yazıcılar ve Ferisiler kül olmuş, kül olmuş kutsal tılsımları, gümüş giysileri, altın yüzükleri! Kül! Kül! Kül!... Kudüs nerede? Yanmış bir fener var elimde, dağları Rabbin karanlığında arayıp tarıyor, «Kudüs! Kudüs!» diye bağırıyorum... Issız, tamamıyla terkedilmiş, bir karga bile yok cevap veren,

kargalar yemişler ve oradan ayrılmışlar. Kafatası ve kemikler içine batıyorum dizlerime dek, gözlerim yaşarıyor, ama kemikleri bir yana itiyor, atıyorum. Gülerek eğilip en uzun kemiği seçiyorum, ondan bir kaval yapıp Rabbi ululuyorum.»

İkinci gece sabaha kadar güldü Vaftizci, Tanrı'nın karanlığında durmuş. Ateşi, Cüzzamı ve Deliliği seyrediyordu. İsa, vaftizcinin dizlerini tuttu.

«Kurtuluş, sevgi yoluyla gelemez mi dünyaya?» diye sordu. «Sevgi, zevk ve acıma yoluyla?»

Vaftizci ona dönmeden cevap verdi:

«Kitabı Mukaddes'i okumadın mı? Kurtarıcı kasıklarımızı eziyor, dişlerimizi kırıyor, ateş savuruyor ve tarlaları yakıp kavuruyor, bütün bunlar tohum ekmek için. Dikenleri, pis kokulu bitkileri, ısırganları yoluyor. Yalancıları, adaletsizleri, kötüleri kökünden kazımadan yalancılık, alçaklık, adaletsizlik nasıl kalkar ortadan? Yeryüzünün temizlenmesi gerekir; acıma sakın, temizlenecektir, yeni tohumun ekilmesi için temizlenmesi gerekir.»

ikinci gece de sona ermişti. Isa konuşmuyordu. Üçüncü geceyi bekliyordu, peygamberin sesi yumuşardı ola ki.

Üçüncü gece Vaftizci kayanın üstünde tedirgin bir halde dönüp duruyordu. Gülmeden, konuşmadan, İsa'yı kaygı içinde süzüyor, kollarını, ellerini, omuzlarını ve dizlerini araştırıyor, derken başını sallayarak durgunlaşıyor, havayı kokluyordu. Yıldız ışığıyla aydınlanmış gözleri, bazen yeşil, bazen sarı pırıldıyordu; güneşten yanık alnından kanla karışık ter akıyordu. Sonunda tan ağarırken, beyaz şafak üstlerine geldiğinde, İsa'nın elinden tuttu, gözleri içine bakarak kaşlarını çattı. Erden'in kıyısındaki kamışları aralayarak «çıkıp bana doğru geldiğini ilk gördüğüm zaman,» dedi «yüreğim bir buzağı gibi ürkmüştü. Kızıl saçlı tüysüz çoban Davut'u görünce Samuel'in yüreğinin nasıl hopladığını bilir misin? İşte benim yüreğim de öyle hop etti. Ama yürek ettir, eti sever, ona güvenim

yok. Dün gece seni inceledim, sanki ilk kez görüyormuşum gibi kokladım seni ama huzur bulamadım. Ellerine baktım. Bir oduncu, bir kurtarıcı elleri değildi. Fazlasıyla yumuşak, fazlasıyla acıyıcıydı. Baltayı nasıl sallayabilirdi ki? Gözlerine baktım. Kurtarıcının gözleri değildi, fazlasıyla acıma doluydu. Ayağa kalkarak içimi çektim. Rabbim diye mırıldandım, yolların karanlık ve eğri, dünyayı yakmak için beyaz bir güvercin de gönderebilir, onu küle çevirebilirsin. Göklere bakıyoruz, bir şimşek bir kartal ya da bir karga bekliyoruz, sense bize beyaz bir güvercin veriyorsun. Soru sormak neye yarar, karşı durmak kaç para eder? Ne istersen öyle yap!» Kollarım iki yana açtı ve İsa'yı kucakladı, önce sağ sonra da sol omuzundan öptü. «Beklediğim sen,» dedi, «seni beklediğim biçimde gelmedin. Peki ben baltayı boşuna mı ağacın dibine götürüp koydum? Yoksa sevgi de balta kullanabilir mi?» Bir an düşündü. «Yargılayamam,» diye mırıldandı sonunda. «Sonucu görmeden öleceğim. Önemi yok, kaderim buymuş, çetin bir alınyazısı, hoşuma da gidiyor!» İsa'nın elini sıktı. «Git, talihin açık olsun. Git konuş Tanrıyla çölde. Ama çabuk gel, geri gel de dünya yalnız başına kalmasın.»

İsa gözlerini açtı. Erden Irmağı, Vaftizci ve vaftiz olan, develer ve halkın iniltileri hepsi havada parlayıp söndü. Şimdi karşısında alabildiğine uzanan çöl vardı. Güneş yükselmiş, yakıyordu; taşlar ekmek buharı gibi tütüyordu, içini açlığın kemirdiğini duydu. «Acıktım,» diye mırıldandı taşlara bakarak, «acıktım!» Yaşlı Samaryalı kadının onlara vermiş olduğu ekmeği hatırladı. Ne kadar tatlıydı, bal gibi tatlı! Köylerden geçerken canlara verilen balı, yarık zeytinleri ve hurmaları hatırladı, bir keresinde de kutsal bir akşam yemeği yemişlerdi, Genasaret Gölü kıyısına diz çökmüşler, tatlı kokan balıkla dolu ızgarayı ocaktan almışlardı. Sonra da incir, üzüm, nar geldi aklına, onu daha fazla tedirgin etmeye başladı.

Boğazı kupkuruydu, dili damağına yapışmıştı susuzluktan. Dünyada kaç ırmak akıyordu! Kayadan kayaya sıçrayarak akan bütün bu sular İsrail toprağının bir ucundan bir ucuna yuvarlanarak gidiyor, Ölü Deniz'e katılarak kayboluyordu, oysa içecek bir damla suyu yoktu! O suları düşünüyor, düşündükçe susuzluğu artıyordu. Başı dönüyor, gözleri pır pır ediyordu. Tavşan yavrusu biçiminde iki kurnaz şeytan yanan kumdan çıktı, arka bacakları üstüne kalkıp dans etmeye başladılar. Dönüp yalnız kişiyi gördüler, mutlu çığlıklar attılar ve ona doğru sıçraya sıçraya ilerlemeye başladılar. Dizlerine tırmanıp omuzlarına sıçradılar. Biri su gibi serindi, öteki ekmek gibi sıcak ve kokuluydu ama özlemle onları tutmak için elini uzattığında havada kayboluverdiler.

Gözlerini kapayıp açlık ve susuzluğun dağıtmış olduğu düşüncelerini toparladı. Tanrı geldi aklına; artık ne açtı ne susuz. Dünyanın kurtuluşu üstüne düşündü. Rabbin günü, sevgiyle gelseydi ah! Tanrı'nın gücü her şeye yetmez miydi ki? Niye bir mucize yaratmıyordu, insanların yüreklerine dokunup neden çiçek açtırmıyordu? Her Fısıh bayramında çıplak ağaç gövdeleri, çimenler ve dikenler, o dokunur dokunmaz nasıl da açılıyordu. Ah günün birinde ne olurdu insanlar da uyandığında en derin benlerinin çiçek açmış olduğunu görselerdi!

Gülümsedi. Hayalinde dünya çiçek açmıştı bile. Hayâsız kral vaftiz olmuş, ruhu arınmıştı. Baldızı Herodias'ı göndermiş, o da kocasına dönmüştü. Yüksek rütbeli rahipler ve asiler sandıklarını dolaplarını açmışlar, mallarını yoksullara dağıtmışlardı; yoksullar da yeniden rahat rahat solumaya, yüreklerinden nefreti, kıskançlığı ve korkuyu atmaya başlamışlardı... İsa ellerine baktı. Öncü'nün ona vermiş olduğu balta çiçek açmıştı; şimdi elinde çiçekli bir badem dalı vardı.

Gün, bu ferahlık duygusuyla sona erdi. Kayanın üstüne yatıp uyudu. Bütün gece uykusunda akan su, dans eden tavşan yavruları, garip bir hışırtı

ve onu inceleyen iki ıslak burun deliği duydu... Sanki gece yarısına doğru aç bir çakal gelmiş, onu koklamıştı. Karşısındaki bir ceset miydi, değil mi? Hayvan karar veremeden bir süre durdu. İsa ise uykusunda ona acıdı. Bağrını açıp ona yemek sunmak istiyordu ama tuttu kendini. Elini insanlara saklıyordu.

Tan ağarmadan önce uyandı. Koca koca yıldız şebekeleri göğe doldular, hava tüy gibi yumuşak ve maviydi. Bu saatte, diye düşünüyordu horozlar uyanır, köyler canlanır, insanlar gözlerini açıp tepe penceresinden yeniden belirmiş olan aydınlığa bakarlardı. Bebekler uyanır, viyaklamalar başlardı, anneler de süt dolu memelerini elleriyle tutup ileri doğru uzatarak yaklaşırlardı... Bir an dünya, çöl üstünde insanlarıyla, evleriyle, horozlarıyla, bebekleriyle ve anneleriyle dalgalandı. Hepsi de sabah çiyi ve melteminden meydana gelmişti. Ama nerdeyse güneş çıkacak, hepsini birden yutuverecekti!.. Yalnızkişinin yüreği duracak gibi oldu. Şu çiyi, sonsuzca sürdürebilseydim bir diye düşündü. Ama Tanrı'nın zihni bir uçurumdur, sevgisi korkunç bir uçurumdur. Bir dünya eker, tam meyve vermek üzereyken onu yok edip yenisini diker... Vaftizci'nin sözünü hatırladı; «Kim bilir, sevgi belki de balta taşır...» ve ürperdi. Çöle baktı. Vahşi bir kırmızıya bürünerek bugün kızgın yükselmiş, çevresinde bir fırtınayla doğmuş olan güneş altında sallanıyordu. Rüzgâr esiyor, burnuna katran ve kükürt kokusu geliyordu. Sodom ile Gomore'yi düşündü; sarayları, tiyatroları, meyhaneleri, orospuları, hepsi de katran içine gömülmüşlerdi. İbrahim bağırmıştı; «Acı onlara Rabbim, yakma onları. İyi değil misin? Acı o halde yaratıklarına.» Tanrı da cevap vermişti; «Ben adilim, hepsini de yakacağım!»

Tanrı'nın yolu bu muydu yani? Öyleyse yüreğin şu yumuşak çamur pıhtısının kalkıp da; Dur! diye bağırması büyük küstahlıktı. Nedir ödevimiz? diye sordu kendi kendine. Aşağı bakmak, Tanrı'nın topraktaki

izlerini bulup onları izlemek. Aşağı bakıyorum, Tanrı'nın Sodom ile Gomore üstündeki damgasını iyice görüyorum. Bütün Ölüdeniz Tanrı'nın damgası. O yürüdü, saraylar, tiyatrolar, meyhaneler, kerhaneler, bütün Sodom ile Gomore sulara batıverdi! Bir kez daha yürüyecek Tanrı ve yeryüzü bir kez daha krallarıyla, yüksek rütbeli rahipleriyle, Ferisileriyle, Sadusileriyle dibe batacak.

Farkında olmadan bağırmaya başlamıştı. Zihni vahşileşmiş, öfkeyle dolmuştu. Dizlerinin onu destekleyemediğini unutarak Tanrı'nın izinden yürümeye kalkıştı ama soluk soluğa sırtüstü yere düştü. «Elimden gelmiyor, görmüyor musun?» diye bağırdı, gözlerini yanan göklere doğru kaldırarak. «Dayanamıyorum.» Bağırırken karşısında kum üstünde kara bir yığın gördü; karnı deşilmiş, bacakları havaya dikilmiş erkek keçiyi. Eğilip de kurşuni gözlerde kendi yüzünü nasıl gördüğünü hatırladı. «Ben o keçiyim,» diye mırıldandı. «Tanrı kim olduğumu ve geleceğimin ne olduğunu bana göstermek için karşıma çıkardı onu...» Birden ağlamaya başladı. «İstemiyorum..., İstemiyorum... diye mırıldandı, «Yalnız kalmak istemiyorum. İmdat!»

Derken, iki büklüm olmuş ağlarken hoş bir esinti geldi, katran ve leş kokusu kayboldu, bütün dünyayı tatlı bir koku kapladı. Yalnızkişi uzaktan yaklaşan su, bilezik ve kahkaha çınlamaları duydu. Göz kapakları, koltukaltları ve boğazı ferahladı. Gözlerini yukarı kaldırdı. Önünde bir taş üstünde, gözleri ve göğüsleri kadınınkine benzeyen bir yılan dudaklarını yalayarak ona bakıyordu. Yalnızkişi korku içinde geri geri çekildi. Bu bir yılan mıydı, kadın mı, yoksa çölün kurnaz bir cini mi? Yasak cennet ağacı çevresine böyle bir yılan dolanmıştı da ilk kadınla erkeğin birleşip günahı doğurmasına sebep olmuştu... Kahkahalar atan bir kadının tatlı sesi duyuluyordu.

«Sana acıdım Meryem'in oğlu. Yalnız kalmak istemiyorum. İmdat! diye bağırdın! Sana acıdım ve geldim. Sana yardım edebilir miyim?»

«Seni istemiyorum, seni çağırmadım. Kimsin sen?»

«Ruhunum.»

«Ruhum mu?» diye bağırdı İsa ve dehşet içinde gözlerini kapadı.

«Evet, ruhun. Yalnız kalmaktan korkuyorsun. Atan Adem de korkmuştu senin gibi. O da imdat diye bağırmıştı. Etiyle ruhu birleşmiş ve kaburga kemiğinden ona eşlik etmek üzere kadın meydana gelmişti.»

«İstemiyorum seni! İstemiyorum! Adem'e verdiğin elmayı biliyorum, elinde kılıç olan meleği hatırlıyorum!»

«Hatırladığın için acı çekiyorsun ya, bağırıp durman yolunu bulamaman bundan. Sana göstereceğim ben yolunu. Ver elini, ardına bakma, hiçbir şey hatırlama. Bak kaç göğüs gidiyor önde. İzle onları eşim benim. Onlar çok iyi bilir yolu.»

«Sen beni tatlı günaha, oradan da cehenneme sürükleyeceksin. Ben gelmiyorum. Benim yolum başka yol.»

Yılan alaylı alaylı kıkırdadı ve keskin, zehirli dişlerini gösterdi. «Tanrı'nın izlerinden mi gitmek istiyorsun, kartalın izinden mi solucan seni! Sen, marangozun oğlu, bütün bir soyun günahlarını mı alacaksın üstüne! Kendi günahların yetmiyor mu sana! Dünyayı kurtarmak istemek, ne büyük küstahlık!»

«Haklı..., haklı...,» diye düşünüyordu yalnızkişi tir tir titreyerek. «Dünyayı kurtarmaya kalkışmak en büyük küstahlık!»

«Sana söyleyecek bir sırrım var, Meryem'in oğlu...,» dedi yılan tatlı bir sesle gözleri kıvılcım saçarak. Su gibi kayadan kayarak indi ve zengin süsleriyle ona doğru sürünmeye başladı. Ayakları dibine geldi, dizlerine tırmandı çöreklendi ve bir sıçrayışta baldırlarına, kasıklarına, göğsüne dolandı, omzuna yaslandı. Yalnızkişi, istemeye istemeye ne diyeceğini

dinlemek üzere başını ona doğru eğdi. Yılan İsa'nın kulağını diliyle yaladı. Sesi çekiciydi, uzaklardan geliyordu; Galile' den, Genasarct Gölü kıyısından geliyor gibiydi.

«Magdalena, Magdalena..., Magdalena...» diyordu.

«Ne dedin?» diye sordu İsa ürpererek. «Ne olmuş Magdalena'ya?»

«... kurtarman gereken Magdalena'dır!» diye buyururcasına ıslık çaldı yılan. «Yeryüzü değil, unut sen yeryüzünü. Magdalena'dır kurtarman gereken!»

İsa yılanı başından silkip atmak istedi ama o ileri atılarak dilini kulağı içinde titretti. «Vücudu güzel, serin ve mükemmel. Bütün uluslar üstünden geçti, ama tâ çocukluğundan beri onun senin olacağı Tanrı tarafından yazılmıştı. Al onu! Tanrı erkekle kadını kilit ile anahtar gibi birbirine uysun diye yaratmıştır. Aç onu. Çocukların birbirine sokulmuş uyuşuk bekliyor içinde, uyuşukluktan kurtulup dışarı çıkmayı, güneşte yürümeyi bekliyorlar... Sana dediğimi duyuyor musun? Gözlerini kaldır, bana bir işaret ver. Başını evet der gibi salla yeter sevgilim, hemencecik yeni bir yatak üstünde onu sana getireyim sana, karını.»

«Karımı mı?»

«Karını ya. Baksana, Tanrı nasıl orospu Kudüs ile evlendi. Uluslar geçti üzerinden, ama onu kurtarmak için evlendi onunla. Peygamber Debelaim'in kızıyla nasıl evlendiğine bak. Aynı şekilde, Tanrı, karın Maria Magdalena ile yatmanı, ondan çocuk edinmeni ve onu kurtarmanı buyuruyor.»

Yılan şimdi sert serin göğsünü İsa'nın göğsüne dayamıştı, yavaş yavaş, kıvrılarak İsa'nın vücuduna dolanıyordu, İsa'nın benzi attı, gözlerini kapadı ve Magdalena'nın sıkı, yüksek butlu vücudunun Genasaret Gölü kıyılarında kıvrandığını, Erden Irmağı'na doğru bakıp içini çektiğini gördü. Elini uzattı, İsa'yı arıyordu; karnı çocuklarla doluydu, kendi çocuklarıyla. Gözünün kenarını kırpması, bir işaret vermesi yetecekti, birden ne büyük

mutluluk! Hayatı kim bilir ne kadar değişir tatlanırdı, insanileşirdi! Buydu tutması gereken yol! Nasıra'ya döner, annesinin evine giderdi, kardeşleriyle barışırdı. Dünyayı kurtarmak ve insanlık için ölmek; gençlik budalalığından, çılgınlığından başka bir şey değildi. Ama Tanrı selamet versin Magdalena sayesinde, iyileşecek, atelyesine dönecek, eski sevgili işine yeniden sarılacak, yeniden sabanlar, beşikler, yalaklar yapacaktı. Çocukları olacak; bir insan olacaktı, bir evin efendisi. Köylüler ona saygı gösterecekti, o geçince herkes ayağa kalkacaktı. Bütün hafta boyunca çalışacak, cumartesileri de karısı Magdalena'nın ona ipek ve ketenden dokuduğu temiz giysileri giyerek havraya gidecekti, başında pahalı kumaştan örtü olacak, elinde de altın nişan yüzüğü, ileri gelenlerin yanında oturacaktı, yarı mecnun yazıcılar ve Ferisiler Kitabı Mukaddes'i yorumlamak için terleyip ürperirken o, sakin sakin ilgisiz, oturacaktı... Onlara alayla, acımayla bakacaktı. Nereye varmazlardı ki şu ilahiyatçılar! Karısıyla, çocuklarıyla, sabanları, beşikleri, yalaklarıyla sakin sakin, emin olarak Kitabı Mukaddes'i yorumluyordu...

Gözlerini açtı ve çölü gördü. Gün nereye gitmişti! Güneş, yeniden ufka doğru eğilmeye başlamıştı. Göğsünü göğsüne yaslamış olan yılan bekliyordu. Ayartıcı bir sesle, ince, acıklı bir ninni söylüyordu ıslığıyla akşam havasına. Çöl baştanbaşa sallanıyordu bu anne ninnisiyle.

«Bekliyorum... bekliyorum...» diyordu yılan başları çıkartıcı bir sesle ıslık çalarak. «Gece geldi. Üşüyorum. Ver kararını. Başınla peki de, peki de cennetin kapıları açılsın sana... Karar ver sevgilim. Magdalena bekliyor...»

Yalnız kişi korkudan kıpırdayamaz olmuştu. Evet demek üzere ağzını açmak üzereyken, yukardan birinin ona baktığını hissetti. Dehşet içinde başını kaldırıp havada iki göz gördü, sadece iki göz, gece gibi kara, kıpırdayan ve ona; Sakın ha! Sakın ha! Sakın ha! diye işaret eden iki beyaz kaş. İsa'nın yüreği sıkışır gibi oldu. Yakarırcasına yeniden baktı göğe, çığlık

atmak istermiş gibi; bırak beni, izin ver, kızma bana! demek istiyordu. Ama gözleri vahşileşmişti, kaşlarsa tehdit eder gibi titreşip duruyordu.

«Hayır! Hayır! Hayır» diye bağırdı İsa ve gözlerinden iki iri gözyaşı yuvarlandı.

Yılan birden kıvrandı, kendini ondan ayırdı ve boğuk bir kükremeyle patladı. Hava, çıkardığı kokuyla leş gibi koktu.

İsa yüzükoyun yere düşmüştü. Ağzı, burun delikleri ve gözleri kumla doluydu. Zihni bomboştu. Açlığı ve susuzluğu unutarak ağladı, sanki karısı ve bütün çocukları ölmüş gibi, sanki bütün hayatı mahvolmuş gibi.

«Rabbim, Rabbim,» diye mırıldandı, kumu ısırarak. «Babam benim, acımıyor musun bana? Buyruğun yerine getirilecektir. Bunu kaç kez söyledim sana, daha kaç kez söylemem gerekecek. Bütün ömrüm boyunca titreyeceğim, dayanacağım ve buyruğun yerine getirilecektir diyeceğim.»

Bu şekilde, mırıldanarak ve kum yutarak uykuya daldı; bedeninin gözleri kapanınca ruhunun gözleri açıldı ve bir insan vücudu kalınlığında gecenin bir ucundan öteki ucuna kadar uzanan bir yılan hayaleti gördü. Koca, parlak, kırmızı ağzı açık, yanında kuma yatmıştı. Bu ağzın karşısında süslü, ürkek bir keklik hoplayıp sıçrıyor, kaçmak için boşuna kanat çırpıp duruyordu. Tüyleri korkudan diken diken olmuş, zayıf çığlıklar atarak sendeleye sendeleye ilerliyordu. Hareketsiz duran yılan gözlerini üstüne dikmişti, ağzı açıktı. Acelesi yoktu, avını tutacağından emindi. Keklik yavaş yavaş, açık ağza doğru gıdım gıdım ilerliyordu, eğri bacakları üstünde ikide birde tökezleyip duruyordu. İsa hareketsiz durdu ve keklik gibi titreyerek baktı... Tan ağarırken kuş artık açık ağza varmıştı. Bir an için titredi, yardım ararmış gibi bakındı; derken boynunu ileri uzattı, ilkin başı, sonra da ayakları girdi, ağız kapandı. İsa kekliğin, bir tüy ve et topu halinde yakut renkli ayaklarıyla birlikte ağır ağır canavarın midesine doğru indiğini görüyordu.

Dehşet içinde irkildi. Çöl kabaran pembe renkli dalgalar yığınıydı.

Güneş doğuyordu. «Tanrı,» diye mırıldandı, titreyerek. «Keklik de...»

Sesi kısıldı. Düşüncesini tamamlayacak güç bulamadı. Ama içinden şöyle düşünüyordu: insanın ruhu, o, keklik, in

sanın ruhu!

Bu düşünce saatlerini aldı. Güneş çıktı ve kumlan ateşe verdi; İsa'nın kafatası derisini deldi, boğazına, göğsüne işledi. Barsakları bağbozumundan arta kalan üzüm salkımları gibi asılı duruyordu. Dili damağına yapışmıştı, derisi yüzülüyor, kemikleri çıkıyordu. Parmak uçları da tamamıyla morarmıştı.

İçindeki zaman bir yürek atması kadar küçülmüş, ölüm kadar büyümüştü. Ne açtı, ne susuzdu artık. Kadın, çoluk çocuk isteği kalmamıştı. Bütün ruhu gözleri içine sıkışmıştı. Görüyordu, görüyordu. Ama tam öğle vakti gözleri karardı, dünya kayboldu ve önünde bir yerde kocaman bir ağız açıldı, alt çenesi toprak, üst çenesi göktü bu ağzın. Boynunu uzatmış, titreyerek, ağır ağır bu açık ağza kadar süründü...

Geceler gündüzler, kara ak şimşekler gibi geçip gitti. Gecenin birinde bir arslan gelip önünde durdu, kurula kurula yelesini sallayıp duruyordu. Sesi insan sesini andırıyordu.

«İnime hoş geldin, muzaffer derviş. Küçük erdemlere, küçük zevklere ve mutluluğa üstün gelen insana selam! Kolayı ve güven altında olanı sevmeyiz, bakışlarımız çetin şeylere yönelir. Magdalena bizim için yeter derecede büyük bir eş değildir, biz bütün yeryüzüyle evlenmek isteriz. Güvey, gelin içini çekti, göklerin lambaları yandı, konuklar geldi; haydi gidelim.»

«Kimsin sen?»

«Kendin. Geceleri koyun ağılları çevresinde dolaşan, bu dünya hâkimiyetlerini arayan, içeri atlayıp da yesem mi yemesem mi diye düşünüp

duran, gönlündeki, kasıklarındaki aç arslan. Babil'den Kudüs'e, Kudüs'ten İskenderiye'ye, İskenderiye'den Roma'ya, «açım, her şey benim!» diye bağırarak koşarım! Tan ağarırken yeniden göğsünün içine girer sinerim; dehşet saçan arslan bir koyun olur çıkar. Bir şey islemeyen, bir buğday tohumu, bir yudum su ile ve Baba diyerek yaltaklandığı bön, uysal bir Tanrı ile yaşar gibi görünen alçakgönüllü bir derviş rolü oynuyorum... Ama gizliden gizliye içimden utanıyorum, vahşileşiyorum, koyun postumdan soyunacağım ve yeniden kükremeye başlayacağım, geceleri dolaşacağım ve dört ayağımı Babil, Kudüs, İskenderiye ve Roma' ya dayayacağım geceye özlem duyuyorum...»

«Kim olduğunu bilmiyorum. Bu dünya hâkimiyetini hiçbir zaman istemiş değilim. Göklerin hâkimiyeti yeter bana.»

«Yetmez. Kendini aldatıyorsun dostum. Yelmez sana. Kendi içine bakmaya cesaret edemiyorsun, kasıklarına, yüreğine doğru bakıp da beni bulmaya... Ne diye yan yan bakıp benim hakkımda kötü düşünüyorsun? Beni ayartıcı mı sanıyorsun, seni yoldan çıkarmaya gelen Kurnaz Kişi'nin bir habercisi olarak mı görüyorsun? Ey beyinsiz keşiş, dıştaki bir ayartıcının gücü ne kadarcık olur ki? Kale ancak içten fethedilir. Ben senin en derin bedeninin en derin sesiyim. İçindeki arslanım. Yutasın diye insanları sana yaklaşmaya kışkırtmak için bir koyun postuna büründüm. Unutma, tâ küçükken Kaideli bir falcı avcunun içine bakmıştı. 'Birçok yıldız görüyorum' demişti, 'bir sürü haç. Kral olacaksın'... Niye unutur gibi görünüyorsun? Gece gündüz aklında o. Kalk, Davut'un oğlu, kalk da hâkimiyet ülkene gir!»

İsa başını eğmiş dinliyordu. Yavaş yavaş tanıdı sesi, düşlerinde araştıra duyduğunu, bir keresinde de çocukken, Yahuda onu dövdüğünde duymuştu, bir keresinde de evden ayrılıp gece gündüz tarlalarda aç bî ilaç dolaşıp, eve döndüğünde kapıda duran kardeşleri topal Simun ile sofu Yakup'un

yuhalarıyla karşılaştığında. O zaman, arslanın gerçekten içinde kükrediğini duymuştu... Daha geçen gün Partizan'ın çarmıha gerildiği gün, çarmıhı taşıdığında fırtınalı kalabalığın önünden geçerken, herkes ona tiksintiyle bakarak yol açmak için önünden çekilirken arslan yeniden içinde sıçramıştı, öyle hızlı sıçramıştı ki onu yere yıkmıştı.

Şimdi de bu ıssız gecede bakın hele içindeki böğüren arslan dışarı çıkmış, karşısında duruyordu. Ona sürtünüyor, gözden kayboluyor, derken yeniden ortaya çıkıyor, sanki içine bir girip bir çıkıyor, ikide birde kuyruğunu ona hafifçe vurarak eğleniyordu... İsa yüreğinin gittikçe vahşileştiğini duydu. Arslan gerçekten haklı diye düşündü. Bütün bunlardan bıktım arlık. Açlıktan, alçakgönüllülük rolü oynamaktan, öteki yanağımı çevirip tokat yemekten bıktım. Daha nazik olsun diye, okşayayım diye. Baba adlı şu insan yiyen Tanrı'ya yaltaklık etmekten bıktım; kardeşlerimin bana lanet okumasını duymaktan, annemin ağlamasından, yanlarından geçerken insanların gülmesinden çıplak ayakla dolaşmaktan, çarşıdan geçerken bal, şarap ve kadın satın alamamaktan, boş havayı tadayım ve boş havaya sarılayım diye Tanrıya, onları bana sadece uykuda getirtebilmek için cesaret aramaktan bıktım usandım! Kalkacağım, atalarımın kılıcını kuşanacağım. Davut'un oğlu değil miyim! Arslan haklı. Fikirlerden, bulutlardan, göklerin hâkimiyetinden bıktım arlık. Taş, toprak ve et, budur benim hâkimiyetim!»

Ayağa kalktı. Sıçramak için güç buldu, bir arslan gibi böğürerek görünmeyen bir kılıcı kuşanmaya başladı, kuşanması bitmiyordu bir türlü. Hazırdı. «İleri!» diye bağırdı... Döndüğünde arslan kaybolmuştu. Başının üstünde yürek gibi çarpan bir kahkaha ile bir ses duydu; «Bak!»... Bir şimşek yardı geceyi ve kıpırdamadan kaldı. Altında duvarlı, surlu, evli, yollu, alanlı, insanlı kentler vardı; ovalar, dağlar ve deniz çepeçevre kuşatmıştı bunları. Babil sağdaydı, Kudüs ile İskenderiye solda, denizin ötesinde de Roma vardı. Sesi bir kez daha duydu; «Bak!»

İsa gözlerini kaldırdı. Sarı kanatlı bir melek, gökten baş aşağı iniyordu. İniltiler duyuluyordu, dört ülkede insanlar kollarını göğe doğru uzatmışlardı, ama cüzzamla kemirilen elleri düştü. İmdat! diye bağırmak için dudaklarını araladılar, cüzzamın yiyip bitirdiği dudaklar düştü. Sokaklar ellerle, burunlarla ve ağızlarla doldu.

İsa kolları kalkık; «Acı Rabbim, acı insanlığa!» diye bağırırken, benekli kanatlı, ayaklarında ve boynunda çıngıraklar olan ikinci bir melek baş aşağı indi. Birden bütün yeryüzünde kahkahalar duyuldu; çılgına dönmüş cüzzamlılar koşuşup duruyordu. Vücutlarından geri kalan kahkaha haline gelmişti.

Titreyen İsa duymamak için kulaklarını tıkadı. Derken kırmızı kanatlı üçüncü bir melek, göktaşı gibi düşüverdi gökten. Dört ateş şadırvanı yükseldi, dört duman sütunu, yıldızlar da havasızlıktan söndüler. Hafif bir meltem esti ve dumanları dağıttı. İsa baktı. Dört ülke, dört avuç dolusu kül olmuştu.

Ses bir kez daha çınladı: «Bunlar, sahip olmak için yola çıkmak üzere olduğun bu dünyanın hâkimiyetleri: Cüzzam, Delilik ve Ateş. Rabbin günü geldi, benim günüm, benim!» Bu son gök gürültüsüyle şimşek kayboldu.

Tan ağardığında, İsa kuma yüzüstü yatmış bulunuyordu. Gece uykusunda taşın üstünden kaymış olmalıydı, ağlamış, çok ağlamış olacaktı, gözleri şişmiş yanıyordu. Bakındı. Bu sonsuz kum, ruhu olabilir miydi? Çöl yer değiştiriyor, canlanıyordu. Tiz çığlıklar, alaylı sesler, ağlamalar duydu. Tavşan, sincap, gelincik gibi yakut gözlü minik hayvanlar, ona doğru hoplayarak geliyorlardı. Çılgınlık, diye düşündü. Çılgınlık, gel yut beni... Bağırınca hayvanlar kayboldular; boynundan yarım ayın, kaşlarından da neşeli bir yıldızın sarktığı bir başmelek, karşısında yükseldi ve yeşil kanatlarını açtı.

İsa bu göz kamaştırıcı ışık karşısında ellerini gözüne siper etti. «Başmelek...,» diye fısıldadı.

Başmelek kanatlarını kapayıp gülümsedi. «Beni tanımıyor musun?» dedi. «Hatırlamıyor musun beni?»

«Hayır, hayır! Kimsin sen? Öte dur şöyle başmelek. Gözlerimi kör ediyorsun.»

«Hatırlar mısın, sen küçük bir çocukken, henüz yürüyemezken evinin kapısına, annenin eteğine düşmemek için yapışır da kendi içinde yüksek sesle; Tanrım, beni Tanrı yap! Tanrım, beni Tanrı yap! Tanrım, beni Tanrı yap! diye bağırırdın.»

«O utanç verici küfrü hatırlatma bana. Hatırlıyorum!»

«O içindeki sesim ben. Bağırmıştım o zaman; hâlâ da bağırıyorum ama korkuyorsun ve duymazlıktan geliyorsun. Ama şimdi, istesen de istemesen de beni dinleyeceksin. Vakit geldi. Sen doğmadan daha seçmiştim seni. Seni, bütün insanların içinde seni. Senin içinde çalışıyor, parıldıyorum, küçük erdemlere, küçük zevklere, mutluluğa düşmeni önlüyorum. Daha demin, seni getirdiğim çölde, ortaya kadın çıktığında nasıl kovdum onu görmedin mi? Hâkimiyetler de geldi, onları da kovdum. Ben kovdum, ben, sen değil. Seni çok daha önemli, çok daha çetin bir kader bekliyor.»

«Daha önemli..., daha çetin mi...?»

«Çocukken ne için özlem duymuştun, Tanrı olmak için değil mi? İşte Tanrı olacaksın!»

«Ben mi? Ben?»

«Çekinme öyle, inildeme. Tanrı olacaksın, oldun bile. Erden'de beyaz güvercin ne söyledi sanıyorsun sana?»

«Söyle bana! Söyle!»

«Oğlumsun, biricik oğlum! Yabani güvercinin sana getirdiği haber buydu. Ama yabani bir güvercin değildi o, başmelek Cebrail'di. Selam

sana: Oğul, Tanrı'nın biricik oğlu!»

İki kanat çırpıyordu İsa'nın göğsünde. Kaşları arasında

başkaldıran kocaman bir sabah yıldızı yanıyordu. İçinden bir çığlık yükseldi; 'Ben ne bir insan, ne bir melek, ne de senin kölenim Adonay! Oğlunum senin, yaşayanı ve ölenleri yargılamak için tahtında oturacağım. Sağ elimde bir yuvarlak, yeryuvarlağını tutacak ve onunla oynayacağım. Yer ver bana da oturayım.'

Havada kahkahalar duydu. İsa irkildi, melek kaybolmuştu. Yırtıcı bir çığlık koyuverdi; «İblis!» ve yüzükoyun kumun üstüne düştü.

«Yine görüşürüz,» dedi alaylı bir ses. «Bir gün yine karşılaşırız yakında!»

«Hiçbir zaman, hiçbir zaman, Şeytan!» diye bağırdı İsa yüzünü kuma gömerek.

«Yakında görüşürüz!» diye tekrarladı ses. «Bu Fısıh bayramında görüşürüz, zavallı sefil!»

İsa inlemeye başladı. Gözyaşları ılık ılık damlalar halinde kuma düşüyordu, ruhunu yıkıyor, çitiliyor ve arıtıyordu. Akşama doğru serin bir meltem esti, güneş indi ve uzaktaki dağları pembeye boyadı. O sırada İsa esirgeyici bir buyruk duydu ve görünmeyen bir el omuzuna dokundu.

«Kalk, Rabbin günü karşında. Koş ve haberi insanlara ilet: Geliyorum!»

Bir atılışla geçti çölü, Ölü Deniz'e vardı, çevresini dolandı, sürülmüş toprak ve insan solukları kokan havaya yeniden girdi! Yardımcısız değildi bu yürüyüşünde — o gücü nereden bulabilirdi ki? İki görünmeyen el koltukaltlarından tutuyordu. Çöl üstünde beliren kalın bulut karardı, bütün göğe yayıldı. Gök gürültüsü duyuldu, arkasında da ilk yağmur taneleri düşmeye başladı. Toprak karardı, yollar kayboldu, birden gök şelaleleri akmaya başladı. İsa avuçlarını açtı, birleştirdi. Su ile doldular, o da içti. Durdu, nereye gitsem diye düşünüyordu. Şimşekler göğü yarıyordu. Bir an, yeryüzü soluk mavimsi, sarı bir renkte parlamaya başladı, derken yeniden karanlığa gömüldü. Kudüs ne yöndeydi, Vaftizci Yahya neredeydi? Ya onu ırmağın kıyısında bekleyen arkadaşları? «Tanrım,» diye fısıldadı, «Aydınlat beni, bir yıldırım fırlat, yolumu ışıt!» O konuşurken bir şimşek karşısındaki göğü yardı. Tanrı ona bir işaret vermişti, gösterilen yönde ilerlemeye başladı.

Bardaktan boşanırcasına yağıyordu yağmur. Göğün suları aşağı fışkırıyor, toprağın suları ırmaklarla ve göllerle birleşiyordu. Toprak, gök ve yağmur bir olmuştu; onu izliyorlar, onu insanlığa doğru itiyorlardı. Çamur içinde bata çıka ilerliyordu, köklere dallara takılıyordu, çukurlardan allayarak

geçiyordu. Bir şimşek aydınlığında meyve yüklü bir nar ağacı gördü. Bir nar kopardı. Elinin içi yakutlarla doldu, boğazı ferahlamıştı. Başka bir tane daha kopardı derken bir daha; narları yedi ve o ağacı dikmiş olan el için dua etti. Yeni güç

bularak yeniden yola koyuldu, yürüdü yürüdü. Her yer karanlıktı. Gündüz müydü? Gece mi? Ayağı çamurla ağırlaşmıştı; her adımda yeryüzünü ayağıyla kaldırıyordu sanki. Bir yıldırımın aydınlığında ansızın bir tepe üstünde küçük bir köy gördü. Yıldırım beyaz evleri aydınlatıyor, sonra tekrar karanlığa boğuyordu. Yüreği sevinçten hopladı. Bu evlerde insanlar vardı, kardeşler. Bir insan eline değmek, bir insan soluğu almak, ekmek yemek, şarap içmek, konuşmak istiyordu. Kaç yıldır yalnızlık aramıştı, tarlalarda, dağlarda dolaşmış, kuşlarla, yaban hayvanlarıyla konuşmuş, insan yüzü görmek istememişti! Ama şimdi bir insan eline değmek ona ne büyük kıvanç verecekti!

Adımlarını sıklaştırdı ve yokuş yukarı çıkmaya başladı. Güç bulmuştu, çünkü nereye gittiğini biliyordu arlık. Tanrı'nın göstermiş olduğu yolun onu nereye götüreceğini biliyordu... O çıkarken bulutlar seyreldi ve göğün bir parçası göründü. Güneş lam batmak üzereyken meydana çıktı. Köy horozlarının öttüğünü, köpeklerin havladığını, evlerin damındaki kadınların birbirlerine bağırdıklarını duydu. Bacalardan mavi dumanlar yükseliyordu. Yanan odun kokusu geliyordu burnuna.

«İnsan tohumu kutsaldır...» diye mırıldandı köyün ilk evinin önünden geçerken, içerden insan sesleri geliyordu.

Taşlar, sular, evler parıldıyordu, hayır, parıldamak değildi bu, gülmekti. Susamış toprak susuzluğunu gidermişti. Tufan hem insanları hem de hayvanları korkutmuştu ama bulutlar dağılmaya başladılar, koyu mavi bir gök meydana çıktı, kaybolmuş olan güneş yeniden geldi ve dünyaya güven getirdi. İliklerine kadar ıslanmış, mutlu İsa. su akan dar sokaklardan

ilerledi. Memeleri sütten kabarmış bir keçiyi otlağa çeke çeke götüren bir genç kız göründü.

«Köyünüzün adı nedir?» diye sordu İsa ona gülümseyerek.

«Beytanya.»

«Uyuyacak bir yer bulmak için hangi kapıyı çalsam? Ben yabancıyım burada.»

«Açık kapı nerede görürseniz oraya girin,» dedi kız gülerek.

Açık kapı nerede görürseniz girin. Bu köy iyi yürekli, konuksever bir köy olsa gerek diye düşündü İsa ve açık kapıyı bulmak için ilerledi. Yollar küçük ırmaklar halini almıştı ama büyük taşlar suyun yüzüne çıkmıştı. İsa taştan taşa sekerek gidiyordu. Ev kapıları yağmurdan baştan başa kararmış olup kapalıydılar. İlk köşeyi döndü. Küçük kemerli çivit rengi bir kapı ardına kadar açık duruyordu. Kısa, tombul, şişman çeneli ve kalın dudaklı genç bir kadın duruyordu önünde. Soluk bir ışıkla aydınlanmış evde başka bir kadın daha görünüyordu. Tezgâh başında oturmuş bir şey dokuyor, hafif hafif de bir türkü söylüyordu.

İsa yaklaştı, eşikte durdu ve selam alıyormuş gibi elini yüreğinin üstüne götürdü.

«Ben bir yabancıyım,» dedi. «Galileliyim. Açım ve üşüdüm, uyuyacak yerim de yok. Namuslu bir adamımdır. İzin verin de geceyi sizin evinizde geçireyim. Kapıyı açık buldum ve girdim. Bağışlayın.»

Genç kadın döndü, eli hâlâ tavuk yemiyle doluydu. İsa'yı sakin sakin baştan aşağı süzdü ve gülümseyerek:

«Hizmetinizdeyiz,» dedi. «Hoş geldiniz, buyurun.»

Tezgâh dokuyan oturduğu yerden ayrılıp avluya geldi. İnce kemikli soluk yüzlüydü, siyah saç örgüleri başı üstünde iki topuz halinde toplanmıştı. Gözleri iri ve tüy gibiydi, üzgündü. İnce boynu çevresinde nazarlık diye taktığı cam göbeği bir gerdanlık vardı. Konuğa bakıp kızardı.

«Yalnızız,» dedi; «kardeşimiz Lazarus burada değil. Erden'e, vaftiz olmaya gitti.»

«Yalnızsak yalnızız, ne far keder?» dedi öteki. «Yemez ya bizi. Buyurun içeri beyfendi. Dinlemeyin onu, o kendi gölgesinden bile korkar. Köylüleri çağırırız sizi yalnız bırakmamak için, ihtiyar heyeti de gelip kim olduğunuzu, nereye gittiğinizi, bize ne haberler getirdiğinizi sorar. Lütfen buyurun içeri, mütevazı evimize... Ne oldu size? Üşüdünüz mü?»

«Hem üşüyorum, hem açım, hem de uykum var,» diye cevap verdi İsa, eşikten atlayıp girerek.

«Üçü de giderilir, korkmayın,» dedi. «Adım Marta'dır, kardeşim de Maria. Ya sizin adınız?»

«Nâsıralı İsa.»

«İyi bir adam mısınız?» diye gülerek takıldı Marta.

«Evet, iyiyim,» diye cevap verdi ciddi bir ifadeyle. «Olabileceğim kadar iyiyim, Marta kardeşim.»

Eve girdi. Maria lambayı yakıp, yerine, çengele astı, oda aydınlandı, tertemiz badanalı duvarlar göründü. Üzerinde kabartmalar olan servi ağacından iki sandık, birçok alet, duvar boyunca da, üzerinde yatak ve yastıklar olan uzun bir tahta vardı. Odanın bir köşesinde tezgâh duruyordu, öteki köşesinde zeytinyağı ve yağ dolu küçük toprak kaplar vardı. Soğuk su testisi giriş yerinin sağında raftaydı. Onun yanında uzun keten bir havlu çivide asılı duruyordu. Oda servi ağacı ve ayva kokuyordu. Geride geniş, karanlık bir ocak vardı, çevresinde mutfak eşyaları asılıydı.

«Ateş yakayım da kuruyun. Buyurun oturun.» Marta bir tabure bulup ocağın karşısına yerleştirdi, derken avluya koşup bir kucak dolusu asma ve defne dalıyla iki de zeytin ağacı kütüğü getirdi. Çömeldi, odunları çatıp yaktı.

İsa, başını dizleri arasına almış, dirseklerini dizlerine dayamış, bakıyordu. Odunları düzenleyerek böyle soğuk bir günde ateş yakmak ne büyük tören, diye düşünüyordu. Alev, esirgeyici bir kızkardeş gibi gelip ısıtıyor. Aç bî ilaç, yorgun argın yabancı evine girmek ve yabancı iki kızkardeşin gelip insanı rahatlatması... Gözleri yaşla doldu.

Marta ayağa kalktı büfeye gitti, ekmek, bal ve yabancının ayakları dibine bıraktığı bir testi şarap getirdi.

«İştahın açılsın diye bunlar,» dedi. «Birazdan tencereyi

koyacağım, içine sıcak bir şey girsin de gücün kuvvetin yerine gelsin. Uzun yoldan gelmiş olduğun belli.»

«Yeryüzünün öte ucundan,» diye cevap verdi. İştahla ekmeğe, zeytinlere ve bala doğru eğildi. Ne harika şeylerdi bunlar, ne büyük kıvanç! Tanrı ne de cömertçe veriyordu insanlara! Yedi yedi Tanrı'ya şükretti.

Bütün bu süre içinde Maria, lambanın yanında durup ateşin yanışını seyrettikten sonra beklenmedik konuğa ve evinde bir erkek ağırlamak sevinci içinde kanatlanmış olan kızkardeşine baktı.

İsa şarabı kaldırıp iki kadına baktı. «Marta ve Maria kardeşlerim,» dedi. «Nuh'un zamanındaki tufanı duymuşsunuzdur. Bütün insanlar günahkârdı. Nuh'un gemisinde kalan birkaç erdemli kişi dışında bütün insanlık mahvolmuştu. Maria ve Marta size yemin ederim ki, başka bir tufan olursa ve sizi gemiye çağıracak olan kimse bensem, sizleri de alırım kardeşlerim, çünkü bu akşam, üstü başı pejmürde çıplak ayaklı bir konuk geldi kapınıza, onun için ateş yaktınız, ısındı; ekmek verdiğiniz, doydu; güzel söz söylediniz ve Tanrı'nın melekleri inip yüreğine girdi. Sağlığınıza içiyorum kardeşlerim, sizlerle karşılaştığım için çok mutluyum!»

Maria yaklaşıp ayakları dibine oturdu. «Sesinizi iyi duyamıyorum yabancı,» dedi kıpkırmızı olarak. «Daha konuşun.»

Marta tencereyi ateşin üstüne koydu, masayı düzenledi ve bahçedeki kuyudan soğuk su çekti. Sonra genç bir komşusundan üç köy ihtiyarını çağırmasını (lütfedip buyurmalarını) rica etti, evlerine bir konuğun geldiğini söyledi.

«Daha konuş,» diye tekrarladı Maria, İsa'yı susar görünce.

«Ne söyleyeyim Maria?» diye sordu İsa. Hafifçe siyah saç örgülerine dokundu. «Sessizlik iyidir. Her şeyi söyler.»

«Susmak bir kadını tatmin etmez. Kadınlar, zavallı mahlûklar, güzel söze ihtiyaçları vardır.»

«Kulak vermeyin ona. Güzel bir söz bile kadını tatmin

etmez,» diye sözünü kesti Marta, sönmesin diye lambanın yağım tazeliyordu, çünkü ihtiyarlar gelip derin tartışmalara girişeceklerdi konukla. «Kadın milletini güzel söz bile tatmin etmez. Kadın, kocasının yürürken evi sarsmasını ister, göğsünü yatıştırmak için bebeğini emzirmek ister... Çok şey ister Nâsıralı İsa, çok şey, ama siz erkekler ne anlarsınız ki bu konudan!»

Gülmeye çalıştı, gülemedi ama. Otuz yaşındaydı, daha evlenmemişti.

Ateşin zeytin ağacı kütüklerini yutmasını ve fokur fokur kaynamaya başlayan toprak kabın çıkardığı sesi dinleyerek sessiz durdular. Üçünün gözleri de ateşin içinde kaybolmuştu. Sonunda Maria konuştu:

«Oturmuş dokurken bilseniz bir kadının zihninden neler geçer. Bilseniz acırdınız Nâsıralı İsa.»

«Biliyorum,» dedi İsa gülümseyerek. «Ben de bir zamanlar başka bir hayatta kadındım, ben de dokurdum.»

«Ya siz ne düşünürdünüz?

«Tanrı'yı. Sadece Tanrıyı Maria, sadece Tanrıyı. Ya siz?»

Maria cevap vermedi ama göğsü kabardı. Marta konuştuklarını duymuştu, içini çekti ama konuşmamak için tuttu kendini. Sonunda

dayanamadı.

«Korkmayın,» dedi sesini birden sertleştirerek. «Maria da, ben de ve dünyanın bütün evlenmemiş kadınları da Tanrı'yı düşünüyoruz. Onu bir koca gibi kucağımızda tutuyoruz.»

İsa başım önüne eğdi ve bir şey söylemedi. Marta tencereyi ateşten indirdi. Akşam yemeği kotarmak için büfeye, toprak tabakları almaya gitti.

«Dokuma dokurken bir keresinde bakın ne geldi aklıma,» dedi Maria, gittiği büfeden kızkardeşi duymasın diye fısıldayarak söyledi. «O gün ben Tanrıyı düşünüyordum ve ona dedim ki; Tanrım, yoksul evimize girmeye tenezzül buyurursan efendisi olursun evimizin, bizse senin konukların? Şimdiyse...» Boğulur gibi oldu, sustu.

«Şimdiyse?» dedi İsa, ne diyeceğini duymak için ona doğru eğilerek.

Marta elinde tabaklarla gelmişti.

«Hiç,» dedi Maria fısıldayarak ve ayağa kalktı.

«Gel de ye,» dedi Marta. «İhtiyarlar nerdeyse gelir. Bizi yemekte bulmasınlar.»

Üçü de diz çöktüler. İsa ekmeği aldı, yukarı kaldırarak öyle ateşli ve tutkulu bir şekilde şükretti ki, iki şaşkın kızkardeş dönüp ona baktılar. Ama halini görünce dehşete kapıldılar, çünkü yüzü pırıl pırıldı, başının ardındaki hava ise alev alev yanıyor, tir tir titriyordu. Maria elini uzattı.

«Rabbim,» diye bağırdı, «sen efendimizsin, bizse konukların senin. Buyur bize!»

Ne kadar tedirgin olduğunu görmesinler diye, İsa başını önüne eğdi. Bu ilk çığlıktı, ilk kez bir ruh onu tanımıştı.

Kapının önüne bir gölge düşüp de yaşlı bir adam belirdiğinde alçak masadan kalktılar. Sakalı ırmak gibi akıyordu; iri kemikleri vardı, kolları sertti, göğsü koç gibi tüylüydü. Kendinden daha uzun olan, ucu eğri bir

değnek vardı elinde; o değneği üstüne dayanmak için kullanmıyor, köylüleri düzene sokmak için dövüyordu onunla.

«Yoksul evimize hoş geldiniz, Peder Melkedizek;» dedi iki kadın diz kırarak selam verip.

Adam içeri girdi, boş eşikte ikinci bir adam belirdi. Bu seferki zayıftı, uzun, at başını andırır bir başı vardı, dişsizdi. Minik gözlerinden alevler fışkırıyordu, uzun süre yüzüne bakmak imkânsızdı. Gözlerinin ardında yılan zehri var sanılırdı; bu adamın gözleri ardında ateş vardı, ateşin ardında da bozuk ve sapık bir zihin.

Kadınlar onu da selamladılar, hoş karşıladılar, ikisi de içeri girmişti. Onların arkasından üçüncü adam çıkageldi, kördü, tıknazdı domuz gibi şişmandı. Asasını önünde tutu

yordu, asâsının gözleri ona kılavuzluk ediyor, tökezlemesini önlüyordu. İyi bir adamcağızdı. Şakalaşmayı severdi, köylüleri yargılarken, hiçbirini cezalandırmaya eli varmazdı. «Ben Tanrı değilim» derdi. «Yargılayan yargılanacaktır. Fikirlerinizi düzeltin de öteki dünyada benim başıma iş açmayın!» Bazen cezayı kendi cebinden öderdi, bazen suçluyu kurtarmak için hapse kendi girerdi. Kimi ona mecnun derdi, kimiyse aziz ve yaşlı Melkedizek onu görmeye dayanamazdı ama elinden ne gelirdi ki. Harun'un prens soyundan inen ve köyün en güçlü mal sahibiydi.

«Marta,» dedi Melkedizek, asası tavanın kirişlerine değecekti nerdeyse, «köyümüze gelen yabancı nerede?»

İsa sakin sakin ateşin seyrettiği ocak başından kalktı.

«Sen misin?» dedi ihtiyar tepeden tırnağa süzerek.

«Evet, benim,» diye cevap verdi İsa. «Nâsıra'dan geliyorum.»

«Galileli mi?» diye yapıştırdı zehirli olanı. «Nâsıra'dan iyi bir şey çıkmaz. Kitabı Mukaddes öyle der.»

«Paylama onu, Peder Samuel» diye sözünü kesti kör ihtiyar. «Galilelilerin geveze, budala ve taşralı kaba insanlar oldukları doğrudur ama namusludurlar. Bu akşamki konuğumuzun namuslu biri olduğu belli. Sesinden anlıyorum.

İsa'ya döndü. «Hoş geldin, yavrum.»

«Tüccar mısın?» diye sordu yaşlı Melkedizek. «Ne satarsın?»

İhtiyarlar konuşurken köyün ileri gelenleri, ünlü mal sahipleri açılan kapıdan girdiler. Bir yabancının geldiğini duymuşlardı, giyinip kuşanmışlar, takıp takıştırmışlar, nereden geldiğini, ne haber getirdiğini öğrenmek üzere vakit geçirmek için gelmişlerdi. Girip üç ihtiyarın arkasında yere oturdular.

«Bir şey satmıyorum,» dedi İsa. «Köyümdeyken marangozluk yapardım ama işimi bıraktım, annemin evinden ayrıldım ve kendimi Tanrı'ya adadım.

«Dünyadan kaçmakla iyi etmişsin yavrum,» dedi kör adam; «ama şimdi dikkatli olasın zavallıcık, kötü bir iş açmışsın başına şu cinle, Tanrı'yla. Ondan nasıl kaçacaksın?» katıla katıla gülmeye başladı.

Bunu duyan yaşlı Melkedizek, nerdeyse kuduracaktı, ama sustu.

«Keşiş misin?» dedi ikinci ihtiyar alaylı bir sesle. «Şu Levililerden misin sen de? Yoksa Partizanlardan mı? Sahte bir peygamber mi acaba?»

«Hayır, hayır peder» diye cevap verdi İsa tedirgin olmuş gibi. «Hayır! Hayır!»

«Nesin peki?»

Yabancıyı görmek ve onun tarafından görülmek üzere, köy hanımları süslenmiş püslenmiş geliyorlardı. Adam genç miydi, yaşlı mıydı, yakışıklı mıydı? Ne satıyordu? Marta ve Maria gibi güzel ve evde kalmak üzere olan kızlar için bir talip miydi? Bir erkek öpücüğü göreli yıllar geçmişti, nerdeyse çıldıracaklardı zavallılar... Haydi gidip görelim şunu!

Taktılar takıştırdılar ve erkeklerin ardında bir sıra halinde dizildiler.

«Nesin o halde?» diye sordu yaşlı engerek yılanı bir kez daha.

İsa üşür gibi oldu, ellerini ateşe tuttu. Hâlâ ıslak olan giysilerinden buhar çıkıyordu. Bir süre düşünceli düşünceli ağzını açmadı. Tam zamanı konuşmanın, Rabbin bana emanet ettiği sözü açıklamanın ve kendilerini boş kaygılar içinde mahveden bu kadın ve erkeklerin içinde uyumakta olan Tanrı'yı uyarmanın tam zamanı. Ne sattığımı soruyorlar. Şöyle diyeceğim onlara: Göklerin hâkimiyetini, ruhun kurtuluşunu, sonsuz hayatı. Bu Büyük İnciyi satın alabilmek için sırtlarındaki giysileri dahi versinler. Çevik bakışlarla bakındı, lamba ve ateşin ışığıyla aydınlanmış yüzler gördü; yırtıcı, kurnaz, insan kemiren kaygılarla yaşlanmış, korkudan büzülmüş yüzler. Acıdı, kalkıp onlarla konuşmak istedi ama bu gece öylesine yorgundu ki. Bir insan evinde uyumayalı nice ol

muştu, başı yastık bile görmemişti, uyur bir halde, isli ocak duvarına dayanıp gözlerini kapadı.

«Yorgun, efendiler,» diye araya girdi Maria ve yakarır gibi ihtiyarlara bakarak. «Tedirgin etmeyin onu...»

«Doğru!» diye homurdandı Melkedizek. Asasına dayanarak gitmek üzere kalkmaya çalıştı. «Tamamıyla haklısın Maria. Sanki onun yargıçlarıymışız gibi konuştuk.» İkinci ihtiyara döndü, «Meleklerin yeryüzüne çoğu zaman dilenci kılığında indiğini unuttuk, tıpkı bu adam gibi, bir entarisi olan, asası, para torbası veya ayakkabıları olmayan bu adam gibi gelirler. Bu bakımdan dikkatli olup, adama bir melekmiş gibi davranalım. Sağduyu bunu gerektirir.»

«Bu eşekçe bir şey olur,» dedi kör ihtiyar, yeniden araya girip kahkaha atarak. «Ona bakarsan herkesi melek farz et sen, herkesi, yaşlı Samuel'i bile!»

İhtiyar, zehirburun kudurdu. Ağzını açmak üzereydi ama şöyle bir düşünüp vazgeçti. Kör asalak zengindi, bir gün işine yarayabilirdi. En iyisi işitmemezlikten gelmekti, sağduyu bunu gerektirirdi.

Ateşin tatlı parlaklığı İsa'nın saçını, yüzünü, çıplak göğsünü aydınlatıyordu; kıvırcık, kuzguni siyah sakalı üstünde ani mavi pırıltılar yaratıyordu.

«Yoksul da olsa, hoş bir adam,» dedi hanımlar fısıldanarak. «Gözlerini gördünüz mü? Gördüğüm en güzel gözler, kocamın beni kollarını arasına aldığı zamankinden bile güzel.»

«Bu kadar vahşi kimseye rastlamadım,» diye başka bir kadın söze karıştı. «Baştan başa korku ve dehşet izlenimi uyandırıyor. İnsanın nesi var nesi yoksa bırakıp tepelere doğru kaçası geliyor.»

«Marta'yı gördün mü, nasıl gözleriyle yiyordu onu? Zavallıcık bu gece mutlaka aklını oynatır.»

«Ama Maria'ya da kaçamak kaçamak bakıyordu,» dedi başka bir hanım. «İki kızkardeşin bu gece çekecekleri var, inanın bana. Ben komşularıyım, bağırışlarını duyarım.»

«Yürüyün gidelim,» diye buyurdu ihtiyar Melkedizek. «Buraya kadar gelerek boşuna vakit harcadık. Konuğun uykusu var. Kalkın ihtiyarlar gidelim.» Yol açmak için kadın erkek kim önüne çıkarsa asâsıyla bir kenara itiyordu.

Ama kapıya varır varmaz koşan ayak sesleri duyuldu ve benzi atmış bir adam koşarak soluk soluğa içeri girip ocağın başına yığıldı. İki kızkardeş korkudan üstüne atılıp kucakladılar.

«Kardeşim!» diye bağırdılar. «Ne oldu sana? Kim kovalıyor seni?»

Melkedizek durup yeni gelene asasıyla dokundu. «Lazarus, Manahim'in oğlu,» dedi. «Getirdiğin haber kötüyse, kadınlar gitsin de erkekler kalsın, işitelim söyleyeceklerini.»

«Kral, Vaftizci Yahya'yı yakalayıp başını kestirmiş!» diye bağırdı Lazarus bir solukta.

Tir tir titreyerek ayağa kalktı. Sarılığı vardı, yanakları pörsümüş sukabağı halini almıştı; soluk yeşil gözleri ateşin önünde vahşi kedi gözleri gibi parlıyordu.

«Akşamımız boşa geçmedi işte,» dedi kör ihtiyar sevinerek. «Sabahtan, uyandığımızdan, uyumaya gideceğimiz şu ana kadar, bir şey oldu sonunda: Dünya hareket etli. Şimdi oturalım da dinleyelim. Kötü bile olsa haber duymak hoş şeydir.»

Lazarus'a doğru eğildi. «Konuş lütfen yavrum. Bu felaket ne zaman, nasıl ve niçin yer aldı. Her şeyi sırayla anlat, acele etme vaktimizi geçiriniz oluruz böylece. Dur, soluk al bir... Haydi şimdi dinliyoruz.»

İsa irkilerek kalkmıştı. Dudakları titrer bir halde Lazarus'a baktı. Tanrı'nın gönderdiği yeni bir belirliydi bu. Öncü dünyadan ayrılmıştı, artık ona ihtiyaç yoktu. Yolu hazırlamış ve gitmişti, ödevini yapmıştı... Benim vaktim geldi... Benim vaktim geldi, diye düşünüyordu İsa, ürpererek ama sessiz duruyordu, gözleri Lazarus'un yeşile dönmüş dudaklarına takılmıştı.

«Demek adamı katletti, ha?» diye homurdandı ihtiyar Melkedizek, asâsını öfkeyle yere vurarak. «Ne hale geldik yahu, hayâsız zamparalar azizleri öldürüyor, sefihler, dervişlerin canına kıyıyorlar! Dünyanın sonu geldi!»

Kadınlar korku içinde çığlık atmaya başladılar. Kör ihtiyar acıdı onlara.

«Abartıyorsun Melkedizek,» dedi. «Dünya durduğu yerde duruyor. Korkmayın hanımlar.»

«Dünyanın boğazı kesildi,» diye inildiyordu Lazarus, gözlerinden oluk oluk yaş akıtarak. «Çölün sesi susturuldu. Şimdi biz günahkârlar için kim seslenecek Tanrıya? Dünya öksüz kaldı!»

«İnsan yetkiye karşı el kaldırmamak,» dedi ikinci ihtiyar ıslık çalar gibi... «O güçler ne yaparsa yapsın, gözlerinizi kapayın, bakmayın çünkü Tanrı bakmakladır. Vaftizci kendi işine bakaydı... Hak etliğini buldu!»

«Köle miyiz biz?» diye gürledi Melkedizek. «Tanrı'nın insanlara niçin el verdiğini söyleyebilir misin bana? Ben sana söyleyeyim: Zorbalara karşı kaldırsın diye!»

«Sakin olun Pederler, susun da bu kötü şeyin nasıl yer aldığını öğrenelim,» dedi kör ihtiyar öfkeli öfkeli. «Konuş, Lazarus!»

«Başkaları gibi ben de vaftiz olmaya gidiyordum,» diye başladı Lazarus. «Sağlığımı düzeltir belki diyordum. Biliyorsunuz, epeydir iyi değilim. Nitekim, günden güne daha da kötüye gidiyorum. Başım dönüyor, gözlerim şişiyor, böbreklerim de...»

«Peki, peki, bunları biliyoruz,» diye azarladı kör ihtiyar. «Sadede gel bakalım!»

«Erden'e vardım, vaftiz olmak üzere kalabalığın toplandığı yerdeki köprünün yanındaydım. Çığlıklar ve ağlamalar duydum. Kendi kendime, bir şey değildir herhalde, halk günahlarını açığa vuruyordur dedim. Biraz ilerledim, bir de ne göreyim, kadın erkek ırmağın çamuruna yüzü koyun düşmüşler, inliyorlar... Sordum; ne oldu kardeşler? Ne diye ağlıyorsunuz? diye.»

«Peygamber öldürüldü!» dediler.

«Kim öldürdü?»

«Cani, yasa bozucu Hirodes!»

«Nasıl? Ne zaman?»

«Sarhoşmuş, utanmaz üvey kızı Salome de önünde çırılçıplak raks ediyormuş. Güzelliği kart zamparanın aklını başından almış. Kızı kucağına oturtmuş ve dile benden ne dilersen demiş, ülkemin yarısını sana vereyim mi? Hayır demiş kız. Ne islemiş biliyor musunuz? Vaftizci Yahya'nın başını. O da, peki senin olsun demiş, bir gümüş tabak üstünde başı getirtmiş.»

Sözleri, bitkin düşürmüştü Lazarus'u, yeniden yere yığıldı. Herkes susuyordu. Lamba sönmek üzere göz kırpıp duruyordu. Marta kalkıp, yağ koydu. Yeniden aydınlandı ortalık.

«Dünyanın sonu geldi,» dedi ihtiyar Melkedizek bir süre sustuktan sonra. Deminden beri sakalını sıvazlayıp duruyordu ve dünyanın ahlâksızlığını, adaletsizliğini tartıp duruyordu. Pula tapanların tapınağı kirlettiğine dair ikide birde haber geliyordu Kudüs'ten. Her sabah rahipler bir iki kuzu kurban ediyorlardı ama İsrail'in Tanrısına değil, Tanrı tanımaz iğrenç Roma imparatoruna. Zenginler sabahları kapılarını açtıklarında, geceleyin açlıktan ölmüş insanlar buluyorlardı basamaklarda, derken ipek giysilerini kaldırıp cesetlerin üzerinden atlayarak tapınağın çevresindeki kemerli yollarda gezinmek üzere gidiyorlardı. Melkedizek her şeyi tartıyordu zihninde, sonunda karar verdi; gerçekten dünyanın sonuydu. İsa'ya döndü.

«Ya sen, bütün bunlar hakkında neler düşünüyorsun?»

İsa birden derinleşiveren bir sesle öyle tatlı konuştu ki, hepsi birden dönüp ona bakakaldılar. «Onları gördüğüm çölden geliyorum. Evet, göklerden üç melek kalktı bu dünyaya inmek üzere. Kendi gözlerimle gördüm onları, göğün kenarında. Geliyorlar. Birincisi Cüzzam, İkincisi Delilik, üçüncüsü de, en esirgeyicisi Ateş. Ve bir ses işittim: «Marangozun oğlu, bir gemi yaptır, bulabildiğin erdemli kişileri içine al, ama elini çabuk tut! Rabbin günü gelmiştir, benim günüm. Geliyorum!»

Üç ihtiyar tiz çığlık attı. Bağdaş kurmuş oturan öteki erkekler ayağa sıçradı. Dişleri birbirine çarpıyordu. Kadınlar dilsiz kalmışlar, bir vücut halinde kapıya yönelmişlerdi. Maria ile Marta gidip İsa'nın yanında durdular, sanki onun korumasını istiyorlardı. Gemiye almaya yemin etmemiş miydi onları? Zamanı gelmişti.

İhtiyar Melkedizek ak şakaklarından akan teri sildi.

«Yabancı doğruyu söylüyor,» diye bağırdı, «doğruyu! Dinleyin kardeşler bu mucizeyi: Bu sabah kalktığımda her zamanki gibi Kitabı Mukaddes tomarını açtım ve Peygamber Yoel'in sözleriyle karşılaştım; «Çal Sion'un borusunu; kutsal dağ yankılansın. Yeryüzünde oturan herkes titresin, çünkü Rabbin günü geliyor, bulut ve karanlıkla dolu bir gün. Önünde ateş, ardında alevler. Atlar gibi atılacaklar, taşlar üstündeki savaş arabaları gibi çatırdayacaklar. Dağların doruklarına alevler, kamışları yutarken çıkardıkları ses gibi çatırtılar çıkaracaklar... Böyledir Rabbin günü!» O müthiş bölümü birkaç kere okudum ve çıplak ayakla bahçeme çıkıp terennüm etmeye başladım. Derken yüzü koyun secdeye varıp bağırdım: Yakında geleceksen, bir belirti gönder bana. Hazırlanayım, yoksullara acımam gerek, dolaplarımı açıp günahlarımı ödeyim... Bir yıldırım gönder, beni uyaracak bir ses, bir insan, vaktinde yetişeyim!»

İsa'ya döndü: «Şensin belirti. Tanrı gönderdi seni. Zamanım var mı dersin? Gökler ne zaman açılacak yavrum?»

«Her geçen saniye, peder,» diye cevap verdi İsa, «açılmaya hazır bir göktür. Her an Cüzzam, Delilik ve Ateş bir adım atmakta. Kanatları saçıma değmeye başladı bile.»

Lazarus soluk yeşil gözlerini ardına kadar açıp İsa'ya baktı. Sendeleyerek ileri doğru bir adım attı.

«Nâsıralı Isa olmayasınız?» diye sordu. «Dediklerine göre cellat, Vaftizci'nin başını kesmek üzere baltayı eline aldığında, Peygamber çöle doğru elini uzatmış ve bağırmış; Nâsıralı İsa, çölden ayrıl, insanlığa dön. Gel, dünyayı bir başına bırakma.» Nâsıralı İsa'ysanız, yürüdüğünüz toprak kutsaldır. Evim kutsaldır; vaftiz oldum ve iyileştim. Secdeye varıyorum işte!»

Bunu dedikten sonra İsa'nın yara bere kaplı ayaklarını öpmek üzere yere eğildi.

Ama kurnaz ihtiyar Samuel kendini toparladı. Zihni bir ara sendelemişti, ama yeniden ayakları üstüne kalktı. Gönüllerimiz ne istiyorsa peygamberlerde onu buluyoruz diye düşündü. Sayfanın birinde Rab coşkun bir halde kullarına karşı yumruğunu kaldırıyor ve ezmeye çalışıyor; öteki sayfada süt ve bal gibi tatlanıyor. Sabahki ruh durumumuza uyan kehaneti buluyoruz, boşuna uykumuzu işgal etmesin... Ata benzeyen başını sarstı ve sakalı arkasında yılışık yılışık sırıttı, ama bir şey söylemedi. Varsın, korksun halk, iyidir. Korku kalkarsa... Yoksullar daha kalabalık, kasları daha kabarık, neme lazım... Yoksa halimiz haraptır!

Bu yüzden sustu, hor bakışlarla konuğun ayaklarını öpen ve ona hitap eden Lazarus'a baktı:

«Erden'de karşılaştığım Galileliler sizin havarilerinizse, gördüğümde sizlere söylemem için bir haber emanet ettiler bana; oradan ayrılacaklar, sizleri Kudüs'te, Davut'un kapısındaki Kireneli Simun'un meyhanesinde bekleyeceklermiş. Peygamberin boynunun vurulması herhalde korkutmuş onları, onlar da saklanmak üzere kaçmışlar. Kovalama başlamış.»

Bu arada kadınlar, kocalarını çekip çekiştiriyorlar, oradan çekip almaya çalışıyorlardı. Her şeyi anlamışlardı. Bu yabancı, diyorlardı kendi kendilerine, engerek yılanının gözü. İnsana baktı mı akıl fikir kalmıyor. Konuşunca dünya yuvarlanıveriyor... Yürüyün kaçalım!

Kör ihtiyar hallerine acıdı. «Cesaret yavrularım,» diye bağırdı. «Korkunç şeyler duyuyorum ama korkmayın. Her

şey yeniden huzura kavuşacak, göreceksiniz. Dünyanın temeli sağlam duruyor, Tanrı durdukça, o da duracaktır. Görebilenlere kulak vermeyin, hepinizden daha iyi görebilen benim gibi bir körü dinleyin. İsrail soyu ölümsüzdür. Tanrı'yla bir anlaşma imzalanmıştır; Tanrı mührünü basmış ve bize bütün toprağı baştanbaşa armağan etmiştir. Bu bakımdan korkmayın.

Nerdeyse gece yarısı olacak, gidip uyuyalım!» Asâsını ileri doğru uzattı ve kapının yolunu gösterdi.

İlkin üç ihtiyar ayrıldı oradan. Sonra geri kalan erkekler onları izlediler, en sonra da kadınlar evi boşalttılar.

İki kızkardeş konuğun yatağını yüksekteki tahta üzerine serdiler. Maria sandığını açıp, zifaf gecesi için sakladığı ipek ve keten yatak takımını çıkardı. Marta, hem kendisini, hem de kocasını saracak olan, nicedir özlemini duyduğu o geceyi bekleye bekleye elini dahi dokunmadığı saten kuştüyü yorganı getirdi. Kokulu otlar da buldu, fesleğen ve naneyi yastığına tıka basa doldurdu.

«Bu gece güvey gibi uyuyacak,» dedi Marta içini çekerek. Maria da içini çekti, ama ağzını açıp bir söz söylemedi. «Kulaklarını tıka Tanrım diye mırıldandı kendi kendine. Dünya iç çekişlerime rağmen güzel. Evet, iyi ama yalnızlıktan öyle korkuyorum ki ve bu konuğu öyle seviyorum ki...»

Kızkardeşler içerdeki küçük odaya geçtiler ve sert şilteler üstüne yattılar. İki erkek tahta üzerinde yatıyor, ayakları birbirine değiyordu. Lazarus mutluydu. Bütün ev üstünde öyle bir kutsallık ve mutluluk havası vardı ki! Sakin sakin yatıyor, derin derin soluyordu, ayak tabanlarını kutsal tabanlara değdirdi, vücudunda yükselen ve dağılan esrarlı bir kuvvet, tanrısal bir güven duydu. Böbrekleri ağrımıyordu artık, yürek çırpıntısı durmuştu, kanı sakin sakin dolaşıyordu, mutlu bir şekilde tepesinden tırnağına kadar gidiyor, hasta, sarılıklı vücudunu suluyordu. Gerçek vaftiz bu, diye düşülüyordu. Bu gece ben, bütün ev halkı, kızkardeşlerim hepsi vaftiz oldular. Erden Irmağı evimize geldi.

İki kızkardeş gözlerini kapayamıyorlardı bir türlü! Yabancı bir erkek nicedir uyumamıştı evlerinde. Gelen konuklar hep köyün ileri gelenlerinin birinin evinde kalırdı, sapa bir yerdeki basit köy evlerine kimse inmezdi. Ama bu gece ne büyük kıvançtı! Titreyen burun delikleriyle havayı

kokluyorlardı. Ne kadar da değişmişti, ne güzeldi bu koku, fesleğen veya nane kokusu değildi, erkek kokuşuydu!

«Gemiyi yaptırması için kendisini Tanrı'nın gönderdiğini söylüyor; bizi de içine almaya söz verdi... Beni işitiyor musun Maria, yoksa uyudun mu?»

«Uyumuyorum,» diye cevap verdi Maria. Acıyan memelerini avuçları içine almıştı.

«Tanrım,» diye devam etti Marta, «dünyanın sonu çabuk gelsin, onunla gemiye girelim. Ona hizmet etmek kaygılandırmaz beni, Maria sen de yoldaşı olursun. Gemi sonsuzca gider, bense sonsuzca ona hizmet ederim, sen sonsuzca ayakları dibinde oturursun ve arkadaşı olursun. Cenneti hep böyle düşünürüm ben. Sen de öyle mi düşünüyorsun Maria?»

«Evet,» diye cevap verdi Maria, gözlerini kapayarak.

Konuştular, iç çektiler. Bu arada İsa, derin uykuda olmasına rağmen oturuyordu. Sanki hiç uykuda değildi, huzura kavuşmuş bedeniyle ve ruhuyla Erden'deydi. Çöl kumu, bedeninden gidiyor, insanlığın erdemleri ve kötülükleri de ruhundan ayrılıyordu, onu yeniden bakir bir halde bırakıyordu. Birden, uykusunda öyle geldi ki ona, Erden'den çıkmış, ayak değmemiş yeşil bir yola sapmış, meyve çiçek dolu yoğun bir bahçeye girmişti. Artık kendi değildi, Nâsıralı Meryem'in oğlu İsa değildi artık. Adem idi, yaratılacak olan ilk insan. O an çıkmıştı Tanrı'nın ellerinden, eti henüz taptaze kildendi — kemikleri donsun diye çiçek açan çimenler üstünde güneşe karşı yatmış kuruyordu, yüzüne renk gelecek ve vücudunun yetmiş iki oynak yeri gerilip onun ayağa kalkıp yürümesini sağlayacaktı. Güneş altında yatmış olgunlaşırken, kuşlar başı

üstünde kanat çırpıyorlar, ağaçlardan ağaçlara uçuşuyorlar, ilkbahar çimenleri üstünde geziniyorlardı. Aralarında konuşuyorlar, ötüyorlar yerde yatan bu yeni yaratığa bakıyorlar ve merakla inceliyorlardı. Her birinin söyleyecek bir sözü vardı; o, dilleri bildiğinden, işittikçe hoşuna gidiyordu.

Tüylerini mağrur bir edayla gerip duran tavuskuşu, dolaşıp duruyor, yere uzanmış bu Adem'e yan yan çekici bakışlar fırlatıyor ve ona şöyle diyordu; «Eskiden bir tavuktum, ama bir melek sevdim ve tavuskuşu oldum. Benden daha güzel bir kuş var mı? Yok!» Kumru ağaçtan ağaca uçuyor, gırtlağını göğe kaldırarak: «Sevin! Sevin! Sevin!» diye bağırıyordu. Ardıç kuşu da; «Bütün kuşlar arasında bir ben şarkı söylerim ve kışın donlarında üşümem.» diyordu. Tarla kuşu; «Tan ağarırken şarkı söylemek üzere göğe çıktığımda çocuklarıma allahaısmarladık derim, çünkü hâlâ çınlayan türkümden sağ olarak dönüp dönemeyeceğimi bilemem.» Bülbül; «Şimdiki halime bakma, benim böyle kılıksız halime. Benim de büyük parlak kanatlarım vardı bir zamanlar, ama ben onları türküye çevirdim.» Derken uzun burunlu bir karatavuk geldi ve ilk yaratılan insanın omuzuna kondu, kulağına eğildi, yavaşça, sanki ona büyük bir sır söylüyormuş gibi şöyle dedi;

«Cennetle cehennemin kapıları yan yanadır, birbirine benzerler: İkisi de yeşildir, güzeldir. Dikkat Âdem! Dikkat! Dikkat et!»

İşte tam o sırada, tan ağarırken, zihninde karatavuğun türküsüyle, İsa uyandı.

Tanrı insanla karışırsa büyük şeyler olur. İnsan olmayaydı yeryüzünde, yaratıkları için akıllıca düşünmek ve onun korkunç ama küstahça bilge, her şeye yeler gücünü incelemek Tanrı'nın aklına gelmezdi. Bu yeryüzünde, başkalarının kaygılarına acımaya, Tanrı'nın, ya istemediği ya unuttuğu ya da biçimlendirmekten korktuğu erdemler doğurmak için çalışmaya gönlü olmazdı. Yine de insana üfledi, yaradılışa devam etmesi için güç ve cüret verdi ona.

Ama Tanrısız doğan insan silahsızdır, açlık korku ve soğuktan silinir gider yeryüzünden; bunları yense bile, arslanlarla bit arasında kabuksuz bir sümüklüböcek gibi sürünür; büyük çaba göstererek arka ayakları üstünde durmayı başarsa bile, annesi maymunun sıkı, sıcak ve yumuşak kucağında

hiçbir zaman kaçamaz... Bunlar üstüne düşünerek, Tanrı ile insanın birleşebileceğini eskisinden daha derinden duydu İsa.

Sabah erkenden Kudüs'e doğru yola çıkmıştı. Tanrı sağındaydı, solundaydı. Dirsekleriyle ona dokunabiliyordu, birlikte yol alıyorlardı, ikisinin de kaygısı birdi. Dünya sapılmıştı. Göğe yükseleceğine, cehenneme iniyordu. İkisi birlikte, Tanrı ve Tanrı'nın Oğlu, el ele verip, onu doğru yola sokmaya çalışacaklardı. İsa'nın acelesi bundandı. Yolda uzun adımlarla ilerliyordu, bir an önce mücadeleye başlamak üzere arkadaşlarına erişmek istiyordu... Ölü Deniz'den doğan güneş, yeni ışıkla aydınlanmış ötüşen kuşlar, ağaçların titreyen yaprakları, Kudüs duvarlarına doğru yuvarlanıp giden ve onu da

birlikte çeken beyaz yol, hepsi de bağırıyorlardı ona: Çabuk ol! Çabuk! Mahvoluyoruz!

«Biliyorum, biliyorum!» diye cevap veriyordu İsa. «Biliyorum ve geliyorum!»

Aynı sabah, tan ağardıktan hemen sonra, yoldaşlar, Kudüs'ün henüz ıssız yollarındaki duvarlar boyunca kayıyorlardı, hepsi bir arada değildiler, ikişer ikişer dağılmışlardı. Petrus, Andreas ile idi, Yakup, Yuhanna ile, Yahuda da, kendi başına, başta ilerliyordu. Korku içinde, göz ucuyla dört bir yana bakarak izlenip izlenmediklerini kollayarak koşuyorlardı. Davut'un kale kapısı, önlerinde yükseldi. Soldaki ilk yola girdiler ve Kireneli Simun'un meyhanesine daldılar...

Şişko, kambur omuzlu hancı, saman döşeğinden henüz kalkmış, uyuklar bir haldeydi. Gözleri ve burnu kan çanağı gibiydi, şiş şişti, sabaha kadar sarhoş patronlarıyla şarap yudumlamış, türkü söylemiş, kavga etmiş ve geç yatmıştı... Şimdi ağır aksak, keyifsiz keyifsiz tezgâhı temizliyor, kutlamanın artıklarını siliyordu. Ayakta olmasına rağmen, henüz uyanmış değildi: Sanki elinde bez, düşte temizlemeye başlamıştı tezgâhını... Ama uyuşuklukla

uyanıklık arasında mücadele ederken, meyhanede soluk soluğa kalmış insan sesleri duydu. Dönüp baktı. Gözleri hâlâ batıyordu, ağzı leş gibiydi, sakalları kabak çekirdeği kabuklarıyla doluydu.

«Kahrolasıcalar, kim var orada?» diye homurdandı kaba kaba. «Basın gidin buradan! Sabah sabah kafa çekmeye mi geldiniz buraya? Keyfim yok, defolun!»

Ama bağırması yavaş yavaş uyandırmıştı onu, eski dostu Petrus ile öteki Galilelileri tanımaya başlamıştı. İlerledi, yakından süzdü, derken kahkahayı koyuverdi.

«Ulan siz ha, vay serseriler! Dillerinizi ağızlarınıza geri tıkın bakalım. Korkudan patlamasın diye pantolonunuzun düğmelerini sıkı tutun. Bu ne gurur böyle benim cesur Galilelilerim!»

«Tanrı'nın hatırı için Simun, koca sesinle bütün dünyayı

ayağa kaldırma,» diye cevap verdi Petrus, eliyle Simun'un ağzını örterek. «Kapıyı kapat. Kral, Vaftizci Yahya'yı öldürmüş, işin farkında değil misin daha? Başını kesmiş de, bir tepsi üstüne koyup...

«Oh olmuş, iyi yapmış. Vaftizci, şu baldız meselesi yüzünden kulaklarımı kemirip durdu. Bana ne! Kral değil mi, istediğini yapar. Sonra da aramızda kalsın bu, tövbe, tövbe et! diyerek benim kulaklarımı da aşındırdı... Rahat bıraksaydı insanı!»

«Ama bütün vaftiz edilenleri öldüreceği söyleniyormuş, kılıçtan geçirecekmiş. Biz de vaftiz edilmiş bulunuyoruz... Anlamıyor musun?»

«Kim dedi size, vaftiz olun diye, bre kafasızlar! Oh olmuş!»

«Ama sen de vaftiz olmuştun şarap fıçısı,» diye azarladı Petrus. «Sen kendin anlattın. Ne diye bize bağırıyorsun öyle?»

«Aynı şey değil ki, sahte balıkçılar sizi. Ben vaftiz olmadım. Siz buna vaftiz mi diyorsunuz? Suya daldım ve yüzdüm. Sahte peygamberin bütün dedikleri bir kulağımdan girdi, ötekinden çıkıp gitti, kafasında beyni olan

herkeste aynı şey olmuştur. Ama siz, ah budala herifler... Bu şarlatanlar size, eleğe keçi sütü sağacağını söylüyor, siz de inanıyorsunuz. Suya batmanızı istiyor, pattadak giriyor, zatürre olmak üzere üşütüyorsunuz. Cumartesi günlerinde, yani Sebt günü, pirelerinizi öldürmenin büyük günah olduğunu söylüyor. Siz de öldürmüyorsunuz, bekliyorsunuz, onlar sizi öldürsün. Varlık vergisini vermeyin! Verme de yok ol. Oh olur! Oturun da şöyle, bir kadeh atalım. Sizin biraz yatışmanız, benim de ayılmam gerek!»

İki göbekli fıçı meyhanenin karanlık köşesinde parıldıyordu. Birinin üstünde yağlı boya kırmızı bir horoz resmi vardı, ötekindeyse, kurşuni siyah bir domuz. Horozlu fıçıdan

bir testi doldurdu, altı bardak buldu, temizlemek için de, içi pis suyla dolu bir leğene batırıp çıkardı. Şarap kokusu burnuna çarpınca kendine geldi.

Meyhane kapısında kör bir adam belirdi. Asâsını bacakları arasına alarak öksürdü, boğazını temizledi, sonra da eski bir lavta çalmaya başladı. Gençken deve çobanlığı yapmış olan Eliyakim idi bu. Bununla birlikte, bir öğle vakti çölde giderken hurma ağacı altındaki bir su birikintisinde yıkanan çıplak bir kadın görmüştü. Yüzünü öte yana çevireceğine, zampara, güzel bedevi kadınına gözlerini dikmişti. Talih bu ya, kadının kocası bir kayanın ardında, o sırada ateş yakmakla meşguldü. Devecinin karısına yaklaştığını, çıplaklığını gözleriyle yediğini görünce, elindeki kor kömürlerle koşmuş, onları adamın gözlerinde söndürmüştü... O gün bu gün, talihsiz Eliyakim, kendini mezmur ve türkü okumaya vermişti. Lavtasıyla Kudüs meyhanelerini ve evlerini gezer, bazen Tanrı'nın iyiliğini öven ilahiler okur, bazen de kadının çıplaklığını türküyle dile getirirdi. Bir kuru ekmek parçası, bir avuç hurma, birkaç zeytin alıp, yoluna devam ederdi.

Lavtasını ayarladı, boğazını temizledi, sesini yükselterek en sevdiği mezmuru okumaya başladı:

ACI BANA TANRIM, O BÜYÜK ESİRGEYİCİLİĞİNLE TÜRLÜ ESİRGEYİCİ DAVRANIŞLARIN VAR YA, YİNE ÖYLE DAVRAN DA SİLİVER ALÇAKLIĞIMI.

Bu sırada, meyhaneci, elinde şarap testisi ve bardaklarla göründü. Mezmuru duyunca kudurdu:

«Yeter! Kes!» diye bağırdı. «Sen de kafa patlatanlardansın. Hep aynı nakarat! Acı bana, acı bana... Cehennem ol! Ben değilim ya günah işleyen. Elalemin karısı yıkanırken, ben mi seyrettim. Tanrı bize gözü kapalı tutalım diye vermiş. Hâlâ anlamadın mı bunu? Oh olmuş. Haydi bas, defol buradan! Git başkasına dinlet bu teranelerini!»

Kör adam yeniden asâsını eline aldı, lavtayı koltuğu arasına sıkıştırdı ve söz söylemeden oradan ayrıldı.

Simun, «acı bana Tanrım... acı bana Tanrım... diye sinirli sinirli sesini titretiyordu şarkı söyler gibi. «Davut başkalarının karılarına göz kırpıyordu, bu kör budala da aynı şeyi yapmış. Ceremesini çeken de biz oluyoruz... Tanrım, beni bir rahat bıraksalar, başka şey istediğim yok!»

Kadehleri doldurdu sonunda. İçtiler. Kendisininkini yeniden doldurdu ve yuvarladı.

«Şimdi sizin için gidip bir kuzu başı süreceğim fırına. En âlâsından, anne bile dayanamayıp, çocuğunun ağzından çeker alır onu!» Bahçeye koştu; kendi yapmış olduğu küçük bir fırın vardı orada; çalı çırpı, asma dalları topladı, fırını yaktı, kuzu başlı kabı içeri sürdü, sonra arkadaşlarına döndü, şarap ve sohbet için can atıyordu.

Ama yoldaşların keyfi yerinde değildi. Ateşin başında toplanmışlar, gönülsüz birkaç kelime mırıldanıyorlar, sonra yeniden dilsizleşiyorlardı. Sanki kor kömürler üstünde yürüyorlarmış gibiydi. Bir an önce çıkıp gitmek için kapıya bakıyorlardı. Yahuda kalkıp gitti ve eşikte durdu. Korkudan ödleri patlayan bu korkaklardan hiç haz etmiyordu. Nasıl da kaçmışlardı,

Erden'den Kudüs'e ne kadar da çabuk gelmişlerdi; yürekleri ağzında, tabanları nasıl da yağlayıp soluklarını bu meyhanede almışlardı! Şimdi de kulakları tavşan kulağı gibi dikilmişti, titriyorlar, iğne üstünde oturuyorlar, kaçmaya hazır bekliyorlardı... Canınız cehenneme cesur Galileliler, dedi kendi kendine. Şükür sana İsrail'in Tanrısı, beni onlar gibi yapmadığın için şükür. Çölde doğdum ben; bedevi granitinden yapılmışımdır, yumuşak Galile toprağından yoğrulmadım. Hepiniz de yaltaklandınız ona, yeminler, öpücükler: Ha, bacaklara kuvvet! Bütün derdiniz postunuzu kurtarmak. Ama ben, o vahşi, o şeytan, o boğaz kesen ben, onu terk etmeyeceğim, Erden Irmağı'ndan dönünceye kadar burada bekleyeceğim, bakalım ne diyecekmiş; o zaman vereceğim kararımı... Postum umurumda değil. Beni tedirgin eden bir tek şey var, o da İsrail'in acı çekmesi.

Meyhaneden alçak sesli bir tartışma duydu. Döndü.

«Bence, güven bulacağımız Galile'ye dönmesi gerek,» dedi Petrus. «Gölümüzü unutmayın çocuklar!» diye içini çekti. Mavi dalga üstünde yüzen yeşil kayığını hatırladı, yüreği kabardı. Çakıl taşlarını zakkum ağaçlarını, balıkla dolu ağları görüyordu. Gözleri yaşlarla doldu. «Yürüyün çocuklar,» dedi, «yürüyün gidelim!»

«Söz verdik ona, meyhanede bekleyeceğiz diye,» dedi Yakup. «Sözümüzde durmamak olmaz.»

«Ayarlarız durumu,» dedi Petrus, «Kireneliye haber bırakarız, gelince o söyler...»

«Hayır, olmaz!» diye karşı çıktı Andreas. «Bu vahşi şehirde onu nasıl bir başına bırakabiliriz? Onu burada bekleyeceğiz.»

«Bence Galile'ye dönelim,» diye ısrara etti Petrus.

Yuhanna ötekilerin ellerini ve omuzlarını yakaladı. «Kardeşlerim,» diye yakardı, «Vaftizci'nin son sözlerini düşünün hele, celladın kılıcı altında elini kaldırmış ve bağırmış: 'Nâsıralı İsa, çölü bırak. Ben gidiyorum.

İnsanlığa dön. Gel, dünyayı bir başına bırakma.' Bu kelimelerin büyük anlamı var arkadaşlar. Küfürse söylediğim, Tanrı bağışlasın, ama...»

Yüreği durmuştu. Andreas eline yapıştı:

«Konuş Yuhanna. Açıklamaya cesaret edemediğin o müthiş önsezgi nedir?»

«Ama efendimiz şeyse...» diye kekeledi.

«Neyse?»

Yuhanna'nın sesi yumuşaktı, zor çıkıyordu, dehşet doluydu:

«... Mesih ise!»

Hepsi sarsıldı. Mesih! Bu kadar uzun süredir onunla birlikteydiler de, bu düşünce akıllarına gelmemişti hiç! İlkin onu iyi bir adam olarak ele almışlardı, dünyaya sevgi getiren bir aziz gibi. Sonra peygamber olarak düşünmüşlerdi, eski peygamberler gibi vahşi değil, yumuşak ve evcil bir peygamber olarak. Göklerin hâkimiyetini yeryüzüne indiriyordu: Yani, adalet getiriyordu, rahat ve mutlu bir hayat. İsrail'in Atasal Tanrısına «Baba» diyordu, o böyle der demez, eğilmez, inatçı Yehova tatlılaşıveriyor ve herkes onun çocuğu oluyordu... Ama Şimdi Yuhanna'nın dudaklarından kaçan bu söz de neydi? Mesih! Yani, Davut'un kılıcı, İsrail'in her şeye yeter o gücü, savaş! Ve onlar, havariler, ilk izleyiciler: Onun tahtı çevresinde büyük beyler, valiler ve patrikler! Nasıl Tanrı'nın gökte çevresini melekler ve başmelekler çeviriyorsa, havariler de yeryüzünde valileri, patrikleri olacaktı! Gözleri parlıyordu.

«Sözümü geri alıyorum çocuklar,» diye bağırdı Petrus; kıpkırmızı olmuştu. «Ondan hiç ayrılmayacağım!»

«Ben de!»

«Ben de!»

«Ben de!»

Yahuda öfkeyle tükürdü ve kapıya bir yumruk indirdi. «Kahrolası kahramanlar!» diye bağırdı onlara. «Onu hasta ve zayıf gördüğünüz süre kaçmak için ne yapacağınızı bilemiyordunuz. Ama şimdi büyüklük kokusu aldınız, tutmuş; ondan hiç ayrılmayacağım diyorsunuz. Bir gün gelecek, hepiniz bir bir onu bırakıp gideceksiniz, unutmayın bu sözlerimi, bir ben ona ihanet etmeyeceğim. Kireneli Simun, sen tanığımız ol!»

Meyhaneci onları dinliyor ve sarkan bıyığı altında pis pis sırıtıyordu. Yahuda'nın bakışlarına takıldı bakışları.

«Şunlara bak hele! Bir de dünyayı kurtarmaya kalkıyorlar!»

Burun delikleri fırından gelen kokuyu almıştı. «Baş yanıyor!» diye bağırdı ve bir sıçrayışta kendini bahçede buldu.

Şaşkın yoldaşlar birbirlerine baktılar.

«Tamam, Vaftizci onu gördüğünde bu yüzden katılıp kalmıştı demek,» dedi Petrus alnına vurarak.

Konu açılmıştı bir kez, zihinleri alabildiğine genişlemeye başlamıştı.

«Vaftiz edilirken başının üstündeki güvercini gördünüz müydü?»

«Güvercin değildi o, şimşekti.»

«Hayır kumruydu. Kumru gibi ses çıkarıyordu.»

«Ötmüyordu, söz söylüyordu. Kendi kulaklarımla duydum: Aziz! Aziz! Aziz! diyordu.»

«Ruhulkudüs idi o!» dedi Petrus, gözleri altın kanatlarla dolmuştu. «Ruhulkudüs gökten indi, hepimiz katılıp kaldık, hatırlamıyor musun? Bir adım atıp daha bir yaklaşmak istiyordum, ama ayağım uyuşmuştu nasıl hareket edebilirdim ki! Bağırmak istiyordum, ama dudaklarım aralanmıyordu. Rüzgâr durmuştu; sazlar, ırmak, insanlar, kuşlar, her şey korkudan taş kesilmişti. Hareket eden sadece Vaftizci'nin eliydi: Ağır ağır, vaftiz ediyordu...

«Ben ne bir şey gördüm, ne de bir şey işittim,» dedi Yahuda kızgın kızgın. «Sizin gözleriniz ve kulaklarınız sarhoş olmuştu.»

«Görmedin Kızılsakal, çünkü görmek istemedin!» diye çıkıştı Petrus.

«Siz de, zâtı âlileri görmek istediğinizden gördünüz, öyle mi saman sakal. Ruhulkudüs'ü görmek istiyordunuz, gördünüz. Bir şey değil, şimdi de uyuşuk beyinlerinize de göstermeye çalışıyorsunuz. Bunun ceremesini çekersiniz sonra.»

Yakup o ana kadar tırnaklarını yiyerek dinlemiş, ağzını açmamıştı. Ama artık dayanamıyordu.

«Durun hele çocuklar,» dedi; «barut gibi patlamayın. Durun mantığımızla tartışalım. Bir kere, başı kesilmeden önce, Vaftizci acaba bu sözleri söyledi mi? Bana, söylemiş gibi gelmiyor pek. Hangimiz oradaydık da, kulağımızla işittik? Şu da var: Bu sözleri kendi kendine demiş bile olsa, yüksek sesle söylemezdi, çünkü kralın duyacağını bilirdi, adamın kim olduğunu anlamak için casuslar salardı, çöldeki İsa'yı bulur, onun başını da keserdi. İhtiyarın dediği gibi, iki kere iki dört eder. Böylece, fazla şişirmeyelim kafamızda.»

Ama Petrus öfkelendi: «İki kere iki on dört yapar bence, bırakın şu mantığı be, bırakın, kafamız ne derse desin. Bir kadeh içki ver hele Andreas. Zihinlerimizi bulandıralım da gözlerimiz daha iyi görsün!»

Uzun boylu acayip bir adam, avurtları çökmüş, çıplak ayaklı, beyaz bir çarşafa sarılmış, boynunda bir dizi muska olan biri, meyhaneye daldı ve selam alıyormuş gibi elini göğsüne koydu.

«Elveda kardeşler. Ben gidiyorum, Tanrı'ya gidiyorum. Göndereceğiniz bir haber var mı?»

Cevabını beklemeden koşarak çıktı ve yandaki' eve girdi.

O sırada meyhaneci, elinde tepsiyle girmişti, odayı hoş bir koku doldurdu. Gözü mecnuna takıldı.

«İyi yolculuklar,» diye seslendi ardından. «Selam söyle bizden!.. Al sana bir tane daha!» diye güldü. «Doğrusu dünyanın sonu geldi galiba: Her yer deliyle dolu. Dün değil evvelsi gece işemeye gittiğinde Tanrıyı görmüş. O andan sonra nasıl yaşayabilirmiş! Yemek yemeği bile bırakmış. Gökten çağrıldım! diyordu, «orada yiyeceğim yemeğimi». İşte, kefene sarılmış, bütün kapılara uğruyor. Bir dilekleri var mı diye soruyor, allahaısmarladık diyor ve gidiyor... Tanrıya fazla yaklaşınca bakın neler oluyor insana! Dikkatli olun çocuklar! Kendi iyiliğiniz için söylüyorum, fazla yaklaşmayın ona. Ululuğuna taparım, ama uzaktan. Uzak durun!»

İçinde kuzu başı olan tepsiyi masanın ortasına koydu. Dudakları, gözleri ve kulakları gülüyordu.

«Taze baş!» diye seslendi. «Vaftizci Yahya! Afiyet olsun!»

Yuhanna'nın midesi bulandı, geri çekildi. Elini uzatmış olan Andreas da havada tuttu elini. Tepsinin üstündeki baş, her birine ayrı ayrı sönük bakışlarla, ardına kadar açık gözlerle bakıyordu.

«Simun, serseri herif,» diye bağırdı Petrus, «midemizi bulandırıyorsun, elimizi süremeyeceğiz! Gözlerini nasıl çıkarırım şimdi ben? İştah açar diye severdim ama şimdi ha Vaftizci'nin gözlerini yemişim, ha bu gözleri.»

Meyhaneci katıla katıla gülmeye başladı.

«Kaygılanma, sevgili Petrus,» dedi. «Onları ben yerim ama önce hele şu leziz dilden tadayım biri Tövbe edin! Tövbe edin! Dünyanın sonu geldi diye bağıran o leziz dilden! Yazık ki, kendi sonu daha önce geldi zavallının.»

Bir bıçak çıkardı, dili kesti ve bir yudumda yuttu. Derken ağzına kadar dolu bir kadeh şarap yuvarladı ve gözleri iki fıçıya takılı, hayran hayran bakmaya başladı.

«Pekâlâ çocuklar, unutun dediklerimi. Acıyorum size. Konuyu değiştireyim de Vaftizci'nin kafası çıksın zihninizden, siz de kuzununkini yiyebilin... Şu fıçı üstündeki eşsiz horozla domuzu kim yaptı tahmin

edebilir misiniz? Lütufkâr ağırlayıcınız, kendi elleriyle yaptı. Peki neden horoz ile domuz, onu kestirebilir misiniz? Nasıl tahmin edebilirsiniz ki, budala Galileliler sizi! Bu yüzden size sırrı benim açmam ve miniminnacık beyinlerinizi aydınlatmam gerek!»

Petrus başa bakıp ağzını yalıyordu, yine de elini uzatıp gözleri çıkararak yemeye cesaret edemiyordu. Vaftizci'yi aklından çıkaramıyordu bir türlü. Peygamberin gözleri insanlığa bakarken, sanki aynı bu şekilde açılmıştı.

«Dinleyin bakın,» diye devam etti meyhaneci. «Ha, ne diyordum, evet, miniminnacık beyinlerinizi aydınlatmam gerek... Tanrı dünyayı yapıp bitirdiğinde (herifçioğlu ne diye bu kadar zahmete katlandı, boşuna değil ya), ellerindeki çamuru yıkadıktan sonra, yeni doğan bütün yaratıkları çağırıp mağrur bir tavırla şöyle sordu: 'Söyleyin bakalım kuşlar, hayvanlar, yaptığım dünyayı nasıl buldunuz? Kusurlu bir yanı var mı?' Hepsi birden melemeye, anırmaya, moo demeye, miyavlamaya, ötmeye başladılar: 'Hiç yok! Hiç yok! Hiç yok!

«'Sizden razıyım,' dedi Tanrı. 'Ben de en ufak bir kusur göremiyorum. Ellerim, kutlanacak eller.' Ama, başları önüne eğik duran horozla domuzun söz söylemediğini görünce: 'Hey domuz,' diye bağırdı Tanrı ve siz horoz efendi hazretleri, niçin ağzınızı açmıyorsunuz? Yaratmış olduğum dünya hoşunuza gitmedi mi yoksa, ha? Bir eksiği mi var?' Onlar yine sustular, Şeytan tabii ıslık çalarak kulaklarına talimatını vermiş bulunuyordu. 'Bir şey eksik deyin ona üzüm veren, ezilerek suyu fıçılara doldurulan, şarap olan bodur bir bitkiyi söyleyin ona.'

«'Heey hayvanlar, niye konuşmuyorsunuz?' diye bağırdı Tanrı, dev elini kaldırarak. Sonunda ikisi birden (şeytanın verdiği cesaretle) başlarını kaldırdılar. 'Büyük usta, ne diyebiliriz ki biz? Ellerini kutlarız, dünyan güzel, nazar değmesin! Ama ezilerek keyif veren, suyu fıçılara doldurulup şarap olan bodur bir bitki eksik.'

«‘Demek buydu istediğiniz! Şimdi ben size gösteririm serseriler,’ dedi Tanrı öfkelenerek. ‘Demek benden şarap istiyorsunuz ha, sarhoşluk, kavga ve kusma ha? Peki o halde asma olsun!’ Kollarını sıvadı, biraz çamur aldı ve bir asma yaparak dikti. ‘Kim fazla içerse,’ dedi, ‘lanetim şöyledir: O kimsenin zihni bir horozunki gibi, yüzü de domuzunki gibi olsun!’»

Yoldaşlar katıla katıla gülmeye başladılar, Vaftizci’yi unuttular ve kızarmış başa yumuldular. En başta Yahuda vardı. Kafatasını ikiye ayırdı ve avucunu beyinle doldurdu. Meyhaneci yağmayı görünce, korktu, kendisine kemik bile bırakmayacaklarını düşündü.

«Hey, çocuklar,» diye seslendi, «yiyin için, güzel, ama merhum Vaftizci Yahya’yı da unutmayın. Ah, o zavallı başı!»

Hepsi de donakaldılar, paylarını ellerinde tutuyorlardı; gözü çiğnemiş olan Petrus da tam yutmak üzereyken boğulur gibi oldu. Yutması iğrenç bir şeydi, ama tükürmek de yazık olurdu. Ne yapsaydı? Aralarında tedirgin olmayan bir Yahuda vardı. Meyhaneci kadehleri doldurdu.

«Adı hatıralarımızdan çıkmasın. Heyhat! Zavallı kesilen baş. Neyse, sağlığınıza çocuklar!»

«Seninkine de, moruk tilki,» dedi Petrus, gözü luppadak yutarak.

«Kaygılanma,» diye cevap verdi meyhaneci. «Hiç korkum yok. Burnumu Tanrı’nın işine sokmuyorum ve dünyanın kurtarılıp kurtarılmaması umurunda değil. Ben bir meyhaneciyim, sizler gibi ne melek ne başmeleğim. Hiç olmazsa sizin kaderinizden kurtardım ya kendimi.» Bunu dedikten sonra, baştan geri kalan ne varsa kaptı.

Petrus ağzını açacak oldu, ama soluğunu alamadı: Vahşi, çiçek bozuğu bir ızbandut, eşikte belirmiş, içeri bakıyordu.

«Barabbas!» diye homurdandı Yahuda kaşlarını çatarak. «Gel içeri.»

Barabbas kalın boynunu kırdı ve sönük ışıktaki havarileri gördü. Çirkin yüzü alaylı alaylı sırıtıyordu: «Sizleri bulduğuma sevindim kuzularım.

Buluncaya kadar Çin'in yarı yolunu ettim.»

Meyhaneci ayağa kalktı homurdanarak ona da bir kadeh getirdi.

«Bir sen eksiktin Barabbas,» diye mırıldandı. Kini vardı ona, çünkü ne zaman meyhaneye gelse sarhoş oluyor, oradan geçen Romalı askerlerle kavga çıkarıyor, sonra da meyhanecinin başı belaya girmiş oluyordu. «Yine eski numaralarına başlama domuz horoz seni!»

«Bak, namert, İsrail topraklarını çiğnediği süre, yumruğumu aşağı indirmem, bunu aklından çıkarma. Yiyecek getir, pis at postu!»

Meyhaneci kemiklerle dolu olan tepsiyi ileri itti. «Ye. Köpeğinki gibi dişlerin vardır senin: Kemikleri çıtırdatır.»

Barabbas kadehini bir yudumda yuvarladı, bıyığını büktü ve yoldaşlarına döndü. «İyi çobanımız nerde kuzularım? Onunla hesaplaşmam gerek.» Gözlerinden ateş püskürüyordu.

«Daha içmeden kafayı bulmuşsun sen,» dedi Yahuda onu paylayarak. «Kahramanlıkların yeter derecede başımıza iş açtı zaten. Kapat çeneni!»

«Ne şikâyetin var ondan?» diye soracak oldu Yuhanna. «Kutsal bir adamcağız o. Yürürken üstüne basarım da ezerim diye, karıncayı bile incitmemek için, yere bakar.»

«Yani karınca ona basmasın diye demek istiyorsun değil mi. Korkağın biri. Erkek mi o?»

«Magdalena'yı senin pençenden kurtardı ama şimdi iş işten geçtikten sonra ah ü vah ediyorsun,» demek cüretini gösterdi Yakup da.

«Bana karşı geldi,» diye homurdandı Barabbas, gözleri bulanmaya başlamıştı. «Bana karşı geldi, ücretini ödeyecek şimdi!»

Ama Yahuda onu kolundan tutup bir kenara çekti. Yumuşak bir sesle, acele acele, öfkeyle şöyle dedi:

«Burada ne işin var senin? Galile dağlarından neden ayrıldın? Kardeşlik topluluğu senin orada saklanmana karar vermişti. Kudüs'e başkaları tayin

oldu.»

«Özgürlük için savaşıyor muyuz, savaşmıyor muyuz?» diye karşı çıktı Barabbas kudurmuş gibi. «Savaşıyorsak, aklıma her eseni yapmakta serbestim. Belirtileri, büyük mucizeleri olan şu Vaftizci'yi kendi gözlerimle görmek üzere geldim. Belki beklediğimiz odur kim bilir, dedim kendi kendime. Öyleyse, fazla gecikmeden gelsin, önümüze düşsün ve boğazlamaya başlasın. Ama geç kaldım: Başını kesmişlerdi ben geldiğimde... Yahuda, sensin benim kılavuzum, bu konuda ne diyorsun?»

«Ben, kalk ve buradan git derim. Başkalarının işine burnunu sokma.»

«Gideyim mi? Ciddi mi söylüyorsun? Vaftizci için gelmiştim. Marangozun oğlunun, izine rast geldim. Nicedir onun peşindeyim, Tanrı şimdi burnumun dibine getirmişken, sen bana kalk git diyorsun ha?»

«Git!» diye buyurdu Yahuda. «O benim işim. Sen elini sürme benim işime.»

«Maksadın nedir? Ha şunu da söyleyeyim ki, Kardeşlik Topluluğu ortadan kaldırılmasını istiyor. Romalıların habercisiymiş: Göklerin hâkimiyeti diye bağırması için, halkın yeryüzünü unutup köle olması için para veriyorlarmış ona... Senin amacın nedir?»

«Hiç. Benim kendi hesabım var onunla görülecek. Defol!»

Barabbas döndü, kulaklarını dikmiş dinleyen yoldaşlara son bir bakış fırlattı.

«Yakında görüşürüz kuzularım,» diye bağırdı pis pis. «Barabbas'tan kimse kolay kolay kurtulamaz. Göreceksiniz, yine görüşeceğiz sizinle.» Davut'un kapısı yönünde gözden kayboldu.

Meyhaneci, Petrus'a göz kırptı. «Ona emir verdi,» dedi yavaşça. «Buna kardeşlik mi diyorsunuz siz! Onlar bir Romalı öldürüyor, Romalılar on İsrail'i öldürüyorlar. Ne onu! On beş! Aman dikkatli olun, çocuklar!»

Petrus'a doğru eğildi ve ıslık çalar gibi kulağına: «Beni dinle bak: Yahuda İskariyot'a güvenme. Bilmezsin, o kızılsakallar...

Ama durdu. Kızılsakal yeniden yerine oturmuştu.

Yuhanna tedirgin olmuştu. Ayağa kalktı, kapıda durdu ve yukarı, aşağı göz gezdirdi. Hoca görünürde yoktu. Gün başlamıştı; sokaklar insanla doluydu. Davut'un kapısının ötesinde her şey terkedilmişti: Çakıllar, küller, tek bir yaprak bile yoktu, dikili beyaz taşlardan, mezar taşlarından başka hiçbir şey yoktu... Hava, köpek ve deve leşi kokusu ile doluydu... Bu denli ıssızlık Yuhanna'yı korkuttu. Burada her şey taştandı: İnsanların yüzleri, yürekleri, taptıkları Tanrı hep taştandı. Hocanın onlara getirdiği esirgeyici Tanrı neredeydi ah! Ah sevgili efendi gelseydi de Galile'ye dönebilselerdi bir!

Petrus ayağa kalktı. Sabrı tükenmişti. «Kardeşler yürüyün gidelim, gelmeyecek!»

«Yaklaştığını duyuyorum...,» dedi Yuhanna çekingen çekingen.

«Nasıl duyuyorsun kâhin?» dedi Yakup. Kardeşinin hayal oyunlarına aldırmıyordu. Petrus gibi o da göle ve kayıklarına yeniden kavuşmak için sabırsızlanıyordu. «Nasıl duyuyorsun, söyler misin bana? »

«Yüreğimle,» diye cevap verdi küçük kardeş. «İlk duyan ve ilk gören hep o oluyor...»

Yakup ile Petrus omuz silktiler, ama meyhaneci girdi araya: «Alay etmeyin. Çocuk haklı. Biri demişti. Durun bakayım. Nuh'un gemisi hah, ne sanırsınız siz onu? İnsanın yüreği tabi! İçinde Tanrı, bütün yaratıklarıyla oturmuştur. Yalnız, o yüküyle birlikte sular üstünde yüzerken, her şey boğuluyor ve suyun dibine gidiyor. İnsanın yüreği her şeyi bilir, bilir diyorum, gülmeyin, her şeyi bilir!»

Borazanlar çaldı, bir gürültüdür koptu, sokaklardaki halk yol açtı. Yoldaşlar kuşkulanıp kapıya koştular. Yakışıklı, çevik gençler altın süslü bir

sedye getiriyorlardı; içinde sakalını sıvazlayıp duran, başlan aşağı ipek giysiler giyinmiş, altın yüzükler takmış, rahat yaşamanın verdiği yağlı bir yüzü olan ileri gelenlerden bir şişko vardı.

«Kayfa, yüksek keçi rahibi!» dedi meyhaneci. «Burunlarınızı tıkayın çocuklar. Balık baştan kokar.» Burun deliklerini sıkarak yere tükürdü. «Yine bahçesine gidiyor, yiyip içmeye, kadınlarıyla, güzel oğlanlarıyla oynaşmaya. Kahrolasıca, bir Tanrı olaydım ah... Dünya bir pamuk ipliğine asılı durmaktadır. O ipliği keserdim ben şarabımın üzerine yemin ederim ki keserdim, dünyayı da cehenneme yollardım!»

«Haydi gidelim,» dedi yine Petrus. «Burası tekin yer değil. Benim yüreğimin de kulakları, gözleri var. Bana, 'kaç' diyor. 'Hepiniz kaçın sefil yaratıklar!'»

Yüreğini duyduğunu söyler söylemez, gerçekten de duymuştu. Birden korktu, sıçrayıp köşede bulduğu asaya yapıştı. Onu gören ötekiler de korkuya kapıldılar. Korkusu herkese bulaşmıştı.

«Simun, tanıyorsun onu. Gelirse, Galile'ye gittiğimizi söyleyiver ona,» diye talimat verdi Petrus.

«Parayı kim verecek,» diye meyhaneci kaygı içinde, «başın, şarabın...»

«Ahirete inanıyor musun, Kireneli Simun?» diye sordu Petrus.

«Elbette inanıyorum.»

«Peki orada sana ödeyeceğime söz veriyorum. İstersen yazılı not bırakayım.»

Meyhaneci başını kaşıdı.

«Ne o? Ahirete inanmıyor musun yoksa?» dedi Petrus haşin bir sesle.

«İnanıyorum Petrus. Kahrolasıcaya inanıyorum, ama pek o kadar da değil...

Onlar konuşurken, ansızın eşiğe mavi bir gölge düştü. Hepsi geri geri çekildi. Ayakları kan içinde, üstü başı çamura belenmiş, yüzü tanınmayacak

bir halde, İsa duruyordu karşılarında. Kimdi bu: Tatlı Hoca mı, vahşi Vaftizci mi? Saçları, bükülmüş örgüler halinde omuzlarına düşmüştü, derisi yanmış, sertleşmişti, avurtları çökmüştü, gözleri öylesine büyümüştü ki, bütün yüzünü kaplamıştı. Kuvvetle yumulmuş duran yumruğu, saçı, yanakları ve gözleri aynı Vaftizci'ninki gibiydi. Ağzı açık havariler, susmuş, ona bakıyorlardı. İki adam birleşip bir kimse olabilir miydi?

Vaftizci'yi o öldürdü, o..., o..., diye düşünüyordu Yahuda, tedirginlik yaratan yeni gelene yol açmak için geri çekilirken. İsa'nın eşiği nasıl aştığını, haşin haşin her birine nasıl baktığını, dudaklarını nasıl ısırdığını gördü... Her şeyi ondan almış, her şeyi; vücudunu yağma etmiş diyordu Yahuda. Ama ruhunu, o vahşi sözlerini? Şimdi konuşur, görürüz...

Bir süre hepsi de sustular. Meyhanenin havası değişmişti. Meyhaneci sessizce bir köşeye çömelmişti, aval aval İsa'ya bakıyordu. İsa ise dudaklarını ısırarak, ağır ağır ilerliyordu. Şakaklarındaki damarlar şişmişti. Birden hepsi de boğuk sesini işittiler. Yoldaşlar tir tir titrediler. Çünkü bu onun sesi değildi, korkunç peygamber Vaftizci'nin sesiydi.

«Gidiyordunuz demek?»

Kimse ağzını açıp cevap vermedi.

«Gidiyordunuz demek?» diye öfkeyle tekrarladı. «Konuş, Petrus!»

«Efendimiz,» diye cevap verdi Petrus, güvensiz bir sesle. «Yuhanna ayak seslerinizi duydu yüreğinde, biz de sizi karşılamaya çıkacaktık...

Isa kaşlarını çattı. Acı ve öfke üstüne çullanmıştı, ama kendini tuttu.

«Yürüyün gidelim,» dedi kapıya doğru dönerek. Yahuda'yı gördü, bir kenarda durmuş, sert bakışlı mavi gözleriyle ona bakıyordu.

«Geliyor musun Yahuda?» diye sordu ona.

«Ölüme kadar seninleyim. Biliyorsun.»

«Yetmez bu! Duyuyor musun, yetmez! Ölümden ötede de benimle olman gerek... Yürüyün haydi!»

Meyhaneci fıçılar arasındaki uyuşuk, kasılmış durumundan fırlayarak kalktı, «talihimiz açık olsun çocuklar!» diye seslendi, «İyi kurtuluşlar! Yolunuz açık olsun Galileliler, mutlu zaman gelip de cennete girdiğinizde, size verdiğim şarabı unutmayın, başı da unutmayın!»

«Söz verdik ya,» diye cevap verdi Petrus, yüzü ciddiydi, üzgündü. Korkudan Hocaya yalan söylediğine canı sıkılmıştı. İsa'nın çatık kaşları söylediği yalanı anladığını gösteriyordu. Sessiz sessiz paylıyordu onu. Petrus, korkak, yalancı, hain! Kahrolasıca, ne zaman adam olacaksın? Korkuyu ne zaman yeneceksin? Ne zaman dönmeyi bırakıp duracaksın, yel değirmeni seni!

Petrus meyhanenin giriş yerinde durmuş, efendisinin ne yöne gideceğine bakıyordu. Ama İsa kıpırdamadan durmuş, Davut'un kapısının arkasından gelen tiz, çatlak sesleri dinliyordu. Cüzzamlılardı bunlar. Tozlara yayılmışlar, kollarını geçenlere doğru uzatırken, bir yandan da Davut'un haşmetini ve Tanrı'nın esirgeyiciliğini türküyle dile getiriyorlardı, günahlarını yeryüzünde ödemek üzere onları cüzzamlı yapmış olan Tanrı'ya dua ediyorlardı, gelecek hayatta yüzleri güneşler gibi sonsuzca parlayacaktı.

İsa'nın yüreği burkuldu. Şehre doğru döndü. Dükkânlar, atelyeler, meyhaneler açılmıştı: Sokaklar hıncahınç insanla doluydu. Nasıl da koşuşuyorlar, bağırmıyorlardı, vücutlarından ter akıyordu oluk oluk! Atlardan, insanlardan borazanlardan ve borulardan korkunç bir böğürtü yükseliyordu: Kutsal şehir; hasat, içi cüzzam, çılgınlık ve ölümle dolu, korkunç bir hayvan gibiydi.

Sokaklardaki böğürtüler artmaya devam ediyordu, adamlar koşuşup duruyordu. Aceleleri nedir, diye soruyordu İsa kendi kendine. Ne diye koşar bu insanlar, nereye? İçini çekti. Hepsi de, hepsi de cehenneme!

Tedirgin oldu. Bu yamyam şehirde durmak, tapınağın damına çıkıp 'Tövbe edin, Rabbin günü gelmiştir' diye seslenmek miydi ödevi?

Sokaklarda bir aşağı bir yukarı soluk soluğa koşuşup duran bu zavallı halkın, Galile'nin kendi halindeki balıkçılarından ve çiftçilerinden daha çok nedamete ve iç huzuruna ihtiyaçları vardı. Burada kalacağım, diye düşündü İsa. İlk olarak burada dünyanın yıkımını ve göklerin hâkimiyetini açıklayacağım!

Andreas üzüntüye dayanamamıştı. İsa'ya yaklaştı. «Efendimiz,» dedi «Vaftizci'yi yakalayıp öldürdüler!»

«Önemi yok,» diye sakince cevap verdi İsa. «Vaftizci ödevini yapmak için yeteri kadar zaman buldu. Andreas dilerim biz de vakit buluruz ödevimizi yerine getirmek için!» Öncünün eski havarisinin gözlerinin yaşla dolduğunu gördü. «Üzülme, Andreas,» dedi omuzuna hafif hafif vurarak. «O ölmedi. Ölenler, ölümsüzlüğe geç kalanlardır. O geç kalmadı. Tanrı ona zaman bıraktı.»

Bunu söyleyince zihninin aydınlandığını duydu. Doğrusu bu dünyada her şey zamana bağlıydı. Zaman her şeyi olgunlaştırıyordu. Zamanınız varsa, insan çamurunu içten işleyerek, onu ruha çevirmeyi başarabiliyordunuz. O zaman ölümden korkmuyordunuz. Zamanınız yoksa, o zaman mahvoluyordunuz... Sevgili Tanrım, diye yakarıyordu İsa sessizce, bana zaman ver, bütün istediğim bu senden. Zaman ver bana...

Hâlâ içinde çok çamur kaldığını duyuyordu, insan tarafı çoktu. Hâlâ öfkeleniyor, korkuyor, kıskanıyordu; Magdalena aklına geldiğinde, gözleri dumanlanıyordu; daha dün gece Lazarus'un kızkardeşi Maria'ya gizlice baktığında bile...

Utançtan kızardı ve hemen kararını verdi: Bu şehirden gidecekti. Ölüm zamanı henüz gelmemişti; henüz hazır değildi... Sevgili Tanrım, diye yalvardı yeniden, zaman ver bana, sadece zaman başka bir şey değil. Yoldaşlarına başıyla işaret etti:

«Gelin, kardeşlerim, Galile'ye dönelim. Tanrı adına!»

Sevgili ahırına dönen, aç, içi sızlayan atlar gibi Genasaret Köyü'ne koştu yoldaşlar. Kızılsakal Yahuda, yine önde gidiyordu. Islık çalıyordu. Yıllardır yüreğini bu denli mutlu duymamıştı. Çölden gelişinden beri hocada gördüğü ses değişikliği, vahşiliği pek hoşuna gitmişti. Vaftizci'yi öldürdü, deyip duruyordu kendi kendine. Onu kendine aldı; kuzuyla arslan birleşti, bir tek gövde oldu. Mesih hem arslan, hem de kuzu olabilir mi eski canavarlar gibi?.. Islık çalarak, sabrederek yürüyüp gidiyordu. İnsan hep susamaz diye düşünüyordu. Göle varmadan bir gece ağzını açıp konuşacaktır. Sırrını açıklayacaktır bize: Çölde ne yaptığını, İsrail'in Tanrısını görüp görmediğini ve ikisinin ne konuştuğunu. Sonra veririm yargımı.

İlk gece gelip geçti. İsa söz söylemeden yıldızlara baktı. Çevresinde, yorgun yoldaşlar uyuyorlardı. Ama Yahuda'nın mavi gözleri karanlıkta kıvılcımlar saçıyordu... O ve İsa bütün gece uyumadılar, karşılıklı oturdular ama ağızlarını açıp tek kelime söylemediler.

Tan ağarırken yeniden yola koyuldular. Yahudiye'nin taşlarını arkalarında bıraktılar ve Samarya'nın beyaz toprağına vardılar. Yakup'un kuyusunda kimsecikler yoktu: Hiçbir kadın gelip de onların susuzluğunu gidermedi. Zındık ülkeden geçtiler ve sevgili dağlarını gördüler. Doruğu karlı Hermon'u, güzel Tabor'u ve kutsal Karmel'i.

Hava karardı. Sık yapraklı bir sedir ağacı altına yattılar ve güneşin batışını seyrettiler. Yuhanna akşam duasını okudu. «Kapılarını bize aç Rabbim. Gün kararıyor, güneş batıyor, güneş kayboluyor. Senin kapına geldik Rabbim. Aç bize onu. Sonsuz Olan! Sana yalvarıyoruz, bağışla bizi. Sonsuz olan! Yalvarıyoruz, acı bize. Sonsuz Olan, kurtar bizi!»

Hava lacivertli. Gök güneşini kaybetmiş, henüz yıldızlarını bulmamıştı. Süssüz olarak yeryüzüne düştü. İsa'nın çevik uzun parmaklı elleri, toprağa yapışık bir durumda alaca karanlıkta belli belirsiz parlıyordu, içinde akşam

duası hâlâ dolaşıyor, işini yapıyordu. İnsanların titreyen ellerinin Rabbin kapılarına vurduğunu, ama kapıların açılmadığını duyuyordu. İnsanlar kapıları çalıyorlar ve bağırıyorlardı. Neye bağırıyorlardı?

İyi işitebilmek için gözlerini kapadı. Gündüz kuşları yuvalarına dönmüşlerdi, gece kuşları gözlerini henüz açmamıştı. İnsanlığın köyleri çok uzaktaydı: Ne insanların gürültüsünü, ne köpeklerin havlamalarını duyuyordunuz. Yoldaşlar akşam dualarını mırıldandılar, ama uykuları gelmişti, kutsal sözler içlerinde yankı uyandırmadan kayboldu gitti. Ama İsa içinde insanların Rabbin kapılarına vurduğunu, kendi kapısına vurduğunu duyuyordu. Sıcak insan yüreğine vuruyorlar: «Aç! Aç! kurtar bizi!» diye bağırıyorlardı.

İsa, sanki kendi de kapısına vuruyormuş, açılması için yalvarıyormuş gibi elini göğsüne götürdü. Kendisini yalnız sanarak böyle mücadele ederken, arkasından birinin kendisini seyrettiğini hissetti. Döndü: Yahuda'nın soğuk ateşle yanan gözleri üstündeydi. İsa ürperdi. Kızılsakal mağrur, ele avuca sığmayan bir hayvandı. Bütün yoldaşlar arasında, onun kendisine en yakın bununla birlikte en uzak duranı olduğunu duyuyordu. Sanki ondan başka kimseye herhangi bir açıklamada bulunmak zorunda değildi. Sağ elini uzattı.

«Yahuda, kardeşim,» dedi, «bak elimde ne var?»

Yahuda alaca karanlıkta ne olduğunu görmek için boynunu uzattı.

«Hiç,» diye cevap verdi. «Hiçbir şey görmüyorum.»

«Birazdan görürsün,» dedi İsa gülümseyerek.

«Göklerin hâkimiyeti,» dedi Andreas.

«Tohum,» dedi Yuhanna. «İlk kez gölün kıyısında ağzını açıp da söylediğin sözleri hatırlıyor musun efendimiz? «Ekici tohumunu ekmeye geldi...

«Ya sen, Petrus?» diye sordu İsa.

«Ne söyleyebilirim ki sana efendimiz? Gözlerime sorsam: Bir şey söylemiyor. Gönlüme sorsam: Her şeyi söylüyor. İkisi arasında yüreğim çalan çan gibi gidip geliyor.»

«Yakup, sen?»

«Hiç. Bağışla beni efendimiz, ama elindeki tek şey değil ki...

«Bakın!» dedi İsa kolunu şiddetle kaldırarak. Kolunu yükseğe kaldırıp indirmesi yoldaşları ürküttü. Yahuda o kadar mutluydu ki gül gibi kızardı, bütün yüzü parladı. İsa'nın elini tutup öptü.

«Efendimiz, efendimiz!» diye bağırdı, «Gördüm, gördüm ben! Vaftizci'nin baltası var elinde!»

Ama hemen utanıverdi, sevincini tutamadığından kızmıştı. Yeniden çekilip, sedirin gövdesine dayandı. İsa'nın sesi, sakin ve ağır çıkıyordu:

«Onu benim için getirip, çürümüş ağacın köküne bıraktı. Onun için doğmuştu o. Onu bana getirmek için. Başka şey elinden gelmezdi. Ben geldim, eğilip elime baltayı aldım, ben de bunun için doğmuştum. Şimdi benim işim başlıyor, çürümüş ağacı kesmek işi... Kendimi elimde bir çiçek açmış badem dalı tutan bir güvey sanmıştım hep, oysa oduncuymuşum. Hatırlıyor musunuz Galile'de nasıl kalkıp oynamıştık, gezinmiştik, dünyanın güzelliğini, gökle yerin birliğini bağıra bağıra açıklamıştık, cennetin, neredeyse açılıp, içine bizi alacağını söylemiştik? Hepsi bir düştü arkadaşlar. Şimdi uyandık artık.»

«Yani cennet yok mu?» diye dehşet içinde bağırdı Petrus.

«Var Petrus var, ama içimizde. Cennet içimizde, şeytanın cehennemiyse dışarımızda. İki hâkimiyet çarpışıyor. Savaş! savaş! İlk ödevimiz şeytanı bu baltayla devirmek.»

«Hangi Şeytanı?»

«Çevremizdeki dünyayı. Cesur olun dostlarım. Sizi savaşa çağırıyorum, düğüne değil. Bağışlayın beni, kendimi bilmediğim için. Ama aranızda

karısını, çotuğunu çocuğunu, tarlalarını, mutluluğunu düşünen varsa, bırakıp gitsin! Utanılacak bir şey yok. Kalksın, bize usulca allahaısmarladık desin ve hayır duamızı alarak gitsin. Henüz vakit geç değil.»

Susuyordu. Gözlerini yoldaşlar üstünde gezdiriyordu. Kimse kıpırdamıyordu. Akşam Yıldızı koca bir su damlası gibi sedir ağacının karanlık dalları ardından yuvarlandı. Gece kuşları kara kanatlarını sarsarak uyandı. Dağlardan serin bir esinti geldi, Petrus ileri atılarak bağırdı:

«Bu baş başa savaşta birlikte ölene kadar seninle beraberim efendimiz!»

«Bu sözler büyük sözler Petrus, hoşuma gitmedi. Güç bir yoldan geçiyoruz. Karşımıza insanlar çıkacak Petrus, çünkü kim ister kurtulmayı? Hiç olmuş mudur, bir peygamber ulusunu kurtarmak için ortaya çıkmış olsun da, ulusu onu taşlayarak öldürmemiş olsun. Çetin bir yolda ilerliyoruz. Değeri büyük hayatınız için ruhunuza yapışın, kaçmasın sakın, insanın bedeni zayıftır, ona güvenmeyin... İşittiniz mi? Sana söylüyorum. Petrus.»

Petrus'un gözleri birden yaşlarla doldu. «Bana inanıyor musun efendimiz?» diye mırıldandı. «Böyle gördüğün ve güvenmediğin adam bir gün senin için ölecek.»

İsa Petrus'un dizine elini koyup hafif hafif vurdu.

«Olabilir..., olabilir...,» diye mırıldandı. «Bağışla beni sevgili Petrus.»

Ötekilere döndü. «Vaftizci Yahya şarapla vaftiz ediyordu,» dedi, «onu öldürdüler. Ben ateşle vaftiz edeceğim sizi. İyi bilesiniz diye, güç anlar gelip de bizi ezeceği zaman bana

yakınmayasınız diye bunu bu gece açıklıyorum size. Yola çıkmadan daha nereye yöneleceğimizi söylüyorum size: Ölüme, öldükten sonra da ölümsüzlüğe. Yol budur. Hazır mısınız?»

Yoldaşlar katılıp kalmışlardı. Ses haşindi. Artık oynak ve gülen bir ses değildi; onları savaşa çağırıyordu. Göklerin hâkimiyetini elde etmek için

ille de ölümden geçmesi mi gerekiyordu yolun? Yok muydu başka yol? Basit adamlardı bunlar, yoksul, okuma yazma bilmez, gündelikçi işçilerdi, dünyaysa zengin ve güçlüydü, onunla nasıl savaşabilirlerdi ki? Melekler gökten inip de onların yardımına koşsaydı bari! Ama havarilerin hiçbiri yeryüzünde yürüyen, yoksula ve hor görülene yardım eden bir melek görmemişlerdi. Bu yüzden susuyorlardı ve tehlikeyi akıllarında tartıyorlardı. Yahuda onları gözlerinin ucuyla seyrediyor ve gururla sırıtıyordu. Bir o hesaplamıyordu. Ölümden nefret ederek, bedenini umursamayarak, ruhunu hele hiç aklına getirmeden giriyordu savaşa. Bir tek büyük tutkusu vardı ve o tutku uğruna kendini mahvetmesi büyük bir zevk olacaktı.

Petrus sonunda ağzını açtı. İlk o konuştu:

«Efendimiz, melekler gökten inip bizim yardımımıza koşacak mı?»

«Bizler Tanrı'nın yeryüzündeki melekleriyiz Petrus,» diye cevap verdi İsa. «Başka melek yok.»

«Ama bizler bu işi bir başımıza yapabilir miyiz dersin?» diye sordu Yakup.

İsa kalktı. Burnunun köprüsü titriyordu.

«Gidin,» diye bağırdı. «Bırakın beni!»

«Seni bırakamam efendimiz,» diye bağırdı Yuhanna. «Ölüme dek seninleyim.»

«Ben de efendimiz,» diye bağırdı Andreas hocasının dizlerine sarılarak.

İki iri damla yuvarlandı Petrus'un gözlerinden, ama bir şey söylemedi; dinç bir delikanlı olan Yakup da utanarak başını önüne eğdi.

«Ya sen, Yahuda, kardeşim?» diye sordu İsa; susmuş, ötekilere vahşi vahşi bakan Kızılsakal'ı görerek.

«Sözlerle işim yok benim,» diye gürültüye getirdi. «Petrus gibi de ağlamıyorum. Baltayı elinde tuttuğun sürece seninleyim. Bıraktığın anda

ben de seni bırakırım. Pekâlâ biliyorsun ki ardından gittiğim sen değilsin, balta.»

«Efendimizle böyle konuşmaya utanmıyor musun?» dedi Petrus.

Ama İsa memnundu. «Yahuda haklı,» dedi. «Dostlar, ben de baltanın arkasından gidiyorum.»

Hepsi de yere uzandılar, sırtlarını sedir ağacına verdiler, gökte yıldızlar çoğaldı.

«Bu andan sonra,» dedi İsa, «Tanrı'nın sancağını açıp savaşa başlıyoruz. Rabbin bayrağına bir yıldızla bir haç işlenmiştir. Tanrı bizimle olsun!»

Hepsi de susuyorlardı. Kararlarını vermişlerdi; yürekleri yiğitleşmişti.

«Sizlere yine mesel ile konuşacağım,» dedi İsa yoldaşlarına, karanlık İsa'yı yutmuştu. «Muharebeye girişmeden son bir mesel daha... Bilin ki, yeryüzü yedi sütun üzerinde duruyor, sütunlar suyun, su bulutların, bulutlar rüzgârların, rüzgârlar fırtınanın, fırtına şimşeğin üstünde. Şimşekse bir balta gibi Tanrı'nın ayakları dibinde.»

«Anlamıyorum,» dedi Yuhanna kızararak.

«Yuhanna, Yıldırımın oğlu!» diye cevap verdi İsa, sevgili yoldaşının saçını okşayarak. «Yaşlanınca, bir adada derviş olunca, gökler başının üstünde açılınca ve zihnin ateşle tutuştuğu zaman anlayacaksın!»

Susmuştu. Tanrı'nın yıldırımının ne olduğunu, ilk kez bu kadar açıkça görüyordu: Tanrı'nın ayaklan dibinde yakıcı bir balta, bu baltada da bir dizi teşbih tanesi gibi, fırtına, rüzgâr, bulut ve su asılı duruyordu: Bütün toprak asılıydı. Yıllardır insanlarla, kutsal yazılarla baş başa yaşamış olmasına rağmen, kimse onu bu korkunç sırrı açmamıştı. Hangi sırrı mı? Yıldırımın, Tanrı'nın Oğlu, Mesih olduğu sırrını. Dünyayı temizleyecek olan Mesih'ti!

«Partizan arkadaşlarım,» dedi Petrus, tam o sırada boynuza benzeyen iki alevin birden alnından fışkırdığını gördü, «Biliyorsunuz, Tanrı'yla karşılaşmak için çöle gittim. Açtım, susuzdum, sıcaktan pişiyordum. Bir

kaya üstünde tortop oldum ve Tanrı'dan görünmesini istedim. Dalga dalga cin sürüleri üzerime geldi, üzerimde kırılıp geri çekildiler, köpük köpük olup gerisin geri akıp gittiler. İlkin beden cinleriydi bunlar, derken zihin cinleri oldular, en sonunda da yüreğin, o güçleri her şeye yeten cinleri. Ama Tanrı'yı önümde tunçtan bir kalkan gibi tutuyordum, çevremdeki kum da pençe, diş ve boynuz parçalarıyla dolmuştu. Derken üstümde büyük bir ses işittim: 'Kalk, Öncünün getirdiği baltayı al ve vur!'»

«Kimse kurtulmayacak mı?» diye bağırdı Petrus. Ama İsa duymadı.

«Birden elime sanki bir balta verilmiş gibi kolum ağırlaştı. Kalkmaya çalıştım, ama kalkarken bir kez daha işittim o sesi: 'Marangozun oğlu, yeni bir tufan kopuyor, bu kez su değil gelen, ateş. Yeni bir gemi yap, azizleri seçip içine koy!' Seçme başladı dostlarım. Gemi hazır, kapı henüz açık. Girin!»

Hepsinde bir kıpırdama oldu. Sürtünerek İsa'nın çevresini aldılar, sanki İsa gemideydi de, içine girmek istiyorlardı.

«Sesi yine duydum: 'Davut'un Oğlu, alevler dinince gemi Yeni Kudüs'te karaya oturunca, atalarının tahtını kur ve insanlığı yönet. Eski toprak kaybolmuş olacaktır, eski gök kaybolmuş olacaktır. Azizlerin üstünde yeni bir gök gerilecektir. Yıldızlar ve insanların gözleri eskisinden yedi kez daha parlak, parlayacaktır.»

«Efendimiz,» diye bağırdı yeniden Petrus, «Seninle savaşacak olan hepimiz, tahtının sağında ve solunda yer aldığımız günü görmeden ölmemeliyiz!»

Ama İsa duymadı. Gölün ateşli görüntüsüne dalmış konuşuyordu:

«Son olarak, başımın üstünde bir kez daha duydum o sesi: 'Tanrı'nın Oğlu, hayır duam seninledir!'»

Tanrı'nın Oğlu! Tanrı'nın Oğlu! diye bağırıyordu her biri içinden, ama hiçbiri ağzını açmaya cesaret edemiyordu.

Bütün yıldızlar görünmüştü artık. Bu gece alçakçaydılar, insanlara gök arasında, ortada duruyorlardı.

«Peki şimdi,» diye sordu Anderas, «askerlik hayatımıza nerede başlayacağız?»

«Tanrı,» dedi İsa, «Nâsıra'dan toprak alıp, benim şu bedenimi yoğurdu. Nasıra'dan savaşa başlamam ödevidir benim için. Etimin ruha çevrilmesi orada başlamalıdır.»

«Sonra da Kefernahum'a gideriz,» dedi Yakup. «anamı babamı kurtarırım.»

«Derken Magdala'ya uğrarız,» diye ileri sürdü Andreas, «zavallı Magdalena'yı da alır gemiye koyarız!»

«Oradan da bütün dünyaya!» diye bağırdı Yuhanna, doğuyu ve batıyı göstererek.

Petrus onları duyunca güldü. «Ben karnımız için kaygılanıyorum,» dedi. «Gemide ne yeriz? Bana kalırsa, yenen cinsten hayvan alalım yanımıza. Hey Rabbim, arslanlara, kenelere ne ihtiyacımız var?»

Açtı, aklı fikri yemekteydi şimdi. Ötekilerin hepsi de güldü.

«Bütün düşündüğün şey tıkınmak,» diye payladı onu Yakup. «Biz burada dünyanın kurtuluşundan bahsediyoruz.

«Sizler hepiniz de benim düşündüğümü düşünüyorsunuz,» diye karşı çıktı Petrus, «ama açığa vurmazsınız, iyi kötü aklıma ne gelirse açıkça söylüyorum ben. Zihnim bir yerde kalmıyor ki, dolanıp duruyor, ben de onunla dolanıp duruyorum. O yüzden bana yel değirmeni diye ad takmışlar. Haklı mıyım, değil mi, efendimiz?»

İsa'nın yüzü gülümsemeyle aydınlandı. Eski bir hikâye geldi aklına.

«Bir zamanlar hahamın biri, inananların, işitip de havra

ya gelebilmesi için büyük ustalıkla boru çalabilecek birini arıyormuş. Bütün iyi boru çalanların gelmesini ilan etmiş. Hahamın kendi seçecekmiş

en iyisini. Şehirdeki boru çalanların en ustası olan beş kişi çıkagelmiş. Her biri boruyu alıp çalmış. Bu iş bitince haham onları birer birer sorguya çekmiş: ‘Boruyu çalarken ne düşünüyorsun yavrum?’ Birincisi: ‘Tanrı’yı düşünüyorum’ demiş. İkincisi: ‘İsrail’in kurtuluşunu,’ demiş. Üçüncüsü: ‘Açlıktan ölen yoksulları’ demiş. Dördüncüsü: ‘Öksüzlerle dul kadınları...’ demiş. Sadece biri, oradakilerin en pejmürde kılıklısı, bir köşede durmuş, ağzını açmıyormuş. ‘Ya sen?’ diye sormuş haham. ‘Boruyu çalarken ne düşünüyorsun yavrum?’ ‘Peder’ diyerek kızarmış. ‘Ben yoksulum, okuma yazma bilmem, dört de kızım var. Zavallılara drahoma veremiyorum, herkes gibi evlenemiyorlar. Onun için boruyu çaldığımda kendi kendime diyorum ki: Tanrım, bak senin için nasıl çalışıyor, kölelik ediyorum. Ne olur kızlarım için dört koca gönder! Hayır duam seninledir.’ Haham da ‘Seni seçiyorum,’ demiş.»

İsa Petrus’a dönerek güldü. «Hayır duam seninledir Petrus,» dedi. «Seni seçiyorum. Zihninde yiyecek var, dilinde de o var. Zihninde Tanrı olduğu zaman Tanrı üstüne konuşursun. Aferin! Bu yüzden işte insanlar sana yel değirmeni diyorlar... Seçiyorum seni. İnsanların yiyebilmesi için buğdayı öğütecek, ekmek yapacak olan yel değirmenisin sen.»

Bir parça ekmekleri vardı. Isa böldü. Herkese bir lokma düştü, ama İsa kutsamıştı ekmeği, hepsi de doydular. Sonradan birbirlerinin omuzlarına dayanıp uyudular.

Gece boyunca her şey uyudu, taşlar, sular ve ruhlar… Yoldaşlar, sabah uyandıklarında, ruhları dal budak salmış, vücutlarının her bir köşesine yayılmış, onlara güven ve sevinç vermişti. Bulutlar toplanıyordu, sonbahar göğüydü. Geç kalmış turnalar geçiyor, kırlangıçları güneye doğru götürüyordu. Kaygısı olmayan havariler yolda yıldırım gibi ilerliyorlardı: Gökle yer gönüllülerinde birleşmişti, en önemsiz taş bile Tanrı’yla dolu, pırıl pırıl yanıyordu.

İsa yapyalnız önde ilerliyordu. Zihni uyuşuk bir durumdaydı, Tanrı'nın esirgeyiciliğine sığınmıştı. Ardındaki köprüleri sonunda yakıp yıktığını, artık geri gitmenin imkânı olmadığını biliyordu. Kaderi, önünde gidiyor, o da onu izliyordu. Tanrı neye karar verirse, o yer alacaktı... Kader mi? Ansızın, nicedir amansız olarak onu izlemekte olan esrarlı ayak seslerini yeniden duydu. Kulak dikip dinledi. Çabuk çabuk, ağır ve kesin adımlarla ilerliyordu. Ama ardında değillerdi artık, önüne geçmiş, ona kılavuzluk ediyorlardı... «Daha iyi» diye düşündü, «daha iyi, arlık yolumu yitirme korkum yok...

Sevinçle adımlarını açtı. Önündeki ayak sesleri sanki hızlanmıştı, o da hızlandırdı adımlarını. Görünmeyen kılavuza «İleri! İleri!» diye fısıldayarak ilerliyordu; kayalar onu tökezletiyordu, hendeklerden atlıyordu, koşuyordu. Birden bir çığlık attı. Ellerinde ve ayaklarında korkunç bir acı duydu, sanki çiviler batmıştı. Bir kaya üstüne yığıldı, ter soğuk taneler halinde alnından akıyordu... Bir an başı döndü. Toprak ayakları altından kaydı ve önünde vahşi, karanlık bir umman açıldı. Yelkenleri patlayacak derecede şişmiş, cesurca ilerleyen minik bir tekneden başka görünürde hiçbir şey yoktu... İsa baktı, baktı, derken gülümsedi: «Yüreğim,» diye mırıldandı, «yüreğimdir o küçük tekne...» Başı yeniden durulmuştu, acı dinmişti? Havariler geldiğinde, onu sakin sakin, kaya üstünde oturmuş, gülümser buldular.

«İleri çocuklar, daha hızlı!» deyip ayağa kalktı.

Sebt gününün, Tanrı'nın kucağında oturan besili bir çocuk olduğunu söylerler. Onunla birlikte sular dinlenir, kuşlar yuvalarını yapmayı bırakır, insanlar da çalışmaz. Giyinirler kuşanırlar, süslenirler püslenirler ve havraya gidip hahamın, üstünde kırmızı ve siyah harflerle Tanrı'nın Yasası'nın yazılı bulunduğu kutsal tomarı açışını seyreder, bilginlerin her bir heceden, her bir kelimeden büyük bir sanatla Tanrı'nın buyruğunu çıkarışına kulak verirler.

Bugün Sebt günü. Şu anda inananlar Nâsıra havrasından çıkmakta, önlerine çağrılmış yaşlı haham Simun'un hayalleriyle gözleri kamaşmış durumda. Gözlerindeki ışık o kadar kuvvetli ki, körler gibi tökezliyorlar. Köy alanında dağılıyorlar ve dengelerini bulmak için yavaş yavaş yüksek hurma ağaçları altında geziniyorlar.

Bugün Kutsal Yazıları gelişigüzel açmıştı haham. Peygamber Nahum'a tesadüf etti. Yine rastlantıya bırakarak parmağını bir yere koydu, parmak şu kutsal metnin üstünde durdu: «Dikkat! Dağlardan sizlere müjde getiren ayak sesleri duyuluyor!» Yaşlı haham bu sözleri okudu, bir daha okudu, birden alev aldı:

«Mesih!» diye bağırdı. «Geliyor. Çevrenize bakın, içinize bakın. Gelişinin belirtileri bir yerde görünüyor. İçimizde: Öfke, utanç, ümit ve «Yeter artık!» çığlığı... Dışımızda: Bakın! Şeytan, Evrenin tahtına kurulmuş. Bir dizinde insanın çürümüş vücudunu tutup okşuyor; öte dizindeyse insanın bozulmuş ruhunu. Peygamberlerin ağzından konuşan da

Tanrı'dır. Kutsal Yazıları açın. Ne diyorlar? «İsrail tahtından atılınca ve kutsal toprağımız barbar ayakları altında çiğnenince, dünyanın sonu gelmiş demektir!» Başka ne diyor Kutsal Yazılar: «Son kral sefih olacak, yasaya karşı gelecek, Tanrıtanımaz olacak; çocukları haylaz çıkacak. Ve taç da İsrail'in başından kayıp düşecek» Sefih ve meşru olmayan kral geldi: Hirodes. İyileştirmek için beni Eriha şehrine çağırdıklarında, onu kendi gözlerimle gördüm. Gizli otlarımı yanımda götürdüm, bu gibi gizli bilgilerin hepsini bilirim. Gittim, o gün bugün et yemez oldum, çünkü çürümekte olan etini gördüm onun; şarap içemedim bir daha, çünkü kanının kurtlarla dolu olduğunu gördüm. Leş gibi kokusu otuz yıldır burnumdan çıkıp gitmedi... Öldü, cesedi çürüdü. Oğulları geldi: Beş para etmez, adi, sefil yaratıklar. Kral tacı başlarından kayıp düştü...

«Demek ki kehanetler yer almış oluyor: Dünyanın sonu gelmiştir! Erden'den bir ses yankılandı: 'Geliyorlar' İçimizden bir ses yankılanıyor: 'Geliyor!' Kutsal Yazıları açtım bugün, harfler bir araya gelip, hep birlikte: 'Geliyor' diye bağırdılar. Yaşlandım, gözlerim görmez oldu, dişlerim döküldü, dizlerimin bağı çözüldü. Kıvançlıyım! Kıvançlıyım, çünkü Tanrı bana söz vermişti: 'Simun,' demişti, 'Mesih'i görmeden ölmeyeceksin.' Böylece ölüme yaklaştıkça ben, Mesih de bize o kadar yaklaşıyor... Cesaret çocuklarım. Artık kölelik yok, şeytan yok, Romalılar yok! Sadece Mesih var, o da geliyor! Arkadaşlar silahlarınızı kuşanın: Savaştır bu! Hanımlar, lambalarınızı yakın, güvey geliyor! Saatini, anını bilmiyoruz gelişinin, bugün gelebileceği gibi, yarın da gelebilir. Nöbet bekleyin! Yakındaki dağların taşları ayakları altında eziliyor, duyuyorum. Geliyor! Gidin bakın, çıkın dışarı, belki de görürsünüz!»

Halk dışarı çıkıp, hurma ağaçları altına dağıldı. Hahamın sözleri darmadağın etmişti onları, dinleyicileri o sözleri tamamıyla unutmak, kabaran alevlerin durulmasını, böylece

ruhlarının da henüz eldeki kaygılarla uğraşmasını istiyorlardı... Gezinerek, konuşarak, tartışarak ve yiyerek kutsal sözleri unutacakları evlerine dönme zamanı olan öğle vaktini kaygı içinde bekliyorlardı. Böyle gezinip dururken, bir de ne görsünler! Yırtık pırtık giysiler içinde ayakları çıplak, yüzü şimşek gibi yanan Meryem'in oğlunu görmezler mi! Dört havari çekingen çekingen arkasına sokulmuşlardı; en arkada da karanlık gözlü çekimser duran Kızılsakal vardı.

Halk şaşırmıştı. Bu serseriler de nereden çıkmışlardı? Başlarındaki de Meryem'in oğlu değil miydi?

«Bakın nasıl yürüyor. Kollarını açıp kanat gibi çırpıyor. Tanrı başını şişirmiş, uçmaya çalışıyor.»

«Bir kaya üstüne çıkıyor, hareketlerine bakın. Konuşacak.»

«Gidip matrak geçelim biraz!»

İsa, alanın ortasında bir kaya üstüne çıkmıştı. Halk kahkahayla gülerek çevresini aldı, bu kâhini görmek sevindirmişti onları. Artık hahamın ağır sözlerini unutabileceklerdi. «Bu savaştır,» demişti onlara. «Nöbet bekleyin, geliyor!» Yıllardır aynı nakaratla kulaklarını aşındırıp durmuştu, bıkmışlardı artık. Şimdi Tanrı'ya şükür, Meryem'in oğlu zihinlerini ondan uzaklaştıracaktı.

İsa kollarını sallıyor, halkın çevresine toplanmasını işaret ediyordu. Her yer sakallarla, serpuşlarla ve çizgili entarilerle dolmuştu. Kimi nefislerini köreltmek için hurma çiğniyordu, kimi ay çiçeği yiyordu, en yaşlılar ve en çok Tanrı'dan korkanlarsa her birinin içinde Kutsal Yazılardan birer metin olan mavi kumaştan minik düğümlerden meydana gelmiş teşbih taneleri çekiyorlardı.

İsa'nın gözlerinde şimşek çakıyordu. Bu denli büyük bir kalabalığın karşısında olmasına rağmen, yüreğinde hiçbir korku yoktu. Dudaklarını araladı:

«Kardeşlerim,» diye seslendi, «kulaklarınızı açın, söyleyeceğim sözleri iyi dinleyin. İşaya şöyle seslenmişti: 'Rabbin

ruhu üzerime aktı, yoksullara müjde getirmem için beni seçti, kölelere özgürlük, körlere aydınlık verileceğini açıklamam için gönderdi beni!' Kehanette bulunulan gün gelmiştir, kardeşlerim. İsrail'in Tanrısı sizlere müjde vermem için beni göndermiş bulunuyor. Yahudiye Çölü'nde beni meshetti, oradan geliyorum! Büyük sırrı bana emanet etti. Aldım, ovaları dağları aşarak geldim, dağlarda ayak seslerimi duymadınız mı? İlkin buraya, doğduğum köye, mutlu haberi getirmek için geldim. Hangi mutlu haberi mi? Göklerin hâkimiyetinin gelmiş olduğunu!»

Deveye benzeyen çift hörgüçlü bir ihtiyar teşbihini havaya kaldırarak, gevezeliğe başladı:

«Belirsiz sözler ediyorsun marangozun oğlu, ne idüğü belirsiz sözler, aslı faslı olmayan şeyler. 'Tanrının hâkimiyeti,' adalet', özgürlük' ve 'yağma edin beyler, hepsi sizin.' Yeter artık! Mucizeymiş! Mucizeyse şimdi burada bir şey yap da görelim. Sana inanmamız için bize mucize göster. Yoksa kapat çeneni!»

«Her şey mucize ihtiyar,» diye cevap verdi İsa. «Daha ne mucizesi bekliyorsun? Önüne bak: En önemsiz bir ot yaprağının bile yanı başında duran ve büyümesine yardım eden koruyucu meleği vardır. Yukarı bak; şu yıldız dolu gök ne büyük mucizedir! Gözlerini kapayınca da ey ihtiyar, içimizdeki dünya ne büyük mucizedir! Yüreğimiz ne kadar yıldız dolu bir göktür!»

Şaşkın şaşkın onu dinliyorlar bakışıp duruyorlardı:

«Yahu bu Meryem'in oğlu değil mi? Nasıl böyle güvenle konuşabiliyor?»

«Cindir konuşan onun ağzından. Kimseyi ısırmasın diye, kardeşleri olsa da burada bağlasalar onu?»

«Suss... Ağzını yeniden açtı. Suss!»

«Rabbin günü gelmiştir, kardeşlerim. Hazır mısınız? Birkaç saatiniz kaldı. Yoksulları çağırın ve mallarınızı dağıtın. Bu dünyanın malları için ne diye kaygılanırsınız? Ateş geliyor onları yutmak için! Tanrı'nın hâkimiyeti gelmeden önce ateş hâkim olacaktır. Rabbin gününde zenginlerin evlerinin taşları ayaklanacak, içindekileri ezecektir; zenginlerin kasalarından ter fışkıracak, bu ter de refah içinde olanlarla yoksulların kanları üstüne akacaktır. Gökler yarılacaktır, ateşler püskürecektir, yeni gemi de suların üstünde yüzecektir. Anahtarları bende geminin, gemiyi açıp, içinizden seçeceğim. Nâsıralı kardeşlerim, sizden başlıyorum işte. İlk çağırdıklarım sizlersiniz. Gelin, girin içeri. Tanrının alevleri inmeye başladı bile!»

«Yuuh! Yuuh! Meryem'in oğlu bizi kurtarmaya gelmiş! Ha, ha, ha!» diye ulumaya başlamıştı kalabalık, kahkahalar içinde. Bir sürü insan yere eğilip

taş aldılar ve beklediler.

Alanın kenarında koşan biri belirdi. Çoban Filipus idi bu: Dostlarının geldiğini duyunca koşa koşa gelmişti. Gözleri şiş şişti, ağlamaktan yanıyordu, avurtları da çökmüştü. Gölün kıyısında İsa'ya ve arkadaşlarına güle güle deyip ayrıldığı gün, «Gelemiyorum ben, koyunlarım var benim, onları kime bırakayım» diyerek ayrıldığı gün, Lübnan'dan haydutlar inmiş, onu yakalamışlar, soyup soğana çevirmişler, kendisine bir asasını bırakarak koyup gitmişlerdi. Asası elindeydi hâlâ, köy köy dolaşıyor, dağlardan dağlara gidiyor, tahtından indirilmiş bir kral gibi sürüsünü arayıp duruyordu. Lanetler savuruyor, meydan okuyor, koca bir kama biliyor ve Lübnan'a gideceğini söylüyordu. Ama geceleri yalnızken ağlıyordu... Koşa koşa eski dostlarının yanına gidiyordu, hepsine derdini anlatacak, onlar da ona katılıp Lübnan'a gideceklerdi. Gülmeler ve yuhalamalar işitildi. «Ne oluyor orada,» diye mırıldandı. «Ne diye gülüyorlar?» Daha yaklaştı. İsa öfkelenmişti:

«Ne gülüyorsunuz,» diye bağırıyordu. «İnsanın oğluna atmak için neden taş topluyorsunuz? Evlerinizle, zeytinliklerinizle, asma bahçelerinizle neden övünüp duruyorsunuz? Hepsi yanıp kül olacak! Kızlarınız oğullarınız da yanıp kül olacaklar! Alevler, büyük haydutlar, dağlardan inip, koyunlarınıza el koyacak!»

«Ne haydutları, ne koyunları?» diye homurdandı Filipus, çenesini asasına dayamış dinliyordu. «Nedir bize getirdiği bu alevler?»

İsa konuştukça, aşağı mahallelerin toprak rengi halkı da çoğalmaya başlamıştı. Yoksulların yeni bir peygamberi çıktığı kulaklarına çalınmış, koşarak gelmişlerdi. Dediklerine göre, elinin birinde zengini yakacak olan göğün ateşi, öteki elindeyse mallarını yoksullara dağıtmak için bir terazi tutuyormuş. Yeni bir Musa'ydı bu onlar için, yani, daha adil bir yasa

getiriyordu. Halk durmuş, onu dinliyordu, büyülenmiş gibiydiler. Gelmişti! Gelmişti! Yoksulların hâkimiyeti gelmişti!

Ama İsa konuşmak üzere dudaklarını araladığında, dört kol sarıldı ve onu kayadan alaşağı etti. Çabucak bir urgan sardılar beline. İsa döndü ve Yusuf'un oğullarını, kendi kardeşlerini topal Simun ile sofu Yakup'u gördü.

«Eve dön eve, içeri gir! Cinler çarpmış seni!» diye bağırıyorlar, bir yandan da onu sürükleyerek götürüyorlardı.

«Evim yok benim. Bırakın beni. Burası benim evim. Bunlar kardeşlerim!» diye bağırıyordu İsa kalabalığı göstererek.

«Yürü evine! Yürü!» diye halk da bağırmaya başlamıştı kahkahalar arasında. Biri kolunu kaldırdı ve elindeki taşı fırlatıp attı. İsa'nın alnını yalayarak geçti: İlk kan damlası aktı. İki hörgüçlü ihtiyar bağırıyordu:

«Ölüm! Ölüm! Büyücünün biri o, bize büyü yapıyor, bizi yakıp kavurması için ateşi davet ediyor, gelecektir de!»

«Ölüm! Ölüm!» diye haykırıyordu kalabalık.

Petrus ileri atıldı. «Ayıp, utanın!» diye bağırdı. «Ne yaptı size o? Suçsuz o, ne yaptı size!»

Genç bir delikanlı üstüne atladı: «Sen de ondan yanasın galiba ha?» Gırtlağından yakaladı.

«Hayır! Hayır ! Hayır! Değilim!» diye bağırdı Petrus, boğazını koca elden kurtarmaya çalışarak.

İsa'nın öteki üç yoldaşı korkudan akıllarını oynatacaklardı nerdeyse. Yakup ile Andreas güç topluyorlardı. Yuhanna'nın gözleri yaşla dolmuştu. Ama Yahuda kollarıyla kalabalık arasından bir yol açtı ve çılgın kardeşlerini İsa'dan çekip öteye itti ve ipini çözdü.

«Defolun gidin!» diye bağırdı onlara, «eğer gözünüze kestiriyorsanız karşınızda ben varım. Defolun diyorum size!»

«Efendilik taslıyorsan git de kendi köyünde tasla!» diye bağırdı topal Simun.

«Yumruklarımın geçtiği yerde efendiyimdir, bastıbacak!» Dört havariye döndü: «Utanmıyor musunuz ulan, daha şimdiden onu inkâr etmeye başladınız! Yürüyün ileri! Çevresini alın da kimse dokunmasın ona!»

Dördü de utanmıştı. Dilenciler ve pejmürde kılıklılar, ileri atılıp: «Arkadaşlar, biz de sizdeniz! Öldürelim hepsini!» diye bağırmaya başladılar.

«Ben de sizdenim,» diye bağırdı vahşi bir ses. Filipus asâsını havada sallayarak geçmek için kalabalığı yardı. «Ben de geliyorum.»

«Hoş geldin, Filipus,» diye cevap verdi Kızılsakal. «Gel sen de bizimle! Yoksulu, haksızlığa uğramışı, hep birlikte!»

Bu kenar mahalle sürülerinin başkaldırdığını görünce, şehirlilerin sabırları taştı. Marangozun oğlu yoksulların kafalarına fitne sokup dünyanın düzenini altüst edecek yeni bir yasa getireceğini söylemedi mi? Ölüm! Ölüm!

Alevlenip, kimi asâlarıyla, kimi bıçaklarıyla, kimi de taşlarla ileri atıldılar. Yaşlılar bir kenara çekilmiş, bağırışlarıyla cesaret veriyorlardı. İsa’nın arkadaşları alanın kenarlarındaki çınar ağaçlarının arkasında istihkâmlarını kurmuşlardı; ötekilerse açığa atılmışlardı. İsa’nın kendi ileri yürüyüp iki taraf arasında durdu. Kollarını iki yana açarak bağırdı: «Kardeşlerim! Kardeşlerim!» ama kimsenin dinlediği yoktu. Taşlar yağıyordu dört bir yandan, ilk yaralılar da inildemeye başlamıştı.

Dar bir sokaktan bir kadın atıldı. Yüzünün çevresinde, sadece ağzının yarısı ile yaşlarla dolu iri kara gözünü gösteren al bir başörtüsü vardı.

«Tanrı rızası için öldürmeyin onu!» diye bağırdı tiz bir sesle.

«Meryem, annesi!» diye mırıldandı kalabalık.

Ama ihtiyarlar, bu durumda anneye nasıl acıyabilirlerdi ki: kudurmuşlardı. «Ölüm! Ölüm!» diye uluyorlardı. «Halkı uyarmaya, başkaldırtmaya, mallarımızı baldırıçıplak serseriler arasında üleştirmeye geldi. Ölüm!»

Rakipler göğüs göğüse savaşıyorlardı şimdi. Yusuf'un iki oğlu uluyarak yerlerde yuvarlanıyordu, Yakup eline bir taş almış, başlarını yarıyordu. Yahuda, İsa'nın önünde elinde bıçak, durmuş kimsenin yaklaşmasına imkân bırakmıyordu. Filipus koyunlarını hatırladı. Artık kendini tutamadığından elindeki asâyı rakiplerinin kafasına indirmeye başladı.

«Tanrı adına,» diye yeniden bağırdı Meryem, «hasta o, hasta! Aklını oynatmış. Acıyın ona!»

Ama çığlığı gürültü içinde kayboldu. Yahuda şimdi yiğitlerin en güçlüsünü eline geçirmiş, ayağını göğsüne dayamış, bıçağını neredeyse gırtlağına batıracaktı. Ama İsa tam zamanında yetişip, Kızılsakal'ın kolunu çekti.

«Yahuda, kardeşim» diye bağırdı, «kan dökmek yok! Kan dökmek yok!»

«Ne dökeceğiz peki, su mu?» diye bağırdı Kızılsakal kudurmuş gibi. «Elinde balta olduğunu unuttun mu? Vakit geldi işte!»

Yemiş olduğu darbelerin etkisi altında, Petrus bile vahşileşmişti. Koca bir taş yakalayıp ihtiyarın üstüne atladı. Meryem kavga edenlerin ortasında girerek oğluna yaklaştı. Elinden tuttu:

«Yavrum,» dedi, «ne oldu sana? Nasıl oldu da alçaldın böyle? Gel eve, yıkan, üstünü başını değiş de ayağına sandallarını giy. Baştan aşağı pisliğe bulaşmışsın, oğlum.»

«Evim yok benim,» dedi, «annem yok. Sen kimsin?»

Anne ağlamaya başladı. Tırnaklarını yanağına batırıyor, ağzını bıçak açmıyordu.

Petrus elindeki taşı fırlattı. Taş, çift hörgüçlü ihtiyarın ayağını ezdi. Adam acıyla ve topallayarak kenar yollardan hahamın evine doğru gitmeye başladı. Ama tam o sırada haham soluk soluğa görünmüştü. Gürültüyü duyunca, aklı Kutsal Yazılar içine dalmış, sözlerden ve hecelerden Tanrı'nın buyruğunu açmaya çabalamakta olduğu masasından ayağa sıçramıştı. Ama kargaşalığı görünce, asâsını kaptığı gibi olup biteni görmeye koşmuştu. Yolda gördüğü yaralılardan olayı öğrenmişti, h'mdi kalabalığı iterek açıp Meryem'in oğluna vardı.

«Nedir bütün bunlar İsa?» dedi sert bir sesle. «Sen, sevgi getiren! Bu mudur senin getirdiğin sevgi? Utanmıyor musun?»

Kalabalığa döndü:

«Yavrularım, evlerinize dönün. Bu yeğenim benim. Hasta, bahtsız bir kişi; yıllardır hastadır kendi. Söyledikleri için kin beslemeyin sakın, bağışlayın onu. Konuşan o değildir, başka biridir ağzını kullanan.»

«Tanrı!» diye bağırdı İsa.

«Sen sus,» diye araya girdi haham ve asâsıyla paylarmış gibi ona dokundu.

Bir kez daha döndü kalabalığa:

«Bırakın onu yavrularım, garez bağlamayın ona, ne dediğinden haberi yok. Hepimiz, zenginimiz yoksulumuz, hepimiz İbrahim'in torunlarıyız. Kavga etmeyesiniz birbirinizle. Vakti öğle, evlerinize dönün. Bu bahtsız kişiyi iyi edeceğim ben.»

Meryem'e döndü. «Meryem, sen de git eve. Birazdan geliriz.»

Anne son bir bakış fırlattı oğluna, özlem dolu bir bakış, sanki ona elveda diyordu. İçini çekti, başörtüsünü ısırdı ve dar yollarda kayboldu.

Halk birbirini öldürürken, bulutlar kaplamıştı göğü; yağmur, toprağa huzur vermek üzere, yağdı yağacaktı. Bir rüzgâr çıktı, çınar ve incir

ağaçlarında kalan son yapraklar sapları arasından ayrıldı ve yapraklar da yere saçıldılar. Alan boşalmıştı. İsa Filipus'a döndü, elini uzattı:

«Filipus, kardeşim, hoş geldin.»

«Sizi görmek sevindirdi beni efendimiz,» diye cevap verdi öteki, İsa'nın elini sıkıp değneğini ona vererek.

«Şunu al da üstüne dayan,» dedi.

«Gelin partizan dostlarım,» dedi İsa, «yürüyün gidelim. Ayaklarınızdaki tozu silkin. Elveda, Nasıra!»

«Kimse sizi tedirgin etmesin diye köyün ucuna dek sizinle birlikte geleceğim,» dedi yaşlı haham.

İsa'nın elinden tuttu, birlikte önde yürümeye başladılar. Haham İsa'nın avucunun yandığını duyuyordu eli içinde.

«Oğlum,» dedi, «başkalarının dertlerini üstüne alma. O dertler seni yutar sonra.»

«Kendi derdim yok ki, Peder. Bırak da başka insanların dertleri yutsun beni!»

Nâsıra'nın ucuna varmışlardı. Meyva bahçeleri göründü, ötede de tarlalar. Arkadan gelen havariler derede yaralarını yıkamak için bir ara durmuşlardı. Yanlarında bir sürü dilenci, sakat, iki de kör vardı ve hepsi de peygamberin mucize göstermesi için bekleşiyor, çene çalıyordu. Sanki büyük bir savaştan dönüyormuş gibi heyecanlı ve sevinçliydiler.

Ama dört havari sessizce yürümesine devam ediyordu. Tedirgin bir durumda, bir an önce İsa'nın yanına yaklaşıp kendilerini yatıştırmasını istiyorlardı. Nâsıra, İsa'nın yurdu, onları yuhalamış ve kovmuştu: Büyük savaş kötü başlamıştı! Kana'dan da kovulursak diye düşünüyorlardı, sonra Kefernahum ve Genasaret Gölü çevresindeki bütün köşe ve bucaktan kovulursak nice olur halimiz? Nereye gideriz sonra biz? Tanrı'nın sözünü

kimlere aktarırız? İsrail ulusu bizi geri çevirdiğine, yuhaladığına göre kime baş vururuz? Kâfirlere mi?

Hepsi de İsa'ya bakıyor, ama kimse ağzını açmıyordu. İsa gözlerindeki korkuyu görmüş, Petrus'un elinden tutmuştu.

«Petrus, inancın ne kadar da zayıf,» dedi, «gözbebeklerinde tüyleri diken diken olmuş kara bir hayvan büzülmüş, tir tir titremekte. Korku bu, Petrus, korku. Korkuyor musun?»

«Senden uzak düştüğümde korkuyordum efendimiz. Bu yüzden geldim yanına; hepimizin sana dokunuşu bu yüzden. Konuş da yüreklerimizi yatıştır.»

İsa gülümsedi. «Ruhumun derinliklerine eğildiğimde,» dedi, «bilmem neden, gerçek, içimden hep bir mesel şeklinde çıkıyor. Böylece yine sizlere bir mesel söyleyeceğim dostlar:

«Büyük bir asilzade vaktiyle, oğlunun düğününde, sarayda zengin bir sofra hazırlatmıştı. Boğalar kesilip de sofra kurulduğunda davetlilere haber salmış: 'Her şey hazır. Lütfen düğüne buyurun'. Ama her biri gelmemek için bir bahane uydurmuştu: 'Bir tarla aldım, gidip görmem gerek,' demişti biri. 'Ben de yeni evliyim, gelemem,' demişti öteki. 'Beş çift öküz aldım, gidip sınamam gerek,' diye bir bahane uydurmuştu üçüncüsü... Uşaklar dönüp şöyle demişler efendilerine: 'Davetlilerin hiçbiri gelemiyor. Hepsinin de işi varmış.' Asilzade kızmış. 'Çabuk alana koş, dörtyol ağzına var, yoksulu, topalı, körü, sakatı topla, al getir buraya. Dostlarımı çağırdım gelmediler. Ben de yesinler içsinler, oğlumun düğününde neşelensinler diye çağırılmayan kişilerle dolduracağım evimi.'»

İsa sustu. Durgun başlamıştı sözüne, ama konuştukça Nâsıralılar, Yahudiler aklına geldikçe, gözlerinde gittikçe alev parlamaya başlamıştı. Havariler şaşkın şaşkın ona bakıyordu.

«Davetliler kim, davetsizler kim, hangi düğündür bu sözünü ettiğin? Bağışla bizi, efendimiz, anlayamadık,» dedi Petrus, çaresizlik içinde, kalın kafasını kaşıyarak.

«Anlarsın,» dedi İsa, «davetlileri gemiye çağırdığımda

anlarsın. Tarlalarını, bağlarını, karılarını düşündüklerinden; gözleri kulakları, dudakları, burun delikleri ve elleri çift süren beş çift öküz olduğundan davetliler çağrıma gelmediğinde anlarsın! Neyi mi sürüyorlar? Dipsiz çukuru!»

İçini çekti. Yoldaşlarına bakıp, kendini bir başına kalmış gibi duydu.

«Konuşup duruyorum,» diye mırıldandı, «kime? Havaya. Tek dinleyen ben oluyorum. Çöl, beni işitmek için, ne zaman kulaklanacak?»

«Bağışla bizi efendimiz,» diye tekrarladı Petrus. «Zihinlerimiz çamur tarlaları. Sabırlı ol: Çiçek açacaklar bir gün.»

İsa dönüp hahama baktı, yaşlı adam yere bakıyordu. O müthiş, gizli anlamı sezer gibiydi, nemli, kirpiksiz gözlerinden yaş taşıyordu.

Nâsıra'nın ucunda, ahşap kulübenin önünde, vergi toplayan bir gümrük memuru vardı. Adı Malta idi. Köye giren çıkan bütün tüccarların Romalılara vergi ödemesi gerekiyordu. Tıknaz, sarılıklı bir adamdı; elleri sarı ve yumuşaktı, parmakları mürekkepliydi, tırnakları karaydı; uzun, kıllı kulakları, bir de haremağası sesine benzeyen tiz bir sesi vardı. Bütün köy ondan iğreniyor, nefret ediyordu. Kimse onunla el sıkışmak istemezdi, kulübenin önünden geçenler başını öte yana çevirirdi. Kutsal Yazılar: «Vergi ancak Tanrı'yadır, insana değil» demiyor muydu? Bu adam vergi topluyordu, zorbanın emrinde çalışıyordu. Yasayı çiğniyordu, kanunsuz yoldan para kazanıyordu. Çevresindeki havanın yedi kilometre kadarı kirlenmiş bulunuyordu «Hızlı yürüyün çocuklar,» dedi Petrus. «Soluğunuzu tutun. Başlarınızı öte yana çevirin!»

Ama İsa durdu. Kulübenin dışında duran Matta, tüy kalemini dişleri arasına almıştı. Sık sık soluyor, ne yapacağını bilemiyordu. Olduğu yerde kalmaya korkuyordu, kulübenin içine girmek de istemiyordu. Nicedir bütün insanların kardeş olduğunu ileri süren yeni peygamberi yakından görmek istemişti, «Tanrı, günah işleyip de tövbe etmiş olanı, hiç günah

işlememiş olandan daha çok sever» diyen o değil miydi? Başka bir gün de: «Doğru yolda gidenler için gelmedim ben dünyaya, günahkârlar için geldim: Onlarla konuşup, yiyip içmek isterim,» dememiş miydi? Bir keresinde de, ona: «Efendimiz, gerçek Tanrı'nın adı nedir?» diye sorduklarında, «Sevgidir» dememiş miydi?

Günlerce, gecelerce düşünüp durmuştu Matta bu sözler üzerinde, içini çekerek: «Onu ne zaman göreceğim! Ayaklarına ne zaman kapanacağım!» deyip durmuştu. İşte şimdi karşısındaydı, ama gözlerini kaldırıp da yüzüne bakmaya cesaret edemiyordu. Başı önüne eğik, kıpırdamadan duruyor, bekliyordu. Ne bekliyordu? Peygamber gidiyordu işte, artık bir daha göremeyecekti.

İsa ona doğru bir adım atarak, öyle sessiz ve tatlı «Matla» dedi ki, vergi toplayıcısı yüreğinin eridiğini duydu, gözlerini kaldırıp baktı. İsa karşısında durmuş, ona bakıyordu. Bakışı yumuşaktı, güçlüydü: İçine işledi, yüreği huzura, zihni aydınlığa kavuştu. Hayati uzuvları tir tir titremekteyken, şimdi güneş vurmuş, onları ısıtmıştı. Ne büyük zevk, güvenlik ve dostluktu bu! Dünya bu kadar basit, kurtuluş bu kadar kolay mıydı?

Matta içeri girdi, defterlerini kapattı, koltuğunun altına içi boş bir bir defter aldı, tunç divitini kemerine soktu, tüy kalemini de kulağının arkasına taktı. Sonra, kemerinden bir anahtar çıkardı, kulübeyi kilitledi, anahtarı da bahçeye attı. İşi biter bitmez, dizleri titreyerek İsa'ya yaklaştı. Durdu. İlerlese miydi, ilerlemese mi? Gözlerini kaldırıp, acı bana der gibi İsa'ya baktı... İsa ona gülümsedi ve elini uzattı:

«Hoş geldin, Matta. Sen de gel!» dedi.

Havariler tedirgin oldular, bir kenara çekildiler. Yaşlı haham İsa'nın kulağına eğildi. «Yavrum,» dedi, «vergi toplayıcısı bu! Büyük günahkâr. Yasaya boyun eğmen gerek.»

«Peder,» diye cevap verdi İsa. «Ben kendi yüreğime kulak veririm.»

Nâsıra'yı geçmişlerdi. Meyve bahçelerinden çıkıp, tarlalara vardılar. Soğuk bir rüzgâr esiyordu. Uzakta Hermon Tepesi, doruğuna serpili ilk karla pırıl pırıl yanıyordu.

Haham İsa'nın elini yeniden tuttu. Ayrılmadan onunla konuşmak istiyordu... Ama ne diyebilirdi ki? Nereden başlasaydı söze? İsa, Yahudiye Çölü'nde, Tanrı'nın kendisine bir eline ateşi, bir eline de tohumu emanet ettiğini görmüştü. Bu dünyayı yakacağını söylüyordu, yakıp yeni bir dünya dikecekti... Haham gizliden gizliye ona bakıyordu. Ona inansa mıydı? Kutsal Yazılar demiyor muydu, Tanrı'nın Elçisinin, insanlar tarafından hor görülüp, taşlar arasında büyüyüp solmuş bir ağaç gibi, koparılıp atılacağını yazmıyor muydu? Bu adamın, O olması mümkündü o halde...

Haham İsa'ya doğru eğildi. «Kimsin sen?» diye yavaşça sordu, ötekiler duymasın diye.

«Ne zamandır benimlesin de tâ doğduğum andan beri nasıl tanımazsın beni, Simun Amca?»

Yaşlı adamın yüreği durdu. «Zihnimin alacağı gibi değil bu,» diye mırıldandı, «alacağı gibi değil...»

«Yüreğin ne der peki, Simun Amca?»

«Yavrum, ben yüreğime kulak vermem. İnsanı uçuruma sürükler.»

«Tanrı'nın uçurumuna, kurtuluşa!» dedi İsa, sevimli sevimli ihtiyara bakarak. «Peder, peygamber Daniel'in, Babil' de bir gece İsrail soyu konusunda gördüğü düşü hatırlıyor musun? Atamız tahtında duruyormuş, giysileri kar gibi beyazmış, başındaki saçlar da koç yapağı gibiymiş. Tahtı

alevlerinden meydana gelmişmiş, ayakları ucunda da alevden bir ırmak akıyormuş. yargıçlar, sağında ve solunda kurulmuş oturuyorlarmış. Derken gökler yarılmış ve bulutlar üstünde biri inmiş: Kimdir o inen? Hatırlıyor musun, Peder?»

«İnsanoğlu,» diye cevap verdi yaşlı haham, kuşaklar boyunca bu düşle beslenmişti. Bazı geceler o düşü kendi bile gördüğü oluyordu.

«Peki o İnsanın Oğlu, kim acaba, Peder?»

Yaşlı hahamın diz bağları çözülmüştü. Delikanlıya dehşet içinde baktı.

«Kim?» diye fısıldadı, İsa'nın dudaklarına bakarak. «Kim?»

«Ben,» dedi İsa sakince, elini kutsar gibi yaşlı adamın başına koydu.

Yaşlı haham bir şeyler söylemek istiyordu, ama ağzını açamıyordu.

«Hoşça kal, Peder,» dedi İsa, elini uzatarak. «Mutlu kişisin Simun, çünkü Tanrı, ömrün boyunca ölmeden görmek istediğin şeyi görmeye layık kılmış seni.»

Haham durmuş, dışarı uğrayan gözleriyle bakıyordu... Neydi çevresindeki bütün bu şeyler: Tahtlar, kanatlar ve bulutlar üstünde İnsanın Oğlu? Düş mü görüyordu? Peygamber Daniel miydi karşısındaki? Geleceğin kapıları açılıyordu da, görmesini mümkün mü kılıyordu? Toprak üstünde durmuyordu, bulutların üstündeydi; ve elini uzatmış gülümseyen bu adam da Meryem'in oğlu değil, İnsanın Oğluydu!

Başı döndü, asasını yere batırarak, düşmemek için üstüne abandı. Sonra, çoban değneği elinde, sonbahar ağaçları altından geçen İsa'ya baktı. Gökler kararmıştı: Yağmur gökte tutamaz olmuştu kendini, yağmaya başladı. Yaşlı hahamın giysileri sırılsıklam oldu, vücuduna yapışmaya başladılar. Saçlarından su akıyordu. Tir tir titremesine rağmen yolun ortasında kalakalmıştı. İsa, arkasında yoldaşları, ağaçların ardında kaybolmuştu, ama yaşlı haham yağmur ve rüzgârda durmuş, onların paçavralar içinde, çıplak ayaklarla ilerlediklerini, tepeyi tırmandıklarını görüyordu... Nereye

gidiyorlardı? Hangi yöne sapmışlardı? Bu baldırıçıplak pejmürde kılıklılar, dünyayı ateşe mi vereceklerdi? Rabbin işleri akıl ermez bir uçurumdur...

«Adonay!» diye mırıldandı, «Adonay!» ve gözyaşları akmaya başladı.

Roma, her şeye uzanan, tatmin olmak bilmez kollarını açmış, uluslar üstüne abanmış durarak, dünyanın ve denizlerin dört bir bucağından gelen gemileri, kervanları, Tanrıları ve ürünleri kabul etmektedir. Hiçbir Tanrı'ya inanmamasına rağmen, korkmadan ve alaylı bir tenezzül ile bütün Tanrıları sarayında ağırlamaktadır: Uzaklardaki, ateşe tapan Perslerden, çok geçmeden ölecek olan kutsal boğanın üstüne binmiş Ahuramazda'nın güneş yüzlü oğlu Mitras'ı; verimli Nil toprağından, çiçek açan tarlalarda kocası ve kızkardeşi Osiris'in Tayfun tarafından parçalanmış on dört uzvunu arayan İsis'i; Suriye'den, yürek parçalayıcı iniltiler arasında o eşsiz Adonis'i; Frikya'dan, bir tabut üstüne yatırılmış ve soluk menekşelerle örtülü Attis'i; utanmaz Finike'den, binlerce kocalı Astarte'yi; Asya ve Afrika'nın bütün Tanrılarım ve cinlerini; Yunanistan'dan da beyaz doruklu Olimpus'u ve kara Hades'i.

Bütün Tanrıları kabul ediyor; yollar açmıştır, denizi korsanlardan, toprağı haydutlardan temizlemiştir, dünyaya barış ve düzen getirmiştir. Onun üstünde kimse yoktur, Tanrı bile. Ama, altında herkes. Tanrılar, insanlar: Hepsi de Roma'nın vatandaşları ve köleleridir. Zaman ve mekân, yumruğu içinde dürülmüş, baştan başa donatılmış tomarlardır. Ben sonsuzum diye övünmektedir, kanlı kanatlarını kapatmış, efendisinin dizi dibinde duran iki başlı kartalı okşamaktadır. «Her şeye gücü yetmez, ölümsüz olmak ne ihtişamdır, ne yok edilemeyecek bir zevktir» diye düşünmektedir Roma: Tombul, allıklı yüzünden geniş bir gülümseme akıyor.

Memnun memnun gülümsemekte..., ve unutuyor. Toprak ve deniz yollarını kimin için açmıştı, dünyaya barış ve güven getirmek üzere kimin

için çaba göstermişti? Bu aklından bile geçmiyor. Ülkeler fethedilmişti, kimin içindi peki? Kimin için?

Şu anda, ardında bir sürü pejmürde kılıklı, Nâsıra'dan Kana'ya giden ıssız yolda ilerleyen çıplak ayaklı için. Uyuyacak bir yeri, giyecek bir şeyi, yiyecek bir lokması yoktu. Sandığı sepeti, atları ve muhteşem ipeklileri henüz gökteydi ama inmeye başlamışlardı.

Elinde çoban değneği, kanlı ayaklarıyla toz ve taşlar arasında ilerlemekte şimdi. Bazen duruyor, değneğine dayanıp gözlerini dağlar üzerinde gezdiriyor, derken dorukların üzerindeki ışığa bakıyor: Yüksekte oturan ve insanlardan gözünü ayırmayan Tanrı'ya. Değneğini kaldırarak onu selamlıyor, sonra yeniden yürümeye başlıyor...

Sonunda Kana'ya vardılar. Köyün dışında, kuyu başında karnı şişik genç bir kadın sevinçli sevinçli su çekip testisini dolduruyordu. Tanıdılar onu. Yazın düğününe gitmiş oldukları kızdı bu. Oğlu olsun diye dilekte bulunmuşlardı.

«Dileğimiz yerine geldi,» dedi İsa, kadına gülümseyerek. Kadın kızardı, susamış olup olmadıklarını sordu. Susamışlardı, kadın da testisini başına koyup köye doğru kayboldu.

Petrus başa geçmiş eşikten eşiğe koşarak bütün kapıları çalıyordu. Esrarlı bir sarhoşluk onu sürüklüyordu. Raks ederek «Açın! Açın!» diye bağırıyordu.

Kapılar açılıyor, kadınlar görünüyordu. Gece gelmek üzereydi; çiftçiler tarlalarından dönüyorlardı. «Ne var arkadaş?» diye soruyorlardı şaşkın şaşkın. «Ne diye kapıları açtırıyorsun?»

«Rabbin günü geldi!» diye cevap veriyordu Petrus. «Tufan geldi! Tufan! Yeni gemiyi taşıyoruz biz. Bütün inananlar içeri! Bakın işte, Efendimizin elinde. Canlı adımlarla girin içeri!»

Kadınlar korkmuşlardı. Erkekler bir kaya üstünde otur

muş bulunan ve elindeki değnekle toprağa çarmıhlar ve yıldızlar çizen İsa'ya doğru yaklaştılar.

Bütün köylü halk, hastası, sakatı, çevresinde toplandı.

«Efendimiz, dokun bize de, iyileşelim. Bize güzel bir söz söyle de, kör, sakat ve cüzzamlı olduğumuzu unutalım.»

Uzun boylu, asil, karalar giyinmiş bir kadın bağırdı: «Bir oğlum vardı, çarmıha gerdiler. Onu dirilt!»

Kimdi bu asil kadın? Şaşkın çiftçiler döndüler. Köylerinden kimse çarmıha gerilmiş değildi. Sesin nereden geldiğini görmek istiyorlardı ama yaşlı kadın alaca karanlıkta kaybolmuştu.

İsa toprağa eğilmiş, haç ve yıldız çizip duruyor ve karşısındaki tepeden gelen savaş borusunu dinliyordu. Ağır, tempolu yürüyüşler duyuldu ve ansızın tunç kalkanlar ve miğferler göründü. Akşam güneşinde köylüler dönüp baktı, yüzleri karardı.

«Kahrolası avcı, avdan dönüyor. Yine asi avına çıkmış.»

«İyileşsin diye inmeli kızını köyümüze getirmiş, havanın onu iyileştireceğini sanıyor. Ama İsrail'in Tanrısı defter tutuyor ve bağışlamıyor. Kara toprağa gömecektir onu!»

«Bağırmayın serseriler, kendi de burada!»

Üç atlı geçti önlerinden. Ortalarında, Nâsıralı Yüzbaşı Rufus vardı. Atını mahmuzlayarak köylü kalabalığa yaklaştı.

«Niçin toplandınız?» diye bağırdı, kırbacını kaldırarak. «Dağılın!» Yüzü acıyla doldu. Birkaç ay içinde yaşlanıvermişti: Saçları ağarıyordu. Biricik kızının verdiği acı belini bükmüştü, sabahın birinde yatağında iken inme inivermişti kızcağıza. Böyle atılıp da köylüleri dağıtmaya kalkışırken, İsa'nın bir kenarda, taş üzerinde oturduğunu gördü. Birden parladı yüzü. Atını mahmuzlayıp yanma vardı.

«Marangozun oğlu,» dedi. «Yahudiye'den geliyorsun, hoş geldin! Ben de seni arıyordum.»

Nasıra'dan gelen havarilerle, pejmürde kılıklıları gördü, çoğunu tanıdı, kaşlarını çattı.

«Marangozun oğlu,» dedi, «başkalarının çarmıha gerilmesine yardım ettin. Dikkat et, sen de gerilmeyesin. Halka dokunma, kafalarına fikir sokma. Elim ağırdır, Roma ise ölümsüzdür.»

İsa gülümsedi. Roma'nın ölümsüz olmadığını pek iyi biliyordu ama ağzını açmadı.

Çiftçiler homurdanarak dağıldı. Biraz geride durdular ve üç başkaldırana bakmaya başladılar; çatal sakallı yaşlı biri ile iki oğluydu başkaldıranlar; lejyon askerleri tarafından ele geçirilmişlerdi, şimdi de zincire vurulmuşlar, götürülüyorlardı. Üçü de başları yukarda, Romalı miğferlere üstten bakıyorlar, kalabalığı görmeye çalışıyorlardı. Ama havada dimdik duran, öfkeli, İsrail Tanrısından başka bir şey görmüyorlardı.

Yahuda tanıdı onları. Bir zamanlar onlarla yan yana savaşmıştı. Başıyla selam verdi, ama onlar, Tanrı'nın ihtişamından gözleri kamaşmış olduğundan onu göremediler.

«Marangozun oğlu,» dedi yüzbaşı, atı üstünde eğilerek, «bizden nefret eden ve bizi öldüren Tanrılar olduğu gibi tenezzül edip bize bakmayan Tanrılar da var, aralarında öyleleri de var ki, iyi niyetli, pek esirgeyici, zavallı ölümlülerin hastalıklarını iyi ediyor. Marangozun oğlu, senin Tanrın hangisinden?»

«Bir tek Tanrı vardır,» diye cevap verdi İsa. «Küfürde bulunma yüzbaşı!»

Rufus başını salladı. «Seninle ilahiyat üstünde tartışacak değilim,» dedi. «Yahudilerden nefret ediyorum; kusura bakma ama, Tanrıyı bir türlü rahat bırakmıyorsunuz. Sana sormak istediğim bir tek sorum vardı: senin Tanrın acaba...

Sustu. Bir Yahudi'den yardım istemek üzere alçalmasına kızdı.

Ama birden, dar bir bakire yatağı belirdi hayalinde, üstünde de kıpırdamadan duran, kendisine iki iri yeşil gözle bakarak yalvaran bir genç kızın soluk vücudu...

Gururunu yuttu, bir daha eğilerek: «Marangozun oğlu, Tanrın hasta iyi edebilir mi?» diye sordu.

Can çekişirmiş gibi İsa'ya bakıyordu.

«Ha?» diye sordu, İsa'nın sustuğunu görünce.

İsa oturmakta olduğu kayanın üstünden ağır ağır kalktı ve atlıya yaklaştı.

«'Babalar koruk yediler, çocukların dişleri kamaştı.' Benim Tanrımın yasası budur.»

«Haksızlık bu!» diye bağırdı yüzbaşı ürpererek.

«Hayır, değil!» diye karşı çıktı İsa. «Baba ile oğul aynı kökten gelmedir. Birlikte çıkarlar göğe, birlikte inerler cehenneme. Birine vurursan ikisi de yaralanır; biri bir yanlışlık işlerse ikisi de ceza görür. Sen, yüzbaşı ava çıkıyor ve bizi öldürüyorsun, İsrail'in Tanrısı da senin kızına inme indiriyor.»

«Marangozun oğlu, bunlar ağır sözler. Bir zamanlar, tesadüfen Nâsıra'da seni konuşurken işitmiştim, sözlerin bir Yahudi'ye yakışmayacak şekilde daha da tatlı gelmişti o zaman. Ama şimdi...»

«O zaman konuşan Tanrı'nın hâkimiyetiydi, şimdi dünyanın sonu. Yüzbaşı, benim sözlerimi duyduğun günden beni, Adil Yargıç tahtına oturmuş bulunuyor, defterlerini açıp adaleti çağırıyor, o da elinde kılıç, gelip yanı başında durmuş bulunuyor.»

«Yani, adaletten ileri gidemeyen Tanrılardan biri midir senin Tanrın?» diye bağırdı çılgına dönen yüzbaşı. «Orada mı kalır? Geçen yaz, Galile'de sözünü ettiğin yeni sevgi müjdesi neydi o halde? Kızımın, Tanrı'nın adaletine ihtiyacı yok, onun sevgisine muhtaç. Adaleti aşan ve kızımı

iyileştirebilen bir Tanrı arıyorum ben. Bu yüzden, İsrail'de altına bakmadığım taş kalmadı seni bulmak için... Sevgi! Duyuyor musun? adalet değil, sevgi!»

«Aman tanımayan, sevgi nedir bilmeyen Romalı yüzbaşı! Kimdir vahşi ağzından bu sözleri çıkartan senin?»

«Acım ve yavrum için olan sevgim. Çocuğumu iyileştirecek bir Tanrı arıyorum, iyileştirsin de ona inanayım.»

«Mucize aramadan Tanrı'ya inananlara ne mutlu.»

«Evet, ne mutlu. Ama benim yüreğim sert, kolay kolay inanmaz. Roma'da bir sürü Tanrı gördüm kafeslerde binlercesi var hepsinden bıktım usandım!»

«Nerede kızın?»

«Burada. Köyün en yüksek noktasındaki bir bahçede.»

«Haydi gidelim.»

Yüzbaşı geldi ve atının üstünden atladı. Isa ile birlikte ilerlemeye başladılar. Arkalarından, uzaktan havariler izliyordu, daha da geride, köylü kalabalığı geliyordu. Tam o sırada sevinçten kendinden geçmiş olan Tomas, lejyonun artçıları arasında belirdi. Askerlerin ardından gidiyor, mallarını büyük kârla onlara satıyordu.

«Hey, Tomas,» diye bağırdı ona havariler, «hâlâ bizimle gelmiyor musun, ha? Şimdi mucizeyi görür ve inanırsın.»

«İlkin göreyim hele,» diye cevap verdi Tomas, «bir dokunayım.»

«Neye dokunacaksın, kurnaz tüccar seni!»

«Gerçeğe.»

«Gerçeğin dokunulabilecek yanı var mıdır ki? Ne sayıklıyorsun ulan?»

«Dokunulacak yanı yoksa, ben onu nideyim?» dedi Tomas gülerek. «Nesnelere dokunmam gerek benim. Gözlerime, kulaklarıma inanmıyorum. Ellerime inanıyorum.»

Köyün en yüksek noktasına vardılar ve badanalı hoş bir eve girdiler.

On iki yaşlarında bir kız, iki iri yeşil gözü açık, beyaz bir yatak üstünde yatıyor. Babasını görünce yüzü aydınlandı. Ruhu şiddetle sarsıldı, inmeli vücudunu kaldırmak istedi ama boşunaydı; yüzündeki sevinç sönüverdi. İsa eğilerek kızın elini avucuna aldı. Bütün gücü avucunun içinde toplanmıştı; bütün gücü, sevgisi ve esirgeyiciliği. Söz söylemeden gözlerini o iki yeşil göze dikti ve ruhunun, parmakları ucundan kızın vücuduna doğru şiddetle aktığını duydu. Kız çabayla ona bakıyor, dudakları aralanmış, gülümsüyordu.

Havariler, başta Tomas olmak üzere, ayak ucunda içeri girdiler, mallarının içinde bulunduğu torba sırtına idi, borusu da kemerine sokulmuştu. Köylüler bahçede ve dar yolda dağınık bir durumdaydılar. Herkes soluğunu tutuyor ve bekliyordu. Yüzbaşı, duvara dayanmış, kızını seyrediyor, kaygısını saklamaya çalışıyordu.

Yavaş yavaş kızın yanakları pembeleşmeye başladı, göğsü kabardı, elinden yüreğine, yüreğinden ayaklarının tabanlarına kadar tatlı bir sızlama duydu. Hafif meltemin oynattığı bir kavak ağacının yaprakları gibi içi hışırdadı. İsa kızın elinin yürek gibi attığını ve avucu içinde yeniden hayat bulduğunu duyuyordu. Tam o sırada, ağzını açıp konuştu.

«Kalk kızım!» diye yavaşça buyurdu.

Kız sakin sakin kımıldadı, sanki bir uyuşukluktan uyanıyordu; uyanıyormuş gibi gerindi, derken elini yatağın üstüne dayayarak, vücudunu kaldırdı ve bir sıçrayışta babasının kollarına atıldı. Tomas'ın fırdöndü

gözleri dışarı uğradı. Elini uzatıp, kıza değdi, gerçek olup olmadığını anlamak ister gibiydi. Havariler şaşırmış, ürkmüşlerdi. Çevresine üşüşen kalabalık bir an için haykırdı, derken dehşet içinde sustu. Babasına sarılıp öpen kızın şakrak kahkahasından başka bir şey duyulmuyordu.

Yüzü öfkeli, kötü kötü bakarak, Yahuda İsa'ya yanaştı.

«Gücünü inanmayanlara harcıyorsun. Düşmanlarına yardım ediyorsun. Bizi dünyanın sonuna mı getirdin? Bu mu ateş?»

Ama uzaklarda, karanlık göklerde, havada dönüp duran İsa duymadı bu sözleri. Kızın yataktan sıçraması herkesten çok onu korkutmuştu. Sevinçlerini tutamayan havariler çevresinde bir halka meydana getirip oynamaya başladılar. Demek her şeylerini bırakıp onun ardından gitmekle iyi etmiş oluyorlardı. Gerçeğin ta kendisiydi, mucizeler yapıyordu. Tomas zihnine bir terazi koyup tarttı. Kefelerin birine mallarını koydu, ötekine de göklerin hâkimiyetini. Kefeler bir süre

sallanıp durdular, sonra kımıldamaz oldular. Gökler hâkimiyeti daha ağır gelmişti. Evet, pek hoş bir riske girecekti: Beş verir, karşılığında bin alabilirdi. O halde, Tanrı adına ileri! diye düşündü.

İsa'ya yaklaştı. «Efendimiz,» dedi, «sizin güzel hatırınız için mallarımı yoksullara dağıtıyorum. Göklerin hâkimiyeti geldiğinde ne olur unutmayın. Sizinle gelmek için her şeyimi feda ediyorum, çünkü bugün gerçeği gördüm ve ona değdim.»

Ama İsa hâlâ uzaklardaydı. Sözleri duymuştu, ama cevap vermedi.

«Sadece borumu saklayacağım,» diye devam etti sabık tüccar, «halkı toplamak için öttürürüm. Yeni mallar satıyoruz, ölümsüz mallar, üstelik bedava!»

Yüzbaşı, kızını kollarıyla sarmış bir durumda, İsa'ya yaklaştı. «Tanrı adamı,» dedi, «sen benim kızımı canlandırdın. Buna karşılık olarak bir şey yapabilir miyim?»

«Kızım şeytanın zincirlerinden kurtardım,» diye cevap verdi İsa. «Sen de şu başkaldıranları Roma'nın zincirinden kurtar.»

Rufus başını önüne eğerek, içini çekti. «Yapamam,» diye mırıldandı üzgün üzgün, «gerçekten yapamam. Sen nasıl taptığın Tanrına kendini adamışsan, ben de Roma İmparatorluğu'na kendimi adadım. Verdiğimiz sözde durmamak doğru olur mu? Başka ne istersen söyle, yapayım. Yarın değil öbür gün, Kudüs'e gidiyorum, gitmeden elimden geleni yapayım senin için.»

«Yüzbaşı,» diye cevap verdi İsa, «bir gün Kutsal Kudüs' te çetin bir anda karşılaşacağız seninle. Senden o zaman isteyeceğim o lütfu. O zamana kadar sabır.»

Elini kızın sarışın saçları üstüne koydu, uzun bir süre öylece bıraktı. Gözlerini kapadı, başın sıcaklığını, saçın yumuşaklığını ve kadının tatlılığını duyuyordu.

«Yavrum,» dedi sonunda gözlerini açarak. «Unutmamanı istediğim bir şey söyleyeceğim sana. Babanın elinden tut ve onu doğru yola götür.»

«Doğru yol hangisidir, Tanrı adamı?» diye sordu kız.

«Sevgi yoludur.»

Yüzbaşı yiyecek ve içecek getirmeleri için emir verdi. Sofra kuruldu.

İsa ile havarilerine, «benim konuklarım olun,» dedi. «Bu gece evde yiyip içeceksiniz, kızımın dirilişini kutluyorum çünkü. Yıllardır mutluluk nedir bilmedim. Bugün yüreğim sevinçten taşıyor. Hoş geldiniz!»

İsa'ya eğildi. «Taptığın Tanrına karşı büyük bir borç duyuyorum,» dedi. «Onu bana ver, öteki Tanrılarla birlikte onu da Roma'ya göndereyim.»

«O kendiliğinden gider oraya,» diye cevap verdi İsa ve soluk almak için avluya çıktı.

Gece oldu. Yıldızlar göğe tırmanmaya başladılar. Aşağıda minik köyde, lambalar yandı, insanların gözleri pırıl pırıl parlıyordu. Bu akşam, her

günkü konuşmalar her zamankinden bir derece daha yükseğe çıktı, çünkü Tanrı iyi yürekli bir arslan gibi köylerine gelmişti.

Sofra kuruldu. İsa havarilerin arasına oturup ekmeği bölüştürdü, ama konuşmuyordu. İçinde, ruhu hâlâ kaygıyla kanat çırpıyor, büyük bir tehlikeden henüz kaçmış ya da büyük ve beklenmedik bir iş başarmış gibi duyuyordu kendini. Çevresindeki havariler de konuşmuyordu, ama yürekleri sevinçten güm güm atıyordu. Dünyanın sonu ve gökler hâkimiyeti düş değildi, sırf bir heyecan yaratıcı olay değildi, gerçekti; yanlarında oturan, yanık tenli, ayakları çıplak, öteki insanlar gibi yiyip içen, konuşan, gülen, uyuyan genç adam da gerçekten Tanrı'nın elçisiydi.

Yemek bitince ve herkes uyumak üzere yatınca, Matta lambanın altına diz çöktü, gömleğinin içinden el değmemiş defterini çıkardı, kulağının arkasından tüy kalemi aldı, boş sayfalar üzerine eğilerek uzun bir süre düşündü. Nasıl başlasaydı? Tanrı bu kutsal adamın söylediği sözleri, yaptığı mucizeleri bir bir yazsın diye, unutulmasın diye, gelecek kuşaklar onları bilsin, onlar da kurtuluş yolunu seçsinler diye, onu bu kutsal adamın yanma kalmıştı. Bu, Tanrı'nın ona verdiği bir ödevdi, şüphe etmiyordu. Okuma yazma biliyordu; bu bakımdan, ağır bir sorumluluk düşüyordu ona: Bütün kaybolmak üzere olanları yakalamak, sayfalara yazarak onları ölümsüz yapmak ödeviydi bu. Havariler, varsın ondan nefret etsinlerdi, bir zamanlar vergi toplayıcısı olduğundan varsın yanına gitmesinlerdi. Tövbe etmiş bir günahkârın, hiçbir günah işlememiş olan bir adamdan daha iyi olduğunu onlara şimdi gösterecekti.

Tüy kalemini tunç mürekkep hokkasına batırdı, sağında bir kanat hışırtısı duydu. Sanki bir melek gelmişti de yazması için kulağına bir şeyler söylüyordu. Kesin bir davranışla yazmaya başladı: «İbrahim oğlu, Davut oğlu, İsa Mesih'in nesebinin kitabıdır...»

Yazdı, yazdı; doğu, mavimsi beyaz bir parlaklıkla parlamaya ve ilk horoz ötmeye başlayıncaya kadar yazdı.

Önde borulu Tomas, yola koyuldular. Tomas borusunu çaldı, bütün köyü uyandırdı. «Hoşça kalın,» diye bağırdı, «Yakında Tanrı'nın ülkesinde görüşürüz.» İsa, havarileriyle birlikte arkadan geliyordu, hâlâ İsa'nın peşinden giden Nâsıralı pejmürde kılıklılar ve sakatlar sürüsü, Kana'dan yeni katmanlarla artmıştı. Bekliyorlardı. Bizleri unutamaz diyorlardı. Kutlu saat gelir, bize de dönüp bakar, bizi de açlıktan, hastalıktan kurtarır... Bu kez, Yahuda, kafilenin arkasında kalmıştı. Büyük torbalar bulmuştu, her kapının önünde duruyor, yarı yakarır, yarı meydan okur sesle karşısına çıkan kadınlara şöyle diyordu: «Biz, kendi tarafımızdan, siz zavallılar için çalışıyoruz, sizler kurtulasınız diye. Siz de kendinizce bize yardım edebilirsiniz, bizi açlıktan ölmeye bırakmayın. İnsanlığı kurtarmak için, azizlerin dahi yemek yemesi gerektiğini unutmayın. Biraz ekmek, peynir, kuru üzüm, hurma, bir avuç

zeytin, ne varsa verin, Tanrı hesabını tutuyor, öteki dünyada gönendirir sizleri. Bir tek zeytin tanesi verene, koca bir bağ bağışlayacak.»

Dolabını açmakta geciken bir kadın olduğunda da şöyle bağırıyordu:

«Niçin bu denli elin sıkı hanım? Yarın, öbür gün, kim bilir, belki de bu gece gökler yarılacak, ateş yağacak, neyiniz var, neyiniz yoksa yanıp kül olacak, bir, bize verdiklerinizle kalacaksınız. Kurtarılırsanız, ey zavallı yaratıklar, bana verdiğiniz ekmek, zeytin ve yağ sayesinde kurtulmuş olacaksınız!»

Ürken kadınlar dolaplarını açıyorlardı, Yahuda, köyün sonuna varmadan daha, elindeki torbalar sadakalarla dolup taşmıştı.

Kış gelmişti; toprak üşümeye başlamıştı. Yapraklarından çırılçıplak soyunmuş, sıra sıra ağaçlar üşüyordu. Zeytin, hurma, servi gibi Tanrı'nın kutsadığı ağaçlar, yaz kış, süslerini üzerlerinde tutuyorlar... İnsanlar da aynı

durumdaydı: Bütün yoksullar üşüyordu, çıplak ağaçlar gibi... Yuhanna yün entarisini İsa'nın üstüne örtmüş, annesinin sandıklarını açmak için bir an önce Kefernahum'a varmaya bakıyordu. İhtiyar Salome vaktiyle bir sürü şeyler örmüştü, gönlü asil ve cömertti. Sıcak tutacak giysileri arkadaşlarına dağıtırdı, varsın para delisi Zebedi homurdansın, kimin umurundaydı. İnatçılığıyla ve tatlılığıyla evi yöneten ihtiyar Salome'ydi.

Aklı, can yoldaşı Natanael'de olan Filipus da acele ediyordu, bütün gün Kefernahum'da iki büklüm ayakkabı ve çarık dikiyor, yama yamıyordu. Ömrü, böylece harcanmış oluyordu. Zihnini Tanrıya yükseltecek, Yakup'un merdivenini göklere dayayıp tırmanacak zamanı nereden bulacaktı! Ah bir varsam da diyordu Filipus, zavallıcığa büyük sırrı açsam, o da kurtulsa!

Taberiye'yi arkalarında, solda bırakarak, bir dönemeci döndüler. Tanrı'nın tiksindiği, kralı cehennem ateşine mahkûm, Vaftizci'nin katil Taberiye'yi. Matta, Petrus'a yaklaşıp, Erden ve Vaftizci konusunda bütün hatırladıklarını sordu; her şeyi bir bir yazmak istiyordu; ama Petrus, geri geri çekildi ve vergi toplayıcısının soluğunu duymamak için yüzünü öte yana çevirdi. Üzülen Matta kısmen dolmuş olan defterini koltuğu altına sıkıştırdı. Arkada kaldı, Taberiye'ye gidip gelen iki arabacı bulup, feci cinayet işinin nasıl olduğunu onlara sorarak, defterine kaydetti. Kralın, sarhoş olup da üvey kızı Salome'yi karşısında çıplak oynattığı doğru muydu...? Matta, yazarak ölümsüzleştirmek için her şeyi inceden inceye öğrenmek istiyordu.

Tam o sırada, Magdala'nın dışındaki büyük kuyuya vardılar. Bulutlar güneşi kaplamışlardı: Yeryüzünün üstüne soluk bir karanlık indi. Siyah yağmur iplikleri, yerle göğü birleştirmeye başladılar... Magdalena gözlerini tepe penceresine götürdüğünde, göklerin karardığını gördü. «Kış geldi,» diye mırıldandı, «elimi çabuk tutmalıyım.» İği sardı, bulmuş olduğu iyi cins yünü büyük hızla eğirmeye başladı. Üşümesin diye sevgilisi için sımsıcak

bir hırka örecekti. Ara sıra avluya bir göz atıyor, üzeri meyve yüklü, donanmış nar ağacını seyrediyordu. Narları toplamamıştı, hepsini İsa'ya saklıyordu. «Tanrının esirgeyiciliğinin sonu yok» diye düşünüyordu. «Günün birinde sevgilim yeniden bu dar sokaktan geçecektir, o zaman kucağımı narla doldurup onun ayak ucuna taşıyacağım. O da eğilip içinden bir tane alarak susuzluğunu giderecek...» Eğirirken, nar ağacına hayranlıkla bakıyor, hayalinden, hayatını geçiriyordu. Hayatı Meryem'in oğlu İsa ile başlamış ve bitmişti. Ne büyük acı, ne büyük sevinç duymuştu! Kapısını bir hırsız gibi açıp giderek, niye yalnız bırakmıştı onu? Nereye gitmişti? Toprağı kazacağına, tahta oyacağına ya da balık avlayacağına hâlâ gölgesiyle mi boğuşup duruyordu; bir eş alsaydı ya kendine (kadınlar da Tanrı'nın yaratıklarıydı) onunla yatsaydı ya? Ah, Magdala'dan bir kerecik olsun yeniden geçseydi, koşacak, içini ferahlatacak narları ayakları ucuna serecekti!

Bütün bunlar üstünde düşünür ve iği usta elleri içinde döndürürken, sokakta bağırmalar, tepinmeler ile boru sesi duydu. Heeey! Şu seyyar satıcı Tomas değil miydi bu? Derken tiz bir ses duydu.

«Açın kapılarınızı. Göklerin hâkimiyeti geldi!»

Yüreği sevinçten patlayacak gibi ayağa sıçradı Magdalena. Gelmişti! Gelmişti demek! Bütün vücudunu baştan başa soğuk ve sıcak ürpertiler kapladı. Başörtüsünü unutarak, saçları omuzlarında darmadağın dışarı fırladı. Avluyu geçip kapıda durdu. Efendisini görmüştü. Sevinç çığlığı atarak ayaklarına kapandı. «Efendimiz, efendimiz,» diye kedi gibi mırıldandı, »hoş geldiniz!»

Narları ve yeminini unutmuştu, mavimsi siyah saçları yere saçılmıştı, yine o eski lanetli koku duyuluyordu.

«Efendimiz, efendimiz, hoş geldiniz,» diyerek onu nazikçe kendi fakirhanesine doğru sürüklüyordu.

İsa eğilerek elinden tutup kaldırdı. Utanmış, büyülenmiş acemi bir güveyin, gelinini tutuşu gibi tutuyordu onu. Bedeni, baştan başa sevinçle kaplanmıştı. Yerden kaldırdığı Magdalena değildi, insan ruhuydu; kendiyse güveydi. Magdalena ürperdi, kızardı ve saçlarını yayarak göğsünü örttü. Herkes şaşkın şaşkın Magdalena'ya bakıyordu. Nasıl da solmuştu, sapsarı kesilmişti! Gözlerinin çevresinde mor halkalar vardı; diri dolgun dudakları, sulanmamış bir çiçek gibi solmuştu. İsa ile el ele yürürken, düş gördüklerini sanıyorlardı. Toprak üstünde gideceklerine sanki havada uçarak ilerliyorlardı. Bu bir düğün müydü? Arkalarından gelen sokakları dolduran pejmürde kılıklılar sürüsü düğün kafilesi miydi? Meyva yüküyle avluda görünen nar ağacı, iyi bir ruh ya da bir ev tanrıçası mıydı ya da oğul ve kızlar doğurmuş, şimdi de avluda durmuş onları seyreden, talihli, basit bir kadın mıydı?

«Magdalena,» dedi İsa alçak bir sesle, «bütün günahların bağışlandı, çünkü çok sevdin.»

Son derece mutlu olan Magdalena eğildi. «Bakireyim!» demek istiyordu, ama sevgisi öylesine taşkındı ki, ağzını açamıyordu.

Koştu, nar ağacını yağma etti, önlüğünü doldurdu ve sevgilisinin ayaklarında, serinletici kırmızı meyveden bir kule meydana getirdi. Ondan sonra Magdalena'nın tutkuyla istediği şey oldu. İsa eğildi, bir nar aldı, yardı, avuçlarını nar taneleri ile doldurdu ve iştahla yedi. Derken sırayla havariler eğilerek birer nar aldılar ve yediler.

«Magdalena,» dedi İsa, «Ne diye bana öyle tedirgin bakışlarla bakıyorsun, sanki bana elveda diyecekmiş gibi?»

«Sevgilim, doğduğum günden beri her an sana merhaba ve elveda diyorum.» Öyle alçak sesle söylemişti ki bu sözleri, yanlarında olduğundan sadece İsa ile Yuhanna işitebilmişlerdi.

Bir süre sustuktan sonra, Magdalena devam etti: «Sana bakıyorum, çünkü kadın erkeğin vücudundan çıktı, ama bedenini hâlâ onunkinden ayıramıyor. Ama senin, göğe bakman gerek, çünkü erkeksin, erkek Tanrı tarafından yaratılmıştı. Bu yüzden izin ver sana bakayım, yavrum.»

Bu önemli sözleri, bu «Yavrum»u o kadar alçak sesle söylemişti ki, İsa bile işitmedi. Ama kendi göğsü kabardı, kımıldadı, sanki oğlunu emzirecekti.

Kalabalıkta bir mırıltı duyuldu. Yeni sakallar gelmiş, bütün bahçeyi doldurmuştu.

«Efendimiz,» dedi Petrus, «homurdanıyorlar, sabırsızlanıyorlar.»

«Ne istiyorlar?»

«Güzel bir söz; bir mucize. Bir baksanız.»

İsa döndü. Yaklaşmakta olan, fırtınalı, çalkantılı havada, sürü sürü özlem dolu aralık ağızlar, kaygı içinde ona bakan gözler gördü. Kalabalık arasından yaşlı bir adam ilerledi. Kirpikleri düşmüştü, gözleri iki yarayı andırıyordu. İskelete benzeyen boynunda, her birinin içinde On Emir'den bir tanesi bulunan on muska asılıydı. Çatal asâsı üzerine abandı ve kapıda durdu.

«Efendimiz,» dedi; sesi yakınma ve acıyla doluydu, «yaşım yüz. Boynumda, hiçbir zaman ayırmadığım Tanrı'nın On Emri var. Emirlerin hiçbirine karşı gelmedim. Her yıl Kudüs'e giderim ve kutsal Yehova'ya birkaç kurban ederim. Mum yakarım, tatlı günnük yakarım. Geceleri uyuyacağıma mezmur okurum. Bazen yıldızlara bakarım, bazen dağlara ve beklerim, Rabbim insin de onu görebileyim diye. Bütün istediğim mükâfat budur... Yıllar geçip gitti böylece, hepsi de boşa gitti. Bir ayağım çukurda, yine de göremedim henüz. Niçin, niçin? Benim şikâyetim, büyük bir şikâyet efendimiz. Rabbimizi ne zaman göreceğim; ne zaman huzura kavuşacağım?»

Konuştukça öfkeleniyordu. Çok geçmeden elindeki çatal asayı yere vurarak bağırmaya başladı.

İsa gülümsedi. «İhtiyar,» diye cevap verdi, «bir zamanlar önemli bir kentin doğu kapısında mermerden bir taht vardı. Bu tahtta, sağ gözü kör bir kral, sol gözü kör bir kral ile iki gözü gören bir kral oturuyordu. Görmek için Tanrıyı çağırdılar, ama hepsi de dileklerini yerine getiremeden mezarı boyladılar. Krallar ölünce, ayağı çıplak, karnı aç bir dilenci gelip tahta oturdu. 'Tanrım,' diye fısıldadı, 'insanların gözleri doğrudan doğruya güneşe bakmaya dayanamıyor, gözleri kamaşıveriyor. Bu durumda, nasıl olur da her şeye gücü yelen sana doğrudan doğruya bakabilirler? Acı, Rabbim; gücünü ılımlat, ihtişamını azalt da, zavallı, acı çeken ben, seni görebileyim!' Derken iyi dinle bak ihtiyar! Tanrı bir ekmek parçası, içi soğuk su dolu bir tas, sıcak tutan bir giysi, bir kulübe, kulübenin önünde de bebeğini emziren bir kadın haline gelivermiş. Dilenci kollarını ileri doğru uzatarak mutlu mutlu gülümsemiş. 'Benim için alçaldın böyle. Ekmek, su, sıcak bir giysi, karım ve oğlum haline geldin seni görebileyim diye. Ve gördüm. Karşında eğilir, o sevgili, bin yüzlü yüzüne taparım!'»

Herkes susuyordu. İhtiyar, yaban öküzü gibi içini çekti

ve çatal asasını ileri doğru uzatarak, kalabalık içinde kayboldu. Derken, yeni evli bir delikanlı yumruğunu kaldırarak bağırdı: «Dünyayı yakmak için elinde ateş tutuyormuşsun diyorlar; yuvalarımızı, çoluğumuzu çocuğumuzu yakacakmışsın. Bize getirdiğini ileri sürdüğün sevgi bu mu? Bu mu adalet: Ateş mi?»

İsa'nın gözleri yaşla dolmuştu. Yeni evli bu delikanlıya acıdı. Gerçekten, getirdiği adalet bu muydu: Ateş miydi? Kurtuluşa varmanın başka yolu yok muydu?

«Ne yapmamız gerektiğini bir bir söyle bize,» diye bağırdı mal sahibinin biri, derken dirsekleriyle kalabalık arasında yol açarak yaklaştı, kulakları iyi

duymadığından cevabı işitmek istiyordu.

«Yüreklerinizi açın,» diye gürledi İsa, «dolaplarınızı açın, neyiniz var neyiniz yoksa yoksullar arasında paylaştırın. Rabbin günü gelmiştir! Cimriliği yüzünden bir tek somun, bir kavanoz yağ saklayan ya da küçük bir toprak parçasını son günlerimde yanımda kalsın diye elinde tutan kimse, o ekmekle, kavanozun ve toprağın boynuna asılmış, onu cehenneme sürüklediğini görecektir.»

«Kulaklarım vızıldıyor,» dedi mal sahibi. «Başım dönüyor, kusura bakmayın, gitmem gerek.»

Kudurmuş gibi, zengin köşküne vardı. «Bakın hele! Ayak takımı arasında bölüştürecekmişim varımı yoğumu. Adalet mi yani bu? Canı cehenneme hepsinin!» diye kendi kendine mırıldanarak ve lanet okuyarak söylenip durdu.

İsa, gözden kayboluncaya kadar arkasından bakakalmıştı. «Cehennemin kapısı geniştir,» dedi içini çekerek, «yol geniştir, çiçekler serpilmiştir üstüne. Ama Tanrı'nın ülkesinin kapısı dardır, yolu yokuştur. Yaşarken seçmek bizimdir, çünkü hayat özgürlük demektir. Ama ölüm geldi mi bir kez olan olmuştur artık, kurtuluş yoktur.»

«Sana inanmamı istiyorsan,» diye bağırdı koltuk değnekli biri, «bir mucize göster de, beni iyi et. Tanrı'nın ülkesine topal mı gireyim?»

«Ben de cüzzamlı olarak mı?»

«Ben de tek kolla mı?»

«Ya ben, kör olarak mı?»

Sakatlar, bir vücut halinde, ilerlediler ve meydan okurmuş gibi karşısında durdular. Kendilerini tutamayarak bağırmaya başladılar. Kör bir ihtiyar asâsını kaldırdı:

«İyileştir bizi,» diye ulur gibi bağırdı, «yoksa köyümüzden canlı çıkamazsın!»

Petrus ihtiyarın elinden çekti aldı asâsını. «Böyle hain bir ruh oldukça sende, hiçbir zaman göremezsin aydınlığı!»

Sakatlar bir araya geldiler, vahşileştiler. Havariler de vahşileşti, İsa'nın yanına geldiler. Dehşete düşen Magdalena kapıyı sürmelemek için elini uzattı, ama İsa durdurdu.

«Magdalena, bacım,» dedi «bahtsız bir kuşak bu, baştan başa bedenden yapılmış. Alışkanlıklar ve günahkâr vücutlarındaki birikmiş yağ, ruhlarını ezmekte. Etleri, kemikleri, içlerini deşip ruhlarını arıyorum, hiçbir şey bulamıyorum. Yazık ki bunların en iyi devası ateştir!»

Yığınlara döndü. Gözleri artık kurumuş ve amansızlaşmıştı.

«Ekmeden önce nasıl tarlaları yakarsak, iyi tohum yetişsin diye Tanrı da yeryüzünü yakacaktır. Dikenlere, burçaklara veya tergunlara tahammülü yoktur. Budur adaletin anlamı. Allahaısmarladık!»

Tomas'a döndü. «Çal borunu, gidiyoruz buradan!»

Asasını ileri doğru uzattı. Uyuşmuş kalmış olan halk yol. açtı, İsa geçti. Magdalena evine koştu, atkısını aldı yarı eğirilmiş yününü, ocaktaki toprak kabını ve yemi verilmemiş avludaki tavuklarını bırakıp evinin anahtarını yolunun ortasına atarak, arkasına bakmadan, bir şey söylemeden, atkısına sarılıp, Meryem'in Oğlu'nun ardından yürümeye başladı.

Kefernahum'a vardıklarında gece henüz gelmişti. Fırtına başları üstünden geçip gitmişti. Kuzey rüzgârı esmiş, fırtınayı güneye doğru sürmüştü.

«Evimizde güzel bir uyku çekeriz,» diyordu Zebedi'nin iki oğlu. «Büyüktür, herkese yer bulunur. Kampımızı orada kurarız.»

«Ya Zebedi Baba?» diye sordu Petrus gülerek. «Günahını bile vermez.»

Yuhanna kızardı. «Efendimize güvenin,» dedi. «Nefesi onu da iyileştirir, görürsünüz bakın.»

Ama İsa duymamıştı. Gözleri körlerle, topallarla, cüzzamlılarla dolu, önde gidiyordu... «Bütün ruhlara üfleyebilseydim ah,» diye düşünüyordu,

«ve bağırsaydım onlara, Uyan! diye. O zaman, uyandığı takdirde, beden ruhlaşır ve iyileşirdi.»

Büyük bir piyasa şehrine girdiklerinde, Tomas, öttürmek üzere, borusunu dudakları arasına yerleştirdi. Ama İsa eliyle durdurdu. «Yapma,» dedi. «Yorgunum...» Nitekim yüzü soluktu, gözlerinin çevresindeki etler morarmıştı. Magdalena bir tas su vermek için ilk kapıyı çaldı. İsa içti, gücü yerine geldi.

«Sana bir tas su borcum olsun Magdalena,» dedi ona gülümseyerek.

Öteki kadına, Yakup'un kuyusunda karşılaştığı Samiriyeli kadına, ne dediğini hatırlıyordu.

«Sana ölümsüz sudan bir tas dolusu vereceğim karşılık olarak.»

«Bana nice önce vermiştiniz onu efendimiz,» dedi Magdalena kızararak.

Natanael'in evinin önünden geçtiler. Kapı açıktı, evin efendisi avluda, incir ağacının altında duruyordu. Elinde makas, ağacın ölü yapraklarını kesiyordu. Filipus yolculardan kendini ayırıp içeri girdi.

«Natanael,» dedi, «sana diyeceğim var. Bırak şu işini,» Eve girdi. Ardından da Natanael girip lambayı yaktı. «Lambalarını, incir ağaçlarını ve evini bırak, unut artık,» dedi Filipus ona, «bırak da gel.»

«Nereye?»

«Nereye mi? Haberi duymadın mı? Dünyanın sonu geldi. Bugün yarın, gökler yarılacak ve dünya kül olacak. Acele et de gemiye bin, kurtul sen de.»

«Ne gemisi?»

«Meryem'in oğlu, Davul'un oğlu, Nâsıralı Efendimizin bağrı. Tanrı'yla konuştuğu çölden yeni döndü. İkisi konuşmuş ve dünyanın yok edilerek kurtulmasına karar vermişler. Tanrı elini Efendimizin başına koymuş: 'Git seç kurtulacak olanları' demiş. 'Yeni Nuh sensin. Bak işle, geminin

anahtarı, açıp kapayabilirsin,’ ve ona altın bir anahtar vermiş. Boynunda asılı duruyor, ama insan gözü onu göremiyor.»

«Açık konuş Filipus, aklım darmadağın oldu. Ne zaman meydana geldi bütün bu mucizeler?»

«Biraz önce dedim ya, Erden Çölü’nde. Vaftizci’yi öldürdüler, ruhu bizim Efendimizin bedenine girdi. Görsen onu tanımazsın. Değişti, vahşileşti, ellerinden kıvılcımlar çıkıyor. Daha demin Kana’da, Nâsıralı yüzbaşının inmeli kızına değer değmez kız yerinden sıçrayıp oynamaya başladı. Yemin ederim ki böyle oldu, dostluğumuza yemin ederim! Zaman kaybetmeyelim. Yürü, gel haydi!»

Natanael içini çekti. «Bak Filipus, durumum öyle iyiydi ki, o kadar çok sipariş almıştım ki. Bak şu iskarpinlere, sandallara hepsi de elimden öpüyor. İşim pupa yelken gidiyordu, şimdiyse...» Bakışları bir süre çevresinde oyalandı, sevgili aletlerine, üstüne oturup da yama yaptığı tabureye baktı, bıçağına, bizlerine, mumlu ipine, tahta çivilerine... Bir daha çekti içini.

«Nasıl bırakayım bütün bunları?» diye mırıldandı.

«Üzülme, onların altından olanlarını bulursun gökte. Meleklerin altın sandallarını onarırsın, sonsuz, sayısız siparişler alırsın. Dikersin, kesersin, bir sürü işin olur. Yalnız acele et, gel de efendimize: ‘Seninleyim!’ de, o kadar. ‘Seninleyim ve nereye gidersen, ölüme kadar senin yanında olacağım’ Hepimiz böyle yemin ettik.»

«Ölüme kadar mı?» dedi ayakkabı tamircisi ürpererek. Bedeni kocamandı, ama bir değirmenci yüreği vardı.

«Canım, söz gelişi,» diye yatıştırdı onu çoban. «Biz hepimiz böyle ant içtik, ama korkma, biz ihtişama gidiyoruz, ölüme değil. Bu adam, bir insan değil, dostum. Hayır değil, İnsanın Oğlu o!»

«Aynı şey değil mi yani?»

«Aynı şey mi? Böyle söylemeye utanmıyor musun? Peygamber Daniel bölümünü kimse okumadı mı sana? İnsanın Oğlu demek Mesih demek, yani Kral demek! Pek yakında evrenin tahtına oturacak, biz de ona katılacak olanlar onuru ve serveti bölüşeceğiz. Çıplak ayakla dolaşmayacaksın artık. Altın sandallar giyeceksin ayağına, melekler bağlarını bağlamak üzere ayaklarına eğilecekler. Natanael, iyi bir anlaşma bu bence. Kaçırma fırsatı elinden. Tomas bile katıldı bize, daha ne diyeyim bilmem. Serseri iyi şeyin kokusunu aldı, sırtındaki mintanı bile çıkarıp yoksula verdi ve koşarak geldi. Sen de koşarak gel. Şimdi Zebedi'nin evinde. Haydi yürü!»

Ama Natanael bir türlü karar veremiyordu. «Bak Filipus, sonucun sorumluluğu sana ait, karışmam bak,» dedi sonunda. «Şunu da söyleyeyim; bu iş güç gelirse bırakırım ha. Çarmıha gerilmedikçe, her şeye hazırım.»

«Peki, peki,» dedi Filipus, «bu durumda ikimiz de fazla göze batmamaya çalışırız. Ben zırdeli miyim sanıyorsun?.. Tamam mı? Haydi yürü!»

«Pekâlâ, o halde, Tanrı adına!» Kapıyı kilitledi, anahtarı mintanının içine koydu, ikisi birden kol kola, Zebedi'nin evine doğru yollandılar.

İsa ile havarileri yanan ateşin önünde ısınıyorlardı, yaşlı Salome de sevinç içinde içeri girip çıkıyordu. Bütün hastalıkları yok olmuştu. Girip çıkıyor, sofrayı düzeltiyor, göklerin hâkimiyetini getirecek olan kutsal adama yardım eden oğullarıyla övünmesi bir türlü son bulmuyordu. Yuhanna annesine eğilmiş, kulağına bir şeyler fısıldıyordu. Havarilere göz atarak, ona yaz giysileri içinde ne kadar üşüdüklerini anlatıyordu. Anne gülümsedi, içeri girip sandıklarını açtı ve yünlü giysiler çıkardı. Derken çabucak, kocası gelmeden, yoldaşlar arasında bölüştürdü. Parlak beyaz yünden olan en kalınını İsa'nın omuzlarına attı. İsa dönüp ona bakarak gülümsedi.

«Tanrı senden razı olsun, Salome ana,» dedi. «Bedene dikkat etmen doğru bir şeydir. Beden, çölü geçmek için ruhun bindiği bir devedir. Bu

yüzden ona bakmak gerekir, böylece o da dayanıklı olur.»

Zebedi gelip beklenmedik konuklara baktı. Şöyle bir selamlayıp bir köşeye oturdu. Bu haydutlar (öyle diyordu onlar için) hiç de hoşuna gitmiyordu. Kim çağırmıştı onları, gelip evine kurulmalarını kim söylemişti? Savruk karısı da güzel bir sofra hazırlamış bulunuyordu onlar için! Bu yeni bağnazın doğduğu güne lanet ediyordu. Oğullarının ikisini de çaldığı yetmiyordu sanki! Üstelik, bütün gün boyunca onlardan yana çıkan budala karısıyla tartışıp duruyordu. Kadın, oğulları için, iyi yaptılar diyordu. Bu adam gerçek bir peygambermiş: Kral olacakmış. Romalıları atıp İsrail'in tahtına oturacakmış. Derken efendim, Yuhanna sağına, Yakup da soluna geçecekmiş; sandallardaki balıkçılar değil, büyük beyler, büyük önemli beyler olacaklarmış! Ne diye bütün ömürlerini su

yüzünde çürüyerek geçireceklermiş?.. Gece gündüz, bu gibi sözlerle, daha başka fikirlere ihtiyar budala karısı, kafasının etini yiyor, ayağını yere vurarak bar bar bağırıyordu. Bazen dayanamıyor, karısına lanet okuyor, eline ne geçerse kırıp döküyordu; bazen ümitsizlik içinde boyun eğiyordu, çılgınlar gibi gölün kıyısında dolaşmaya gidiyordu. Sonunda kendini içkiye vermişti... Şimdi de daha neler! Bütün haydutlar evini işgal etmişlerdi. Dokuz tane kocaman ağız; aralarında bir de şu binlerce defa öpülen uzman Magdalena vardı. Masanın çevresinde çember şeklinde oturmuşlardı, ona dönüp bakmadılar bile… Ona, evin efendisine… Ne de müsaade almak zahmetinde bulundular. Demek bu durumlara da düşecekti. Kendi olsun, ataları olsun, demek bu asalaklar için çalışmışlar, kölelik etmişlerdi? Kudurdu, sıçrayarak bağırdı:

«Bir dakika beyler! Bu ev kimin evi, bana söyler misiniz, sizin mi benim mi? İki kere iki dört eder. Lütfen söyler misiniz?»

«Tanrı'nın,» diye cevap verdi Petrus, birkaç kadeh yuvarlamış, kafayı bulmuştu. «Tanrı'nın, Zebedi, haberi duymadın mı ki? Senin benim diye bir

şey yok artık, her şey Tanrı’nın.»

«Musa’nın yasası...» diye başladı Zebedi, ama hız almadan daha. Petrus sözünü kesti:

«Ne dedin, ne dedin? Öyle bir şey yok artık, bitti gitti, bir daha da bekleme. Şimdi İnsanın Oğlu’nun yasası var. Anladın mı? Hepimiz kardeşiz! Yüreklerimiz genişledi, yüreklerimizle birlikte, yasa da genişledi. Şimdi bütün insanlığı kucaklamakta. Bütün dünya o Vaat edilen Ülke oldu şimdi. Sınır mınır kalmadı! Ben, karşında gördüğün şu adam, Tanrı’nın sözünü uluslara ileteceğim Zebedi. Doğru Roma’ya gideceğim, gideceğim ya, gülme, imparatoru gırtlağından yakalayıp, yere çalacağım, yerine de ben geçip oturacağım. Niye olmasın yani! Efendimizin dediği gibi, artık sizler gibi balıkçılar değiliz. Balık değil avladığımız, insan. Bizden sana öğüt: Bizi iyi ağırla, bol şarap ve yiyecek getir, çünkü günün birinde, hem pek yakında büyük efendiler olacağız. Sen bize kuru bir ekmek ver, birkaç gün içinde, fırınlar dolusu ekmek sana. Hem ne ekmekler, ne ekmekler. Ölümsüz cinsten! Yiyeceksin, yiyeceksin, bir türlü bitmeyecek.»

«Zavallıcık, daha şimdiden, seni tepe aşağı çarmıha gerilmiş görüyorum,» diye homurdandı Zebedi, yeniden köşesine büzülmüştü. Petrus’un sözlerini dinledikçe, yavaş yavaş korkmaya başlamıştı. «Dilimi tutsam daha iyi olacak galiba» diye düşünüyordu. Ne olur, ne olmaz, bilinmez ki. Dünya yuvarlaktır, döner. Bir gün, bir de bakarsın, bu çılgınlar... Dışarda kalmamak için, en iyisi temkinli hareket etmek!

Havariler sakalları ardında gülüyorlardı. Petrus’un neşelenmiş, alay etmekte olduğunu biliyorlardı pekâlâ; ama içlerinden açığa vuracak kadar sarhoş olmamalarına rağmen aynı düşünceleri dokuyorlardı gizliden gizliye... Tantana, yüksek rütbe, ipek, altın yüzükler, bol bol yiyecek ve dünyayı Yahudi topuğu altında duymak: Buydu göklerin hâkimiyeti.

Zebedi Baba bir kadeh daha yuvarlayarak cesaretlendi.

«Ya sen, Hoca Efendi,» dedi, «ağzını açmayacak mısın? Bütün bu işlere başlayan sensin, şimdi ötekiler kan ter içinde laf yetiştirirken sen orada hıyar gibi soğuk soğuk oturup duruyorsun?»

«Zebedi,» diye cevap verdi İsa, «bir zamanlar pek zengin bir adam varmış, buğdayını toplamış, bağbozumunu bitirmiş ve zeytinlerini topladıktan sonra testilerini doldurup yemiş, tıka basa karnını doyurmuş, derken, gel keyfim gel, avlusunda uzanıp yatmış. ‘Ruhum’ demiş, ‘neler var nelerin. Ye, iç, sevin!’ Ama bu sözleri söylerken gökten bir ses duyulmuş: ‘Budala, budala, bu gece ruhunu cehenneme vereceksin. Biriktirdiğin bunca mal ne işine yarayacak bakalım?’... Zebedi, kulakların var, sana söylediklerimi işitiyorsun; aklın var, ne demek istediğimi anlıyorsun. Göğün bu sesi gece gündüz tepende olsun Zebedi!»

İhtiyar mal sahibi başını önüne eğip sustu.

Tam o sırada kapı açıldı ve eşikte Filipus belirdi. Ardında da koca hantal fasulye sırığı Natanael vardı. Yüreği, aynı anda iki çan çalmıyordu artık; kararını vermişti. İsa’ya yanaştı, eğilip, ayaklarından öptü.

«Efendimiz,» dedi, «Ölüme dek seninleyim.»

İsa, kıvırcık saçlı yaban öküzü başına elini koydu. «Hoş geldin Natanael. Herkes için sandal yaparsın da kendin, böyle ayağı çıplak gezersin. Pek hoşuma gitti bu. Gel sen de!» Onu sağına oturttu ve elini bir dilim ekmekle, bir kadeh şarap tutuşturdu. «Benim olman için,» dedi, «şu bir lokma ekmekle, şu bir kadeh şarabı iç bakalım.»

Natanael ekmeği yedi, şarabı içti, birden kemiklerine ve ruhuna güç aktığını duydu. Şarap, güneş gibi yükselip zihnini kapladı. Şarap, ekmek ve ruh bir oldular.

Sanki kor kömürler üstünde oturuyordu. Konuşmak istiyordu, ama pek utangaçtı.

«Konuş, Natanael,» dedi İsa ona. «Yüreğini aç da, için yatışsın.»

«Efendimiz,» diye cevap verdi, «daima yoksul bir adam olarak yaşadığımı bilmenizi isterim; günlük kazancımı günü gününe yedim bitirdim. Yasayı incelemeye vakit bulamadım hiç. Körüm, efendimiz. Bağışlayın beni... Bunu bilmenizi istiyorum. Söyleyeceğim bu kadar, şimdi kendimi daha iyi duyuyorum.»

İsa, okşar gibi yeni aydınlığa kavuşmuş adamın sırtına değdi.

«İçini çekme, Natanael,» dedi gülerek. «İki yol var Tanrı'nın bağrına giden. Biri zihin yolu, öteki yürek yolu... Bak dinle, şu hikâyeme kulak ver:

«Bir yoksul, bir zengin, bir de ahlaksız, aynı gün ölmüşler ve aynı anda Tanrı'nın huzuruna çıkmışlar. Bunlardan hiçbiri yasayı bilmiyormuş. Tanrı kaşlarını çatmış ve yoksula. 'Hayattayken yasayı niye okumadın?' diye sormuş.

«'Efendimiz,' diye cevap vermiş, 'yoksuldum, açtım. Karımı ve çocuklarımı besleyebilmek için gece gündüz köle gibi didinip duruyordum. Vakit bulamadım.'

«'Sadık kulum Hillel'den daha mı yoksuldun?' diye sormuş Tanrı öfke içinde. «'Havraya girip de, yasaya kulak vermek için verecek parası olmadığından dama çıkmış yatmış, tepe penceresinden dinlemişti. Kar yağıyordu ama işittiği sözler onu öylesine kendinden geçirmişti ki, bunun farkına varmamıştı. Sabahleyin haham havraya girdiğinde, etrafın karanlık olduğunu görmüştü. Gözlerini kaldırarak, tepedeki pencerede bir insan vücudu fark etmişti. Dama çıkmış, karların altından Hillel'i çıkarmıştı. Kucağına alıp, onu aşağı indirmiş, ateş yakarak onu yeniden hayata kavuşturmuştu. Derken bundan böyle para vermeden içeri girip dinleyebileceğini söyledi. Hillel de bütün dünyanın duyduğu ünlü haham Hillel oldu... Buna ne dersin?'

«Ne diyebilirim ki Rabbim,' diye mırıldandı ihtiyarcık ve ağlamaya başladı.

«Tanrı zengine dönmüş. ‘Ya sen, hayatındayken ne diye kulak vermedin yasaya?’ diye sormuş.

«‘Fazla zengindim. Bir sürü bağım bahçem, kölem ve derdim vardı. Nasıl yapabilirdim ki?’

«‘Harsom’un oğlu Eleazar’dan da mı zengindin,’ diye sözünü kesmiş Tanrı, ‘bin köyle, bin geminin kendisine miras kaldığı Eleazar’dan? Ama yasayı anlatan bir bilgenin nerede bulunacağını öğrenir öğrenmez neyi var neyi yoksa bırakıvermişti. Buna ne diyeceksin bakalım,’

«‘Ne diyebilirim ki Rabbim,’ diye mırıldandıktan sonra, zengin de ağlamaya başlamış.

«Tanrı, bu kez serseriye dönmüş. ‘Ya sen, yakışıklı delikanlım, sen niye kulak veremedin yasaya?’

«‘Çok yakışıklıydım, kadınlar peşimi bırakmıyordu. Bütün bu zevk ve eğlence içinde yasaya kulak verecek vakit bulamadım.’

«‘Yusuf’tan da mı yakışıklıydın, Putifar’ın karısının âşık olduğu Yusuf’tan? Öyle güzeldi ki, güneşe, parla güneş, parla da ben de parlayayım demiş ve yasayı açınca, harfler karşısında kapılar gibi açılmış, anlam da ışık ve alevlere bürünmüş bir halde dışarı çıkmış. Buna ne dersin peki?»

«‘Ne diyebilirim ki, Rabbim,’ diye mırıldanmış serseri, o da ağlamaya başlamış.

«Tanrı el çırparak, Hillel’i, Eleazar’ı ve Yusuf’u cennetten çağırmış. Gelince, onlara şöyle demiş: ‘Yoksulluk, zenginlik ve güzellik yüzünden yasayı okuyacak vakit bulamamış olan bu adamları yargılayın. Konuş Hillel. Yoksulu yargıla!’ «‘Rabbim,’ diye cevap vermiş Hillel, ‘nasıl mahkûm edebilirim onu? Yoksulluğun ne demek olduğunu biliyorum, açlığın ne demek olduğunu biliyorum. Bağışlanmak!’

«‘Ya sen, Eleazar?’ demiş Tanrı. ‘Zengini sana emanet!’ «‘Rabbim,’ demiş Eleazar, ‘nasıl mahkûm edebilirim onu? Zengin olmanın ne demek

olduğunu biliyorum, ölüm demektir! Bağışlanması gerekir!’

«‘Ya sen, Yusuf. Sıra sende. Yakışıklı da senin!’ «‘Rabbim, nasıl mahkûm edebilirim onu? Bedenin güzelliğine hâkim olmanın ne büyük mücadele gerektirdiğini, ne müthiş bir şehitlik olduğunu biliyorum. Bağışlanmalıdır!’» İsa durdu, gülümsedi ve Natanael’e baktı. Ama ayakkabı tamircisi tedirgindi.

«Peki, Tanrı ne yapmış sonra?» diye sordu.

«Tam senin yapacağım şeyi,» diye cevap verdi İsa gülerek.

Basit ayakkabı tamircisi de güldü. «Yani kurtuldum demek!» Efendisinin iki elini de tuttu ve sımsıkı sıktı. «Efendimiz!» diye bağırdı, «Anlıyorum. Tanrı’nın bağrına iki yol gider demiştiniz, zihin yoluyla, yürek yoluydu. Yürek yolunu seçtim ve sizi buldum.»

İsa kalkıp kapıya gitti. Güçlü bir yel esmeye başlamıştı, göl kuduruyordu. Gökteki yıldızlar sayısız kum taneleriydi.

Çölü hatırladı, ürperdi ve kapıyı kapadı. «Gece, Tanrı’nın büyük bir armağanı,» dedi. «İnsanın anası, yavaşça, yumuşakça gelip sarıyor insanı. Serin elini alnına koyuyor insanın, bedeninden ve ruhundan günlük kaygıları siliyor. Kardeşlerim, gecenin kucağına kendimizi bırakmanın zamanı geldi.»

Yaşlı Salome söylediklerini duydu ve ayağa kalktı. Magdalena da iki büklüm olmuş, mutlu mutlu, sevgilisinin sesini dinlediği ocak başındaki köşeden kalktı. İki kadın hasırları serdiler ve yorgan getirdiler. Yakup avluya gitti, bir kucak dolusu zeytin kütüğü getirdi ve ateşin üstüne yığdı. Yüzü Kudüs’e doğru dönük, odanın ortasında duran İsa ellerini kaldırarak derinden gelen bir sesle akşam duasını okudu: «Kapılarını aç bize Tanrım. Gün batıyor; güneş gidiyor, güneş kayboluyor. Sonsuz kapına geliyoruz. Yakarıyoruz sana: Bağışla bizi. Yakarıyoruz sana: Acı bize. Kurtar bizi!»

«Güzel düşler gönder bize Rabbim,» diye ekledi Petrus da. «Uykumda, Rabbim, eski yeşil kayığımı göreyim, kırmızı bir yelkenle!» Fazla kaçırmıştı, pek keyifliydi.

İsa, çevresinde havariler, orta yere uzandı. Evi baştan başa kaplamışlardı. Zebedi ile karısı kendilerine yer bulamayınca dıştaki bir yapıya gittiler. Magdalena da onlarla birlikte gitti. İhtiyar homurdanıp duruyordu. Rahatı kaçmıştı. Öfkeyle karısına Magdalena duysun diye bağırdı.

«Daha neler gelecek başımıza! Bir sürü yabancı gelip bizi dışarı kovdu. Bak, ne hallere düştük!»

Ama yaşlı kadın duvara dönerek cevap vermedi.

O gece Matta yine uykusuz kaldı. Lambanın altına çömeldi, kısmen dolu olan defterini mintanının içinden çıkardı ve yazmaya koyuldu. İsa'nın Kefernahum'a nasıl girdiğini, Magdalena'nın onlara nasıl katıldığını ve Efendi tarafından söylenen meseli: Bir zamanlar zengin bir adam vardı... Yazması bitince lambayı üfleyerek söndürdü, derken o da yatıp uyudu, ama biraz ayrı durdu ötekilerden, çünkü havariler henüz alışamamışlardı soluğuna.

Petrus gözlerini kapar kapamaz uykuya dalmıştı. Birden gökten bir melek indi, şakaklarını hafifçe aralayıp, bir düş halinde içine girdi. Gölün kıyısında büyük bir kalabalık toplanmış gibiydi. Hoca da oradaydı, suda sürüklenen kırmızı yelkenli, yeşil, yepyeni bir kayığa bakıyordu hayran hayran. Pruvanın arkasında, Petrus'un göğsündeki dövme balığa benzeyen bir balık parıldıyordu. «Bu güzel kayık kimin?» diye sordu İsa. «Benim,» diye cevap verdi Petrus gururla. «Git Petrus, öteki yoldaşları al gel, sonra da suyun ortasında dolaş da cesaretini seyredeyim hayranlıkla!»

«Olur efendimiz,» dedi Petrus. Kayığım ipini aldı. Öteki yoldaşlar da içine atladılar kayığın. Güzel bir rüzgâr esiyordu kıçtan, yelken şişti ve türküler söyleyerek açık denize açıldılar.

Derken ansızın bir fırtına koptu. Kayık olduğu yerde dönüp duruyor, tekne çatlayacak gibi oluyordu. Su almaya ve batmaya başladı. Yüzükoyun güverteye düşmüş olan havarilerin iniltileri yükselmeye başlamıştı. Petrus direğe yapışmış, bağırıyordu; «Efendimiz, imdat! İmdat, Efendimiz!» derken bir de ne görsünler; zifiri karanlıkta beyazlar giyinmiş İsa sular üstünden yürüyerek kendilerine yaklaşıyor. Havariler başlarını kaldırıp ona baktılar. «Hayalet geliyor! Hayalet!» diye titremeye başladılar. «Korkmayın,» dedi İsa onlara, «benim!» Petrus cevap verdi, «sahi sen misin Efendimiz, gerçeksen sensen emret de, ben de dalgalar üstünde yürüyerek sana geleyim.»

«Gel!» diye buyurdu İsa. Petrus kayıktan atladı ve dalgalar üstünde yürümeye başladı. Ama kudurmuş denizi görünce, korkudan donakaldı. Batmaya başladı, «Efendimiz, kurtar beni,» diye haykırdı, «boğuluyorum!» İsa elini uzatarak çekti çıkardı sudan. «İnancı kıt adam,» dedi, «niye korktun? Bana güvenin yok mu senin? Bak!» Dalgalara doğru elini kaldırarak, «Yatışın!» der demez rüzgâr durdu, sular duruldu. Petrus ağlamaya başladı. Ruhu bir kez daha

sınanmış oluyordu, yine utanç içinde yukarı çıkmıştı.

Çığlık atarak uyandı. Sakalı gözyaşlarıyla ıslanmıştı. Hasırın üstüne oturup, sırtını duvara yaslayarak içini çekti. Henüz uyumamış olan Matta, duymuştu.

«Ne diye içini çektin Petrus?» diye sordu.

Bir saniye kadar duymazlıktan geldi Petrus, ağzını açmadı. Vergi toplayıcısıyla konuşmak hoşuna gitmiyordu tabii. Ama gördüğü düş boğuyordu onu, yatışmak için içinden çıkarıp atması gerekti. Matta'ya doğru sürünerek ilerledi ve ona anlatmaya başladı, anlattıkça daha bir süslüyordu hikâyesini. Matta doymak bilmeden dinliyordu, her şeyi zihnine yazıyordu. Yarın, Tanrı islerse bütün bunları defterine yazacaktı.

Petrus'un konuşması bitmişti, ama yüreği göğsü içinde, düşteki kayık gibi kalkıp iniyordu. Birden korku içinde sarsıldı.

«Sakın efendimiz gece gelip de beni sınamak için açık denize götürmüş olmasın?» dedi. «Ömrümde bu kadar canlı deniz görmemiştim, bu denli canlı kayık, elle dokunulacak derecede bu kadar korku duymamıştım. Belki de düş değildi gördüğüm... Ne dersin Matta?»

«Elbette ki düş değildi. Bu mucize gerçekten yer aldı,» diye cevap verdi Matta ve ertesi gün olup bitenleri nasıl defterine yazacağını düşünmeye başladı. Çok güç olacaktı, çünkü düş olup olmadığından tamamıyla emin değildi, gerçek olup olmadığını da kesinlikle bilmiyordu. Her ikisiydi. Mucize yer almıştı, ama burada, yeryüzünde ve denizde değil... Başka bir yerde, ama nerede?

Gözlerini kapadı, nedenini bulmak için düşünmeye başladı. Derken uyku geldi, onu da aldı götürdü.

Ertesi gün durmadan sağanak yağdı, rüzgârlar yeğin esti, balıkçılar denize çıkmadılar. Kulübelerine kapanıp ağlarını onardılar ve Zebedilerde oturan acayip konuk hakkında konuştular. Dirilmiş Vaftizci Yahya olacaktı. Celladın vuruşundan hemen sonra, Vaftizci eğilip, başını almış, yerine koyarak şimşek süratiyle kaybolmuştu. Ama Hirodes bir daha onu ele geçirmesin, boynunu bir daha vurmasın diye, gidip Nâsıralı marangozun oğlunun içine girmiş, ikisi bir olmuşlardı. Gören aklını oynatıyordu. Bir kişi miydi, iki mi? İnsanı allak bullak ediyordu. Yüzüne doğru bakacak olsanız, size gülümseyen, bayağı bir insan görüyordunuz. Biraz kımıldayacak olsanız gözlerinin biri dehşetle bakıyor, insanı yer gibi oluyordu, ötekiyse insanı kendine çekiyordu. Yaklaştınız mı başınız dönüyordu. Başınıza ne geldiğinin farkına varmadan, yurdunuzu yuvanızı, çoluğunuzu çocuğunuzu bırakıp onun ardından gidiyordunuz!

Bütün bunları duyduktan sonra, ihtiyar bir balıkçı başını salladı. «Evlenmeyenlere olur böyle şeyler,» dedi. «Bütün istedikleri dünyayı kurtarmaktır, doğruluk veya hile ile. Ersuyu beyinlerine vuruyor. Tanrı rızası için hepiniz evlenin, güçleriniz kadınlarda kaybolsun, çoluk çocuk sahibi olun, içinizi yatıştırın!»

Yunus Baba önceki akşam haberi duymuştu da, kulübesinde bekleyip durmuştu. Bu böyle devam edemez diye düşündü. Öldüm mü kaldım mı, mutlaka gelir ararlar beni oğullarım. Bütün gece beklemişti, ümitle beklemişti, derken ümidini yitirmiş, sabahleyin de evlendiğinde yaptırmış olduğu ancak önemli durumlarda giydiği kaptan çizmelerini ayağına geçirmiş yırtık pırtık bir branda bezine sarılıp yağmur altında dostu Zebedi'nin evine yollanmıştı. Kapıyı açık buldu, içeri girdi.

Ateş yanmıştı. On kadar erkekle, iki kadın bağdaş kurmuş ateşin karşısında oturuyorlardı. Kadınların birini tanıdı, yaşlı Salome idi. Ötekiyse gençti. Bir yerde görmüş olmalıydı, ama nerede olduğunu hatırlayamıyordu. Ev alaca karanlıktı. Bir an döndüklerinde ve yüzleri ateşte parıldadığında, iki oğlu Petrus ile Andreas'ı tanımıştı. Ama kimse girdiğini duymadığı için dönüp bakmamıştı ona. Boyunlar ileri doğru

uzanmış, ağızlar açık, karşıda duran birini dinliyorlardı hepsi de. Ne diyordu acaba? Yunus Baba, kulaklarını dikerek ağzını açıp dinlemeye koyuldu. Ara sıra bir söz çalınıyordu kulaklarına: «Adalet,» «Tanrı,» «Göklerin hâkimiyeti...» Aynı laflar, nicedir duyduğu sözler; Bıkmıştı artık. İnsana nasıl balık yakalayacağını söyleyeceğine, ağ nasıl onarılır, kayık nasıl kalafatlanır, insan nasıl üşümez, nasıl ıslanmaz, nasıl acıkmaz bunları öğreteceklerine burada oturmuşlar gökten söz ediyorlardı! Kahrolasıcalar, yeryüzü veya denizden söz edemezler miydi? Yunus Baba kızdı. Dönüp de kendine baksınlar diye öksürdü. Kimse dönmedi. Koca bacağını kaldırdı ve

kaptan çizmesini güm diye indirdi ama boşunaydı. Hepsi de konuşan solgun adamın dudaklarına bakıp duruyorlardı.

Yüzünü çeviren sadece yaşlı Salome oldu. Ona baktı, ama görmedi. Yunus Baba ilerledi, iki oğlunun arkasına, ocağın yanı başına çömeldi. Koca elini omuzuna koyarak Petrus'u sarstı. Petrus döndü, babasını gördü, susması için parmağını dudaklarına götürerek işaret verdi, derken yeniden sanki o Yunus, kendi babası Yunus değilmiş, göreli aradan aylar geçmemiş gibi yüzünü solgun gence çevirdi. Yunus ilkin kırıldı, sonra kızdı. (Ayağını vurmaya başlayan) çizmelerini çıkardı, kaldırıp Hocanın yüzüne fırlatacaktı, o zaman belki oğullarıyla konuşabilirdi. Çizmeleri kaldırmış, hız vermek için sallamaya başlamıştı ki arkasından birinin elini tuttuğunu duydu. Döndü, Zebedi Baba idi.

«Kalk Yunus,» diye fısıldadı dostu kulağına. «Gel içeri gidelim. Zavallıcık, sana söyleyeceklerim var.»

İhtiyar balıkçı çizmelerini koltuğu altına koydu ve Zebedi'nin ardından gitti. Evin içine girdiler, Salome'nin sandığı üstüne yan yana oturdular.

«Yunus,» diye söze başladı Zebedi, sözleri ağzında geveliyordu, öfkesini yatıştırmak için fazla içmişti. «Yunus, sille yemiş arkadaşım benim, iki oğlun vardı, sil onları. Benim de iki oğlum vardı, ben sildim. Görünüşe bakılırsa babaları Tanrı'ymış onların, bu durumda ne diye burnumuzu sokuyoruz? Sen de kim oluyorsun kırçıl sakal?., der gibi bakıyorlar insana... Dünyanın sonu geldi, zavallı Yunus'um benim!

«İlkin ben de öfkelendim. Zıpkını yakalayıp kovmaya kalktım. Ama baktım ki işin çıkar yanı yok, kabuğuma döndüm, anahtarları onlara verdim. Karım da onların kafasında zavallıcık. Biraz bunadı, biliyor musun? Sakın kimseye söyleyeyim deme, işte buydu sana söylemek istediğim. Ne diye aldatalım kendimizi. İki kere iki dört eder: Yenildiğimiz, gün gibi açık!»

Yunus Baba yeniden çizmelerini ayağına geçirdi ve branda bezine sarıldı. Sonra başka bir sözü olup olmadığını anlamak için Zebedi'ye baktı. Zebedi susuyordu, Yunus kapıyı açtı, göğe baktı, yere baktı: Zifiri karanlıktı; yağmur, rüzgâr... Dudakları kımıldadı: «Yenildik,» diye homurdandı, «yenildik,» derken çamur içinde bata çıka kulübesinin yolunu tuttu.

Yunus ıkına sıkına yolda ilerlerken, Meryem'in oğlu ayalarını ateşe tutmuş, alevlerde saklanan, insanlara sıcaklık veren Tanrı'nın ruhuna dua ediyor gibiydi. Yüreği açılmıştı. Avuçlarını uzatarak konuştu:

«Yasayı ve benden önce gelen peygamberleri silmeye gelmedim. Eski buyrukları silmeye gelmedim, onları genişletmek için geldim. Musa'nın tabletlerinde: Öldürmeyeceksin! diye yazılmıştı. Ben diyorum ki, kardeşine kızan ve ona elini kaldıran, ya da ona kötü bir söz söyleyen cehennem ateşine atılacaktır. Musa'nın tabletlerinde: Zina yapmayacaksın! diye yazılmıştı. Ben diyorum ki şehvetle bir kadına bakan kimse gönlünde zina işlemiş sayılır. Kirli bakış şehvet düşkünü cehenneme sürükler...

«Yasa, ananıza babanıza saygı göstermenizi söyler; ben diyorum ki, yüreğinizi aileniz içinde hapsetmeyin. Çıksın oradan, bütün İsrail'i kucaklasın, Hermon Tepesi'nden, İdumea Çölü'ne, hatta daha ötelere: Doğuyu, batıyı, bütün evreni. Babamız Tanrı, anamız topraktır. Yarımız toprak, yarımız göktür. Ananıza babanıza saygı göstermeniz, gök ile toprağa saygı göstermeniz demektir.»

Yaşlı Salome içini çekti. «Sözlerin pek sert efendimiz, bir ana için pek sert.»

«Tanrı'nın sözü daima serttir,» dedi İsa.

«Al iki oğlumu da,» diye mırıldandı yaşlı ana, ellerini kavuşturarak. «Al onları, şenindir.»

İsa, çocukları elinden giden anneyi dinledikçe, dünyanın bütün oğullarının ve kızlarının kendi boynunda asılı olduğunu duyuyordu. Mavi

muskaların boynundan sarktığı, herkesin günahını çölde gördüğü kara erkek keçiyi hatırladı. Sessizce ona iki oğul vermiş olan yaşlı Salome'ye eğildi. Sanki ona, bak, işte boynum, as oğullarını oraya, der gibiydi...

Ateşe bir avuç dolusu asma dalı attı. Alevler çevresini sardı. İsa, bir süre ateşin ıslık çalarak dalları yakışını seyretti, derken yeniden arkadaşlarına döndü:

«Anasını babasını benden daha çok seven benimle gelmeye layık değildir; oğlunu ve kızını benden daha çok seven benimle gelmeye layık değildir. Eski buyruklar bizi tutacak güçte değil artık, eski sevgiler de.»

Bir süre durduktan sonra devam etti: «İnsan bir sınırdır, toprağın bitip göğün başladığı sınır. Ama bu sınır durmadan kendini ileri götürüyor ve göğe doğru ilerliyor. Onunla birlikte Tanrı'nın buyrukları da ileri gidiyorlar. Tanrı'nın buyruklarını Musa'nın tabletlerinden alıp onları genişletiyorum, ilerletiyorum.»

«Tanrı'nın buyruğu değişiyor mu yani Efendimiz?» diye sordu Yuhanna şaşırarak...

«Hayır, sevgili Yuhanna. Ama insanın yüreği genişliyor ve Tanrı'nın buyruğundan daha fazlasını içine alabiliyor.»

«İleri o halde,» diye bağırdı Petrus ayağa sıçrayarak. «Niye oturuyoruz? Yeni buyrukları dünyaya yayalım haydi.»

«Yağmur dininceye kadar bekleyelim de ıslanmayalım,»

diye ıslık çalar gibi bir ses çıkardı Tomas alaylı alaylı.

Yahuda kızgın kızgın başını sallıyordu. «İlkin Romalıları kovmamız gerek,» dedi. «Ruhlarımız serbestliğe kavuşturmadan ilkin bedenlerimizi kurtaralım, her şey sırayla. Yapıya damdan başlamayalım. İlkin temel gelir.»

«Temel ruhtur Yahuda.»

«Temel bedendir bana göre!»

«İçimizdeki ruh değişmezse Yahuda, dışımızdaki dünya hiçbir zaman değişmez. Düşman içtedir, Romalılar içimizde, kurtuluş içimizden başlar!»

«İlkin Romalıları atacağız!» diye bağırdı yeniden boğulur gibi. «İlkin Romalıları!»

«Peki nasıl atarız?» diye sordu Natanael, tedirgin olmaya başlamış, yan yan kapıya bakıyordu. «Nasıl? Söyler misin İskariyot?»

«Devrimle! Makabileri hatırlayın! Yunanlıları kovmuşlardı. Şimdi sıra bizde, Romalıları kovmak için yeni Makabiler gerek. Sonradan, her şey yeniden elimize geçince, yoksulu zengini, haksızlığa uğrayanı, haksızlık yapanı ayarlarız.»

Kimse ağzını açmıyordu. Havariler hangi yolu seçeceklerinden emin değildi. Birbirlerine bakıp duruyorlar, bekliyorlardı. İsa düşünceli düşünceli alevlere bakıyordu... Görünen ve görünmeyen dünyalarda sadece bir şeyin var olduğunu, ruhun var olduğunu ne zaman anlayacaklardı.

Petrus kalktı. «Kusura bakmayın ama,» dedi, «bunlar karmaşık sözler, anlayamıyorum ben. Tecrübe hangisinin temel olduğunu bize gösterecektir. Bekleyelim hele, bakalım ne olacak. Efendimiz, Yeni Müjdeyi insanlara iletmek için bize müsaade et. Dönünce yeniden tartışırız bu konuyu.»

İsa başını kaldırdı ve gözlerini havarileri üstünde gezdirdi, Petrus'a, Yuhanna'ya ve Yakub'a başıyla işaret etti. İlerlediler, İsa ellerini başları üstüne koydu.

«Hayır duam sizinledir,» dedi. «Müjdeyi insanlara yayın. Korkmayın Tanrı sizi avucu içinde tutacaktır, mahvolmanıza

bırakmayacaktır. Buyruğu olmadan tek bir kırlangıç bile düşemez gökten, sizlerse nice nice kırlangıçlara bedelsiniz. Tanrı sizinle olsun! Dönmekle gecikmeyin ve boyunlarınızda binlerce ruh asılı gelesiniz. Sizler benim elçilerimsiniz.»

Üç elçi İsa'nın hayır duasını aldılar. Kapıyı açıp, fırtınaya daldılar. Her biri de başka bir yola saptı.

Günler geçiyordu. Zebedi'nin avlusu sabah doluyor, akşamları boşalıyordu. Hastası, topalı ecinniler dört bir yandan geliyordu. Kimi ağlıyor, kimi öfkeden bağırıyor ve İnsanın Oğlu'nun bir mucize yaratıp iyi etmesini istiyordu. Tanrı onu bu iş için göndermemiş miydi? Çıksaydı ya avluya!.. İsa günler boyunca bu sözleri duydukça üzülüyordu. Avluya çıkıyor, her birine dokunarak şöyle diyordu. «İki türlü mucize vardır kardeşlerim, bedenin mucizeleriyle ruhun mucizeleri. Sadece ruhun mucizelerine inanın. Tövbe edin ve ruhlarınızı arıtın, ruhlarınız temizlendi mi bir kez, bedenleriniz de temizlenmiş demektir. Ruh bir ağaçtır. Hastalık, sağlık, cennet ve cehennem onun meyvalarıdır.»

Çoğu inanıyordu bu sözlere, inanır inanmaz da kanlarının uyanıp, uyuşuk bedenlerinde dolaştığım duyuyorlardı... Koltuk değneklerini atarak dans etmeye başlıyorlardı. Bazıları da İsa sönük gözlerine değer değmez, ışığın, parmakları ucundan aktığını duyuyorlardı. Göz kapaklarını kaldırıyorlar ve sevinçten haykırıyorlardı, dünyayı görüyorlardı böylece!

Matta, tüy kalemi elinde, gözleri ve kulakları açık, bekliyordu. Tek bir sözün bile kaybolmasını istemiyor, her şeyi topluyor ve kâğıda aktarıyordu. Böylece yavaş yavaş, günden güne İncil, Müjde meydana geliyordu. Kökleniyor, dallanıyor, meyve vermek, doğanları ve doğacakları beslemek üzere bir ağaç halini alıyordu. Matta, Kitabı Mukaddes'i ezbere bilirdi. Hocanın söyledikleri ve yaptığı işlerin, çağlarca önce başka peygamberlerin sözlerine nasıl uyduğunu görüyordu; ara sıra, kehanetlerle İsa'nın hayatının uymaması, insanın zihninin, kutsal metnin gizli anlamını anlamaya şevk göstermemesindendi. Tanrı'nın sözünün yedi kat anlamı vardı, Matta da uyuşmayan unsurların hangi katta eşlerini bulabileceğini araştırmak için çabalıyordu. Bazı şeyleri zorla uygun düşürse dahi, Tanrı bağışlar diyordu!

Bağışlamakta da yetinmezdi, çünkü böyle olmasını istiyordu. Matta tüy kalemini ne zaman eline alsa, melek geliyor ve ne yazacağını kulağına söylemiyor muydu?

Bugün, ilk kez olmak üzere, Matta nereden başlayacağını ve İsa'nın hayatıyla sözlerinin nasıl ele alınması gerektiğini anlamış bulunuyordu. İlkin nerede doğduğunu, anasını, babasını, atalarının kim olduklarını, on dört kuşak geri giderek yazdı. Nâsıralı yoksul bir ana babaya Marangoz Yusuf ve Yoakim ile Anna'nın kızı Meryem'e verilmişti çocuk... Matta tüy kalemini aldı, zihnini aydınlatması ve güç kuvvet vermesi için sessizce Tanrı'ya yalvardı. Ama güzel bir yazıyla, sayfaya ilk sözleri yazmaya başlar başlamaz, parmaklan katıldı. Melek onu yakalamıştı. Havada öfkeli kanat çırpışları duymuş, şu sözler de kulağına çınlamıştı: «Yusuf'un oğlu değil o! Peygamber İsa'ya ne der: «Bakın, bakire birinin rahmine bir çocuk düşecek ve bir oğul doğuracak.»... Yaz: Meryem bakireydi. Başmelek Cebrail, herhangi bir erkek eli değmeden eve indi ve ona dokunarak: «Selam Meryem, Rab bütün esirgeyiciliğiyle seninledir!» der demez rahmi meyve verdi... Duydun mu? Böyle yazacaksın sen de. Hem Nâsıra' da değil: Hayır, Nasıra'da doğmamıştı. Peygamber Mikail'i unutma: «Ve sen Beytlehem, Yahudiye'deki binlercesinin arasında küçüksen de İsrail'in yöneticisi olacak O kimse, kötü tâ eski zamanlara, eziyete giden O kimse senden çıkacaktır»... Bu bakımdan İsa Beytlehem'de doğmuştu ve bir ahırda dünyaya gelmişti. Şaşmaz mezmur ne der: «Kuzuların meme emdiği ahırdan aldı onu, Yakup'un sürüsünün çobanı yapmak için. Niye durdun? Elin serbest, yaz!» Ama Matta kızmıştı. Sağındaki görünmeyen kanatlara döndü, yavaş yavaş homurdandı, uyuyan havariler duymasın diye: «Doğru değil.

Yazmak istemiyorum, yazmayacağım!» Havada alaylı bir kahkaha duydu, bir ses şöyle diyordu: «Doğruyu yanlışı nasıl anlarsın sen, sen ki bir avuç

toprak! Yedi katı vardır hakikatin. En üste Tanrı'nın hakikati vardır ki insanların hakikatine hiçbir bakımdan benzemez. İşte bu hakikati bağırıyorum kulağına, ey İncil Vaizi Matta... Yaz: 'Ve üç müneccim büyük bir yıldızı izleyerek gelip bebeğe secde ettiler...'»

Matta'nın alnından ter fışkırıyordu. «Yazmıyorum! Yazmıyorum!» diye bağırdı, ama eli sayfa üstünde gidip geliyor, yazıyordu.

İsa, Matta'nın çabalamasını uykusunda duymuş, gözlerini açmıştı. İki büklüm lamba altında oturmuş, gıcırdayan kamış kalemin kırılacak gibi sayfa üzerinde gidip geldiğini gördü.

«Matta, kardeşim,» dedi ona sakince, «niye inildiyorsun? Kimdir üzerindeki?»

«Sorma efendimiz,» diye cevap verdi; kalemi hâlâ üstünde gidip geliyordu. «Acele yazmam gerek. Sen yat uyu.»

İsa, Tanrı'nın üzerinde olabileceğini duydu. Kutsal huzuru tedirgin etmemek için gözlerini yeniden kapadı.

Günler, geceler gelip geçtiler. Aylar doğup battılar. Yağmur, soğuk, ocakta ateş sürüp gitti; azizler, yaşlı Salome'nin evinde nöbet beklediler... Kefernahum'un yoksulu ve acılı kişileri yeni avutucunun sözlerini dinlemek üzere günlük işlerinden sonra geliyorlardı. Yoksullar, dertler çoktu, sefil kulübelerine zengin ve avutulmuş dönüyorlardı. Bağlarını, kayıklarını ve sevinçlerini topraktan alıp göğe dikiyordu; göğün, yeryüzünden nasıl daha güvenilecek olduğunu anlatıyordu onlara. Bahtsızların yürekleri sabır ve ümitle doluyordu. Zebedi'nin vahşi yüreği bile ehlileşiyordu. Yavaş yavaş İsa'nın sözleri ona da işlemeye, zihnini sarhoş yapmaya başlamıştı. Bu dünya inceliyor ve başı üstünde sonsuzluk ve kaybolmaz servetten meydana gelmiş yeni bir dünya yüzüyordu. Bu acayip yeni dünyada Zebedi ile oğulları ve yaşlı Salome, hatta beş kayığı ile içi dolu sandıkları sonsuzca yaşıyorlardı. Bu beklenmedik konukların gece gündüz evinde kalmaları,

masalarında oturmaları karşısında, en iyisi homurdanmamak gerekti. Karşılığını görecekti bütün bunların.

Kışın ortasında güneşle donanmış durgun günler geldi. Güneş parladı, yeryüzünün çıplak kemiklerini ısıttı ve Zebedi'nin avlusundaki badem ağacını aldattı: Ağaç ilkbaharın gelmiş olduğunu sanıp goncalanmaya başladı. Dere kuşları bu sıcak, esirgeyici günleri bekliyorlardı, çünkü yumurtalarını kayalara bırakmak istiyorlardı. Tanrı'nın kuşlarının hepsi de ilkbaharda yavru çıkarır, ama dere kuşu kışın ortasında yapar bu işi. Tanrı onlara acımıştı, sırf onlar için güneşin kış

ortasında günlerce parlamasını buyurmuştu. Sevinç içinde, bu su kuşları Genasaret'in kayaları ve ılık suları üstünde uçuyorlar, sözünde bir kez daha durduğu için cıvıldayarak Tanrı'ya şükrediyorlardı.

Bu hoş günlerde geri kalan havariler balıkçı kayıklarına ve çevre köylere uzanmışlar, onlar da kanatlanmak istiyorlardı. Filipus ile Natanael dostları köylüler ve çiftçilerle buluşup Tanrı'nın sözünü onlara iletmek için yola çıktılar. Andreas ile Tomas da balıkçıları ele geçirmek için göle doğru gittiler. Ele avuca sığmaz Yahuda kendi başına dağlara çıktı, öfkesinin bedeninden süzülüp çıkmasını istiyordu. Efendisinin davranışlarının çoğu hoşuna gitmişti gitmesine, ama bazı şeyler de vardı ki, bir türlü sindiremiyordu içine. Bazen İsa'nın ağzından vahşi Vaftizci gürlüyordu, ama bazen o eski marangozun oğlu yine meliyordu: Sevin! Sevin! diye... Ne sevgisiydi, ey kâhin? Kimi sevecektin ki? Dünya kangren olmuştu, neştere ihtiyacı vardı, böyle düşünüyordu!

Evde kalan, bir Matta olmuştu. Ayrılmak istemiyordu, Hoca konuşurdu ola ki, Matta, İsa'nın sözlerinin yel tarafından alıp götürülmesini istemiyordu: Bir de bakarsınız bir mucize yapabilirdi? Matta'nın onu anlatması için gözleriyle görmesi gerekti. Sonra nereye gidebilir, kiminle konuşabilirdi ki? Kimse ona yaklaşmazdı, çünkü vaktiyle vergi toplayıcılığı

yapmıştı. Böylece evde kaldı ve köşesinden, gizli gizli avluda goncalanan badem ağacı altındaki İsa'ya bakmaya başladı. Ayak ucunda Magdalena vardı, sessiz sessiz bir şeyler söylüyordu ona. Matta bir tek kelime yakalarım diye koca kulağını dikti, ama boşunaydı. Bütün görebildiği İsa'nın acıklı ifadeli yüzü ile ikide bir Magdalena'nın saçlarına dokunan eliydi.

Sebt günüydü, hacılar uzak köylerden, Taberiye'den çiftçiler, Genasaret'ten, balıkçılar, dağlardan çobanlar, sabahın erken saatinde yola çıkmışlar, yeni peygamberin cennet, cehennem, zavallı insanlık ve Tanrı'nın esirgeyiciliği üstüne

konuşmasını dinlemeye geliyorlardı. Gidip onu alacaklar, ─güneş pırıl pırıldı eşsiz bir gündü─ yeşil yamaca götürecekler, kendileri de sıcak çimenlerin üstüne yayılıp onu dinleyeceklerdi; kim bilir belki de ilkbahar çimenleri üstünde tatlı tatlı uyurlardı da… Böylece kapı kapalı olduğundan, sokakta toplanıp, hocanın dışarı çıkması için seslendiler.

«Magdalena bacım,» dedi İsa, «dinle bak, halk beni almaya geldi.»

Ama efendisinin gözlerine dalmış bulunan Magdalena işitmemişti sözlerini. Kendisine deminden beri söylediklerinden hiçbir şey işitmemişti. Sadece sesinin tatlılığı ile kıvanç duymuştu, yetmişti o ses, her şeyi söylemişti ona, O bir erkek değildi, sözlerine ihtiyacı yoktu. Bir keresinde İsa'ya şöyle demişti: «Efendimiz, bana niçin gelecek hayattan söz ediyorsun? Biz erkek değiliz, başka, sonsuz bir hayat ihtiyacı duymayız, kadınız biz, bizler için erkeklerle geçirdiğimiz bir an sonsuz cennettir, sevdiğimiz erkekten uzak bir an ise, sonsuz cehennem. Biz bu yeryüzünde sonsuzluğu yaşıyoruz.»

«Magdalena, bacım,» dedi yine İsa ona. «Halk beni istiyor. Gitmeliyim.» Kalktı, kapıyı açtı. Yol, ateşli gözler ve bağıran ağızlar, ellerini uzatan, inildeyen hastalarla doluydu... Magdalena kapıda göründü, bağırmamak için

eliyle ağzını kapattı. «Halk yabani hayvanlardır, vahşi kana susamış hayvanlar, onu yutacaklar,» diye mırıldandı, onun, başa geçmiş sakin sakin yürüdüğünü, arkasından da haykırarak giden halkı görünce...

İsa, gölün üstünden yükselen dağa doğru uzun adımlarla ilerledi, bir zamanlar üstüne çıkıp, yığınlara doğru, kollarını açtığı dağdı bu, «Sevin! Sevin!» diye bağırmıştı. Ama o günden bu güne, zihni haşinleşmişti. Çöl yüreğini sertleştirmişti; hâlâ Vaftizci'nin yakıcı dudaklarını duyuyordu. Kehanetler parlayıp sönüyordu içinde, Tanrısal, insandışı bağırışlar canlanıyor ve Tanrı'nın kızları Cüzzam, Çılgınlık ve Ateşin, gökleri yırtarak indiğini görüyordu.

Tepenin doruğuna varınca, ağzını açtığında, eski peygamber, içinden sıçrayarak şöyle bağırmaya başladı:

«'Korkunç ordu dünyanın öteki ucundan böğürerek geliyor, müthiş ve hızlı olarak geliyor. Savaşçıların hiçbirinin yorgunluktan topalladığı yok, hiçbiri uykulu değil, aralarında uyuyan da yok. Gevşek tek bir kemer, çözülmüş bir tek ayakkabı bağı yok. Mızraklar sivri, yaylar gergin: At nalları sert taştan, araba tekerlekleri fırtınadan. Dişi arslanlar gibi kükrüyor. Yakaladığını dişleriyle havaya kaldırıyor, kimse kurtaramaz artık onu!'»

«Ne ordusudur bu?» diye bağırdı bir ihtiyar, beyaz saçları diken diken olmuştu.

«Ne ordusudur bu? diye soruyorsunuz, sağırlar, körler, budalalar!» İsa elini göğe kaldırdı. «Tanrı'nın ordusudur, bre sefiller! Uzaktan bakıldığında, Tanrının savaşçıları melekler gibi görünür, ama yukarda alevlere yakındır. Ben kendim, şimdi üstünde durduğum şu kaya üzerinde, geçen yaz melek olduklarını sanmıştım, sanmıştım da bağırmıştım: Sevin! Sevin! diye. Ama Çöl Tanrısı şimdi gözlerimi açmış bulunuyor. Gördüm artık. Alevdir onlar! 'Sizlere artık tahammül edemiyorum' diye bağırıyor Tanrı, 'İniyorum!' Kudüs'te, Roma'da iniltiler, dağlarda mezarlarda iniltiler duyuluyor hep.

Toprak, çocukları için ağlıyor. Tanrı'nın melekleri, yanıp kavrulan toprağa iniyorlar, fenerleriyle Roma'nın, Kudüs'ün nerede olduğunu araştırıyorlar. Parmakları arasında kül oluveriyor, kokluyorlar... Roma herhalde bu olacak, şu da Kudüs, diyorlar ve küllerini rüzgâra savuruyorlar.»

«Kurtuluş yok mu?» diye seslendi genç bir anne, bebeğini bağrına bastırarak. «Yani benim ve oğlum için.»

«Var!» diye cevap verdi İsa. «Her selde Tanrı bir gemi yapar ve onu gelecekteki dünyanın mayasına bırakır. Anahtarı bende!»

«Maya olarak kim kurtulacak? Kimi kurtaracaksın? Henüz vakit var mı bizler için?» diye bağırdı ihtiyar bir erkek, alt çenesi titreyerek.

«Evren önümden geçiyor ve ben seçiyorum. Bir yanda, bütün fazla yiyip içenler, fazla öpüşenler. Öte yanda, dünyanın açları ve boyunduruk altında olanları var. Açlıktan ölenleri ve baskı altında olanları seçiyorum. Yeni Kudüs'ü üzerlerine kuracağım taşlar bunlar.»

«Yeni Kudüs'ü mü?» diye bağırdı halk, gözleri parıldayarak.

«Evet Yeni Kudüs'ü, Tanrı bana sırrını verinceye kadar ben de bilmiyordum. Sevgi ancak alevlerden sonra gelebilir. Çünkü bu dünya kül olacaktır, Tanrı sonradan yeni bağını üstüne kuracaktır. Külden daha iyi gübre olamaz!»

«Külden daha iyi gübre olamaz!» dedi kendisininkine benzeyen, yalnız biraz daha derinden gelen, daha mutlu, sevinç dolu boğuk bir ses. İsa şaşkın, dönünce, Yahuda'yı gördü. Korktu, çünkü Kızılsakal'ın yüzünde, sanki gelen alevler üzerine düşmüş gibi şimşekler çakıyordu. Yahuda ileri atılıp İsa'nın ellerine yapıştı.

«Efendimiz,» diye fısıldadı beklenmedik bir yumuşaklıkla, «Efendim benim...

Yahuda ömründe böyle yumuşak konuşmamıştı kimseyle. Utandı. Eğilerek, bir şey soruyormuş gibi yaptı, ne sorduğunu kendi de bilmiyordu;

derken minnacık, turfanda bir gelincik çiçeği bulup kopardı.

Akşamleyin, İsa dönüp bir kez daha ocak başındaki sandalyesine oturarak ateşe bakmaya başladığında, birden içindeki Tanrı'nın acele etmekte olduğunu, artık beklemesine dayanamadığını duydu. Üzüntü, öfke ve utanç onu eziyordu. Bugün bir kez daha konuşmuş ve alevleri halkın üstüne savurmuştu. Basit balıkçılar ve çiftçiler bir an korkmuşlar, ama hemen eski hallerini alıp durulmuşlardı. Bütün bu tehditler onlara peri masalı gibi geliyordu, çoğu sesini ninni gibi dinlemiş, sıcak çimenler üstünde uyuyakalmıştı.

Tedirgin bir halde, sessiz sessiz ateşi seyrediyordu. Magdalena köşede durmuş, ona bakıyordu. Konuşmak istiyordu, ama göze alamıyordu. Bazen bir kadının sözleri erkeğe sevinç verir, bazen de öfke. Magdalena bunu bildiği için susuyordu.

Çıt çıkmıyordu. Ev balık ve biberiye kokuyordu. Avluya açılan pencere açıktı. Yakın bir yerde muşmula ağacı çiçek açmış olmalıydı, çünkü tatlı, biberi andıran kokusu akşam meltemiyle içeri gitmişti.

İsa kalkıp pencereyi kapadı. Bütün bu ilkbahar kokuları insanı ayartmak için bire birdi; ruhun havasına uymazdı. Gitmenin ve kendine uygun havayı bulmanın zamanıydı. Tanrı acele ediyordu.

Kapı açıldı. Yahuda içeri girip, mavi gözlerini acele acele odada gezdirdi. Hocanın gözlerinin ateşe takılı olduğunu gördü; uzun butlu Magdalena'yı, uyuyakalmış horlayan Zebedi'yi ve lambanın altında yazıp çizen ve kâğıdını mürekkep lekeleriyle dolduran yazıcıyı gördü... Başını salladı. Bu muydu büyük savaşları? Bu şekilde mi dünyayı fethe çıkacaklardı? Bir kâhin, bir kâtip, namusundan şüphe edilen bir kadın, birkaç balıkçı, bir ayakkabı tamircisi, bir seyyar satıcı, hepsi de Kefernahum'da, yan gelmiş, yatıyorlar! Bir köşeye büzülüp kaldı. Yaşlı Salome sofrayı kurmuş bulunuyordu.

«Aç değilim,» diye homurdandı, «uykum var,» gözlerini kapadı, nerdeyse yemeye oturacak olanları görmek istemiyordu. Kapıdan bir pervane girdi, lambanın alevleri çevresinde kanat çırptı, bir an için gidip İsa'nın saçlarında oynadı, derken odayı çepeçevre dolaşmaya başladı.

«Bir konuk geliyor,» dedi Yaşlı Salome. «Sevinçle karşılayacağız onu.»

İsa ekmeği kutsadı, bölüştürdü ve yemeye başladı. Herkes susuyordu. Yemek için uyanmış olan Zebedi Baba bu kadar sessizlikten boğulur gibi oldu. Artık dayanamıyordu.

«Konuşsanıza çocuklar!» dedi, yumruğunu güm diye masanın üstüne indirerek. «Ne oldu yani? Cenaze evinde miyiz ne? Duymadınız mı: Üç dört kişi oturur, yer de, Tanrı'dan söz etmezse, cenaze yemeğinde olsunlar daha iyi. Nâsıralı ihtiyar haham, Tanrı selamet versin, bir keresinde bana böyle demişti, hâlâ hatırlarım. Böyle işte, konuş Meryem'in oğlu. Tanrıyı yeniden evime getir! Kusuruma bakma, sana Meryem'in oğlu diyorum, çünkü hâlâ ne diyeceğimi bilemiyorum sana. Kimi sana marangozun oğlu diyor, kimi Davut'un oğlu, kimi Tanrı'nın, kimiyse İnsanın Oğlu diyor. Kim ne diyeceğini bilemiyor. Dünyanın henüz karar veremediği belli.»

«Zebedi Baba,» diye cevap verdi İsa, «Tanrı'nın tahtı çevresinde sayısız ordular dolaşıyor. Sesleri gümüşlen, altından akarsu gibi duru ve Tanrı'yı ululuyorlar, ama uzaktan. Hiçbir melek yanına gidemiyor, biri hariç olmak üzere.»

«Hangisi o?» diye sordu Zebedi, mahmur gözlerini ardına kadar açarak.

«Sessizlik meleği,» diye cevap verdi İsa ve başka söz söylemedi.

Evin efendisi boğuluyordu, kadehini şarapla doldurdu, bir yudumda gönderdi.

Bu konuğun sevinç öldüren biri olduğuna şüphe yok, dedi kendi kendine. İnsan masada arslanla oturmuş gibi sanki... Bu fikir aklına gelir gelmez, ürktü ve ayağa kalktı.

«Gidip Yunus Babayı bulayım da şöyle açık insanlar gibi konuşalım,» dedi kapıya doğru giderek. Tam o sırada ana avluda hafif ayak sesleri duyuldu.

«Bakın, konuğumuz geldi işte.» dedi yaşlı Salome ayağa kalkarak. Hepsi de dönüp baktılar. Eşikte ihtiyar Nâsıralı haham vardı.

Ne kadar yaşlanmıştı, eriyip süzülmüştü! Güneşten yanmış posta sarılı birkaç kemik uçmasın diye ruhun tutunacağı bir nesne, o kadar. Son zamanlarda haham uyuyamaz olmuştu. Bazen sabaha karşı gerçekten uyuduğunda sık sık tuhaf bir düş görüyordu: Melekler, alevler... Kudüs'ü de acele Sion Tepesi'ne tırmanmış yaralı, uluyan bir hayvan gibi görünüyordu. Geçenlerde yine sabaha karşı o düşü yeniden görmüş, sabrı tükenmişti. Sıçramış, evden ayrılmış, tarlalara varmış, Esdrelon Ovası'nı aşmıştı. Tanrı uğrağı Karmel, önünde yükseliyordu. İlyas Peygamber mutlaka doruğunda olmalıydı. Hahamı ileri sürükleyen ve tırmanması için güç veren o olmalıydı. Yaşlı adam doruğa vardığında güneş batmıştı. Kutsal dorukta üç dik kayanın, kurban yeri olduğunu biliyordu, çevresinde de kurbanların kemikleri ve boynuzları vardı. Ama yaklaşıp da gözlerini kaldırınca bir çığlık attı: Kemikler yoktu! Bu akşam dev vücutlu üç adam dorukta duruyordu. Hepsi de kar gibi beyazlar giyinmişlerdi, yüzleriyse nurdandı. Ortada Meryem'in oğlu İsa vardı, solunda İlyas Peygamber avuçlar içinde yanan kömür tutuyor, sağındaysa kıvrım kıvrım boynuzları olan ve ateşten harflerle yazılı iki tablet tutan Musa vardı... Haham, yüzü koyun yere kapandı. «Adonay! Adonay!» diye fısıldadı titreyerek. İlyas ile Musa'nın ölmemiş olduğunu biliyordu ve Rabbin o korkunç gününde yeryüzünde yeniden belireceklerini biliyordu. Dünyanın sonunun geldiğinin bir belgesiydi bu. Belirmişlerdi işte, karşısında duruyorlardı. Haham korku içinde sarsılıyordu. Bakmak için gözlerini kaldırdı... Üç dev büyüklüğünde, güneşe belenmiş kaya, alaca karanlıkta parıldıyordu.

Haham, Kutsal Yazıları nice yıllardır okurdu, nice yıllardır Yehova'nın soluğunu teneffüs etmişti. Görünenin ve görünmeyenin ardından Tanrı'nın gizli anlamını nasıl bulmak gerektiğini bildirdi, şimdiyse anlıyordu. Asasını yerden kaldırdı, iskelet yığını halindeki vücudu nereden buldu o gücü bilinmez, Nasıra'ya doğru yola çıktı, oradan Kana'ya, Magdala'ya, Kefernahum'a, her yere uzandı Meryem'in oğlunu bulmak için. Yahudiye Çölü'nden döndüğünü duymuştu, şimdi Galile boyunca izinden giderken, balıkçılarla çiftçilerin, yeni peygamberin hikâyesini kafasında yazmaya başlamıştı: Yaptığı mucizeleri, söylediği sözleri, üzerinde durduğu taşı, sonradan o taşın nasıl birden çiçeklendiğini duydu...

Yolda karşısına çıkan yaşlı bir adama sordu. Yaşlı adam ellerini göğe kaldırdı. «Kördüm. Göz kapaklarıma dokundu, nura kavuştum. Kimseye bir şey söyleme dediyse de köy köy dolaşıyorum, herkese anlatıyorum.»

«Şimdi nerededir, bilir misin ihtiyar?»

«Kefernahum'da Zebedi'nin evinde bırakmıştım. Göğe çıkmadan, acele git bul.»

İhtiyar haham acele ediyordu, gece inmişti, karanlıkta Zebedi'nin evini bulu, içeri girmişti. Yaşlı Salome karşılamak üzere ayağa kalktı.

«Salome,» dedi ihtiyar haham, eşikten atlayarak, «eviniz kutlu olsun, İbrahim'in, İshak'ın serveti, sahiplerinin olsun.»

Döndüğünde İsa'nın manzarası gözlerini kamaştırmıştı.

«Başımın üstünden bir sürü kuş geçti, bana senden haber etti,» dedi. «Yavrum, tutmuş olduğun yol pek çetin ve alabildiğine uzun. Tanrı yardımcın olsun!»

«Âmin!» diye cevap verdi İsa pes bir sesle.

Yaşlı Zebedi elini göğsüne götürdü ve konuğu selamladı. «Hangi rüzgâr attı seni evime Peder?» dedi.

Ama haham belki de duymamıştı, cevap vermeden ocağın başına oturdu. Yorgundu, üşüyordu, açtı, ama yemeğe gönlü yoktu. Önünde iki ya da üç yol uzanıyordu, hangisini tutacağını da bilemiyordu. Ne diye yola çıkıp gelmişti? Görüntüsünü İsa'ya açmak için. Peki ya o görüntü Tanrı'dan gelmiyor idiyse? Haham, ayartıcının Tanrı'nın kılığına bürünüp insanları aldattığını pekâlâ biliyordu. Görmüş olduğunu İsa'ya açıklayacak olsa küstahlık cini ruhunu eline geçirebilirdi, o zaman İsa mahvolurdu, sorumlusu da haham olurdu. Sırrını saklasa da, o nereye gidiyorsa peşinden mi gitseydi? Ama doğru olur muydu, Nâsıralı hahamın, bu en cüretli devrimcinin, yeni bir yasa getireceğini söyleyerek böbürlenen birinin ardından gitmek olur muydu? Daha yolda gelirken, İsa'nın yasaya karşı gelen bir sözü Kana'da karışıklık yaratmamış mıydı? Güya kutsal Sebt günü tarlalara gitmişti de hendekleri temizleyen ve bahçesini sulayan bir adam görmüştü. «Adam,» demişti, «ne yaptığını biliyorsan, sevince boğulasın, bilmiyorsan lanet olsun sana, çünkü yasaya karşı geliyorsun.» Yaşlı haham bunu duyunca tedirgin olmuştu. Bu başkaldıran, tehlikeli biri diye düşünmüştü. Aman dikkat Simun, yoksa cehennemlik olursun, hem bu yaşta!

İsa gelip yanına oturdu. Yahuda yerde yatıyordu; gözleri kapalıydı. Matta lambanın altındaki yerini almış, elinde kamış kalem, bekliyordu. Ama İsa konuşmuyordu. Ateşin odunu yutuşunu seyrediyor, yanındaki hahamın hâlâ yolda yürüyormuş gibi oflayıp pofladığını duyuyordu.

Bu arada yaşlı Salome haham için bir yatak sermiş bulunuyordu. İhtiyardı, yumuşak bir döşekle yastık gerekti onun için. Yatağı başına, gece susarsa içsin diye, ufak bir testi de su koydu. Yaşlı Zebedi, ihtiyar konuğun kendisi için gelmemiş olduğunu anladı. Değneğini alarak yeniden bir insan soluğu duymak üzere Yunus Baba'yı bulmaya gitti. Evi arslanlarla dolmuştu. İsa ile haham yalnız kalsınlar diye, Magdalena ile Salome iç

odalara çekildiler... Sanki iki erkek önemli şeyler üstüne konuşacakmış gibi gelmişti onlara.

Ama İsa ile haham konuşmuyorlardı. Sözlerin insan yüreğini boşaltamayacağını, yatıştırmayacağını ikisi de biliyordu. Sadece sessizlik bu işi başarabilirdi, onlar da sessiz duruyorlardı. Saatler gelip geçiyordu. Matta, elinde kalem, uyuyakaldı; Zebedi konuşmaya doyup geldi, karısının yanına uzandı. Gece yarısıydı. Haham da sessizliğe doymuştu. Kalktı.

«Bu gece çok şey söyledik, İsa,» diye fısıldadı. «Yarın konuşmamıza yeniden devam ederiz!» Dizleri titreyerek yatağına doğru gitti.

Güneş doğdu, gökte yükseldi. Nerdeyse öğle olacaktı, ama haham hâlâ gözlerini açmamıştı. İsa balıkçılarla konuşmak üzere göl kıyısına gitmişti. Yunus'un kayığına binmiş, balık tutmasına yardım etmişti. Yahuda başıboş dolaşıp duruyordu, çoban köpeği gibi yapayalnızdı.

Yaşlı Salome soluk alıp almadığını anlamak için ihtiyar

hahamın üslüne eğildi. Alıyordu. «Tanrı'ya hamdolsun, canlı» diye mırıldandı. Tam gitmek üzereyken yaşlı haham gözlerini açtı, üzerine eğildiğini gördü, anladı ve gülümsedi:

«Korkma, Salome,» dedi. «Ölmedim, henüz ölemem.»

«İkimiz de yaşlandık,» diye cevap verdi Salome sert bir sesle. «İnsanlardan gittikçe uzaklaşıyoruz, Tanrı'ya yaklaşıyoruz. Kimse ecel anını bilemez. 'Henüz ölemem' demek günahtır sanıyorum.»

«Henüz ölemem, sevgili Salome,» diye ısrar etti haham. «İsrail'in Tanrısı bana söz verdi: Ölmeyeceksin Simun, Mesih'i görmeden ölmeyeceksin, diye.»

Ama bunu söyler söylemez gözleri faltaşı gibi açıldı. Mesihi görmüş müydü yoksa? İsa, Mesih olabilir miydi? Karmel' deki görüntü Tanrı'nın gönderdiği bir görüntü müydü? Öyleyse, eceli gelmişti demek! Soğuk bir ter bastı. Sevinse miydi, inildese mi, bilmiyordu. Ruhu kıvanç içindeydi:

Mesih gelmişti! Ama iskelet yığını vücudu ölmek istemiyordu... Soluk soluğa ayağa kalktı, kapıya doğru süründü, güneşlemek üzere eşiğe oturdu ve derin düşüncelere daldı.

İsa, gece inerken yorgun argın geldi. Bütün gün Yunus Baba ile balık avlamıştı. Kayık balıkla dolup taşmıştı, sevinç içinde ne yapacağını bilemeyen Yunus, konuşmak üzere ağzını açmıştı, ama derken fikrini değiştirmiş ve kaynaşan balıklar yığını içinde dizine kadar gömülerek İsa'ya bakmış ve gülmüştü.

O gece havariler çevre köylerden döndüler. İsa'nın etrafında çömeldiler ve bütün gördüklerini ve yaptıklarını bir bir anlatmaya başladılar. Çiftçileri ve balıkçıları korkutmak için seslerini derinleştirerek, Rabbin gününün geldiğini ilan etmişlerdi, ama dinleyicileri sakin sakin ağlarını onarmalarına devam etmişler, bahçelerini kazmayı bırakmamışlardı. Ara sıra başlarını sallamışlar, «Görürüz..., görürüz,...» deyip konuyu değiştirmişlerdi.

Havariler bunları anlatırken, birden üç elçinin geldiğini

gördüler. Sessiz sessiz, bir köşede oturan Yahuda, onları görünce, kahkahasını tutamadı.

«Başınıza ne geldi böyle sizin elçiler!» diye bağırdı, «zavallıcıklar iyi kötek atmışlar size!»

Gerçekten de Petrus'un sağ gözü şişmişti, akıyordu, Yuhanna'nın yanıkları tırmıklarla, kanla doluydu, Yakup ise topallıyordu.

«Efendimiz,» dedi Petrus içini çekerek, «Tanrı'nın sözü epey bela açtı başımıza!»

Hepsi de güldüler, ama İsa düşünceli düşünceli onlara bakıyordu.

«Patakladılar bizi.» diye devam etti Petrus, her şeyi bir an önce söyleyip zihnini yatıştırmak istiyordu. «İlkin her birimiz bir yola gidecek diye kararlaştırmıştık. Derken korktuk, bir başımıza ne yaparız diye korktuk, üçümüz birleştik ve vaazlar vermeye başladık... Köy alanında bir kaya veya

ağaca çıkıyor, ellerimi çırpıyor ya da elimi ağzıma koyarak ıslık çalıyordum, halk da toplanıyordu. Yuhanna, kadın çok olduğu zaman konuşuyordu. Yanakları ondan böyle tırmık içinde. Çoğunluğu erkekler teşkil ettiğinde, derin sesiyle Yakup alıyordu sözü, sesi boğulunca çıkıyor, ben devam ediyordum. Ne mi diyorduk? Senin söylediklerinin aynını. Ama bizi çürük limonlarla yuhalarla karşılıyorlardı, dünyanın mahvını getirdiğimizi söylüyorlardı. Üzerimize çullandılar, kadınlar tırnaklarıyla, erkekler yumruklarıyla, şimdi bakın ne hale geldiğimize!»

Yahuda yeniden katılarak gülmeye başladı, ama İsa dönüp edepsizin ağzını sert bir bakışla kapattı.

«Sizleri kurtlar arasına kuzular gibi gönderdiğimi biliyorum,» dedi. «Ahlaksızlıkla savaştığınız için sizleri aşağı düşürecekler, taşlayacaklar ve sizlere ahlaksız giyecekler, iftirada bulunacaklar, inancı, aileyi, yurdu yok ettiğinizi ileri sürecekler; bizim inancımız daha temiz, evimiz daha geniş ve yurdumuz bütün dünya diyecekler. İyi kuşanın arkadaşlar. Ekmeğe, sevince, güvene elveda deyin. Savaşa gidiyoruz!»

Natanael dönüp kaygı içinde Filipus'a baktı. Ama Filipus bir işaret yaptı sanki «Korkma sırf bizi sınamak için böyle konuşuyor» der gibiydi...

Yaşlı haham pek yorulmuştu. Yatağına yeniden yatmıştı, ama zihni apaçıktı: Her şeyi görüyor ve duyuyordu. Kararını vermişti, artık rahattı. İçinden bir ses yükselmişti. Kendi sesi miydi bu, Tanrı'nın sesi mi? belki ikisi birdendi. Simun diyordu, o nereye giderse peşinden gideceksin!

Petrus ağzını açmaya hazırlandı. Daha söyleyecekleri vardı, ama İsa elini ağzına götürdü.

«Yeter!» dedi.

Kalktı, gözleri önünde Kudüs yükseliyordu: Vahşi kanla dolu ve çaresizliğin son kertesindeydi. İşte ümit orada başlıyordu. Kefernahum basit balıkçılarıyla ve köylüleriyle kayboldu. Genasaret Köyü içinde battı.

Zebedi'nin evi daraldı, dört duvar birbirine yaklaştı ve ona değdi. Boğulur bir halde gidip kapıyı açtı.

Ne diye burada oturmuş yiyor, içiyor, ateş yaktırıyor ve öğle akşam sofra kurduruyordu? Zamanını boşuna harcıyordu. Dünyayı böyle mi kurtaracaktı? Kendinden utanmıyor muydu?

Avluya gitti. Goncalanan ağaçların kokusunu getiren ılık bir meltem esiyordu. Yıldızlar, gecenin boynunda ve kollarında asılı inci dizileriydi... Aşağıda, ayakları dibinde, sanki sayısız ağızlar meme emiyormuş gibi ses çıkarıyordu.

Yüzünü güneye çevirdi, kutsal Kudüs'e doğru. Dikkatle dinler gibiydi, kan lekeli taşların sert yüzünü karanlıkta görmeye çalışıyordu. Ateşli ve ümitsizlik içinde zihni dağlardan ovalardan öte, ırmak gibi akarken ve sonunda kutsal şehre değmek üzereyken, birden öyle geldi ki ona, sanki goncalanan badem ağacının altında kocaman bir gölge kıpırdadı. Birden geceden daha kara bir şey (öyle fark edebilmişti ancak varlığını) siyah havada yükseldi. Dev, yol arkadaşıydı.

Durgun gecede derin soluyuşunu işitebiliyordu, ama korkmamıştı ondan. Zaman, onu soluğuna alıştırmıştı. Bekledi, derken ağır ağır, buyurur durgun bir sesle, badem ağacı altından bir ses: «Gidelim!» dedi.

Yuhanna tedirgin bir halde kapıda belirmişti. Karanlıkta bir ses duyduğunu sanmıştı. «Efendimiz,» diye fısıldadı, «kiminle konuşuyorsun?»

Ama İsa eve girdi, elini uzatıp köşedeki çoban asâsını eline aldı.

«Dostlar.» dedi, «yürüyün gidiyoruz!» Kapıya doğru yürüdü. onu izleyen olup olmadığını anlamak için ardına dönüp bakmadı.

Yaşlı haham yatağından sıçradı, kemerini sıktı, asâsını eline aldı. «Ben de seninle geliyorum, yavrum,» dedi, kapıya doğru giden ilk o oldu.

Yaşlı Salome yün eğiriyordu. Elindeki iği sandığının üstüne koyup: «Ben de geliyorum,» dedi. «Zebedi, anahtarı sana bırakıyorum. Elveda!»

Anahtarları belinden çıkardı ve kocasının eline teslim etli. Derken atkısına sımsıkı sarıldı, bakışlarını evinde şöyle bir gezdirdikten sonra başıyla allahaısmarladık dedi. Yüreği birdenbire yirmi yaşındaki bir kız yüreği olmuş çıkmıştı.

Magdalena sessiz ve mutlu, ayağa kalktı. Telaş içindeki havariler ayaklanıp bakıştılar.

«Nereye?» diye sordu Tomas, borusunu kemerine sıkıştırarak. «Gecenin bu zamanında nereye? Acelemiz ne? Yarın çıksak yola olmaz mıydı yani?» dedi Natanael ve asık suratla Filipus'a baktı.

Ama İsa, uzun adımlarıyla, avluya geçmiş, güneye doğru yürüyüşüne başlamıştı.

İnsanların Kudüs dediği taşların altında; kehanetler, ikinci gelişler, lanetler altında; Ferisiler ve Sadusiler, karnı tok zenginler, aç yoksullar altında; sakalından bıyığından çağlardır uçuruma kan akmış olan Rab Yehova'nın altında ezilen insan yüreği sarsıldığından, dünyanın temeli de sarsılmıştı. Bu Tanrı'nın neresine dokunursanız dokunun haykırıyordu. Ona güzel bir söz söyleyecek olsanız, yumruğunu kaldırıyor, 'Et istiyorum' diye bağırıyordu. Ona bir kuzu veya ilk oğlunuzu kurban edecek olsanız, 'Et istemiyorum. Giysilerinizi değil, yüreklerinizi yırtın. Elinizi ruh haline getirin, ruhunuzu dua yapın ve rüzgâra savurun!' diye bağırıyordu.

İnsanın yüreği, İbranî Yasası'nın yazılı altı yüz on üç buyruğu ile yazılı olmayan binlercesi altında eziliyordu da kıpırdamıyordu bile; Tekvin, Levililer, Sayılar, Hâkimler ve Krallar kitapları altında eziliyordu da kıpırdamıyordu bile. Derken birden, hiç beklenmedik bir anda, hafif bir meltem esiyordu, gökten değil ama, aşağıdan topraktan ve insanın yüreğinin bütün köşeleri sarsılıyordu. Birden Hakimler, Krallar, Kehanetler, Lanetler, Ferisiler, Sadusiler ve insanların Kudüs dedikleri taşlar sarsılıyor, yıkılmaya başlıyordu, ilkin insanın yüreğinde, sonra zihninde, en sonunda da

yeryüzünün kendi üstünde… Mağrur Yehova yeniden meşin usta önlüğünü takıyor, eline tesviye aletini alıp toprağa iniyor, insanların geçmişini yıkmasına ve geleceğini kurmasına yardım ediyordu. Ama her şeyden önce de Yahudilerin Kudüs'teki tapınağını kurmaya başlıyordu.

İsa her gün gidiyor, kan lekeli kaldırım taşları üstünde duruyordu. Fazla yüklü bu tapınağa bakıyor ve yüreğinin ona çekiç gibi vurarak alaşağı etmek isteyişini seyrediyordu. Yine de ayakta durmakta devam ediyordu, güneşte altın boynuzlu çelenklerle süslü bir boğa gibi parlıyordu. Duvarlar deniz mavisi damarlı, beyaz mermerle yerden tavana kadar kaplanmıştı: Tapmak kudurmuş bir okyanusta yüzer gibiydi. Önünde üç kat balkon vardı, birbiri üstüne kurulmuştu. En alttaki ve en genişi putatapanlar içindi, ortadaki İsrail halkı, en yüksekteki de tapınağı temizleyen, lambaları yakıp söndüren, yıkayan ve zımparalayan yirmi bin Levili içindi. Gece gündüz yedi çeşit günnük yakılırdı. Duman öyle yoğun olurdu ki keçiler yedi kilometre ötede aksırırdı.

Yasayı içinde bulunduran basit gemi, göçmen atalarının gemisi, çölden geçmiş, Sion'un bu doruğuna demirlemiş, kök salmış, dallanıp budaklanmış, servi ağacı, altın ve mermere kuşanarak, bir tapmak haline gelmişti. İlkin vahşi Çöl Tanrısı bir evde oturmaya tenezzül etmemişti, ama servi ağacının günnüğün kokusu ve kesilen hayvanların tadı öyle hoşuna gitmişti ki, bir gün ayağını kaldırıp içeri girmişti.

İsa'nın Kefernahum'dan gelişinin ikinci ayıydı. Her gün gidip tapınağın önünde duruyor ve onu seyrediyordu; her gün onu sanki yeni görüyormuş gibiydi. Sanki her sabah onu yerle bir görecekmiş gibi, üstünden çiğneyip geçecekmiş gibi geliyordu ona. Onu daha uzun süre görme ihtiyacı duymuyordu artık, ondan korkmuyordu da. Yüreğinde çoktan yıkmıştı onu. Günün birinde, yaşlı haham ona niye içeri girip tapınmadığını sorunca,

başını sallamış ve şöyle cevap vermişti: «Yıllardır tapınağın çevresinde tavaf ederim, şimdi tapınak benim çevremde tavaf ediyor.»

«İsa, bunlar pek büyük sözler,» diye karşı çıkmıştı haham. «Korkmuyor musun?»

«'Ben' derken,» diye cevap vermişti İsa, «Toprak olan şu bedenimden bahsetmiyorum; Meryem'in oğlundan bahsetmiyorum, o da toprak, belki birazcık, pek az bir ateş yanı vardır. Ağzımdan çıkan 'Ben', haham efendi, Tanrı demektir.»

«Bu daha da büyük küfür!» diye bağırmıştı haham, yüzünü eliyle örterek.

«Ben Aziz Küfürbazım, unutma,» diye cevap vermişti Isa gülerek.

Bir gün de havarilerinin, ağzı açık, hayran hayran koca yapıyı seyrettiklerini görünce, öfkelendi.

«Tapınak insanı şaşırtıyor, değil mi?» diye alaylı alaylı sordu onlara. «Kaç yılda yapıldı? Yirmi mi? On bin işçi mi çalıştırıldı? Üç günde yerle bir ederim onu. Sonra son kez iyi bakın. Elveda deyin, çünkü taş taş üstünde kalmayacak!»

Korkan havariler geri geri çekildiler. Hoca aklını mı oynatmıştı? Son zamanlarda pek ani, tuhaf hareketleri olmuştu, hırçınlaşmalı. Garip, sallanan rüzgârlar esiyordu üstünden. Bazen yüzü doğan bir güneş gibi parlıyordu da çevresindeki her şey doğar gibi oluyordu; bazen de bakışları kararıyordu, gözlerinde umutsuzluk okunuyordu.

«Yazık değil mi, efendimiz?» diye soracak oldu Yuhanna.

«Neye?»

«Tapınağa. Niçin yıkmak istiyorsun onu?»

«Yenisini kurayım diye. Üç günde yenisini kurarım. Ama ilkin toprağın bundan kurtulması gerek.»

Filipus'un armağan ettiği çoban değneğini alıp kaldırımlar üstünde vurmaya başladı. Öfke rüzgârı esiyordu üzerinden. Tökezleyerek giden,

kendilerini duvarlara çarpan Ferisilere bakıyordu; güya Tanrı'nın aşırı ihtişamıydı buna sebep. «İkiyüzlüler,» diye bağırdı onlara, «Tanrı bir bıçak alıp da yüreğinizi açıp çıkarsaydı, dışarı yılanlar, akrepler ve pislikler çıkardı!» Ferisiler bunu duyunca çılgına döndüler ve gizliden gizliye bu korkusuz ağzı pislikle doldurmaya karar verdiler.

Yaşlı haham susturmak için avucunu İsa'nın dudaklarına kapadı.

«Ölümle flört mü ediyorsun?» diye sordu bir gün, gözleri yaşla doldu. «Farkında değil misin ki Yazıcılar ile Ferisiler durmadan Pilatus'a gidip başını istiyorlar?»

«Biliyorum, Peder,» diye cevap verdi İsa, «ama dahasını da biliyorum..., dahasını da...»

Tomas'a borusunu çalmasını söyleyip, yeniden Süleyman'ın balkonuna çıkarak: «Geldi! Rabbin günü geldi!» diye bağırmaya başladı... Her gün, sabahtan gün batana dek, göklerin açılması ve aşağı alev fışkırtması için bağırıyordu; çünkü pek iyi biliyordu ki insanın sesi her şeyi büyüleyici niteliktedir. «Gel!» diye bağırdınız mı bir kez ateşe ya da çiye, cehenneme ya da cennete, geliyordu. Aynı şekilde, Ateşi çağırıyordu. Toprağı arıtacaktı. Sevginin ortaya çıkması için yol açacaktı. Sevginin ayakları hep küllere basmak istemiştir...

«Efendimiz,» diye sormuştu bir gün ona Andreas, «niye hiç gülmüyorsun artık, niye o eski sevincini yitirdin? Niye durmadan vahşileşiyorsun?»

İsa cevap vermemişti. Ne diyebilirdi ki, Andreas'ın bön gönlü nasıl anlayabilirdi ki? Yeni dünyanın dikilmesi gerekiyorsa; bu dünyanın ta kökünden kazınması gerektiğini düşünüyordu. Eski Yasa alaşağı edilmeliydi, onu ben yapacağım, diyordu. Yüreğinin tabletlerine yeni bir yasanın kazılması gerekiyor, onu ben kazacağım. Yasayı genişleteceğim, içine dostları, düşmanları, Yahudileri, putatapanları alacağım: On Emir çiçek açacak! Kudüs'e bunun için geldim. Gökle burada açılacak. Gökten

ne inecek, büyük mucize mi, yoksa ölüm mü? Tanrı hangisini isterse. Göğe yükselmeye de hazırım, cehennemin dibini boylamaya da. Rabbim, karar senin!

Fısıh Bayramı yaklaşıyordu. Yahudiye'nin sert yüzü üstüne beklenmedik bir ilkbahar tatlılığı akmıştı. Kara ve deniz yolları açılmış ve tapınanlar Yahudi dünyasının dört bucağından gelmişlerdi... Tapınak böğüren hayvanlar, insan kokusu, kesilen hayvanlar ve pislikten leş kokuyordu.

Süleyman'ın balkonunda bugün büyük bir yoksul ve sakat kalabalığı toplanmış bulunuyordu. Soluk, aç yüzlerle ve yanan gözlerle iyi besili Sadusilere, zengin, neşeli kasabalılara ve altın bileziklerle yüklü karılarına bakıyorlardı.

«Daha ne kadar sürecek bu gülmen?» diye homurdandı biri. «Yakında boğazlayacağız sizleri. Hoca öyle dedi: Yoksul, zengini öldürüp mallarını paylaşacak.»

«İyi işitmemişsin Manasses,» diye koyun gözlü, koyun saçlı soluk bir adam araya girdi. «Zengin, yoksul diye kimse kalmayacak artık, hepsi bir olacak. Göklerin hâkimiyetinin anlamı budur.»

«Göklerin hâkimiyeti demek,» diye biçimsiz, fasulye sırığı gibi bir adam söz kesti, «Romalıların buradan defolması demektir. Romalılar oldukça, göklerin hâkimiyeti imkânsızdır.»

«Hocanın dediğinden hiçbir şey anlamamışsın, Harun,» diye saygı değer tavşan dudaklı bir adam cevap verdi. Dazlak kafasını salladı. «İsrail'i, Romalı, Yunanlı, Kaideli, hatta Bedevi diye kimse yok artık. Hepimiz kardeşiz!»

«Hepimiz külüz!» diye bağırdı başka biri de. «Ben böyle anladım: Kendi kulaklarımda duydum. Hoca dedi ki: 'Gökler açılacak. İlk tufan sudandı, bu seferki ateşten. Hepsi, zengini, yoksulu, İsraillisi, Romalısı kül olacak, kül!'»

«‘Zeytin ağacı silkilecek ama iki-üç zeytin üstünde kalacak, en yüksek dallarda üç-dört zeytin.’ demişti İşaya peygamber... Cesaret beyler. Geri kalan zeytinler biz olacağız. Bütün yapmamız gereken şey, kaçırmamak için Hocayı yanımızda tutmak!» Bu sözleri yanık çömlek renkli derisi, Beytanya’ya giden beyaz tozlu yola bakan yuvarlak pırtlak gözlü bir adam söylemişti. «Bugün geç kaldı,» diye mırıldandı, «Geç kaldı... Aman dikkat çocuklar! Elimizden kaçmasın!»

«Nereye gidebilir ki?» diye sordu yaşlı tavşan kulaklı. «Tanrı ona Kudüs’te savaşmasını söyledi, savaşı burada yapacak!»

Güneş göğün tam ortasına gelmişti. Kaldırımlardan bu

har çıkıyordu, leş kokusu yakıcı sıcakla artıyordu. Kolları muskalarla dolu Ferisi Yakup belirdi. Çiçek hastalığım, karın ağrısını, yılancığı iyi ediyordu. Bu muskalar, cinleri kovuyordu; en güçlü ve pahalı olanları da düşmanlarınızı öldürüyordu... Pejmürde kılıklılarla sakatlan gördü, tanıdı onları. Ağu dolu ağzı pis pis gakladı: «Şeytan alsın götürsün!» onlardan kurtulmak için havaya üç kez tükürdü.

Her biri gönlünün özlemlerine göre, Hocanın sözlerini döndürüp kendine uyduran pejmürde kılıklılar çekişirken, uzun değnekli, saygı değer bir görünüşü olan iri yarı bir adam, ter içinde toza toprağa belenmiş bir halde, geniş, hâlâ kırışmamış, pırıl pırıl alnıyla karşılarına çıktı.

«Melkedizek!» diye bağırdı yaşlı tavşan dudak. «Beytanya’dan ne müjdeler getiriyorsun bakalım? Yüzün pırıl pırıl yanıyor!"»

«Sevinin, coşun efendiler!» diye bağırdı yaşlı adam. Ağlayarak hepsini kucaklamaya başladı; «kendi gözlerimle gördüm, ceset dirildi. Mezarlardan çıkıp yürüdü! Su verdiler, içti, ekmek verdiler, yedi ve konuştu!»

«Kim? Kim dirildi, kim?» diye sordu hepsi, yaşlı ağaya çullanarak. Çevredeki kemeraltlarında bulunanlar, olanı biteni duymuşlardı. Kadın erkek koşmaya başladılar. Bir sürü Levili ve Ferisi de geldi. Barabbas

oradan geçiyordu: Kulağına gürültüler çalındı, o da katıldı kalabalığa. Melkedizek dudaklarına bunca kalabalığın baktığını görerek seviniyordu. Asasına dayanıp gururla konuşmaya başladı:

«Lazarus, Eliakim'in oğlu. Bilen, tanıyan var mı aranızda? Birkaç gün önce ölmüştü de gömmüştük. Bir gün, iki gün, derken üç gün geçti aradan, biz de unuttuk. Birden dördüncü gün, sokakta gürültüler duyduk. Dışarı koştum baktım: İsa, Nâsıralı Meryem'in oğlu; Lazarus'un iki bacısı secdeye varmışlar, ayaklarını öpüyor, kardeşleri için ah ü vah ediyorlar. 'Onunla olaydın, ölmezdi,' diye çığırıyorlardı, bir

yandan da saçlarını başlarını yoluyorlardı. 'Hades'ten onu geri çağır. Çağır onu, gelecektir!' İsa ellerinden tutup kaldırdı onları.

«Gidelim,'» dedi.

«Hepimiz ardından koştuk mezara kadir. İsa durdu. Bütün kanı başına hücum etti; gözleri dönerek kayboldular. Sadece akları kaldı. Öyle bir bağırış bağırdı ki, içinde bir boğa saklanmış sanırdınız, hepimiz korktuk. Derken birden, tir tir titreyerek vahşi bir çığlık attı, garip bir çığlık, sanki öteki dünyadan geliyordu. Başmelekler öfkelendiklerinde herhalde böyle bağırıyorlardır... 'Lazarus!' diye bağırdı, 'çık gel!' Birden mezardaki taş kıpırdamaya çatlaklar açılmaya başladı, mezar taşı oynadı: Biri ağır ağır yukarı doğru itiyordu... Dirilmekten korktuğum kadar ölmekten hiçbir zaman korkmamışımdır. Diriliş mi, arslan mı görmek istersin diye sorsalardı bana, arslan derdim.»

«Rabbim sen bize acı! Rabbim sen bize acı!» diye bağırıyordu halk ağlayarak. «Konuş peder Melkedizek, konuş hele!»

«Kadınlar çığlıklar atıyordu, bir sürü erkek kayalar ardına gizlenmişlerdi, biz tir tir titriyorduk. Mezar taşı ağır ağır yükseliyordu. İki sarı kol, yemyeşil bir baş gördük, çatlak çatlak, pislik doluydu; sonunda kefene sarılı

iskelete benzeyen vücut çıktı... Bir adım attı, derken öteki adımını da atıp, çıktı. Lazarus'tu.»

Yaşlı başkan durup gömleğinin koca koluyla terini sildi. Çevresinde halk haykırıp duruyordu. Kimi ağlıyor, kimi oynuyordu. Barabbas, koca kıllı elini kaldırdı:

«Yalan! Yalan!» diye bağırdı. «Romalılar ona para vermiştir de, Lazarus ile birlikte tuzağı hazırlamışlardır. Kahrolsun hainler!»

«Kapat çeneni!» diye bir ses gürledi arkasından. «Ne Romalıları?»

Hepsi de dönüp geri çekildi korkudan. Kırbacını kaldırmış Yüzbaşı Rufus, Barabbas'a doğru ilerliyordu. Soluk sarışın bir kız koluna yapıştı. Deminden beri ayakta durmuş, yeşil gözleri yaş içinde, Melkedizek'i dinlemişti. Barabbas, biriken insanların arasına girip kayboldu, ardından da muskalarıyla birlikte Ferisi Yakup gitti. Bir sütun ardında yetişti ona. Orada, kafa kafaya verip gevezelik etmeye başladılar, haydutla Ferisi, kardeş oldular. İlk Barabbas konuştu:

«Doğru mu dersin?» diye sordu kaygı içinde.

«Ne doğru mu?»

«Dedikleri: Ceset diriltmiş...»

«İyi dinle bak diyeceklerimi. Ben bir Ferisiyim, sense bir Partizansın. Şimdiye dek, İsrail ancak dua ile oruç ile kutsal Yasa ile kurtulur demiştim. Ama şimdi...

«Şimdi mi?» diye sordu Partizan, gözlerinde şimşekler çakıyordu.

«Şimdi, Partizanım benim, şimdi senin gibi görmeye başladım. Dua ile oruç yetmiyor. İşin içine bıçak karışması gerekiyor. Anlıyor musun?»

Barabbas katılarak gülmeye başladı. «Bana mı söylüyorsun bunları! Bıçaktan daha iyi dua mı olur be? Eeee..?»

«Ondan başlayalım işe.»

«Kimden? Açık konuş.»

«Lazarus'tan. Onu bir kez daha toprağa indirmek çok önemli. Halk onu gördükçe, 'Ölüydü, Meryem'in oğlu onu diriltti, diyecek. Böylece sahte peygamberin ünü yayılacak... Haklısın Barabbas, Romalılar mutlaka görevlendirmiş onu, 'Yeryüzü hâkimiyeti için kaygılanmayın, gözlerinizi göğe dikin!' diye bağırması için. Böylece biz, bakışlarımız gökte, vaktimizi boşa harcarken, Romalılar üstümüzde oturup duracak. Anlıyor musun?»

«Eeee...? Kardeşin de olsa, onu öldürelim mi istiyorsun yani?»

«O benim kardeşim değil, onun zırnığı bile benim değil.» diye bağırdı Ferisi, giysilerini yırtıyormuş gibi yaparak. «Senin olsun, sana teslim ediyorum!»

Bunu söyledikten sonra sütunun arkasından ayrıldı, yeniden bağıra bağıra muskalarını satmaya başladı. Barabbas'ı iyi kurmuştu, seviniyordu.

Süleyman'ın balkonunun dışındaki dilenci kalabalığı, İsa'nın geleceğinden ümit kesmiş, dağılmaya başlamıştı. İhtiyar Melkedizek, sonunda ulusuna acıyıp da, bunca yıldan sonra bir peygamber gönderdiği için, İsrail'in Tanrısına kurban etmek üzere iki beyaz güvercin satın aldı.

Taşlar alev almıştı. Halkın yüzleri göz kamaştırıcı aydınlıkta kayboluyordu. Birden, Beytanya yolundan bir toz bulutu yükseldi. Mutlu çığlıklar duyuldu; bütün köy, dükkânları kapamış geliyordu. Başta, ellerinde hurma dalları ve defneler, çocuklar yürüyordu. Hurma dallarının ardında, yüzü pırıl pırıl İsa geliyordu; daha arkada sanki her biri bir ölü diriltmiş gibi kan ter içinde, kızıl yüzlerle, havariler geliyordu: En arkada da, bağırmaktan sesleri kısılmış, boğuklaşmış Beytanyalılar. Hepsi de tapınağa doğru acele acele ilerliyorlardı. İsa merdivenleri ikişer ikişer atlayarak çıktı, ilk kattan ikinci kata geçti. Yüzünden ve ellerinden vahşi bir ışık fışkırıyordu; kimse yanına yaklaşamıyordu. Ötekiler gibi arkadan koşan yaşlı haham bir an için efendisinin çevresindeki görünmez alanı geçmek istedi, ama sanki alevler yalamış gibi gerisin geri çekildi.

İsa, Tanrı'nın fırınından henüz çıkmıştı, kanı hâlâ dehşet içinde fokur fokur kaynıyordu. Hâlâ inanamıyordu, inanmak da istemiyordu: Ruhun gücü bu denli büyük müydü? Dağlara GEL derse, gerçekten kımıldarlar mıydı yerlerinden? Toprağı yırtıp ölüleri dirilterek, yeryüzünü üç günde kurabilir miydi? Ruhun gücü bu denli büyük idiyse, bütün yok oluş ve kurtuluş ağırlığı insanlığın omuzlarına biniyordu; Tanrı'nın ve insanın sınırları birleşiyordu... Bu, korkunç ve tehlikeli bir düşünceydi, İsa'nın şakakları zonkluyordu.

Lazarus'u mezarı üstünde kefeniyle ayakta durur bir halde bırakmıştı ve her zamankinden başka bir telaş içinde

Kudüs'teki tapınağa yola çıkmıştı. Bu dünyanın artık sonunun gelmesi ve mezarlardan yeni bir Kudüs'ün çıkması gerektiğini ilk kez bu denli yoğun olarak duymuştu. Vakit gelmişti. Beklediği işaret buydu. Devasız bir şekilde çürümüş olan dünya bir Lazarus idi. «Dünya, kalk!» diye bağırması zamanı gelmişti. Borcuydu bu; daha da korkuncu, şimdi fark ettiği gibi, buna gücünün yeter olmasıydı. Yapamam! deyip kaçmak imkânsızdı artık. Yapabilecek durumdaydı, dünya kurtulmazsa, bütün günahın onun üstüne düşmesi gerekecekti.

Kan beynine hücum etti. Dört bir yönde, baskı altındakilerin, pejmürde kılıklıların, bütün ümitlerini ona bağlamış olan insanların, bakışlarını görüyordu. Vahşi bir çığlık atarak, yüksekteki düz bir yere sıçradı. Halk çevresine üşüştü. Zengini ve iyi besili olanları da yılışık yılışık sırıtarak işitmek için durdular. İsa dönüp onları gördü; yumruğunu kaldırdı.

«Dinleyin, ey zenginler,» diye bağırdı; «dinleyin bu dünyanın efendileri: Haksızlık, alçaklık ve açlık artık devam edemez! Tanrı dudaklarımı yanan kömürlerle meshetti ve sesleniyorum: Fildişi karyolalarda, yumuşak yataklarda daha ne kadar yatacaksınız? Yoksulun elini yemekte, terini, kanını ve gözyaşını içmekte daha ne kadar devam edeceksiniz? 'Size

tahammülüm kalmadı!' diye bağırıyor Tanrım. Ateş yaklaşmakta, ölüler dirilmekte, dünyanın sonu geldi!»

İki pejmürde kılıklı onu yakalayıp başları üzerine kaldırdılar. Yığın toplandı, ellerindeki hurma dallarını sallıyorlardı. Peygamberin ateşli başından buhar yükseliyordu.

«Bu dünyaya barış getirmeye gelmedim ben, kılıç getiriyorum. Yuvaya nifak sokacağım, oğul, elini babaya karşı kaldıracak, kız, annesine karşı, gelin, kaynanaya karşı benim uğruma… Benim arkamdan gelen her şeyini bırakır. Hayatını kurtarmak için bu dünyada çaba gösteren kaybedecektir; benim uğruma geçici hayatını kaybedecek olan ise sonsuz hayata kavuşacaktır.»

«Yasa ne der, asi herif?» diye bağırdı vahşi bir ses. «Kitabı Mukaddes ne der, İblis!»

«Büyük peygamberler Yeremya ve Hezekiel ne der?» diye sordu İsa, gözleri pırıl pırıl. «Musa'nın tabletleri üstüne kazılmış olan yasayı kaldırıp, insanın yüreğine yeni bir yasa kazıyacağım. Şimdi insanlarda bulunan taştan yürek yerine, etten yapılmış bir yürek koyacağım; bu yüreğe de yeni bir ümit dikeceğim! Yeni yüreklere yeni yasayı kazıyan benim, yeni ümit de Ben'im! Sevgiyi genişletiyorum; Tanrının dört büyük kapısını açıyorum, Doğuyu, Batıyı, Kuzeyi, Güneyi, bütün uluslar içeri girsin diye. Tanrı'nın bağrı Yahudi mahallesi değildir, bütün evreni kuşatır! Tanrı İsrailli değildir, o ölümsüz ruhtur!»

Yaşlı haham elleriyle yüzünü kapadı. Bağırmak istiyordu: İsa, sus, bu büyük küfürdür! diye bağırmak istiyordu, ama geç kalmıştı. Vahşi sevinç çığlıkları duyuldu. Yoksullar zevk içinde haykırıyorlardı; Levililer yuhalıyorlar, Ferisi Yakup ise üstünü başını yırtıyor, havaya tükürüyordu. Yaşlı haham ümitsizlik içinde ağlaya ağlaya oradan ayrıldı. «Sonu geldi»

diye mırıldanıyordu giderken, «sonu geldi! Hangi şeytandır, hangi Tanrı, içinden böyle bağıran?»

Yürüyordu, öyle yorgundu ki, ayakları birbirine dolaşıyordu. İsa'nın arkasından koştuğu bütün gün ve haftalar boyunca, kim olduğunu anlamak için mücadele ederken, iskelet vücudu tamamıyla eriyip gitmişti. Ruhun yapışmış beklediği, kemikler üstüne sarılı güneşten yanmış bir posttan başka bir şey kalmamıştı üstünde. Tanrı'nın ona vaat ettiği Mesih bu muydu, değil mi? Yaptığı bütün mucizeler şeytan tarafından da yapılabilirdi, şeytan ölüyü bile diriltebilirdi. Mucizeler bu bakımdan yargısını verebilmesi için yeterli bir temel sağlamıyordu hahama, kehanetler de yeterli değildi. Şeytan kurnaz ve son derece güçlü bir başmelekti. İnsanlığı aldatmak için, sözler ve hareketlerle kutsal kehanetlere tam uygun bir durum yaratabilirdi. Haham bu yüzden gece uyumadı yatağında, Tanrı'ya, kendisine acıyıp kesin bir belirti vermesi için yalvardı... Ne belirtisiydi bu? Haham pekâlâ biliyordu: Ölüm! Kendi ölümüydü bu. Bu belirti aklına gelince ürperdi.

Bir toz bulutu içinde yükseliyordu. Beytanya baştanbaşa güneşe boğulmuş, tepenin doruğunda görünüyordu. Oflaya poflaya çıkmaya başladı yokuşu.

Lazarus'un evi açıktı. Köylüler girip çıkıyorlar, dirilen adama dokunuyorlar, soluk alıp almadığını dikkatle dinliyorlar, konuşup konuşmadığını, gerçekten canlı olup olmadığını kim bilir, belki de bir hayalet idi, anlamak istiyorlardı. Yorgun ve susan Lazarus evin en karanlık köşesinde oturuyordu, ışık tedirgin ediyordu onu. Bacakları, kolları ve karnı dört günlük bir cesedinki gibi yeşildi. Şişik yüzü baştanbaşa çatlamıştı, hâlâ üstünde duran kefenini pisleten sarımsı beyaz bir sıvı akıyordu bu çatlaklardan: Kefen vücuduna yapışmıştı, bir türlü çıkarılamıyordu. Başlangıçta feci pis kokuyordu, yanına yaklaşanlar burunlarını tıkıyorlardı;

ama yavaş yavaş leş kokusu gitmişti, şimdi toprak ve günnük kokuyordu. Ara sıra ellerinin duruşunu değiştiriyor, saçına ve sakalına takılmış olan otları alıyordu. Bacıları Marta ve Maria üstündeki toprağı ve yapışmış olan minik kurtları temizliyorlardı. İyi huylu bir komşu ona tavuk getirmişti, yaşlı Salome ocak başına çömelmiş, şimdi onu kaynatmakta dirilene suyunu içirip, güç kuvvet vermesi için çalışmaktaydı. Köylüler geldiler, onu dikkatle incelemek ve onunla konuşmak için birkaç dakika kaldılar. Sorularına kısa bir evet ve hayırla cevap veriyor; köyden ve dolaylardaki kasabalardan yeni yeni insanlar geliyor... Bugün kör köy ağası da geldi. Elini götürüp merakla orasını burasını yokladı. «Hades'te hoş vakit geçirdin mi bakalım?» diye güldü. «Talihli adamsın Lazarus. Şimdi artık alt dünyanın bütün sırlarını biliyorsun. Ama sakın açıklayayım deme herif, yoksa buradaki herkesin aklını oynatırsın...» Kulağına eğildi; yarı şaka, yarı ciddi: «Kurtlar ha? Baştanbaşa kurt sarmış ha...?» diye sordu. Epey bir süre bekledi, ama Lazarus cevap vermedi. Kör adam kudurdu, asasım alarak bırakıp gitti.

Magdalena kapıda durmuş, Kudüs'e doğru giden yola bakıp duruyordu. Yüreği küçük bir bebek gibi ağlıyordu. Kaç gecedir kötü düşler görmüştü: İsa'nın evlendiğini görmüştü, buysa ölümü demekti. Geçen gece kanatlarını açan, sudan sıçrayan ve toprağa düşen uçan bir balık gibi görmüştü onu düşünde. Kumsalın çakılları üstünde zıplayıp durmuş, kanatlarını bir kez daha açmak için çırpınmıştı. Boğulur gibi olarak gözleri kararmıştı. Dönüp de ona bakmış, onu yakalayıp yeniden denize atmak için didinmişti.

Ama eğilip de eline aldığında ölü olduğunu görmüştü. Gözyaşlarıyla yıkadıkça büyümüş, kucağını doldurmuş, ölü bir adam halini almıştı.

«Kudüs'e dönmeye bırakmayacağım..., bırakmayacağım onu.»... İçini çekli, görebilmek için beyaz yoldan aşağı bakmaya başladı.

Kudüs yolundan gelen İsa değildi, başka biriydi. Magdalena, iki büklüm, tökezleyerek ilerleyen yaşlı babasını gördü. Zavallı, bir iğne bir iplik kalmış, diye düşündü. Bu feci durumunda ne diye ihtiyar sadık bir köpek gibi nereye gitse efendimizin peşinden gidiyor. Geceleri, kalktığını, avluya çıktığını ve secdeye vararak Tanrı'ya «Bana bir belirti göster!» diye yalvardığını duyuyordu. Ama Tanrı böyle kendine işkence etmesine bırakıyor onu, herhalde sevdiği için onu cezalandırıyor, yaşlı adam böylece avuntu buluyor, diye düşünüyordu.

Asasına dayana dayana yokuştan çıkışını seyretti. İkide bir duruyordu adamcağız, Kudüs'e doğru dönüp bakıyordu, soluk almak için kollarını iki yana açıyordu... Beytanya'da baba kız kaç gündür geçmişi unutmuşlar, birbirleriyle yeniden konuşmaya başlamışlardı. Kızının kötü yolu bıraktığını görerek, haham affetmişti onu. Bütün günahların gözyaşlarıyla ardıldığını biliyordu, Magdalena ise çok ağlamıştı.

Yaşlı adam soluk soluğa geldi. Kapıdan girsin diye Magdalena kenara çekildi, ama adamcağız durdu ve yalvarır gibi

kızının elinden tuttu. «Magdalena, yavrum,» dedi, «sen bir kadınsın; gözyaşlarının, okşayışlarının büyük gücü vardır. Ayaklarına kapan da yalvararak Kudüs'e dönmesine engel ol. Yazıcılar ile Ferisiler bugün daha vahşileştiler. Gizli gizli aralarında konuştuklarını duydum, dudaklarından ağu damlıyordu. Ölümü için planlar kuruyorlar.»

«Ölümü mü?» diye çığırdı Magdalena, yüreğinin ezildiğini duydu. «Ama ölebilir mi ki, Baba?»

Yaşlı haham kızına baktı ve acı acı gülümsedi. «Sevdiklerimiz hakkında hep böyle konuşuruz» diye mırıldandı ve sustu.

«Ama Efendimiz ötekiler gibi bir insan değil; hayır, değil!» dedi Magdalena ümitsizlik içinde. «Değil! Değil!» diye defalarca tekrarladı korkularını büyüyle kovmak istermiş gibi.

«Nerden biliyorsun?» diye sordu ihtiyar adam. Kadınların önsezilerine inandığı için yüreği hop etmişti.

«Biliyorum,» diye cevap verdi Magdalena. «Nasıl bildiğimi sorma. Eminim. Korkma baba. Lazarus'u diriltmişken, kim ona el sürmeye yeltenebilir ki?»

«Lazarus'u dirilttikten sonra daha coştular. Eskiden, sözlerine kulak veriyorlar, omuz silkiyorlardı. Ama yaptığı mucizeyi herkes duydu şimdi. 'Mesih!' diye bağırıyorlar, 'ölüyü diriltiyor, gücü Tanrı'dan geliyor. Gidip ona katılalım.' Bugün kadın erkek hurma dalları kapıp ardından koştular. Sakatlar koltuk değneklerini bırakıp meydan okudular; yoksullar ele avuca sığmaz bir hale geldi... Yazıcılar ve Ferisiler bütün bunları görüp zıvanadan çıkıyorlar. 'Biraz daha bırakacak olsak onu, hapı yuttuk demektir,' diyorlar, ikide bir Annas'a, Annas'tan Kayfa'ya, Kayfa'dan da Pilatus'a baş vuruyorlar ve mezarını hazırlıyorlar... Magdalena, yavrum, dizlerine sarıl, Kudüs'e bir daha girmesine bırakma. Hepimiz birden Galile'ye dönmeliyiz!»

Asık, çiçek bozuğu bir yüz hatırlıyordu. «Magdalena,» dedi, «yolda gelirken Barabbas'a rast geldim, yüzü Şaron'unki gibi uğursuzdu. Ayak seslerimi duyunca çalılığa saklandı. Bu kötü bir belirti!»

Zayıf bedeni gevşedi. Kızı, onu kolları arasına alıp içeri götürdü. Bir sandalye buldu, babasını oturttu. Kendi de yanı başına diz çöktü.

«Şimdi nerede?» diye sordu. «Nerede bıraktın onu baba?»

«Tapınakta. Bağırıp duruyor, gözlerinden alevler fışkırıyor; kutsal yapıyı tutuşturacak! Hem ne sözler ya Rabbim, ne büyük küfürler ediyor! Musa'nın yasasını yok edip, yerine yeni bir yasa getireceğini söylüyor. Hayır Tanrıyla buluşmak üzere Sina Dağı'na gitmeyecekmiş. Onunla, kendi yüreği içinde buluşacakmış.»

İhtiyar, sesini alçalttı. «Bazen, yavrum,» dedi titreyerek, «Aklını oynatmasından korkuyorum. Kim bilir, belki de İblis!»

«Sus!» diye buyurdu Magdalena, iki eliyle ihtiyarın ağzını kapadı...

Birbiri ardından havariler kapıda görünceye kadar konuştular. Magdalena yerinden sıçrayıp baktı, ama İsa yoktu aralarında.

«Efendimiz nerde?» diye sordu yürek paralayıcı bir sesle. «Nerde efendimiz?»

«Korkmayın,» diye cevap verdi Petrus asık bir suratla. «O da gelecek nerdeyse.»

Maria da sıçramıştı ayağa. Erkek kardeşinin yanından ayrılıp havarilere yaklaştı. Yüzleri karanlık ve tedirgindi, gözleri fersizdi. Duvara yaslandı.

«Efendimiz nerde?» diye mırıldandı zayıf bir sesle.

«Neredeyse gelir, Maria, nerdeyse gelir...,» diye cevap verdi Yuhanna. «Başına bir şey gelmiş olaydı, bırakır mıydık onu?»

Asık suratlı havariler ev içinde birbirinden uzak yerlere dağıldılar.

Matta kâğıtlarını mintanının içinden çıkarıp yazmaya hazırlandı.

«Konuş, Matta,» dedi yaşlı haham. «Bir şeyler söyle, sana dua edeyim.»

«Peder,» diye cevap verdi Matta, «demin hep birlikte gelirken, Yüzbaşı Rufus Kudüs'ün kapısında bize yetişti. 'Durun' diye bağırdı, 'sizler için buyruk getiriyorum!' Hepimiz korkudan dona kalmıştık. Ama Efendimiz rahat bir davranışla elini Romalıya uzattı. 'Hoş geldin dostum.' dedi, 'benden bir dileğin mi var?'

'İsteyen ben değilim seni, diye cevap verdi Rufus, 'Pilatus istiyor seni. Ne olur benimle gel.'

«'Geliyorum.' diye cevap verdi İsa, durgun bir davranışla ve yüzünü Kudüs'e doğru çevirdi.

«Ama hepimiz üstüne çullandık. 'Efendimiz nereye?' diye bağırdık. 'Gitme bırakmayız seni!'

«Yüzbaşı aramıza girip ‘korkmayın,’ dedi, ‘kötü bir şey olmayacak, söz veriyorum size.’

«‘Gidin,’ diye buyurdu Efendimiz, ‘ve korkmayın. Vakit henüz gelmiş değil.’

«Ama Yahuda araya girdi. ‘Ben de seninle geliyorum, Efendimiz. Senden ayrılmam,’ dedi.

«‘Gel,’ dedi o da. ‘Ben de senden ayrılmam.’ Birlikte Kudüs’e doğru gittiler: İkisi önde, Yahuda da çoban köpeği gibi arkalarında.»

Matta konuşurken, havariler söz söylemeden yaklaşıp yere diz çöktüler.

«Yüzlerinizde tedirginlik okunuyor,» dedi haham. «Bizden bir şey saklıyorsunuz.»

«Başka dertlerimiz var Peder, başka dertlerimiz...,» diye mırıldandı Petrus ve sustu.

Nitekim tam o sırada, yolda kötü cinler girmişti içlerine. Ölünün dirilmesi başlamıştı. Rabbin gününün yaklaştığına şüphe yoktu, efendileri nerdeyse tahta çıkacaktı. Ganimetleri yağma etmek zamanı da geliyordu demek. İşte o konuda, bölüştürme konusunda havariler, kavgaya başlamış bulunuyordu.

«Ben sağında oturacağım, en çok beni seviyor,» demişti biri. Hepsi birden ileri atılarak bağırdılar:

«Hayır beni, beni!»

«Beni!»

«Beni!»

«İlk ben demiştim ona Efendimiz diye!» dedi Andreas.

«Benim düşlerime seninkilerden daha çok giriyor,» diye karşı çıktı Petrus.

«Bana ‘sevgili’ diyor,» dedi Yuhanna.

«Bana da!»

«Bana da!»

Petrus'un kanı kaynamaya başlamıştı. «Hepiniz geri çekilin,» diye bağırdı. «Daha geçen gün: 'Petrus sen kayasın, senin üstüne kuracağım yeni Kudüs'ü demedi mi

bana?»

«'Yeni Kudüs'ü dememişti! Sözlerini buraya yazdım,» diye bağırdı Matta, defterini mintanı içine sokarak.

«Ne demişti peki, yazıcı? Ben öyle duydum!» dedi Petrus kızgın kızgın.

«Dedi ki: 'Sen Petrus'sun, ben bu kaya üstüne kuracağım kilisemi!... Kilisemi, benim kilisemi yeni Kudüs'ü değil, arada büyük fark var!»

«Başka ne vaat etmişti bana?» diye bağırdı Petrus. «Ne diye durdun? Devam etmek işine gelmiyor değil mi? Anahtarlardan ne haber...? Haydi, konuşsana!»

Matta istemeye istemeye defterini alıp okudu: «'Ve sana göklerin hâkimiyetinin anahtarlarını vereceğim...'»

«Devam et! Devam et!» diye muzafferane bağırdı Petrus.

Matta salyasını yuttu ve yeniden defteri üstüne eğildi.

«'Yeryüzünde ne bağlarsan, gökte de bağlanacaktır; yeryüzünde ne çözersen, gökte de çözülecektir...' İşte bu kadar, hepsi bu!»

«Sana bir şey ifade etmiyor mu yani? Dinleyin hepiniz, anahtarlar bende! Cennetin kapılarını açıp kapayacak olan benim. Sizleri ister içeri alırım, ister almam!»

Havariler çılgına döndüler, Beytanya'ya yaklaşmış olmasalardı, yumruk yumruğa girişeceklerdi. Ama köylülerin önünde utandıklarından, öfkelerini yuttular. Yüzleri hâlâ karanlıktı.

Bu arada İsa, Romalı yüzbaşıyla birlikte ilerlemekteydi, arkadan da çoban köpeği gibi Yahuda izliyordu. Kudüs'ün dar, kıvrılarak uzanan

sokaklarına girmişler, tapmağa doğru, Pontius Pilatus'un sarayı olan şatoya doğru ilerliyorlardı. İlk konuşan yüzbaşı oldu.

«Efendimiz,» dedi heyecan içinde, «kızım pek iyileşti, seni aklından çıkarmıyor. Halka konuşacağın zamanı duydu mu, evden sıvışıyor ve seni dinlemeye gidiyor. Bugün sıkı sıkı tutmuştum elinden. Tapmakta, birlikte dinledik sözlerini, koşup ayaklarından öpmek istedi.»

«Niye bırakmadın peki?» diye sordu İsa. «İnsanın ruhunu kurtarmak için bir an yeter. Niye o anı boşa harcadın?»

Romalı bir kızın, bir Yahudi'nin ayaklarını öpmesi olacak şey miydi! Rufus utanarak düşündü, ama bir şey söylemedi.

Elinde tuttuğu kısa bir kırbaçla yol açsınlar diye gürültülü kalabalığı iki yana itmeye başladı. Öyle sıcaktı ki hava, nerdeyse bayılacaktı insan, sinek bulutları vardı havada. Yüzbaşı, Yahudi havasını ciğerlerine doldururken, midesi bulandı. Kaç yıldır Filistin'deydi, yine de hâlâ alışamamıştı Yahudiliğe... Şimdi çarşıdan geçiyorlardı, hasırlarla kaplıydı üstü. Biraz daha serindi hasırların altı, adımlarını yavaşlattılar.

«Şu it sürüsüyle nasıl konuşabilirsin?» diye sordu yüzbaşı. İsa kızardı. «Onlar it değil,» dedi, «her biri bir ruh, Tanrı'nın kıvılcımları yüzbaşım. Tanrı bir yangın, her bir ruh da saygı göstermen gereken bir kıvılcım.»

«Ben bir Romalıyım,» diye cevap verdi Rufus, «Tanrı da Romalı. Yollar açar, barakalar kurar, şehirlere su getirir, tunç zırhlar kuşanır ve savaşa gider. O önden gider, biz arkadan. Senin sözünü ettiğin, beden ile ruh, bizim için birdir, aynı şeydir, üstlerinde de Roma'nın damgası vardır. Biz öldüğümüzde, bedenle ruh, birlikte ölür ve sadece çocuklarımız kalır. Ölümsüzlükten anladığımız bu bizim. Kusura bakma ama senin sözünü ettiğin göklerin hâkimiyeti bize peri masalı gibi geliyor.»

Biraz durduktan sonra devam etti: «Biz Romalılar insanları yönetmek için gelmişiz, insanlarsa sevgiyle yönetilemez.»

«Sevgi silahsız değildir,» dedi İsa; yüzbaşının soğuk mavi gözlerine, sinekkaydı tıraş olmuş yanaklarına ve kısa parmaklı ellerine baktı. «Sevgi de savaşır ve saldırıya geçer.»

«O zaman, sevgi olmaz,» dedi yüzbaşı.

İsa başını önüne eğdi. Yeni şarap koymam için yeni şarap torbası bulmam gerek. Yeni şarap torbalan, yeni sözler...

Sonunda vardılar. Hem kale, hem de saray görevi gören şato yükseldi önlerinde, içinde kendini beğenmiş Romalı Vali Pontius Pilatus barınıyordu. Yahudi soyundan nefret ederdi, Kudüs sokaklarında dolaşırken ya da İbranilerle konuşması gerektiğinde, burnunda daima kokulu bir mendil tutardı. Ne Tanrılara inanırdı, ne insanlara, ne Pontius Pilatus'a, ne de herhangi bir şeye. Boynundan altın zincirle asılmış keskin bir ustura taşırdı, yemeden içmeden ve yönetmeden bıkınca ya da imparator tarafından sürgüne gönderilince damarlarını kesecekti onunla. Çoğu kez, Yahudilerin, Mesih gelip kendilerini kurtaracağını bağıra bağıra söyleyen seslerinin kısıldığını görmüştü ve gülmüştü. Keskin usturasını göstererek karısına, «İşte benim Mesihim, kurtarıcım,» dedi. Ama karısı, ona cevap vermeden, yüzünü başka tarafa çevirdi.

İsa şatonun büyük kapısının dışında durdu. «Yüzbaşım,» dedi. «Bana bir lütufta bulunacağını söylemiştin. Hatırladın mı? Şimdi onu senden istememin zamanı geldi.»

«Nâsıralı İsa, hayatımın bütün neşesini sana borçluyum.» diye cevap verdi Rufus. «Söyle. Elimden geleni yaparım.»

«Beni yakalarlar da hapse atarlarsa, beni öldür, beni kurtarmak için bir şey yapma... Buna söz verir misin?»

Şatonun kapılarından geçiyorlardı şimdi. Muhafızlar ellerini kaldırarak yüzbaşıyı selamladılar.

«Benden istediğin bu şey, bir lütuf mu?» diye sordu Rufus şaşkın bir halde. «Sizleri, siz Yahudileri anlamıyorum bir türlü.»

Dev zenci muhafızlar Pilatus'un kapısı dışında duruyorlardı.

«Evet, bir lütuf, yüzbaşı,» dedi İsa. «Söz veriyor musun?»

Rufus, kapıyı açmaları için zencilere başıyla işaret verdi.

Pilatus kaba oyma kartallarla süslü yüksekteki bir tahtta oturmuş, okuyordu. Gevrek, traşlı, dar alınlı, sert mavi gözlü, kılıç gibi düz dudaklı bir adam olan Pilatus, önünde duran İsa'ya bakmak üzere başını kaldırdı.

«Yahudilerin kralı Nâsıralı İsa sen misin?» diye ıslık çıkarır gibi bir ses çıkardı alaylı alaylı, kokulu mendilini burnuna götürerek.

«Ben kral değilim,» diye cevap verdi İsa.

«Ne? Mesih değil misin yani, vatandaşların İbrahimcilerin kaç kuşaktır beklediği onları kurtarsın, İsrail'in tahtına oturup biz Romalıları kovsun diye beklediği Mesih değil misin? Öyleyse ne diye ben kral değilim diyorsun?»

«Benim krallığım yeryüzünde değil.»

«Nerede peki, suda mı, havada mı?» diye sordu Pilatus kahkahadan kırılarak.

«Gökte,» dedi İsa durgunca.

«Güzel,» dedi Pilatus. «Gök sana armağanım olsun, ama yeryüzüne dokunayım deme!»

Başparmağındaki kocaman yüzüğü çıkardı, havaya kaldırıp ışığa tuttu ve kırmızı taşına baktı. Üzerinde bir kuru kafa vardı, çevresinde de şu sözler yazılıydı, «Ye, iç, eğlen, çünkü yarın öleceksin.»

«Yahudileri tiksinç buluyorum,» dedi. «Hiç yıkanmazlar, kendi suretlerinde olan bir de Tanrıları var: Uzun saçlı, pis, mağrur ve deve gibi kinci.»

«Bu Tanrı'nın Roma'ya karşı yumruğunu kaldırmış olduğunu da bilin,» dedi İsa yine sakince.

«Roma ölümsüzdür,» diye cevap verdi Pilatus esneyerek.

«Roma, Peygamber Daniel'in görüntüsünde gördüğü koca heykeldir.»

«Heykel mi? Ne heykeli? Siz Yahudiler uyanıkken neye özlem duyarsanız, düşünüzde de onu görürsünüz. Görüntülerle yaşar, görüntülerle ölürsünüz.»

«İnsan bu şekilde başlar savaşına, görüntülerle. Yavaş yavaş gölge koyulaşır ve katılaşır, ruh ete bürünüp yeryüzüne iner. Peygamber Daniel'in görüntüsü vardı, olduğuna göre de ruh ete bürünüp yeryüzüne inecek ve Roma'yı yok edecek.»

«Nâsıralı İsa, cüretine hayranım yoksa budalalık mıdır bilmem? Ölümden korkmuyor gibisin, bu yüzden bu kadar serbestçe konuşabiliyorsun... Sevdim seni. Peki, anlat bakalım şu Daniel'in görüntüsünü.»

«Gecenin birinde, peygamber Daniel koca bir heykel görmüş. Başı altından, gövdesi ve kolları gümüşten, karnıyla baldırları tunçtanmış. Bacakları demirdenmiş, ama ayakları, tâ dibinde topraktanmış. Birden görünmeyen bir el toprak ayaklara bir taş atmış ve sarsmış; birden bütün heykel altını, gümüşü, tuncu ve demiri yere yuvarlanıvermiş... Görünmeyen el, Pontius Pilatus, İsrail'in Tanrısıdır, taşsa benim, heykel de Roma.»

Pilatus yeniden esnedi. «Oyununu anlıyorum, Nâsıralı İsa, Yahudilerin Kralı,» dedi usanmış gibi. «Roma'ya hakaret ediyorsun, beni kızdıracaksın, seni çarmıha gereceğim, derken kahramanlar seviyesine yükseleceksin. Her şeyi iyi düzenlemişsin. Ölüleri bile diriltmeye başlamışsın: Evet, yolunu temizliyorsun. Sonradan havarilerin, aynı şekilde, senin ölmediğini etrafa yayacaklar, dirilip göğe çıktığını söyleyecekler... Ama yaramaz seni, çuvalladın. Oyunlarının modası geçti, yeni oyunlar bulman gerek. Seni

öldürtmeyeceğim, seni kahraman yapmayacağım. Tanrı olmayacaksın, aklından çıkar sen onu.»

İsa bir şey söylemiyordu. Açık pencereden, Yehova'nın koca tapınağının güneşte parladığını, renk renk insan sürülerinin, açık duran kara çeneleri içine giren, hareketsiz duran, insan yiyen bir hayvana benzediğini görüyordu. Pilatus da ince altın zinciriyle oynuyor, konuşmuyordu. Yahudi'den lütuf istemediği yediremiyordu kendine, ama karısına söz verdiği için, başka çare de bulamıyordu.

«Söyleyecekleriniz bu kadar mı?» diye sordu İsa. Kapıya doğru döndü.

Pilatus ayağa kalktı. «Dur, gitme,» dedi. «Sana söyleyeceğim var, onun için çağırmıştım seni buraya. Karım her gece seni düşünde görüyormuş. Senin yüzünden gözünü kapayamaz olmuş. Vatandaşların Annas ile Kayfa'nın seni öldürmek istediklerini, senin de her gece karıma yalvarıp benimle konuşup, seni öldürmemem için ikna etmesini istiyormuşsun. Dün gece çığlık atarak uyanıp ağlamaya başladı. Acıyor gibi sana, bilmem neden! Burnumu kadın saçmalıklarına sokmam. Ayağıma kapanıp seni çağırmamı istedi, sana 'git kendini kurtar' diyecekmişim... Nâsıralı İsa, Kudüs'ün havası senin sıhhatine zararlı. Galile'ye dön! Kuvvet kullanmak istemiyorum. Sana bir dost olarak söylüyorum. Galile'ye dön!»

«Hayat savaştır!» diye cevap verdi İsa, aynı kararlı ve sakin sesiyle. «Sen de hem asker, hem de Romalı olduğun için bilirsin bunu. Ama bilmediğin şey şu: Tanrı komutan, bizse askeriz. İnsan doğar doğmaz Tanrı ona toprağı gösteriyor, toprağın üstünde bir şehir, bir köy, bir dağ, bir deniz ve çöl göstererek ona, 'Burada yapacaksın savaşını!' diyor. Ey Yahudiye Valisi, bir gece Tanrı beni saçımdan yakaladı, havaya kaldırdı, Kudüs'e getirdi, tapınağın önüne koydu ve dedi: 'Burada savaşacaksın!' Ben asker kaçağı değilim Yahudiye Valisi ve savaşımı yapacağım!»

Pilatus omuz silkti. Lütufta bulunduğuna pişman olmuştu bile, bir aile sırrını Yahudi'nin birine açtığı için üzülüyordu.

Her zamanki gibi ellerini oğuşturdu.

«Nasıl istersen öyle yap,» dedi. «Ben karışmıyorum bu işe. Git!»

İsa elini kaldırarak ayrıldı. Ama eşiği aşarken, Pilatus alaylı alaylı sordu, «Hey, Mesih, dünyaya getirdiğin korkunç haber neymiş?»

«Ateş,» dedi İsa yine sakince. «Yeryüzünü temizlemek için ateş.»

«Romalılardan mı temizlemek için?»

«Hayır. İnanmayanlardan. Haksızlık edenlerden, namussuzlardan, doymuşlardan.»

«Sonra ne olacak peki?»

«Sonra yanan ve arınmış olan toprak üstüne yeni Kudüs kurulacak.»

«Yeni Kudüs'ü kim kuracak?»

«Ben.»

Pilatus kahkahayla gülmeye başladı. «Peki, peki karıma senin için delinin biri olduğunu söylediğimde haklıymışım. Ara sıra uğra bana, eğlendir beni. Pekâlâ, haydi git artık! Usandım senden.»

El çırptı. İki izbandut zenci içeri girip İsa'yı kapıya götürdü.

Yahuda kaygı içinde şatonun kapısı dışında bekliyordu. Gizli bir kurt yakında efendilerini kemirmeye başlamıştı. Her gün yüzü günden güne buruşuyor, vahşileşiyor, sözleri

daha üzgün ve daha meydan okur gibi çıkıyordu. Sık sık Golgota Tepesi'ne gidip, saatlerce yapayalnız kalıyordu. Romalıların başkaldıranları çarmıha gerdiği, Kudüs'ün dışındaki bir tepeydi bu; rahiplerin, yüksek rütbeli rahiplerin, çevresinde çılgına dönmüş, mezarını kazdığını görüyordu; gördükçe de, bir sivrisineği yutma düşüncesinin bile ürperttiği, ama gidip koca bir deve yutan, zehirli yılanlar gibi yalancılar, ikiyüzlüler diye üzerlerine saldırıyordu. Her gün sabahtan akşama kadar tapınağın

dışında duruyor, sanki bile bile ölümünü istiyormuş gibi vahşi sözler savuruyordu; geçen gün Yahuda, arslanın bütün ihtişamıyla belirmesi için, üstündeki koyun postunu ne zaman atacağını sorduğunda, İsa başını sallamıştı, Yahuda ömründe insan dudaklarında bu denli acı bir gülümseme görmemişti. O gün bu gün, Yahuda yanı başından ayrılmamıştı. Golgota Tepesi'ne çıkarken gördüğünde bile. Gizlenmiş bir düşmanın ona el kaldırmasından korktuğundan gizlice ardından gidiyordu...

Yahuda lanetli şatonun dışında, bir aşağı bir yukarı gidip geliyor, pirinç zırhlı, ağır kaba suratlı kıpırdamadan duran Romalı muhafızlara ve kartallarıyla, yüksek bir direğin tepesinde dalgalanan arkalarındaki Tanrısız sancağa pis pis bakıyordu. Pilatus ne istiyordu ondan? Ne diye çağırdı acaba, diye düşünüp duruyordu? Yahuda biliyordu, Kudüslü Partizanlar ona haber getiriyorlardı. Annas ile Kayfa durmadan bu şatoya girip çıkıyor, İsa'nın Romalıları atıp kendini kral ilan etmek istediğini söyleyerek İsa'yı suçluyorlardı. Ama Pilatus aynı fikirde değildi. «Zırdelinin biri» diyordu onun için, «burnunu Roma'nın işine sokmuyor. Bir keresinde, bile bile adam gönderdim, 'İsrail'in Tanrısı bizlerin Romalılara vergi verip vermememiz için ne der?' diye sordurdum, 'fikriniz nedir bu konuda,' O, doğru olarak, akıllıca cevap vermiş: 'Sezar'ın hakkını Sezar'a, Tanrı'nın hakkını Tanrıya vermek gerektir' demiş... Bir azizinki gibi değil onun deliliği,» diyordu Pilatus gülerek, «azizlik onu çıldırtmış. Dininizi ezmek isterlerse, cezalandırın, ben karışmam. Roma'yla ilgisi yok bu işin.» Hep böyle derdi onlara ve gönderirdi. Ama şimdi... Fikrini değiştirmiş olmasın sakın?

Yahuda durdu, şatonun karşısındaki duvara yaslandı, sinirli sinirli yumruklarını açıp kapamaya başladı.

Birden irkildi. Borazanlar çalıyor, halk yol açıyordu. Dört Levili gelip, şato kapısının önüne yavaşça altın kakmalı bir sedye bıraktı. İpek perdeler

aralandı ve ince derili Kayfa, baştanbaşa, sarı ipekliler içinde ağır ağır indi. O kadar şişmandı ki, torbacıklar peydah olmuştu gözlerinin çevresinde. Ağır çift kanatlı kapılar, tam İsa çıkmak üzereyken açıldı, iki adam eşikte yüz yüze geldiler. İsa durdu. Ayakları çıplaktı, beyaz giysisi yama yamaydı. Kıpırdamadan yüksek rahibin gözlerinin derinlerine baktı. Öteki, ağır göz kapaklarını kaldırdı, onu tanıdı, kısa bir bakışla tepeden tırnağa süzdü. Keçi dudakları aralandı.

«Burada işin ne, asi herif!» dedi.

Ama İsa yine hiç kıpırdamadan haşin bakışlarla, iri, acı dolu gözleriyle ona bakmakta devam ediyordu.

«Senden korkmuyorum, şeytanın yüksek rahibi,» diye cevap verdi.

«Atın dışarı şu herifi!» diye bağırdı Kayfa dört taşıyıcısına. Koca arkasının nerdeyse yeri süpürecek olduğu şişko, çarpık bacaklı bir cüce avluya doğru ilerlemeye başladı.

Dört Levili İsa'nın üstüne atıldılar, ama Yahuda ileri fırladı. «Çekin ellerinizi!» diye haykırdı. Onları bir yana savurarak, Hocayı kolundan tuttu.

«Gel,» dedi, «gidelim.»

Yahuda develerin, insanların ve koyunların arasından, İsa geçebilsin diye yol açıyordu. Şehrin kale kapısına geldiler, Sedron Vadisi'ne indiler, karşı tarafa tırmanarak, Beytanya yolunu tuttular.

«Ne istiyormuş senden?» diye sordu Yahuda, Hocanın koluna can çekişiyormuş gibi yapışarak.

«Yahuda,» diye cevap verdi İsa, epey sustuktan sonra, «şimdi sana müthiş bir sır açıklayacağım.»

Yahuda kızıl başını önüne eğip açık ağızla kulak kesildi.

«Yoldaşların en güçlüsü sensin. Ancak sen buna tahammül edersin sanıyorum. Ötekilere bir şey söylemedim, söylemeyeceğim de. Dayanıklı değiller onlar.»

Yahuda sevinçten kıpkırmızı oldu. «Bana güvendiğin için teşekkür ederim Efendimiz,» dedi. «Söyle: Görürsün utandırmam seni.»

«Yahuda, sevgili Galile'mi bırakıp, niye Kudüs'e geldim biliyor musun?»

«Evet,» diye cevap verdi Yahuda. «Çünkü olacak olan, burada yer alacak.»

«Doğru, Rabbin alevleri buradan fışkıracak. Uyuyamaz oldum artık. Gece yarısı irkilerek uyanıyorum ve göğe bakıyorum. Daha açılmadı mı diye? Alevler aşağı akmıyor mu diye? Gün ağarınca tapınağa koşuyorum, konuşuyorum, buyuruyorum, yalvarıyorum, insin diye ateşe yakarıyorum. Ama sesim her defasında kaybolup gidiyor. Gökler kapalı, dilsiz duruyor, başımın üstünde; oynamıyor. Derken günün birinde...»

Sesi kısıldı. Yahuda işitebilmek için üstüne doğru eğildi, ama sadece boğuk bir soluk ile İsa'nın dişlerinin birbirine vurduğunu duydu.

«Devam et! Devam!» dedi Yahuda boğuluyormuş gibi.

İsa soluk alıp devam etti. «Bir gün Golgota tepesinde uzanmışken, İşaya peygamber hayalimde belirdi, hayır hayalimde değil; bütün vücuduyla karşımda duruyordu, Golgota kayalarının tepesinde, dikilmiş ve şişirilmiş bir keçi postu vardı elinde, çölde karşılaştığım kara keçiye benziyordu. Postun üstünde yazı vardı. «Oku!» diye buyurdu, keçi derisini bana doğru uzatarak. Ama sesi duyunca peygamber ve keçi kayboldu, sadece harfler kaldı; havada, kırmızı baş harfi, kara harfler.

İsa gözlerini aydınlığa kaldırdı. Benzi attı. Yahuda'nın kolunu sıkarak ona yapıştı. «Oradalar işte!» diye fısıldadı. «Havayı doldurdular!»

«Oku!» dedi Yahuda, o da titriyordu.

İsa soluk soluğa sözleri hecelemeye başladı. Harfler canlı hayvanlar gibiydi: Onları avlamaya çalışıyor, onlarsa karşı duruyorlardı. İkide bir terini silerek, okudu: «'Suçlarımızı taşıdı; bizim günahlarımız için yaralandı, bizim kötülüklerimiz onu zedeledi. Acı çekiyor, ama ağzını

açmıyordu. Herkes tarafından horgörüldü ve reddedildi; salhaneye götürülen bir koyun gibi karşı koymadan ilerledi.'»

İsa sustu. Ölü gibi solmuştu rengi.

«Anlamıyorum,» dedi Yahuda, kıpırdamadan durmuş, ayak parmaklarıyla çakıl taşlarını oyuyordu. «Salhaneye götürülen koyun da kim? Kimdir ölecek olan?»

«Yahuda,» diye yavaşça cevap verdi İsa, «Yahuda, kardeşim, ölecek olan benim.»

«Sen mi?» dedi Yahuda geri geri çekilerek. «Peki Mesih değil misin ki?»

«Mesihim.»

«Anlamıyorum!» diye tekrarladı Yahuda, ayak parmaklarını çakıl taşlarına sürte sürte yırtarak.

«Bağırma, Yahuda. Böyle olacak. Dünyanın kurtulması için ben, kendi isteğimle ölmeliyim. İlkin bunu ben kendim de anlamıyordum. Tanrı boşuna belirtiler gösterdi bana: Bazen havada görüntüler, bazen uykumda düşler; boynunda bütün bir ulusun günahları asılı çölde gördüğüm keçi ölüsü. Anamın evinden ayrıldığım günden beri bir gölge, köpek gibi izledi beni, bazen de önümde koşarak yol gösterdi. Hangi yolu mu? Çarmıh yolunu!»

İsa çevresinde dolaştırdı bakışlarını. Arkasında Kudüs vardı, pırıl pırıl parlayan beyaz kuru kafalarla dolu bir dağ; önünde, kayalar, birkaç gümüş yapraklı zeytin ağacı ve siyah sedirler. Güneş, kanla dolu, batmaya başlamıştı.

Yahuda sakalını yoluyordu, kıllarını da havaya savuruyordu. Başka türlü bir Mesih beklemişti, elinde kılıç olan bir Mesih, bağırdığında bütün ölü kuşakların Yusufiye Vadisi'ndeki mezarlardan fırlayıp canlılara katılacağını sandığı bir Mesih. Yahudilerin aynı anda atlar ve develeri de canlanacaktı; hepsi birden, piyade ve atlılar, Romalılara atılıp, boğazlayacaklardı... Evren

ayakları dibinde bir yastık olacak, Mesih de Davut'un tahtında oturacaktı... Buydu Mesih, Yahuda İskariyot'un beklediği Mesih. Oysa şimdi...

Vahşi vahşi İsa'ya baktı, ağzından kötü bir söz kaçmasın diye dudaklarını ısırdı. Bu kez topuğuyla oymaya başladı çakılları. İsa ona bakıp acıdı.

«Metin ol, Yahuda, kardeşim,» dedi sesini tatlılaştırarak. «Ben böyle istedim. Başka yol yok: Budur yol.»

«Ya sonra?» diye sordu Yahuda kayalara bakarak.

«Sonra canlılarla ölüleri yargılamak için bütün ihtişamımla döneceğim.»

«Ne zaman?»

«Beni görmeden şimdiki kuşağın çoğu ölmeyecek.»

«Gidelim!» dedi Yahuda. Adımlarım sıklaştırdı. İsa ardında ona yetişmek için soluk soluğa kalıyordu. Güneş artık, Yahudiye Dağları'nın ardında devrilmek üzereydi. Tâ uzaklardan, Ölü Deniz'den ilk uyanan çakalların sesleri geliyordu.

Yahuda başta, inleyerek yuvarlanıp gidiyordu. İçinde bir yer sarsıntısı vardı: Her şey yıkılıyordu. Ölüme inanmıyordu ve yolların en kötüsü olarak görüyordu, bütün ölülerden daha ölü ve daha pis gibi görünen Lazarus midesini bulandırıyordu; Mesih'in kendi de Şaron'la olan savaşında nasıl başa çıkabilirdi ki?.. Hayır, hayır, Yahuda ölüme bir yol olarak bakamıyordu.

Döndü. Karşı çıkmak, dili üstünde yanmakta olan ağır sözleri fırlatıp atmak istiyordu. Belki de İsa'nın yolunu değiştirebilirler ve ölüm yolundan saptırabilirlerdi. Dönünce ama, bir dehşet çığlığı çıktı ağzından. İsa'nın vücudu kocaman bir

gölge yansıtmıştı. Bir insan gölgesi değildi bu, koca bir çarmıhtı. İsa'nın eline yapıştı.

«Bak!» dedi eliyle göstererek.

İsa ürperdi.

«Yahuda, kardeşim, konuşma.»

Böylece, sessiz sessiz, kol kola, tatlı Beytanya yokuşunu çıkmaya bağladılar. İsa'nın diz bağlarını çözülüyordu, Yahuda ona destek oluyordu. Konuşmuyorlardı. Bir keresinde, İsa eğilerek sıcak bir taş aldı yerden, sımsıkı, uzun bir süre elinde tuttu. Bu bir taş mıydı, yoksa sevgili birinin eli mi? Çevresine baktı. Kışın ölmüş olan bütün toprak nasıl da çimen fışkırmıştı, çiçeklenmişti!

«Yahuda, kardeşim,» dedi, «üzülme. Bak buğday nasıl çıkıyor topraktan. Tanrı nasıl yağmur gönderiyor da toprak kabarıyor ve başaklar insanlığı beslemek için köpüren topraktan çıkıyor... Başaklar ölmeseydi, yeniden canlanabilir miydi hiç? İnsanın Oğlu da öyledir.»

Ama Yahuda avutulamıyordu. Konuşmadan tırmanmaya devam ediyordu. Güneş dağların ardında battı; gece topraktan yükseldi. İlk lambalar tepenin doruğunda göz kırpmaya başladılar.

«Lazarus'u hatırla...,» dedi İsa. Ama Yahuda'nın midesi bulandı ve yere tükürerek hızla yoluna devam etti.

Marta lambayı yaktı. Lazarus elini siper etti gözlerine: Işık hâlâ acıtıyordu gözlerini. Petrus Matta'nın kolundan tuttu, ikisi birlikte, lamba başına oturdular. İhtiyar Salome siyah bir yün yumağı bulmuş, iki oğlunu düşünerek eğirmeye başlamıştı. Ya Rabbim, onların ihtişam içinde, saçlarında altın birer kordela, bütün Genasaret Gölü'nün onların olacağı gün hiç gelmeyecek mi?

Magdalena yoldan aşağı inmeye başladı. Hoca geç kalmıştı. Çektiği acı öylesine yoğundu ki, evin içine sığamaz ol

muştu, sevgilisiyle karşılaşmak ümidiyle yoldan aşağı gidiyordu. Avluda çömelmiş duran havariler, göz ucuyla sokak kapısına bakıyorlar, konuşmuyorlardı. İçleri hâlâ öfkeyle kaynıyordu. Ev sükûn içindeydi; soluk alışları bile duyulmuyordu. Vergi toplayıcısının her akşam defterine neler

yazdığını görmeyi kaç gündür merak ediyordu Petrus. Bu gece ötekilerle yaptığı kavgadan sonra, artık bekleyemez olmuştu: Matta'nın kendisi hakkında ne dediğini bilmek istiyordu. Bu Yazıcılar utanmaz kişilerdi, gelecek kuşaklar karşısında gülünç düşürülmemek için dikkat etmesi gerekti. Matta böyle bir şey yapmaya kalkışacak olsa, tutar, kalemi kâğıdı, ne varsa, ateşe atardı... Evet, bu gece bakmalıydı!.. Vergi toplayıcısının kolunu okşayarak, ikisi birden lamba başına diz çöktüler.

«Ne olur bana yazdıklarını oku,» diye rica etti. «Hoca hakkında ne yazdığını merak ediyorum.»

Matta bu sözleri duyunca sevindi. Defteri yavaş yavaş göğsünden ayırdı, Lazarus'un bacısı Maria'nın armağan ettiği işlemeli bir başörtüsüne sarmıştı onu. Canlı ve yaralı bir şeymiş gibi büyük titizlikle açtı. Vücudu ileri geri sallanmaya başlamıştı; hız alarak yarı okur, yarı türkü söyler gibi okumaya başladı:

«'İbrahim oğlu, Davut oğlu, İsa Mesih'in nesebinin kitabıdır. İbrahim İshak'ın babası idi. İshak Yakup'un babası idi. Yakup Yahuda ve kardeşlerinin babası idi, Yahuda, Tamar'dan doğan Perets ve Zerah'ın...'»

Petrus gözlerini kapayıp dinledi. İbrani kuşakları önünden geçti. İmdi İbrahim'den Davut'a kadar olan nesiller on dört nesildir; Davut'tan Babil'e sürgünlüğe kadar on dört nesildir ve Babil'e sürgünlükten Mesih'e kadar on dört nesildir... Ne kalabalıktı! Sayısız, ölümsüz bir orduydu! Yahudilerden olmak ne büyük zevk, ne büyük gururdu! Petrus başını duvara yaslayıp dinledi. Kuşaklar devam ediyordu, İsa'ya kadar geliyordu. Petrus dinliyordu. Ne kadar mucize yer almıştı, hiçbirinden koklamamıştı! Yaa, böyleydi işte... İsa

Beytlehem'de doğmuştu, babası marangoz Yusuf değildi, Ruhülkudüs'tü, üç Müneccim gelmiş, ona secde etmişlerdi; ya vaftiz sırasında, güvercinin gökten aşağı savurduğu sözler neydi? Petrus duymamıştı o sözleri. Orada

bile olmayan Matta'ya kim söylemişti? Yavaş yavaş Petrus sözleri duymamaya başladı, ninni gibi, tekdüze ve acıklı bir müzik duyuyordu sadece, derken yavaşça uykuya daldı... Orada, uykusunda, müziği olsun, sözleri olsun, tam bir açıklıkla duymaya başlamıştı. Her bir söz uykusunda bir nar gibi geliyordu, evvelki yıl Eriha şehrinde yediği narlar gibi. Havayı yırtarak açıyorlar, içerden bazen alevler, bazen melekler, kanat ve borazanlar çıkıyordu...

Birden, uykunun tatlı derinliğinde, mutlu çığlıklar kargaşalığı duydu, irkilerek uyandı. Önünde hâlâ okumakta olan Matta vardı, defterini dizleri üstüne koymuştu. Hatırladı, uyuyup kalmış olduğundan utandı, vergi toplayıcısını kucaklayarak dudaklarından öptü.

«Bağışla beni, Malta kardeşim,» dedi. «Seni dinlerken cennete girmiştim.»

İsa, ardında Magdalena, kapıda belirdi. Magdalena sevinçten pırıl pırıldı. Dudaklarından, gözlerinden ve çıplak boynundan alevler fışkırıyordu. İsa, Petrus'un vergi toplayıcısına sarılıp kucaklaştığını görünce, ifadesi tatlılaştı. Sarmaş dolaş iki adamı göstererek:

«İşte,» dedi, «budur gökler hâkimiyeti.»

Yerinden kalkmaya yeltenen Lazarus'a yaklaştı. Ama kasıkları çatırdıyordu Lazarus'un, kırılacağından korkarak oturdu. Elini uzatarak parmak uçlarıyla İsa'nın elinde dokundu. İsa ürperdi. Lazarus'un eli buz gibiydi, karaydı ve toprak kokuyordu.

İsa yeniden soluk almak için avluya çıktı. Bu dirilen adam hâlâ hayatla ölüm arasında sendeleyip duruyordu. Tanrı henüz içindeki çürüklüğü yenememişti. Ölüm, bu adamda olduğu kadar başka hiçbir kimsede gücünü göstermemişti. İsa korku ve dehşetli üzüntüye kapıldı.

İhtiyar Salome koltuk altında iği, ona doğru yaklaştı ve ayak ucunda durarak kulağına şöyle Fısıldadı:

«Efendimiz,» diye başladı sözüne. İsa işitebilmek için eğildi.

«Söyle Salome,»

«Efendimiz, göğe çıktığında, senden bir ricam var. Gördün, senin için ne kadar çırpındık...»

«Söyle Salome...» İsa'nın yüreği sıkışır gibi oldu birden. İyi işlerin hiçbir zaman mükâfat bekleyecek kadar alçalmayacağını ne zaman anlayacaktı şu insanlar.

«Tahtına çıktığında yavrum, oğullarım Yuhanna ile Yakup'u sağına ve soluna oturt.»

Konuşmamak için dudaklarını sıkan İsa yere bakıyordu.

«İşittin mi, yavrum? Yuhanna...»

İsa uzun bir adım atarak eve girdi. Lambanın yanı başında hâlâ dizleri üzerinde açık tuttuğu defteri ile Matta'yı gördü. Durdu. Matta'nın gözleri kapalıydı: Okumuş olduğu şeylere dalmıştı.

«Matta,» dedi İsa, «defterini buraya getir. Ne yazıyorsun?»

Matta ayağa kalktı ve yazdıklarını İsa'ya verdi. Pek mutluydu.

«Efendimiz,» dedi, «burada senin hayatını ve işlerini anlatıyorum gelecek kuşaklar için.»

İsa lambanın önünde diz çöküp okumaya başladı. Daha ilk bakışta irkildi. Dehşet içinde sayfaları çeviriyor, yüzü kızararak, öfkelenerek hızlı hızlı okuyordu. Onu gören Matta, korku içinde bir köşeye büzülmüş, bekliyordu. İsa üstünkörü okuduktan sonra kendini tutamayarak Matta'nın İncilini yere çarptı.

«Bu ne?» diye bağırdı. «Baştanbaşa yalan! Yalan! Mesih'in mucizeye ihtiyacı yoktur. Kendisi mucizedir, başka mucizenin gereği yoktur! Ben Beytlehem'de değil, Nâsıra'da doğdum. Beytlehem'e ayak basmadım ve hiçbir Müneccim

de hatırlamıyorum. Ömrümde Mısır'a gitmişliğim yok; ya güvercinin sözleri için yazdıkların: 'Bu benim sevgili oğlum,' diye ben vaftiz olduğumdaki o sözler. Kim sana söyledi? Ben kendim bile doğru dürüst işitemedim. Sen nereden buldun, sen ki orada yoktun?»

«Melek söyledi bana,» diye cevap verdi Matta tir tir titreyerek.

«Melek mi? Hangi melek?»

«Her gece geldiğinde elime kalemimi alırım. Kulağıma eğilerek bana yazacaklarımı söyler.»

«Melek mi?» diye sordu İsa telaş içinde. Demek melek yazdırıyor sana, sen de yazıyorsun?»

Matta cesaretlendi. «Evet, melek. Bazen onu gördüğüm de oluyor, hep kulağımda sesi: Dudakları sağ kulağıma dokunuyor. Kanallarının beni sardığını duyuyorum. Melek bebek gibi beni kundaklıyor ve ben yazıyorum; hayır, yazmıyorum. onun söylediğini kopya ediyorum. Ne sanıyordun ya? Bütün bu mucizeleri kendi başıma yazabilir miydim ki?»

«Melek mi?» diye mırıldanıp duruyordu İsa, düşüncelere daldı. Beytlehem, Müneccimler, Mısır ve «Sen benim sevgili oğlumsun»: Bütün

bunlar en doğru gerçek idiyse...? Bunlar doğruluğun en yüksek katı idiyse. Sadece Tanrı'nın içinde bulunduğu doğruluğun? Hak dediğimiz şey. Tanrı yalanlara...?»

Sustu. Eğilerek, yere atmış olduğu kâğıtları bir bir topladı ve Matta'ya verdi. Malta da onları işlemeli örtüsüne yeniden sarıp mintanı içine, derisine değecek şekilde sakladı.

«Melek ne yazdırıyorsa, yaz,» dedi İsa. «Artık benim için geç...» Cümlesinin sonunu getirmedi.

Bu arada, havariler avluda, Yahuda'nın çevresinde çember yapmışlardı ve Pilatus'un İsa'dan ne islediğini soruyorlardı. Ama Yahuda dönüp onlara bakmadan, gidip sokak kapısında durdu. Onları görmek de, işitmek de tiksindiriyordu onu: Şimdi sadece İsa ile konuşabilirdi artık. Müthiş bir sır

bağlıyordu onları şimdi, bu da ötekilerden ayırıyordu onları... Dünyayı yutmuş olan geceye baktı Yahuda: İlk yıldızlar parlamaya yeni başlayan küçük ikon lambaları gibiydi.

«İsrail'in Tanrısı,» diye mırıldandı içinden, «yardım et bana, yoksa aklımı oynatacağım.»

Magdalena tedirgin olmuştu, gidip onun yanında oturdu. O tam gitmek üzereyken, giysisinin ucuna yapıştı.

«Yahuda, korkmadan bana o sırrı açıklayabilirsin. Beni tanıyorsun.»

«Ne sırrı? Pilatus ona dikkatli olmasını söylemiş o kadar. Kayfa...»

«O sırrı demedim, ötekini.»

«Hangisini? Yine için için yanıyorsun Magdalena. Gözlerin kor kömür.» İstemeye istemeye güldü. «Ağla, ağla sen. Gözyaşların söndürür onları.»

Ama Magdalena başörtüsünü ısırdı ve dişleriyle yırttı. «Niye seni seçti acaba?» diye mırıldandı, «seni, Yahuda İskariyot'u?»

Kızılsakal öfkelenmişti. Magdalena'yı tuttuğu elini sıktı. «Kimi seçsin istiyordun Magdalena, yeldeğirmeni Petrus'u mu, budala Yuhanna'yı mı...,

yoksa seni mi, seni, bir kadını? Ben çöl taşlarındanım. Kolay kolay aşınmam. Ondan seçti beni!»

Magdalena'nın gözleri yaşla doldu. «Haklısın,» diye mırıldandı. «Ben bir kadınım, yaralı, sakat bir kadın...» İçeri girip ateşin başında tortop oldu.

Marta akşam yemeği için, sofrayı kurmuştu. Havariler avludan gelip, diz çöktüler. Lazarus tavuk suyunu içmişti. İçinde kana çevrilmişti, artık yere bakıp duruyordu. Yarık yarık olan vücudu hava, ışık ve besiyle kalafatlanıyor, güç buluyordu.

İç kapı açıldı, ihtiyar haham, solgun, canlı cenaze gibi içeri girdi. Dizleri artık onu çekmek istemediğinden asasına dayanıyordu. İsa'yı görünce, onunla görüşmek istediğini belirten bir işaret yaptı. İsa yerinden kalktı, ihtiyarı tutup oturttu, sonra kendi de Lazarus'un yanına oturdu.

«Peder,» dedi. «Ben de seninle konuşmak istiyordum.»

«Bugün sana bir şikâyetle bulunacağım yavrum,» dedi ihtiyar haham ciddi bir yumuşaklıkla ona bakarak. «Herkesin önünde açıkça söylüyorum. Herkes kadın erkek, duysun söyleyeceklerimizi: Mezardan kalkan Lazarus'un da birçok sırları olmalı. Herkes duysun ve yargısını versin.»

«İnsanlar ne bilebilir ki?» diye cevap verdi İsa. «Matta' ya sor bak, bu evin içinde bir melek dolaşıyor. O yargılasın. Nedir şikâyetin Peder?»

«Kutsal yasayı ne diye yıkmak istiyorsun? Şimdiye dek saygı göstermiştin, tıpkı bir oğulun babasına saygı göstermesi gerektiği gibi. Ama bugün tapınağın önünde, kendi sancağını dalgalandırdın. Yüreğin daha ne kadar devam edecek başkaldırmaya?»

«Sevgiye kadar, Peder, Tanrı'nın ayakları dibine kadar. Orada destek ve huzur bulacak.»

«Kutsal yasa ile oraya erişemiyor musun peki? Kutsal Yazılarımızın ne dediğini bilmiyor musun ki? Bu yasa, Tanrı dünyayı kurmadan dokuz yüz on dört kuşak önce konmuştu. Postunu verecek hayvan o sırada

bulunmadığından, parşömen kâğıdı üstüne yazılmamıştı; tahta üstüne de yazılmamıştı, çünkü ağaç filan yoktu; taş üstüne de yazılmamıştı: Henüz taş da yoktu. Rabbin sol kolu üstündeki beyaz ateş üstüne kara alevlerle yazılmıştı. Tanrı'nın kutsal yasaya göre dünyayı yaratmış olduğunu bilmeni isterdim.»

«Hayır! Hayır!» diye bağırdı İsa kendini artık tutamayarak, «Hayır!»

Yaşlı haham İsa'nın elini tuttu. «Niçin böyle bağırıyorsun, oğlum?»

İsa utandı ve kızardı. Dizginleri elinden kaçırmıştı, ruhunu yönetemez olmuştu artık. Sanki tepeden tırnağa kadar yaralanmıştı. Ne kadar hafif dokunursanız dokunun, hep bir yeri açıyormuş gibi çığlık atıyordu.

Yine bağırdıktan sonra durgunlaşmıştı. Yaşlı hahamın elinden tuttu ve sesini alçaltarak:

«Kutsal Yazılar, Peder, yüreğimin sayfalarıdır. Öteki bütün sayfaları yırttım.»

Ama konuşurken fikrini değiştirdi: «Ben değilim yırtan..., ben değilim, beni gönderen Tanrı.»

İsa'nın yanında dizleri birbirine değecek kadar yakın oturan yaşlı haham, İsa'nın bedeninden, dayanılması güç bir kuvvetin fışkırdığını duydu; açılan pencereden güçlü bir rüzgâr esip de lambayı söndürünce, haham karanlıkta, Meryem' in oğlunun odanın ortasında dimdik, ateşten bir sütun gibi ihtişamla durduğunu gördü. Musa ile İlyas'ın yine orada olup olmadığını anlamak için sağına ve soluna baktı, ama hiçbirini göremedi. İsa ihtişamında yalnızdı, başı kamışlı tavana değiyor ve pırıl pırıl parlıyordu. Yaşlı haham çığlık atmak üzereyken, İsa kollarını iki yana açtı. Şimdi bir çarmıh halini almıştı ve alevler tarafından sarılıyordu.

Marta ayağa kalkıp lambayı yeniden yaktı. Her şey birden eski düzene girdi. İsa hâlâ başı önüne eğik, düşünceli düşünceli duruyordu. Haham bakındı: Başka kimse bir şey görmemişti karanlıkta. Ötekilerin hepsi de

masanın çevresine yerleşmişlerdi, sakin sakin yemeye hazırlanıyorlardı. Tanrı beni elinde tutuyor, benimle oynuyor diye düşündü haham. Doğruluk yedi kattır. Beni aşağı yukarı indirip çıkarıyor, sarhoş oluyorum...

İsa aç değildi, yemeye oturmadı. İhtiyar haham da bir şey yemek istemedi. Gözlerini kapamış, uykuya dalmış gibi görünen Lazarus'un yanında kaldılar. Lazarus uyumuyordu ama düşünüyordu. Neydi o gördüğü düş? Ölmüş müydü yani, toprağın altına gömülmüş müydü, derken: 'Lazarus, çık gel!' diye müthiş bir ses duymuş muydu da kefeniyle birden dışarı fırlamış, uyandığında düşünde gördüğü kefene sarılı, bulmuştu kendini. Yoksa gördüğü düş değil miydi? Hades'e gerçekten inmiş olabilir miydi?

«Niçin onu mezardan çıkardın, yavrum?»

«Ben istemedim,» diye cevap verdi İsa yavaşça, «İstemedim ben Peder. Mezar taşını kaldırdığını görünce korktum, kaçmak istedim, ama pek utandım. Orada kalıp titredim...

«Her şeye tahammül edebilirim,» dedi haham, «her şeye, sadece çürüyen leş kokusuna dayanamam. Başka bir korkunç ceset daha görmüştüm. Canlıyken daha çürümeye başlamıştı, bir yandan yiyor, konuşuyor ve iç çekiyordu. Kral Hirodes, o cehennemlik asil... Sevdiği kadın Mariana'yı öldürmüştü; dostlarını, generallerini, oğullarını öldürmüştü. Ülkeler fethetmiş, şatolar yapmış, saraylar, şehirler kurmuş, Süleyman'ın eski tapınağından daha muhteşem bir tapmak olan Kudüs'ün kutsal tapınağını kurmuştu. Adını taşlara tunç ve altın harflerle yazdırmıştı; ölümsüzlüğe susamıştı. Derken ihtişamının en yüksek noktasında, Tanrı'nın parmağı boynuna dokunmuş, birden çürümeye başlamıştı. Her zaman açtı. Durmadan yiyor, yine de doymuyordu. Barsakları müzmin, çürüyen bir yaraydı; öyle açtı ki, çakallar geceleyin onun böğürmesini duyduğunda, tir tir titremişlerdi. Karnı, ayakları ve koltuk altları şişmeye başlamıştı.

Hayalarından kurtlar çıkıyordu, ilkin orası olmuştu çürümeye başlayan. Pis koku öylesine keskindi ki, hiçbir insan varlığı yanına yanaşamıyordu. Köleleri baygın düşüyorlardı. Erden'in yakınındaki Kallirhoe'deki sıcak su pınarlarına götürülmüştü, orada durumu daha da beterleşti. Sıcak yağa batırdılar, daha kötü oldu. O sıralarda hastalıkları iyi etmek ve cinler çıkarmak konusunda ünüm etrafa yayılmıştı. Krala söylenince, beni çağırmıştı. O sırada Eriha'daki bahçelerde bulunuyordu, leş kokusu Kudüs'ten ta Erden'e kadar geliyordu. İlk yanına vardığımda, bayıldım. Melhemler yapıp baştan aşağı sürdüm. Gizlice başımı önüme eğdim ve kustum. Bu bir kral mı diye sordum kendi kendime. İnsan denen şey mi bu: Pislik ve koku? Onu bunu düzene sokacak ruh nerde peki?»

Haham pek yumuşak bir sesle konuşuyordu. Yemek

yerken bu gibi sözlerin başkaları tarafından duyulması doğru olmazdı. İsa dinliyor, ümitsizlik içinde başını önüne eğiyordu. Hahamdan bu akşam rica etmek istediği şey buydu: Güç bulsun diye kendisine ölümden söz açılmasını istiyordu. Alışması için, ölümü daima karşısında görmesi gerekti. Ama şimdi... Elini uzatıp hahamı susturmak bağırmak istiyordu: «Yeter artık» diye, ama bu noktada ihtiyarı nasıl kesebilirdi ki? Haham bütün pisliği anlatmak ve hatırasından çıkarıp kendini arıtmak için sabırsızlanıyordu.

«Melhemlerim işe yaramadı, kurtlar onu da yediler. Ama o pislik içinde bir şeytan hâlâ tahta kurulmuş, buyruk veriyordu. İsrail'in bütün zenginlerini ve iktidar sahiplerini birleştirmiş, avluda hapsetmişti. Ölmek üzereyken bacısı Salome'yi çağırdı, 'Ruhumu teslim eder etmez,' dedi, 'hepsini öldür ki, ölümümden sevinç duymasınlar!' Derken yok oldu. Büyük Hirodes, Yahudilerin en son kralı yok oldu. Ağaçların ardına saklandım ve dans etmeye başladım. Yahudiye'nin son kralı yok olmuştu, kutlu an gelmişti, Musa'nın Ahidi'nde kehanette bulunduğu o kutlu an:

‘Sonunda ahlaksız, sefih bir kral gelecek, çocukları hayırsız çıkacak ve batıdan barbar ordular ile bir kral gelip kutsal ülkeyi işgal edecek. Sonra da dünyanın sonu gelmiş olacak!’ Musa peygamber böyle kehanette bulunmuştu. Hepsi de yer aldı. Dünyanın sonu geldi.»

İsa irkildi. Bu kehaneti ilk olarak duyuyordu. «Nerede yazılı bu?» diye bağırdı. «Peygamber kim? İlk duyuyorum bunu!»

«Birkaç yıl önce Yahudiye Çölü’nün bir mağarasında bir keşiş kil bir kavanoz içinde eski bir parşömen bulmuştu. Açtığında, üstte kırmızı harflerle yazılı: «Musa’nın Ahdi» olduğunu görmüştü. Ölmeden önce, büyük ata, tahtını bırakacağı, Nuh’un oğlu Yoşua’yı çağırmış, gelecekte bütün olacak olanları ona yazdırmıştı. İşte! Kehanette bulunmuş olduğu yıllar geldi. Sefih kral Hirodes idi, barbar oldular Romalılardı; dünyanın sonu ise; başını kaldırsan, kapıdan geldiğini görürsün.»

İsa kalktı. Ev onu sıkıyordu. Kaygısız kaygısız yemek yemekte olan yoldaşların yanından geçip avluya çıktı. Orada başını havaya kaldırdı. Kocaman, üzgün ay, o sırada Moab Dağları’nın ardından yükseliyordu. Neredeyse dolunay olacaktı ve Fısıh bayramında doğacaktı.

Ömründe sanki ilk kez görüyormuş gibi, şaşkın şaşkın gözünü dikmiş, bakıyordu. Nedir bu ay, diye soruyordu kendi kendine, dağlardan doğan ve korkan köpeklerin kuyruğunu bacakları arasına alıp havlatan bu ay. Dehşet dolu sessizlikte, sessiz sessiz yükseliyor ve zehir damlatıyor. İnsan yüreği zehirle dolan bir kuyu oluyor... İsa, yanakları, boynu ve kolları üstünde zehirli bir dil, yalayan, yüzünü ve bedenini beyaz bir ışıkla, beyaz bir kefenle soran bir dil duydu.

Efendisinin acı çektiği Yuhanna’ya malûm olmuştu. Avluya çıkıp onu gördü, bütün vücudu ayışığına batmıştı. Ürkütmemek için yavaşça konuştu, «Efendimiz,...» diye ayak ucuna basa basa yaklaştı.

İsa dönüp ona baktı. İnce, tüysüz ergin bir kişi kayboldu ve ayın altında avlunun ortasında yaşlı, pek yaşlı bir adam durdu. Bir elinde açık, boş bir defter, öteki elinde bir tüy kalem; uzun, bakır, uçlu bir mızrak gibi tüy bir kalem vardı. Baştan başa beyaz sakalı dizlerine akıyordu.

«Gök gürültüsünün oğlu,» diye bağırdı İsa benliğinin dışına çıkarak, «yaz: 'Ben Alfayım ve Omegayım, var olmuş olan, var olan ve var olacak olan, Ordular Rabbiyim.' Borazan gibi yüksek bir ses işittin mi?»

Yuhanna dehşete düşmüştü. Efendimizin zihninin dengesi bozulmaya başladı! Ayın insanı sarhoş ettiğini biliyordu, bu yüzden çıkmıştı avluya: Onu alıp içeri sokmak için. Ama yazık! Geç kalmıştı. «Sakin ol efendimiz,» dedi. «Ben sevgilin Yuhanna. İçeri girelim. Burası Lazarus'un evi.»

«Yaz!» diye buyurdu İsa. «Tanrı'nın tahtı çevresinde, her birinin ağzında bir borazan, yedi melek vardır.' Görüyor musun onları Gök gürültüsünün oğlu! Yaz: 'İlk melek yeryüzüne düştü, kanla karışık dolu ve ateş. Yeryüzünün üçte biri, ağaçların üçte biri, yeşil çimenlerin üçte biri yanıp kavruldu. İkinci melek borazanım çaldı. Bir ateş dağı düştü denize, denizin üçte biri kan oldu, balıkların üçte biri öldü, yüzen gemilerin üçte biri battı. Üçüncü melek borazanını çaldı: Gökten büyük bir yıldız düştü ve ırmakların, göllerin ve çeşmelerin üçte biri zehirlendi. Dördüncüsü çaldı borazanını: Güneşin üçte biri karardı, ayın üçte biri ve yıldızların üçte biri. Beşincisi çaldı borazanını: Başka bir yıldız atıldı, uçurum açıldı ve dışarı duman bulutları çıktı, duman içinde de çimen veya ağaç üstüne değil, insanlar üstüne çekirgeler yağı; saçları kadın saçları gibi uzundu, dişleri arslan dişleri gibiydi. Demir zırh giymişlerdi, kanatları savaşa katılan çok atlı savaş arabaları gibi gürültü çıkarıyordu. Altıncı melek çaldı borazanını...»

Ama Yuhanna dayanamaz olmuştu. Gözyaşları içinde İsa'nın ayakları dibine düşüp, «Efendim,» diye bağırdı, /«sakin olun..., sakin olun...

İsa ağlamayı duydu, titredi ve eğildiğinde sevgili havarisinin ayakları dibinde olduğunu gördü.

«Sevgili Yuhanna,» dedi, «niye ağlıyorsun?»

Yuhanna, İsa'nın ayın altında bir an için aklını yitirdiğini açıklamaya ulandı. «Efendimiz,» dedi, «içeri girelim. İhtiyar, ne olduğumuzu sordu, havariler de sizi görmek istiyor.»

«Onun için mi ağlıyorsun, sevgili Yuhanna?... Girelim haydi.»

İçeri girip yine ihtiyar hahamın yanı başına oturdu. Pek yorgundu. Elleri terliyordu: Yanıyordu baştan ayağa, bir yandan da ürperiyordu. Yaşlı haham ona korku içinde baktı.

«Yavrum, aya bakma,» dedi İsa'nın ter damlayan elini tutarak. «Şeytanın baş sevgilisi, gecenin meme ucu derler ve ondan akan...»

Ama İsa ölümü düşünüyordu.

«Peder,» dedi, «öyle geliyor ki bana, ölüm üstüne kötü konuştun. Ölüm Hirodes'in görünüşünde değildir. Hayır, büyük bir efendidir, Tanrı'nın anahtarlarının bekçisidir ve kapıyı açar. Başka ölümleri hatırlamaya çalış Peder, hatırla da için yatışsın.»

Havarilerin yemesi bitmişti. Söz dinlemek üzere gevezeliklerini kısa kestiler. Marta sofrayı temizledi; iki Maria, İsa'nın ayakları dibine çöktüler. Ara sıra biri ötekinin kollarına, göğsüne, gözlerine ağzına ve saçına bakıyor, hangisinin daha güzel olduğunu kaygı içinde hesaplıyorlardı.

«Haklısın, yavrum,» dedi ihtiyar. «Tanrı'nın kara başmeleği için kötü söz söyledim. Hep ölenin çehresine bürünür. Hirodes ise ölen, Hirodes olur; ölen bir aziz ise, yedi güneş gibi parıldar. Büyük bir efendidir, savaş arabasıyla gelir ve azizi yerden kaldırıp, göğe yükseltir. Sonsuzda bürüneceğin yüzü görmek ister misin? O zaman son anında ölümün sana nasıl geleceğine bak.»

Hepsi ağzı açık, dinliyordu, her biri de zihninde kendi ruhunu tartıyordu. Uzun bir süre konuşmaz oldular, sanki her biri kendi ölümünün yüzünü görmek ister gibiydi.

Sonunda İsa ağzını açarak konuştu. «Bir keresinde Peder, ben on iki yaşlarındayken, havraya gitmiş ve senin İşaya peygamberin şehit oluşunu Nâsıralılara anlatmana kulak vermiştim. Ama çok oluyor, unuttum. Bu akşam onun sonu hakkında konuşmanı pek istiyorum, ruhum yatışsın, ölümle uzlaşabileyim diye: Çünkü ruhumu pek kızdırdın Hirodes hakkında konuştuklarınla.»

«Niçin bu akşam hep ölümden söz edilmesini istiyorsun yavrum? Bu muydu benden rican?»

«Evet. Daha büyük rica olamaz.» Havarilere döndü. «Ölümden korkmayın arkadaşlar. Hayırlı olsun! Ölüm olmayaydı Tanrı'ya nasıl erişir de sonsuzca onunla birlikte kalabilirdik? Doğrusu size derim ki, ölüm anahtarları tutmakta ve kapıyı açmakta.»

İhtiyar haham şaşkın şaşkın ona bakıyordu. «İsa ölüm hakkında nasıl böyle sevgi ve kesinlikle konuşabilirsin? Sesini bu denli tatlı nicedir işitmemiştik.»

«Bize İşaya peygamberin ölümünü anlat, haklı olduğumu görürsün.»

Yaşlı haham Lazarus'a değmemek için duruşunu değiştirdi.

«Ahlaksız Kral Manasse, babasının, Tanrı'dan korkan Hezekiah'ın buyruklarını unutmuştu; şeytan girip onu ele geçirdi. Manasse Tanrı'nın sesi olan İşaya'yı dinlemez oldu. Bu yüzden onu bulup bir daha konuşmasın diye boğazlatmak üzere Yahudiye'nin dört bir yanına caniler gönderdi. Ama İşaya Beytlehem'deydi. Koca bir sedir kovuğu içine saklanmış, dua ediyor oruç tutuyor, Tanrı'nın İsrail'e acıyıp onu kurtarması için yalvarıyordu. Birgin Samiriyeli biri, yasa dışında olan biri, dua eden peygamberin eli ağaçtan dışarı çıkmışken gördü. Yasa düşmanı Samiryeli onu görünce,

doğru koşup krala haber verdi. Peygamber yakalanıp krala götürüldü. Ağaç kestikleri testereyi getirip ‘onu ikiye bölün’ diye buyurdu lanet olası herif. Adamı yere yatırdılar. İki adam testerenin başına geçip kesmeye başladı. ‘Sözlerini inkâr et!’ diye bağırdı kral, ‘öldürmem seni!’ Ama İşaya cennete girmiş bulunuyordu, yeryüzünün seslerini duymaz olmuştu. ‘Tanrı’yı inkâr et!’ diye bağırıyordu kral, ‘teb’am ayaklarına kapanıp, sana tapacak!’

«‘Gücün yetmez,’ diye cevap verdi ona peygamber, ‘ancak bedenimi öldürebilirsin. Ruhuma erişemezsin, sesimi de boğamazsın. İkisi de ölümsüzdür çünkü. Biri Tanrı’ya yükselir; öteki sesim, sonsuzca yeryüzünde kalıp vaaz eder.’ Konuşması bitince ölüm, saçında yaldızlı sedirden bir taç, ateşten bir savaş arabası içinde gelip onu aldı.»

İsa ayağa kalktı, gözleri pırıl pırıldı. Üzerinde ateşten bir savaş arabası duruyordu.

«Arkadaşlar!» dedi havarilerine bir bir bakarak, «sevgili

yoldaşlar: Beni seviyorsanız, bu gece size söyleyeceğim sözlere kulak verin. Her an giyimli kuşamlı ve hazır olmanız gerek. Sandalları olanlar, sandallarıyla, asaları olanlar asâlarıyla yolculuğa çıkmaya hazır olmalısınız. Beden nedir ki? Ruhun çadırı. ‘Çadırlarımızı alıp ayrılıyoruz!’ demeniz gerek her an. ‘Ayrılıp vatanımıza dönüyoruz’. Hangi vatan mı? Gök!

«Dostlarım, bu gece size söyleyeceğim son söz şu olacak: Sevgili bir mezarın önünde bulduğunuzda kendinizi, ağlamaya başlamayın. Aklınızdan şu büyük avuntu çıkmasın: Ölüm, ölümsüzlüğün yoludur, başka yol yoktur. Sevgiliniz ölmedi, ölümsüzleşti.»

İlkbahar, bütün gün boyunca, tanrısal şafakla birlikte, hatla kimsenin farkında olmadığı geceleyin daha da güçle, kayaları ve toprakları aralayarak İsrail toprağından fışkırıyordu. Bir gece içinde Samiriye’deki Şaron Ovaları ile Galile’dcki Esdrelon, sarıpapatyalar ve yabani leylaklarla dolmuştu; kısa ömürlü gelincik çiçekleri, iri kan lekeleri gibi Yahudiye’nin asık suratlı

kayalarından çıkıyordu. Asmalarda dışarı uğrayan yengece benzer gözleriyle her bir pembe-yeşil goncada olmamış salkımlar, olgun üzümler yeni şarap verebilmek için hız kazanıyordu; daha da derinde her goncanın yüreğinde insanların türküsü vardı. Her bir minik yaprak başında koruyucu bir melek durmuş, büyümesine yardım ediyordu. İlkin yaradılış günlerinin geri geldiğini sanıyordunuz, Tanrı'nın her bir sözünün, ağaçla, yabani çiçeklerle ve yeşilliklerle dolu, yeni bellenmiş toprağa düştüğünü görür gibi oluyordunuz.

Bu sabah kutsal Gerizim Tepesi'nin eteğinde Samiriyeli kadın, yine Yakup'un kuyusunda testisini dolduruyor, kendisine bir zamanlar ölümsüz sudan söz eden soluk genci görmek islermiş gibi Galile yolundan aşağı doğru bakıyordu. Şimdi bahardı, bu zevk âşığı dul, terli göğsünün uçlarını daha belirli gösterecek bir şekilde giyinmişti.

Bu ilkbahar gecesi İsrail'in ölümsüz ruhu, her evlenmemiş Yahudi kızının açık penceresine tünemiş, onu tan ağarıncaya dek ötüşüyle uyanık tutan bir bülbül olmuştu. Ne diye yalnız girersin yatağına? diye öterek paylıyordu onu. Sana niye uzun saçlar, iki meme, yuvarlak geniş kalçalar verdim?

Kalk mücevherlerini takın, eğil pencerenden. Şafak atarken eşiğinde bulun, testini alıp kuyuya git, karşına çıkan bekâr Yahudi'yle flört et ve birlikte bana çocuk yap. Biz İbranilerin çok düşmanı vardır ama kızlarım bana çocuk doğurduğu süre ben ölümsüzümdür. İsrail'de ekilmemiş tarlalardan, aşılanmamış ağaçlardan ve bakirelerden nefret ediyorum.

İdumea Çölü'nde, Tanrı'nın koruduğu Hebron'da, İbrahim'in kutsal mezarında, İbrani çocukları sabahleyin erken uyanıyor ve Mesihçilik oynuyorlardı. Sepetçi söğüdünden yaylar yapıyorlar, göğe kamıştan oklar fırlatarak, uzun kılıcı ve altın miğferleriyle insin artık diye Mesih'e, İsrail'in kralına sesleniyorlardı. Kutsal mezar üstüne bir parça koyun postu gerip ona bir taht hazırlamışlardı. Onun için bir de özel türkü

bestelemişlerdi, görünmesi için el çırpıyorlardı. Ansızın, mezarın ardında alkışlar duyuldu, davul sesi ile, mısır püskülünden sakalı olan, vahşi bir şekilde boyalı bir yüzle kurula kurula homurdanarak yürüyen bir Mesih çıktı. Elinde hurma dalından yapılmış uzun bir kılıç vardı ve bir bir çocukların boyunlarına vuruyordu. Hepsi de yere düştü, kılıçtan geçirildi.

Lazarus'un Beytanya'daki evinde de şafak atıyordu ama İsa gözlerini kapamamıştı henüz. Kaygısı bir türlü yatışmak bilmemişti. Tek bir yoldan başka çare bulamıyordu: O da ölümdü. Kehanetler benden söz ediyor, diye düşünüyordu. Üstüne dünyanın günahlarım alıp bu Fısıh bayramında kesilecek olan koyun benim. Bu durumda varsın bir saat önce kesilsin koyun. Bedenimiz zayıftır; güvenim yok ona. Son anda insana oyun oynayabilir. Ruhumu hâlâ ayakta dikilir durumda duyduğum şu anda gelsin ölüm... Ah şu güneş çıksa da tapınağa gitsem. Her şeye son vermem gerek arlık bugün!

Kararı verdikten sonra, zihni epey yatıştı. Gözlerini kapadı, uyudu, bir düş gördü: Gök, demir parmaklıkla çevrili, yabani hayvan dolu bir meyva bahçesi gibi geliyordu ona. O

da yabani bir hayvandı, o da onlarla birlikte sıçrayıp oynuyordu, sıçrayışlarını da görünce dehşete kapılıyordu. Kadınlar bağrışıyor, hayvan yemesin diye sokaktaki çocuklarını kapıp içeri koşuyorlardı. Erkekler, mızrak, kılıç, taş ele geçirmiş, ava çıkmıştı... Tepeden tırnağa kadar kana belenmişti, yüzükoyun yere düştü. Derken öyle geldi ki ona, sanki yargıçlar çevresinde toplanmış, onu yargılıyorlardı. Bunlar insan değildi ama tilkiler, köpekler, yaban domuzları ve kurtlardı. Onlar yargılıyorlar, onu ölüme mahkûm ediyorlardı. Ama tam asmaya götürürlerken, ölemeyeceğini hatırladı: O Tanrısal bir hayvandı, ölümsüzdü. Bunu hatırlayınca bir kadın elinden tuttu, Maria Magdalena idi. Onu şehirden çıkarıp, tarlalara götürdü. «Göğe gitme,» dedi ona. İlkbahar geldi bak, bizimle kal...» Birlikte

yürüdüler. Yürüdüler, tâ Samiriye sınırına kadar. Orada testisi omuzunda Samiriyeli kadın belirdi. Su sundu ona, o da içti; derken o kadın elinden tuttu ve konuşmadan onu Galile sınırına kadar götürdü. Sonra eski çiçek açan zeytin ağaçları altından annesi çıktı. Kara bir başörtüsüne sarılmış ağlıyordu. Yara bere içinde, baştan aşağı kana belenmiş olduğunu, saçında dikenden bir taç bulunduğunu görünce ellerini kaldırdı: «Sen beni yakıp kavurdun ya,» dedi ona, «Tanrı da seni yakıp kavursun. Adımı insanların diline doladın: Bütün dünya uğulduyor. Elini anavatanına karşı kaldırdın, yasaya, İsrail'in Tanrısına karşı geldin. Tanrı'dan korkmadın mı hiç, insanların karşısında utanmadın mı? Ananı babanı düşünmedin mi hiç? Lanet sana!» Bu sözleri söyledikten sonra kayboldu.

Ter içinde irkilerek uyandı. Çevresinde havariler yayılmış, horulduyorlardı. Dışarda avluda horoz öttü. Petrus işitti ve gözlerini araladı. İsa'nın ayakta olduğunu gördü, «Efendimiz,» dedi, «horoz öttüğünde düş görüyordum. İki çapraz tahta almıştın. Ellerinde biri lir öteki yay oluverdiler. Hem çalıyor, hem de türkü söylüyordun. Yeryüzünün dört bir bucağından yabani hayvanlar toplanmış seni dinliyordu... Nedir acaba anlamı? İhtiyar hahama sorayım bir.»

«Düş orada bitmiyor Petrus,» diye cevap verdi İsa. «Ne diye uyanmakta o kadar acele ettin? Düşün devamı var.»

«Devamı mı? Anlamıyorum. Yoksa sen de mi gördün onu düşünde?»

«Yabani hayvanlar türküyü işitince ileri atılıp türkü söyleyeni yediler.»

Petrus'un gözleri dışarı fırladı. Yüreği anlamını sezer gibi olmuştu ama zihni kıpırdamadan, olduğu yerde duruyordu. «Anlamıyorum,» dedi.

«Anlarsın,» diye cevap verdi İsa, «başka bir sabah yine horozun sesini duyduğunda.»

Arkadaşlarına birer birer tekme indirdi. «Kalkın, miskinler, dedi. Bugün işimiz çok.»

«Gidiyor muyuz?» diye sordu Filipus, gözlerini ovuşturarak. «Bence Galile'ye dönsek iyi olur, güven altında oluruz.»

Yahuda dişlerini gıcırdattı ama bir şey söylemedi.

İç odada kadınlar uyandılar ve gevezeliğe başladılar. Yaşlı Salome ateşi yakmak için geldi. Havariler avluda toplanmışlardı bile. Hahamın üzerine doğru eğilmiş alçak bir sesle konuşuyordu İsa. Ağır hasta olan ihtiyar, evin arka köşesinde yatalak olmuştu.

«Nereye gidiyorsun şimdi yavrum?» diye sordu haham. «Ordunu nereye götürüyorsun? Yine Kudüs'e mi? Yine tapınağı alaşağı etmek için elini mi kaldıracaksın? Bilirsin söz büyük bir ruhtan çıktı mı eylem olur, seninkiyse büyük bir ruhtur. Söylediğin sözden sorumlusun. Tapınak yıkılacaktır dersen, bürgün gerçekten yıkılır. Bu yüzden sözlerini tart ve öyle konuş!»

«Tartıp da konuşuyorum Peder. Konuştuğum zaman bütün dünya zihnimin içinde. Neyin kalıp neyin yıkılması gerektiğine ben karar veriyorum. Sorumluluğu ben alıyorum üstüme.»

«Kim olduğunu görebilecek kadar yaşayabilseydim ah! Ama yaşlandım. Dünya başımın çevresinde dolaşıp duran ve

içeri girmek isteyen bir hayal oldu. Ama bütün kapılar kapalı.»

«Birkaç gün daha ölmemeye çalış Peder. Fısıh bayramına kadar. Canını dişine tak, tut ruhunu göreceksin ki... Henüz gelmedi vakit. »

Haham başını salladı. «Ne zaman gelecek?» diye yakındı. «Tanrı beni aldattı mı? Vaadi nerde kaldı? Ölüyorum, ölüyorum, Mesih nerde?» Kalan gücüyle İsa'nın omuzlarına sarıldı.

«Fısıh'a kadar dayan, Peder. Tanrı'nın sözünde durduğunu görürsün!» İsa kendini ihtiyarın kollarından kurtarıp avluya çıktı.

«Natanael!» dedi «ve sen, Filipus, köyün ucuna en son eve gidin. Orada bir eşek bulacaksınız, sıpası da kapı çengeline bağlıdır. Onu çözüp buraya

gelirin. Biri size onu nereye götürdüğünüzü sorarsa «Efendimizin ihtiyacı var geri getireceğiz diye cevap verirsiniz.»

«Başımızı belaya sokacağız,» diye fısıldadı Natanael arkadaşına.

«Gidelim,» dedi Filipus. «Ne olursa olsun, ne derse yap sen.»

Matta sabah ilk iş olarak eline kalemini almış gözlerini açmış, kulak kesilmişti. İsrail'in Tanrısı, diye düşünüyordu, bak bir, peygamberler tanrısal vahiyle nasıl bilmişler' bütün olacakları. Zekeriya peygamber ne der «Sevin ve kıvanç duy, Sion'un kızı, sevinç kahkahaları at. Kudüs'ün kızı. Bak kralın seni bulmaya geliyor, bir eşek üstüne binmiş, fatih olmasına rağmen ne de alçakgönüllü!»

«Efendimiz,» dedi Matta, İsa'yı sınamak istermiş gibi, «yorulmuş gibisin, yaya gidemiyorsun Kudüs'e.»

«Hayır, yorulmadım,» diye cevap verdi İsa. Niye soruyorsun? Birden eşekle gitmek istedi canım oraya.»

«Beyaz bir ata binmen gerekti!» diye söze girdi Petrus. «İsrail'in Tanrısı değil misin? Başkentine beyaz bir at üstünde girmelisin.»

İsa acele bir bakış fırlattı Yahuda'ya, bir şey söylemedi.

Bu arada Magdalena çıkmış, kapıda durmuştu. Gözlerinin altı sarkmıştı, gözünü kırpmamıştı bütün gece. Kapının kenarına dayanarak, uzun uzun İsa'ya baktı, sanki ondan tamamıyla ayrılıyormuş gibi avutulmaz bakışlarla bakıyordu. Gitme demek istiyordu ama gırtlağı tıkanmıştı sanki. Matta, tek kelime söylemeden, ağzını açıp kapadığını gördü ve anladı. Peygamberler konuşmasını bırakmıyor dedi. Kehanette bulundukları şeyi yerine getirmesi için ağzını açmasına bırakmıyorlar. Eşeğe binecek ve Magdalena istese de istemese de, kendisi istese de istemese de Kudüs'e gidecek. Böyle yazılmış çünkü!

O sırada Filipus ile Natanael sevinç içinde geldiler; arkalarında ipe bağlı ana eşek ile eyersiz sıpa vardı. «Tam dediğin gibi oldu Efendimiz,» diye

bağırdı Filipus. «Binin de gidelim.»

İsa dönüp eve baktı. Kadınlar ellerini kavuşturmuş bekliyorlardı. Üzgündüler ama konuşmuyorlardı. İhtiyar Salome ile iki bacısı, önde Magdalena...

«Evde bir kırbaç var mı acaba?» diye sordu İsa.

«Hayır, Efendimiz,» diye cevap verdi Marta. «Sadece kardeşimizin üğendiresi var.»

«Verin onu bana.»

Hoca yumuşak yere olursun diye havariler uysal hayvanın üstüne giysilerini koyarak eğer yaptılar, Magdalena da üstüne kendi örmüş olduğu kenarları küçük siyah servi ağaçlarıyla işlenmiş kırmızı bir battaniye attı.

«Hepiniz hazır mısınız?» diye sordu İsa. «Herkesin gönlü hazır mı?»

«Evet,» diye cevap verdi Petrus. Hayvanın yularını tutmuş önde giderek kılavuzluk ediyordu.

Beytanyalılar topluluğun geçtiğini duyunca kapılarını açıyorlardı.

«Nereye çocuklar? Peygamber niçin eşeğe binmiş bugün?»

Havariler eğilerek sırrı söylüyorlardı onlara. «Bugün tahtına çıkmaya gidiyor.»

«Ne tahtı arkadaş?»

«Suss. Sır. Gördüğünüz adam İsrail'in kralı.»

«Sahi mi? Haydi gidip görelim.» diye bağırıyordu kadınlar; çevresindeki halk gittikçe artıyordu.

Çocuklar hurma dalları kesmişler önde gidiyorlar ve «Tanrı adına gelen kutsaldır!» diye şarkılar söylüyorlardı. Erkekler sırtlarındaki paltoları çıkarıyor, üstünden geçsin diye yere seriyorlardı. Nasıl da konuşuyorlardı! Nasıl da akıyorlardı dere gibi! Bu yıl çiçekler ne de büyümüştü, Kudüs'e doğru akan kafilenin ardından kuşlar nasıl da cıvıldaşarak uçuyorlardı!

Yakup kardeşine doğru eğildi. «Annemiz dün onunla konuştu. Bizi sağma ve soluna oturtması için rica etmiş. İhtişam tahtına çıkıyor ya bugün. Ama İsa cevap vermemiş ona. Kim bilir belki de kızmıştır. Yüzünün asıldığını söyledi.»

«Elbette kızmıştır,» diye cevap verdi Yuhanna. «Söylemeseydi keşke.»

«Niye yani? Olduğumuz gibi mi bırakacaktı bizi? Kim bilir bir de bakarsın Yahuda İskariyot bizden üstün çıkar. Kaç gündür ikisi gizliden gizliye nasıl konuşuyor, görmedin mi? Ayrılmayacak gibi görünüyorlar. Dikkat et, Yuhanna. Git kendin konuş onunla da kaybımız filan olmasın. Şeref paylaştırma saati geldi.»

Ama Yuhanna başını salladı. «Kardeşim,» dedi, «bak nasıl üzgün. Sanki ölümüne gidiyormuş gibi.»

Ötekilerin ardından giderken, Matta şimdi nelerin olacağını merak ediyorum, diye düşünüyordu. Peygamberler iyi açıklamıyorlar. Kimi tahttan söz ediyor, kimi ölümden. Kehanetlerin hangisini yerine getirecek? Kimse olay yer almadan kehaneti açıklayamaz. Ancak o zaman anlarız peygamberin sözünü. Böylece... Şimdilik sabırlı olup bekleyelim bakalım ne olacak? Emin olalım. Döndüğümüzde bütün olanı biteni yazarız akşama.

Bu arada müjde kanatlanmış, zeytinlikler ve bağlar arasında serpili kulübelere, civardaki köylere varmıştı. Köylüler dört bir yandan çıkıyor, üstünden geçsinler diye yere giysiler, atkılar seriyorlardı... Hastası, topalı, paçavralar içinde olanları da vardı aralarında. İkide bir İsa başını döndürüyor ardındaki ordusuna bakıyordu. Birden büyük bir yalnızlık duydu. Dönüp bağırdı: «Yahuda!» ama gösterişten uzak duran Yahuda kafilenin sonundaydı, işitmedi.

«Yahuda!» diye bağırdı yeniden ümitsizlik içinde.

«Efendim!» diye cevap verdi Kızılsakal. Geçebilmek için öteki havariler arasından kendine yol açtı.

«Ne istiyorsun Efendimiz?»

«Yanımdan ayrılma Yahuda. Birlikte gel benimle.»

«Korkma efendimiz yanındayım.» İpi Petrus'un elinden alıp öne geçti.

«Beni bırakma Yahuda, kardeşim,» dedi İsa bir kez daha.

«Niye bırakayım, Efendimiz? Böyle karar vermemiş miydik?»

Sonunda Kudüs'e yaklaştılar. Amansız güneşin altında parıldayan beyaz şehir Sion Tepesi üstünde karşılarında yükseliyordu. Küçük bir köyden geçtiler, bir ucundan öteki ucuna dek ılık ilkbahar yağmuru gibi sakin, tatlı bir ağıt duydular.

«Kimin için inilderler? Kim öldü?» diye sordu İsa ürpererek. Ama ardından koşan köylüler gülüyordu:

«Kaygılanma Efendimiz. Ölen yok. Köy kızları el değirmenini çevirirken ağıt okuyorlar.»

«Niçin peki?»

«Alışmak için efendimiz.»

Kaldırım taşlı yoldan çıkıp yamyam şehre girdiler. Dünyanın dört bir bucağındaki Yahudi mahallesinden akan süslü püslü gürültücü insanlar… Hepsi de kendi mahalli kokularını ve pisliklerini getirmişlerdi, sarılışıyor, öpüşüyordu: Yarın değil öbür gün ölümsüz bayram günüydü, bütün Yahudiler de kardeşti. Kös kös giden eşeğe binmiş, arkasından kafilenin hurma dalları sallayarak izlediği İsa'yı görünce güldüler:

«Bu da kim kuzum?»

Ama sakatlar, hastalar ve pejmürde kılıklılar yumruklarını kaldırarak meydan okumaya başladılar: «Şimdi görürsünüz! Nâsıralı İsa'yı! Yahudilerin kralını!»

İsa eşekten inip acele acele tapınağın basamaklarından çıktı. Süleyman'ın balkonuna vardı, durdu ve bakındı. Oturacak yerler yapılmıştı. Öteberi satan, alan, pazarlık eden, münakaşa eden, mallarını ilan eden binlerce

insan vardı: Tüccarlar, sarraflar, meyhaneciler, fahişeler. İsa'nın kanı beynine vurdu, kutsal bir öfkeye kapıldı. Üğendireyi kaldırdı, şarap içilen peykeler, meşrubat satan yerler, dükkânlar, ne varsa hepsine indirmeye başladı. Masaları deviriyor, tüccarları üğendiresiyle dürtüyordu. «Kaçın! defolun buradan! Defolun diyorum size!» diye bağırıyordu. Üğendireyi havada sallayarak ilerledi. İçinde sakin bir acı, bir yakarma vardı: Rabbim karar verdiğin şey olacaktır. Olsun ama ne olur çabuk. Senden bütün dileğim bu. Çabuk ol henüz gücüm yerindeyken.

Kalabalık, ardından koşmaya, «Defolun! Defolun buradan!» diye çılgınca bağırmaya, oturacak yerleri kapışmaya başlamıştı. İsa, Sedron Vadisi üzerindeki krallara ait kemer akında durdu. Bütün vücudundan buhar çıkıyordu. Uzun kuzguni siyah sakalı omuzları üstüne kasırgaya tutulmuştu. Gözleri alev fışkırtıyordu.

«Dünyayı ateşe vermeye geldim,» diye bağırıyordu. «Çölde Yahya 'Tövbe edin! Tövbe edin! Rabbin günü yakındır!' diye bağırıyordu. Ben diyorum ki: Tövbe etmeye vaktiniz kalmadı artık. Geldi işte geldi. Rabbin günü ben'im! Yahya, çölde suyla vaftiz ediyordu. Ben ateşle vaftiz ediyorum. İnsanları, dağları, şehirleri, gemileri vaftiz ediyorum. Dünyanın dört bir bucağını, ruhun dört bir bucağını yutmak üzere olan ateşi görüyorum ve kıvanç duyuyorum. Rabbin günü gelmiştir: Benim günüm!»

«Ateş! Ateş!» diye haykırıyordu kalabalık. «Getir ateşi, yak şu dünyayı.»

Levililer mızrak ve kılıçlarla donandılar. İsa'nın kardeşi Yakup, boynunda muskalar başta gidiyordu. İsa'yı yakalamak için atıldılar. Ama halk vahşileşti; havariler cesaretlendi ve yekvücut halinde bağrışarak kavgaya katılmak üzere ötekilere doğru atıldılar. Ta yukarda, sarayın kulesinde Romalı nöbetçiler onlara bakıp bakıp gülüyordu.

Petrus ufak dükkânların birinin önünden yanan bir meşale kaptı. «Yürüyün kardeşler!» diye bağırdı. «Ateşe verin çocuklar. Vakit geldi!»

Roma'nın borazanları Pilatus'un kulesinden çınlamasaydı Tanrı'nın avlusunda çok kan dökülecekti. Derken yüksek rahip Kayfa, tapınaktan çıkıp silahlarını bırakmaları için Levililere buyurdu... Başkaldıranın, mutlaka, hem de gürültüsüz patırtısız içine düşeceği bir tuzak kurmuştu kendi ustalığıyla.

Havariler İsa'nın çevresini almışlar, kaygı içinde bakıyorlardı. İşaret verecek miydi, vermeyecek miydi? Ne bekliyordu? Daha ne kadar bekleyecekti? Ne diye gecikiyordu? İşaret vermek üzere elini göğe kaldıracağına ne diye yere bakıp duruyordu? Tabii onun aceleye ihtiyacı yoktu âmâ onların vardı, onlar yoksuldular, her şeylerini feda etmişlerdi, yaptıklarının karşılığını alma vakti gelmişti...

«Karar ver Efendimiz!» diye Petrus. Yüzü kıpkırmızı olmuş, ter içinde kalmıştı. «İşaret ver!»

İsa kıpırdamadan duruyordu, gözlerini kapamıştı. Alnından iri ter taneleri damlıyordu. Günün yaklaşıyor Rabbim, deyip duruyordu kendi kendine, dünyanın sonu geldi. Bu sonu kendimin getirdiğini biliyorum ama ölerek... Bunu defalarca tekrar ettikten sonra cesaretlendi.

Yuhanna da ona doğru geldi. Omuzuna dokundu ve gözlerini açsın diye itti. «İşareti şimdi vermezsen,» dedi «hapı yuttuk. Bugünkü yaptığın ölüm demektir.»

«Ölüm demektir,» diye söze katıldı Tomas da, «ölmek istemediğimizi de bilesin.»

«Ölmek mi?» diye bağırdı Filipus ile Natanael irkilerek. «Biz buraya saltanat sürmeye geldik!»

Yuhanna, İsa'nın göğsüne yaslandı. «Ne düşünüyorsun Efendimiz?» diye sordu.

Ama İsa onu itti. «Yahuda gel yanıma!» dedi. Kızılsakal'ın sağlam yapılı kolu üstüne dayandı.

«Cesaret, Efendimiz,» diye fısıldadı Yahuda. «Vakit geldi. Onları utandırmamız gerek.»

Yakup Yahuda'ya nefretle bakıyordu. Eskiden İsa dönüp ona bakmazdı bile şimdiyse neydi bu dostluk, bu gizli fısıldaşmalar? «Bir şeyler karıştırıyorlar ikisi. Ne dersin Matta?»

«Hiç. Ben, sizlerin söylediklerinizi ve yaptıklarınızı yazıyorum. Benim işim bu.»

İsa, Yahuda'nın kolunu sıktı. Birden başı döner gibi oldu. Yahuda tuttu. «Yoruldun mu Efendimiz,» diye sordu.

«Evet, yoruldum.»

«Tanrı'yı düşün, gücün yerine gelir,» diye cevap verdi Kızılsakal.

İsa dengesini bularak havarilerine döndü. «Gelin, gidelim,» dedi.

Ama havariler yerlerinden kıpırdamıyorlardı. Oradan ayrılmak istemiyorlardı. Nereye gidilecekti? Beytanya'ya mı? Ne kadar kalınacaktı orada?.. Bu gidip gelmelerden bıkmışlardı artık.

«Bizi oyalıyor,» dedi Natanael yavaşça dostuna. «Yerimden kıpırdamıyorum ben!» Bunu söyledikten sonra, kös kös Beytanya'ya gitmeye başlayan havarilere katıldı.

Arkalarından, Levililerle Ferisiler kahkahadan patlayacaklardı nerdeyse. Çirkin, yuvarlak omuzlu, gençten bir Levili bir limon kabuğu fırlattı; kabuk gelip Petrus'un yüzüne çarptı.

«İyi nişan aldın Saul! Turnayı tam gözünden vurdun.»

Petrus, Leviliye saldırmak üzere dönmüştü ki Andreas

tuttu. «Sabırlı ol kardeşim,» dedi. «Bizim sıramız da gelecek.»

«Ne zaman? Kahrolasıca ne zaman Andreas?» diye homurdandı Petrus. «Görmüyor musun ne kötü durumlara düştük?»

Aşağılanmış bir halde sessizce yola düzüldüler. Arkalarındaki kalabalık, lanetler okuyarak dağıldı. Artık kimse gitmiyordu ardından, Efendi geçsin

diye kimsenin yere giysisini serdiği yoktu. Filipus eşeği çekiyor, arkada da Natanael, eşeğin kuyruğunu tutuyordu. İkisi de hayvanı bir an önce sahibine teslim etmek istiyordu. Başlarının belaya girmesini istemiyorlardı. Güneş parlıyordu, ılık bir meltem esiyordu, yükselen toz bulutlan onları boğuyordu. Beytanya yolu üstünde, karşılarına koca bıyıklı iki arkadaşıyla birlikte Barabbas dikildi.

«Efendinizi nereye götürüyorsunuz?» diye bağırdı. «Başımıza gelenler! Korkudan neredeyse altlarına yapacaklar!»

«Lazarus'u diriltsin diye götürüyorlar!» diye cevap verdi Barabbas'ın arkadaşları, kahkahalar atarak.

Beytanya'ya vardıklarında, eve girerken yaşlı hahamın son nefesini vermek üzere olduğunu gördüler. Kadınlar, çevresinde diz çökmüştü, kıpırdamadan göçmesini seyrediyorlardı... Onu geri getirmek için ellerinden bir şey gelmeyeceğini biliyorlardı... İsa, yaklaşıp elini adamın alnına koydu. Haham gülümsedi ama gözlerini açmadı.

Canları sıkkın havariler avluda çömeldi. Konuşmuyorlardı. İsa Yahuda'ya başıyla işaret yaptı.

«Yahuda, kardeşim, vakit tamam. Hazır mısın?»

«Yine soruyorum sana, niye beni seçtin?»

«En güçlü olan sensin biliyorsun. Ötekiler dayanamaz. Yüksek rahip Kayfa ile görüştün mü?»

«Evet. Nerede ve ne zaman olacağını soruyor.»

«Fısıh'ın arifesinde, paskalya yemeğinden sonra Getsemane'de olacağını söyle. Cesaretli olmaya çalış Yahuda kardeşim. Ben de çalışıyorum.»

Yahuda başını salladı ve söz söylemeden ayın yükselmesini beklemek üzere yola çıktı.

«Kudüs'te ne oldu?» diye Salome oğullarına sordu. «Ne oldu da bu kadar sessiz duruyorsunuz?»

«Evimizi kum üstünde kurduk sanıyorum anne,» diye cevap verdi Yakup. «Olan oldu!»

«Peki, Efendimiz, ihtişam, altın işlemeli ipekliler, tahtlar... Beni aldattı mı yani?» İhtiyar kadın oğullarına bakarak el çırptı ama hiçbiri cevap vermedi.

Ay, Moab Dağları'nın ardından yükseldi, üzgün bir dolunaydı. Duraklayarak bir süre dağın doruğunda kaldı, dünyaya baktı, birden karar aldı, doruklardan kurtularak yükselmeye başladı. Lazarus'un karanlık evi sanki birden badanalanmış gibi pırıl pırıl parlamaya başladı.

Havariler tan ağarırken Hocanın çevresinde toplandılar. Konuşmuyordu, sanki onları ilk ya da son kez görüyormuş gibi hepsine ayrı ayrı bakıyordu. Öğleye doğru ağzını açtı: «Dostlarım, kutsal Fısıh bayramını sizlerle kutlamak istiyorum. Böyle bir günde atalarımız yola çıkmış, kölelik ülkesini arkalarında bırakıp çölün özgürlüğüne girmişti. Biz de bu Fısıh günü başka bir kölelikten çıkıp başka bir özgürlüğe girmiş bulunuyoruz. Kulakları olan işitsin!»

Kimse ağzını açmıyordu. Karanlık geliyordu bu sözler. Neydi bu yeni kölelik ve yeni özgürlük? Anlamıyorlardı. Biraz sonra Petrus konuştu: «Anladığım bir tek şey var Efendimiz. Fısıh koyunsuz olmaz. Koyunu nerede bulacağız?»

İsa acı acı gülümsedi. «Koyun hazır Petrus. Şu anda kendi kendine kesilmeye gidiyor, yoksullar yeni Fısıh'ı kutlayabilsin diye. Bu yüzden, koyun için kaygılanma sen.»

Köşede ses çıkarmadan duran Lazarus kalktı ve iskelet elini göğsüne koyarak şöyle dedi: «Efendimiz, hayatımı sana borçluyum, kötü olmasına rağmen, Hades'in karanlıklarından yine iyi. Bu yüzden Fısıh koyununu gidip armağan olarak kendim getireceğim. Dağ çobanı bir dostum var. Şimdilik hoşça kalın, ben gidiyorum.»

Havariler şaşkınlık içinde ona bakıyorlardı. Bu canlı cenaze kalkıp da kapıya gidecek gücü de nereden bulmuştu? İki kızkardeşi, gitmesin diye önlemek istediler ama onları itti, dayanmak için bir değnek aldı ve eşiği aştı.

Köy sokaklarından geçti. O geçerken kapılar açılıyordu. Korkan, şaşıran kadınlar bu iğne ipliğin yürüyüşüne hayret ediyorlar, vücuduna acayip acayip bakıyorlardı. Acı çekmesine rağmen ara sıra ıslık çalıyor, nasıl kesinlikle yeniden gençleştiğini göstermek istiyordu. Ama dudakları pek birleşemiyordu. Islığı bıraktı, ciddi bir ifade ile dağa, dostunun ağılına giden yokuşu çıkmaya başladı.

Bir taş atımı kadar ilerlememişti ki, çiçek açmış katırtırnakları arasından Barabbas sıçradı karşısına. Kaç gündür köyde dolaşıp durmuştu, bu anı bekliyordu; kahrolasıca dirilen herif burnunu dışarı çıkarır çıkarmaz öldürüvermek istiyordu. İnsanların onu ikide bir görüp mucizeyi hatırlamaması gerekti. Meryem'in oğlu onu diriltiğinden beri epey izleyici toplamıştı. Bu bakımdan Lazarus gerisin geri mezarına gönderilmeli, işi bitirilmeliydi.

«Cehennem kaçkını seni,» diye ona, «seni görmek beni pek sevindirdi! Söyle bakalım, iyi vakit geçirdin mi orada ha? Hangisi iyi, hayat mı ölüm mü?»

«Okka her yerde bir,» diye cevap verdi Lazarus. Geçmek isledi, ama Barabbas koluyla engelledi.

«Kusura bakma ama sevgili hayalet,» dedi, «Fısıh geliyor, koyunum yok, bu sabah, Fısıh bayramını kutlayabilmem için koyun yerine karşıma çıkacak olan ilk canlıyı kurban edeceğim diye yemin ettim Tanrıma. Talihin varmış. Uzat boynunu bakalım. Tanrı'ya kurban edileceksin, düşün bir.»

Lazarus bağırmaya başladı. Barabbas gırtlağından yakaladı, ama birden korkuya kapıldı. Pamuk gibi bir şeydi elindeki. Hayır, hava gibiydi sanki.

Tırnakları batıp çıkmasına rağmen tek bir kan damlası yoktu. Belki de hayalettir diye düşündü, çiçek bozuğu yüzü sapsarı kesildi.

«Acıdı mı?» diye sordu.

«Hayır,» dedi Lazarus, kaçmak için Barabbas'ın elinden kurtulmaya çalışarak.

«Dur!» diye bağırdı Barabbas, bu kez saçlarından yakaladı. Ama saç, derisiyle birlikte elinde kaldı. Lazarus'un kafatası güneşin altında sarımsı bir beyazlıkta parlıyordu.

«Lanet olsun sana!» diye mırıldandı Barabbas, tir tir titreyerek. «Allah belanı versin, hayalet misin sen?» Lazarus'un sağ koluna yapışıp hızla sarstı. «Söyle hayalet olduğunu, bırakacağım seni.»

Ama sallayınca kol elinde kaldı. Dehşete kapıldı. Çürümekte olan kolu çiçek açan katırtırnakları içine fırlatıp attı, tükürdü, midesi bulanmıştı. Öyle korkmuştu ki, saçları diken diken olmuştu. Bıçağına sarıldı. Acele bitirmek istiyordu işini. Dikkatle yakaladı ensesinden. Boğazını bir taşa koydu ve kesmeye başladı. Kesiyor, kesiyor ama bıçak işlemiyordu. Bir yün yığınını kesmek gibi bir şeydi bu. Barabbas'ın kanı dondu. «Ceset mi kesiyorum ben?» dedi kendi kendine. Kaçmak için bayır aşağı koşmaya başladı. Ama Lazarus'un hâlâ kımıldadığını gördü, kahrolası dostu onu görür de yeniden diriltir diye düşündü. Korkusunu yenerek Lazarus'u iki ucundan yakaladı ve çamaşır sıkar gibi büktü onu. Omurgaları kırıldı ve ortadan ikiye ayrıldı. Bunları katırtırnakları arasına gizledi; sonra da koşa koşa kaçtı. Koştu, koştu... Hayatında ilk kez korkuyordu.

Geri bakmaya cesaret edemiyordu. «Ah!» diye mırıldanıyordu, «Kudüs'e tam zamanında varıp Yakup'u bulabilseydim bir! Cini çıkarmak için bir muska verirdi bana!»

Bu sırada Lazarus'un evinde, İsa havarilere eğilmiş, görecekleri şeyin onları korkutup dağılmalarına sebep olmaması için zihinlerini aydınlatmaya

çalışıyordu.

«Ben yolum,» dedi onlara, «aynı zamanda insanın yöneldiği evim. Hem kılavuzum, hem de kişinin karşıcı gittiği kimseyim. Hepinizin bana inanması gerek. Göreceğiniz şeyden ne olursa olsun, korkmayın, çünkü ben ölmedim. İşitiyor musunuz, ben ölemem.»

Yahuda kendi başına avluda duruyordu. Koca ayak parmaklarıyla çakılları deşiyordu. İsa ikide bir dönüp ona bakıyor, yüzünü dile getirilmez bir hüzün kaplıyordu.

«Efendimiz,» diye yakınıyordu Yuhanna, «niçin hep yanında kalması için onu çağırıp duruyorsun? Gözbebeklerine bakacak olsan bıçak görürsün içinde.»

«Hayır, sevgili Yuhanna,» diye cevap verdi İsa, «bıçak değil, çarmıh.»

Havariler tedirginlik içinde bakıştılar.

«Çarmıh mı?» diye bağırdı Yuhanna, İsa'nın göğsünün üstüne düşerek. «Efendimiz, kimdir çarmıha gerilecek olan?»

«O gözlere kim eğilir de bakarsa çarmıhta yüzünü görür. Ben baktım, kendi yüzümü gördüm.»

Ama havariler anlamamıştı. Çoğu güldü.

«İyi ki söyledin Efendimiz,» diye araya girdi Tomas. «Bana sorarsan, ben, ömrüm boyunca Kızılsakal'ın gözlerine bakmam!»

«Çocukların, torunların bakacaktır, Tomas,» dedi İsa. Pencereden Yahuda'ya baktı, Yahuda şimdi kapının basamağı üzerinde durmuş, Kudüs'e bakıyordu.

«Sözlerin karanlık Efendimiz,» diye yakındı Matta. «Nasıl yazayım ben şimdi defterime?» Deminden beri kalemini havada tutuyordu, bir şey anlayamıyor, yazamıyordu.

«Sen yazasın diye konuşmuyorum Matta,» dedi İsa acı acı. «Tevekkeli değil kâtiplere horoz demişler. Kalemini kâğıdı alıp ateşe atasım geliyor.»

Matta yazdıklarını çabucak toparlayıp sıvıştı oradan.

İsa'nın öfkesi yatışmamıştı. «Ben bir şey diyorum, sen başka şey yazıyorsun, seni okuyanlar da bambaşka türlü anlıyorlar. Ben çarmıhtan, ölümden, gökler hâkimiyetinden, Tanrı'dan söz ediyorum... Siz ne anlıyorsunuz? Her biriniz kendi acınızı, çıkarınızı ve isteklerinizi kutsal sözlere ekliyorsunuz, sözlerim kayboluyor, ruhum da yok oluyor. Buna dayanamam artık.»

Boğulur gibi ayağa kalktı. Birden zihninin ve yüreğinin kumla doldurulmakta olduğunu duydu.

Havariler korkudan sinmişlerdi, sanki İsa'nın elinde hâlâ üğendire vardı da kımıldamak istemeyen öküzler gibi kendilerine batıracağını sanıyorlardı. Dünya koşuldukları bir arabaydı; İsa sürüyordu, boyunduruk altında yer değiştiriyorlar ama yerlerinden kıpırdamıyorlardı... Onlara bakarak, İsa bütün gücünün gittiğini duydu. Yeryüzünden göğe giden yol uzundu, onlarsa orada kıpırdamadan duruyorlardı.

«Ben sizlerle daha ne kadar kalacağım?» diye bağırdı. «Gönlünde önemli sorular olan varsa, acele edip sorsun. Bana söyleyecek sözü olan, çabuk söylesin! İyi gelir bana, söyleyin, sonra ben gittikten sonra, bana iyi söz söylemek fırsatını bulamadığınız için yakınmayın, beni ne kadar sevdiğinizi bana belirtecek fırsatı bulamadığınız için yakınmayın. O zaman iş işlen geçmiş olacak.»

Kadınlar dinliyorlardı. Bir köşede yığın halinde duruyorlardı, çenelerini dizleri arasına almışlardı. İkide bir ah çekiyorlardı. Her şeyi anlıyorlar, ama ağızlarını açıp bir şey söyleyemiyorlardı. Birden Magdalena bir çığlık attı. İlk o sezmişti, içinde cenaze iniltileri patlak vermişti. Sıçrayıp içeri odasına gitti. Yastığının altında yanında taşıdığı kristal şişeyi buldu. Bir gecenin karşılığını olarak eski bir sevgilisinin verdiği Arap kokusu vardı içinde. İsa'nın ardından giderken hep yanında taşırdı. Zavallıcık kendi kendine

şöyle derdi: Tanrı büyüktür, kim bilir belki bir gün sevgilimin saçlarını değerli kokuyla yıkarım, bir de bakarsınız, günün birinde benim yanımda damat olarak durur. Bağrındaki gizli özlemlerdi bunlar; ama şimdi sevgilisinin vücudu ardında Eros'u değil, ölümü görüyordu. O da bir evlilik gibi koku gerektirirdi. Yastığının altından kristal şişeyi aldı, göğsüne bastırıp ağlamaya başladı... Göğsünde onu bir bebek gibi sallayarak kimse duymasın diye sessiz sessiz ağladı. Sonra gözlerini sildi, dışarı çıktı, gidip İsa'nın ayaklarına kapandı. İsa, eğilip onu kaldırmadan önce, Magdalena şişeyi kırdı, kokulu mür kutsal ayaklara saçıldı. Sonra ağlayarak saçını döküp kokulu ayakları sildi. Geri kalan kokuyu sevgilisinin başına sürdü. Sonra yeniden yere kapanarak ayaklarını öpmeye başladı.

Havariler hareketle gelmişti.

«Böyle pahalı bir kokuyu boşa harcamak yazık,» dedi tüccar Tomas. «Salmış olsaydık, nice yoksulu besleyebilirdik.»

«Nice öküzlere çeyiz olurdu,» dedi Natanael.

«Koyun alırdık,» dedi Filipus.

«Kötüye işaret,» dedi Yuhanna mırıldanıp iç çekerek... «Bu gibi kokularla zenginlerin cenazeleri yıkanır. Keşke yapmasaydın Maria. Ya Şaron sevgili kokusunu alır da gelirse...

İsa gülümsedi. «Yoksul eksik olmayacaktır çevremizde,» dedi, «ama beni her zaman aranızda bulamayacaksınız. Bu yüzden bir şişe kokunun benim uğruma harcanmasının önemi yok. Öyle zamanlar da olabilir ki, israf bile, göğe çıkıp bacısı asalet ile yan yana oturur. Yuhanna, sevgili Yuhanna: Sıkılmayasın. Ölüm daima gelir. Saçlar kokuluyken gelmesi daha iyidir.»

Ev, bir zengin mezarı gibi kokuyordu. Yahuda göründü, kısa bir bakış fırlattı İsa'ya. Havarilere sırrı açmış olabilir miydi? Ölmek üzere olanı mür ile mesh mi ediyorlardı? Ama İsa gülümsüyordu.

«Yahuda kardeşim,» dedi, «gökteki kırlangıç, yerdeki geyikten daha tez koşar, kırlangıçtan daha çabuk da insanın zihni uçar, insanın zihninden daha hızlı ise kadın yüreği vardır.» Konuşması biterken Magdalena'yı gösterdi.

Petrus ağzını açtı: «Birçok şey söyledik, ama en önemlisini unuttuk. Kudüs'te nerde geçireceğiz Fısıh'ı, Efendimiz? Bana sorarsan Kireneli Simun'un meyhanesine gidelim.»

«Tanrı başka türlü buyurdu,» dedi İsa. «Kalk Petrus. Yuhanna'yı al ve Kudüs'e git. Orada, sırtında testi taşıyan birini göreceksin. Onun peşi sıra git. Bir eve girecektir. Sen de gir, sahibine de ki: 'Efendimizin selamı var, Fısıh yemeğini havarileriyle yemek üzere sofrasını nereye kurdunuz' diye sor. O, 'Benden selam söyle Efendisine. Her şey hazırdır. Onu bekliyoruz,' diyecektir.»

Havariler bakıştılar, bebekler gibi hayretler içindeydiler.

«Ciddi mi söylüyorsun?» diye sordu Petrus şaşı gözlerle. «Her şey hazır mı? Koyun, kebap şişleri, şarap, her şey?»

«Her şey,» dedi İsa. «Haydi gidin, inanın. Burada biz oturup konuşuyoruz, ama Tanrı oturup konuşmuyor. İnsanlar için çalışıyor.»

O sırada evin arkasındaki köşeden zayıf bir hırıltı duyuldu. Hepsi de utanarak döndü. Bütün bu süre içinde ölümle pençeleşen yaşlı hahamı unutmuşlardı! Ardında üç kadınla Magdalena koştu. Havariler yatağın başına vardılar. İsa yine elini yaşlı adamın buz kesilmiş dudaklarına koydu. Adam gözlerini açtı, onu görünce gülümsedi. Derken eliyle kadınlara ve erkeklere gitmelerini işaret etti. Yalnız kalınca, İsa eğilip dudağından öptü. İhtiyar yüzü pırıl pırıl, İsa'nın gözleri içine bakıyordu.

«Ağacı yeniden gördüm. İlyas'ı, Musa'yı ve seni. Artık eminim... Gidiyorum!»

«Tanrı seni kutsal kılsın Peder. Memnun musun?»

«Evet. Elini ver öpeyim.»

İsa'nın elini yakaladı ve buz dudaklarını uzun süre oraya yapışık tuttu. Vecd içinde ona bakıyor, ses çıkarmadan allahaısmarladık diyordu. Ama çok geçmeden yine konuştu:

«Sen ne zaman geleceksin oraya, yükseklere?»

«Yarın, Fısıh bayramında. Orada görüşürüz yine, Peder!»

İhtiyar haham ellerini kavuşturdu.

«Çöz bağlarını kulunun, Tanrım,» diye mırıldandı. «Gözlerim kurtarıcıyı gördü!»

Güneş ufka varmış, kıpkırmızı, batmak üzereydi. Göğün karşı ucunda, doğuda, mavimsi beyaz bir parlaklık belirmişti. Nerdeyse paskalya ayı yükselecekti: Koskoca, sessiz. Güneşin soluk ışınları hâlâ giriyordu evin içine, İsa'nın ince yüzüne eğik olarak iniyor, havarilerin alınlarını, burunlarını ve ellerini yakalıyor, köşeye giderek, yaşlı hahamın sakin, mutlu, arlık ölümsüz olmuş yüzünü okşuyordu. Maria tezgâhı başındaydı. Baştanbaşa gölgeyle kaplıydı. Kimse gözyaşlarının yanaklarından aşağı, çenesine ve yarı örülmüş olan kumaş üstüne aktığını görmüyordu. Ev hâlâ kokuyordu; İsa'nın parmak uçlarından mür damlıyordu.

Sessiz sessiz otururken, gece yaklaştıkça herkesin yüreği daha bir ezilirken, pencereden kılıç gibi bir kırlangıç girdi, başları üzerinde üç kere dolaştı, sevinç içinde baktı, derken ok gibi güneşe doğru atıldı. Beyaz karnını, çentikli kanallarını görmeye vakit bile bulamadılar.

Beklenen esrarlı işaret buymuş gibi İsa kalktı. «Vakit tamam,» dedi.

Ocağa, alet ve edevatlara, kaplara, çanaklara, lambaya, su testisine, tezgâha doğru bir süre baktı; derken bakışları dört kadına doğru, İhtiyar Salome'ye, Marta'ya, Magdalena'ya ve doku dokuyan Maria'ya yöneldi, en sonra da sonsuz hayata kavuşmuş olan beyaz ihtiyar adama gitti.

«Elveda!» dedi elini sallayarak.

Üç genç kadının hiçbiri cevap veremedi. Ama ihtiyar Salome: «Bize öyle bakma, yavrum,» dedi. «Sanki bir daha bizi görmeyecekmiş gibi bakıyorsun.»

«Elveda!» dedi yine İsa. Kadınlara yaklaştı ve elini ilkin Magdalena'nın, sonra da Marta'nın saçı üstüne koydu. Dokuyan kadın yerinden kalkıp yaklaştı. O da başını önüne eğdi. Sanki kendilerini kutsuyormuş, onlara sarılıyormuş gibi, sanki üçünü birden hep birlikte kalmak üzere alıp götürecekmiş gibi geliyordu onlara. Derken üçü birden ansızın ağıta başladılar.

Avluya çıktılar. Havariler arkalarından gidiyorlardı. Kuyunun üstünde, avlunun çitinden bir hanımeli açmıştı. Gece içinde, kokusu iç bayıyordu. İsa elini uzatıp kopardı, dişleri arasına soktu. Tanrı bana güç versin, diye dua ediyordu içinden, şu ince çiçeği dişlerimin arasında tutabilecek kadar güç versin, bütün çarmıha geriliş acılarının sonuna kadar, ısırmadan tutabileyim onu!

Sokak kapısının eşiğinde bir kez daha durdu, elini kaldırdı ve derin bir sesle bağırdı:

«Elveda kadınlar!»

Hiçbiri cevap vermedi. İniltileri, avluda çınlıyordu.

İsa öne geçti, topluluk da Kudüs'e doğru yola çıktı. Moab Dağları'ndan dolunay yükseldi. Güneş Yahudiye Dağları ardından battı. Bir süre, göğün iki mücevheri birbirine baktılar. Derken biri yükseldi, öteki battı.

İsa, yanında yürüyen Yahuda'ya başıyla işaret etti. Aralarında bir sır olmalıydı, sessiz sessiz konuşuyorlardı. Bazen İsa bazen Yahuda, başını öne eğiyordu; her biri de sanki her bir kelime bir altın parçasıymış gibi cevabını tartarak veriyordu.

«Üzülüyorum Yahuda kardeşim,» dedi İsa, «ama gerekli.»

«Sana önce de sordum Efendimiz. Başka yolu yok mu bunun?»

«Hayır Yahuda kardeşim. Keşke olaydı, istemez miydim? Ben de aradım durdum, bekledim şimdiye dek ama boşuna. Hayır, yok başka yolu. Dünyanın sonu geldi. Bu dünya, bu şeytan hâkimiyeti yok edilecek, gökler hâkimiyeti inecek. Ben getireceğim onu. Nasıl mı? Ölerek. Başka çaresi yok. Titreme öyle Yahuda, kardeşim. Üç gün sonra dirileceğim.»

«Bunu beni avutmak için söylüyorsun, yüreğim parçalanmadan seni ele vereyim diye. Dayanıklılığımdan söz ediyorsun. Beni cesaretlendirmek için söylüyorsun böyle. Hayır, o müthiş ân'a yaklaştıkça... Hayır, efendimiz, hayır, dayanamayacağım!»

«Dayanacaksın Yahuda, kardeşim. Tanrı sana gücünü verir, ne kadar gerekse, o kadarını verecektir, çünkü benim öldürülmem, senin de beni ele vermen gerek. İkimiz dünyayı kurtarmalıyız. Yardım et bana.»

Yahuda başını eğdi. Bir süre sonra sordu, «Efendine ihanet etmen gerekseydi, eder miydin?»

İsa uzun uzun düşündü. Sonunda, «hayır, yazık ki, edemezdim. Bu yüzden Tanrı bana acıdı da daha kolay ödev verdi: Çarmıha gerilmeyi.»

İsa kolundan tuttu ve yavaş, etkileyici bir sesle konuştu. «Beni yalnız bırakma. Yardım et bana. Yüksek rahip Kayfa' ya söylemedin mi? Tapınak köleleri, beni yakalayacak olanlar silahlanmış, hazır değiller mi? Her şey düşündüğümüz gibi olmadı mı Yahuda? Haydi bu gece hep birlikte Fısıh bayramını kutlayalım. Ben sana işaret verdiğimde gider alır gelirsin onları. Karanlık gün sayısı sadece üç. Şimşek gibi gelip geçecektir, üçüncü gün de, vecd içinde raks edeceğiz hep birlikte, ben dirildiğimde!»

«Ötekiler bunu bilecek mi?» diye sordu Yahuda başparmağıyla arkasındaki havarileri göstererek.

«Bu gece söyleyeceğim. Muhafızlarla Levililer beni yakaladıklarında herhangi bir karşı koyma olmasın diye.»

Yahuda horgörür bir davranışla dudak büktü. «Onlar mı karşı koyacaklar? Nereden buldun onları Efendimiz, biri ötekinden beter.»

İsa başını önüne eğdi, bir şey söylemedi.

Ay yükseldi, yeryüzüne aktı, taşları, ağaçları insanları meshetti. Lacivert gölgeler düştü toprağa. Geride havariler toplanmışlar konuşuyorlar, tartışıyorlardı. Kimi şöleni düşündükçe, ağzını yalıyor, kimi İsa'nın iğneleyici sözleri konusunda kaygıyla konuşuyordu; Tomas da zavallı ihtiyar hahamı düşünüyordu:

«Onun işi bitti. Şimdi sıra bizde!»

«Ne, biz de mi öleceğiz yani?» dedi Natanael şaşkın şaşkın. «Ölümsüzlüğe gittiğimizi söylemedik mi?»

«Öyle ama, ilkin ölmemiz gerekiyormuş,» diye Filipus açıkladı ona.

Natanael başını salladı. «Kötü bir yoldan gidiyoruz ölümsüzlüğe,» diye homurdandı. «Görürsün bak, cehennemde hiç de hoş vakit geçireceğimizi sanmıyorum!»

Bir hayalet gibi beyaz ve donuk, Kudüs, karşılarında, ay ışığı altında yükseliyordu. Evler ay ışığında sanki yerden kopmuş, havada asılı duruyordu. Mezmur okuyanlar ve kesilen hayvanlardan çıkan gürültüler gece içinde daha belirli bir şekilde duyuluyordu.

Petrus ile Yuhanna kalenin doğuya açılan kapısında bekliyorlardı. Yüzleri parlak ay altında parlıyordu, sevinç içinde onları karşıladılar. «Her şey dediğin gibi oldu Efendimiz. Sofra kurulu. Her şey hazır.»

«Evin sahibini soracak olursanız,» diye ekledi Yuhanna, «her şeyi hazırladıktan sonra yok oldu.»

İsa gülümsedi. «Ev sahibinin ortadan kaybolması konukseverliğin en yüksek noktası.»

Hepsi de adımlarını sıklaştırdılar. Sokak insan doluydu, fenerler, mersin ağaçlarında sallanmaklaydı. Fısıh mezmuru kapalı kapıların ardından

yankılanıyordu.

İSRAİL MISIRDAN GÖÇTÜĞÜNDE, YAKUP SOYU BARBARLARDAN KURTULDUĞUNDA, DENİZ BAKTI VE KAÇTI

ERDEN TERS AKMAYA BAŞLADI, DAĞLAR KOÇLAR GİBİ SIÇRADI, TEPELER KOYUNLAR GİBİ NEDEN KAÇTIN EY DENİZ

VE SEN ERDEN, NE DİYE TERS DÖNDÜN?

NEDEN SIÇRADINIZ EY DAĞLAR KOÇLAR GİBİ VE SİZ TEPELER, KOYUNLAR GİBİ?

RABBİN ÖNÜNDE TİTRE EY TOPRAK!

İSRAİL'İN TANRISININ ÖNÜNDE, DOKUNMASIYLA KAYALARI GÖLE ÇEVİREN, TAŞLARDAN SERİN SU FIŞKIRTAN!

Sokaktan geçerken havariler de Fısıh mezmurunu okumaya başlamışlardı. Petrus ile Yuhanna önde gidiyor, onlara kılavuzluk ediyordu. İsa ile Yahuda'dan başka herkes kaygısını unutmuş, kendilerini bekleyen masaya doğru koşuyorlardı.

Petrus ile Yuhanna durdular, kesilmiş koyunun kanına batırılarak parmakla iz yapılmış olan bir kapıyı açtılar ve aç sürü içeri daldı. Avludan geçip taş bir merdivenden üst kata çıktılar. Sofra kurulmuştu. Üç tane yedi kollu avize, koyunu, şarabı, mayasız ekmeği, çerezleri aydınlatıyor, uzun bir yolculuğa çıkacaklarmış gibi, yerken ellerinde tutmaları gereken asaları da ışıtıyordu.

«Sizinle karşılaşmak bizleri pek sevindirdi!» dedi İsa ve elini kaldırarak görünmeyen ev sahibini kutsadı.

Havariler güldüler. «Kimi selamlıyorsun efendimiz?» diye sordular.

«Görünmeyeni,» dedi İsa onlara sert bir bakış fırlatarak.

Beline koca bir havlu bağladı; su alıp diz çökerek, havarilerinin ayaklarını yıkamaya başladı.

«Efendimiz, hiçbir zaman ayaklarımı yıkamana müsaade edemem!» diye bağırdı Petrus.

«Petrus, ayaklarını yıkamazsam, göklerin hâkimiyetinde katılamazsın bana.»

«O halde, Efendimiz, sadece ayaklarımı değil, ellerimi, başımı da yıka.»

Sofra başına oturdular. Açlıktan ölüyorlardı, ama kimse elini uzatmak istemiyordu. Hocanın yüz ifadesi haşindi, dudaklarında acı okunuyordu. Bakışlarını bir bir havariler üzerinde gezdiriyordu: Sağındaki Petrus ile solundaki Yuhanna' ya, karşısındaki, yardım etmekten hoşlanmayan suç ortağı, mezarı Kzılsakal'a da bakıyordu.

«İlkin,» dedi, «atalarımızın kölelik ülkesinde döktüğü gözyaşlarını hatırlamamız için tuzlu su içeceğiz.»

Tuzlu su dolu testiyi alıp Yahuda'nın bardağına taşarcasına doldurdu, sonra da başkalarının bardaklarına birer yudum koydu, derken kendine de ağzına kadar doldurdu.

«İnsanların özgürlük uğruna çektikleri acıları, kaygıları ve döktükleri gözyaşlarını hatırlayalım!» dedi ve ağzına kadar tuzlu suyla dolu bardağını bir dikişte içti.

Ötekiler suratlarını buruşturarak içtiler. Yahuda da, İsa gibi bardağının içindekini bir içişte bitirdi. Efendisine göstererek bardağı baş aşağı çevirdi. Tek bir damla bile kalmamıştı.

«Kahraman bir savaşçısın Yahuda,» dedi İsa gülümseyerek. «En ağır acıya bile katlanabilirsin.»

Mayasız ekmeği alıp bölüştürdü. Sonra koyunu kotardı. Herkes elini uzatıp, Yasanın çizdiği acı otlardan payına düşeni aldı: Defne yaprağı ve kekik. Esaretleri sırasında atalarının yapmış olduğu tuğlaların hatırası olarak etin üstüne kırmızı salça döktüler. Yasanın dediği gibi çabuk çabuk

yediler. Her biri eline bir asâ aldı ve bir ayağı havada, oradan ayrılmaya hazırlandı.

İsa yemiyor, onları seyrediyordu. Onun elinde de asâ vardı, uzun bir yolculuğa çıkacakmış gibi bir ayağı havadaydı. Kimse konuşmuyordu. Bütün işitilen sesler, çenelerin çarpmasından, şarap bardaklarının şıkırtısından ve kemik yalayan dillerin çıkardığı seslerden ibaretti. Ay tepedeki pencereden girdi. Masanın yarısı aydınlandı, öteki yarısı kırmızı bir karanlığa gark oldu.

Derin bir sessizlikten sonra İsa ağzını açtı: «Fısıh demek yolculuk demektir yoldaşlarım. Karanlıktan aydınlığa, esaret

ten özgürlüğe olan yolculuk. Ama bu gece kutladığımız Fısıh, daha da ileri gidiyor. Bu akşamki Fısıh ölümden ölümsüzlüğe giden yolu ifade ediyor. Ben başta gidiyorum arkadaşlar, sizler için yolu açıyorum.»

Petrus ürperdi. «Efendimiz,» dedi, «yine ölümden söz etmeye başladın, yine iki yüzü keskin bir bıçak gibi sözlerin. Başına büyük bir bela gelmek üzereyse açık konuş. Biz erkeğiz.»

«Doğru, efendimiz,» dedi Yuhanna. «Sözlerin şu acı otlardan daha acı. Bize acı da, açık konuş.»

İsa, dokunmadığı ekmek payını alıp lokma lokma havarileri arasında bölüştürdü.

«Alın, yiyin,» dedi. «Bu benim vücudumdur.»

Şarap bardağını da aldı, hâlâ ağzına kadar dolu duruyordu; ağızdan ağıza geçirilmesini söyledi. Hepsi de içtiler.

«Alıp içtiniz.» dedi. «Bu benim kanımdır.»

Her bir havari kendi ekmek lokmasını yedi ve yudum yudum şarabını içti. Başları dönmeye başladı. Şarap onlara kan gibi koyu ve tuzlu geliyordu; ekmek lokması yanan bir kor gibi karınlara indi. Birden, dehşet içinde hepsi de, İsa'nın içlerinde kök saldığını ve içlerini kemirmeye

başladığını duydular. Petrus dirseklerini masaya dayayarak ağlamaya başladı. Yuhanna İsa'nın göğsüne doğru eğildi:

«Bizden ayrılmak istiyorsun Efendimiz, ayrılmak istiyorsun,» diye mırıldanıp duruyor, başka söyleyecek söz bulamıyordu.

«Bir yere gitmiyorsun!» diye bağırdı Andreas. «Geçen gün 'Bıçağı olmayan hırkasını satsın alsın!' demiştin. Üstümüzdekileri satar, silahlanırız; sonra gelsin bakalım Şaron, sıkıyorsa gelsin, bakalım sana dokunabilir mi!»

«Hepiniz beni bırakıp gideceksiniz,» dedi İsa; şikâyet eder gibi değildi. «Hepiniz.»

«Ben, hiçbir zaman!» diye bağırdı Petrus, gözyaşlarını silerek.

«Petrus, Petrus, horoz ötmeden daha, üç kere inkâr edeceksin beni!»

«Ben mi, ben mi?» diye haykırdı Petrus göğsüne yumruk indirerek. «Ben mi inkâr edeceğim seni? Ölüme dek seninleyim!»

«Ölüme dek!» dediler bütün havariler, vecd içinde ayağa sıçrayarak:

«Oturun,» dedi İsa sakince. «Daha saati gelmedi. Bu Fısıh'ta sizlere büyük bir sır açacağım. Zihinlerinizi, yüreklerinizi açın, korkuya kaptırmayın kendinizi!»

«Söyle, efendimiz,» diye mırıldandı Yuhanna, yüreği bir saz gibi titreyerek.

«Yediniz değil mi? Artık açlığınız kalmadı, öyle değil mi? Bedeniniz doydu, değil mi? Artık bırakın da ruhunuz huzur içinde dinlesin, olur mu?»

Titreyerek, hepsi de İsa'nın dudaklarına baktılar.

«Sevgili yoldaşlar,» diye bağırdı, «elveda! Ben gidiyorum!»

Havariler çığlıklar atarak üstüne çullandılar, gitmesin diye tuttular. Çoğu ağlıyordu. Ama İsa sakin sakin Matta'ya döndü.

«Matta, Kutsal Yazıları ezbere bilirsin sen. Ayağa kalkıp yüksek sesle İşaya peygamberin kehanetli sözlerini oku da yürekleri yatışsın. Hatırlarsın:

‘Rabbin gözünde küçük, narin bir ağaç gibi büyüdü...’»

Sevinçle ayağa fırladı Matta. Omuzları kambur duruyordu, bacakları çarpıktı, kuruydu, uzun ince parmaklan is lekesi içindeydi; ama birden nasıl da dimdik durdu! Yanakları alev aldı, boynu şişti ve peygamberin sözleri yüksek tavanlı odada acı ve kudretle yankılandı:

RABBİN GÖZÜNDE KÜÇÜK NARİN BİR AĞAÇ GİBİ BÜYÜDÜ

SUSUZ AĞAÇTAN FIŞKIRAN, NE GÜZELDİ, NE PARLAKTI, GÖZLERİMİZİN SEÇEBİLECEĞİ KADAR;

YÜZÜNDE HOŞUMUZA GİDECEK HİÇBİR ÖZELLİK YOKTU İNSANLAR ONU HORGÖRDÜLER, GERİ ÇEVİRDİLER ACILI BİR ADAM, ACIYI TANIYAN KİŞİ YÜZÜMÜZÜ ÇEVİRİP DEĞER VERMEDİK ONA.

AMA BÜTÜN ACILARIMIZI ÜSTÜNE ALDI BİZİM SUÇLARIMIZLA YARALANDI BİZİM ALÇAKLIĞIMIZ ONU ZEDELEDİ O KAMÇI YEDİ BİZ İYİLEŞTİK.

CEZA YEDİ, ACILARA BOĞULDU, YİNE DE AÇMADI AĞZINI, KESİLMEYE GİDEN KOYUN GİBİ AÇMADI AĞZINI.

«Yeter,» dedi İsa içini çekerek. Yoldaşlara döndü:

«İşaya peygamberin sözünü ettiği kişi benim,» dedi sakince. «Kesilmeye götürülen koyun benim ve ağzımı açmayacağım.» Bir süre durduktan sonra devam etti: «Doğduğum günden beri kesilmeye götürüldüm.»

Şaşkın havariler, açık ağızlarla ona bakıyor, söylemiş olduğu sözleri anlamaya çalışıyorlardı; derken birden, hep birlikte, yüzlerini masanın üstünde saklayıp ağıt okumaya başladılar.

Bir ara İsa’nın yüreği burkuldu. Bu inildeyen yoldaşlarını nasıl bırakabilirdi? Gözlerini kaldırıp Yahuda’ya baktı. Yahuda’nın sert bakışlı mavi gözleri uzun süredir İsa’nın üstünde takılmıştı. Efendisinin içinde olup bitenleri kestirmişti, sevginin, gücü ne kadar kolay felce uğratabileceğini

biliyordu. İki bakış havada karşılaştı ve birkaç saniye havada güreştiler, biri haşin, amansız, öteki yalvarır, acılı. Derken İsa başını sallayarak Yahuda'ya acı acı gülümsedi ve yeniden havarilere döndü:

«Niçin ağlıyorsunuz?» diye sordu onlara. «Niçin ölümden korkuyorsunuz? Tanrı'nın başmeleklerinden, insanı en çok sevenler arasında en esirgeyicisi. Benim şehit düşmem, çarmıha gerilmem şart, cehenneme inmem gerek. Ama üç

gün içinde mezarımdan fırlayacağım ve göğe çıkarak Babamın yanında oturacağım.»

«Bizi yine yalnız mı bırakacaksın?» diye bağırdı Yuhanna ağlayarak. «Bizi de al götür cehenneme, cennete!»

«Yeryüzündeki görev de ağır bir görev sevgili Yuhanna. Sizlerin hepinizin toprak üstünde kalmanız gerek, kalıp çalışmalısınız. Burada, toprakta savaşacaksınız; sevin ve bekleyin, ben döneceğim!»

Yakup efendisinin ölümüne alışmıştı ve yeryüzünde yalnız kaldıklarında, onsuz neler yapacaklarını düşünüp duruyordu.

«Tanrı'nın ve Efendimizin buyruğuna karşı gelemeyiz. Peygamberlerin dediği gibi senin görevin ölmek, efendimiz; bizimkiyse, yaşamak; yaşayalım ki, söylediğin sözler kaybolup gitmesin. Onları Kutsal Yazılara katacağız, yasalar yapacağız, kendi havralarımızı kuracağız, kendi yazıcılarımız ve Ferisilerimiz olacak.»

İsa dehşete kapılmıştı. «Sen ruhu çarmıha geriyorsun, Yakup,» diye bağırdı. «Hayır, hayır, böyle yapmanızı istemiyorum!»

«Ancak bu şekilde ruhun hava olup kaçmasını engelleyebiliriz,» diye karşı çıktı Yakup.

«Ama o zaman özgürlüğünü yitirir; ruh olmaz!»

«Önemi yok. Ruh gibi durur. Bizim görevimiz için yeter.»

Soğuk bir ter boşandı İsa'dan. Acele havarilere baktı. Kimse de karşı koymak için başını kaldırmamıştı. Petrus, Zebedi'nin oğluna hayranlıkla bakıyordu. Yaratıcı bir zihni vardı; babasının bütün parlak niteliklerini almıştı, şimdi de görürsünüz bakın, her şeyi Efendimiz için ayarlayacaktı... Isa ümitsizlik içinde ellerini kaldırdı. Yardım ister gibiydi.

«Avutucuyu göndereceğim size, hakikatin ruhunu. O sizlere kılavuzluk eder.»

«Avutucuyu çabuk gönder,» diye bağırdı Yuhanna, «ki

biz dc yoldan sapıp seni görmekten yoksun kalmayalım sonra!»

Yakup inatçı başını salladı. «O da, sözünü ettiğin hakikat ruhu da çarmıha gerilecektir. İnsanlar var oldukça, ruhun çarmıha gerileceğini bilirsin efendimiz. Ama önemi yok. Arkada daima kalan bir şey olur, o da, bence, yeter bize.»

«Bana yetmez!» diye bağırdı İsa.

Yakup, bu acıklı çığlığı duyunca tedirgin oldu. Yaklaşıp efendisinin elini tuttu. «Evet, senin için yeterli değil Efendimiz,» dedi. «Çarmıha gerilmen bu yüzden. Sözüne karşı çıktığım için bağışla beni.»

İsa elini, onun inatçı başı üstüne koydu. «Tanrı dilerse ruh varsın bu dünyada durmadan çarmıha gerilsin, çarmıh da kutsansın. Sevgiyle, sabırla ve inançla taşıyalım onu. Bir gün omuzlarımız üstünde kanatlanır.»

Konuşmuyorlardı. Ay şimdi epey yükselmişti gökte, sofra üstünde bir ölüm ışığı dolaşıyordu. İsa ellerini kavuşturdu.

«Günlük iş bitti,» dedi. «Yapmam gereken şeyi yaptım; söylemem gerekeni söyledim. Ödevimi yaptım sanıyorum. Şimdi ellerimi kavuşturuyorum.»

Yahuda'ya işaret elti, Yahuda kalktı, meşin kemerini sıktı, eğri asasını aldı. Allahaısmarladık dermiş gibi ona el salladı.

«Bu gece,» dedi, «Sedron Vadisi'nin ötesindeki Getsemane'nin zeytinlikleri altında dua edeceğiz. Yahuda, kardeşim git, Tanrı yardımcın olsun. Tanrı yanından ayrılmasın!»

Yahuda dudaklarını araladı. Bir şey söylemek istiyordu, ama fikrini değiştirdi. Kapı açıktı. Dışarı fırladı, koca ayakları taş basamaklarda güm güm ses çıkardı.

Petrus tedirgindi. «Nereye gidiyor?» diye sordu. Arkasından gitmek üzere ayağa kalktı ama İsa tuttu.

«Petrus, Tanrı'nın çarkı dönmeye başladı. Yolu tıkama.»

Bir meltem çıkmıştı. Yedi kollu avizedeki alevler titreşiyordu. Birden dehşetli bir rüzgâr esti ve kandiller söndü. Bütün ay odaya girdi. Natanael korktu ve arkadaşına yaslandı:

«Bu rüzgâr değildi, Filipus. Biri girdi içeri. Ya Rabbim, Şaron olmasın sakın?»

«Olsa sana ne!» dedi çoban. «Bizim için gelmiyor ya!» Hâlâ dengesini bulamayan arkadaşının sırlına vurdu.

«Büyük gemilere büyük fırtınalar yakışır,» dedi. «Tanrı' ya şükür bizler kayıklar, fındık kabuklarıyız.»

Ay, İsa'nın yüzünü yakalamış, yutuyordu. İki zifiri karanlık gözden başka bir şey kalmamıştı. Yuhanna korkmuştu. Hâlâ orada olup olmadığını anlamak için elini gizlice İsa'nın yüzüne götürdü. «Efendimiz,» diye mırıldandı, «neredesin?»

«Henüz buradayım sevgili Yuhanna,» diye cevap verdi İsa. «Bir zamanlar kutsal Karmel Dağı'nda, bir dervişin söylediği sözleri hatırlamıştım da yok oluverdim bir ara: 'Domuz gibi bedenimin beş çukuruna gömülmüştüm.' demişti.

«'Peki nasıl kurtuldun, dede,' diye sormuştum ona. 'Mücadele çetin mi oldu?'»

«‘Yooo,’ diye cevap vermişti bana. ‘Bir gün çiçek açan bir badem ağacı görmüş ve kurtulmuştum...’»

«Çiçek açan bir badem ağacı sevgili Yuhanna: Ölüm bir an için, öyle geldi bana şimdi.»

Yerinden kalktı. «Gidelim,» dedi. «Vakit tamam.» Başa geçti. Ardından derin düşüncelere dalmış havariler geliyordu.

«Gidelim buradan,» diye fısıldadı Natanael dostuna. «İşin içinde kargaşalık kokusu alıyorum.»

«Ben de aynı şeyi düşünüyorum,» diye cevap verdi Filipus, «ama Tomas’ı da alalım yanımıza.»

Ay ışığında Tomas’ı aradılar, ama o sokaklarda kaybolmuştu bile. Kendiliklerinden arkada kaldılar. Topluluk Sedron’a varır varmaz, ötekilerin uzaklaşmalarını beklediler, derken tabanları yağlayıp ölümden kaçmaya başladılar.

İsa geri kalanlarla birlikte Sedron Vadisi’nden inip karşı tepeye tırmandı ve Getsemane’nin zeytinliklerine giden yola

girdi. O koca zeytin ağaçlan altında kaç gece uyanık kalmış, Tanrı’nın esirgeyiciliğinden ve insanların alçaklıklarından söz etmişti!

Durdular. Akşam çok yiyip içtiklerinden, havarilerin uykuları gelmişti. Taşları ayaklarıyla iterek toprağı temizlediler, yatmaya hazırlandılar.

«Üç kişi yok,» dedi İsa, bakınarak. «Ne oldu onlara?»

«Koyup gittiler,» dedi Andreas öfkeyle.

İsa gülümsedi. «Onları yargılama Andreas. Görürsün: Bir gün üçü de dönecekler, taçların krallara en layık olanı, dikenli, solmayan taçlarla dönecekler.» Bu sözü söyledikten sonra bir zeytin ağacına yaslandı, birden büyük bir yorgunluk duymuştu.

Havariler yalmış bulunuyorlardı. Yastık yerine büyük taşlar bulmuşlar, rahatlarını sağlamışlardı.

«Gel efendimiz, sen de yat bizimle,» dedi Petrus esneyerek. «Andreas nöbet bekler.»

İsa bedenini ağaçtan ayırdı. «Petrus, Yakup ve Yuhanna!» dedi, «gelin benimle!» Sesi acıydı, buyurur gibiydi.

Petrus duymazlıktan geldi. Yere uzanıp yeniden esnedi ama Zebedi'nin iki oğlu kollarından tutup kaldırdılar.

«Yürü,» dediler, «Utanmıyor musun?»

Petrus kardeşine yaklaştı. «Kim bilir ne olacak Andreas. Bıçağını ver.»

İsa önde gidiyordu. Zeytin ağaçlarını arkalarında bırakmışlar, açık alana varmışlardı. Karşılarında ayışığında belenmiş Kudüs pırıldıyordu. Gök süt gibiydi, yıldız yoktu. Önceden büyük telaş içinde yükselmiş olan dolunay, şimdi göğün ortasında kıpırdamadan duruyordu.

«Baba,» diye mırıldandı İsa, «Gökteki Baba, yerdeki Baba: Yarattığın dünya güzel, görüyoruz biz de; görmediğimiz dünya da güzel. Bilmiyorum, bağışla beni, bilmiyorum hangisinin daha güzel olduğunu.»

Yere eğilip bir avuç toprak aldı ve kokladı. Kokusu içine işledi. Yakınlarda şamfıstığı olmalıydı. Toprak reçine ve bal kokuyordu. Toprağı yanağına, boynuna, dudaklarına sürdü.

«Ne koku,» diye mırıldandı, «Ne sıcaklık, ne kardeşlik!»

Ağlamaya başladı. Toprağı avucu içinde tutuyor, ondan ayrılmak istemiyordu. «Birlikle,» diye mırıldandı, «birlikte öleceğiz kardeşim. Başka dostum yok.»

Petrus yorulmuştu. «Daha nereye kadar gideceğiz,» dedi. «Nereye götürüyor bizi? Ben burada kalacağım. Burada yatacağım.»

Ama uzanmak için çevresinde rahat bir çukur ararken, İsa'nın ağır ağır üstlerine doğru geldiğini gördü. Hemen güç bulup ötekilerin önüne geçerek onu karşılamak üzere ilerledi.

«Nerdeyse gece yarısı olacak, Efendimiz,» dedi. «Burada uyusak; fena değil bu yer.»

«Yavrularım,» dedi İsa, «ruhum ölecek gibi üzgün. Ben burada açıkta kalıp dua edeceğim. Siz gidip ağaçların altına uzanın. Ama sizden rica ediyorum uyumayın. Bu gece uyanık kalıp benimle birlikte dua edin. Yardım edin bana yavrularım, yardım edin bu çetin anda.»

Yüzünü Kudüs'e doğru çevirdi. «Haydi gidin. Yalnız bırakın beni şimdi.»

Havariler bir taş atımlık yere kadar gidip zeytin ağaçları altına uzandılar. Ama İsa suratı toprağa yapışık bir şekilde, yüzükoyun yere attı kendini. Zihni, yüreği ve dudakları topraktan ayrılamaz bir durumdaydı sanki topraklaşmışlardı.

«Babam,» diye mırıldandı, «burada iyiyim: Toprakla toprağım. Beni bırak. Bana içmem için verdiğin tas çok acı, çok. Dayanamıyorum. İmkânı varsa, ne olur dudaklarımdan al onu.»

Sustu ve dinledi. Babanın sesini karanlıkta duyarım belki, diyordu. Gözlerini kapadı. Kim bilebilirdi ki, Tanrı iyiydi, Baba, içinde görünebilir, ona acıyarak başıyla işaret eder ve

gülümserdi. Titreyerek bekledi, bekledi. Hiçbir şey duymuyordu, görmüyordu. Yapayalnız çevresine baktı, korktu, sıçradı, yüreğini yatıştırmak için yoldaşlarının yanına gitti. Üçünün de uyumakta olduğunu gördü. Petrus'u, Yuhanna'yı ve Yakup'u ayağıyla dürttü.

«Utanmıyor musunuz?» dedi onlara acı acı. «Kısa bir süre benimle dua etmek için duramadınız mı?»

«Efendimiz,» dedi Petrus, göz kapaklarını açamıyordu, «ruh hazır, gönüllü, ama beden zayıf. Bağışla bizi.»

İsa açık alana doğru döndü ve kayaların üstüne diz üstü düştü.

«Baba,» diye haykırdı, «bana verdiğin tas pek acı. Dudaklarımdan çek al.»

Konuşmaktayken, ayışığında bir melek gördü. Haşin ve soluktu. Kanatları aydandı, avuçları içinde de gümüş bir tas tutuyordu. İsa elleriyle yüzünü kapadı ve toprağa yığıldı.

«Bu mu cevabın Baba? Hiç acımıyor musun?»

Kısa bir süre bekledi. Yavaş yavaş parmaklarını ayırdı ve meleğin hâlâ üzerinde olup olmadığına baktı. Gökten gelen konuk daha da aşağı inmişti, tas şimdi dudaklarına değmekteydi. Çığlık attı, kollarını kaldırdı ve sırtüstü yere düştü.

Kendine geldiğinde, ay göklerin doruğundan bir el uzaklığı oynamıştı, melek ve ayışığı içinde kaybolmuştu. Uzakta, Kudüs yolunda, serpiştirilmiş, kıpırdayan ışıklar gördü. Yanan meşalelerden geliyordu herhalde. Onlara doğru mu geliyordu? Yoksa onlardan uzaklaşıyor muydu? Yeniden korkuya kapıldı. İnsanları görmek, insan sesi duymak, sevdiği ellere dokunmak özlemi duydu. Üç yoldaşı bulmak üzere koşmaya başladı.

Üçü de yine uyumuş kalmıştı, durgun yüzleri ayışığında yıkanıyordu. Yuhanna yastık olarak Petrus'un omuzuna dayanmıştı. Petrus ise Yakup'un göğsüne. Yakup siyah saçlı başına taştan bir destek bulmuştu. Kolları gökleri kucaklıyormuş gibi iki yana açılmıştı, parıldayan dişleri kuzguni siyah bıyığı ve sakalı arasından görünüyordu. Güzel bir düş görüyor olmalıydı, gülüyordu. İsa acıdı, bu kez onları iterek uyandırmaktan vazgeçti. Ayak uçlarında yürüyerek geri geri gitti. Yeniden yüzü koyun toprağa düşüp ağlamaya başladı.

«Baba,» dedi, öyle yavaş çıkmıştı ki sesi, sanki Tanrı'nın duymasını islemiyordu. «Baba, buyruğun yerine getirilecektir. Benimki değil Baba. Seninki!»

Ayağa kalkıp Kudüs yoluna doğru baktı. Işıklar şimdi daha bir yaklaşmıştı. Çevrelerinde kıvranan gölgelerle, parıl parıl yanan tunç zırhı açıkça görünüyordu.

«Geliyorlar..., geliyorlar...,» diye mırıldandı, diz bağları çözüldü. Tam o sırada bir bülbül belirdi ve karşısında küçük gırtlağını şişirip ötmeye başladı. Koca ay, ilkbahar kokuları, ıslak. ılık geceden sarhoş olmuştu. İçinde gücü her şeye yeten aynı Tanrı vardı, göğü, yeri ve insanların ruhunu yaratan. İsa başını kaldırdı, dikkatle dinledi. Toprağı, öpüşmeyi, kuşların minik göğüslerini seven bu Tanrı, insanların Tanrısı olabilir miydi? Birden, kuşun davetine karşılık olarak, ruhunun derinlerinden başka bir bülbül sıçradı, o da sonsuz acı ve sevinçlerin türküsünü söylemeye başladı: Tanrı, aşk ve ümit...

Ölüyordu. İsa titredi. İçinde bu denli zenginliğin olduğunu bilmiyordu, aynı zamanda açığa çıkmayan bir sürü tatlı neşe ve günahın varlığını da bilmiyordu. İçi çiçek açıyordu; bülbül çiçekli dallara takılmış, oradan uçup gidemiyor, gitmek istemiyordu. Nereye gidecekti? Niçin gidecekti? Bu yeryüzü cennetti... Ama İsa, iki türküden sonra bedenini kaybetmeden cennete girdiğinde boğuk sesler duyuldu, yanan meşalelerde tunç silahlar yaklaştı ve ihtişam ile dumanlar arasında, Yahuda'yı sezer gibi oldu: İki güçlü kol onu sardı, yüzünü kızıl bir sakal daladı. Çığlık atarak bir an kendinden geçti. Ona öyle geldi ama Yahuda'nın ağır kokulu ağzı kendisininkine yapıştıktan sonra ancak, boğuk ve ümitsizlik ifade eden bir ses duydu:

«Selam, Efendimiz!»

Ay şimdi Yahudiye'nin beyazımsı mavi dağlarına değmek üzereydi. Islak, dondurucu bir rüzgâr çıktı ve İsa'nın tırnakları, dudakları morardı. Kudüs ay ışığı altında kör ve ölü gibi soluk duruyordu.

İsa döndü ve askerlerle Levililere baktı.

«Tanrımın elçileri, hoş geldiniz,» dedi. «Gidelim.»

Ansızın kargaşalık içinde Petrus'un bıçağını çekip, Levililerden birinin kulağını kesmekte olduğunu gördü.

«Bıçağını kınına sok,» diye buyurdu. «Bıçağa bıçakla karşı geleceksek, dünya ne zaman bıçaklanmalardan kurtulur sonra?»

İsa'yı yakaladılar. Yuhalar içinde, kayalardan, servi ve zeytin ağaçlan arasından Sedron Vadisi'ne inerek Kudüs'e, Kurul'un toplanmış, başkaldıranı yargılamak üzere beklediği, Kayfa'nın sarayına sürükleyerek götürdüler.

Hava soğuktu. Hizmetçiler, uşaklar avluda yakmış oldukları ateşin karşısında ısınmaktaydılar. Levililer ikide bir içerden çıkıp haber getiriyorlardı. İsa'ya yüklenen suç, insanın saçlarını diken diken etmeye yeterdi: Melun, İsrail'in Tanrısına karşı filan falan küfrü etmiş, İsrail yasasına filan falan şekilde karşı gelmiş; kutsal tapınağı yıkacağını ve yerine iyi insanları dikeceğini söylemişti.

Petrus tortop olmuş, avluya kaydı. Başı önüne eğik bir durumda ateşte ısınmaya başladı ve duyduğu haberler karşısında ürperdi. Bir hizmetçi geldi, onu görünce.

«Hey, moruk,» dedi, «ne diye saklanıyorsun bizden? Başını kaldır da görelim hele. Sen de onunlaydın değil mi?»

Birçok Levili sözlerini duyup yaklaştı. Petrus korkmuştu. Elini kaldırdı.

«Yemin ederim ki, tanımıyorum onu!» dedi kapıya doğru seğirterek.

Başka bir hizmetçi geçiyordu oradan, onun gitmek üzere olduğunu gördü, elini uzattı. «Hey ahbap, nereye? Sen de onunlaydın, gördüm seni!»

«Hayır tanımıyorum onu,» diye bağırdı Petrus yeniden. Kızı bir yana iterek ilerledi. Ama kapıda iki Levili onu durdurdu. Omuzlarından yakalayıp şiddetle sarstılar.

«Şiven seni ele veriyor,» diye bağırdılar. «Sen Galilelisin, havarilerden biri olacaksın!»

Petrus küfretmeye, lanet okumaya başladı: «Ben tanımıyorum onu!» dedi.

O sırada avludaki horoz öttü. Petrus yüksek sesle inledi. Efendisinin sözlerini hatırlıyordu: «Petrus, Petrus, horoz ötmeden beni üç kez inkâr edeceksin...» Sokağa çıktı, yere yığılıp hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Gün ağarıyordu. Gök kan kırmızısı olmuştu. Soluk bir Levili, gürültü içinde saraydan çıktı.

«Yüksek rahip üstünü başını yırtıyor. Suçlu ne dedi biliyor musunuz. ‘Ben Mesih’im, Tanrı’nın Oğluyum!’ demesin mi! Bütün büyükler ayağa sıçradılar. Üstlerini başlarını yırtarak ‘Ölüm! Ölüm!’ diye bağırıyorlar.»

Başka bir Levili göründü. «Şimdi onu alıp Pilatus’a götürecekler. Öldürme yetkisi yalnız onun. Yol açın, geçecekler. Kapılar açılıyor!»

Kapılar açıldı ve İsrail’in asilleri göründü. Başta, ağır ağır heyecan içindeki yüksek rahip Kayfa vardı. Ardında bir sakal yığını, kurnaz biçimsiz gözler, dişsiz ağızlar, kötü diller, büyükler. Kudurmuş, içleri kaynar bir halde sendeleyerek yürüyorlardı. Arkalarında durgun ve üzgün İsa geliyordu. Başından kan akıyordu, vurmuşlardı.

Avlu yuhalar, kahkahalar ve lanetlerle çınladı. Petrus ayağa sıçrayarak gözyaşları içinde kapının kenarına dayandı. «Petrus, Petrus,» diye mırıldandı, «korkak, yalancı, hain! Kalk da bağır: ‘Ben de onunlaydım!’ diye, varsın öldürsünler seni de.» Ruhuna öğüt veriyor, kışkırtıyor, ama kıpırdamayan bedeni kapı kenarına dayanmış titriyordu. Eşikte İsa’nın ayağı takıldı, tökezledi. Bir yere tutunmak için elini uzattığında, Petrus’un omuzunu buldu. Öteki mermerleşmişti, ne tek söz söylüyor, ne de en ufak bir hareket yapıyordu. İsa’nın elinin ona kanca gibi takıldığını, onu bırakmak istemediğini duyuyordu. Ortalık henüz aydınlanmamıştı, İsa da mavimsi karanlıkta düşmemesi için nereye tutunduğunu görmek üzere dönüp bakmamıştı. Dengesini yeniden buldu büyüklerin arkasından, muhafız çemberi içinde yeniden sarayın kulesine doğru yürümeye başladı.

Pilatus uyanmış, yıkanmış, kokulu yağlar sürünmüş, şatosunun yüksek, cam kaplı damında gidip geliyordu. Bu Fısıh gününü hiçbir zaman sevememişti. Yahudi'ler Tanrı ile sarhoş olup kendilerini çılgına döndürür, Romalı askerlerle kavga çıkarırlardı. Bu yıl Roma'nın hiç de çıkarına olmayacak bir şey, yeni bir katliam patlak verebilirdi. Bu Fısıh, başka bir kaygı daha eklenmişti. İbrani'ler şu Nâsıralıyı, çılgını, çarmıha germek istiyorlardı... Ne iğrenç soydu!

Pilatus yumruğunu sıktı. Bu budalayı kurtarmak için inatçı bir istek duyuyordu, suçsuz olduğundan (Suçsuz: O da ne demekti) değildi, acıdığından da değildi (tam bu sırada Yahudilere de acıyacak değildi ya) sadece şu iğrenç İbrani soyunu kudurtmak içindi.

Pilatus, şatosunun pencereleri dibinde büyük gürültüler duydu. Eğilip baktı, avlusu Yahudilerle dolmuştu. Tapınağın balkonlarını dolduran çılgın yığınları gördü. Asalar ve oklarla donanmış kalabalık, Romalı muhafızların çevresini aldığı ve koca şato kapısına doğru ittiği İsa'yı tekmeliyor, yuhalıyordu.

Pilatus içeri girip kaba yapılmış tahtına oturdu. Kapı açıldı. İki izbandut zenci İsa'yı içeri itti. Üstü başı paramparçaydı, yüzü kanla kaplıydı, ama başını yüksekte tutuyor, gözlerinde durgun ve insanlardan çok uzak bir ışık parıldıyordu. Pilatus gülümsedi.

«Seninle yine karşılaştık Nâsıralı İsa, Yahudiler kralı. Seni öldürmek istiyorlarmış ha?»

İsa pencereden göğe bakıyordu. Zihni ve bedeni çoktan gitmişti bile. Konuşmuyordu, Pilatus kızdı.

«Unut göğünü,» diye haykırdı. «Bana baksan daha iyi edersin! Bilmiyor musun ki, ister seni çarmıha gerer, ister serbest bırakırım?»

«Bana hiçbir şey yapamazsınız,» dedi İsa sakin sakin. «Tanrı'dadır yetki, sadece onda.»

Aşağıdan çılgınca çığlıklar geliyordu: «Ölüm! Ölüm!»

«Ne diye bu kadar kudurmuşlar?» diye sordu Pilatus. «Ne yaptın onlara?»

«Onlara hakikati açıkladım,» diye cevap verdi İsa.

Pilatus gülümsedi. «Ne hakikatini? Hakikat dediğin de nedir?»

İsa'nın yüreği sıkıntı içinde eziliyordu. Bu, dünyaydı, şunlar da dünyanın yöneticileri. Hakikatin ne olduğunu sorup kahkahayla gülüyorlardı.

Pilatus pencerenin önünde duruyordu. Daha dün Lazarus'u öldürmekten suçlu olarak Barabbas'ı yakalamışlardı. Fısıh günü Romalılar bir mahpusu serbest bırakırlardı.

«Sizler için kimi serbest bırakayım?» diye haykırdı. «Yahudilerin kralı İsa'yı mı, haydut Barabbas'ı mı?»

«Barabbas'ı, Barabbas'ı!» diye haykırdı halk.

Pilatus muhafızları çağırıp: «Kamçılayın onu,» diye buyurdu, «başına da dikenlerden yapılmış bir taç koyun. Kızıl bir kumaşa sarın, eline de asâ diye uzun bir kamış verin. Onu kral gibi giydirin!»

Acıyacaklarını umarak, halka bu acıklı halde göstermek istiyordu onu.

Muhafızlar onu yakalayıp bir sütuna bağladılar, dövmeye, tükürmeye başladılar. Dikenlerden bir taç örüp başına geçirdiler. Alnından ve şakaklarından kan fışkırdı. Sırtına kızıl bir örtü attılar, parmakları arasına uzun bir kamış geçirdiler, sonra Pilatus'a getirdiler yine. Romalı onu görünce, kendini gülmekten alamadı.

«Haşmetmeap hoş geldi!» dedi. «Gel de seni teba'na göstereyim.»

Elinden tutup, onu balkona çıkardı.

«Adama bakın!» diye bağırdı.

«Çarmıha! Çarmıha!» diye haykırmaya başladı halk.

Pilatus, bir çanakla bir su testisi getirilmesini buyurdu. Eğilip, kalabalığın karşısında ellerini yıkadı.

«Ellerimi yıkayıp kuruladım ben,» dedi. «Kanını akıtacak olan ben değilim; ben suçsuzum. Günahı sizin boynunuza!»

«Kanı başımıza, çocuklarımızın başına!» diye vahşice bağrıştı halk.

«Alın götürün,» dedi Pilatus, «bir daha da başımı ağrıtmayın benim!»

İsa'yı yakaladılar, çarmıhı sırtına yüklediler, tükürdüler, döve döve, tekme ata ata, Golgota'ya doğru itmeye başladılar. Çarmıh ağırdı. Sendeleyerek çevresine baktı. Belki havarilerden birini görür de haline acısın diye başıyla bir işaret yapabilirdi. Baktı, baktı. Kimsecikler göremedi. İçini çekti.

«Ölmek ne güzel şey,» diye mırıldandı. «Tanrıya şükürler olsun!»

Bu sırada havariler Kireneli Simun'un meyhanesine sinmişlerdi. Çarmıha gerilmenin bitmesini bekliyorlardı. Gece gelince görünmeden kaçabilirlerdi. Fıçıların ardında çömelmişler, kulak kesilmiş, sokaktan geçen neşeli kalabalığı dinliyorlardı. Kadın erkek, bütün şehir, Golgota'ya doğru koşmaya başlamıştı. Halk güzel bir Fısıh görmüştü, gereğinden fazla et yemişler, fazlasıyla şarap içmişlerdi. Şimdi de vakit geçirmek için çarmıh sahnesini görmeye gidiyorlardı.

Halk koşuyordu; havariler sokaktan gelen sesler duyunca titrediler. Aras ıra Yuhanna'nın boğuk boğuk ağlayışı duyuluyordu. Bazen Andreas ayağa kalkıyor, meyhanede bir aşağı bir yukarı gidip gelerek meydan okuyordu. Petrus korkak olduğu için kendine lanet ediyor ve aşağılıyordu. Gidip efendisiyle birlikte kendini ölüme atamamıştı... Kaç kez ona yemin etmişti oysa: «Efendimiz, seninleyim ölüme dek!» Ama şimdi ölüm karşısına çıkınca fıçıların ardına sinmişti.

Yakup kızmıştı. «Yuhanna,» dedi, «feryat etmeyi bırak, erkeksin. Sen de kibar Andreas, bıyığını burup durma. Oturun, oturun şöyle hepiniz. Bir karara varalım. Farz edin ki gerçekten Mesih idi.». Üç gün sonra

dirildiğinde hangi yüzle karşısına çıkacaksınız? Bunu düşündünüz mü hiç? Ne dersin Petrus?»

«Mesih'e, hapı yuttuk demektir. Başka ne diyebilirim,» diye cevap verdi Petrus çaresizlik içinde, «söyledim ya size, onu üç kere inkâr etmiş bulunuyorum.»

«Ama Mesih değilse de hapı yuttuk sayılır,» dedi Yakup. «Ne dersin Natanael?»

«Bence buradan defolsak. Mesih'se de değilse de hapı yuttuk!»

«Peki, onu böyle, korumadan bir başına mı bırakacağız? Yürekleriniz nasıl dayanır buna?» dedi Andreas kapıya doğru atılarak.

Ama Petrus eteğine yapıştı. «Olur serseri herif, yoksa paramparça ederim seni! Başka bir yol buldum.»

«İkiyüzlüler, Ferisiler!» diye ıslık çalar gibi ses çıkardı Tomas. «Ne yolu? Açık konuşalım, utanmayalım: Bir alış verişte bulunduk, bütün sermayemizi batırdık. Evet bir işli bu! Ne diye öyle ters ters bakıyorsunuz bana. Yanlış mı, küçük bir iş çevirmedik mi? Ben size, siz bana bir şeyler verdiniz. Ben mallarımı, taraklarımı, iplik makaralarımı, cep aynalarımı verdim. Karşılığında göklerin hâkimiyetini elde etmek için. Hepiniz de aynı şekilde hareket ettiniz. Biri gemisini, öteki koyununu, başka biri de zihnin zuhurunu verdi. Şimdi bütün iş bozuldu. İflas ettik, sermayemiz yok oldu. Dikkat edin, bu arada hayatımızdan da olmayalım. Ben ne mi derim? Basın gidin, henüz gidebilecek durum varken!»

«Kabul!» diye bağırdı Filipus ile Natanael. «Henüz vakit varken kaçalım!»

Petrus kaygı içinde Matta'ya döndü, bir kenarda oturan Matta'ya. Kulaklarını dikmiş dinliyor, ağzından tek kelime çıkmıyordu. «Tanrı rızası için Matta,» dedi Petrus, «bütün bunları yazayım deme. Duymazlıktan gel. Gelecek için gülünç kılma bizi!»

«Merak etmeyin, ne yaptığımı biliyorum,» diye cevap verdi Matta. «Birçok şey görüyor ve işitiyorum, ama arasından seçiyorum... Yalnız sizin iyiliğiniz için bir söz diyeyim. Asil bir karara varın, ne kadar cesur olduğunuzu gösterin. Ben de yazayım, siz de övünesiniz. Sizler elçilersiniz, önemsiz bir şey değil bu!»

Tam o sırada Kireneli Simun meyhane kapısında göründü, içeri girdi. Üstü başı yırtılmıştı, göğsü ve yüzü kan içindeydi, sağ gözü şişmiş akıyordu. Lanetler savurarak, inildeycrek üstünden geri kalan paçavraları attı, başını şarap kadehlerinin yıkandığı fıçıya soktu ve bir havlu kapıp göğsünü sırlını kurulamaya, bir yandan da öfkeyle bağırarak tükürüp durmaya başladı. Derken ağzını fıçının musluğuna tuttu ve içti. Fıçıların ardından gürültü duyunca eğilip baktı. Tortop olmuş havariler yığınını görünce beyni attı.

«Basın gidin pis köpekler!» diye haykırdı. «Böyle mi bağlı kalacaktınız başkanınıza! Böyle başınızı kuma gömerek mi? Pis Galilelilcr, pis Samiriyeliler, piç oğlu piçler!»

«Tanrı bilir, ruhumuz ondan yana,» diye söze başlayacak oldu Petrus, «ama bedenlerimiz...»

«Kapat çeneni, ağzı kalabalık herif seni! Ruh isledi mi bir kez, bedenin ne önemi olur ki? Her şey ruhlaşır, elindeki sopa bile, sırtındaki ceket bile, üzerinde yürüdüğün taş bile! Her şey, her şey! Bakın, korkaklar, bana bakın: Her yanım mosmor oldu, giysilerim paramparça oldu, gözlerim nerdeyse yerlerinden çıkmak üzere. Ne mi oldu? Şeytan alsın götürsün sizin gibi havarileri! Efendinizi savundum, o koca halk yığınıyla savaştım. Ben, ben, meyhaneci, pis Kireneli ben! Niçin mi yaptım? Mesih olduğuna inandığımdan mı? Yoo, Yooo. Sırf kahrolası onurum itti beni bu işe. Pişman da değilim!»

İleri geri yürüyordu, aletlere takılıyor, tükürüyor, lanet okuyordu. Matta'nın içi içine sığmıyordu. Kayfa'nın sarayında olup bitenleri öğrenmek istiyordu. Pilatus nasıl davranmıştı, Hoca neler demişti, halk ne diye bağırmıştı... Hepsini bilmek, kitabına yazmak istiyordu.

«Tanrı'ya inanıyorsan, Simun, kardeşim,» dedi, «ne olur sakin ol da olanları anlat: Nasıl, ne zaman, nerede ne oldu, Hoca bir şeyler dedi mi...?»

«Dedi elbet!» diye cevap verdi Simun. 'Hepinizin canı cehenneme havariler sürüsü,' böyle dedi işte. Yaz haydi! Ne bakıp duruyorsun bana? Al kalemini de yaz: 'Canınız cehenneme!'»

Fıçıların ardından iniltiler geliyor, Yuhanna yerlerde yuvarlanıyor, çığlık alıyordu, Petrus başını duvara çarpıp duruyordu.

«Tanrıya inanıyorsan Simun,» diye yine yalvardı Matta, «doğrusunu söyle de yazayım. Şu an dünyanın geleceğinin bunlara bağlı olduğunun farkında değil misin?»

Petrus hâlâ başını duvara vurup duruyordu.

«Yeler vurup durma başını kahrolasıca!» dedi meyhaneci. «Bütün gelecekle onur kazanmak için ne yapman gerektiğini söyleyeyim ben sana. Dinle: Çok geçmeden buraya gelecekler, sesleri duyuluyor işle. Kalk ayağa, erkek gibi git, kapıyı aç, git çarmıhı ondan al ve kendi omuzlarına yükle. Ağır da kahrolasıca, Tanrınız ise pek zayıf, yorgun.»

Kahkahayla gülerek Petrus'u ayağıyla itti. «Yapacak mısın dediğimi? Haydi biraz hareket görmek istiyorum, şimdi, burada.»

«Yemin ederim yapardım bu kadar kalabalık olmasaydı,» diye inildedi Petrus. «beni kıyma gibi kıyarlar.»

Kudurmuş meyhaneci yere tükürdü. «Hepinizin canı cehenneme,» dedi. «Aranızda bunu yapacak yok mu? Sen, Natanael! Fasulye sırığı... Sen Andreas, boğaz kesen... Kimse yok mu, kimse? Vay canına be, hepiniz cehenneme! Vah zavallı Mesih, dünyayı fethetsinler diye ne generaller

seçmiş kendine! Keşke beni seçeydin. Beni! Asılsam, başım kazığa dikilse yeridir, ama yine de biraz onur denen şey var bende, insanın onuru oldu mu, sarhoş da olsa, hırsız da olsa, yalancı da olsa fark etmez. Erkektir. İnsanda onur olmadı mı sen istediğin kadar saf kumru ol, ama sizler ayakkabı bağı bile olamazsınız!»

Yine tükürdü, kapıyı açtı, oflayarak kapıda durdu.

Sokak insan yığınlarıyla dolmuştu. Kadın erkek koşuşuyor: «Geliyor! Yahudilerin kralı geliyor, Yuh! Yuh!» diye bağırıyorlardı.

Havariler fıçıların ardına sinmişlerdi. Simun döndü «Hey! Hiç onur yok mu sizde? Çıkıp görmek istemiyorsunuz ha? Zavallıcık havarilerini şöyle bir görse demiyorsunuz har: Peki o halde. Ben gidiyorum, elimi sallayıp ben buradayım, diye bağıracağım, Kireneli Simun, burada!»

Bir sıçrayışta sokağa çıktı.

Yığın dalgalanarak geçiyordu. Önde Romalı atlılar vardı; arkada İsa, çarmıhı taşıyarak ilerliyordu. Her yanından kan akıyordu, üstü başı paramparçaydı. Yürümeye takalı kalmamıştı. Yüzü gittikçe ileri doğru uzuyordu, durmadan tökezliyor, düşecek gibi oluyordu, derken tekme yiyor sendeleyerek ilerliyordu. Arkadan, kendilerini iyileştirmediği için kudurmuş olan sakatı, topalı, körü geliyordu. Ona lanet okuyorlar, kolluk değnekleriyle, bastonlarıyla vuruyorlardı. İkide bir bakınıyordu. Sevgili yoldaşlarından hiçbirini göremeyecek miydi? Ne olmuştu acaba onlara?

Meyhanenin dışında kendisine el sallayan meyhaneciyi gördü. Sevindi. Ona elveda demek istermiş gibi başını sallamaya başladı ama bir taşa takılıp çarmıh sırtında yere düştü.

Kireneli ileri atıldı, onu kaldırdı, çarmıhı alıp kendi sırtına yükledi. Sonra da dönüp İsa'ya gülümsedi. «Cesaret,» dedi. «Ben buradayım, korkma.»

Davut'un kapısından ayrılıp, Golgota'nın tepesine giden yokuşu tırmanmaya başladılar. Taş, diken ve kemik dolu olan Golgota'ya. Burada

başkaldıranlar çarmıha gerilirdi. Cesetleri akbabalara yem olurdu. Hava leş kokardı.

Kireneli çarmıhı yere bıraktı. İki asker kazmaya ve çarmıhı kayaların arasına sıkıştırmaya başladılar. İsa bir taşa oturmuş bekliyordu. Güneş yüksekteydi; gökler beyazdı, yanıyordu, kapalıydı. Ne bir alev, ne bir melek, ne de yukarda birinin toprakta olup bitenleri seyrettiğini gösterecek en ufak bir belirti vardı... O oturmuş beklerken, elinde küçük bir toprak topağını ezerken önünde birinin durmuş ona baktığını hissetti. Yavaşça başını kaldırıp baktı, tanıdı onu.

«Hoş geldin sadık yolculuk arkadaşım,» diye mırıldandı. «Yolculuk burada iliyor. İstediğin şey oldu! Benim istediğim de oldu. Bütün hayatım boyunca laneti, kutsamaya çevirmek için çabaladım durdum. Başardım bunu, şimdi dostuz artık. Allahaısmarladık Anne!» Vahşi gölgeye doğru hafif hafif elini salladı.

İki muhafız omuzlarından yakaladı.

«Kalk bakalım, haşmetmeap,» diye bağırdılar. «Çık tahtına!»

Soydular, ipince vücudu göründü. Kana bulanmıştı.

Sıcak feciydi. Halk bağıra bağıra sesi kısılmış sessiz, seyrediyordu.

«Biraz şarap içsin de kendine gelsin,» dedi askerin biri. Ama İsa tası iterek kollarını çarmıha gerdi.

«Baba,» dedi «buyruğun yerine getirilecek.»

Körler, cüzamlılar ve sakatlar ulurcasına bağırmaya başlamıştı şimdi;

«Yalancı! Düzenbaz! Sahtekâr!»

«Hani gökler hâkimiyeti, hani içi ekmek somunu dolu olan fırınlar» diye bağırıyordu pejmürde kılıklılar, limon kabukları ve taş yağmuruna tutuyorlardı onu.

İsa kollarını iki yana gerdi, ağzını açıp ‘Kardeşlerim!’ diye bağıracaktı, ama muhafızlar yakalayıp çarmıha yükselttiler. Derken çivili çingeneleri

çağırdılar. Ama çekiçler kaldırılırken ve ilk vuruş duyulur duyulmaz, güneş yüzünü sakladı; ikinci vuruşta gök karardı ve yıldızlar görünmeye başladılar; Yıldızlar değil, toprağa damlayan koca koca gözyaşları.

Kalabalık dehşete kapıldı. Romalıların bindiği atlar vahşileşti. Geri geri giderek Yahudilerin üstüne dört nala saldırmaya başladılar. Derken ansızın yer, gök ve hava sustu; deprem başlangıcında olduğu gibi. Kireneli Simun yüzükoyun taşlara kapandı. Dünya kaç kez titremişti ayakları altında, korkmuştu.

«Yazık! toprak şimdi yarılıp hepimizi içine alacak» diye mırıldandı.

Başını kaldırıp çevresine baktı. Dünya bayılmış gibiydi. Ölü gibi benzi atmış bir halde, mavimsi karanlıkla hayal meyal görünüyordu. İnsanların başları görünmez olmuştu, sadece kara delikler halindeki gözleri havayı deliyordu. Kan kokusu alıp Golgota'ya gelmiş kalabalık bir akbaba sürüsü, dehşet içinde kaçıp gitti. Çarmıhtan zayıf, yakınan bir soluk duyuldu. Kireneli, ağlamamak için yüreğine bir düğüm atıp başını kaldırdı, baktı. Birden bir çığlık attı. Çarmıha çingeneler tarafından çakılmıyordu İsa! Hayır, sürü sürü melekler ellerinde çivi ve çekiçler gökten inmiş, İsa'nın çevresinde uçuşuyorlar, sevinç içinde çekiçlerini sallıyorlar ve ellerini ayaklarını çiviliyorlardı. Kimi de düşmesin diye vücudunu sımsıkı iple bağlıyordu, derken pembe yanaklı ve altın bukleli bir melek, elindeki mızrakla İsa'nın yüreğini deldi.

«Bu ne?» diye mırıldandı Kireneli, tir tir titreyerek. «Tanrı'nın kendisi, Tanrı'nın kendisi geriyor onu çarmıha!»

Derken Kireneli ömründe hiçbir zaman bu denli yoğun korku ve acı duymamıştı. Yakınma dolu, yürek parçalayıcı bir çığlık yerden göğe yırttı havayı:

ELİ..., ELİ...

Acı çeken devam edemedi sözüne. İstiyor, ama edemiyordu: Soluğu kalmamıştı.

Çarmıha gerilen başını eğdi. Bayılmıştı.

Göz kapaklan sevinç ve hayretten pırpır etmeye başlamıştı. Bu bir çarmıh değildi, topraktan göğe uzanan koca bir ağaçtı. İlkbahar gelmişti: Bütün ağaç çiçeklerle donanmıştı, her bir dalın ucuna bir kuş tünemiş, ötüyordu... O, dimdik duruyordu, bütün vücuduyla ağacı dayanmıştı. Başını kaldırıp saydı: Bir, iki üç...

«Otuz üç.» diye mırıldandı. «Kendi yaşım kadar, Otuz üç kuş, hepsi de ötüyor.»

Gözleri genişledi, sınırlarını aştı ve bütün yüzünü kapladı. Dönmeden, her yönde dünyayı görebiliyordu. İki kıvrımlı midye kabuğu olan kulakları, dünyanın küfürlerini, ağlayışlarını ve kargaşalığını duyuyor, içine alıp onları türküye çeviriyordu. Mızrakla delinmiş olan yüreğinden kan akıyordu.

Rüzgâr yoktu, ama esirgeyici ağaç, yapraklarını bir bir, dikenle kaplı saçına ve kanlı ellerine döküyordu. Kim olduğunu, nerede okluğunu cıvıltılar arasında hatırlamaya çalışırken, birden hava esti ve dondu. Bir melek duruyordu karşısında... O sırada gün ağardı.

Uyurken olsun, uyanıkken olsun, bir sürü meleği vardı, ama böylesini hiç görmemişti. Ne de sıcak bir insan güzelliği vardı yanaklarında, üst dudağında; ne de yumuşak, kıvırcık ayva tüyü vardı! Ya o gözler, tıpkı âşık bir delikanlı veya genç kızın gözleri gibi tutkuyla dolu, fırıl fırıl dönüyordu. Bedeni esnek ve sağlamdı, bacaklarını mavimsi siyah tedirginlik verici bir tüy kaplıyordu, ta baldırlarından kalçalarına kadar, koltukaltlarıysa sevgili insan teri kokuyordu.

İsa tedirgin olmuştu. «Kimsin sen?» diye sordu yüreği atarak.

Melek gülümsedi ve bütün yüzü tatlılaştı, bir insan yüzüne çevrilir gibi oldu. İsa'yı fazla ürkütmemek için iki uzun yeşil kanadını katladı.

«Ben de senin gibiyim,» diye cevap verdi. «Koruyucu meleğinim. İnancını bozma.»

Sesi derinden okşar gibi geliyordu, esirgeyici, tanıdığı bir sesti. Bir insan sesi gibiydi. Şimdiye kadar İsa'nın duyduğu meleklerin sesi haşin olmuştu, hep onu paylamışlardı. Sevinerek yakınır gibi meleğe baktı ve yeniden konuşmasını bekledi.

Melek bunu tahmin etti ve İsa'nın isteğine boyun eğdi.

«Tanrı beni dudaklarına tatlılık vermem için gönderdi. İnsanlar, içmen için çok acı şeyler sundular; gökler de öyle davrandı. Acı çektin, mücadele ettin. Bütün ömrün boyunca sevinçli geçen tek günün olmadı. Annen, kardeşlerin, havarilerin; yoksullar, sakatlar, baskı altında bulunanlar, hepsi, hepsi de son dehşet anında yanından ayrıldılar. Karanlıkla bir kaya üstünde yapayalnız, savunucusuz olarak kaldın. Derken baba Tanrı sana acıdı. 'Hey, ne diye oturuyorsun öyle orada?' diye çağırdı beni. 'Koruyucu meleği değil misin sen? Git aşağı da kurtar onu. Onun çarmıha gerilmesini islemiyorum ben. Yeter artık!'

«Ordular Rabbi, diye titreyerek cevap verdim ona, onu yeryüzüne insanlığı kurtarmak için çarmıha gerilmek üzere göndermemiş miydin? Bu yüzden burada rahat rahat oturuyorum. Buyruğunun böyle olduğunu sanmıştım.

«'Bir düşte gerilsin çarmıha, diye cevap verdi Tanrı, 'aynı korkuyu ve aynı acıyı duysun.'»

«Koruyucu melek,» diye bağırdı İsa, meleğin başına iki eliyle sarılarak. Kaybolmasını istemiyordu, «koruyucu meleğim, yavrum, şaşkına döndüm, çarmıha gerilmemiş miydim ben?»

Melek, bembeyaz elini İsa'nın çırpınan yüreği üstüne koyarak yatıştırdı.

«Sakin ol, tedirgin olma sevgili,» dedi ona ve büyüleyici gözleri açılıp kapandı. «Hayır, çarmıha gerilmemiştin.»

«Peki çarmıh bir düş müydü ki, ya o çiviler, çektiğim acı, kararan güneş?»

«Evet, bir düştü. Bütün çarmıha gerilmeni düşte yaşadın. Çarmıha düşte çıktın, düşte çivilendin. Ellerindeki, ayaklarındaki ve yüreğindeki yaralar düşte meydana geldi, ama öylesine güçlü oldu ki, bak! Hâlâ kanıyor...

İsa kendinden geçmiş bir halde çevresine bakıyordu. Neredeydi? Çiçek açan, ağaçlı, sulak bu ova neydi? Ya Kudüs? Ruhu? Meleğe dönerek koluna dokundu. Bedeni serindi, sımsıkıydı!

«Koruyucu meleğim, yavrum,» dedi, «sen konuştukça, bedenim rahatlıyor, çarmıh, bir çarmıh gölgesi oluyor, çiviler çivi gölgeleri, çarmıha gerilme de, üzerimde, gökte yüzen bir buluta dönüyor...»

«Gidelim,» dedi melek ve çiçeklenen çayırda zıplayarak ilerlemeye başladı. «Büyük zevkler bekliyor seni Nâsıralı İsa. Tanrı gizlice özlemini duyduğun bütün zevkleri sana tattırmam için serbest bıraktı beni... Ey sevgili, yeryüzü iyidir, göreceksin. Şarap, kahkaha, kadın dudakları, dizlerin üstündeki ilk oğlunun oynayışları, hepsi güzel... Biz melekler (inanır mısın?) çoğu kez yukardan aşağı bakar da, toprağı görüp içimizi çekeriz.»

Koca yeşil kanatlarını açıp İsa'yı içine aldı. «Başını çevir,» dedi. «Ardına bak.»

İsa başını ardına çevirdi, ne mi gördü? Uzaklarda, yükseklerde Nâsıra Tepesi pırıl pırıl parlıyordu, kale kapıları açıktı, binlerle bey ve hanım dışarı çıkıyorlardı. Altın giysiler kuşanmışlar, beyaz atlara binmişlerdi. Üzeri altın, leylak işlemeli, kar beyazı sancaklar vardı havada dalgalanan. Kafile çiçeklenen dağlar arasından iniyor, kral sarayları yanından

geçiyor, ırmakların sığ yerlerinden geçiyor, kıvrılarak ilerliyorlar, yamaçları kucaklıyorlardı. Kahkahalardan, tiz sesli konuşmalardan

meydana gelen bir gürültü ile birlikte sık ağaçların ardından tatlı iç çekişleri geliyordu...

«Koruyucu meleğim benim, yavrum,» dedi İsa şaşkın. «Nedir bu asiller yığını? Kimdir bu krallar, kraliçeler? Nereye gidiyorlar?»

«Kralî bir düğün kafilesi,» diye cevap verdi melek gülümseyerek. «Düğüne gidiyorlar.»

«Kim evleniyor?»

«Sen!» diye cevap verdi. «Sana vereceğim ilk zevk bu.»

İsa'nın kanı başına hücum etmişti. Birden gelinin kim olacağını kestirdi ve bedeni kıvanç duydu. Şimdi acele ediyordu. «Haydi gidelim,» dedi.

Birden kendinin de altın yularlı beyaz bir ata bindiğini duydu. Kendine baktı. Başının üstünde mavi bir tüy sallanıyordu, baştan başa yamalı pejmürde giysisi, kadife ve altına çevrilmişti.

«Yavrum, insanlara müjdesini verdiğim gökler hâkimiyeti bu mu?» diye sordu.

«Hayır, hayır,» diye cevap verdi gülerek. «Burası yeryüzü.»

«Nasıl olmuş da bu denli değişmiş peki?»

«O değişmedi, değişen sensin. Bir zamanlar yüreğin yeryüzünü istemezdi: Karşı gelirdi buyruklarına. Şimdi isliyor, bütün sır da burada. Yeryüzüyle yürek arasındaki uyum; Nâsıralı İsa, göklerin hâkimiyeti budur. Ama niye zaman kaybediyoruz sözlerle? Haydi gel, gelin seni bekliyor.»

Melek beyaz ata bindi ve yola çıktılar. Ardında dağlar, inmekte olan kralî atlılarla şenleniyordu. Kadın kahkahaları artmıştı. Kuşlar havada kanat çırparak her şeyi güveye doğru çekiyorlardı. «Geliyor,» diye şarkı söylüyorlardı, «geliyor, geliyor!» İsa'nın yüreği de bir kuştu. Başının üstüne konmuş cıvıldıyordu. «Geliyorum, geliyorum, geliyorum.»

Atını dört nala sürerken, ansızın, büyük heyecanı ortasında havarilerini hatırladı. Ardına bakarak beylerle hanımlar kafilesini süzdü, onları

arıyordu, yoktular. Şaşkınlıkla yanındakine baktı.

«Ya benim havarilerim nerde?» diye sordu. «Göremiyorum onları. Neredeler acaba?»

Alaylı bir kahkaha attı: «Dağıldılar.»

«Niçin?»

«Korkudan.»

«Yahuda da mı?»

«Hepsi, hepsi de! Kayıklarına döndüler, köycüklerine sindiler. Seni görmediklerine yemin ediyorlar, seni tanımadıklarına... Artık bakma ardına. Onları unut, önüne bak.»

Çiçek açan limon ağaçlarının sarhoş edici kokusu yayılmıştı havaya.

«Geldik,» dedi melek, atından inerek. Atı ışık oldu ve kayboldu.

Zeytinliğin içinden acı çeken, tatlı bir yakınma iniltisi geliyordu. İsa tedirgin oldu: Sanki kendi kasıkları bağırıyordu. Bir zeytin ağacının gövdesine bağlı bir halde, kara beyaz alınlı iriyarı boğa duruyordu. Kuyruğu havaya dikilmiş, boynuzları üstünde de bir düğün tacı vardı. İsa hiç bu denli güç, parlaklık, bu kadar sert pazılar, böyle kara gözler, bu denli erkeklik dolu bir boğa görmemişti. Korktu. Bu boğa olmasa gerek, diye düşündü, gücü her şeye yetici Tanrı'nın ölümsüz yüzlerinden biri.

Melek yanında durmuş, kurnaz kurnaz gülümsüyordu. «Korkma Nâsıralı İsa. Bir boğa o, genç, bakir bir boğa. Bak nasıl da çevik hareket ediyor, ıslak burun deliklerini yalıyor, başını nasıl eğip zeytin ağacına tosluyor, onunla savaşmak istiyor, ipini koparıp kaçmak için nasıl da çabalıyor... Bak uzağa, tâ aşağıdaki çayıra. Ne görüyorsun?»

«Genç inekler... Ödüyorlar.»

«Otlamıyorlar, genç boğanın ipini koparmasını bekliyorlar. Nasıl böğürdüğüne bir kez daha kulak ver. Ne incecik, ne yalvarış, ne güç! Doğrusu, kara, yaralı bir Tanrı gibi... Yüzün niye vahşileşti Nâsıralı İsa?»

«Gidelim!» diye inler gibi konuştu yavaşça İsa. Sesi yumuşak, yalvarış ve güç doluydu.

«İlkin boğayı serbest bırakacağım,» diye cevap verdi Melek gülerek. «Ona acımıyor musun?»

Yaklaşıp ipini çözdü. Bir süre bakir hayvan kıpırdamadı. Ama birden anladı; serbestti. Bir sıçrayışta çayıra doğru koşmaya başladı.

Tam o sırada, İsa bir limon bahçesinden bilezik ve gerdanlık şakırtıları duydu. Dönüp baktı. Limon çiçekleriyle taç giymiş olan Maria Magdalena, utangaç, titrek bir durumda karşısında idi.

İsa koşup onu kucakladı.

«Magdalena, sevgili Magdalena,» diye bağırdı, «ah kaç yıldır, kaç yıldır bu anı bekledim! Kim girdi aramıza, kim bizi bırakmadı bir türlü, Tanrı mı?.. Niçin ağlıyorsun?»

«Sevincimden, sevgilim; büyük özlemimden, gel!»

«Gidelim. Götür beni!»

Arkadaşına Allahaısmarladık demek için döndü, ama melek havada kaybolmuştu. Arkalarında büyük beyler, hanımlar, krallar, beyaz atlar, beyaz leylaklar da kaybolmuştu. Aşağıda çayırda boğa ineklere biniyordu.

«Kimi arıyorsun, sevgilim? Niçin ardına bakıp duruyorsun? Sadece ikimiz kaldık dünyada. Ellerindeki, ayaklarındaki, yüreğindeki yarayı öpüyorum. Ne büyük zevktir bu, ne hoş Fısıh! Bütün dünya dirildi! Gel!»

«Nereye? Elini ver bana; götür beni. Sana güveniyorum.»

«Sık bir meyva ağaçlıklı bahçeye. Seni avlamak istiyorlar, yakalamak istiyorlar. Her şey hazır, çarmıh, çiviler, kalabalık, Pilatus... Ama birden bir melek geldi ve seni alıp kaçırdı. Gel güneş doğmadan, görünmeden gel. Kudurmuşlar, senin ölümünü istiyorlar.»

«Ben onlara ne yaptım?»

«Sen onların iyiliğini, kurtulmalarını istedin. Seni nasıl bağışlayabilirler ki! Ver elini, sevgilim. Kadının peşini bırakma. O daima güvenli yolu bulur.»

İsa'nın elini tuttu. Nerdeyse çiçek açacak olan limon ağaçları altında yürürken, ateş kırmızısı peçesi kabarıyordu. Erkeğin parmaklarıyla sarmaş dolaş olmuş parmakları yanıyordu, ağzıysa limon yaprağı kokuyordu.

Soluk soluğa bir süre durup İsa'ya baktı. Ürperdi, çünkü gözünün, meleğin gözü gibi çekici, kurnaz bir şekilde oynadığını görüyordu. Ama gülümsüyordu ona.

«Korkma, sevgilim. Yıllardır dilimin ucunda bir şey vardı, onu sana açmaya cesaret edememiştim bir türlü. Şimdi açacağım.»

«Nedir? Konuş, korkma Sevgilim.»

«Cenneti âlâdayken sen, yolcunun biri senden bir bardak su isterse yedinci katından inip ona su ver. Kutsal bir aziz isen ve bir kadın senden öpücük isterse kutsallığından inip öp onu. Yoksa kurtuluş yoktur senin için.»

İsa onu yakalayıp başını arkaya eğerek, ağzından öptü.

İkisi birden ölü gibi sapsarı kesildiler. Diz bağları çözüldü. Daha ileri gidemeden çiçek açan bir limon ağacının altına yattılar ve yerlerde yuvarlanmaya başladılar.

Güneş gelip üzerinde durdu. Bir meltem esiyordu; iki çıplak vücut üstüne bir sürü limon çiçekleri dökülüyordu. Yeşil bir kertenkele karşıdaki taşa yapışmış, yuvarlak, kıpırdamayan gözleriyle onları seyrediyordu. İkide bir, uzaktan boğanın böğürdüğü işitiliyordu, şimdi dinlenmiş ve yatışmıştı. Hafif bir yağmur çiseledi ve iki yanan bedeni serinletti, toprağın kokusunu çıkardı.

Maria Magdalena mırıldayarak adama sarıldı ve vücudunu onunkine yapıştırdı.

«Hiçbir erkek beni öpmedi. Dudaklarımın üstünde, yanaklarımda hiçbir erkek sakalı, dizlerimin arasında hiçbir er

kek dizi duymadım. Bugün doğuyorum!.. Ağlıyor musun, yavrum?»

«Sevgili karım, dünyanın bu denli güzel, bedenin bu denli kutsal olduğunu bilmiyordum hiç. O da Tanrı'nın kızlarından, ruhun kibar kardeşlerinden... Bedenin zevklerinin günahsız olduğunu hiç bilmedim.»

«Gökleri ele geçirmek, sonsuz hayatın mucizevi suyunu bulmak için neden çıktın yola? Ben o suyum işte. Eğildin, içtin ve huzura kavuştun.. Hâlâ içini çekiyor musun yavrum? Ne düşünüyorsun?»

«Yüreğim, suya konduğu zaman canlanıp açılan solmuş bir Eriha gülüdür. Kadın bir ölümsüz su çeşmesidir. Şimdi anlıyorum.»

«Neyi anlıyorsun, yavrum?»

«Yolun bu olduğunu.»

«Yol mu? Ne yolu, sevgili İsa?»

«Ölümlünün ölümsüz olmak için tutacağı yol, Tanrı'nın insan biçiminden yeryüzüne indiği yol. Ben yoldan saptım, çünkü bedenin dışında bir yol aradım: Bulutlar, büyük düşünceler ve ölüm yolundan gitmek istedim. Tanrı'nın işçi arkadaşı kadın, bağışla beni. Karşında eğilip secdeye varıyorum, Tanrı'nın annesi... Doğacak oğlumuzun adını ne koyayım?»

«Onu Erden'e götür ve istediğin gibi vaftiz et. Şenindir o.»

«Ona Parakletus diyelim, Avutucu olsun adı!»

«Sus, birinin geldiğini duydum ağaçlar arasından. Sadık küçük zencim olacak. Kimse yaklaşmasın diye gözcü koymuştum onu. İşte geldi!»

«Saul, hanımefendi.»

Çocuğun parlak beyaz gözleri oynamaya başladı; tombul vücudu dört nala koşarak gelmiş bir atınki gibi köpürüyordu. Magdalena ayağa sıçradı ve elini ağzına kapattı.

«Suss!»

İsa'ya döndü. «Sevgili kocam, yoruldun. Uyu sen. Çabuk dönerim.»

Ama İsa gözlerini kapatmıştı bile. Göz kapakları ve şakakları üzerinden tatlı bir uyku akmıştı, Magdalena'nın limon ağaçları altında gidip ıssız yolda kayboluşunu görmemişti.

Ama zihni yerinden sıçramıştı. Vücudunu toprakta uyur bırakarak Magdalena'nın peşine düştü. Nereye gidiyordu? Gözleri neden birden yaşla dolmuştu, dünya niye kararmıştı? Zihni bir şahin gibi o gözler üstünde uçuyor, kaçması için bırakmıyordu.

Korkan küçük zenci, tökezleyerek önde gidiyordu. Zeytinliği geçtiler. Güneş henüz batmamıştı. Çayırlığa girdiler. İnekler çimenliğe yayılmış, geviş getiriyorlardı. Kayalıklı, gölgeli dar ve derin bir dereye indiler, orada köpek havlamaları ve soluk soluğa kalmış insan sesleri duydular. Küçük zenci dehşete kapıldı. «Ben gidiyorum,» dedi ve kaçmaya başladı.

Magdalena yapayalnız kalmıştı. Bakındı. Kaya, taş, birkaç çalı çırpıdan başka bir şey görmüyordu. Yabani, kısır bir incir ağacı kayanın üstünden yatay olarak çıkmıştı. Çıkık bir kayanın uygun bir yerinde gözcülük eden iki kuzgun, Magdalena'yı gördüler, sanki eşlerini çağırıyorlarmış gibi çığlık atmaya başladılar.

Magdalena yerinden oynayan taş sesleri duydu. Kayalardan yukarı tırmanan erkekler vardı. Dili bir karış sarkmış, kara, kırmızı benekli bir köpek göründü. Dere bir mezar gibi servi ve hurma ağaçlarıyla doldu.

Durgun, memnun bir ses duyuldu: «Hoş geldin!»

Magdalena dönüp baktı: «Kim o? Kimdi bana selam veren?»

«Ben.»

«Sen kimsin?»

«Tanrı.»

«Tanrı mı! O halde saçımı örteyim, göğüslerimi saklayayım. Başını öte yana çevir Rabbim, çıplaklığımı görmemen gerek, utandım. Niçin beni bu

vahşi, ıssız yere getirdin? Neredeyim? Servi ve palmiyeden başka şey görmüyorum.»

«İyi ya! Ölüm ve ölümsüzlük... Büyük Şehit, tam istediğim yere getirdim seni. Kendini ölüme hazırla, Magdalena, hazırla ki, ölümsüz olabilesin.»

«Ölmek istemiyorum. Ölümsüz olmak istemiyorum. Bırak da yeryüzünde yaşamama devam edeyim, sonra da küle çevir beni.»

«Ölüm baharat ve kokularla yüklü bir kervandır. Korkma Magdalena! Bin kara deveye ve göklerin çölüne gir.»

«Serviler ardından çıkan şu çılgın yolcular da kim?»

«Korkma Magdalena, onlar benim deve güdücülerim. Elini gözlerine siper et. Güttükleri kara deveyi görmüyor musun, senin üstüne bineceğin kırmızı kadifeden eyeri olanı? karşı koyma.»

«Rabbim ölümden korkmuyorum, ama bir şikâyetim var. İşte şimdi ilk kez bedenimle ruhum aynı ağıza sahip olmaya layık; ilk kez ikisi birden öpüldü. Tam bu sırada ölmem mi gerek?»

«Bu an, senin ölmen için en uygun an Magdalena. Daha iyisini bulamazsın, karşı koyma.»

«Şu bağırıp çağırmalar, meydan okuyuşlar, kahkahalar da ne? Rabbim beni terk etme. Beni öldürmeye geliyorlar!»

Hâlâ sakin ve memnun, ama şimdi uzaklaşmış olan sesi duyuyordu:

«Magdalena ömründeki en büyük zevki tattın. Daha yükseğe çıkamazsın. Ölüm esirgeyicidir... Yakında görüşmek üzere Allahaısmarladık İlk Şehit!»

Ses kayboldu. Deredeki bir dönemeçten çılgına dönmüş Levililerle kana susamış Kayfa'nın esirleri, ellerinde bıçak ve baltalarla göründüler.

Magdalena'yı gördüler ve elde balta üzerine çullandılar.

«Maria Magdalena, orospu!» diye haykırdılar kahkahalar atarak.

Kara bir bulut kapladı güneşi. Yeryüzü karardı.

«Değilim! Değilim!» diye bağırmaya başladı zavallı kadın. «Eskiden idim, şimdi değilim. Bugün doğdum ben!»

«Orospu Maria Magdalena!»

«İdim diyorum size, artık değilim, yemin ederim ki değilim. Öldürmeyin beni. Acıyın bana! Siz kimsiniz, sen dazlak kafalı, sen koca göbekli, ya sen çarpık bacaklı ve sen kambur? Dokunmayın bana!»

«Orospu Maria Magdalena. Ben Saul'üm. İsrail'in Tanrısı beni Şam'dan gönderdi ve onu öldürmek için yetki verdi.»

«Kimi?»

«Sevgilini!»

Çetesine döndü. «Saldırın çocuklar! Onun sevgilisidir, o bilir nerede saklı olduğunu. Onu nereye sakladın söyle şıllık!»

«Söylemeyeceğim.»

«Öldürürüm seni!»

«Beytanya'da!»

«Yalancı! Oradan yeni geldik daha. Onu buralarda bir yere sakladın. Haydi söyle gerçeği!»

«Saçımı bırakın! Niçin öldürmek istiyorsunuz onu? Ne yaptı size?»

«Kutsal yasaya kim karşı gelirse, hakkı ölümdür!»

Kambur konuşurken ona tutkuyla bakıyor, ateşli soluğuyla gittikçe yaklaşıyordu. Magdalena gözkapaklarını açıp kapatıyordu.

«Saul,» dedi, «göğüslerime, kollarıma, boynuma bak. Bunlar yok olursa yazık olmaz mı? Öldürme onları!»

Saul gittikçe yaklaştı. Sesi boğuk, kısık çıkıyordu.

«Nerede olduğunu açıkla, öldürmem seni. Göğüslerini, kollarını, boynunu seviyorum. Güzelliğine acı da açıkla!

Niçin öyle bakıyorsun bana? Ne düşünüyorsun?»

«Tanrı birden içinde parlayaydı da hakikati göreydin, kim bilir ne mucizeler yaratırdın, diye düşünüyordum (ve iç çekiyordum) Saul! Dünyayı fethetmek için sevgilime senin gibi havariler gerek. Balıkçılar, seyyar satıcılar, çobanlar değil, senin gibi alevler, Saul!»

«Dünyayı fethetmek mi! Dünyayı fethetmek mi istiyor? Nasıl? Konuş. Magdalena, çünkü benim de istediğim bu.»

«Sevgiyle.»

«Sevgiyle mi?»

«Saul, söyleyeceğime kulak ver bak. Ötekileri gönder gitsinler. Onların işitmesini istemiyorum. Peşine düştüğün ve öldürmek istediğin bu adam Tanrı'nın oğludur, dünyanın kurtarıcısı Mesih! Tanrı'ya teslim edeceğim ruhuma yemin ederim ki öyle!»

Seyrek kurşuni sakalı, bir deri bir kemik kalmış bir Levili «Saul, Saul,» dedi, «kolları kurt kapanlarıdır: Dikkat!»

«Defol!»

Yeniden Magdalena'ya döndü: «Sevgiyle mi? Ben de fethetmek istiyorum dünyayı. Limanlara iniyorum, gemilerin ayrıldıklarını görüyorum yüreğim yanıyor. Yeryüzünün uçlarına varmak istiyorum, ama bir Yahudi dilencisi gibi değil: Hayır, bir kral gibi, kılıcımla! Ama nasıl? İmkânsız. Öyle zavallı duyuyorum ki kendimi, intihar etmek geliyor içimden. Bu arada başkalarını öldürerek avunuyorum.»

Bir süre sustu, derken kadına daha yaklaşarak:

«Efendin nerede, Magdalena?» diye sordu kibar bir sesle. «Söyle, onu bulup, konuşayım. Bana sevginin ne olduğunu anlatmasını istiyorum ve dünyayı hangi sevginin kurtaracağını söylemesini... Niye ağlıyorsun?»

«Çünkü sana nerde olduğunu söylemek istemiyorum. İkinizin karşılaşmanızı istemiyorum. O baştanbaşa tatlılık, sen ateş. İkiniz birlikte

dünyayı ele geçirebilirsiniz. Ama sana güvenim yok, sana güvenim yok Saul. Ağlayışım bundan.»

O konuşmasına devam ederken, havada bir taş, ıslık çalarak gelip çenesini kırdı.

«Kardeşlerim! İbrahim'in, İshak'ın ve Yakup'un tanrısı adına, vurun!» diye bağırdı veremli Levili. İlk taşı alıp ona atan o olmuştu.

Gökler gürledi. Uzakta batmakta olan güneş kana belenmişti.

«İşte binlerce defa öpülen ağız için!» diye haykırdı Kayfa'nın esirlerinden biri. Magdalena'nın dişleri yere saçıldı.

«Bu da karnına!»

«Bu da yüreğine!»

«Bu da burnunun direğine!»

Magdalena başını korumak için göğsüne gömdü. Ağzından kan fışkırıyordu, göğüsleri, rahmi kan içinde kalmıştı. Ölüm hırıltısı başlamıştı.

Şahin kanatlarını çırptı. Yuvarlak gözleri her şeyi görmüştü. Yırtıcı bir çığlık atarak döndü, vücudunu hâlâ limon ağaçları altında görüp içine girdi. İsa'nın göz kapakları açılıp kapandı. Dudaklarına iri bir yağmur tanesi düştü. Uyanıp kalktı, zengin ceset barınağı toprak üstüne oturdu, düşüncelere daldı. Neydi görmüş olduğu düş? Hatırlayamıyordu... Aklında sadece taşlar, kadın ve kan kalmıştı. Kadın Magdalena mıydı acaba? Yüzü yarılmış, su gibi kan akıyordu; titreştiği için iyi seçemiyordu yüzü. Ayırt etmeye çalışırken, taşlarla kan bir tezgâh halini alır gibi oldu. Kadın bu kez örgü makinesinin başına oturmuş, türkü okuyarak dokumaya başlamıştı.

Başının üstünde limonlar, limon ağacının kara yaprakları arasında altın gibi parıldıyordu. Avuçlarını ıslak toprağa bastırdı, serinliğini ve bahar ılıklığını duydu. Bakındı, kimse bakmıyordu. Eğilerek toprağı öptü.

«Anne,» dedi yavaşça, «sarıl sarıl bana, ben de sana sıkı sarılacağım. Anne, niye sen Tanrım olamıyorsun?»

Limon yaprakları kımıldadı, ıslak toprak üstünde ayak sesleri duyuluyordu. Görünmeyen bir karatavuk ıslık çaldı. İsa gözlerini kaldırdı ve yeşil kanatlı koruyucu meleğinin, karşısında, sevinç ve kıvanç içinde durduğunu gördü. Gövdesindeki kıvırcık tüyler batan güneşin eğik ışınları altında pırıldıyordu.

«Merhaba,» dedi İsa. «Yüzün kıvılcımlar saçıyor. Bana verecek başka müjden var mı? Sana inanıyorum. Kanatlarının yeşili toprağın çimeni gibi.»

Melek gülerek kanatlarını kapadı. Yanına çömelerek bir limon çiçeğini buruşturdu, derken batı göğüne baktı, şimdi kiraz rengi olmuştu. Topraktan hafif bir meltem yükseldi ve limon ağacının bütün yaprakları sevinç içinde hışırdadı, raks etmeye başladı.

«Siz insanlar ne kadar mutlu olmalısınız!» dedi. «Toprak ve sudan yapılmışsınız, dünyadaki her şey de toprak ve sudan yapılmış. Bu yüzden hepiniz birbirinize uyuyorsunuz. Kadınlar, erkekler, eller, zerzevatlar, meyvalar... Hepiniz de aynı toprak ve sudan değil misiniz? Her şey birleşmek ister. Az önce, seni çağıran bir kadın sesi duydum yolda.»

«Niye beni çağırıyordu. Ne istiyordu acaba?»

Melek gülümsedi. «Suyu ve toprağı, senin suyunu ve toprağını istiyor. Tezgâhı başında oturmuş, türkü söyleyerek dokuyor. Türküleri dağları deliyor, ovalara yayılıyor. Seni arıyor. Dinle bak. Birazdan buraya da gelir, buraya, limon ağaçlarına. Ses etme: İşle bak! Duydun mu? Türkü söylediğini sanıyordum, ama türkü söylemiyor, inildiyor. Dikkatli dinle bak. Ne duyuyorsun?»

«Kuşların yuvalarına döndüğünü duyuyorum. Hava kararıyor.»

«Başka bir şey duymuyor musun? Bütün varlığınla duymaya çalış. Bırak, ruhun kaçsın da bedeninden duyabilsin.»

«Duydum! Duydum! Bir kadının sesi, tâ uzaklardan, uzaklardan... İnildemekte, ama sözlerini iyi işitemiyorum.»

«Çok iyi işitiyorum. Bak sen de duy. Nedir bu inilti?»

İsa ayağa kalktı, bütün gücünü topladı. Ruhu uçup gitti. Köye vardı eve girdi ve avluya durdu.

«Duyuyorum...» dedi İsa, parmağını dudaklarına ötürerek.

«Söyle.»

GÜMÜŞ MEZAR, ALTIN MEZAR, YALDIZLI MEZAR, KIRMIZI DUDAKLARI YEME, KARA GÖZLERİ YEME, İNCE BÜLBÜL SESLİ DILINI YEME...

«Türkü söyleyeni tanıdın mı Nâsıralı İsa?»

«Evet.»

«Maria, Lazarus'un kardeşi. Hâlâ çeyizini dokumakta. Senin öldüğünü sanıyor da ağlıyor. Kar beyazı boynu açık, turkuaz gerdanlığı göğsüne doğru sarkmış. Bütün vücudu terle kaplı, kokuyor. Fırından yeni çıkmış ekmek gibi, olgun ayva gibi, yağmur sonu kokan toprak gibi kokuyor. Kalk. Gidip avutalım onu.»

«Ya Magdalena?» diye bağırdı İsa korku içinde.

Melek onu kolundan tuttu, yeniden yere oturttu.

«Magdalena,» dedi sakince. Evet, unutmuştum size söylemeyi, o öldü.»

«Öldü mü?»

«Öldürüldü. Hey, nereye gidiyorsun Nâsıralı İsa, yumruklarını sıkmış nereye? Kimi öldürmeye gidiyorsun, Tanrı'yı mı? Oydu onu öldüren. Otur hele! Kutsalların kutsalı bir ok attı ve mutluluğunun en yüksek noktasında onu deldi. Şimdi gökte, ölümsüz. Bir kadın için bundan daha büyük mutluluk olabilir mi? Aşkının solduğunu, yüreğinin korkaklaştığını, etinin çürüdüğünü görmeyecek. Onu öldürürken faşındaydım, olanı biteni gördüm. Magdalena ellerini göğe kaldırarak: 'Şükür sana Tanrım. Buydu istediğim!' diye bağırdı.»

Ama İsa alev almıştı:

«Ancak köpekler bu denli boyun eğer. Köpekler ve melekler! Ben ne köpeğim, ne de melek. Ben bir insanım ve «Haksız yere! Haksız yere!» diye bağırıyorum. Haksız yere

onu öldürdün, Tanrım. Oduncuların en kabası bile çiçek açmış bir ağacı kesmeye yanaşamaz, Magdalena ise kökünden tâ en üst dallarına kadar çiçeklenmişti!»

Melek onu kollarıyla sardı, saçını, omuzlarını, dizlerini okşadı; onunla sakin, yumuşak bir sesle konuştu. Sonunda ortalık karardı. Bir meltem esti, bulutlar dağıldı ve koca bir yıldız göründü. Akşam Yıldızı olmalıydı.

«Sabırlı ol,» dedi ona; «boyun ey, ümitsizliğe düşme. Dünyada sadece bir tek kadın var, sayısız yüzlü bir tek kadın. Biri düştü mü biri çıkıyor. Maria Magdalena öldü. Lazarus'un kızkardeşi Maria yaşıyor ve bizi bekliyor, seni bekliyor. Magdalena tâ kendisi ama başka bir yüzü var. Dinle bak... Yeniden iç çekti. Gidip avutalım onu. Rahminde, senin için Nâsıralı İsa, senin için sevinçlerin en büyüğünü saklıyor. Bir oğul, senin oğlunu. Gidelim!»

Melek dostuna yavaşça dokundu, yerden hafifçe kaldırdı. Şimdi ikisi de limon ağaçlarının altında bulunuyordu. Üstlerinde, Akşam Yıldızı gülerek battı.

Yavaş yavaş İsa'nın yüreği yumuşadı. Islak alaca karanlıkla Maria Magdalena'nın yüzüyle, Lazarus'un kardeşi Maria'nın yüzleri karışıyor, bir oluyordu... Gece geldi, baştan başa kokulu gece onları örttü.

«Gel,» dedi melek. Mırıldanarak yuvarlak, ayva tüylü kolunu İsa'nın beline doladı. Soluğu, Hindistancevizi ve ıslak toprak kokuyordu. İsa başını ona yasladı, gözlerini kapadı ve derin derin solumaya başladı. Koruyucu meleğinin soluğunun içine işlemesini istiyordu.

Melek gülümseyerek kanatlarından birini açtı. Gece yüklü çiyle gelmişti. Kalın yeşil kanatlarını üşümesin diye İsa'ya sardı. Kadının iniltisi, sakin bir ilkbahar yağmurunun çiselemesi gibi ıslak havada duyuluyordu:

GÜMÜŞ MEZAR, ALTIN MEZAR...

«Gidelim!» dedi İsa ve gülümsedi.

Bütün gece boyunca İsa, yeşil kanatlar içinde, meleğin beline sımsıkı sarılmış uçtu durdu toprak üzerinde. Gecede bir tuhaflık, bir kıvanç vardı. Kabil'in Habil'i öldürüşü görülmüyordu yeryüzünde, yerine geniş, mutlu bir ağız ve nur içinde yüzen iki tombul yanak vardı. Âşık bir kadının gece gezintisindeki değirmi yüzüydü bu. Ağaçlar kaçıyor, gece kuşları insan gibi konuşuyorlardı. Dağlar açılıyor, iki gece gezginini içine alıp kapanıyorlardı.

Ne büyük mutluluktu bu: Tıpkı düşlerimizdeki gibi, yeryüzü üzerinde kanat çırpmadan uçmak. Bir düş olmuştu hayat. Bu muydu yoksa cennetin anlamı? Meleğe sormak istedi, ama konuşmasının kendisini uyandırabileceğinden korkarak sustu.

Bakındı. Taşların, havanın, dağın ruhları ne kadar da hafiflemişti: Sanki, sıkıntı içinde dostlarınızla otururken, serin şarap sunuluyordu da içiyordunuz; yavaş yavaş zihin hafifliyordu, başın üzerinde fırıl fırıl dönerek uçuşmaya başlıyor, havada yüzüyor, pembe bir bulut oluveriyordu, baştan başa altın ve havaya bürünen dünya ise bu bulut üzerinde baş aşağı yansıyordu.

Melekle konuşmak üzere yeniden dönmek istedi, o parmağını sus der gibi dudaklarına götürdü, gülümsedi ve yavaşça ses etmemesini söyledi.

Bir köye yaklaşmış olmalılardı, horozlar günü müjdeliyordu. Ay dağların ardında yuvarlanmıştı, tan durgun bir hava içinde dünyayı aydınlatıyordu. Yeryüzü yeniden kendine

geliyordu, zaman bir kez daha duyulur oldu. Dağ, köy ve zeytinlik döndüler, Tanrı'nın dünyanın sonunu beklemeleri için onları yerleştirmiş olduğu yerde buldular kendilerini. Sevgili yol karşıdaydı, zeytin, incir ağaçları, üzüm bağları arasındaki iyi yürekli Beytanya köyü görünüyordu.

Kutsal tezgâhıyla, yanan ocağıyla, o iki kızkardeşle, o iki uyumayan alevle insanın içini açan dost evi oradaydı...

«Geldik işte,» dedi melek.

Damdaki bacadan duman tütüyordu. İki kızkardeş uyanmış, ateşi yakmış olmalılardı.

«Nâsıralı İsa,» dedi melek onu sardığı kanatlarını açarak. «İki kızkardeş ateşi yaktılar, sabahleyin ilk iş olarak koyunları sağdılar, şimdi sana süt hazırlıyorlar. Yolda sen bana sormadın mıydı cennetin anlamını? Binlerce küçük sevinç, Nâsıralı İsa. Bir kapıyı vurmak, kapının bir kadın tarafından açılması, ocak başında oturmak, karının senin için sofrayı hazırlayışını seyretmek; ortalık iyice karardı mı da seni kollarına alması... Böyle gelir Kurtarıcı dediğin. Yavaş yavaş bir öpüşten ötekine, oğuldan oğula. Budur yol.»

«Anlıyorum,» dedi İsa. Çivit rengi kapının önünde durdu, kapının tokmağını kavradı ama melek vurmaması için tuttu onu.

«Acele etme,» dedi. «Dinle hele, artık ayrılmasak iyi olacak. Seni yapayalnız, savunuşuz bırakmak istemiyorum, ben de seninle geleceğim. Kendimi bir zenci çocuk durumuna sokacağım, hani limon ağaçlarında gördüğün çocuk olacağım, onlara, senin işini gören küçük kölen olduğumu söylersin. Yeniden yanlış yola sapıp mahvolmanı istemiyorum.»

Bu sözleri der demez, İsa'nın karşısında küçük bir zenci çocuk beliriverdi. Başı İsa'nın dizlerine geliyordu, geniş beyaz dişleri vardı, kulaklarında da iki altın küpe asılıydı. Elinde ağzına kadar dolu sepet taşıyordu.

«Buyur Efendim,» dedi gülümseyerek. «İki kızkardeş için armağanlar: İpek entariler, küpeler, bilezikler, değerli tüylerden yapılmış yelpazeler, bütün kadın levazımatı burada. Şimdi buyur çal kapıyı.»

İsa kapıyı çaldı. Avluda takunya sesi duyuldu, tatlı bir ses, «Kim o?» diye seslendi.

İsa kıpkırmızı oldu. Sesi tanıyordu: Maria'nın sesiydi. Kapı açıldı, iki kızkardeş ayaklarına kapandılar.

«Efendimi^, biz sizin çarmıhta çektiklerinize tapıyoruz, sizin kutsal dirilişinizi selamlıyoruz. Hoş geldiniz!»

«İzin verin, göğsünüze dokunayım Efendimiz, gerçekten siz misiniz gelen?» dedi Maria.

«Maria, gerçekten o, ta kendisi,» diye bağırdı Marta. «Senin benim gibi, eti budu olan bir insan. Bak, merdivendeki gölgesini görmüyor musun?»

İsa dinledi ve gülümsedi. İki kızkardeşin dokunduklarını, onu kokladıklarını, sevdiklerini görüyordu.

«Marta ve Maria, ikiz alevler: Sizi görmek ne iyi. Durgun, kendi halinde kibar insanların evi: Sevindim sizleri gördüğüme. Hâlâ yaşıyoruz, hâlâ acıkıyoruz, hareket ediyor, ağlıyoruz. Tanrı'ya şükürler olsun!»

Bir yandan konuşarak bir yandan iki kızkardeşi selamlayarak eve girdi.

«Sevindim sizi gördüğüme; ocağı, tezgâhı, hamur teknesini, masayı, testiyi ve sevgili lambayı! Kadının sadık hizmetkârları; eğilir, erdeminizi selamlarım. Kadın cennetin kapısına gelince durup soracaktır, 'Rabbim, dostlarım da girsin mi içeri?' diye.

«'Ne dostları?' diye soracaktır Tanrı.

«Yanımdakiler, hamur teknesi, beşik, lamba, testi ve tezgâh. Onları alamazsam yanıma ben de girmem içeri.'

«İyi yürekli Tanrı gülecektir:

«'Siz kadınsınız, sizden lütuf esirger miyim? Girin hepiniz de. Cennet hamur tekneleriyle, beşiklerle ve tezgâhlarla öylesine dolu ki, azizlere yer kalmadı.'»

İki kadın gülüştü. Döndüklerinde, elinde ağzına kadar dolu sepeti tutan zenci çocuğu gördüler.

«Efendimiz, kim bu çocuk?» diye sordu Maria. «Dişleri hoşuma gitti.»

İsa ocak başında oturdu. Süt, bal, has buğday ekmeği getirdiler. İsa'nın gözleri yaşla doldu.

«Yedi kat göğe sığamadım,» dedi. «Ne yedi büyük erdemle, ne de yedi büyük fikirle yetindim. Şimdiyse bu ne mucizedir kardeşlerim? Küçücük bir ev yetiyor da artıyor bile benim için, bir lokmacık ekmek, bir kadının basit sözleri!»

Evin içinde evin efendisiymiş gibi bir aşağı bir yukarı gezinip duruyordu, avludan bir kucak dolusu asma dalı getirip ocağı yaktı. Alevler yükseldi. Kuyuya eğildi, su çekip içli. Ellerini Marta ile Maria'nın omuzlarına koyarak onları avucu içine aldı.

«Sevgili Marta ve Maria,» dedi, «adımı değiştireceğim. Diriltmiş olduğum erkek kardeşinizi öldürdüler. Gelip onun oturmuş olduğu şu köşeye oturacağım; üğendiresini alacağım elime, tarla süreceğim, ekip biçeceğim. Akşamleyin döndüğümde, kızkardeşlerim ayaklarımı yıkayacak, bana sofra kuracaklar. Ben onun oturduğu iskemleye, ocak başına oturacağım. Adım Lazarus benim.»

O konuşurken küçük zenci iri gözleriyle onu büyüledi. Ona baktıkça, İsa'nın yüzü de bedeni de değişiyordu; başı, göğsü, bulutları, elleri, ayakları gittikçe Lazarus'a benzemeye başlamıştı, olgun, erişkin bir Lazarus, sapasağlam, kalın enseli, yanık bağırlı ve nasırlı koca elleriyle Lazarus. İki kızkardeş bu değişimi alaca karanlıkta seyrediyorlar, tir tir titriyorlardı.

«Bedenimi değiştirdim, ruhumu değiştirdim. Hey! Yoksulluğa, perhize savaş açıyorum. Ruh canlı bir hayvandır, yemek ister. Sakalımın ve bıyığımın ardındaki ağzım ruhun ağzıdır, tek ağzıdır o ruhun... iffete karşı

savaş açıyorum. Her kadının rahminde sessiz ve yumuşak bir bebek vardır. Açın

kapılan, çıksın dışarı! Gebe kalmayan katildir... Ağlıyor musun Maria?»

«Ne diyebilirim ki efendimiz? Kadın başka nasıl cevap verebilir ki?»

Marta kollarım iki yana açtı. «Biz kadınlar,» dedi, «kapanmayacak şekilde açılmış bulunan iki koluz. Gel Efendimiz. Otur. Buyur. Evin efendisi sensin.»

İsa'nın yüzü parlıyordu. «Tanrı'yla güreşmeyi bıraktım, pes dedim,» diyordu. «Dost olduk. Çarmıh yapmayacağım artık. Hamur tekneleri, beşikler, karyolalar yapacağım. Haber göndereceğim, aletlerimi getirsinler diye, acı çeken anamı da getirteceğim, torunlarını yetiştirsin ve son demlerinde zavallıcık biraz oh desin diye.»

Kadınlardan biri göğsünü İsa'nın dizlerine dayadı, öteki elini aldı, bırakmak istemiyordu. Ocağın başında küçük zenci yanaklarını dizlerine dayamış, uyur görünüyordu. Ama iki uzun kirpik arasından kara gözü İsa ile iki kadım dikizliyordu, kurnaz, memnun bir gülümseme yüzüne yayılmıştı.

Göğsü İsa'ya dayalı olan Maria konuşuyordu:

«Tezgâhta oturmuş, çarmıhta çektiklerinizi bir haç, çevresinde de baştanbaşa binlerce kırlangıç, beyaz bir yorgana işliyordum. Kırmızı ve siyah iplikleri bir yandan dokurken bir yandan bir ağıt okuyordum; duydunuz, acıdınız ve geldiniz.»

Marta kızkardeşinin sözünü bitirmesi için ses etmeden bekliyordu. Derken o başladı:

«Ben ekmek yoğurmaktan, çamaşır yıkamaktan ve her şeye boyun eğmekten başka bir şey bilmem. Bütün erdemlerim bu kadar Efendimiz. Öyle geliyor ki bana, sanki kızkardeşim ile evleneceksiniz ama izin verin de

ben de sizin yanınızda kalıp evlilik havasını koklayayım; kalırsam, yataklarınızı yapar, havalandırır, bütün işlerinize koşarım.»

Durdu, içini çekerek:

«Köyümüzün kızları bir türkü söyler, pek acı bir türküdür. İlkbaharda kuşlar kuluçkaya oturduklarında söylerler bu türküyü. Güftesini okuyacağıma türkünün kendisini söyleyeyim size, daha iyi; böyle anlarsınız ancak, çünkü acıklılığı yavaşlığındadır:

Hey! Tüysüz delikanlılar

Bıktım satmaktan, satmaktan kendimi

Alıcı bulamamaktan.

Yok pahasına veriyorum hepsini, kendim de cabası Sırayla beyler, sırayla!

Kim verirse bana bir kırlangıç yumurtası

dudaklarım onundur

Kim bana kartal yumurtası verirse

göğüslerim onun

Yüreğime gelince, yüreğim

ONU BIÇAKLA DEŞENİN!

Gözleri yaşla doldu. Maria kollarını İsa'nın beline doladı, sanki kaçacakmış gibi geliyordu ona. Marta yüreğine bıçak battığını duydu, ama cesaretini ele alıp yeniden konuştu: «Efendimiz, size söyleyeceğim bir tek sözüm daha var, sonra gideceğim ve sizi Maria ile baş başa bırakacağım. Bir zamanlar, Beytlehem'de, buraya yakın bir yerde oturan, güçlü kuvvetli, arazi sahibi Boaz adında biri vardı. Vakit yazdı, köleleri ekinleri biçmişler, dövmüşler, buğdayı savurup tanelere ayırmışlar, harman yerinde samanı bir yana buğdayı bir yana yığmışlardı. O, iki yığının ortasında yatıp uyumuştu. Gece yarısı Rut adında yoksul bir kadın onu uyandırmamak için sessizce yaklaşmış ayakları dibine oturmuştu. Çocuksuz bir duldu, çok acı çekmişti.

Adam, ayakları dibindeki kadının sıcak vücudunu duymuştu. Başını eğmiş, aramış, onu bulup göğsüne bastırmıştı... Anladınız mı Efendimiz?»

«Evet. Başka şey söyleme.»

«Ben gidiyorum.» dedi Marta ve ayağa kalktı.

İkisi baş başa kaldılar. Üzerinde çarmıh ve kırlangıçlar işlenmiş olan yorgan ile bir döşek alıp evin damına çıktılar. Esirgeyici bir bulut örtmüştü güneşi. Tanrı görmesin diye işli yorganın altına gizlendiler ve birbirlerini okşamaya başladılar... Bir ara yorgan düşer gibi oldu ve İsa gözlerini açtı. Damın kenarında zenci çocuğun oturmuş olduğunu gördü. Kaval çalıp duruyor, gözleri uzaklara, Kudüs'e doğru bakıyordu...

Ertesi gün bütün köy halkı gelip Lazarus'u seyretti. Küçük zenci, işlere koşuyor, kuyudan su çekiyor, koyunları sağıyor, Marta'nın ocağı yakmasına yardım ediyor, sonra da kapı dibine kıvrılıp kavalını çalıyordu. Armağan diye mısır taneleri, süt, hurma ve bal getiren köylüler Lazarus'a pek benzeyen bu garip ziyaretçiye bakıyorlardı. Kapı dibindeki küçük zenciyi görüyorlar, ona takılıyorlar ve gülüyorlardı. O da onlara gülüyordu.

Ama köy başkanı elini uzatıp İsa'nın dizlerini, butlarını ve omuzlarını yokladı. Sonra başını sallayarak katıla katıla gülmeye başladı.

«Hey be! Hepiniz de körsünüz,» diye seslendi avluyu doldurmuş olan köylülere. «Lazarus değil bu. Soluğu onunki gibi kokmuyor, eti başka türlü yoğrulmuş, kemikleri ise birbirine bol etle tutturulmuş. Balta bile ayıramaz onları!»

İsa avluda oturmuş, gerçeklerle yalanlan birbirine örerek gülüyordu: «Korkmayın çocuklar, Lazarus değilim ben. O yok artık. Benim sadece adım Lazarus, Lazarus usta, ben bir marangozum. Yeşil kanatlı bir melek getirdi beni bu eve ben de girdim.» Zenci çocuğa baktı, gülmekten iki büklüm olmuştu.

Zaman âb-ı hayat gibi akıyor, dünyayı suluyordu. Buğday olgunlaşıyordu, üzümler parıldamaya başlamıştı, zeytinlerin içi yağla doluyordu, çiçek açmış nar ağacı meyvesini veriyordu. Güz geldi, derken kış ve oğulları doğdu. Tezgâh dokuyan lohusa Maria, hayran hayran bebeğini seyrediyordu: «Ya

Rabbim, nasıl oldu da bu mucize rahmimden çıktı? Abıhayattan içtim,» diyordu gülümseyerek. «Ölümsüzlük suyundan içtim. Ölmeyeceğim artık!»

Gece kapkara, yağmur yağıyor. Yeryüzü, göğü içine aldıkça sevinçten kendinden geçiyor, ağzı açık duran toprak göğü çamura çeviriyor. Atelyesinin talaşları üzerinde yarı bitmiş beşikler ve hamur tekneleri arasında gece yarısı uzanmış yatan Lazarus Usta gök gürültüsünü dinliyor, yeni doğan çocuğu ve Tanrı üzerinde düşünüyordu. Memnundu. Tanrı ilk kez çocuk biçiminde girmiş oluyordu zihnine. Yandaki odadan ağlaması, gülmesi geliyordu kulağına, anasının ayağı dibinde hoplaya zıplaya oynadığını duyuyordu. Tanrı bu kadar yakın demek diyordu, kara sakalını sıvazlayarak. Ayaklarının pembe tabanları bu denli yumuşak, gıdıklanır cinsten mi? İnsan parmağı ile kaşıyınca kolayca gülebilecek gibi mi bu her şeye gücü yeten Tanrı?

Küçük zenci esnedi. Kapının yanında, öteki köşede uyur görünüyordu. Annenin çocuğuyla oynaşmasını duyarak memnuniyetle gülümsedi. Gece, kimse onu görmezken yeniden melek oluvermişti, yeşil kanatlarını talaşlar üzerine yaymış dinliyordu.

«İsa, uyanık mısın?» diye fısıldadı karanlıkta.

İsa işitmemezlikten geldi. Gecenin ortasında ses çıkarmadan durup bebeğin sesini dinlemek son derece haz veriyordu ona. Ama gülümsedi. Bu zenci çocuğu çok seviyordu. Bütün gün boyunca onun işine koşuyor, oduna biçim vermesine yardım ediyordu. Derken akşamleyin, günün işi bittiğinde kapı eşiğine oturup ona kaval çalıyordu. İsa, onu dinleyerek günün

yorgunluğunu unutuyordu; ilk yıldız belirdiğinde de hep birlikte sofraya oturuyorlar zenci ise durmadan şaklabanlık yapıyor, Marta'ya takılıyor, bakireliğiyle alay ediyordu.

«Vatanım Habeşistan'da,» diyordu, gülerek ve çapkın çapkın Marta'ya bakarak, «bizler, siz Yahudiler gibi isteklerimizi saklamayız, yüreğimizi aşındırmayız, açıktan açığa, dobra dobra konuşur, öyle hareket ederiz. Canımız muz yemek isterse, ister kendimizinki olsun, ister başkasınınki, umurumuzda değildir, yeriz, biter. Canımız yüzmek isterse gider yüzeriz. Canımız kadın öpmek isterse öpüveririz. Tanrımız da bu yüzden bizi paylamaz. O da zencidir, zencileri sever. Kulaklarında altın küpeler vardır, o da canının dilediğini yapar. Ağabeyimizdir o bizim; ikimizin de anası aynı, yani gece.»

«Sizin Tanrınız ölür mü?» diye sordu Marta, bir akşam ona takılarak.

«Yeryüzünde tek bir zenci kalıncaya kadar Tanrımız ölmez!» diye cevap verdi zenci eğilip Marta'nın ayağını gıdıklayarak.

Her gece lamba söner sönmez, koruyucu melek karanlıkta kanatlarını açıyor, yoldaşının yanına uzanıyordu. Kimse duymasın diye fısıltıyla konuşuyorlardı, melek ertesi gün için İsa'ya öğüt veriyordu. Derken yeniden zenci çocuk durumuna dönüyor, talaşların üzerinde sürünerek yerine gidiyor, uykuya dalıyordu.

Ama bu gece uyuyamıyordu. «İsa, uyanık mısın?» diye tekrarladı sesini yükselterek. «Cevap alamadığını görünce ayağa sıçradı, İsa'ya yaklaşıp onu itti.

«Hey! Lazarus Usta, uyumadığını biliyorum. Niye cevap vermiyorsun?»

«Konuşmak istemiyorum, mutluyum,» dedi İsa gözlerini kapayarak.

«Benden memnun musun?» diye sordu melek böbürlenerek. «Bir şikâyetin yok ya?»

«Hayır, oğlum hiçbir şikâyetim yok... Yüreği ısınır gibi oldu, ayağa kalktı.

«Tanrıyı bulmak için ne de kötü bir yol seçmişim,» diye mırıldandı, «bu ne ıssız bayır böyle, baştan başa kayalık ve uçurum! Seslendim, seslendim, sesim ıssız dağdan top gibi yuvarlana yuvarlana geri geldi, ben de bunun cevap olduğunu sandım!»

Melek güldü:

«Yalnız başına, Tanrı'yı bulamazsın. İki kişi gerek bunun için, bir erkekle bir kadın. Bunu bilmiyordun ben öğrettim sana; işte, yıllarca Tanrı'yı aradıktan sonra sonunda buldun, Maria ile birleştiğinde. Şimdi de karanlıkta oturmuş, Tanrı'nın gülüşünü, ağlayışını dinliyor ve sevinç duyuyorsun...»

«Tanrı'nın anlamı bu,» diye mırıldandı İsa. «İnsan bu demek. Yol bu.» Yeniden gözlerini kapadı.

Eski hayatı yıldırım hızıyla geçti gözleri önünden ve içini çekti. Kolunu uzatarak meleğin elini tuttu. «Koruyucu meleğim benim,» dedi yavaşça, «Sen benim hizmetkârım olmayaydın mahvolurdum. Yanımdan ayrılma hiç.»

«Ayrılmam korkma. Bırakmam seni... Seviyorum seni.»

«Bu mutluluk ne kadar sürecek?»

«Ben senin yanında olduğum sürece, işte yanındayım Nâsıralı İsa.»

«Sonsuzca mı?»

Melek güldü. «Sonsuz da ne demek? Büyük sözlerden kurtulmadın mı hâlâ, ey Nâsıralı İsa, büyük sözlerden, büyük düşüncelerden, Tanrı ülkesinden? Yani oğlun da mı işe yaramadı seni iyi etmek için?» Yumruğunu güm diye yere vurdu. «İşte, Tanrı'nın ülkesi bu; yeryüzü. Tanrı burada işte; oğlun. İşte sonsuzluk; her an, her an Nâsıralı İsa, her geçen an. Anlar yetmez mi sana? Yetmezse senin için sonsuzluğun da yetmeyeceğini bilesin.»

İsa susuyordu. Avluda hafif ayak sesi duyuldu. Yaklaşan çıplak ayak sesleriydi bunlar. «Kim var orada?» diye sordu İsa, ayağa kalkarak.

«Bir kadın,» diye cevap verdi melek gülümseyerek. Gidip sürgüyü açtı.

«Hangi kadın?»

Melek, paylarmış gibi parmağını salladı. «Sana daha önce de demiştim unuttun mu? Dünyada sadece bir tek kadın var; bir tek, sayısız yüzleriyle. İşte gelen o yüzlerden biri.

Kalk selamla onu. Ben gidiyorum.»

Yılan gibi talaşların arasında süzüldü ve yok oldu.

Çıplak ayaklar kapının dışında durdu. İsa duvara dönerek gözlerini kapadı, uyur gibi yaptı. Bir el kapıyı itti, içeri soluğunu tutan bir kadın girdi. Yavaş yavaş ilerledi, İsa'nın yattığı köşeye gitti, bir şey demeden, gürültü etmeden ayakları dibine kıvrıldı.

İsa, ayaklarından dizlerine doğru, butlarına, yüreğine, burnuna doğru bir sıcaklığın yükseldiğini duydu. Elini aşağı doğru götürdü, kadının lülelerini buldu, karanlıkta yüzünü, boğazını, göğüslerini yokladı. Kadın bekler, boyun eğer bir durumda eğilmiş, ağzını açmıyordu ama bedeni tir tir titriyordu; vücudu baştan başa buz gibi terle kaplanmıştı.

İsa yumuşakça, merhamet dolu bir sesle sordu:

«Kimsin sen?»

Kadın titredi, bir şey söylemedi. İsa sorduğuna pişman olmuştu çünkü meleğin sözlerini yine unutmuştu. Adından ona neydi, nereden geldiği ne biçim olduğu, yüzünün rengi, güzelliği veya çirkinliği? Yeryüzünün kadınsı yüzüydü işte o kadar. Rahmi onu boğuyordu; içinde sayısız oğullar, kızlar soluk alamadıklarından, dışarı çıkamadıklarından boğulur gibiydiler. Onlara yol açsın diye gelmişti erkeğine. İsa'nın yüreği merhametle doldu.

«Adım Rut,» diye mırıldandı kadın tir tir titreyerek.

«Rut mu? Ne Rut'u?»

«Marta.»

Aradan aylar, yıllar geçti. Lazarus'un evinde oğlanlar kızlar çoğaldı, Marta ile Maria hangisi daha çok doğuracak diye yarışıyorlardı. Adam çalışıp duruyordu. Bazen atölyesinde çam, meşe ve servi ağacıyla cebelleşiyor, yere devirerek, zorlayarak, insanlar için alet yapıyor; bazen tarlalarda, rüzgârlarla, köstebeklerle ve ısırganlarla boğuşuyordu. Akşam olunca yorgun argın eve dönüyor, avlusunda oturuyor, karıları, ayaklarını, baldırlarını yıkamaya geliyor, ocağı yakıyorlar, sofrasını kurup kucaklarını ona açıyorlardı. Derken odunu işlerken, içindeki beşikleri serbeste kavuştururken, toprağı işleyerek içindeki üzümleri ve buğday başaklarını serbeste çıkarırken, kadınları da işliyor, içlerindeki Tanrı'yı açığa çıkarıyordu.

Ne büyük mutluluktur bu diye düşünüyordu Isa, bedenle ruh arasında, toprakla insan arasında ne büyük söyleşidir... Marta ile Maria ellerini uzatıp sevdikleri adama değdiriyorlardı, rahimlerinden çıkan ona benzeyen çocuklara dokunuyor, onların ve bütün bu sevincin gerçek olup olmadığını anlamak istiyorlardı. Bu kadar mutluluk onlar için aşırı geliyordu, titriyorlardı... Bir gece Maria korkunç bir rüya görmüştü. Kalkmış avluya çıkmış, yıkanmış ve kıvanç içinde yerde oturmakta olan, avuçlarını toprağa bastırmış duran İsa'yı görmüştü. Yanına varmış, oturmuştu. «Düş denen şey nedir Efendimiz?» diye sormuştu. «Neden yapılır? Kim gönderir?»

«Ne melektir onlar, ne şeytan,» diye cevap vermişti İsa. «İblis, Tanrı'ya baş kaldırmaya başladığında düşler hangi tarafı tutacağını bilememiş. Şeytanlarla melekler arasında kalmış, Tanrı da onları uyku cehennemine fırlatıp atmış... Niçin sordun? Ne gördün düşünde Maria?»

Maria katıla katıla ağlamaya başlamıştı, cevap vermedi. Isa elini okşuyordu. «İçinde tuttuğun süre onu Maria, içini kemirir bitirir. Açığa çıkar ki ondan kurtulasın.»

Maria anlatmaya başlamak istiyordu, ama öyle korkuyordu ki soluk alamıyordu bile. İsa onu okşuyor, ona cesaret veriyordu.

«Ay bütün gece öylesine parlamıştı ki, uyuyamamıştım. Ama tan ağarırken uyumuş olacağım, çünkü bir kuş gördüm. Hayır, kuş değildi gördüğüm: Altı ateşli kanadı vardı. Tanrı'nın tahtının çevresindeki meleklerden olmalı. Geldi, çevremde ses çıkarmadan kanat çırptı, derken birden aşağı atılarak, kanatlarını bana sardı. Gagasını kulağıma soktu ve bana bir şeyler söyledi... Efendimiz, secde ediyor ve ayaklarını öpüyorum. Bana, susmamı buyur!»

«Cesaret Maria. Yanındayım senin, öyle değil mi? Niye korkuyorsun?.. Söyle haydi, ne dedi sana?»

«Bütün bunlar, Efendimiz...»

Yine soluğu tıkanır gibi oldu. İsa'nın dizlerine sarıldı ve kollan arasında sımsıkı sıktı.

«Bütün bunlar... Neymiş sevgili Maria?»

«Bir düş.» Ağlamaya başladı.

İsa ürperdi. «Düş mü?»

«Evet efendimiz, düşmüş bütün bunlar...

«Bütün bunlar derken, ne demek istiyorsun?»

«Sen, ben, Marta, geceki sarılışlarımız, çocuklar... Hepsi, yalan yalan, hepsi yalan! Ayartıcının bizi baştan çıkarmak için başvurduğu yalanlar! Uykuyu, ölümü ve havayı alıp öyle bir biçim vermiş ki efendimiz, yardım et bana!»

Yere yuvarlandı, bir an, ihtilâçlar içinde kıvrandı, derken kaskatı kesildi. Marta koştu, sirke alıp geldi ve şakaklarını ovmaya başladı. Maria da kendine geldi, gözlerini açıp İsa'yı gördü ve ayaklarına sarıldı.

«Dudaklarını kımıldattı, Efendimiz,» dedi Marta. «Eğil. Sana bir şey söylemek istiyor.»

İsa eğildi ve kadının başını kaldırdı. Kadın dudaklarını oynatıyordu.

«Ne dedin sevgili Maria? İşitmedim.»

Maria bütün gücünü toplayarak: «Sen de, Efendimiz... » diye mırıldandı.

«Ben de... Söyle!»

«…çarmıha gerilmişsin!» Bunu dedikten sonra yeniden yere yuvarlanıp bayıldı.

Onu alıp yatağına yatırdılar. Marta başında kaldı. İsa kapıyı açtı ve tarlalara gitti. Boğulacak gibiydi. Ardında ayak sesleri işitiyordu. Dönünce küçük zenciyi gördü.

«Bu da ne?» diye bağırdı öfkeyle. «Yalnız kalmak istiyorum.»

«Seni yalnız bırakmaya korkuyorum Nâsıralı İsa,» diye cevap verdi küçük zenci, gözleri pırıl pırıl. «Çetin bir ân bu. Zihnin şaşabilir.»

«Benim de istediğim bu. Öyle zamanlar oluyor ki kahrolasıca zihnim görüşümü engelliyor.»

Küçük zenci güldü. «Sen bir kadın mısın? Düşlere inanır mısın? Bırak ağlasın hanımlar. Onlar dişi. Büyük zevke dayanamazlar, ağlarlar. Ama biz, biz dayanırız değil mi?»

«Evet. Sus!»

Çabuk çabuk giderek yeşil bir tepeye tırmandılar. Çimenler üstünde gelincik ve papatyalar vardı. Toprak kekik kokuyordu. İsa zeytin ağaçları arasındaki evini görüyordu. Bacasından sakin sakin duman tütüyordu, İsa'nın ruhu, rahatlar gibi oldu. Kadınlar güçlerini yeniden kazanmışlar diye düşündü. Ocak başına çömelmiş, ateş yakmışlar... «Söz söylemeden dönelim,» dedi zenciye. «Kadın onlar, acımalısın onlara.»

Aradan günler geçti. Bir akşam tuhaf, yarı sarhoş bir yolcu geldi. Sebt günüydü, İsa çalışmıyordu. Kapı eşiğinde oturmuş, en küçük oğluyla, kızını kucağına almış, onlarla oynuyordu. Sabah yağmur yağmıştı, ama hava öğle üzeri açmıştı, şimdi de minik biraz renkli bulutlar batıya doğru uçuyorlardı.

Aralarında gök çayır yeşiliydi. Damın üzerinde kumrular ötüyordu. Maria İsa'nın yanı başına oturmuştu, dolgun memeleri sarkmıştı.

Yolcu durup, kötü kötü İsa'ya bakarak güldü.

«Talihin varmış,» dedi kekeleyerek. «Yıllar geçip gidiyor, karıları Leah ve Raşel ile birlikte oturan Yakup gibi senin de iki karın var. Marta ile Maria. Biri, işittiğime göre ev işlerine bakıyormuş, ötekiyse sana; sense her şeye bakıyormuşsun. Oduna, toprağa, karılarına ve Tanrıya. Ama biraz kendini göster hele, burnunu kapından dışarı çıkar, güneşe karşı eline gözlerine siper et dünyaya bak bir, ne olup, ne bitiyor... Hiç Pilatus'tan, Pontius Pilatus'dan söz edildiğini duydun mu? Kemikleri katranda kızarasıca!»

İsa yarı sarhoş yolcuyu tanıyıp gülümsedi.

«Kireneli Simun, Tanrı ve şarap adamı: Hoş geldin! Al bir sandalye de otur şöyle, Marta, eski dostum için bir bardak şarap getir.»

Yolcu sandalyeye oturup şarap tasını avuçları içine aldı.

«Bütün dünya tanır beni,» dedi kasılarak. «Herkes benim meyhaneme gelip tapınmıştır. Sen de gelmiş olmalısın, ama konuyu değiştirmeyelim. Pilatus'tan, Pontius Pilatus'tan söz edildiğini duymuş olup olmadığını soruyordum. Hiç görmüşlüğün var mı onu?»

Zenci göründü. Kapıya dayandı ve dinledi.

«İnce bir bulut geçti hayalimden,» dedi İsa hatırlamaya çalışarak. «İki soğuk göz, şahininki gibi kül kurşunisi. Alay dolu bir kahkaha, altın bir yüzük... Başka bir şey hatırlamıyorum. Evet, evet, ellerini yıkayabilsin diye gümüş bir leğen getirmişlerdi ona. Başka hiçbir şey hatırlamıyorum. Düş olmalı, zihnin kırağısı. Güneş çıkınca, kaybolup gitti... Ama şimdi sen bana onu hatırlatınca hatırladım, Kireneli; uykumda büyük acı vermişti bana.»

«Kahrolasıca! Tanrı'nın gözlerinde, düşlerin günün gerçeğinden daha önemli olduğunu duydum. Neyse, Tanrı Pilatus'u cezalandırdı. Çarmıha

gerildi!»

İsa bir çığlık attı: «Çarmıha mı gerildi!»

«Niye heyecanlandın? Oh oldu! Onu dün tan ağarırken çarmıha gerilmiş buldular. Dediklerine göre aklını oynatmaya başlamış. Gözlerine uyku girmiyormuş, yataktan fırlıyor, bir leğen alıyor, bütün gece boyunca ellerini yıkayıp duruyor: 'Ben ellerimi yıkadım. Bu işle suçsuzum!' diye bağırıyormuş. Ama kan ellerinden çıkmıyormuş bir türlü, daha fazla su istiyor, yine yıkamaya başlıyormuş... Derken dışarı çıkıp Golgota'ya doğru gidiyormuş. Bir türlü rahat huzur denen şeyi bulamıyormuş. Her gece kendisine bağlı iki zenciye onu kendi kırbacıyla dövmelerini söylüyormuş. Dikenler toplatıp taç aline getirmiş ve başına geçirmiş. Kanlar akmaya başlamış.»

«Hatırlıyorum... Hatırlıyorum...» diye mırıldandı İsa. Zaman zaman, kapıya dayanmış dikkatle dinleyen zenci çocuğuna bakıyordu gizliden gizliye.

«Derken kendini içkiye vermiş, meyhane meyhane dolaşmaya başlamış. Benimkine de geldi, içti, horozla domuz oldu... Karısı ondan iğrenip peşini bıraktı. Derken Roma'dan işinden atılması için emir geldi... Dinliyor musun? Niçin içini çektin?»

İsa yere bakıyor, cevap vermiyordu. Oğlan Simun'un tasını yeniden doldurdu. «Suss!» diye kulağına yavaşça. «Git buradan!»

Ama Simun öfkelendi. «Niçin susacakmışım!.. Kısacası, dostun Pilatus, dün sabaha karşı Golgota Tepesi'nde çarmıha gerilmiş olarak bulundu!»

İsa yüreğinde bir sızlama duydu ansızın, sanki bir mızrak deliyordu. Ellerindeki, ayaklarındaki dört mor leke şişip kıpkırmızı oldu.

Maria, İsa'nın benzinin attığını gördü. Yaklaşıp dizlerini okşadı. «Sevgilim,» dedi «yoruldun. İçeri gel de uzan.»

Güneş batmıştı; hava serinlemişti. Şimdi iyice kafayı bulmuş olan Kireneli konuşmaktan yorulmuştu. Uyuyakalmıştı. Zenci kolundan tuttu, bir hamlede kaldırıp sürükleyerek köyden çıkardı.

«Kendinden geçtin taşkınlıklar yapıyordun,» dedi ona öfkeyle Kudüs yolunu göstererek. «Bas git!»

Çocuk kaygı içinde geri döndü. Atelyesinde uzanmış yatan İsa'nın gözü tepe penceresine dikilmişti. Marta yemeği hazırlıyordu. Maria en küçük bebeğini emziriyor ve sessiz sessiz İsa'ya bakıyordu. Zenci çocuk girdi, gözleri hâlâ öfkeden parıldıyordu.

«Gitti,» dedi. «Küfelik zom olmuş, ne dediğini bilmiyordu.»

İsa zenciye dönüp işkence çekiyormuş gibi baktı. Aralanıp bir şey söylemesinler diye, dudaklarını ısırdı. Yeniden döndü zenciye. Yardımını ister gibiydi. Ama çocuk parmağını dudaklarına koyarak ona gülümsedi.

«Haydi uyu,» dedi, «uyu haydi...

İsa gözlerini kapadı. Dudakları gevşedi, alnındaki kırışıklıklar kayboldu ve uyudu. Ertesi sabah, tan ağarırken uyandığında, içi sevinç doluydu, rahatlamıştı. Zenci de uyanmıştı. Kendi kendine kıkır kıkır gülerek atelyeyi düzene koyuyordu.

«Ne diye gülüyorsun?» diye sordu İsa göz kırparak.

«İnsanlığa gülüyorum. Nâsıralı İsa,» dedi alçak bir sesle kadınlar duymasın diye. «Her an için ne büyük, ne dehşetli anlar yaşamanız gerekiyor! Sağınızda sarp uçurum, solunuzda sarp uçurum, arkanızda sarp uçurum. Hiçbir geçit yok, ancak önünüzde, uçurumun üstüne gerilmiş, ipince bir ip!»

«Bir an için,» dedi İsa, o da gülerek «zihnim senin ipine takıldı, düştüm düşecektim. Ama kaçtım kurtuldum!»

Kadınlar girdi, konuşma da başka konuya çevrildi. Ateş yakılmıştı; gün başladı. Gülen bir çocuk kalabalığı avluya koşup körebe oynamaya

başladılar.

«Maria, bu kadar oldu mu çocuklarımız?» dedi İsa gülerek. «Marta, avlu dolup taşmış. Ya evi genişletmemiz gerek ya da artık çocuk yapmamamız.»

«Evi genişletiriz,» diye cevap verdi Marta.

«Tarla fareleri ve sincaplar gibi avludaki ağaçlara, duvarlara tırmanacaklar nerdeyse. Ölüme savaş açtık Maria. Kadınların uzuvları kutlu olsun. Balığınki gibi yumurtayla dolu, her bir yumurta bir insan. Ölüm bizi yenemez.»

«Hayır, sevgilim, ölüm bizi yenemez. Sen kendine bak, sadece iyi ol,» diye cevap verdi Maria.

İsa'nın keyfi yerindeydi, ona takılmak istedi. Üstelik, Maria bu sabah pek hoşuna gidiyordu. Yarı uyanık bir halde karşısında durmuş, saçlarını tarıyordu.

«Maria,» dedi, «hiç ölümü düşündüğün, Tanrı rahmetini aradığın var mı? Öteki dünyada başına ne geleceğini düşündün mü hiç?»

Maria uzun saçlarını sallayarak güldü, «onlar, erkek kaygıları,» dedi. «Hayır, Tanrı'nın rahmetini aradığım yok. Ben bir kadınım. Kocamda arıyorum rahmeti. Tanrı'nın kapısını da çaldığım yok, çalıp da bir dilenci gibi cennetin sonsuz zevklerini aradığım yok. Sonsuz zevkleri erkeklere bırakalım!»

«Sonsuz zevkleri erkeklere mi?» dedi İsa çıplak omuzlarını okşayarak. «Sevgili karım, yeryüzü dar bir harman yeri. Burada kendini nasıl kilitlersin, kaçmak istemezsin?»

«Bir kadın ancak sınırlar içinde mutlu olur. Biliyorsun bunu efendimiz. Kadın bir haznedir, fışkıran kaynak değil.»

Marta koşarak girdi içeri. «Biri evimizi arıyor,» dedi. «Kısa, şişman, kambur biri. Yumurta gibi de dazlak bir kafası var. Çarpık bacaklarıyla seke seke yürüyor, nerdeyse buraya gelir.»

Zenci de koşarak içeri girdi. «Bakışlarını beğenmedim. Kapıyı yüzüne çarpacağım. Her şeyi altüst edeceklerden biri de o.»

İsa çocuğa vahşi vahşi baktı. «Kimden korkuyorsun?» diye sordu. «Kimmiş o korkman gereken? Aç kapıyı!»

Zenci gözünü kırptı. «Kov onu!» dedi ona yavaşça.

«Niçin? Kimmiş o?»

«Kov onu,» diye tekrarladı zenci, «başka soru sorma.»

İsa kızdı. «Serbest değil miyim yani? İstediğim gibi davranamaz mıyım? Aç kapıyı.»

Bu sırada kapıda ayak sesleri duyuldu. Durdular, kapı çalındı.

«Kim o?» dedi İsa avluya koşarak.

Tiz, çatlak bir ses cevap verdi: «Tanrı'nın gönderdiği biri. Aç!»

Kapı açıldı. Bodur, tıknaz bir kambur, henüz genç fakat kafası dazlak bir eşikte belirdi. Gözlerinden ateş püskürüyordu. Onu görmeye koşmuş olan iki kadın geri çekildi.

«Sevinin, kıvanç duyun kardeşler,» dedi konuk, kollarını iki yana açarak. «Sizlere müjde getirdim!»

İsa ona bakıyor, nerede görmüş olduğunu hatırlamaya çalışıyordu. Omurgası boyunca soğuk ürpertiler dolaşıyordu. «Kimsin sen? Seninle bir yerde karşılaştığımı sanıyorum. Kayfa'nın sarayında mıydı? Yoksa çarmıha gerilmede mi?»

Avlunun bir köşesinde büzülmüş duran genç zenci, alayla; «Saul o, kana susamış Saul!» dedi.

«Saul müsün sen?» diye sordu İsa dehşet içinde.

«Öyleydim, ama eski kana susamış Saul değilim artık. Gerçek ışığı gördüm, Paul'üm. Kurtuldum, Tanrı'ya şükür! Şimdi de dünyayı kurtarmaya çıktım. Yahudiye'yi, Filistin'i değil, bütün dünyayı! Taşıdığım

müjde için, ummanlar, uzak şehirler, genişlik gerek. Başını sallama, gülme, alay etme. Evet, kurtaracağım dünyayı!»

«Yavrum,» diye cevap verdi İsa. «Senin gittiğin yerden ben henüz geldim. Senin gibi delikanlıyken, hatırlıyorum, ben de dünyayı kurtarmaya çıkmıştım. Genç olmak, bu demek değil mi, dünyayı kurtarmak istemek? Baldırıçıplak, paçavralar içinde, eski peygamberler gibi çivi kakmalı kayış ile dolaşır dururdum. «Sevin! Sevin!» diye bağırırdım, daha hatırlamak istemediğim bir sürü şeyler. Bana limon kabukları attılar, dövdüler, çarmıha gerilmekten kıl payı kaçtım. Yavrum, senin başına da gelecek olan budur.»

Hız almıştı. Evdeki rolünü unutarak, yabancıya sırrını veriyordu.

Korkmuş olan zenci çocuk, sözü değiştirmek için aralarına girmişti.

«Onunla konuşma Efendimiz. Ona bir soracağım var, dur ben konuşayım.»

Yabancıya döndü. «Haksız yere Maria Magdalena'yı öldüren cehennem zebanisi sen değil misin? Ellerinden kan damlıyor. Defol bizim saygı değer avlumuzdan!»

«Sen mi yaptın o işi? Sen mi?» dedi İsa ürpererek.

«Evet ben,» dedi Paul derin derin içini çekerek. «Dövünüyorum, üstümü başımı yırtıyorum, günah işledim! Günah işledim diye Musa'nın yasasına her karşı geleni öldürmem için talimat almıştım. Elime geçen herkesi öldürmüş, Şam'a dönüyordum ki, birden gökten inen bir şimşek beni yere savurdu. Büyük parlaklık gözlerimi kör etmişti. Ama başımın üstünde beni azarlayan bir ses duydum: 'Saul, Saul, niye benim peşimi bırakmıyorsun? Ben sana ne yaptım?'

«Kimsin sen, Rabbim, diye bağırdım.

«'Peşine takıldığın İsa'yım ben. Kalk, Şam'a git, orada bana sadık olanlar ne yapman gerektiğini söyler.' Sıçradım titreyerek. Gözlerim açıktı, ama hiçbir şey görmüyordum. Arkadaşlarım elimden tuttu ve beni Şam'a

götürdü. İsa'nın havarilerinden biri, Ananias, Tanrı ondan razı olsun, benim oturduğum eve geldi. Elini başıma koyarak dua etti: 'Mesih, onu yeniden ışığa kavuştur da dünyayı dolaşıp İncil'i yaysın!' Konuşurken pullar gözlerimden düştü. Yeniden gördüm ve vaftiz oldum. Vaftiz oldum, Paul oldum, milletlere gidecek olan elçi. Karada denizde vaaz edip müjdeyi yayıyorum... Niçin bana öyle bakıyorsun, gözlerin neden öyle dışarı uğramış? Ne diye gürültüyle kalktın yerinden?»

İsa yumruklarını sıkmış, ağzı köpük köpük, avluda gidip geliyordu. Köşedeki benzi atmış kadınları gördü, çocukların çığlık atarak annelerine sarıldıklarını gördü. «İçeri girin!» dedi onlara, «bizi yalnız bırakın!» dehşet içinde zenci konuşmak üzere geldi, ama öfkeyle bir kenara itti onu. «Serbest değil miyim?» dedi. «Yeter artık; konuşacağım!»

Paul'e döndü. «Hangi müjdeden söz ediyorsun?» diye haykırdı titreyen sesiyle.

«Nâsıralı İsa. Duymuşsundur adını. Yusuf ile Meryem'in oğlu değildi, Tanrı'nın oğluydu. Yeryüzüne indi ve insanlığı kurtarmak için insan biçimine büründü. Kötü rahipler ve Ferisiler onu yakaladılar, Pilatus'a götürdüler ve çarmıha gerdiler. Ama üçüncü gün mezardan kalktı ve göğe çıktı. Ölüm yenilmişti artık kardeşlerim, günahlar bağışlanmıştı, Göklerin Kapıları açılmıştı!»

«Dirilen bu Nâsıralı İsa'yı gördün mü?» diye bağırarak sordu İsa. Kendi gözlerinle gördün mü? Neye benziyordu?»

«Yıldırıma! Konuşan bir yıldırıma.»

«Yalancı!»

«Havarileri görmüştü onu. Çarmıha gerildikten sonra bir tavan arasında toplanmışlar, kapıları da kapamışlar. Birden İsa gelmiş, ortalarında durmuş, 'Selam!' demiş. Hepsi görüp gözleri kamaşmış, ama Tomas inanmamış. Parmağını yarasına sokmuş ve ona yesin diye balık vermiş, o da yemiş...»

«Yalancı!»

Ama Paul alevlenmişti. Gözleri ateş saçıyordu. Çarpık vücudu dimdik gerilmişti.

«Bir insan değilmiş onu doğuran: Annesi bakireyken karnına düşmüş. Cebrail aleyhisselam gökten inmiş. 'Selam Meryem!' demiş ve Kelam da tohum gibi rahmine düşmüş. Öyle doğmuş işte.»

«Yalancı! Yalancı!»

Şaşkın bir halde kıpırdamadan duruyordu Paul. Zenci kalkıp kapıyı sürmeledi. Komşular çığlıkları duymuş, kapılarını aralayarak kulak kesilmişlerdi. Korkmuş olan iki karısı avluda yeniden belirmişti, ama zenci onları yeniden içeri kapadı. İsa öfkeden kudurmuştu. Yüreğini yatıştıramıyordu bir türlü. Paul'e yaklaşarak, omuzlarımdan yakaladı ve şiddetle sarstı.

«Yalancı! Yalancı! diye bağırdı. «Nâsıralı İsa benim, ben çarmıha gerilmedim ve dirilmedim. Ben Meryem ile Yusuf un oğluyum, Nâsıralı marangozum. Ben Tanrı'nın oğlu değilim, insanın oğluyum. Herkes gibi. Ne büyük küfürler ediyorsun! Ne büyük yalanlar! Sen bu yalanlarla mı dünyayı kurtarmaya kalktın düzenbaz herif!»

«Sen mi? Sen ha?» diye mırıldandı Paul, şaşkın şaşkın. İsa ağzı köpürerek konuşurken, Paul çivi yaralarına benzeyen mor lekeler gördü ellerinde, ayaklarında, bir de yüreğinde.

«Niçin gözlerini fır fır döndürüp duruyorsun?» diye bağırdı İsa. «Ellerime ayaklarıma neden bakıyorsun? Bu lekeler bana Tanrı tarafından, düşümde basıldı. Tanrı ya da ayartıcı tarafından: Hâlâ anlayamadım hangisi olduğunu. Çarmıhta olduğumu, acı çektiğimi görüyordum, ama bağırdım ve uyandım, acı da kaybolup gitti. Uyanıkken kim bilir ne kadar acı çekerdim, uyurken çektim ve kurtuldum!»

«Sakin ol! Sakin ol!» diye bağırdı Paul, patlamasın diye şakaklarını tutarak.

Ama İsa nasıl sakin olabilirdi ki! Bu sözlerin yıllardır sanki göğsünde saklı durduğunu duyuyordu. Şimdi açılmıştı yüreği, sözler dışarı fışkırıyordu. Zenci koluna asıldı. «Sakin ol! Sakin ol!» dedi ama İsa bir hamlede onu yere savurdu ve Paul'e döndü.

«Evet, evet, her şeyi söyleyeceğim. İçimin yatışması gerek! Uyanıkken kim bilir nasıl acı çekerdim, uykumda çektim kurtuldum. Bu köycüğe başka bir ad altında geldim, başka bir bedenle. Burada bir insan gibi yaşıyorum: Yiyorum, içiyorum, çalışıyorum, çoluğum çocuğum var. Büyük yangın dindi, ben de bir çeşit durulmuş ateşe döndüm; ocağın başında tortop oluyorum, karım çocukların yemeklerini pişiriyor. Dünyayı ele geçirmek için yelken açmıştım, ama bu minik yuva teknesinde demir attım. İşte bu kadar. Şikâyetim yok. Ben insanın oğluyum, Tanrı'nın oğlu değilim diyorum sana... Dünyayı gezip yalanlar yayma ortaya. Kalkıp doğrusu söyleyeceğim.»

Bu kez patlama sırası Paul'e gelmişti.

«Utanmaz, ağzını kapat!» diye bağırdı, üstüne saldırarak. «Sus. Yoksa seni duyarlar da korkudan ölürler. Bu dünyanın pisliğinde, yoksulluğunda, çürümüşlüğünde çarmıha gerilen ve dirilen İsa, namuslu, hakkı yenmiş olan kimselerin biricik avuntusu oldu. Doğru, yanlış; ne fark eder! Dünya kurtulsun yeter!»

«Yalanla kurtulacağına hakikatle yok olması yeğdir dünyanın. Bu çeşit kurtuluş göbeğinde büyük solucan şeytan var.»

«'Hakikat' dediğin, 'aldatıcı' dediğin şey de nedir? İnsanlara kanat veren, büyük işler başartan, büyük ruhlar yaratan ve bizi bir insan boyu topraktan yükseğe kaldıran şey hakikattir. İnsanın kanatlarını kırpan ne varsa sahtedir.»

«Sus diyorum sana şeytanın oğlu! Sözünü ettiğin kanatlar, İblis'in kanatlarına benziyor.»

Hayır, susmayacağım. Hakikati aldatmayı umursamıyorum, onu görmüş olayım olmayayım, çarmıha gerilmiş olsun, olmasın ne fark eder... Ben hakikati yaratıyorum. İnat, özlem ve inançtan yaratıyorum onu. Onu bulmak için çabaladığım yok. Ben kuruyorum onu. İnsandan daha yüksek kuruyorum, böylece insanı büyütüyorum. Dünya kurtulacaksa senin çarmıha gerilmen, işitiyor musun, gerekli, ille de gerekli, sen ister iste, ister isteme, ben seni çarmıha gereceğim. Dirilmen ille de gerekli senin için, ister iste, ister isteme, ben seni dirilteceğim. Sen istersen burada sefil köyünde otur, beşik, tekne ve çocuk yap. Bilmek istiyorsan, havaya senin biçimini zorla vereceğim. Vücudunu, dikenli tacını, çivilerini, kanı... Bütün bu işler kurtuluş mekanizmasının birer bölümü. Her şey gerekli. Yeryüzünün tâ ucunda da sayısız gökler yukarı bakıp seni havada çarmıha gerilmiş görecekler. Ağlayacaklar, gözyaşları da ruhlarını günahlarından arıtacak. Ama üçüncü günü seni mezardan kaldıracağım, çünkü dirilme olmadan kurtuluş olmaz. En korkunç düşman ölümdür. Ölümü yok edeceğim. Nasıl mı? Seni, İsa, Tanrı'nın oğlu, Mesih olarak dirilterek!»

«Doğru değil. Kalkıp bağırırım çarmıha gerilmedim diye, mezardan kalkmadım diye, Tanrı değilim diye!.. Ne diye gülüyorsun?»

«Nasıl bağırırsan bağır. Senden korkum yok. Artık sana ihtiyacım bile yok. Hareket ettirmiş olduğun çark hızını aldı. Artık kim onu kontrol edebilir ki? Doğrusunu söylemek gerekirse, sen demin orada konuşurken üstüne atılasım, boğasım geldi. Kazara kimliğini açığa vurur da insanlığa çarmıha gerilmediğini söylersin diye. Ama hemen yatıştım. Niçin bağırmasın? diye sordum kendi kendime. Sadık olan seni yakalar, kâfir diye ateşe verip yakar seni!»

«Ben sadece tek söz getirdim, tek bir haber: Sevin. Sevin dedim o kadar.»

«‘Sevin’ diyerek, insanlığın içinde yaşayan bütün meleklerle cinleri salıvermiş oldun. ‘Sevgi’ senin sandığın gibi basit, durgun bir söz değil. Sevgide katliama uğrayan ordular, yanan şehirler ve bol kan vardır. Kan dereleri, gözyaşı dereleri. Dünyanın yüzü değişti. Şimdi sen istediğin kadar bağır, bağırmaktan sesin kısılsın. ‘Ben öyle demek istemedim. Sevgi değil bu. Birbirinizi öldürmeyin! Hepimiz kardeşiz! Durun!’ diye bağır istediğin kadar... Nasıl dururlar? Olan olmuştur artık!»

«Şeytan gibi gülüyorsun.»

«Hayır, bir elçi gibi. Sen iste isteme, ben senin elçin olacağım. Seni kurtaracağım, hayatını, sözlerini, çarmıha gerilişini ve dirilişini istediğim gibi kuracağım. Seni doğurtan Nâsıralı marangoz Yusuf değil, benim. Ben, Kilikya’daki Tarsuslu yazıcı Paul.»

«Olmaz Olmaz!»

«Senden izin alan kim? Senin iznine ihtiyacım yok. Benim işlerime ne diye sokarsın burnunu?»

İsa avlunun kurutma düzlüğüne yığıldı ve ümitsiz bir halde başını dizleri arasına aldı. Ciniyle nasıl savaşabilirdi?

Paul secde elmiş olan İsa’nın başı üstünde duruyor, ona alayla şöyle diyordu: «Dünya senin tarafından nasıl kurtulur ki? Seni izlemeleri için ne gibi üstün bir örnek veriyorsun? Seninle, kendi niteliğini aşabilir mi, ruhu kanatlanabilir mi? Dünya kurtulmak istiyorsa, beni dinleyecektir! Beni!»

Çevresine baktı. Avluda kimsecikler yoktu. Bir köşede tortop olmuş, parlak gözleri fırıl fırıl dönen zenci, zincirlenmiş bir çoban köpeği gibi inliyordu. Kadınlar saklanmıştı; komşular kaçmıştı. Ama Paul’ün gözlerinde avlu, insanlarla dolu sınırsız bir alanmış gibi görünüyordu. Yüksek düzlüğe bir sıçrayışta çıkıp görülmeyen kalabalığa vaaza başladı.

«Kardeşlerim, gözlerinizi kaldırıp bakın! Bir yanda aile başkanı Lazarus; öte yanda Paul, Mesih’in kulu. Seçin! Onunla giderseniz, aile başkanı

Lazarus'un ardından giderseniz, yoksul bir hayat sürersiniz, ayak değirmenine koşulursunuz. Koyunlar nasıl yaşayıp ölüyorsa siz de aynı şekilde yaşar ve ölürsünüz. Arkalarında biraz yün, birkaç meleme, bol bol da pislik bırakan koyunlar gibi. Benimle birlikte gelirseniz, sevgi, mücadele ve savaş var. Dünyayı fethederiz! Seçmek size kalmış! Bir yanda Mesih! Tanrı'nın oğlu, dünyanın kurtuluşu; öte yanda aile başkanı Lazarus!»

Alev almıştı. Kartal bakışlarını kalabalık üzerinde gezdirdi. Kanı kaynıyordu. Avlunun duvarları yıkıldı. Zenci çocukla aile başkanı Lazarus kayboldu. Havada derinden gelen bir ses duydu:

«Bütün ulusların elçisi, büyük ruh, sahteliği kanınla, gözyaşlarınla yoğurup hakikate çevirdin, önümüze düş ve bize kılavuzluk et. Yolculuğumuz ne kadar sürer?»

Paul kollarını açtı. Bütün dünyayı kucaklayarak bağırdı: «İnsanın gözünün görebileceği yere kadar! Hatta daha da ileri. İnsanın yüreğinin erişebileceği yere kadar! Dünya geniş, Tanrı'ya şükürler olsun! İsrail ülkesinin ötesinde Mısır, Suriye, Finike, Küçük Asya, Yunanistan ve zengin Kıbrıs, Rodos ve Girit adaları var. Daha ötede Roma. Daha ötede, uzun sarışın lüleli saçlarıyla, iki yüzlü baltalarıyla barbarlar... Sabahleyin yola çıkmak, dağların veya denizlerin rüzgârını yüzlerimizde duymak, Çarmıhı taşımak, onu kayalara, insanların yüreklerine dikmek ve dünyayı ele geçirmek ne hoş olurdu! Mesih'in uğruna horgörülmek, dövülmek, derin kuyulara atılıp ölmek ne hoş olurdu!»

Kendine gelip, sakinleşti. Görünmeyen kalabalık, havada kayboldu. Döndü ve İsa'yı gördü, duvara yaslanmış, ağzı açık onu dinliyordu.

«Mesih uğruna... Senin uğruna değil aile başkanı Lazarus, gerçek Mesih uğruna. Benim Mesihim!»

Kendini artık tutamayarak hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı İsa.

Küçük zenci yaklaştı ona. «Nâsıralı İsa,» dedi yavaşça «ne diye ağlıyorsun?»

«Gizli yoldaş,» diye mırıldandı İsa. «İnsan dünyanın bir tek kurtuluş yolunu görür de nasıl ağlamaz?»

Paul inmişti yüksekteki yerinden. Başındaki seyrek saçtan buhar çıkıyordu. Sandallarını eline aldı, tozunu çıkarmak için vurdu ve sokak kapısına doğru yöneldi.

«Sandallarımdaki evinin tozunu silktim,» dedi avlunun ortasında şaşkın şaşkın duran İsa'ya. «Elveda! İyi ye iç, iyi öpüş aile başkanı Lazarus, ömrün uzun olsun! İşime karışayım deme sakın. Karışırsan mahvoldun demektir, işittin mi aile başkanı Lazarus. Mahvoldun demektir! Ama yanlış anlama. Seninle karşılaştığıma pek sevindim. Kendimi kurtarmış oldum, bütün istediğim de buydu. Senden kurtulmak. Kurtuldum işte, şimdi özgürüm, kendi kendimin efendiyim. Hoşça kal.»

Bunu söyledikten sonra kapının sürgüsünü açtı ve bir sıçrayışta Kudüs'e giden ana caddeye çıktı.

«Acelesi ne bu kadar!» dedi zenci, kapıya gidip öfkeli bakışlarla ardından bakarak. «Kollarını sıvamış, aç kurt gibi koşuyor, dünyayı yutacak sanki.»

Göklerden onu tedirgin etmek üzere gelmiş olan tehlikeli ruhu kovmak için dönüp İsa'yı kendine çekmek istedi. Ama İsa eşikten .atlamıştı bile. Yolun ortasında durmuş, kaygıyla, özlemle, vahşi elçinin uzaklara doğru kayboluşuna bakıyordu. Tamamıyla unutmuş olduğu korkunç anılar ve özlemler uyanıverdi içinde.

Zenci korkmuştu, kolundan yakalamıştı. «İsa!» diyordu buyurur gibi. «Nâsıralı İsa, zihnin sapmak üzere. Nereye bakıyorsun? İçeri gel!»

Ama İsa sessiz ve soluk bir halde, kolunu sarsarak kurtardı ve meleğini elini itti.

«İçeri gel,» diye tekrarladı öteki öfkeyle. «Benim sözümü dinlesen daha iyi olur. Benim kim olduğumu pekâlâ biliyorsun.»

«Bırak beni!» diye gürledi İsa, gözleri Paul'e takılı, yolun ucunda gözden yitmek üzereydi.

«Onunla gitmek mi istiyorsun?»

«Bırak beni!» diye bir kez daha gürledi İsa. Düşleri zangır zangır birbirine vuruyordu. Birden ürpermişti.

«Maria,» diye çağırdı zenci, «Marta!» İsa'nın beline sımsıkı sarılmıştı, kaçmasın diye.

İki kadın işitmişler, koşuyorlardı, arkalarında da çocuk sürüsü vardı. Yakınlardaki kapılar açılıyor, komşular dışarı çıkıyor ve İsa'nın çevresinde bir çember meydana getiriyorlardı, İsa hâlâ yolun ortasında, kâğıt gibi bembeyaz duruyordu. Ansızın göz kapakları kapandı ve sessizce yere yuvarlanıverdi.

Kaldırıldığını, yatağa yatırıldığını, şakaklarının portakal esansıyla ovulduğunu, gül şırası koklatıldığını duyuyordu. Gözlerini açtı, iki karısını görüp gülümsedi. Zenci çocuğuna bakınca eline yapıştı.

«Beni iyi tut,» dedi, «bırakma beni. Burada rahatım iyi.»

İsa avlusundaki eski asma çardağın altında oturuyordu. Ak sakalı çıplak göğsüne akıyordu. Fısıh günüydü. Yıkanmış, saçına sakalına, koltukaltlarına koku sürmüş, üstünü başını değişmişti. Kapı kapalıydı; yanında kimse yoktu. Karıları, çocukları, torunları evin arkasında gülüşüp oynuyorlardı; şafakta saçağa tırmanan zenci sessiz ve kızgın Kudüs'e doğru bakıyordu.

İsa ellerine baktı. Tombul tombul, yamru yumru olmuştu. Mavi-siyah kurumuş damarları çıkmıştı ve her bir elinin üstünde, eski esrarlı yara solmaya, kaybolmaya başlamıştı... Beyaz, kaba biçimle başını sallayarak içini çekti.

«Yıllar ne de çabuk geçti, ne de çabuk yaşlandım! Sadece ben değil, karılarım, bahçemdeki ağaçlarım, kapılar, pencereler, üstünde yürüdüğüm taşlar da...»

Korkmuş, gözlerini kapamıştı. Zamanın, yüksekteki kaynağından, zihninden, boynuna, göğsüne, kasıklarına, baldırlarına, en sonunda da ayak tabanlarına aktığını duyuyordu.

Avluda ayak sesleri duydu, gözlerini açtı. Maria idi. Düşünceye dalmış gibiydi. Gelmiş, İsa'nın ayakları dibine oturmuştu. İsa ellerini saçına koydu, o kuzguni saçlar, kendisininki gibi ağarmıştı. Dile getirilemeyecek bir yumuşaklık sardı benliğini. Ellerimin içinde ağardı, diye düşündü, ellerimin içinde beyaz oldu... Eğilip ona şöyle dedi:

«Hatırlar mısın sevgili Maria, aile başkanı olarak evinin eşiğini aştığım kutsal günden beri, koca olarak rahmine girdiğimden beri kırlangıçlar kaç kez geldiler? Kaç kez ektik, birlikte biçtik, bağbozumunu yaptık, zeytinleri topladık? Saçın ağardı sevgilim, Mariam, Martacığın saçları da ağardı.»

«Evet sevgilim, ağardık,» diye cevap verdi Maria. «Yıllar geçip gidiyor... Şimdi gölgesinde oturduğumuz şu asmayı biz dikmiştik, o melun kamburun geldiği yıl dikmiştik, hani seni büyüleyen ve bayılmana sebep olan şu herif. Hatırlıyor musun? Kaç yıl oluyor şu üzümlerden yiyeli?»

Zenci damın kenarından ses çıkarmadan kayıp karşılarına dikildi. Maria kalkıp gitti. Bu tuhaf evlatlık hoşuna gitmiyordu. Ne büyüyor, ne de yaşlanıyordu; insan değildi, ruhtu, eve girmiş, bir türlü ayrılmak istemeyen kötü bir cindi. Alaylı fır fır dönen gözlerini sevmediği gibi, geceleri İsa'yla gizlice konuşması da hiç hoşuna gitmiyordu.

Zenci, gözleri alay dolu, yaklaştı. Dişleri pırıl pırıldı, keskindi, bembeyazdı.

«Nâsıralı İsa,» dedi yavaşça, «sonu geldi.»

İsa, şaşkın, döndü. «Ne sonu?»

Zenci parmağını dudaklarına götürdü. «Sonu geldi,» diye tekrarladı. İsa'nın karşısına çömeldi, gülerek ona baktı.

«Ne o, ayrılıyor muyuz?» diye sordu İsa, birden garip bir şekilde sevinir gibi oldu, içi yatıştı.

«Evet geldi son. Niye gülümsüyorsun, Nâsıralı İsa?»

«İyi yolculuklar. Senden aldım istediğimi. Artık sana ihtiyacım yok.»

«Böyle mi allahaısmarladık diyeceksin? Bu kadar nankör olacağını hiç ummazdım. Bunca yıldır senin için çalışıp çabalamam, istediğin bütün zevkleri sana vermem, boşuna mı oldu yani?»

«Amacın beni arı gibi balda boğmak idiyse zahmetlerin boşuna gitti. İstediğim bütün balı yedim, yiyebildiğim kadarını, ama kanatlarımı batırmadım.»

«Ne kanatları, kâhin?»

«Ruhumu.»

Zenci kötü kötü kahkahayla gülmeye başladı. «Sefil adam, ruhun olduğuna mı inanıyorsun sen?»

«Var ya. Üstelik ne koruyucu meleğe, ne zenci çocuklara ihtiyacı var: Özgür.»

Koruyucu melek öfkeden kudurdu.

«Asi!» diye bağırdı. Avludan bir taş aldı, avuçları içinde sıkıp ezdi ve toz halinde havaya fırlattı.

«Peki,» dedi «görüşürüz,» derken küfrederek kapıya doğru gitti.

Vahşi çığlıklar, ağlayıp sızlamalar, iniltiler... Atlar kişniyor, yol koşan insanlarla dolup taşıyordu. «Kudüs yanıyor!» diye bağırmıyorlardı. «Kudüs'ü aldılar! Mahvolduk!»

Romalılar aylardır muhasara etmişlerdi şehri, ama İsrailliler Yehova'ya güveniyorlardı. Emindiler. Kutsal şehir yakılamazdı, kutsal şehrin hiçbir şeyden korkusu yoktu; her bir kapısında, pala kılıç bir melek bekliyordu.

Şimdiyse... Kadınlar çığlık çığlığa, saçlarım başlarını yolarak sokağa fırlıyorlardı. Erkekler üstlerini başlarını yırtıyorlar ve görünmesi için Tanrıya bağırıyorlardı. İsa kalktı, Maria ile Marta'nın elinden tuttu, içeri getirip kapıyı sürmeledi.

«Niye ağlıyorsunuz?» diye sordu onlara tüm esirgeyiciliğiyle. «Tanrı'nın buyruğuna niye direniyorsunuz? Bakın dinleyin söyleyeceklerimi ama korkmayın sakın. Zaman bir ateştir, sevgili karılarım. Zaman bir ateştir, şiş de Tanrı'nın elinde. Her yıl bir paskalya koyunu çeviriyor. Bu yıl paskalya koyunu Kudüs, gelecek yıl Roma olacak. Ertesi yıl da...»

«Sus, efendimiz,» diye bağırdı Maria. «Bizim kadın olduğumuzu unutuyorsun, zayıf olduğumuzu...

«Bağışla beni Maria,» dedi İsa. «Unuttum. Yürek yokuş çıkarken unutur böyle, amansız olur.»

O konuşurken, sokakta ağır ayak sesleri duyuldu. Soluk soluğa kalmış insan sesleri, kapıya vurulan kalın sopalar duyuluyordu.

Zenci sıçradı, kapının sürmesini tuttu, İsa'ya bakarak alayla gülümsedi.

«Açayım mı?» diye sordu, kahkahasını tutamadan. «Eski yoldaşların geldi senin, Nâsıralı İsa.»

«Eski yoldaşlarım mı?»

«Göreceksin şimdi!» dedi zenci ve kapıyı ardına kadar

açtı.

Minik yaşlı adamlar sürüsü göründü kapıda. Biçimleri bozulmuş tanınmayacak hale gelmişlerdi. Avluya sürünerek girdiler, birbirlerine dayanmışlardı. Sanki hepsi de birbirine yapışmıştı da ayrılması imkânsızdı.

İsa bir adım atıp durdu. Elini uzatıp, onlara hoş geldiniz demek istiyordu, ama ruhu birden dayanılmayacak bir acılık altında ezildi; acılık, öfke ve acıma altında. Yumruklarını sıkıp bekledi. Yanan odun, alazlanmış saç ve

açık yara kokusu yayılmıştı ortalığa. Hava leş kokuyordu. Zenci binek taşına çıkmıştı. Onlara bakıp bakıp gülüyordu.

İsa bir adım daha alarak, başta sürünerek ilerleyen ihtiyara döndü: «Sen, önde gelen.» dedi, «gel buraya. Zamanın yıkıntılarını bir yana atıp da kim olduğunu anlayabilmem için kıpırdamadan dur karşımda. Yüreğim çarpıyor, ama bu sarkık eti, akan gözleri tanımıyorum.»

«Beni tanımadın mı Efendimiz?»

«Petrus! Bir zamanlar, delikanlılık çılgınlığımda üstüne kilisemi kuracak olduğum o kaya mısın sen? Ne kadar bozulmuşsun, Yunus'un oğlu! Artık kayalıktan çıkmış, delik deşik bir sünger olmuşsun!»

«Ne olacak, yıllar...

«Ne yılları? Yıllarda değil suç. Ruh dik durdukça bedeni dik tutar, yıllara elini sürdürtmez. Ruhun bozulmuş Petrus, ruhun!»

«Dünya kaygıları çöktü başıma. Evlendim, çoluk çocuk sahibi oldum, yaralar aldım, Kudüs'ün yandığını gördüm... İnsanım: Bütün bunlar belimi kırdı.»

«Evet, insansın ve bütün bunlar belini kırmış...» diye mırıldandı İsa acıyarak. «Zavallı Petrus, bugünkü dünyada hem Tanrı, hem de şeytan olman gerek dayanabilmen için.»

Ötekine döndü. Petrus'un omuzundan başını çıkarmıştı.

«Sen kimsin?» dedi. «Burnunu kesmişler: Yüzün kafatasına dönmüş, delik deşik. Nasıl tanıyayım seni? Haydi eski yoldaş konuş, 'Efendimiz de' belki o zaman hatırlarım kim olduğunu!»

İskeleti çıkmış adam: «Efendimiz!» diye bağırdı, derken başını önüne eğip sustu.

«Yakup! Zebedi'nin büyük oğlu, koca ızbandut, sağlam kafalı.»

«Kalıntıları, efendimiz,» dedi Yakup burnunu çeke çeke ağlayarak. «Vahşi bir fırtına beni sakat yaptı. Tekne çatladı, kaburgaları açıldı, direk

düştü... Limana bu zavallı halde gelebildim.»

«Ne limanı?»

«Sen. Efendimiz.»

«Senin için ne yapabilirim; kalafatlanabileceğin dok değilim ben. Söyleyeceğim şey ağır, ama yerinde; senin için en iyi liman denizin dibi. Babanın dediği gibi, iki kere iki dört eder.»

Birden öfkeye kapıldı, aynı zamanda şiddetli bir üzüntü duyuyordu. Teşbih dizisi ihtiyarlara döndü:

«Siz üçünüz? Hey, sen! Ahmak fasulye sırığı seni! Bir zamanların Natanael'i değil misin sen? Ne o öyle, sarkmış etlerin. Şu şişko, sarkan kıçına bak hele, ya karnın, katmerli gerdanın! Nerede o sıkı kasların, Natanael? Şimdi üç katlı bir yapı iskeleti olmuş çıkmışsın. Sadece iskelesi kalmış, içini çekme ama. Yeter bu Natanael seni göğe çıkarmak için.»

Ama Natanael öfkelenmişti. «Ne göğü? Kulaklarımı, parmaklarımı gözlerimden birini kaybetmiş olmam sanki yetmiyormuş gibi! Üstelik bize, içimize vura vura soktuğun tantana, çalım, haşmet, gökler hâkimiyeti... Hepsi sarhoşluktu, şimdi ayrıldık artık!.. Sen ne diyorsun, Filipus. Haklı değil miyim?»

«Ne diyebilirim ki Natanael,» dedi yığının ortasında kaybolmuş ufak tefek bir ihtiyar. «Ne diyebilirim kardeşim! Senin katılmandan sorumlu benim!»

İsa acıyarak başını salladı ve Filipus denen bu minik ihtiyarın elinden tuttu. «Ümitsizce âşık oldum sana Filipus, çobanların en iyisiydin, çünkü koyunların yoktu. Sadece çoban değneğin vardı elinde ve havayı güdüyordun. Akşamları rüzgârları alır otlatırdın. Hayalinde ateşler yakardın, hayalinde büyük kazanlar yerleştirirdin. Üzerinde sütü kaynatır ve dağın tepesinden aşağı yoksullar içsin diye dökerdin. Bütün servetin yüreğindeydi. Dışarısı: Yoksulluk, yuhalar, yalnızlık ve açlıkla doluydu.

Benim havarim olmak bu demekti! Şimdiyse... Filipus! Filipus! Çobanların en iyisi, ne durumlara düşmüşsün! Yazık ki, sahici koyunlara özlem duyardın, yüzünün, etinin elle kavranabileceği koyunlara. Böylelikle mahvoldun!»

«Karnım acıktı,» diye cevap verdi Filipus. «Ne yapmamı isliyorsun?»

«Tanrı'yı düşün doyarsın!» diye cevap verdi İsa, derken yüreği ansızın yeniden katılaştı.

Kamburlaşmış, yatağa düşüp orada soğuktan tir tir titreyerek kalmış olan adama döndü. Üstündeki paçavraları kaldırdı, saçlarını bir kenara çekti, ama kim olduğunu anlayamadı. Saçının altına baktığında koskoca bir kulak ile ardında eski püskü bir tüy kalem gördü. Güldü.

«Koca kulak hoş gelmiş,» dedi onu selamlayarak. «Kocaman, dimdik duran kıllı kulak, korku, merak ve açlıktan tavşan kulağı gibi titredi... Mürekkep lekeli parmaklara, mürekkep hokkası yüreğe hoş geldin diyorum! Kâğıdı yine eskisi gibi lekeleyip duruyor musun Matta! Yazıcım benim? Kırık kalemin hâlâ kulağında. Savaşa bu kalemi kılıç gibi kullanarak mı girdin?»

«Ne diye alay ediyorsun benimle,» dedi beriki, dudaklarında acı bir tat. «Bizi gülünç duruma düşürmekten bıkmayacak mısın? Hayatını ve zamanlarını ne ihtişamla yazmaya başladığımı düşün. Ben de ölümsüz olabilirdim, seninle birlikte... Şimdiyse... Tavuskuşu tüylerini yitirdi. Tavus değildi, tavuktu. Bu kadar çok çalışmam ne ayıp!»

İsa birden diz bağlarının çözüldüğünü duydu. Başını önüne eğdi; derken hızla, öfkeli öfkeli kaldırdı ve meydan okur gibi parmağıyla Matta'yı gösterdi, «Sus!» dedi. «Bu ne cüret!»

İskeleti çıkmış şaşı bir ihtiyar göründü. Natanael'in bacakları arasından, kıkır kıkır gülüyordu. İsa dönüp baktı, onu gördü ve hemen tanıdı.

«Tomas, yedi aylık bebeğim benim, hoş geldin! Dişlerini nereye ektin? Kafandaki iki tel saçını ne yaptın? Ve çenenden sarkan şu yağlı sakalı hangi keçiden kırptın? İkiyüzlü, yedi gözlü, baştanbaşa kurnazlık olan Tomas değil misin sen?»

«Ta kendisi! Sadece dişleri yok. Yolda düştüler, iki tel saçım da düştü. Başka her şey yerinde.»

«Zihnin?»

«Tam bir horoz. Gübre yığını üstüne çıkıyor, kendinin çıkarmadığını bildiği halde, her sabah çıkıp ötüyor, güneşi çıkardığını sanıyor... Ötülecek zamanı biliyor da ondan.»

«Kahramanlar kahramanı, sen de savaştın mı Kudüs'ü kurtarmak için?»

«Ben mi savaşacağım? Budala mıyım ben? Ben peygamber geçindim.»

«Peygamber mi? Demek minik karınca zihnin kanatlandı ha? Tanrı soluğunu mu üfledi sana?»

«Bunun Tanrıyla ne ilgisi var? Zekâm kendi başına sırrı buldu.»

«Ne sırrını?»

«Peygamber olmanın ne demek olduğunu. Zâtıâliniz de bir zamanlar bilirdiniz, ama unuttunuz sanıyorum.»

«Peki, sinsi Tomas, hatırlat bakalım. Yine işe yarayabilir. Neymiş peygamber denen şey?»

«Peygamber, herkes ümitsizliğe düştüğünde ümitli olan, herkesin ümitli olduğu zaman, ümitsiz olan bir kimsedir. Nedenini soracaksın. Büyük Sırrı iyi bellemiş de ondan: Çark ondan dönüyor.»

«İnsanın seninle konuşması tehlikeli Tomas,» dedi İsa göz kırparak. «Minik, fırıl fırıl dönen şaşı gözlerinin içinde bir kuyruk, iki boynuz, bir de yanan bir kıvılcım görüyorum.»

«Gerçek ışık yanar, Efendimiz. Biliyorsun, ama insanlığa acıyorsun. Yürek acıyor. Dünya kendini bu yüzden karanlık içinde buluyor. Zihin

acımıyor: Dünya bu yüzden ateş almış yanıyor... Bana başınla sus diyorsun. Haklısın. Susayım. Bu basit ruhlar karşısında bu gibi sırları açmak doğru olmaz. Hiçbiri dayanamaz, biri dışta kalmak üzere: O!»

«O da kim?»

Tomas sokak kapısına kadar sürüklendi ve dokunmadan, eşikte duran solmuş, yıldırım çarpmış ağaca benzeyen bir ızbandutu gösterdi. Saçlarının ve sakalının dibi hâlâ kırmızıydı.

«O!» dedi geri geri çekilerek. «Yahuda! Kendini dik tutabilen bir o var. Dikkat et efendimiz. Gücü yerinde, yenilmez bir adam. Onunla kibar konuş, alttan alarak hoşuna gitmeye çalış. Baksana, inatçı kafasından öfke tütüyor.»

«Peki o halde, ısırılmamak için arkasından evcil bir arslan göndererek bu çöl arştanım tutalım. Bu kadar aşağı mı düştük yani!» Sesini yükseltti: «Yahuda, kardeşim, zaman insan eti yiyen bir kaplandır. İnsanlarla da yetinmez, şehirleri ülkeleri (bağışla beni Tanrım) Tanrıları bile yer yutar. Ama sana dokunmamış. Öfken yatışmak bilmemiş. Hayır, dünyayla bir türlü barış yapmamışsın.

«Göğsünde duran yenilmez bıçağını hâlâ görüyorum, gözlerinde nefret, gazap ve ümit var, gençliğin büyük yangınları... Hoş geldin!»

«Yahuda duymadın mı?» diye mırıldandı Yuhanna. İsa'nın ayaklarına yığılıp kalmıştı. Tanınmayacak gibiydi, yanaklarında ve boynunda iki yarası, bir de beyaz sakalı vardı. «Duymuyor musun... Yahuda? Efendimiz seni selamlıyor. Sen de selamına karşılık versene.»

«O domuz gibi inatçıdır, katır inadı vardır onda,» dedi Petrus. «Konuşmamak için dudaklarını ısırıyor.»

Ama İsa gözlerini bu eski vahşi yoldaşa dikmiş, tatlı bir sesle konuşuyordu:

«Yahuda, geveze haberci kuşlar evimin damı üstünden geçerken bütün haberleri aşağı bıraktılar, onlar da avluma düştü. Sen dağlara çıkmışsın, yerli yabancı bütün zorbalarla dövüşmüşsün. Derken Kudüs'e inmiş, hain Sadusileri yakalayıp boyunlarına kırmızı şerit bağlayarak, İsrail'in Tanrısının mihrabında koyun gibi kurban elmişsin. Sen büyük, mağmum, çaresiz bir ruhsun Yahuda. Ayrıldığımız günden beri tek bir mutlu günün olmadı. Yahuda kardeşim seni pek özledim. Hoş geldin!»

Yuhanna'nın korku dolu gözleri Yahuda'ya bakıyordu, o hâlâ dudaklarını ısırıyordu konuşmamak için. «Başının üstünde duman tütmediği zaman yok onun,» diye mırıldandı ve ötekilerin yanına sürükledi kendini.

«Aman dikkat efendimiz,» dedi Petrus. «Her şeyi hesaplıyor, ilkin neresine saldırsam diye düşünüyor!»

«Sana söylüyorum, Yahuda kardeşim,» diye devam etti İsa. «Duymuyor musun? Seni selamlıyorum, ama senin elini göğsüne koyup da 'seni gördüğüme sevindim!' dediğin yok. Kudüs'ün acı çekmesi seni dilsiz mi yaptı? Dudaklarını ısırıp durma öyle. Erkeksin, dayan, ağlamaya başlama. Görevini cesurca başardın. Kollarındaki, göğsündeki, yüzündeki yaralar, bir arslan gibi dövüştüğünü bar bar bağırıyor, yaraların hepsi de ön tarafında. Ama insan Tanrı karşısında ne yapabilir ki? Kudüs'ü kurtarmak için savaşırken. Tanrıyla savaşıyordun. Onun zihninde kutsal şehir yıllar önce küle çevrilmişti bile.»

«Bak, bir adım daha yaklaştı,» diye mırıldandı Filipus, korkarak. «Başını tıpkı bir boğa gibi omuzları içine gömdü. Şimdi saldıracak.»

«Kenara çekilelim, çocuklar,» dedi Natanael. «Bakın yumruğunu kaldırdı.»

«Efendimiz, Efendimiz, aman dikkatli ol!» diye bağırdı Marta ile Maria, ilerleyerek.

Ama İsa, sakin sakin, konuşmasına devam ediyordu. Yine de dudakları belli belirsiz titremeye başlamıştı.

«Ben de elimden geldiği kadar savaştım. Yahuda kardeşim. Gençliğimde dünyayı kurtarmaya çıktım. Sonradan kafam olgunlaştıktan sonra hizaya geldim. İnsanların hizasına. İş görmeye başladım: Toprağı sürdüm, kuyular kazdım, asma ve zeytin diktim. Kadın vücudu aldım kollarım arasına, insanlar yarattım, ölümü yendim. Hep böyle yapacağımı söylemez miydim? Sözümde durdum işte, yendim ölümü!»

Yahuda birden saldırdı, karşısına çıkan Petrus ile kadınları bir kenara itti ve vahşi bir çığlık attı:

«Hain!»

Hepsi taş kesildi. İsa'nın benzi attı ve ellerini göğsüne koydu.

«Ben mi? Ben, Yahuda?» diye mırıldandı. «Ağır bir söz söyledin. Geri al!»

«Hain! Kaçak!»

Minik ihtiyarlar sapsarı kesildiler ve kapıya doğru gitmeye başladılar. Tomas sokağı bulmuştu bile. İki kadın ileri atıldı.

«Kardeşlerim, gitmeyin,» diye bağırıyordu Maria, «şeytan efendisine el kaldırdı. Vuracak!»

Petrus kaçmak üzere kapıya doğru seğirtiyordu. «Nereye gidiyorsun dedi Marta, yakalayıp. «Yine mi inkâr edeceksin onu. Yine mi?»

«Ben bu işe burnumu sokmam,» dedi Filipus. «İskariyot'un güçlü kolları var, bense ihtiyarım. Yürü gidelim Natanael.»

Yahuda ile İsa şimdi yüz yüze gelmişlerdi. Yahuda'nın bedeninden buhar çıkıyordu. Ter ve çürümüş yara kokuyordu.

«Hain! Kaçak!» diye haykırdı yeniden. «Senin yerin çarmıhtı. İsrail'in Tanrısı savaşman için seni oraya koymuştu. Ama ayakların dondu, ölüm başını kaldırır kaldırmaz ila gerektiği kadar hızlı kaçamadın! Koşup Marta

ile Maria'nın etekleri içine saklandın. Korkak! Yüzünü, adını değiştirdin, sahte Lazarus seni, kendini kurtarasın diye!»

«Yahuda İskariyot,» diye sözünü kesti Petrus (kadınlar ona güç vermişlerdi). «Yahuda İskariyot insan efendisiyle böyle mi konuşur? Hiç saygın kalmadı mı?»

«Ne? Efendi mi?» diye haykırdı İskariyot, yumruğunu havada sallayarak. «Kuzum senin görmek için gözün, yargılamak için zihnin yok mu? Ne demişti o bize, ne sözü vermişti? Aşağı inip İsrail'i kurtaracak olan melekler ordusu hani nerde kaldı? Göğe sıçramamıza yarayacak o tahtla çarmıh nerede? Çarmıhla karşı karşıya gelir gelmez, o sahte Mesih'in başı döndü ve bayıldı. Derken kadınlar onu alıp kendileri için çocuk imal etsin diye götürdüler. Savaştığını, yılmadan savaştığım söylüyor. Evet, tünemiş horoz gibi kabarıp duruyor. Senin yerin çarmıhtaydı kaçak seni, biliyorsun. Başkaları kısır toprakları, kısır kadınları tarıma elverişli yapabilirdi. Senin görevin çarmıha çıkmaktı. Evet çarmıha! Ölümü yenmekle övünüyorsun, vah zavallı! Böyle mi yenilir ölüm. Çocuk yaparak, Şaron için lokma hazırlayarak! Çocuk dediğin nedir ki, Şaron'a lokma! Et pazarı oldun onun için, yiyecek et verip duruyorsun ona. Hain! Kaçak! Korkak!»

«Yahuda, kardeşim,» diye mırıldandı İsa. Tepeden tırnağa tir tir titremeye başlamıştı. «Yahuda kardeşim, daha sevgiyle konuş.»

«Kalbimi kırdın marangozun oğlu,» diye gürledi; «Nasıl sevgiyle konuşabilirim ki? Bazen bir dul gibi bağırıp ağlamak, başımı kayalara vurmak istiyorum! Lanet olsun doğduğun güne, doğduğum güne, seninle karşılaştığım âna, ne ümitlerle doldurmuştun beni! Başta giderken, bizi de arkandan sürüklerken, gökten, yeryüzünden söz ederken, ne büyük zevkti o, ne özgürlük, ne zenginlik! Üzümler on iki yaşındaki çocuklar gibi iri iriydi. Tek bir buğday tanesi yetiyordu bizi doyurmaya. Bir gün beş somun ekmeğimiz vardı: Binlerce kişiyi doyurmuştuk, on iki sepet dolusu da geri

kalmıştı. Ya yıldızlar: Ne ihtişamdı, gökte ışık nasıl da taşardı! Yıldız değil melekti onlar. Hayır, melek de değildi, bizlerdik bizler, havarilerin, doğar batardık, sen ortamızdaydın, kuzey yıldızı gibi yerinden kıpırdamazdın, biz çevrende dans eder dururduk! Beni kollarınla sarardın hatırlıyor musun? Ve yalvarırdın bana: 'Beni ele ver, ele ver beni.' diye, 'çarmıha gerilmem, sonra da dirilmem gerek, ancak o şekilde dünyayı kurtarabiliriz diye.'

Yahuda sustu bir süre, içini çekti. Yaraları açılmış, akmaya başlamıştı. Küçük ihtiyarlar, yine birbirine yapışmış, başlan önlerine eğik, hatırlamaya, canlanmaya çalışıyorlardı.

Yahuda'nın gözü içine, bir damla yaş düştü. Öfkeyle o nu ezip yine bağırmaya başladı. Yüreği boşalmamıştı daha!

«'Ben Tanrı'nın koyunuyum,' diye melerdim, 'dünyayı kurtarmak üzere kurban edileceğim. Yahuda kardeşim, korkma. Ölüm, ölümsüzlüğün kapısıdır. O kapıdan geçmem gerek. Bana yardım et!' diye. O zaman öyle seviyordum ki seni, öyle güveniyordum ki sana, peki demiş, gidip seni ele vermiştim… Ama sen... Sen...»

Dudakları köpük köpük olmuştu. İsa'yı omuzlarından yakaladı, şiddetle sarstı, duvara yapıştırdı. Yeniden bağırmaya başladı:

«Burada işin ne senin? Çarmıha gerilmemiş miydin?'' Korkak! Kaçak! Hain! Bütün başardığın şey bu mu oldu? Utanmak nedir bilmez misin sen? Yumruğumu kaldırıp soruyorum sana: Niye, niye gerilmedin çarmıha?»

«Ne olur sakin ol!» diye yalvardı İsa. Beş yarasından kan sızmaya başlamıştı.

«Yahuda İskariyot,» diye sözüne devam etti. Acımak nedir bilmez misin sen? Ayaklarımı, ellerimi görmüyor musun? İnanmıyorsan elini bağrıma koy. Bak, kanıyor.»

Yahuda gülmeye çalıştı. Derken yere tükürdü ve bağırdı:

«Ya, marangozun oğlu, işte böyle, beni aldatamazsın. Koruyucu meleğin geceleyin geldi...»

İsa sarsıldı.

«Koruyucu meleğim mi?..» diye mırıldandı ürpererek.

«Evet, koruyucu meleğin: Şeytan. Ellerindeki, ayaklarındaki böğründeki kırmızı lekeleri bastı, dünyayı aldatabil de kendin de, kendin de aldanmış ol diye. Niçin bana öyle bakıyorsun? Niye cevap vermiyorsun? Korkak! Kaçak! Hain!»

İsa gözlerini kapadı. Düştü düşecekti, zor duruyordu ayakta. «Yahuda,» dedi, titreyen sesiyle, «sen hep ele avuca bir türlü sığmayan vahşi biriydin, insan sınırı diye bir şey kabul etmezdin. İnsanın ruhunun bir ok olduğunu unuturdun: O, göğe elinden geldiği kadar atılabilir, ama eninde sonunda yeniden yere düşer. Yeryüzünde hayat, insanın kanatlarını dökmesi demektir.»

Bunu duyan Yahuda çılgına döndü. «Utanmaz adam!» diye bağırdı. «Bu hale mi düşecektin, Davut'un oğlu, Tanrı'nın oğlu, Mesih! Yeryüzünde hayat: Ekmek yemek, ekmeği kanada çevirmek, su içmek, suyu kanada çevirmek demektir. Yeryüzünde hayat, kanatlanmak demektir. Sen böyle demiştin bize, sen! Hain! Bunlar benim sözlerim değil, senin kendi sözlerin. Unuttuysan, hatırla!

«Matta, yazıcı, neredesin? Gel buraya! Şu kalabalık kâğıtlarını aç, hep yüreğine yakın bir yerde taşırsın onları, ben nasıl bıçağımı taşırsam. Aç yazdıklarını. Zaman, güve ve ter yemiş bitirmiş, ama birkaç kelime hâlâ seçilebiliyor. Aç Matta, aç oku da söz konusu bey duysun, hatırlasın. Gecenin birinde Nikodemus adında Kudüs'ün ileri gelenlerinden biri, ona gizlice gelip 'Kimsin? İşin nedir?' diye sormuş. Ve sen marangozun oğlu sen ona ne cevap vermiştin, hatırla! 'Kanat yaparım!' demiştin. Dediğin gibi hepimiz sırtımızdan kanat çıktığını duyduk. Ya şimdi bu halin ne, tüyü

yolunmuş horoz gibi inildeyip duruyorsun: 'Yeryüzünde hayat, kanat dökmektir' diyorsun. Hıh! defol, gözüm görmesin! Hayat baştan başa yıldırım ve gök gürültüsü değilse, ben neyleyim öyle hayatı? Yaklaşma yanıma yaklaşma Petrus, Yeldeğirmeni; ne de sen kibar Andreas. Bağrışmayın öyle kadınlar. Onu tedirgin edecek değilim. Niçin elimi kaldırayım? O ölmüş ve gömülmüş. Hâlâ ayakta duruyor, konuşuyor, ağlıyor, ama ölü aslında. Leş! Tanrı onu bağışlasın, Tanrı bağışlasın diyorum ben bağışlayamam. İsrail'in kanı, gözyaşları, külleri başına düşsün!»

Minik ihtiyarların kuvveti tükenmişti, hepsi birden yere yığılıverdiler. Hatıraları canlandı, yeniden genç gibiydiler, göklerin hâkimiyetini, tahtları, ihtişamı hatırlıyorlardı. Birden ağıt okumaya başladılar. İnildeyerek, ağlayarak alınlarını taşlara vuruyorlardı.

Birden İsa da katıla katıla ağlamaya başladı. «Yahuda, kardeşim bağışla beni!» diye bağırarak, Kızılsakal'ın kolları arasına atıldı. Ama Yahuda geri çekildi, ellerini uzattı, yaklaştırmıyordu. «Dokunma bana,» diye bağırdı. «Artık hiçbir şeye inanmıyorum, hiç kimseye inanmıyorum. Kalbimi kırdın benim!»

İsa sendeledi. Döndü, yakalamak için bir şey aradı. Kadınlar yere yüzükoyun düşmüşler, saçlarını başlarını yoluyorlar ve çığlık atıyorlardı, havariler öfke ve nefretle ona bakıyorlardı. Zenci kaybolmuştu.

«Ben hainin, kaçağın, korkağın biriyim,» diye mırıldandı. «Şimdi farkındayım: Mahvoldum! Evet, evet, çarmıha gerimem gerekti, ama yıldım ve kaçtım... Bağışlayın, kardeşle , sizleri aldattım. Hayatımı yeniden yaşayabileydim ah!»

Konuşurken yere yığılmıştı, şimdi başını avlunun çakıl taşlarına vuruyordu.

«Arkadaşlarım, eski dostlarım, bana güzel bir söz söyleyin, avutun beni. Yok oluyorum, mahvoluyorum! Elimi uzattım. Aranızdan biri de kalkıp elimi tutmayacak mı, bir çift laf etmeyecek mi? Yok mu kimse? Kimse? Sen de mi sevgili Yahya? Yuhanna? Ya sen Petrus?»

«Ne söyleyeyim, söylenecek ne var?» diye inildedi sevgili havari. «Bizi nasıl büyüledin Meryem'in oğlu?»

«Bizi aldattın,» dedi Petrus, gözyaşlarını silerek. «Yahuda haklı, sözünde durmadın. Ömürlerimiz boşa gitti.»

Minik ihtiyarlar yığınından ansızın bir ağızdan iniltili bir gürültü çıktı:

«Korkak! Kaçak! Hain!»

«Korkak! Kaçak! Hain!»

Matta inliyordu: «Bütün emeğim boşa gitti, boşa, boşa! Sözlerini ve hareketlerini peygamberlerinkiyle ne güzel uyuşturmuştum! Kolay iş değildi, ama başarmıştım. Kendi kendime geleceğin havralarında dindarların kalın altın kaplı kitapları açıp: Bugünkü dersimiz Matta'ya göre İncil'den diyeceklerini umardım hep. Bu düşünce bana kanat verir, yazar dururdum. Ama şimdi bütün ihtişam duman oldu gitti. Nankör seni! Okuma yazma bilmez adam! Hain! Sende suç. Çarmıha gerilmen gerekti. Evet sırf benim uğruma bile olsa bu yazılar kurtulsun diye çarmıha gerilmen gerekti!»

Bir kez daha minik ihtiyarlar hep bir ağızdan gürültüyle inlediler:

«Korkak! Kaçak! Hain!»

«Korkak! kaçak! Hain!»

Tam o sırada Tomas kapıdan hızla girdi, «Efendimiz,» diye bağırdı. «Herkes seni bıraktı, sana hain diyor, ben bırakmayacağım! Terk etmeyeceğim seni, hayır bırakmayacağım seni, Ben, Tomas peygamber. Çarkın döndüğünü söyledik. Bu yüzden yanından ayrılmayacağım. Çarkın dönmesini bekliyorum.»

Petrus kalktı. «Yürüyün gidelim!» diye bağırdı. «Yahuda öne düş, bize kılavuzluk et!»

Solukları tıkanır gibi olan minik ihtiyarlar kalktılar. İsa yere uzanmıştı yüzükoyun, kolları iki yana açılmıştı. Bütün avluyu kaplıyordu. Yumruklarını ona doğru uzatmışlar, bağırıyorlardı:

«Korkak! Kaçak! Hain!»

«Korkak! Kaçak! Hain!»

Birbiri ardından bağırmaya başladılar.

«Korkak! Kaçak! Hain!» deyip kayboldular.

İsa kaygı içinde gözlerini döndürerek baktı. Yalnızdı. Avlu, ev, ağaçlar, köy kapıları, köyün kendi, hepsi yok oluvermişti. Ayaklan altında taşlardan başka bir şey kalmamıştı, kanla kaplı taşlardan başka; daha aşağıda da, uzaklarda bir kalabalık vardı: Karanlıkta binlerce baş.

Bütün gücüyle nerede olduğunu, kim olduğunu niye acı duyduğunu hatırlamaya çalıştı. Bağırışını tamamlamak istiyordu, LAMA SABAKTANİ…[2] diye bağırmak istiyordu. Dudaklarını kıpırdatmaya çalıştı, kıpırdatamadı. Başı döndü, bayılmak üzereydi. Sanki aşağı atılmıştı, mahvoluyordu...

Ama ansızın, düşmekte, yok olmaktayken aşağıda yerde biri ona acımış olmalı ki önünde bir saz gördü. Sirkeye batırılmış bir süngerin dudaklarına, burun deliklerine değdiğini duydu. Ekşi kokuyu derin derin içini çekti, canlandı, göğsünü kabarttı, göklere baktı ve yürek parçalayıcı bir çığlık attı: LAMA SABAKTANİ!

Derken bitkin bir halde, birden başını göğsüne eğdi.

Elleri ayakları, yüreği feci sızlıyordu. Gözündeki bulanıklık gitti. Dikenli tacı, kanı ve çarmıhı gördü. Kararan güneşte iki altın küpe ile iki sıra, keskin pırıl pırıl parlayan diş gördü. Alaylı, serin bir kahkaha duydu, küpeler ve pırıltı kayboldular. İsa yapayalnız, havada asılı kaldı.

Başı titriyordu. Birden nerede olduğunu, kim olduğunu, niçin acı duyduğunu hatırladı. Vahşi, dizginlenemeyecek bir sevinç sardı benliğini. Hayır, hayır, korkak, kaçak değildi. Hayır, çarmıha gerilmişti işte. Savaş alanından kaçmamıştı, sonuna kadar dayanmıştı. Sözünde durmuştu. ELİ ELİ diye bağırdığı an bayılmıştı. Ayartıcı, bir saniye kadar onu eline geçirmiş ve yolundan saptırmıştı. Sevinçler, evlilikler, çocuklar yalandı. Ona korkak, kaçak, hain diye bağıran, eli ayağı tutmaz alçak ihtiyarlar hep yalandı. Hepsi, hepsi de şeytanın aldatmalarıydı. Havarileri yaşıyorlardı, sıhhatleri iyiydi. Denizler, ülkeler aşmışlar, müjdeyi yayıyorlardı. Tanrı'ya şükürler olsun, her şey olması gerektiği gibi olmuştu.

Bir zafer çığlığı attı: BAŞARILDI!

Sanki, «Her şey başladı» der gibiydi.

Balkanların en büyük yazarı sayılan Nikos Kazancakis Günaha *Son Çağrı adlı romanı için ölümünden önce şöyle yazmıştı: "Bu kitabı yazmamın nedeni mücadele eden insana ulu bir örnek vermek isteyişimdir... Bu kitap mücadele herkesin itirafıdır. Yayınlamakla ödevimi yaptım: Alabildiğine mücadele eden, hayatta en çok acı çeken ve büyük ümitleri olan birinin ödevini..."*

Daha önce kilise tarafından afaroz edilen bu ünlü eser çevrilen filmden dolayı bütün dünyada olay yarattı.

Notlar

[←1]

Partizan: Romalılara düşman ve onların egemenliğine karşı ayaklanan Yahudi.

[←2]

Tanrım beni niye terkettin.